

THISTED KØBSTADS HISTORIE

Bind 3

Mellem opbrud
og tilpasning
Thy 1970-2000

Knud Holch Andersen

Orla Poulsen

Flemming Skipper

Forlaget Knakken

2002

Thisted Købstads Historie bind I - III

Serien udgives af det lokalhistoriske forlag Knakken,
Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.
J. P. Jacobsens Plads, 7700 Thisted.
Tlf. 96 18 66 00, lokal 155.
E-mail: arkiv@thisted-bibliotek.dk

I 1994 udkom bind I:

Svend Sørensen: Det gamle Thisted
(ISBN: 87-88797-54-6)

I 1998 udkom bind II:

**Knud Holch Andersen, Orla Poulsen,
Flemming Skipper: En by i provinsen**
(ISBN: 87-88797-77-5)

Bøgerne kan købes hos boghandlere
- eller bestilles hos forlaget.

Redaktion og lay-out

Jonna Lynge og Orla Poulsen.

Tryk

Thy Bogtryk & Offset A/S,
Industrivej 3, 7790 Thyholm, 2002.

ISBN

87-88797-80-5

Udgivelse af Thisted Købstads Historie I-III
er muliggjort ved velvillig støtte fra Thisted Byråd.

Specielt udgivelsen af bind III er støttet
af *Kjems-Fonden*.

Illustrationer

Billeder uden angivelse af fotograf
stammer fra pressefotograf
Tage Jensens arkiv.

For bogens øvrige billedmateriale takker vi
tegneren Erik Bach Andersen og fotograferne
Peter Hove Olesen, Klaus Madsen, Peter Mørk
og Henrik Bolt-Jørgensen

Illustration på forsiden:

Stort nok.
Olsen-feber.
Melodi Grand Prix
Brdr. Olsen.
Store Torv.

Foto: Klaus Madsen, 2000.

Indholdsfortegnelse

Omkring 1970

Fem-seks langhårede og et par hash-rygere 7
En verdensartist på Store Torv 10

Mellem digt og virkelighed

Thy mellem digt og virkelighed 15
Aftener og år i Thisted 23
Klit Ejgil og Thisted 24
Brummeren i Amtsstræde 26
Abel Spendabel i Thisted 27
En mand i Thorsgade 29
Pølsesnak og verdenslitteratur 30

Gode forbindelser

Gode forbindelser 33
"Man ringer til flyvepladen, telefon Thisted 1899 35
Under Danairs vinger 38
Alene i verden 43
Turbulente 90ere 44
I selskab med rutebilen 47
Togdrift i udvalg 49
Bløde og hårde trafikanter 54
Store-Gå-Gade 57
Bilerne ud af byen 58
På med flisen 59
Men ikke nok med det 60
Man kan ikke komme uden om Thisted 63

Brydningstid

Brydningstid 65
Mødet med de indfødte 71
Besat og befriet 72
De nye sigøjnere 66
Bagmændene 73
På anklagebænken 74

Byens bedste rockbal 75
Gør-det-selv-rejser 76
Toldboden - tom og øde 78
Kommunens mindste kontor 80
"Plantagehuset har overlevet alle storme" 81
Café-sagen 83
Gallomatias 84
20 år efter 85
Tid til højskoler 86
Christen Kold i Gærup 86
Højskole-kontrakten 89
Spændinger, splid og diskussion 90
Det begyndte i modvind 91
Indsigelser fra 900 - kontanter fra 2500 92
Stopfyldt hal i Sjørring 93
Nattesæde på rådhuset 94
Drømte mig en drøm i nat 96
Kulturchok og sidespor 97

Så kom industrien

En arbejdsløshedsø 99
Da Thisted blev et industrisamfund 102
Egnsudvikling og årvågenhed 102
Det var Rie, der kom først 104
Hurtigt-på-pletten hos Coloplast, Hellesens og Oticon 105
Synlig vækst 107
"De tror sgu næsten folk vil betale for at arbejde hos dem" 109
Fortsat industriel vækst 111
Smedemesterindustri og håndværkerkultur 113
Thy på ventelisten? 115
Kvindefrigørelse 116
Kvinder på arbejde 118
"Ingen mænd ville have så trivielt arbejde" 121

"En anden tid" 122
Bukserne revnede i Sundby 124
Gode erhvervsråd er dyre 127
TET-offensiven 130

På arbejde

På arbejde 133
"Mød op og vær solidariske" 136
Nedskæringer! Nedskæringer! 138
"Hjemmehjælper kan man altid blive" 139
En historisk landvinding i Thy 141
Arbejdsformidlerens "choktal" 142
Et nødråb fra de unge 144
Paradoks-problemer 145
Ledigheds-industrien i Thisted 146
Den professionelle tillidsmand 147
Gammel solidaritet på nye vinflasker 150
Historier fra Thisted 151

Ude på landet

Ude på landet 153
Nøgleordet var decentralisering 155
Plancheudstillinger og debatmøder 157
Land contra by for sidste gang 158
Det gik alligevel helt anderledes 161
Samme butiksmønster 162
Tendensen i virkeligheden 163
Bondeslutspil 165
Da vandmiljøplanen dukkede op 166

Farvel til kvæget 167
 Det lurmærkede andelsmejeri 168
 Landbrugets ungdomsoprør 170
 50 traktorer gennem Thisted 172
 30 nyetablerede foran tvangsauktion 173
 Et generationsskifte 175
 Historisk forandring med "grønne vintre" 177
 Den nye tids landmænd 178
 En mælkeproducent i Tilsted 180
 Bruxelles, København og Thisted 183
 Fra bondeland til fritidsreservat 186
 En uundgåelig skilsmisse 189
 Fritidsbønder med tilskud 190
 Svinebaroner med miljøproblemer 192

På landtur

På landtur 195
 Model 1970 197
 Så kom opbruddet 200
 Et skrivebordsbycenter 203
 Ungdomshus eller hashbule 204
 Idrætten som fællesnævner 206
 Den nye tids "kirke" 208
 Tilknytninger til Nors 210
 Et liv langs kysten, Vorupørbilleder 214
 Købmanden: "Det gik stærkt i Vorupør" 216
 Klanerne 218
 Fiskeren: "Vi har fået føden - og holdt skindet på næsen" 220
 Forretningsføreren: "Man kan ikke bare flytte væk fra havet" 222
 Gymnasieeleven: "Min sommerferie i Vorupør" 224

Grøn, grønnere ... Snedsted! 228
 Sparekniven på struben 229
 Den sidste olie 231
 Bussen der var et tog 232
 Byggeboom 233
 Grøn vækst 234
 Konfektions-fiasko 235
 Slog på tromme for Snedsted 236
 Ud på flisen 240
 Teutonerne rejste pengene 241
 Noget var der sket 243
 Liv i det lokale 245
 Fællesskaber i Hundborg 248
 Den globale landsby 252
 Byen ved broen 253
 Ved lukketid 254
 Vokseværk 255
 Fra brocafé til medborgerhus 257
 Arbejdspladser betyder ikke tilflytning 258
 Afstand spiller ingen rolle 259
 Kalder sig thyboer 260
 Da afholdsbastionerne holdt stand - sådan da 261
 Politimesterens bevillinger 262
 Bare et enkelt glas vin 263

Levemåder

Levemåder 265
 "Højskolemodellen" 269
 Alle tiders historie 271
 Alle bøjler optaget 272
 Banko med Carl 274
 Mutter alene med støvsugeren 275
 Bagerens historie 278
 De danselystne 279
 Manden på stilladset 283
 Præsten i den mystiske messehagel 285
 De skabskristne i Thisted 288
 Menighedsråd og økonomi 291
 Tag-selv-bordet 291

Dåbsprocenten over landsgenemsnittet 292
 Frikirke på den anden ende 293
 Kaldet til Thisted 294
 Mangler en generation 296
 To sager og et ekko 298
 Møgspreader 300
 De unge læsere 302
 Ikke magi men ørkenvandring 304

Kroppen i bevægelse

Kroppen i bevægelse 307
 Et "ægteskab" med TIK 309
 Bredde og elite 310
 "Et topidrætsanlæg" 312
 Kropskultur m. m. 314
 Fællesskabet der bristede 317
 Eliten og pengene 318
 Svømmere og fodbold drenge 322

Den svære kunst

Den svære kunst 325
 Slagteriarbejderkultur 327
 Det kunne være værre 328
 Drømmen om kulturhus i Thisted 331
 En underskov af kunstnere 335
 Nye toner i musikens by 335
 Fru Bolero 342
 Rytmask tumleplads 345
 Tid til festival 350
 Thys helt egen festival 352
 Festivalen ingen kan glemme 357
 "The Thisted Wave" 360
 På de skrå brædder 361
 Teatertossede tumulter og amarder 363
 Hjemmelavede musicals 365
 Krise i kulissen 366
 Fugl Fønix 368

Skolen til tiden

Skolen til tiden 369

Det begyndte med forældrebrok 371
 Folkeskolen i det storkommuna-
 le spil 373
 Den kommunale barndom 379
 Skoledage 381
 Er Thisted's børn dårligere - eller
 lærerne ringere? 385
 De alternative 388
 Ungdom under uddannelse 390
 Samarbejdets vanskelige kunst
 393
 Nordvestjyske fusioner 398
 På skolebænken igen 399
 Da pædagoguddannelsen kom til
 Thisted 401
 Fra industrisamfund til videns-
 samfund 402

Pressen presses

Viben er kommet til Thy. Den er
 hørt synge i Sundby 403
 Venstres Khomeini 405
 På tærsklen til et systemskifte
 407
 "Fy for satan - for en avis" 408
 Bramwells ånd i kælderens på
 Lilletorv 410
 Fra bly til software 411
 En ung mand kommer til
 Thisted 414
 Broderskabet i Thisted 415
 Folkelighed kontra pladevenderi
 417
 De talende jakkesæt i Thy 419
 Virkeligheden - ifølge Thisted
 Dagblad 422
 Avis for dem der ikke vil have
 den 423

Byen rundt

Byen rundt 425
 Varehus og torvehandel 426
 Butikskrig i Thisted 428
 Frit slag på alle hylder 429
 Dansk Supermarked i kamp

mod FDB 430
 Navne i telefonbogen 431
 Nummer 30.000 434
 Et umætteligt boligmarked 435
 Som sendt fra himlen 437
 Ingen flyttede tilbage 440
 Og så var der direktørgrundene
 443

Velfærds kommunen

Velfærds kommunen 445
 Barndommen et kommunalt
 anliggende 447
 En ny forældre generation møder
 op 450
 "Længst muligt i egen bolig"
 451
 Ældretid og nye tider 454
 Flødeskumsfront og flygtninge-
 hjem 456
 Da de ældre fik gnisten - og
 "Gnisten" 457
 Et område med store forandrin-
 ger 459
 I kølvandet på en krise 461
 Familiesaga 463
 Fra alkoholisme til narkomisbrug
 466
 TV-krigenes ofre kommer til
 Thisted 468

Sagde du forurening?

"Sagde du - forurening?" 471
 Det var en sag for politiet 472
 "Ingen har været syge endnu"
 473
 At sætte ræven til at vogte gæs
 474
 Blodet fra slagteriet 475
 Fejden om renseanlægget 477
 "Slambert" og sukkerstangen
 479
 Ud på lossepladsen 482
 Da fluerne fik overtaget 484
 Støvets år 486
 Næste akt - næste drama 488

Kafka-maskinen 490
 Filtrede frister 491
 Kontrolkasketten 493

Energi skal der til

Energi skal der til 495
 Vindmøllerne begynder at snurre
 497
 Varmen fra jordens indre 500
 Den rene gas 501
 Et røntgenbillede af teknisk
 udvikling 502
 Værker på bar mark 504

Set fra rådhuset

Set fra rådhuset 505
 Fingrene helt nede i lagkagen
 507
 Vokseværk 508
 Udvalgspartier 510
 Én på kommunekassen 512
 Da den femte kolonne gjorde sit
 indtog 516
 Amerikansk valgflæsk 520
 Hvor kom krydset fra? 522
 Kampen om den gyldne kæde
 524
 Fire konservative bud 524
 Skrøbeligt sammenhold 525
 Svend Thorup blev udfordret
 526
 13 til bords 528
 Politisk partnerskab 530
 De 13 vender tilbage 531

Epilog for tre

Flemming Skipper: En værre
 historie 535
 Knud Holch Andersen: I mands
 minde 537
 Orla Poulsen: Undskyld! 539

Kildemateriale 541

Register 543

Forord

”Ligesom Jorden går rundt både med
stilstandsfolk og fremskridtsmænd, således
skrider tiden sit mål i møde, medtagende også
dem, der stritter imod”

(Viggo Hørup 1841-1902, journalist og politiker)

Med ”*opbrud og tilpasning*” foreligger det afsluttende bind i trilogien om Thisted Købstads historie. Det handler om de sidste 30 års udvikling. Eller sagt på en anden måde: den historie, de fleste nulevende thyboer har taget del i. Mange vil kunne finde sig selv i bogen, og mange vil genkende begivenheder, lokaliteter og udviklingslinjer, der omtales i bogen. Mange vil endda med rette kunne hævde, at de ved mere om det, end forfatterne.

Vi håber, læserne gennem genkendelse vil få aktiveret egen erindring. Men vi håber også, bogen vil tilbyde en oplevelse af sammenhæng og overblik, som kun vanskeligt lader sig etablere, når man står midt i hverdagens brogede mangfoldighed.

De to første bind i trilogien kunne – i overensstemmelse med titlen – holde sig til købstadens velafgrænsede rum. I 1970 blev købstaden erstattet af stor-kommunen, og uden en udvidelse af emnefeltet til hele den nye kommune ville ganske mange udviklingslinjer slet ikke kunne forklares. Dermed kommer bogen til at handle om ikke alene den store forandring, der sker i bysamfundet, men også om det store opbrud i den traditionelle landbokultur. Man kan med en vis ret hævde, at det hele bliver til et sammenhængende, industrialiseret bysamfund. Denne dynamiske forandringsproces har grebet dybt ind i alle lokalområders forhold, og livet i familierne har ændret karakter. Forhåbentlig kan bogen bidrage til, at den enkelte læser kan se sin egen nære udvikling i den store forandrings perspektiv.

Særdeles mange mennesker i Thy har bidraget til bogen gennem interviews, skriftlige beretninger og mange slags råd og vink. De repræsenterer en betydelig fond af erfaring og viden fra den mangfoldighed af virkeligheder, et lokalsamfund består af. Der skal lyde en stor tak for denne medvirken. Uden den havde det næppe været muligt at gennemføre arbejdet. Det skal samtidig understreges, at alle synspunkter og vurderinger alene er de tre forfatters ansvar.

Thisted 5. november 2002

*Knud Holch Andersen
Orla Poulsen
Flemming Skipper*

Fem-seks langhårede og et par hash-rygere

Scener fra Thisted på dørtærsklen til 1970erne. Blæsten går frisk over Limfjordens vande – og det gjorde den også den sensommerdag i 1968, da Danmarks Radios TV var på vandet sammen med tre unge thistedboer, der til lejligheden havde medbragt musikinstrumenter i sejl båden. Stemmerne havde de også med hjemmefra, og snart lød der sang og musik i en pris til fødebyen Thisted til yderligere akkompagnement af bølgeskulp langs båden.

Der var så dejligt derude på fjorden i et hjørne af sommeren, idyllisk så den ud, den lille købstad ved havnen, der kom nærmere fra det fjerne for hvert vers.

Efterhånden som vi kom tættere på, blev de kendte bygninger ved havnen kaldt frem på nethinden med en egen fortrolighed. Med slagteriet, gasværket, skorstenen og Toldboden som de mest karakteristiske. Om styrbord Hotel Aalborg og biografen. Lidt længere tilbage sygehuset og gymnasiet. Smithson. Travlhed i havnen. Skibe lastes og losses. Trafikken på Kystvejen og vejen langs havnen til at overse denne eftermiddag.

Danmarks Radio var med et filmhold med den kendte Inger Larsen i spidsen kommet "helt til Thisted" for at tegne et portræt af en lille købstad og dens indbyggere. Og med en musikalsk familie i centrum. Familien Morell. Thisted var kendt viden om som "musikkens by". Og det var de unge Morell'er, vi stiftede bekendtskab med på fjorden. Senere dukkede Ingeborg og Andreas Morell op i fjernsynsbilledet.

Det bliver et portræt af en købstad mellem et voldsomt hav og en blid fjord. En by og en egn der er ved at blive til et rekreativt område for tyskere, nordmænd og svenskere. Tiltrukket af modsætningen mellem dette hav og denne fjord og så disse fiskere, der hiver deres både op på stranden.

Thisted Købstad er en by med 9.000 indbyggere. Man kan ad luftvejen komme til og fra med mindre taxa-fly. De fleste stiger dog om bord på lyntoget, når de skal til København. "Man er heroppe fuldt opmærksom på, at egnen kan opfattes som beliggende lidt afsides", betror Inger Larsen den sorthvide fjernsynsskærm. For dog ikke helt at forskrække tilføjer hun, at det kun tager syv timer og syv minutter med tog - trods alt. Længere er der heller ikke. Og fra Thisted Banegård er der daglig en snes person- og godstogs-afgange. Et stort antal rutebiler gør, hvad de kan for at lette samfærdslen her på dørtærsklen til 1970erne. Endelig kan man tage til Aalborg og derfra med rutebåd til ho-

vedstaden. Men det er ikke kun folk, der bliver sørget for. Også fæ kan komme fra Thisted - blot lidt besværligere. Hver torsdag er der eksportmarked på havnen.

Fra havnen bevæger vi os de få skridt op i byen. Thisted præsenteres som en købstad med et stort opland som kunder i de mange forretninger, der tager sig indbydende ud i solskinnet. Men man skal nu passe på ikke at blive blændet i Vestergade og Storegade. Og man skal blive på fortovene. Der kan til tider være livlig trafik af både biler og lastvogne. I begge retninger. Store Torv fremhæves for "de sædvanlige store og flotte bankbygninger og det gamle rådhus". I Vestergade er der "helt sydlandsk" med henvisning til de mange markiser. Så er der Borgerskolen med flere elever, end der er plads til; det er ikke kun "ungerne", der har vokseværk. Thisted har en ny biograf - og en pølsevogn. Og så er der digter Jacobsens fødehjem - nu turistkontor - og det lille hus ved havnen, hvor han skrev de værker, som de færreste i Thisted har læst og bliver mindet om hver gang, Jacobsen-feberen blusser op andre steder. Og Thisted har en kærlighedssti. Men fødselstallet er alligevel for nedadgående. Så er der statussymbolerne. Friluftsteatret, skulpturerne: Thisted-pigen og den svulmende kvinde foran biblioteket, gymnasterne foran Munkehallen, Jens Søndergaard-malerierne på biblioteket. På samme bibliotek "et fremragende diskotek". Det har tilfældigvis besøg af Jan Morell fra "vores Thisted-familie". Jo, han vil gerne låne en Bach-ouverture, der aflyttes på stedet iført store høretelefoner.

Hermed er vi tilbage hos Ingeborg og Andreas Morell. Der er kaffe på kanden og sang og musik i stuen. Mens kone og børn spiller de mere traditionelle instrumenter, giver Andreas Morell den på savklinge. Poul Boe, landinspektør og lokal ildsjæl på mange fronter, især den musikalske, forklarer, hvorfor Thisted har en musikforening med flere hundrede medlemmer og op til 1100 tilhørere til koncerterne. Samt et aktivt udøvende musikliv med store og mindre ensembler, orkestre og kor. Det er noget med Thy's placering på landkortet: "Folk har skullet leve med og for sig selv".

Men hva' med ungdommen? "Er der problemer med de unge i Thisted?" Vi er i Fritidsklubben, hvor vi atter træffer hr. Morell. Han er leder. Tilsyneladende er der ingen problemer. "Kun fem-seks langhårede og ikke hashrygning af nogen betydning". Ungdomsoprør trives åbenbart ikke så godt i de små byer, konstaterer Inger Larsen, fjernsyns-intervieweren. I Fritidsklubben drejer det sig i al fald om småsnak i krogene, kortspil og bordtennis frem og så tilbage. Men de unge rejser fra byen. Kort og tennis omkring et bord kan ikke fylde et helt ungdomsliv. Og det er svært at få de unge hjem, når de først er steget på lyntoget ud i verden. Der er heller ikke rigtigt noget at komme tilbage til, hvis

man har været et par år i hovedstaden. Nej, fritidsklublederen er ikke fri for at være en lille smule pessimistisk. Han lever dog op ved tanken om noget andet, han er meget optaget af p.t. Det er den børneby, Thisted Lilleby, der er under etablering ude i Engen ved Tingstrupvej. Børnene bygger og indretter deres egne huse og et samfund med rådhus og borgmester. Alt sammen på fuldt demokratisk vis som i det rigtige samfund.

Men derhjemme i familiens skød er det ikke alle unge medlemmer af familien Morell, der kan følge farens idéer om et minisamfund. I al fald ikke hvis det skal være en kopi af det store samfund. Et par af de unge er ikke helt sikker på, at det nuværende voksen-samfund er det rigtige grundlag for en børneby. Sådan udtrykker de det. Noget har sneget ind i de stuer, der dagligt lyder af muntre sange og klassisk musik. Tiden er ikke, hvad den har været. Ikke helt. Efterklange af et ungdomsopgør og kollektivsnak - *det* er hvad der har sneget sig ind.

Hos spillelærerinde Fru Larsen og den tidligere borgmesterhustru Fru Bjerregaard er tiden - den gamle - spillevende. Fru Larsen mindes en Blæksprutte-tegning med en mand, der i København stiger på toget som ung - og stiger ud som olding i Thisted. Sådan er det heldigvis ikke mere. Vi har klaret os endda. Men vi har levet isoleret - det hjalp da vi fik Oddesundbroen. Ja, der var engang, vi måtte overnatte undervejs. Så lang var vejen til hovedstaden, mindes Fru Bjerregaard, der er den sidste thistedbo, der har set digter Jacobsen. Vi skal helt tilbage til 1885.

Købstadens missionær finder vi ved "ateisten Jacobsens grav" ved Thisted Kirke. Kirkepladsen er nærmest en skov - så mange træer der er; det suser i trækronerne og i Inger Larsens mikrofon, der lægger øre til hendes ateisme-karakteristik af Thisteddigteren. Missionæren - Zacho er det - er knap så sikker: "Jeg tror nærmest, han var en tvivlende troende - *det* jeg har læst af og om ham". Men hvad så med missionen? Jo, der har været en vis tilbagegang siden "de store dage", men den har fortsat en vis styrke. Både på den ene og den anden måde. Men hvad så med modsætningerne mellem missionen og de andre? Jo, de findes da; skjult under en rolig overflade.

Scenen skifter. Nu er vi til bibelkreds med alvorlige mænd med pibe i hånd, der sænkes, når ejermanden taler, og ligeså alvorlige kvinder med strikkesøj, der ikke behøver pause. Er kristne ved at være for tolerante - eller for lunkne? Det er aftenens emne, et godt spørgsmål, der svæver i stuen mellem familiebibel lederne, klokkestrengen og uret, der går sin vante gang på væggen som bordtennisbolden i de unges fritidsklub. Scenen skifter igen. Nu befinder vi os på Hotel Phønix.

Vi er til enkebal med Bjørn & Okay. Om onsdagen er ingen pige bænkevarmer i Thisted. De kommer også langsvejs fra.

Og atter er vi et nyt sted. På havnen i Thisted. Tæt på hvor det

begyndte, denne fjernsyns-iscenesættelse af en lille provinsby. En mand har netop forladt Arbejdsmændenes Hus - i øvrigt opført i digter Jacobsens forhave - og Inger Larsen har taget den alvorlige mine på; nu kommer vi også til det virkelig alvorlige, til det egentlige, hvad det hele i sidste ende jo drejer sig om, så det kræver en dyb indånding, der kan konkurrere med blæsten i trækroneerne foran kirken: "Men for at unge kan danse, digtere digte, missionæren missionere, musiklivet florere, skulpturer blive indkøbt, så må der tjenes penge!" Derfor har byens styre og det lokale erhvervsliv for syv år siden besluttet at skaffe mere industri. Kornmarker i udkanten af købstaden er blevet omdannet til industriarealer, arkitektkonkurrence udskrevet om industrihuse, veje anlagt, og det er lykkedes at få nye virksomheder og dermed nye arbejdspladser til egnen. Der er blevet taget en bid arbejdsløsheden. Og mere er på vej. Den nye fiskerihavn i Hanstholm er ingen konkurrent. Der er ingen misundelse at spore i købstaden over væksten derude ved havet. "Vi skal nok få vores part". Sådan lød udgangsbønnen i fjernsyns-Danmark anno 1968.

En verdensartist på Store Torv

Nu er vi så kommet over dørtærkslen og ind i 1970. Solen skinner stadig over Store Torv.

En 55-årig mand står foran huset i Toldbodgade, hvor moren

Der er langt fra Thisted til København. Men thistedboerne – og alle andre – kunne med den tidligere morgenforbindelse fra sommeren 1970 styrke sig til dagens strabadser med drikke- og madvarer "efter en nyordning hos Statsbanerne". Og det var togstewardesser, der kom rundt med den lille vogn med det store sortiment. DSB's kundeservice blev angiveligt i 1970 betegnet som den bedste i Europa.

Og kønsrollerne var så småt ved at blive vendt om – også i Thisted. Kvinderne kunne f. eks. blive både taxachauffør, murer, smed og politibetjent. Men hvad med manden – kunne han blive f.eks. økonomaelev på Thisted Sygehus?

18-årige Poul Petersen kunne, selv om kammeraterne studerede lidt, da de hørte om hans planer i sommeren 1970. Her er han i gang med middagsmaden på sygehuset.

Verden er så stor så stor og alligevel så lille, når man vender hjem. Othar Jensen på Store Torv - i baggrunden det hus i Toldbodgade, hvor moren drev pensionat. Huset står for fald. 1970.

havde pensionat. Huset - Toldbodgade 1 - synger på sidste vers. Solgt til nedrivning. Landmandsbanken udvider.

Hans navn er Othar Jensen. Profession: Verdensartist. Leder og navngiver af trampolinnummeret "Otharis", der p.t. optræder i Show 70 i Holstebro. Og det er historien om Thisted-drengen, der begynder som chokoladedreng på sommerteatret og bliver verdensberømt artist. Det er historien om Thisted-drengen, der vender tilbage til fødebyen efter 25 års forløb og må konstatere, at dét, der i drengeårene var store afstande, jo blot er et smut henne om hjørnet. Ak, hvor forandret!

Det skal blive værre endnu.

Det er ikke kun bygninger, der står for fald. Det er ikke kun nye bygninger, der skyder op. Sammenlægninger og ændrede butiksfacader. Nye virksomheder der kommer til byen.

Alt skal lige pludselig være større. Eller forsøge på det.

Der skal også blive vendt op på mange forestillinger.

Tænk på invasionen af anarkister og hippier og ungdomsoprørere på Thisted Banegård på vej til, hvad der skal blive Thy-lejren. Invasionen bagefter i lejren af nysgerrige fra hele Thy. Ikke engang kongeskibets besøg i Thisted kan tage konkurrencen op, og dét siger mere end mange ord, at der er ved at ske et eller andet.

Vi siger farvel til gamle telefoner, alle telefondamer og de håndbetjente centraler; vi bliver fuldautomatiseret.

Og vi siger farvel til de små taxify ude i Sennels og sætter os mageligt op i større maskiner i en ny lufthavn i Tved.

Thisted Købstad forvandler sig til Thisted Storkommune. I areal ligeså stor som London. Uden sammenligning i øvrigt. Men alligevel - som det siges på et møde i Østerild.

Simon Spies med den forgyldte stok og sutterne af leopardskind. Formand kaldte han sig. Og som et orakel blev han opfattet og mødt over hele landet. Thisted er ingen undtagelse, og han gør sin entré på gymnasiet. 1970.

På Hannæs er der et ønske om en kontaktsmand til administration og kommunalråd derude i Thisted.

Det er dét med afstanden.

På Thisted Gymnasium er der problemer med årets skolekomedie. Rektor Ingvard Kortegaard finder manuskriptet i en papirkurv. Det er jo ren gudsbespottelse og så endda fremstillet på hans egen duplikator. Rektor nedlægger øjeblikkeligt forbud mod opførelsen. Det kan jo skade gymnasiet's omdømme. Eleverne er selvsagt af en anden opfattelse. De finder det på ingen måde blasfemisk. Det er en satire over den moderne verdslige gud, som borgerskabet i deres pæne tøj og blankpudsede sko har stillet op. Det er ikke en satire over Bibelens Gud. Rygterne har travlt byen rundt. Nu kender alle i byen skolens komedie.

At rejse er at leve. Det vil vi også i Thisted. Længe leve! Og i 1970 er vi alle ved at komme i charterbranchens fold og vold. Og her hedder guden Simon. Simon Spies. Formand kalder han sig. Vi flokkes om ham som bier omkring en honningkrukke. 300 er mødt op til seance og audiens i Thisted. På gymnasiet i øvrigt. Det er de konservative gymnasiaster, der står bag. Iført skrigende citrongul trøje og ditto farvede sokker samt en halvsnusket habit af ubestemt farve gør den store mand sin entré i gymnasiet's gymnastiksal medførende sin uundværlige stok og sine sutter af leopardskind.

Andre er mere optaget af en kommunal værtshusregning. Skatteyderne er intet mindre end "rystede". Kommunen nægter at betale hele regningen efter en fest for repræsentanter fra byens nordiske venskabsbyer. Det drejer sig om 16.000 kr. Kommunen vil kun betale de 11.000 kr. Skatteydernes "rystelse" skyldes forargelse over, at kommunen i det hele taget vil bruge så mange penge og samtidig afvise borgernes ønske om f. eks. en sportshal.

Andre igen er optaget af seksuallivet. Oplysning om seksuallivet. Sober

oplysning. Anledningen er en ny film i Kino: "Kærlighedens sprog". Fire 16-årige - to drenge og to piger - bliver interviewet i den lokale avis bagefter. Kun de to drenge, der går i 3. real på gymnasiet, har fået sex-oplysning i skolen. Pigerne har overhovedet ikke fået den slags forklaret i skolen. Det er sket alle andre steder. Og ligesom drengene foreslår de, at generte lærere bør sørge for at vise eleverne film. Som nu f. eks. "Kærlighedens sprog".

Og så er det i 1970, købstaden Thisted som en foræring fra oven får en lille part i et fænomen, der allerede har skabt revolution i den mentale verdenshistorie. *The Beatles!* 29-årige John Lennon er sammen med fredsmakkeren m.m. Yoko Ono i Vust, hvor hendes tidligere mand og en lille datter bor; de kommer til New Eksperimental College i Skym - Verdensuniversitetet - og en dag er Lennon i Thisted. *John Lennon!* Rygter vil vide, at han er på møntvaskeri - hvorfor ikke? Det forlyder også, at han spiller sammen med unge Thistedfans et eller andet sted - hvorfor ikke? Han har i al fald signeret LP-covere! Rygter giver ikke op uden videre.

Det er ganske vist - alt sammen - og det er en del af en stor fortælling om en ny musik, nogle enkle sange, en ny måde at erkende verden på, der allerede har gennemsyret en hel generation. *Og nu i Thisted!*

1970 var et begivenhedsrigt år. Noget nyt var undervejs. En del lå allerede synligt for thistedboerne. Andet var skjult under overfladen som frø, der under de rette betingelser er parat til at skyde og sætte knop. Tiden kaldte på handling. Som da en flok borgere et par år senere tog initiativ til at få skub i de planer om en stor hal til idræt, musik- og andre arrangementer, der havde været rumlet med allerede i 1960erne.

Ved Store Torv - på den grund hvor verdensartisten Othar Jensens mor havde haft pensionat - blev der rejst et pengebarometer, som blev fyldt med bolde i takt med indsamlingen af penge til dét, der skulle blive til Thy Hallen nogle år senere.

Lad billedet af dette pengebarometer - og en af de lokale ildsjæle - stå som en fanfare til den historie om en storkommunes første 30 år, læseren nu kan tage hul på ...

Fremtiden er allerede begyndt. 1972. Huset i Toldbodgade er revet ned, og på stedet rejstes et boldbarometer, der skal fortælle byens borgere om forløbet af indsamlingen til en Thy-hal.

Thy. Foto: H.Bolt-J. 2000.

Thy mellem digt og virkelighed

„Landskabet trodser
ethvert forsøg på
beskrivelse.
Frodige marker, siger jeg,
Thy er frodige marker, og straks
vender Thy sig imod mig
med klitter og marehalm, farver i gråt
i stedet for saftige grønne.
Disse vidder, siger jeg, disse gråbrune vidder
er Thy, og efter nogle minutter
er alting igen forandret:
Træer, træer og atter træer. Åh, siger jeg, Thy
er disse plantager, disse dybder
af træer, denne
plantningsbedrift – og søerne
skynder jeg mig at sige, søerne
og atter
skifter mit forrudebillede: Frodighed,
skvulpende kvæg og velholdte gårde, dette
er drømmen om Danmark, jeg siger:
Thy er drømmen om landbrugets Danmark,
og atter, atter forvandles
dette mærkværdige Thy:
Nu fiskernes Danmark,
turisternes Danmark,
erhvervslivets Danmark,
kunstneres Danmark,
eksperimenternes Danmark, Thy
er en vrimmel af verdener
under den samme saltfyldte himmel.
Jeg standser og siger:
Thy er mangfoldighed“.

Den tidligere landinspektør, nu- og nærværende
forfatter - og morsingbo - Knud Sørensen tager
bestik af Thy i 1970'erne.

Forfatteren Knud Sørensen's beskrivelse af Thy er fra 1979. Som så mange gange før – og siden – er skildringerne af Thy set med fremmede øjne. Men Knud Sørensen er blandt dem, der trods alt var tættest på. Der er jo kun fjorden, der skiller Thy og digteren på Mors. Det hænder, at thyboer siger noget om sig selv, men det er sjældent det kommer på tryk. Det sker – det kommer vi tilbage til.

Men sværmen af journalister og andet skrivende godtfolk, der fulgte i kølvandet på ekstrapøt fra København til Thy i sommeren 1970, berettede

Kulturmøde i Thy-lejren 1970.
Liggende gæster. Og store øjne.
Mennesker mødes, og kultur brydes.

spalte op og spalte ned om de indfødte omkring den sommerlejr, som de dermed gjorde verdensberømt i Danmark. Thy kom på alles læber - Thy-lejren var den mest omtalte begivenhed i 1970. Ingen skandale, intet kongehus og ingen enkelt politisk begivenhed havde tidligere fået så mange avislinjer på så kort tid. Og medieomtalen fortsatte i forbindelse med de forskellige retssager – først om stormen på Hjørdemål Kirke og siden om forholdene i lejren.

„...dette
er drømmen om Danmark“

Hver gang dukkede den danske verdenspresse op og skrev videre på myten om Thisted og Thy. Billedet kunne ofte tage en form som dét, etnografer tegner, når de besøger et oprindeligt folkeslag. Stovte - vejrbitte - fiskere, sindige - travle - bondemænd i mark og vænge.

I 1969 havde det været forholdene ved vestkysten, den store fortælling om Thy gjaldt. Information skrev om fattigdom i Danmark og var kommet til Vorupør. „Næ, vi er udskudt af samfundet heroppe. Os bliver der ikke gjort noget for. Alle pengene går sgu til Det kongelige Teater“, lader avisen en af fiskerne erklære. Det kommunistiske Land & Folk er fire år senere også ankommet til Vorupør og skriver nu om en mærkelig krig mellem statsbureaukratiet og det lille samfund, hvor fiskerne skal tvinges til den nye havn i Hanstholm.

Med 1970ernes økonomiske krise som kulisse blev der udrustet adskillige journalistiske ekspeditioner med Thy som destination. For Information og Land & Folk handlede det om at skildre det uspolerede liv i Krise-Danmarks udkant, inden „fremmedgørelsen“ – et udtryk de færreste i Thy anede eksistensen af - for alvor satte ind.

Forfatteren Carsten Jensen var som ung journalist i 1978 sammen med Jan Birket-Smith tre dage i Thy op til kommunalvalget. Det blev til flere sider i det socialistiske blad Politisk Revy om en landsdel i forvandling, om de nye virksomheder og arbejdspladser og om kommunalpolitik og egnsudvikling.

Og om et forbehold, der handler om *identitet*:

„Mange ting kan vi som udenforstående ikke forstå, og på godt og ondt har vi været fanget i vor identitet som københavnere. Vi bedømmer med en anden målestok end landsdelens, og det liv, der udfolder sig bag egnens mere iøjnefaldende træk, har vi ikke kunnet trænge ind i“.

Men hvad de så, det så de og kunne skrive om det:

„Intetsteds har ændringerne været tilstrækkeligt gennemgribende til at medføre radikale forandringer i befolkningens levevis og tænkemåde. Frem-

tiden har endnu ikke meldt sin ankomst. Hvad der i storbyerne er overstået fortid, er i Thy endnu levende realitet“.

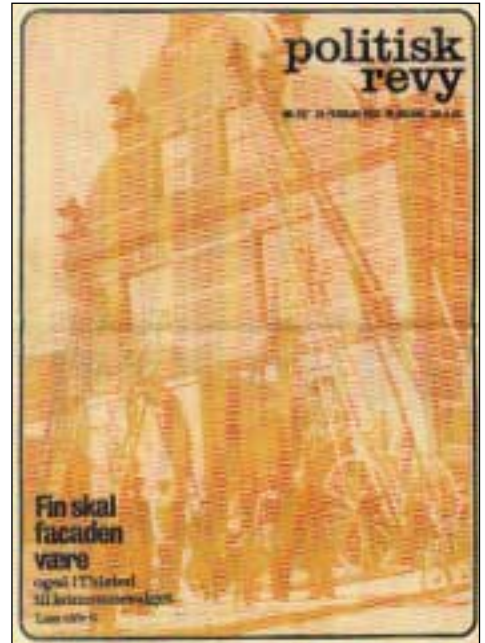
I 1980'erne er Thy tilsyneladende ikke længere interessant som udkant-område, men i 1990'erne genopdager Information sin kærlighed til det tabte land mod nord.

Det bliver til nye historier om fiskere, de må holde for endnu en gang, nu kommer de hjem fra havet og første stop er værts-husene - på havet er sprutten bandlyst. Om sommerfesten hos præsten i Nors, hvor lyden fra klirrende porcelæn og vimsende serveringsdamer overdøver snakken fra de ældre. Mågestel og minder er kommet til bords. Og om en helt anden verden. Pinden på Thisted Havn. Om narkomaner, alkoholikere, arbejdsløse, ensomme og om dem, der bare skal have sig lidt hash og en snak. Om bankospil og walkie-klubben. Om 1000 thyboer der sidder parate ved deres walkie og venter på en klump oksekød til 200 kr. Om at glæde sig til at komme i himlen. Det véd man, hvad er. Nu er københavner-avisen til familieaften i Thisted Missionshus. Ikke mange skridt derfra - på Hotel Phønix - gælder det noget ligeså eksistentielt. Lidt mere håndfast måske. Svingom, sex og giftermål. Vi er kommet til enkebal.

„... med klitter og marehalm, farver i gråt
i stedet for saftige grønne“

Der blev kogt megen mediesuppe på at konfrontere bare patter i Thy-lejren – eller Frøstrup-lejren, man var ikke så karrig med geografien dengang i begyndelsen af 1970'erne - med brillantine-friserede fiskere fra vestkysten og bondemænd med sorte veste midt i den værste sommerhede. Den samme opskrift – med få ændringer af ingredienserne – kom igen i brug i 1977, da Thisted og Thy atter blev skueplads for en „begivenhed“, der fik bevågenhed ikke blot af pressen, men af landets samlede kulturelite. Tyskland havde Rote Arme Fraktion og Berufsverbot. Thisted kunne byde på forfatteren Bent Haller, der skrev pik og kusse i sine bøger og fortalte om en virkelighed i et Danmark, de færreste ville kendes ved. Og byde på et kommunalt kulturudvalg, der ikke ville have alt, hvad forfatteren skrev, på de bibliotekshylder, som børn og unge kunne nå, selv om han var her fra egnen og dermed „en af vores egne“. Det var ellers dem, han skrev om – børnene og de unge og deres opvækst i boligmiljøer af beton. Men til forskel fra tidligere kunne journalister, redaktører og forfattere af forskellig kaliber blive derhjemme – benzinen var også steget siden 1970 – og bag deres skramlede borde give deres besyv med. Otte velspækkede ringbind med udklip fylder sagen. 31 ledende artikler blev der skrevet i aviser landet over. Folketingets talerstol var ikke fredet område. „Haller-Sagen“ var i gang. En kulturkamp med vide perspektiver. Læs om den – og en anden „sag“, præste-sagen fra Snedsted i 1990'erne - andet sted i købstadshistorien.

Og udkantsmyten fik ny næring. F. eks. i Per Højholts digt „Virkeligheden i Thisted“, optrykt i 1985 i samlingen *Kvababbelser*:

Et samfund af folkedansere. Det socialistiske blad Politisk Revy med en ung forfatter Carsten Jensen i front har i 1978 kig på Thisted og Thy, der får skrevet og påtalt, at fremtiden endnu ikke er ankommet. Hvad der er overstået fortid mange steder – det er levende realitet i Thy.

*„Og kulturlovene gælder også i Thisted, jojo
der kan man bare se: De Vender og De Gother
og Thisted. Gud bevarer skam Danmark
Men kultur er ikke kun at have love
det er også at have lov,
og det må de ikke i Thisted.
Fadervor, det er okay, men også det lidt mer
gemytlige, jov da, helt over til Sommer i Tyrol,
såmænd, de skam ikke sippet,
men så heller ikke længere. Dær går grænsen,
dær ringer den, og dær ligger Thisted, frelst“.*

I et PS noterer Per Højholt:

*„Nu hvor du har mig, gider du så lige, du ved,
sådan Herrer imellem, svare mig: Det dær lille hus
I har nede på havnen, hvor så mangen en trængende
forgæves har søgt lindring for sin nød,
hvad med at indrette også det efter folkets trang,
der bor jo ikke nogen mere, han er væk,
eller, sagt på en anden måde: Ham J. P. Jacobsen,
som I ærer så kønt med det dær kulturlokum,
det er godt han er død, hva’?“*

Per Højholts henvisning til Thistedes verdensberømte digter er en hyppigt benyttet reference, når det skrivende folk beskæftiger sig med byen. En solidaritetserklæring i cyberspace til den døde ånd, der levede syg og ensomt mellem de åndeligt fattige i Thistedes kulturelle ørken. *Alt er ved det gamle, du gamle!*

Morgenavisen Jyllands-Posten lader sig ikke uden videre imponere af Thisted. I 1994 havde avisen udsendte medarbejdere i byen „et sted langt borte“, som det blev formuleret i en overskrift, der bredte sig næsten over en hel side. Thistedboer med Thisted Byråd i spidsen spurgte tilbage – *hvem* er det, der er langt borte og fra *hvad*? Avisen var under alle omstændigheder langt borte fra virkeligheden, sådan som den tog sig ud for byens indbyggere. Det *var* også svært, for „Thisted har ikke så forfærdelig meget at byde på, og tilmed er lønningerne generelt lavere end landsgennemsnittet og de offentlige transportmidler dårlige“. Som man kunne læse i teksten til et billede af en cyklende kvinde på Hundborgvej. Gennem forhjulets eger så man en ensomt beliggende købmandsbutik med to forturnede isskilte på fortovet – i denne vinkel tog den sig ud som byens eneste indkøbsmulighed. Så var der et billede af en ung mand, der stod på rulleskøjter, mens han hagede sig fast i forbi kørende biler. Så sker der da noget i Thisted. Og så er der den unge landmand, der står ved siden af en ko struttende af sundhed. Han var blevet lokket til Thy af Frøstrup-lejren, og siden var han blevet økologisk landmand. Skæbnen har mange veje. Og så var der billedet af naturen i Thy med store arealer, vindmøller og kornmarker. Ikke et menneskeligt øje. Nej,

der er ikke mange at dele noget med i Thy. Og der var sandelig ikke noget at sige til, at Thy havde svært ved at lokke kvalificeret arbejdskraft til. Det var dét, avisen var kommet den lange vej fra Århus til Thisted for at belyse. Eller få bekræftet.

Og hvad finder de udsendte reportere så ud af - jo: „Af underholdning kan byen tilbyde jævnlige kirkekoncerter, men ellers er bingospil og enkebal med Bjørn & Okay på Hotel Phønix nogle af de største attraktioner“. Eller for at sige det på en anden måde – som den 20-årige flymekanikerlærling Bo Wiensberg gjorde det, det var ham på rulleskøjter: „Her sker ikke en skid uden for weekend'erne“. Om hans lidt ældre bysbrødre berettedes det, at de ses uden for Thisted, hvor mange af dem fræsede hen ad landevejene, mens terningerne i forruden dansede i takt til de hyppige gearskift. Denne Århus-historie endte med at blive en byråds sag og en henvendelse fra kommunaldirektøren til chefredaktionen og et læserbrev fra borgmester Ruth Scharling (K) til avisens spalter: „Den afgørende faktor i beslutningen om at ville have et arbejde i Nordvestjylland og eventuelt bo her, er ikke mængden af kulørte lamper på diskotekerne“. Der var andre læserbreve, som bakkede Thisted op i dén sag, men dem forstod chefredaktøren at tage til indtægt i hans svar tilbage til Thisted. Sådan er det med Århus-historier. Længe lever myten om Thy som udkantsområde i bedste velgående.

Men heldigvis har vi J. P. Jacobsen. Også i 1990'erne. Og Jacob Paludan. Han har flyttet amtmandsboligen i Thisted over i første del af romanen om *Jørgen Stein*. Men først og fremmest Jacobsen. „Og herregud tænker man altid ved J. P. Jacobsens fødehjem. Mindre kan det næsten ikke blive, hvis

En rigtig Århus-historie om Thisted. Der er langt fra Smilets By til Thy. Morgenavisen Jyllands-Posten 1994.

En mand sidder på en bil i Thisted, mens han kutter jule- eller julemanden. Det er et meget sjældent syn.

En stor gris sidder i Thy og venter på sin ejer, og det er et meget sjældent syn.

Thisted har ikke så meget af det gode, og så lidt af det dårlige, som det er i andre kommuner. Det er derfor svært at leve i Thisted.

Et sted langt borte

Gavmild kunstmæcen. Hans Edvard Nørregaard-Nielsen har et godt øje til Thisted og et ligeså godt blik for byens kvaliteter. Foto: Viggo Rivad.

Gaven. Skulpturer ved Thisted Gymnasium. Rejser sig mod den thylandske himmel og som en formaning over for de mange forbigående. Foto: H. Bolt-J.

der også har skullet være plads til jordemoderen. Her sad han med alle sine udsøgte tillægsord; bare Limfjorden ligger i hans digtning i enhver afskyning af blå, og derfor skrev den robuste Randers-dreng Henrik Pontoppidan også, at Jacobsen døde under udarbejdelsen af en bisætning“.

„På vejen siger folk godmorgen, og da jeg var inde for at ringe hjem til min kone, sagde en lille dreng til mig: „Hun blev vel glad?“. Det har jeg aldrig oplevet i f. eks. Slagelse“.

Sådan tager det litterære Thisted sig ud i en aviskronik for Hans Edvard Nørregaard-Nielsen, der i en senere erindringsbog, *Mands Minde* (1999), har beskrevet et Danmark, fysisk og måske også mentalt, der er forsvundet i løbet af - ja, det seneste „mands minde“, hvor et velfærdssamfund i stedet har taget over. I Thisted folder dette tema sig således ud: „Thisted er blevet voldsomt slidt under de senere års brug, men der er ved at komme skik på væsentlige dele af byen. Måtte arbejdet fortsætte med lige dele interesse for det store og det små. Det gælder de små pladser og hele byens åbning ud mod havnen samt i den forbindelse ikke mindst en meget mere intim tilknytning til hele havne- og dermed kystområdet (..) Der er stadig noget hjerteligt og dulmende over store dele af den danske provins. Måtte det ikke bare blive, men også - hvor det er muligt - hentet tilbage i samme ånd, som engang skabte det“.

På tærsklen til det nye årtusinde er provinsidyllen tilsyneladende blevet moderne.

Hans Edvard Nørregaard-Nielsen har været Thistedes kunstmæcen i kraft af sin post som formand for Ny Carlsberg Fondets direktion. Han har jo et godt øje til Thisted og thistedboer et ligeså godt til fondet og dets pengetank især. Det er blevet til en mindre skulpturpark, der er opstillet ved Thisted Gymnasium. Her står bl.a. skulpturerne af en kunstner, der engang i tidernes morgen blev kendt som „hesteslagteren“, da han til stor forargelse for „borgerskabet“ - og som en protest mod det samme „borgerskabs“ accept af, hvad der skete i Vietnam-krigen i 1960erne - ophøjede en hest i syltetøjsglas til kunst. Hans navn er Bjørn Nørregaard - i dag mere kendt for gobelinerne med Danmarks historie, en gave til dronning Margrethe. I Thisted har figurerne titlerne: *Klog, Tro, Viden, Ydmyg, Oplysning, Indsigt og Troskab*. I dag gælder det ikke provokationen og protesten - nu skal kunsten ikke bare være æstetisk, den skal være etisk, og ved hjælp af disse titler har Bjørn Nørregaard givet kunstværkerne foran gymnasiet nogle betydninger - nogle er gamle borgerdyder - som kunstneren savner i dag. „Vi er som mennesker for lidt ydmyge“, har han forklaret. Hvor syltetøjsglassene med den slagtede hest fra 1960erne endte på museum, fungerer Bjørn Nørgaards „dyder“ i virkelighedens Thisted.

„... kunstnernes Danmark,
eksperimenternes Danmark, Thy
er en vrimmel af verdener
under den samme saltfyldte himmel“

Havde van Gogh levet, havde han boet i det blå hus i Snedsted! Det påstår Sten Kaalø i et digt i samlingen *Jyske kupeer og andre* fra 1978. Det er ikke C. V. Jørgensens *Bjerringbro by Night*, men Thisted i regn og en Opel Rekord, der

„holder stille
brusende
for rødt lys i Thisted.
Sig til –
findes der
en bedre by
til kærlighed –
hos boghandleren
ligger Herman Bang
i tørvejr.
Å Thisted
Casablanca i regn
der driver kys i rendestenen
jeg går i læ
hos pølsemanden
ved stationen
sammen med en enlig mor“.

Sten Kaaløs odysse fortsætter, det bliver til digtet *Hist i Snedsted*:

„Der ligger et blåt hus i Snedsted
skråt over for stationen
toget kørte forbi
en svale svirrede
bommen var nede
en knallert drøuede

havde van Gogh levet
havde han boet
i det blå hus i Snedsted

en hjørneejendom lissom i Arles
potteplanter og deslige i vinduerne
fuglebur med buet tag
hængt udenfor i gul skygge
brillestel af horn
stikker halvt af tagrenden

havde van Gogh levet...“

Engang blåt – for altid blåt. Det blå hus i Snedsted er ikke længere blåt. Det er i det hele taget ikke, hvad det var engang efter en renovering i 1990. Men for mange vil det fortsat være ”Det blå hus”. Og som sådan lever det videre i kunsten – i digteren Sten Kaalø’s henførte linjer – nedskrevet i et togvindue.
Foto: Carl Chr. Andersen. 2002.

Ja, havde van Gogh boet i dette blå hus, så havde han malet postbud Rasmussen ved Thyborøn, den blå stol og soveværelset i Snedsted, måske også natcaféen med billardbordet i Vilsund. Solsikker i Thy og - et afskåret øre var det under alle omstændigheder blevet til. Eller rettere et selvportræt med manglende øre. Vi havde fået et billede af et galehus i Hurup, og en absinthdrikker ville han sikkert finde ved Nissum Bredning. Forestiller digteren sig. Historierne, billederne er alle vegne, til alle tider – også i Thy. Det gælder om at se.

Det er i det hele taget forbausende så mange, der tager afsæt i Thisted - og Thy i det hele taget - i artikler og bøger, udtalelser og erklæringer. Direkte og indirekte. Enten for at fortælle noget om sig selv eller byen og egnen. I et bestemt tilfælde (i et hørespil af Klaus Rifbjerg) er det et eksistentielt net, der bliver lagt ud over Thisted og digter Jacobsen, der får besøg af Herman Bang. Ligesom hos thistedboen Bent Haller, der lader handlingen i en af sine romaner udspille i en „lille by ved Limfjorden“, som for thistedboer er genkendelig som - Thisted. Det var den også for i al fald en af romanens anmeldere, der efter dét med „Limfjordsbyen“ gjorde tilføjelsen: „læs Thisted“. Mere om hørespil og roman senere.

Det er det lokale sprog – *thybomålet* – der gør folk til historiefortællere og digtere. Det mente en tidligere thistedbo, Søren Sørensen, i et avisinterview 2001. Da han i en forholdsvis sen alder kom til at arbejde med J. P. Jacobsen, Christen Kold og Malthe Conrad Brun, følte han straks et slægtskab med disse folk, der som han selv både var stærkt interesseret i videnskabens fremskridt og i det sproglige udtryk. „Jeg tror, at der er en slags mytomanie hos thyboerne. Alting udmøntes i anekdoter, gode historier om folk. Det husker jeg fra min barndoms kaffe- og spilleborde. Min far var selv en gudbenådet fortæller. Måske ligger der en tilbøjelighed i selve thybomålet. Det ægger fantasien til at udtrykke sig i fængende historier og replikker om mennesker, historier der sprudler i alle retninger“.

Søren Sørensen har bl. a. skrevet romaner med inspiration i Thistedes fortid, og senest er udgivet en digtsamling med barndomserindringer fra bl.a. dampmøllen, Strandvejen, slagteriet, Strøget og en tur til Eshøj. Han er født i Thisted i 1937 og opvokset på Strandvejen under Besættelsen. Efter en snes år som skolemand med litterære og historiske interesser debuterede han som skønlitterær forfatter og digter med udgangspunkt i barndommens oplevelser. Og så har han sprogligt flyttet Bellmann, den svenske digter og svirebroder, til Thy. Carl Michaell Bellmann, født i Stockholm 1740, hvis foretrukne emner var kærlighed, druk og død. Det høje og det lave under samme lystige hat. Læs her hvordan det lyder på thybomål hos Søren Sørensen i samlingen *Skoel, bette piger* (2000):

„Gammel Noa
 Gammel Noa
 Var en hædersmand
 Da han først var landet
 Plantet han og vandet
 Så møj win
 Ja, så møj win
 Manne tønner land“.

Men alt dét med J. P. Jacobsen og thybomål kan blive for meget af det gode - i al fald for et temperament som Bent Haller: „I anledning af højtidsdagen har jeg læst en af Jens Peters bøger, det er da i det mindste man kan gøre (host). Det er godt nok utroligt som Niels Lyhne støver, stolper op og stolper ned, men jeg har overhovedet ikke fundet belæg for en litteraturhistorisk påstand om, at Jens Peter skulle have haft en afvigende seksualitet. Der hentydes kraftigt til et psykologisk dilemma mellem algolagni og algologi, på dansk betyder det sådan noget som, at han havde et smertefuldt seksuelt forhold til alger. Sikke noget vås, den hopper vi ikke på her i Thisted.“

Bemeldte højtidsdag var Jacobsens 150 års dag april 1997.

Aftener og år i Thisted

Johannes H. Christensen, præst, film- og litteraturkritiker, har en fortid i Thy, i Thisted. I foråret 2001 skrev han en avis-kronik om *Mine aftener i Thisted*. Det var møderne i Thisted i Kristelig Gymnasiast Bevægelse sidst i 1950'erne, han mindedes. De havde været en så forunderlig oplevelse for præstesønnen fra Vester Vandet, fordi de åbnede verden og gjorde den løfterig. De gjorde den nye modernistiske litteratur nærværende, betydningsfuld, udfordrende. „De lærte mig, at teologien er svimlende dyb og vildt besættende“, skrev Johannes H. Christensen.

Og så var der vandreturen ved nattetid gennem Thistedes gader efter møderne:

„Klokken kunne nemt blive både ét og halv to før opbrud. Så kunne jeg ikke nå de 10 km hjem til præstegården i Vester Vandet, men havde forudsende truffet aftale med Osvald og Clara om at overnatte hjemme hos dem i deres lille hus, som dog havde to handicap: det lå i byens modsatte udkant, på vejen ud mod Sjørring, så jeg måtte gå den lange vej tværs gennem et mennesketomt, nattemørkt Thisted. Omtrent som Palle alene i verden. Især husker jeg nattetilheden på Store Torv, den var tung, ensom, mærkelig; det blæste næsten altid. De store, mørke træer oppe på kirkegården rørte på sig, og det susede gennem deres grene med en lyd, jeg genkendte mange år senere i Antonionis film *Blow up*; her udspillede nogle scener i en øde park, hvor kun vindens mystiske, dovne susen gennem træernes blade høres. Et eller andet sted knirkede et skilt, mens man gøs – ikke af skræk, men af benovelse, forundring over verdens og tilværelsens uendelige mængde af forskelligheder og overraskelser; et kort, meget kort kig gennem guldsmed Henningsens oplyste vinduer med bjerge af ravsmykker, så videre op ad Vestergade, forbi kirken og ud til huset. Det var så beskedent, at jeg skulle

Johannes H. Christensen. Verden åbnede sig for præstesønnen fra Vester Vandet og gjorde den løfterig, da han kom til gymnasiet i Thisted. Siden blev han en kendt præst og samfundsdebattør, litteratur- og filmkritiker. Men det begyndte på gymnasiet og med en bogkonto hos Balleby på Store Torv. Privatfoto.

Reimer Bo - da han også hed Christensen. Før han blev kendt - og ofte frygtet - TV-journalist. Selveste "Mr. News". Her i en anderledes fredelig stund med gummisko, barnevogn, søster og Thisted-pige i slutningen af 1950erne. Privatfoto.

Ejgil Søholm - manden fra Klitten - som Informations tegner Peter Lautrop så ham i 1980erne.

gennem værtsfolkernes soveværelse for at komme ind i det lille kammer, hvor de elskelige mennesker havde redt op ...“

Reimer Bo Christensen (årgang 1950) er Thisted-drengen, der har skabt sig et stort navn som journalist og TV-vært, og det er blevet sagt om hans udsendelser, at man kan mene om dem, hvad man vil - og det har man så gjort - men én ting har alle været enige om: De bærer præg af grundighed. Og det er ingen tilfældighed ... fortalte Reimer Bo Christensen i et avisinterview, da han blev 50 år. I karakteristikken af faren fortæller han noget om thyboer - i al fald en bestemt type thybo - og er med til at tegne på billedet af Thy.

Skibstømrer Robert Christensen i Thisted lærte sin søn, at man altid skal gøre sit arbejde ordentligt. Reimer Bo mindes ungdomsårene i „Jyllands nordvestlige hjørne“ med glæde. „Vi boede i en lille lejlighed (på Grønningen, red.), for min mor var hjemmegående, men vi savnede ikke noget, mine to søstre og jeg. Og jeg blev opdraget, som drenge blev. Når min far sagde, at det måtte jeg ikke, gjorde jeg det alligevel. Han forbød mig at gå ned på havnen. Det var sådan set et godt råd til en lille dreng, som ikke skulle rende rundt på bolværket og risikere at falde i vandet. Min far kendte jo alle på havnen, og han fik altid besked, hvis jeg havde været på gale veje. Når jeg så kom hjem, sagde han: Hvad har du lavet i dag? Allerede her vidste man, at den var gal. Men han straffede mig ikke, han satte blot nogle grænser. Han tog mig ofte med ud i vort kolonihavehus, hvor jeg time efter time fulgte ham, mens han plantede og tyndede ud. Han var omhyggelig med sit arbejde, uanset hvad han lavede. Når han skruede skruer i, sad de ens. Afleverer man et stykke arbejde, skal det være i orden, sagde han. Det har fulgt mig siden“.

Klit Ejgil og Thisted

Forskningsbibliotekaren, forfatteren m.m. Ejgil Søholm (1936-2002) har bidraget flittigt til den skriftlige „litteratur“ om Thisted og Thy. Han var gift med en thistedbo, Kirsten (f. Kynne Frandsen) og havde en fortid som CF'er på kasernen i Dragsbæk. Og så havde han et sommerhus ved vestkysten. Fra dette hus - en kende hævet over de andre i nabolaget - var der et godt udsyn. Kombinationen af en nysgerrig deltagelse i livet, som det udfoldede sig i Thy „i virkeligheden“ og i de lokale avisers spalter, gav Ejgil Søholm inspiration til meget læste „klummer“ i sommeraviserne med skæve - indforståede - vinkler og lys ind over „det lokale“.

Med overskrifter som *Fra klitten*, *Klitbrev* og *slet og ret Klitbrokker*. Først i Information, siden i Jyllands-Posten. Banalt sagt - Søholm ville givet have udtrykt det på en anden måde - var de skrevet med et glimt i øjet og med stor kærlighed til egn og beboere derude mellem klitterne, og hvor de ellers måtte befinde sig, thyboerne. Stilen stemte overens med den karakteristik, man har kunnet læse om forfatteren - „en lille, lidt rund og meget venlig mand“.

Her har Klit Ejgil fra kysten bevæget sig ind til storbyen Thisted (1998): „Specialiteter såsom medisterpølse, gardinkroge og græsk retsina må man

til en af storbyerne Hanstholm eller Thisted for at hitte. Inde i metropolen er der et godt gammelt værtshus. Cafe Nytorv med et køleskab fra 1938, der rummer 600 Thy- og andre pilsnere, som det fremgik af en artikel forleden i den lokale. Så måtte man jo ind for at tælle efter. Alt ved det gode gamle – bortset fra, at en så ærværdig øl som Gl. Carlsberg for nogle uger siden var udgået af sortimentet. Det må være begyndelsen til enden; når man ikke kan få Gammel på Nytorv, hvor skulle man så kunne få den? Selv med det faktum in mente, at man jo her på stedet selv laver verdens bedste øl, er det sørgeligt, når en klassiker bukker under. Jeg drak en kold Thy fra skabet, mens en langtidsstamgæst gik rundt og ledte efter sin cykel ude og inde. Lykkeligvis kom både mand og maskine med en taxa. Mens den blev læsset, stod byens rare strisser og så til. Ham havde jeg under min indkøbstur mødt tre steder i forvejen. En allestedsnærværende og solopatrujerende gadebetjent – hvor og hvornår har man sidst set sådan én? At der så er nogen, der render rundt om natten og stjæler flagstænger og tomme flasker, kan han jo ikke gøre for. Selvfølgelig var han også på vej ind på parkeringspladsen ved sygehuset, da jeg en times tid senere drejede ud. Også parkeringsskiverne overkommer stadens strisser åbenbart at tjekke. Heldigvis interesserede han sig ikke for bilister med sikkerhedsseleallergi (uden lægeattest), så jeg nåede uantastet frem til den sidste station på den store bytur: Thisted Bibliotek“.

Peter Seeberg har fundet et lille hjørne af Thisted i sit store forfatterskab. I *Vestlig profil af den jyske halvø* (2000) afslører han, at han godt ville have været museumsleder i Thisted, men stillingen blev ikke opslået ledig, og han havde desuden fået betænkeligheder: „Der var den skavank ved Thisted, at der hvert år i juni ankom en såkaldt æblemide, der bed og forvoldte en efter sigende ulidelig kløen (..) Jeg gjorde, hvad jeg kunne for at holde ubehaget nede, men da jeg kunne få en stilling i Viborg og måske aldrig ville kunne få én i Thisted, lod jeg æblemiderne bestemme min skæbnevej, men jeg har stadig meget til overs for Thisted“. Nu skal man som bekendt ikke tro på alt, hvad man læser – heller ikke hos en Peter Seeberg – men den mide, han skriver om, kan være dén, vi snakker om i Thisted – *augustmiden!*

Besættelsestiden i Thy efterlod sig dybe spor hos de generationer, der oplevede den. Thisted var ifølge lederen af den lokale modstandsbevægelse „landets mest udprægede værnemagerby“, og det giver anledning til historier - og myter. Der fortælles stadig mange historier med forskellige versioner af, hvad der skete og hvordan der - i bogstaveligste forstand for nogen - blev handlet. Senest har forfatteren Jan Stage skrevet om byen og tyskerne i erindringsbogen *Og ham, der slår på tromme* (1999). Han genplacerer Thisted på Danmarkskortet - som det blev fremhævet i en anmeldelse. I Thisted voksede Jan Stage op under Besættelsen hos sin mor, der var blevet skilt fra hans officersfar. En tidligere østfrontfrivillig kaptajn giver drengen militærtræning. En nazistisk onkels systuer er den største arbejdsplads i byen. Morfaren bliver også ramt af landsvigerlovene, da Befrielsen kommer. Det er historien om det delte Thisted. Set fra barnehøjde. Det er de gode mod de onde. Det er historien om den ene halvdel af Thisted, der arresterer den anden. Den går endnu lyslevende rundt i byens gader, denne historie. Her altså i en overraskende vinkel.

En mide der fortsat klør på

„Det er jo begrænset, hvad man kan blive ved med at sige om en mide, der kun er en trediedel millimeter lang“. Sådan skrev en avis om jordmiden i august 1950. Det var i forbindelse med et besøg af nordiske forskere i Thisted. De skulle ved selvsyn konstatere, at Thisted i østbyen havde et insekt, der i sit månedlange larvestadium var til stor plage for mennesker og dyr. Men udsagnet fra 1950 har dog ikke forhindret, at der siden er blevet forsket og skrevet meget om, hvad man i mange årtier antog for et enestående Thisted-fænomen. Så meget faktisk, at disse skrivelser hører med til „litteraturen“ om Thisted, men det er ikke digt, det er den skinbærlige - kløende - virkelighed. August-miden har været med til at bringe Thistedets navn langt ud over landets grænser - i dag båret frem af Internettet hvor man kan finde de nyeste oplysninger om forskningen. Også lokalt har der været forsket i fænomenet. Og endda med nyt at byde på. Det er dyrlæge Ole Klitgaard, Thisted Dyreklinik, der har gennemført en stor undersøgelse af jordmider, herunder augustmider. Han afviser bl. a. teorien om, at augustmiden holder sig til steder med kridt- eller kalkbund. Han mener ikke, det afgø-

Fortsættes ...

Fortsat ...

rende er jordbundstype, men derimod konstant fugtighed og vandtryk. Det er årsagen til, at augustmiden i de senere år er blevet fundet andre steder i byen. Også Mors har været plaget. Men det er altid i geografisk begrænsede områder, augustmiden slår sine folder og går på mennesker og dyr. Ole Klitgaard har fundet frem til, at miden kendes over det meste af Jorden i et bælte mellem 35. og 55. breddegrad og har været genstand for en del forskning, men sjældent koordineret, så mange beskrivelser i forskellige videnskabelige tidsskrifter verden over ofte har haft karakter af, at det var noget nyt og enestående. Sådan som det var tilfældet i Thisted, der altså nu må dele sin verdensberømmelse. Men det gør jo ikke sommerkløen mindre - et midangreb på en hund eller en kat kan være endog meget smertefuldt - og for de tobenede vil det fortsat være et godt råd at tage gummistøvler på, når græsset skal slås visse steder i Thisted i august.

Salamanderdage, Prins Danmark og Ved Fjorden. Thisted, Thy og Hannæs i fiktionen vold. Romaner med lokal inspiration af højst forskellig karakter og skrevet af vidt forskellige forfattere. Den ene med endog hele tre forfattere.

Thyboen Majnar S. Nielsen skrev i 1980'erne to romaner om Thy og Thisted under krig og besættelse, *Bagerens søn* og *Rent mel i posen* (omtalt i bind 2 af købstadshistorien), og Thisted-lokaliteter var kulisser i spændingsromanen *En besættelse*, som Preben Kristiansen, født i Thisted, fik udgivet i 1990. Og begivenheder under Besættelsen med nedskudte engelske piloter på flugt gennem Thy var angiveligt en del af baggrunden for thyboen Egon Niensens roman *Salamanderdage* fra 1982.

I 1978 udkom en bog, hvis handling udspillede på Hannæs: *Prins Danmark*. Oven i købet en beretning om smuglere og thyboer, om slaphed og griskhed, der besejres. „Alles in orden her bei uns ...“. Således lyder indledningen til det smuglerbrev, der sætter den ydre handling i gang. Og snart er bogens unge personer inddraget i en forrygende smuglerhistorie, der afslører, at intet er i orden – på Hannæs. Smuglere var oppe i tiden netop i slutningen af 1970'erne – i aviser og på TV. Smuglercigaretter! Forfatterne bag *Prins Danmark* var tre unge skolelærere fra dé kanter: Svend Sørensen, Niels Nielsen og Erik Holm.

Brummeren i Amtsstræde

Som nævnt - flere skønlitterære bøger kan spores tilbage til Thisted. Uden at Thistedets navn nævnes med ét ord. Men en thistedbo, der er hjemme i geografien, vil kunne nikke genkendende til gader og huse – i enkelte tilfælde til gamle thistedboer. Han vil føle sig hjemme i en fiktiv kulisse, der ikke er så fiktiv endda. Det bliver en anden form for byvandring, når det som i *En besættelse* og i *Koma* (1998) er i spændingsromanens regi. Sidstnævnte roman er skrevet af en thistedbo. Student fra gymnasiet og uddannet som læge, men med en stor hang og trang til at skrive. Tønnes Hilden er hans navn. Årgang 1959. Historien udspiller sig „i og omkring en fiktiv nordvestjysk by“, som det hedder. Der dufter af fjord og bredning, man fornemmer det store hav længere ude – den salte blæst. I denne by er der et sygehus. Og Tønnes Hilden *har* ladet sig inspirere af Thisted, som han kender fra skole-

og gymnasietiden og som en meget ung elektronikforhandler i Vesterstræde. Han kom tit forbi den nu lukkede Amtskiosken i Amtsstræde, og det er i bogen blevet til en beskrivelse af „Brummeren“ – det kærligt mente tilnavn til den daværende kioskejer, der havde et kasseapparat, der brummede, når håndtaget blev drejet rundt. Siden gled kassen lydløst op, når prisen blev slået ind, men kioskejeren brummede stadig som det gamle apparat, hedder det i romanen. Og sådan er der mange, der husker Valdemar Lauritzen, for ham er det jo, og han har ikke mindst prentet sig hos de frimærkesamlende børn, der udvalgte sig nye gamle frimærker i Amtsstræde. Det var en svær udvælgelsesproces, den tog tid, og Valdemar Lauritzen havde en stor tålmodighed. Der var ikke noget, der hastede. Og børnenes anstrengelser ved disken blev akkompagneret af denne brummen, som de som voksne fortsat kan høre for deres indre øre. At samle frimærker var en lidenskab. Det vidste kioskejeren. Han havde været en entusiastisk samler gennem hele sit liv, helt op til sin død 90 år gammel købte, solgte og byttede han med hele Danmark og var aktivt medlem af den lokale filatelistklub. Han drev kiosken i 26 år og var 76 år, da han tillod sig selv at blive pensioneret.

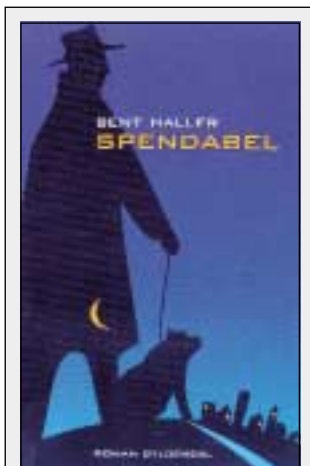
En ung Tønnes Hilden som elektronikforhandler i Thisted i 1980'erne.

Tønnes Hildens far er Gustav Hansen, tidligere overlæge på psykiatrisk afdeling på Thisted Sygehus, og han optræder to (sikkert tre!) steder i litteraturen foruden i de faglige bøger om psykiatri, han udgav i eget navn. Han sejlede i flere år Limfjorden tynd med blandt andre de to forfattervenner, Klaus Rifbjerg og Jesper Jensen. Det har været minderige ture, dog ikke helt ukomplicerede, det kan man læse om i de erindringer, der er blevet udgivet: Rifbjerg (*Sådan*, 1999) og Jensen (*Tilbageklip*, 1995).

Og Rifbjerg gav det yderligere fiktionsform i romanen *Herretur* (2000). Historien foregår i 1968 og handler om fem mænds venskab, en 50 års fødselsdag og sommersejls på Limfjorden. Nu er det ikke et forum for sammenlignende litteraturlæsning, men det er tankevækkende, at en Limfjordsfærd kan give så forskellige nedslag – så mange år efter. Men endnu en gang har Thy sat sig spor i litteraturen. Og der er tilsyneladende mere, hvor det kommer fra.

Abel Spendabel i Thisted

Bent Haller, Thisted-forfatteren, skriver han om Thisted og Thy? Jo, i al fald i Thisted Dagblad, hvor han har en lille kattede åben ved siden af det omfattende forfatterskab. Han kunne 2001 fejre 25 års jubilæum. 65 titler inden for et bredt udvalg af litterære genrer spændende fra den socialrealistiske debut over digtet, fablen, eventyret, sagnet, mytologien. Foruden teatret, filmen, TV – ja, der skal nok komme nye muligheder og genrer til, der skal udforskes af den flittige mand ved computeren på Dragsbækvej. Han er des-

Bent Haller lader romanen *Spendabel* foregå "i en lille by ved Limfjorden". Det fik en anmelder fra København til at skrive "læs: Thisted". Og thistedboer vil ganske rigtigt kunne finde rundt i romanen – i al fald geografisk betragtet.

uden maler og billedhugger, det er hans egentlige uddannelse, og det nævnes blot for en fuldstændigheds skyld. Hvornår han så ellers får tid til al denne kunstneriske udfoldelse. Men det får han. Han udstiller med jævne mellemrum. Først og fremmest er der forfatterskabet for voksne og børn, baseret på lige så meget nutidigt engagement som på det tidløse mytiske stof. Imponerende. Og så er der som nævnt kattelommen oppe på bladhuset i Jernbanegade. *Hallers hjørne*. Ingen kan vide sig sikker. Intet er fredet. Hverken en enkedronnings begravelse eller Melodi Grand Prix`et. Vi havde ellers fulgt det intenst på fjerneren derhjemme. Eller nøglehullerne på Tingstrupvej. Hvad det sidste angår: Han havde selv observeret det, digteren, da han var ude på den daglige spadseretur og kom forbi biblioteket. „Der var en hektisk aktivitet, noget særligt var i gærde, noget fantastisk skulle ske, noget begivenhedsrigt skulle løbe af stabelen. Derfor blev der hamret og banket, vinduer blev malet og fortove fejlet efter alle kunstens regler, ukrudt skånselsløst revet op. Og alle nøglehuller rensset. Hvad var da på færde? Jo, en kulturminister kom på besøg! Hvis det ikke lige var for dét med nøglehullerne, kunne man få det indtryk, at de stod deroppe på bibliotekstrappen og øvede sig i at bukke og skrabe og logre og række den „rigtige“ hånd frem.“

Spendabel er en af Bent Hallers skæve romanpersoner og titlen på den bog, han udsendte i 1997. Det er historien om en bys aparte personage, kunstmaleren og forfatteren på deltid og flanøren på heltid, der som den „rigtige“ forfatter går sine daglige spadsereture og gør sig sine tanker. Den foregår i „en lille by ved Limfjorden“ - som romanen insisterer på - der til forveksling ligner Thisted. Bevares, der er byttet lidt rundt på navnene, men med bogen i hånden står man nærmest med en guide - men en guide til hvad? Det er det store spørgsmål. Som en anden Sokrates strejfer *Spendabel* rundt i byen. På filosofisk udkig med den klassiske selvsikre viden om, at han i hvert fald ingenting ved - heller ikke hvem han i virkeligheden er. Romanen handler om måden, vi lever på, det åndelige armod i „den lille by ved Limfjorden“. Sex, kærlighed, magt. Ægthed og forstillelse. *Spendabel* er et nederlags-ironisk portræt af en lomme filosof. Skrevet på et stort sprogligt overskud, der virker stimulerende og ligefrem opløftende på læseren.

Vi er også i Thisted i Inga Tofts roman *Ved Fjorden* (2001), selv om byens navn heller ikke her er nævnt med ét ord. Vi er nok engang „i en lille by ved fjorden“. Inspirationen er en historie, som Inga Toft skrev som journalist på Thisted Dagblad i 1980'erne. Nemlig dén om læreren, idrætsmanden og byrådspolitikerens Marius Jørgensen og en af hans gamle elever, en kvinde, der vender hjem til Thisted efter mange år i USA for at være ved den gamle lærers side i de sidste år af hans liv. En smuk historie som Inga Toft nu i fiktionens form lige så smukt fortæller videre på. Den korte roman – eller lange fortælling – lægger hovedvægten på dialogen mellem den 55-årige Hannah Nord og hendes tidligere lærer, den nu 70-årige Marius Jeppesen. Han er enkemand, hun bliver en slags husholderske hos ham. Romanen veksler mellem den stillestående nutid for det tilsyneladende umage par i „den lille by“ og hendes fortid. En pejling af det indre liv hos stille eksistenser. Et tema Inga Toft ofte har dyrket i tidligere udgivne digte og noveller. Men der er også fine glimt fra livet i denne by ved fjorden og den endnu mindre by,

kvinden kommer fra i Thy. Her er vi tilbage i tiden før Besættelsen.

En mand i Thorsgade

I midten af 1980'erne dukkede en mand op i Thisted, der også har sat litterære spor. Han hed Jørgen Bornefelt, var tidligere journalist, og han nedsatte sig i Thorsgade 5 som forlægger. Sammen med en række lokale – i de fleste tilfælde alternative - ildsjæle skabte han *Thyboens Magasin*, hvor han ville demonstrere, at der også kunstnerisk var højt til loftet i Thy. Man forbavses over det høje niveau, som prægede mange af artiklerne og de skønlitterære bidrag, illustrationerne og andre billeder. Der var bidrag fra såvel „amatører“ som etablerede navne. Der var på dette tidspunkt „en vrimmel af kreative mennesker, der skriver, tegner eller maler ting, andre kan have glæde af“, som det er blevet beskrevet.

Det var Thy – begrebet Thy – der var i centrum, og samtidig var intentionen at løfte Thy ud af det lokale og lade et kunstnerisk udtryk pege på nye og ofte overraskende sammenhænge. I forbindelse med arrangementet Nordatlantiske Nætter i Hanstholm rettede Thyboens Magasin således blikket mod de fjerne horisonter og blev – helt nordatlantisk. Men det var også Jørgen Bornefelt, der var forlægger for en roman, der gik i den modsatte retning og viste et hjørne af det lokale, de færreste var fortrolige med, men nu blev det: Slagteriarbejdernes verden.

Forfatteren var 58-årige Peder Dissing, han stod på slagtegangen på Thisted-Fjerritslev Andels-Svineslagteri, og hans roman hed – *Slagtegangen*. I øvrigt illustreret med billeder af Kirsten Klein, der siden skulle komme til at høste anerkendelse som en af de store fotografer med internationalt ry og udstillinger.

Og forlagets udgivelser blev trykt i Jørgen Bornefelts kælder i Thorsgade. Her var indrettet et trykkeri med alt det nødvendige udstyr. Off-set maskinen var lånt af en lokal bogtrykker, reprojektor fik Jørgen Bornefelt for at fjerne det. En næsten antik papirskærer og en „fluesmækker“, en slags trykkemaskine, havde en fortid hos landets første alternative avis, Tølløse Avis. Det skræbete trykkeudstyr var dog ikke helt i stand til at yde Kirsten Kleins billeder retfærdighed.

Men det var her, Peder Dissings roman *Slagtegangen* blev til i 1986. Den slagtegang der var den daglige arbejdsplads for den belæste og videbegærlige forfatter. Det var livet på og omkring denne arbejdsplads, der blev skildret indefra, i bogstaveligste forstand. En ualmindelig udgivelse og en enestående fortælling fra et hjørne af det lokale samfund, man ellers ikke har mulighed for at komme tæt på. Peder Dissing havde en fortid ved landbruget, havde en overgang haft et lille landbrug, før han kom ind på slagteriet. I fritiden tog han HF-eksamen og var her blevet vakt for at læse litteratur – og

Fra kælderdybet. Det vrimlede med kreative talenter i Thy i 1980'erne. Flere af dem fandt sammen i Thyboens Magasin, der blev trykt i en kælder i Thorsgade. Det er Erik Bach Andersen, der er mester for tegningen.

Peder Dissing skar i romanen Slagtegangen ind til benet i den solidariske skildring af slagteriarbejdernes hverdag.

"Ens så de ud, den lange række af ens klædte mænd, som stod og arbejdede, som var de maskiner. Men de var ikke maskiner, og de var ikke så ens endda. Hver især havde de deres forskellige tanker, meninger, problemer, drømme og mål. Når de til aften tog hjem til deres lille eller store hus, eller til deres lejlighed eller værelse, eller måske til gård og husmandsbrug, var ensartetheden tilsyneladende borte. Men også kun tilsyneladende. Børge følte sig sikker på, at de havde noget tilfælles. En interesse i og respekt for personen bag den ydre ensartethed, som netop blev styret af det hårde og ensformige arbejde".

Peder Dissing: Slagtegangen, 1986.

så selv skrive. Kirsten Kleins billeder fra slagteriet er med til at understrege det billede, Peder Dissing tegner af slagteriarbejdernes verden – også efter fyraften. På denne måde er tekst og billeder værdifulde kilder til et stykke Thisted-historie.

Peder Dissing præsenterer en række almene og troværdige arbejder-typer, der er ingen dårlige kammerater, ingen svigtende tillidsmænd og ingen brutale arbejdsgivere, det er en smuk hyldest til kammeratskab på en stor arbejdsplads, til sammenhængen med rodfæstetheden uden for denne arbejdsplads. Og det er en hård kritik af selve arbejdsformen på slagtegangen og for den sags skyld ethvert industrielt samlebandsarbejde.

Men der er andre måder at gribe den lokale historie an på. Det viste Helge Visby Sørensen i 1980 med *Englen fra Sindal Basker Jacob i æ kælder*. En i sandhed anderledes købstadshistorie. Thisted beskrevet gennem øgenavne. I bogens titel er således allerede gemt tre øgenavne – og det er om disse, erindringerne fra barndom og ungdom i Thisted kredser. Det var i 1950'erne, Visby Sørensen forlod byen. Mere end 150 øgenavne giver erindringerne en farve, ikke alle i byen var lige disponeret for. Men forfatteren forsikrede, at der var mere kærlighed end udlevering i portrættet af en lille dansk provinsby og en tid, der nok ikke ligger så langt tilbage, men som alligevel føles uendelig fjern. Faktisk er det fornøjelig læsning.

Pølsesnak og verdenslitteratur

Vi er fortsat i Thisted, „J.P. Jacobsens by“, som de siger i København. Og som de gjorde i forbindelse med nogle øvelser, som Thisted Kommune havde i gang nede i dét, der er tilbage af digterens have og dét lysthus, der er blevet så flot renoveret, at man kan komme i tvivl om, hvad der egentlig er tilbage fra dengang, digteren færdedes på stedet. Efter først at have været klemt af den internationale fastfood, var det de lokale pølser, der nu gjorde deres indtog på litteraturens område.

Nogen foretrækker pølsesnak – andre går til bøgerne. En kendsgerning er det, at J. P. Jacobsen stadig læses både herhjemme og i udlandet, og der forskes i forfatterskabet. Thisted-digterens sproglige univers er fortsat i stand til at give nye hemmeligheder fra sig. Og i mange tilfælde er det udelukkende på grund af denne Jacobsen, at Thisted ikke „bare“ er en tilfældig by i Danmark.

Blandt de seneste udgivelser om J. P. Jacobsen er en bog om hans liv og værk *At bære livet som det er* (1997) af museumspædagog Svend Sørensen og lærer Niels Nielsen. En cd-rom om digterens liv, værk og den samtidige litteratur- og kulturhistorie blev udgivet af biblioteket og det lokalhistoriske arkiv. En indbydelse til vandring i digterens fodspor på gader og veje, i huse og andre lokaliteter via de første Thisted-fotografier netop fra denne periode i 1800-tallet fundet i en marskandiserkasse i København. Samme år udgav Svend Sørensen en roman *Jens Vækild* med inspiration i digterens liv. Den

foregår i 1973, da museumsinspektør Jens Vækild på Thisted Museum finder nogle hidtil ukendte breve fra J. P. Jacobsen til barndomsveninden Anna Michelsen. Breve der griber afgørende ind i museumsinspektørens ellers så stiltfærdige liv. Romanen følger ham i de daglige gøremål på arbejdet og i familien, men under overfladen spøger brevene og deres mystiske skæbne. En overraskende historie. En sær blanding af spændingsroman, kultur- og danmarkshistorie. Med punktnedslag i Thisted og Thy i begyndelsen af 1970'erne, da så meget var under forvandling i en storkommune med visioner så store som det kæmpeareal, kommunen dækkede.

Hvor disse Jacobsen-udgivelser så digterens liv fra en Thisted-vinkel - og i det ene tilfælde så at sige gennem et kældervindue til museums-magasinerne på Store Torv - får vi en del af denne historie set udefra hos Klaus Rifbjerg. Han har i flere sammenhænge skrevet indforstået om J. P. Jacobsen og fremhævet hans betydning og gådefuldheden, der ligger gemt i selve den kunstneriske form, i sproget. I det tidligere nævnte hørespil i radioen - sendt i december 2000 - gav Rifbjerg en ny fortolkning af Thisted-digteren. *En snemand i Thisted* handlede om digter-kollegaen Herman Bang, der er taget til Thisted for at besøge J. P. Jacobsen, som han opfatter som et sandt geni. Det bliver til et møde mellem to store digtere, begge kvindeforskrækkede og hver på deres måde udstødte af samfundet. Bang på grund af sin seksualitet, Jacobsen som en isoleret, syg og desillusioneret mand. Det er den klassiske konfrontation mellem liv, der aldrig er levet, men kun luret af på sikker afstand og så liv, der skal leves eller som i al fald bærer drømmen om det i sig. Men også et ulevet liv, der gennem kunsten – sproget – så at sige kan skabes til liv.

I en sådan eksistentiel sammenhæng betyder det mindre, at Klaus Rifbjerg lader Herman Bang forlade Thisted med toget til Fjerritslev, selv om banen først åbnede i 1904. Og J. P. Jacobsen døde i 1885. Men sådan er der så meget og kun en understregning af, at i fantasien – i kunsten – kan alt lade sig gøre.

Eller med helt andre ord: Rygtet om digteren J. P. Jacobsens død er stærkt overdrevet! Han lever videre i bøgerne, i sproget, i udforskningen af liv og værk. En af dem, der har beskæftiget sig med Danmark og digteren fra Thisted, er svenskeren Hans Holmberg. Han fortæller i *Møde med Danmark* (2001) om et besøg i Vorupør og Hanstholm og målet Thisted, „den gamle købstad ved Limfjorden“, og her Jacobsen-værelset på museet. I Thisted „fødtes og døde en forfatter, som i slutningen af 1800-tallet skrev den førende nordiske kultroman: Niels Lyhne“.

J. P. Jacobsen står fortsat for mange som den første eksponent for en moderne tid, der ikke kan hælde sig op ad én tilværelsesforklaring. I det sansmættede sprog ligger stadig mange fortolkninger gemt. Sådan er opfattelsen i „litterære kredse“ herhjemme og i udlandet i begyndelsen af det 21. århundrede.

Lokalt kan vi nu også være med, selv om det skal medgives, at J. P. Jacobsen på det fysiske plan har været trængt af multinationale McDonald på den

”Søndage var ikke, hvad de var engang. Det var der flere grunde til. Den mest åbenbare var selvfølgelig, at folk ikke måtte køre bil. Al privatkørsel var forbudt, men hyrevogne, rutebiler og udrykningskøretøjer havde dispensation. Visse former for tjenestekørsel var der givet tilladelse til, og flere bagere havde fået lov til at køre ud med morgenbrød. Omkring 350 biler havde fået dispensation i Thisted Kommune, kunne lørdagsavisen oplyse. Deriblandt var statsministeren dog ikke. Anker Jørgensen måtte køre i taxa til søndagens vælgermøder i Thy”.

Svend Sørensen: *Jens Vækild, 1997, om søndag den 25. november 1973.*

Digteren J. P. Jacobsens verdensberømmelse er af gammel dato. McDonald er kommet til siden. Men nu står digtning og fast food side om side ved havnen. Det beskedne digterhus og det lysende madtempel. Og Svend Burgerfri slår et slag for de lokale pølser ikke langt derfra.

Fotos: Carl Chr. Andersen og Peter Hove Olesen, 2002.

ene side og en pølsevogn på den anden med produkterne fra en af Thistedts store virksomheder i ryggen, svineslagteriet på havnen. Der er et lysthus, J. P. Jacobsens lysthus, resterne af en have, der engang var anseelig og med forbindelse til den jacobscenske købmandsgård ved havnen. Uanseelig i dag, javist, men dog lidt af en slagmark for flere interesser. Her skriver vi ikke om litteraturhistorie – kulturhistorie. Det er mere pølser end verdenslitteratur. I sidste ende fortæller det mere om Thisted i dag end om en digter, der er med til at gøre byen kendt i det store udland. Det drejede sig altså om pølser. Eller rettere et reklameskilt fra Havnens Pølser som byrådets tekniske udvalg

havde tilladt opsat i J. P. Jacobsens have – tæt på det lysthus, hvor et par af J. P. Jacobsens i øvrigt beskedne antal bøger under svære fødselsveer var blevet til. Det førte til avisskriverier – også i de københavnske aviser – og J. P. Jacobsens Selskabet erklærede i en henvendelse til byrådet, at skiltet skæmmede et kulturminde og en turistattraktion. Det burde derfor fjernes. Dagbladet Politiken havde svært ved at forstå, at Thisted ikke agtede sin berømte søn højere. Det gjorde ikke indtryk. De lokale politikeres forståelse rakte kun et par meter. Erhvervslivets kår skal jo tilgodeses. Det er *det*, vi skal leve af! Et par meter var, hvad det kunne blive til. For helt fjerne skiltet ville de ikke forlange. Det er ganske vist – som en anden stor dansk digter skrev. Men ikke ligefrem noget eventyr.

Gode forbindelser

Ved indgangen til 1970erne lukkede privatbanen mellem Thisted og Fjerritslev. Og symptomatisk blev en del af banen senere omdannet til en cykelsti gennem et smukt Thy-landskab parallelt med hovedlandevejen til Ålborg, hvor trafikken er vokset støt siden skinnebussens dage. Det havde også været skinnebussen, der bragte thyboer en del af vejen til Ålborg og derefter med dampskib til København.

Det var dengang, den geografiske spændetrøje stadig strammede om Thy.

Skinnebussen måtte kapitulere over for bilen, som flere og flere fik råd til at anskaffe sig i løbet af 1960erne - og i al sin enkelhed bliver det den voksende privatbilisme, der for alvor befrier thyboerne for de snærende geografiske bånd. Den sidste fornemmelse af isolation nedbrydes i løbet af 1990erne i takt med anlæggelsen af informationssamfundets teknologiske motorveje, hvor trafikken vokser nærmest uendeligt. Vi snakker og snakker - og som aldrig før. I dag går hver anden dansker rundt med en mobiltelefon. I løbet af blot to år voksede den samlede taletid til det dobbelte. I 1999 snakkede vi i 2 mia. minutter i vore mobiltelefoner. Det svarede til, at én person snakkede døgnet rundt i 3.805 år. Men det er der vist alligevel ingen, der har tiden til. Der er jo internettet at passe også.

*"Jaja – jeg vil nu hjem ...".
1970erne.*

"Vi må bryde, centralen lukker!"

Thisted Dagblads fotograf Tage Jensen var blandt de første, der anskaffede sig en mobiltelefon, der var et monstrum af et apparat, han bar rundt på. Og det vakte opsigt, da han medbragte den bærbare i bussen mellem Thisted og Nykøbing. Ikke mindst da bussen passerede avisen i Jernbanegade, og fotografen lige skulle give en besked til omstillingen derinde. De hurtigste blandt bussens passagerer kunne oven i købet se, at de tog telefonen i ekspeditionen. Det havde de alligevel ikke oplevet før.

Men der var engang - og dengang var der en anden snakkekultur i en nu næsten glemt verden, hvor tempoet også var et andet. Det var dengang, man for det første skulle dreje med et håndtag, hvorefter der lød en kvindelig stemme i røret: "Centralen!". Eller: "Thisted!". Så forlangte man det ønskede nummer, og hvis det var optaget, fik man en melding tilbage om - ja, at det var optaget! Det var telefontider. Hvis man kendte damen på landcentralen eller en af de mange, der sad i telefonhuset på hjørnet af Dragsbækvej og Tordenskjoldsgade (i dag Missionsforbundet), så kunne man komme i de privilegeredes rækker. Det var de abonnenter, der ikke altid var nødt til ligefrem at ønske et nummer, men for hvem det var tilstrækkeligt blot at sige ned i telefonrøret: "Gi' mig lige Arbejderforeningen, så er De sød!!"

Thistedboerne – og telefondamerne ved det lange bord og de mange ledninger – var i svingninger til sidste sekund.

Telefondamerne har rejst sig fra bordet. Forstanderinden, fru Ingrid Yhr, konstaterer, at automatiseringen er en kendsgerning. En ny forbindelse er klar. En ny tid.

En telefonistindes arbejdsdag kunne være travl fra morgen til aften. Der skulle en særlig indstilling til at ekspedere de mange opkald, som jo kunne handle om både sorg og glæde; det krævede sindsstyrke og veloplagthed, som det blev fremhævet fra højeste sted den sidste dag i telefonhuset i Thisted.

Automatiseringen! I 1970 var det slut i Thisted og på de første landcentraler. Billederne fra telefonhuset på hjørnet af Dragsbækvej og Tordenskjoldsgade i Thisted er fra november 1970 og den sidste dag med de mange - ens klædte - damer ved det lange bord og de mange ledninger, der skabte forbindelse mellem de telefonerende thistedboer. Abonnenterne havde svært ved at slippe forbindelsen med centraldamerne", som jo var den korrekte betegnelse. Der blev talt til sidste minut inden automatiseringen, thistedboerne ville have det hele med, og forstanderinden, fru Ingrid Yhr, måtte til sidst bede damerne sige til abonnenterne: "Vi må bryde, centralen lukker!"

Tilbage stod 65 damer, som pludselig var blevet overflødige. Og mange var knyttet så nær til centralen og kammeraterne, at de ikke kunne holde tårerne tilbage ...

Andre så ligefrem noget symbolsk i, at telefonautomatiseringen med den nyeste teknologi kom netop dette år. Thisted var blevet til storkommune sammen med en række af de tidligere sognekommuner omkring købstaden. Det var nye tider, nye stemmer blandede sig i det fælles anliggende i et større område.

Men for centraldamerne var automatiseringen af den næstsidste købstadscentral under Jydsk Telefons område en sørgelig begivenhed. 11 damer flyttede til andre centraler, mens 54 havde besluttet at blive i Thisted. De fleste ville søge nyt arbejde efter en omskoling på et kursus på handelsskolen.

Automatiseringen fortsatte i 1971 - først med Nors Central. Samtidig blev Hillerslev lagt ind under Nors. Sundby Thy blev derefter automatiseret, siden Hanstholm og Ræhr. Sidst på året automatiseredes centralen i Sjørring. De sidste telefoncentraler i Thy blev automatiseret et par år senere.

Engang for ikke så længe siden var det på havnen, snakken og trafikken fandt sted. Den tid er for længst forbi. Pakhusene er omdannet til parkeringspladser.

Siden midten af 1800-tallet har lokale politikere stridt uafbrudt for at skabe gode forbindelser mellem Thy og verden udenfor. Der er ført en uendelig lokal dialog med statslige styrelser og skiftende trafikministre om investeringer i trafikale forbindelser til Thy. Utallige er indlæggene i avisen om frygten for, at Thy sakker bagud i ”udviklingen”. Ikke mindst Thybanen har været genstand for opmærksomhed i den forbindelse. *Det var jo endestation!*

Da den industrielle vækst ekspanderede i Thisted i 1960'erne i kraft af tilflyttede hovedstads-virksomheder, gav det anledning til - bogstaveligt talt - at finde nye veje til Thy.

”Man ringer til flyvepladsen, telefon Thisted 1899”

Der går en historie om, at idéen til Thisted Lufthavn blev undfanget af herreekviperingshandler Jørgen Mikkelsen et sted i luften mellem Maribo og Thisted, da han sammen med fotograf Jens Steffensen og direktør Knud Hermann - i Steffensens taxafly - var på rejse for at købe en udtjent dobbelt-dækkerbus, der skulle bruges som kørende PR for Thisted.

Men i virkeligheden går historien om en flyveplads ved Thisted helt tilbage til tiden umiddelbart efter 1945, da Thisted Flyveklub med støtte fra byrådet

Sortseere

Der var engang for ikke så længe siden. Men det er ganske vist. Selv om mange sikkert har svært ved at fatte, at der har været en tid før parabol-TV og de mange kanaler og alle satellitterne.

Det er også svært at forstå, at man engang forsøgte at regulere junglen af de parabler, der som store ører hænger på husene - og både er i stand til at høre og se. Men der var engang, Danmarks Radio havde monopol. Hvad vi kunne se - det kom fra DR. En kanal. Et program. Og der var noget, der hed sortseere for slet ikke at tale om - *pejlevogn*. Bare ordet! I pejlevognens storhedstid kunne den uskyldige lyd af en bil i tomgang nede på gaden få enhver sortseer

til at gå i panik og sveden til at springe i de små tv-stuer. Om ikke andet så i kampen for at få 28-tommers skærmen gemt godt af vejen og få slettet alle spor efter tv-oversigt og fjernbetjening.

Men var det hele ikke fup - kunne de i virkeligheden spore sig ind på de seere, der ikke havde deres licensforhold i orden? Tvivlen har altid ligget og ulmet.

Pejlevognen er her ankommet til Thisted og samler et opløb af nysgerrige thistedboer. Udstyret demonstreres, spørgsmål besvares - jo, den er god nok, det virker efter hensigten, jagtudbyttet har ikke været ringe i Thisted, kan man forstå. Adskillige skeptikere må da også indrømme, at det ser ud til, at ”der er noget om snakken”.

Det er en kølig septembraften 1977. Dagen efter kan thistedboerne atter ånde lettet op. Pejlevognen har forladt byen. Det nytter ikke at blive i en by mere end en enkelt aften, for når det rygtes, at pejlevognen er der, slukker sortseerne for deres apparater. Det er DRs erfaring. Og der er ikke noget at pejle!

Pejlevognen er for længst blevet parkeret i den evige garage. Nu om dage har licenskontoret ret til at samkøre registre for at finde frem til de personer, der ikke betaler deres licens. Og på den baggrund henvende sig direkte til disse angelige sortseere.

Sådan er der så meget, der ændrer sig, men selv uden en truende pejlevogn i nabolaget, er der fortsat mange, der vil hævde, at det var fup med den pejling af sortseere - vistnok...

Eilif Krogager, præst og rejsebureauindehaver. Og Thisteddreng. Sammen med Simon Spies sendte han danskerne til Mallorca på ferie. Tjæreborgpræstens selskab Sterling Airways var interesseret i at etablere en flyrute fra Thisted til København. Måske kunne Thisted Lufthavn også få del i chartereventyret. Det håbede man i al fald i Thy. 1970.

anlagde en flyveplads på gården Kronborgs jorder et par kilometer nord for byen.

15 år senere fik Thisted sin første ”lufthavn”, der blev officielt indviet af et taxaflly fra et Ålborg-selskab, som flyveklubben dengang forhandlede med om en fast flyvning mellem København og Thisted. Taxafllyet - en to-motors Piper Apache - landede ved Kronborg 1 time og 20 minutter efter starten fra København med ingeniører til Hanstholm Havn.

„Man kan allerede nu tilrettelægge sin forretnings- eller ferierejse til København, resp. andre byer her i landet med landingsplads, resp. andre lande ad luftvejen fra Thisted. Man ringer til flyvepladsen, telefon Thisted 1899“ - skrev amtstidendes udsendte medarbejder ved indvielsen af flyvepladsen, der tre år senere blev flyttet til Sennels, fordi Thisted Flyveklub blev „købt væk“ ved Kronborg.

Da Jens Steffensens taxaflly landede i Sennels, havde de tre herrer besluttet sig for at forelægge idéen om en ny lufthavn for Thisted Erhvervsråd. Det skete i efteråret 1968.

Det var erfaringerne fra den lille taxafllyveplads ved Sennels, der dannede grundlag for vurderingerne af idéens levedygtighed. Jens Steffensen kunne fortælle erhvervsrådets medlemmer, at antallet af landinger i Sennels i hele 1966 var 6.182, og det tilsvarende tal alene for de ti første måneder af 1968 var nået lidt over 10.000.

Der blev nedsat et undersøgelsesudvalg i erhvervsrådets regi. Det skævede til, at der med succes var etableret regionale lufthavne omkring to store jyske virksomheder: Danfoss på Als og Lego ved Billund og anbefalede en lufthavn ud fra en tro på, at den kunne medvirke til at forstærke en erhvervs-mæssig udvikling i Thy.

Allerede i december var erhvervsrådet kommet frem til, at den gamle flade havbund ved Tved ville være den bedste placering af en lufthavn. Direktør

Travlhed i Thisted Lufthavn før en afgang. Midten af 1970erne. For mange thistedboer i alle aldre var det første gang, de skulle ud at flyve.

Ingolf Nielsen fra det sønderjyske Cimber Air blev bedt om en prognose for en lufthavn i Thy, men svarede: ”Prognoser? I skal da bare flyve!”

I maj 1969 var planerne kommet så langt, at erhvervsrådets bestyrelse kunne godkende et konkret oplæg til et projekt på 2 mio. kroner, og man forestillede sig, at amt og kommuner i fællesskab skulle eje den planlagte lufthavn. Bag projektet arbejdede en række kompetente mennesker, der formåede at forhandle de nødvendige tilladelser fra de overordnede myndigheder på plads i en fart. Kommunalbestyrelserne i Thisted og Hanstholm tilsluttede sig projektet i løbet af sommeren, og med et endeligt politisk tilsagn fra Thisted Amtsråd 22. juni 1969 blev der sat punktum for de formelle forberedelser. Kort efter tog entreprenørerne fat på arbejdet.

Men ét er at have en lufthavn - noget andet er at have en flyrute!

Thisted-drengen Eilif Krogager, der både var præst og indehaver af Tjæreborg Rejser med det tilhørende Sterling Airways, trådte ind på scenen som mulig operatør på en flyrute mellem Thisted og København. Det vakte stor interesse i Thy, fordi både SAS og Mærsk Air forholdt sig noget trægt til de lokale planer om ruteflyvning. I løbet af foråret 1970 så det ud til, at forhandlingerne med Eilif Krogager om beflyvningen ville resultere i, at hans selskab kunne forpagte lufthavnen. Drømme om Thy som centrum for den nordjyske charterturisme sydpå lå lige for som et biprodukt af den nye lufthavn, der skulle indvies i september 1970.

En lokal delegation med viceborgmester H.M. Mortensen (V) i spidsen drog en måned før indvielsen til København for at forhandle de sidste detaljer omkring Eilif Krogagers koncession på plads med trafikminister Ove

Trafikminister Ove Guldberg (V) ved indvielsen af Thisted Lufthavn 13. september 1970. 17.000 mennesker fra nær og fjern var mødt op i Tved. Indvielsen blev ikke så lidt af en folkefest. En historisk begivenhed fik luft under vingerne.

Der var plads til alle - små som store fly - i den nye lufthavn i Tved. 1970.

Der var mange fly i luften ved lufthavnsindvielsen i 1970 og travlhed hele dagen i kontrol-tårnet.

Direktør Knud Homann taler ved indvielsen af lufthavnen. Bagest fra venstre borgmester Holger Visby, prins Henrik, H. M. Mortensen og borgmester Chr. Hansen.

Guldberg (V). Trafikministeren indledte mødet med at erklære, at Thisted Lufthavn i alle tilfælde ville få sin flyrute, men indtil 1985 havde SAS koncession på al rute-flyvning i Danmark, og Thisted kunne kun beflyves af et andet selskab, hvis SAS meldte fra. Det gjorde SAS ikke - og dermed bortfaldt alle forhåndsaftalerne med Eilif Krogager og Sterling Airways, der ikke var interesseret i at forpagte Thisted Lufthavn med SAS som operatør på rute-flyvningen.

17.000 mennesker overværede 13. september 1970 åbningen af den nye port mellem Thy og verden udenfor. Prins Henrik kom ned fra himlen i en lille rød Cessna og klippede silkebåndet over med en guldsaks.

Åbningen af Thisted Lufthavn lignede begyndelsen til et eventyr.

Under Danairs vinger

Altafgørende for lufthavnen i Tved var den daglige forbindelse til København, og der hersker næppe tvivl om, at ruten fik stor betydning for den nordvestjyske industriudvikling. Thistedes erhvervschef Mogens Bjerregaard understregede gang på gang, at flere af de store nye virksomheder, der blev etableret i begyndelsen af 1970erne, næppe havde placeret sig i Thy, hvis der ikke havde været en daglig flyforbindelse til København. Dette afspejlede sig også i den velvilje, Hanstholm og Thisted kommuner viste ved allerede i 1973 at have investeret 10 mio. kroner. Men så havde man også en moderne lufthavn, der med avanceret teknisk udstyr var på højde med landets øvrige luft-

havne - og med en 1600 meter lang landingsbane kunne modtage selv de største fly i al slags vejr.

Velviljen over for lufthavnen i Tved var også til stede i trafikministeriet, der straks efter etableringen medvirkede til, at Danair overtog koncessionen på Thisted-ruten. Danair - stiftet i 1971 - var et selskab bestående af SAS, Mærsk Air og Cimber Air under Det danske Luftfartsselskab (DDL). Som et halvoffentligt foretagende var Danair forpligtet til at holde driften i gang på de ni danske indenrigsruter, det var blevet til i midten af 1970erne.

Så længe Danair valgte at holde fast i

tømmerne, var Thisted-rutens økonomi en del af indenrigs-flyvningens økonomisk forbundne kar. Danair var således forpligtet til at dække underskud med overskud fra andre mere rentable ruter. Til gengæld var det Danair, der bestemte, hvornår og med hvad, der skulle flyves, og frem til 1991 - da Danair definitivt stoppede sit engagement på Thisted-ruten - kom modsætningen mellem Danairs interesser og de lokale interesser ofte til udtryk. Økonomien var afhængig af, hvor mange der benyttede ruten, og hurtigt viste det sig, at de optimistiske taler ved indvielsen i 1970 ikke holdt stik. Nøgleordet var belægningsprocenten, forstået som antallet af solgte pladser til rådighed i flyet. Lokalt var der et kraftigt ønske om et fly med mange sæder, således at man var sikker på, at man altid kunne få en billet. Men store fly var dyre i drift. For at økonomien kunne løbe rundt skulle belægningsprocenten - i følge Danairs beregninger - være på omkring 60.

Det var den langtfra.

I 1971 benyttede 32.880 passagerer ruten. Året efter steg tallet ganske vist til 36.168, men belægningsprocenten var kun på 49,8 i gennemsnit. I 1973 dalede tallet til godt 35.000 - og belægningsprocenten var nu på 47.

I 1974 var benyttelsen endnu lavere. Antallet af passagerer nåede ned på 32.245. Til gengæld var belægningsprocenten steget, fordi man benyttede en mindre Nord 262 med kun 29 sæder. Den blev i 1974 udskiftet med en Fokker Friendship med 56 sæder. Kunderne var tilfredse - til gengæld måtte Danair konstatere, at belægningsprocenten igen gik ned.

Som en konsekvens af den økonomiske afmatning, der begyndte med oliekrisen i 1973, var der et fald i passagertallet på alle danske indenrigsruter i begyndelsen af 1975 - men den vigende tendens var størst på Thisted-ruten. Af økonomiske årsager følte Danair sig tvunget til at slå beflyvningen af Thisted og Stauning lufthavne sammen til én rute i april 1975.

Thisted-rutens store vanskeligheder fandt vej til spalterne i Dagbladet Politiken, hvor folketingsreferent Klaus Ulrik Keel i en kommentar 2.2.1975 bl.a. skrev:

”Thisted Lufthavn, lørdag aften, stiv kuling. I højtalerne lyder det – med umiskenkendelig jysk accent: ”afgang rute sk-et-eller-andet. Passagererne bedes gå om bord”. Og afsted vandrer ud i den ruskende vind tre personer til den ventende maskine med to piloter og en smilende stewardesse samt 53 tomme pladser! Hvad gemmer der sig bag dette åbenbare misbrug af mennesker, olie og maskiner? Skulle der virkelig ikke være flere fra Thisted-Hanstholm-området med behov for eller interesse i at benytte denne 60 minutters trafikforbindelse mellem Thy og København, når de ellers er henvist til enten 300 km’s bilkørsel + syv kvarters sejlads eller otte timer i bus eller tog, efter at skibsforbindelsen København/Ålborg er nedlagt? Jo, selvføl-

Det er måske lige i overkanten at påstå, at prins Henrik kom til indvielsen af Thisted Lufthavn som sendt fra himlen. Lad os da nøjes med at notere, at han i al fald landede i et lille rødt Cessna-fly. 1970.

Nye muligheder åbner sig med den nye lufthavn. Nye forbindelser til familie og venner over hele jordkloden. Og alder er ingen forhindring for at få luftdåben. Her er det 85-årige Rosa Jensen fra Tved, der gør klar til en tur til USA. Første trip er Thisted-København. 1975.

Skrot op!

Det var fabrikant Børge Johansen, der engang i 1973 købte en udrangeret DC9'er, som fem år senere stadig stod opstaldet på en parcel ved lufthavnen, hærgen af hærværk, og ejeren var tilsyneladende sporløst forsvundet. Børge Johansen havde haft en plan om at indrette flyet til restaurant ved siden af det nedlagte Vestervig Mejeri, som han drev som trikotagefabrik, men myndighederne i Sydthy sagde nej. Flyet var købt af Simon Spies og havde frem til 1971 fløjet charterturer til Mallorca. Flyet fløj ved egen kraft til Tved.

gelig er der da det, men hvis man ikke er spædbarn, pensionist eller deltager i en større sportsgruppe, har man simpelthen ikke råd til at flyve denne tur, og resultatet er altså, at maskinerne flyver næsten tomme, og at de få passagerer er mennesker, hvis billet helt eller delvis betales af staten, dvs. folketingsmedlemmer eller forretningsfolk. 342 kr. plus bus og taxa koster det en thybo at besøge København på denne måde, altså betydeligt mere, end en forkælet københavner må slippe for en flyverejse og en uges ophold i solskin på Mallorca. Ikke underligt, at man endnu den dag i dag kan finde mennesker i Thy, som trods – eller måske netop på grund af – et langt livs uafbrudt slid aldrig har haft tid eller mulighed for at fjerne sig mere end 20–30 km i radius fra deres hjemsted, mennesker med en arbejdsmoral og ydmyghed

Thisted Lufthavn 1979. Et nyt Cimbrer-fly på ruten Thisted-København præsenteres. Nu gælder det blot om at få fyldt sæderne. Det var ikke altid lige nemt. Thyboernes begejstring for lufthavnen var stor, men mange fandt billetterne for dyre. Derfor valgte man fortsat den lange tur med toget - og helst at tage egen bil.

over for tilværelsen, som det øvrige supervelfærdssamfunds borgere slet ikke fatter ...

For nogle dage siden kunne man læse, at Danair nu oven i købet ville forringe Thisted-København-ruten ved at lade aftenmaskinen mellemlande i Stauning = en halv times ekstra flyvning. Næppe nogen vil være mere forstående over for en fornuftig rationalisering end netop vestjyderne, men hvor ville det dog være skønt, hvis SAS havde taget en helt anden konsekvens af det dalende passagertal, nemlig en kraftig nedsættelse af billetprisen ...”

Direktør Frede Ahlgreen fra SAS, der var operatør på Thisted-ruten, forsvarede sig – ligeledes i Politiken:

”Den tætte placering af lufthavne, hvor kommunale og statslige myndigheder har givet efter for et stærkt pres fra befolkningens side og de mange afgange og ankomster i løbet af en dag, der ligeledes er en imødekommelse af et ønske fra befolkningens side, er en af årsagerne til, at det er næsten umuligt for både SAS og Danair at få en sund økonomi i dansk indenrigs-flyvning, og også årsagen til, at en flyvebillet koster 342 kr.”

På trods af protester fra lufthavnsbestyrelsen holdt Danair fast i, at man skulle over Stauning for at komme til Thisted – og erklærede, at der ikke ville blive indsat direkte fly til Thisted, før antallet af passagerer var nået op på 40.000. Og hvis det handlede om flere afgange, måtte der efter Danairs opfattelse stilles økonomiske garantier lokalt.

Set med Thisted-briller kom der dog alligevel forbedringer. Det skete, da Maersk overlod flyvningen til Cimber Air, der indsatte en lidt mindre - men til gengæld hurtigere - to motorers VFW-614 jetmaskine til erstatning for Maersks Fokker Friendship. Skiftet skete på baggrund af en pæn stigning i antallet af passagerer i løbet af 1976. Den positive udvikling fortsatte i 1978, hvor grønne afgange og lavpristilbud lokkede flere med flyet - også en ny forbindelse om middagen var en af årsagerne til den gunstige udvikling, mente Ingolf Nielsen fra Cimber Air. Med 38.000 passagerer i 1978 - hvilket sva-

Thisted Lufthavn en regnvejrsdag i 1984. Det er Maersks datterselskab Air Business, der er på banen.

rede til en fremgang på otte procent i forhold til det foregående år - var der dog ikke tale om en eksplosiv stigning. Den indtraf først, da Cimber Air indsatte sit nye F 28 fly med 65 sæder. Men eftersom passagertallet steg på baggrund af større fly og billige billetter, betød det ikke nødvendigvis, at ruten fik en bedre økonomi, men den opfyldte bedre end hidtil sit formål.

Og snart var det igen den gamle Fokker Friendship, der fløj luftrummet tyndt over Thy. Året efter blev den afløst af et fly af typen Dash 7.

Mens Thisted Lufthavn i en kort periode mellem 1982 og 1984 blev mellemstation på en udenrigsrute mellem Esbjerg og Stavanger, lød de første rygter om, at SAS/Danair var interesseret i at trække sig ud af ruteflyvningen på de magre ruter til Skrydstrup, Stauning og Thisted.

I første omgang nøjedes man med at kvitte Stauning, og det betød, at forbindelsen mellem Thisted og København igen blev fløjet non stop. Prisen for den direkte forbindelse var et mindre fly og færre afgange, men ruten kunne efterfølgende melde om støt fremgang, selv om begejstringen for det lille 16 sæders fly ikke var overvældende: Stewardessen måtte man tænke sig til!

I begyndelsen af 1984 investerede Danair i et nyt Shorts-fly, der fortrinsvis skulle benyttes på Thisted-ruten. Maskinen skulle flyves af Maersks datterselskab Air Business i Esbjerg.

Nu blev der igen plads til en smilende stewardesse, og med en passagerfremgang på 11 pct. - fra 27.000 til 30.000 - var der så meget tryk på udviklingen, at Thisted-ruten lå i top blandt indenrigsruterne.

Men der manglede tryk inden for i kabinen. De konservative politikere Poul Henrik Houe og Viggo Møller fik ondt i ørerne og rettede en kritik mod komforten i "de elendige maskiner, Danair flyver med".

Thisted Handels- og Industriforening bekræftede utilfredsheden:

"Maskinens manglende trykkabine medfører, at nogle passagerer ved fremkomsten er generet af utilpashed, herunder hovedpine. Dette findes sær-

Et nyt fly på Thisted-København-ruten præsenteres i 1980'erne - og i dagens anledning var der fyldt godt op af indbudte gæster. Der var ikke altid lige stor tilfredshed med forholdene i kabinen. Forrest til venstre Knud Homann, formand for erhvervsrådet og en af initiativtagerne til lufthavnen, og Viggo Møller, konservativt medlem af Thisted Byråd og en overgang formand for lufthavnens bestyrelse.

deles uheldigt, da disse passagerer i reglen skal til møder, konferencer etc., hvor det er vigtigt, at velbefindendet er i orden”, hed det i en henvendelse til lufthavnens bestyrelse.

Aflysninger og forsinkelser var blevet almindelige, og derfor benyttede mange i stedet lufthavnen i Ålborg.

Uvejrsskyerne trak sammen over Thisted-ruten.

Poul Schlüters borgerlige regering havde planer om en ”fuldstændig liberalisering” af indenrigstrafikken.

Folketingsmedlem Ole Vagn Christensen (S) bad i 1987 trafikminister Frode Nør Christensen (CD) gøre rede for, hvad det kunne betyde for Thisted-ruten. I sit svar sagde trafikministeren, at „det vil være de frie markeds kræfter, der vil regulere forholdene i modsætning til i dag, hvor Danair må beflyve trafiksvage områder og med en rimelig frekvensfordeling over dagen og med ens normal- og specialpriser på de forskellige ruter“. Frode Nør Christensen tilføjede, at „de mindre attraktive ruter, f.eks. fra Thisted til København, viser i sig selv ikke noget overskud”.

Med lufthavnen rykkede den store verden nærmere - og med begivenhederne ude i denne store verden kom Thy endnu tættere på en ny verdensorden. I 1979 blev der indført obligatorisk sikkerhedskontrol ved hver flyafgang. Tidligere havde der kun været stikprøvekontrol.

Alene i verden

Newair var et af de mindre selskaber, der stod på spring for at overtage indenrigsflyvningen. I 1989 bad Newair trafikministeriet om tilladelse til at flyve på Thisted-ruten ”med virkning fra det øjeblik, Cimber Air måtte opgive trafikken”. Byrådsmedlem og formand for lufthavnen, Viggo Møller (K), blev opskræmt over udsigten til at miste samarbejdet med Danair, der gennem snart 20 år trofast havde dækket rutens underskud. På et byrådsmøde i september 1989 opfordrede han til at bakke op om ruten, der i øvrigt i mellemtiden havde fået et bedre fly.

Viggo Møller hævdede, at ruten ville gå en stille død i møde, hvis den skulle betjenes af små fly med kun 18-20 sæder. Og det var netop, hvad Newair kunne tilbyde!

Cimber Air holdt fast lidt endnu, fordi bestyrelsen for DDL - som den lokale folketingsmand Svend Heiselberg (V) var medlem af - i februar 1990 pressede SAS til at skrive en check til dækning af underskuddet, der beløb sig til en halv mio. kroner om måneden. Svend Heiselberg argumenterede for, at SAS var forpligtet til at opretholde flyruter til landets tyndt befolkede egne langt borte fra København.

I slutningen af 1990 gik den ikke længere. Danair meddelte, at man definitivt stoppede ruteflyvningen til Thisted 1. april 1991. Baggrunden var en tilbagegang i passagertallet på ca. 20 pct. Niels Kjerulff fra Danair oplyste til Thisted Dagblad, at selv med det billigste materiel ville ruten give et årligt

Billede fra en lufthavn. Mere skal der ikke til.
Foto: Peter Hove Olesen. 2001.

underskud på omkring 10 mio. kroner. Derfor var der en mat stemning, da lufthavnen fejrede sine første 20 år. Direktør Knud Homann, en af pionererne bag lufthavnen, gav i Thisted Dagblad denne forklaring på den aktuelle situation:

„Efterhånden som økonomien i ruten ikke helt udviklede sig, som det kunne ønskes, fik den lidt ringere materiel - og så er folk nok blevet mere forventede med tiden. Så frem for at bakke ruten op og sige „det er jo ikke flyvning over Atlanten, der kræver en Jumbo“ - så begyndte man at tage via Ålborg. Samtidig har vi i dag en situation, hvor riget fattes penge, og så siger de, der skal drive ruten og lufthavnen „vi har ikke råd“ - i stedet for at se på rutens betydning for egnen som helhed”.

Turbulente 90ere

I stedet for at lade Cimber Air fortsætte det sidste halve år i Danair-regi - frem til april 1991 - overlod Danair af sparehensyn beflyvningen af Thisted-ruten til det sjællandske flyselskab Muuk Air, der indsatte et Metro 2 fly med 18 sæder på blot to daglige afgang. Mens der blev talt ned til dag nul, droppede flere og flere ”cigaren”, som Muuk Airs fly blev døbt i daglig tale. Utilfredsheden med komforten blev igen udtrykt af lokale erhvervsfolk - og de store lokale virksomheder så sig nødsaget til i stedet at benytte ruten fra Ålborg, fordi de attraktive afgang i Thisted som regel var udsolgt.

„Det er utroligt, at en forretningsmand vil sjofle sine kunder i Thy på den måde, han gør. Vi er ikke den eneste virksomhed, som gentagne gange har måttet bruge Ålborg, fordi der var udsolgt i Thisted“, erklærede erhvervsrådets formand, direktør Max Leest.

”Så længe der ikke er flere passagerer til ruten, ser vi ikke nogen grund til at indsatte større fly“, svarede Knud Lindau fra Muuk Air.

I løbet af 1990 styrtdykkede passagertallet. Der blev registreret en nedgang på 30 pct. i forhold til året før.

Flyruten skulle bevares. Med eller uden Danairs underskudsdekning. Det mente i hvert fald direktør Kaj Pedersen, der i løbet af september 1990 gik i gang med at skaffe lokal kapital til dannelse af et aktieselskab, som efter hans plan skulle købe en Fokker F 27 med 44 sæder. Han skønnede, at der var brug for en aktiekapital på to mio. kroner. Flyet alene kostede 11 mio.

Men da det kom til realiteter, var det kun Muuk Air, der havde ansøgt trafikministeriet om koncession til ruten - til stor ærgrelse for de daglige brugere! Kredse i erhvervslivet i Thisted med Oticons direktør Lars Kirk i front gik i gang med at søge efter et andet selskab, der kunne overtages til at varetage opgaven med ruteflyvningen, og de lokale folketingsmedlemmer arbejdede i kulissen for at forhindre Danair i at opgive koncessionen 1. april 1991. Men på denne skæringsdato var det altså Muuk Airs kritiserede „cigar“, der stod på startbanen i Tved med koncession på en „fuldstændig liberaliseret“ rute.

Få måneder senere viste det sig, hvad det betød, da Muuk Air stillede et ultimativt krav om at blive fritaget for alle afgifter på Thisted Lufthavn for at dække sit underskud. Det var ikke den kop te, bestyrelsen for lufthavnen helst ville drikke, og kravet om afgiftsfritagelse blev afvist. Som modtræk indskrænkede Muuk Air antallet af daglige afgang fra tre til to.

18. oktober 1991 lettede „cigaren“ for sidste gang i Tved, men på sidelinien holdt Newair - der var „uinteressant“, mens Danair stadig havde koncessionen - klar med et løfte om at holde forbindelsen vedlige til København de næste måneder. Samme fly og samme service. I tre måneder!

Det stod efterhånden lysende klart, at der skulle en form for tilskud til for at tiltrække en privat operatør på ruten mellem Thisted og København. De første forlydender om, at amt og kommuner var villige til at give ruten økonomisk støtte, dukkede op i dagspressen i begyndelsen af 1992 på et tidspunkt, da mågerne var ene om at benytte startbanen i lufthavnen. Viborg Amt kom tidligt på banen med et tilsagn om 600.000 kr. over to år til lufthavnen under forudsætning af, at Thy-kommunerne tilsammen bidrog med 900.000 kr. Samme år - 1992 - betalte Hanstholm og Thisted kommuner i forvejen 2.2 mio kr. til dækning af lufthavnens driftsunderskud, der havde været nogenlunde konstant gennem alle årene.

Med tilsagn om skatteyderkroner i baglommen gik formanden for lufthavnsbestyrelsen, Per Kristensen, Hanstholm, på jagt efter en ny operatør. Og den slags hang ikke på træerne i 1992. Det blev til en flirt med United Europe Airways, der først og fremmest var et investeringsselskab, som udenlandsdanskere Anker Struwe med bopæl i Andorra stod i spidsen for. Men på trods af navnet ejede United Europe Airways ikke et fly og - skulle det senere vise sig - heller ingen penge. Men skattekronerne i Per Kristensens lomme lokkede, og byrådsmedlem, smedemester Jens Søndergaard (Z), der var medlem af lufthavnens bestyrelse, var begejstret og gik i slutningen af januar i gang med at mobilisere lokale erhvervsfolk til kamp for den nye kontrakt.

„Vi vil være helt sikre på, at vi kan holde, hvad vi lover. Det gælder om at undgå pinlige situationer og komme bedst muligt fra start“, sagde Henrik Norby fra United Europe Airways på et møde med 45 organisationsfolk og

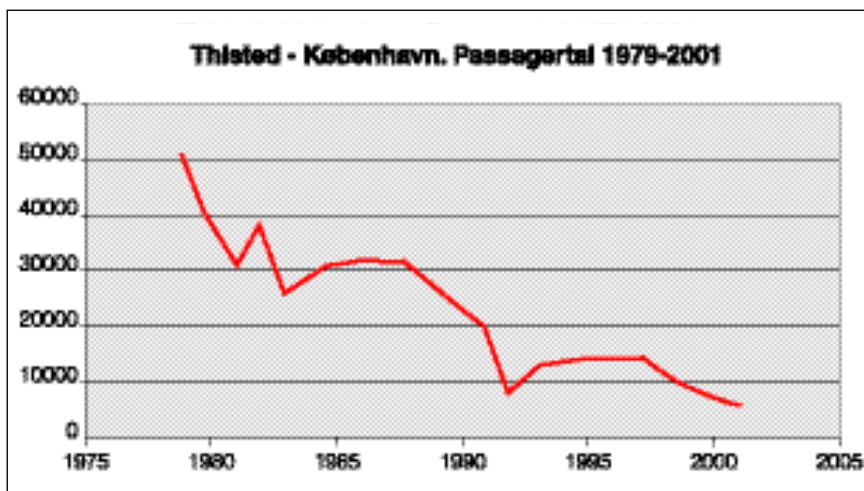
Lars Kirk fra Oticon var med i spidsen for de erhvervsfolk, der søgte et nyt selskab til at stå for ruteflyvningen fra Thisted Lufthavn.

Foto: Klaus Madsen, 1995.

Per Kristensen, formanden for lufthavnsbestyrelsen, på jagt efter en ny operatør.

Foto: Klaus Madsen, 1988.

virksomhedsrepræsentanter, som tilsammen tegnede sig for 750 returbilletter til det kommende års flyvning. Jens Søndergaard takkede for opbakningen til støtteindsamlingen, der havde resulteret i, at 95 virksomheder havde erklæret sig villige til at støtte ruten med 650.000 kr.

Uden fly og personale var United Europe Airways samtidig også i gang med det lokale erhvervsliv omkring Stauning Lufthavn.

Per Kristensen var optimist: „Kontrakten er snart på plads“, oplyste han og fortalte til pressen, at ruten ville være operativ 1. maj 1993.

Men flirten var forbi, inden den var begyndt.

Efter en måneds flyvning på Stauning med en chartret Fokker gik United Europe Airways konkurs, da pengeinstitutterne på Ringkøbing-egnen ikke kunne garantere for selskabets likviditet.

På trods af den spegede situation havde de lokale erhvervsvirksomheder i Thy vist vilje til at sætte handling bag ønsket om en flyrute mellem Thisted og København.

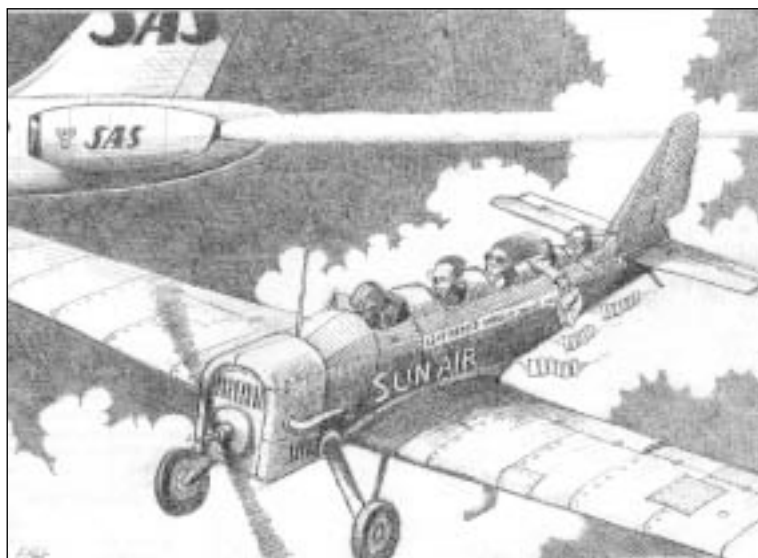
Godt syv måneder skulle der gå, inden der kunne underskrives en kontrakt med Sun Air, der blev en seriøs operatør på ruten frem til 1999 i kraft af den underskudsdekning, som amtet og Thy-kommunerne ydede. Kontrakten blev blåstemplet af tilsynsrådet i Viborg Amt og senere også af konkurrencerådet, der accepterede, at kommunerne havde lovet at friholde Sun

Air for lufthavnsafgifter og hvert år indbetalte et garantibeløb til dækning af lufthavnsudgifter m.v.

I 1995 blev der således betalt 800.000 kr. af garantibeløbet til Sun Airs landingsafgifter, leje af lokaler, en såkaldt handlingsafgift samt andre lignende udgifter, som selskabet skulle have betalt af egen lomme. Ifølge kontrakten skulle denne garanti kun ydes af kommunernes kasser, så længe Sun Air drev ruten med underskud. Og underskud var der nok af, hævdede Sun Air under de regelmæssige forhandlinger om de økonomiske betingelser for rutens drift.

Det økonomiske grundlag for ruten

*Luft over vingerne. Og med redningsbælterne under sæderne. Alt efter forskrifterne. Oppe over skyerne hvor solen altid skinner. Sun Air bærer sit navn med rette. Trods alt.
Tegning: Erik Bach Andersen.*

blev yderligere forringet 1. januar 1998, da staten pålagde alle indenrigsruter en passagerafgift på 75 kr. pr. flysæde. I kraft af en ihærdig indsats fra bl.a. folketingsmedlem Svend Heiselberg (V) lykkedes det at få regeringen - på trods af advarsler fra embedsmændene om konkurrenceforvridning - til at give Thisted og Sindal en særordning, så de slap for afgiften.

I 1998 blev den sidste regulære aftale indgået med Sun Air. Den indebar, at støtten til selskabet nu nåede op på 2.1 mio. kr. for et år for ti ugentlige dobbeltafange, hvor der blev budgetteret med 16.000 passagerer.

Med rutens anstrengte økonomi var der tale om sidste udkald.

Bestyrelsen og brugergruppen bag ruten gav hinanden løfte om, at der skulle arbejdes på en alternativ løsning, hvor ansvaret blev fordelt mellem brugerne, operatøren og kommunerne. Med byrådsmedlem Poul Bojer (Z) som en ihærdig og hårdtarbejdende skipper søsattes *Thisted Ruten A/S*, der blev holdt oven vande af en aktiekapital, som kom fra lokale erhvervsvirksomheder, Sun Air, Viborg Amt og Thisted og Hanstholm kommuner. Hver især indskød de tre aktionærer halvanden mio. kr., der blev „ædt” op i løbet af de næste 18 måneder.

Den ”fuldstændige liberalisering” af indenrigsflyvningen endte for Thisted vedkommende med en privatisering af lufthavnen og beflyvningen i 2001. Scancon Airways forpagtede Thisted Lufthavn af ejerkommunerne, som til gengæld spændte et økonomiske sikkerhedsnet under lufthavnen ved at give et årligt tilskud på max. 2.5 mio. kroner. Dermed stoppede det direkte kommunale økonomiske engagement i Thisted-ruten.

I selskab med rutebilen

På trods af stigende benzinpriser efter oliekrisen i 1973 holdt thyboerne fast ved privatbilen. Det var i hvert fald den klare opfattelse hos DSB, der i 1973 foretog en drastisk nedskæring af deres rutebiltrafik i Thy på strækningen

Stenbjerg-Vorupør. En mærkelig historie fra 1980'erne. Om buspassagerer der må stige ud og gå et stykke af vejen. Om en tom bus. Om buspassagerer der atter kan stige på. Sådan var reglerne skruet sammen. Den kom også i fjernsynet, gjorde historien. En rigtig Thy-historie kaldte de den. Ingen kunne forstå den, sådan helt rigtigt ...

Åh, disse (trafik)minder! Thisted Rutebilstation. Det er 16. april 1980. Og forårssolen har allerede fået magt. Få år efter blev det store halvtag revet ned. Engang var rutebilstationen byens stolthed. Samlingsstedet.

mellem Struer og Thisted, efter at det var dokumenteret, at rutebil-driften gav et dundrende under-skud. Man indskrænkede rutebil-driften til de såkaldte togbusser, som kørte så nær ved Thybanen som muligt og skulle fungere som opsamling af passagerer til toget. DSBs rutebilchef H. A. Larsen sagde, at de private bilejere var så glade for deres køretøjer, at de trods stigende udgifter foretrak at bruge deres egen bil frem for DSB eller private rutebilforbindelser:

„Intet peger i retning af, at flere kollektive forbindelser vil have nogen fremtid for sig. Selvom det

efterhånden er blevet afsindigt dyrt at holde privatbil, holder folk fast ved deres biler og foretrækker at anvende dem til kørsel til f.eks. arbejdspladser, hvor de nok kunne spare noget ved at bruge kollektive trafikmidler“.

Kollektive trafikforbindelser har haft svære vilkår i det tyndt befolkede Thy. Uanset om det handler om fly-, jernbane- eller busdrift, har størrelsen af det offentlige tilskud spillet en afgørende rolle i forsøget på at dække Thy ind med gode forbindelser.

I slutningen af 1970'erne var det endnu uklart, hvordan den kollektive busdrift i Thisted Storkommune skulle organiseres. En undersøgelse fra 1978 dokumenterede, at 15.000 borgere i Thisted Kommune hver uge købte en busbillet, mens omkring 5.000 steg på toget. De fleste busrejsere, nemlig 10.000, gik til Thisted, mens Snedsted som nr. to havde omkring 1.300 ugentlige busrejsere.

På denne baggrund lod Thisted Byråd konsulentfirmaet Cowi-Consult udarbejde et forslag til, hvorledes den kollektive busdrift kunne organiseres i kommunen. Det blev til et kommunalt forslag om, at der skulle etableres et kommunalt busnet bestående af 14 ruter. Men samtidig gik byrådet ind for, at der burde dannes et fælles amtsligt trafikelskab, som efter byrådsmedlemmernes opfattelse kunne løse opgaven langt billigere end et rent kommunalt selskab.

„Gennemføres denne plan, bliver det en af de væsentligste, dette byråd overhovedet har vedtaget“, sagde Thylistens Erik Holm om forslaget til et kommunalt busnet. Og der var lagt op til, at en betydelig del af kommunens borgere ville få lettere ved at bruge den kollektive trafik.

Det kommunale selskab var måske kun en papirtiger i en forhandlingssituation.

Allerede en måned efter, at Thisted Byråd i princippet havde vedtaget dannelsen af et kommunalt busselskab, blev repræsentanter fra amtets 17 kommuner enige om et oplæg til dannelsen af Viborg Amts Fælleskommunale Trafikelskab. Fra 1982 kom VAFT - som det blev forkortet - til at stå for

den overordnede trafikplanlægning af rutebiltrafikken i regionen med lokale vognmænd som entreprenører på de enkelte ruter.

Landet over blev der i disse år etableret lignende amtskommunale trafikselskaber, der fra begyndelsen af 1980'erne reorganiserede rutebiltrafikken i Danmark. Det tætte samarbejde mellem trafikelskaberne betød en ikke tidligere set effektivisering og koordinering af rutebiltrafikken. Regningen blev delt mellem amter, kommuner og passagerer.

Parallelt med VAFT-ruterne drev kommunen fortsat skolebusser på strækninger, hvor VAFT ikke nåede frem. Da VAFT nedlagde fire „urentable” Thy-ruter, nemlig Snedsted-Stagstrup, Snedsted-Sønderhaa, Frøstrup-Lildstrand-Vesløs og ruten mellem Koldby og Hørdum i 1988, blev dækningen i nogen grad overtaget af „åbne skolebusser”, der kunne medtage „almindelige” passagerer. Det var en ordning, der blev model på flere andre strækninger i kommunen.

Saneringen af busdriften slog også igennem på Thistedes gamle rutebilstation i Dr. Louisegade.

Rutebiler var ikke, hvad de var dengang i 1949, da halvtaget blev rejst langs Dr. Louisegade for at skærme for vind og vejr. De store biler forårsagede trafikkaos, når de skulle bakke ud på vejbanen fra deres bokse på stationen. Halvtaget blev fjernet, og den gamle rutebilstation blev til en trafikterminal, som Thisted Kommune og statsbanerne anlagde i 1986 med 30 pct. støtte fra EFs Regionalfond. Det var samme år, der blev indledt forsøg med en teletaxiordning. I stedet for at indsætte busser på ruter med meget få passagerer, kunne der bestilles en taxi til samme pris som en busbillet f.eks. om lørdagen mellem Sennels og Thisted samt Thisted og Hillerslev. Det var et meget populært initiativ.

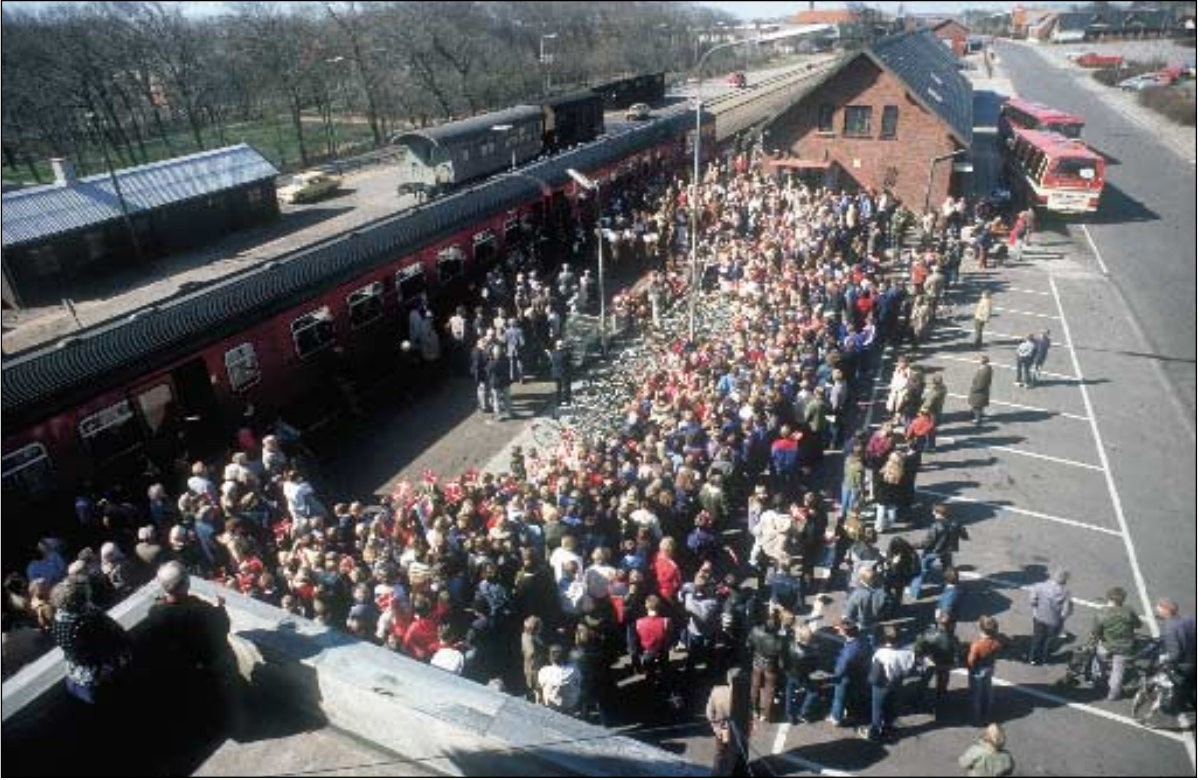
Togdrift i udvalg

Knap så populær var DSBs beslutning om at indsætte „togbusser” på en del af Thybanens køreplan. Begrundelsen var den samme - også her handlede det om at opretholde et serviceniveau for så få midler som muligt. Men når det drejede sig om besparelser på Thybanen - uanset om de var små eller store - var det som regel en anledning til at føje endnu et kapitel til den løbende klassiske debat om Thybanens overlevelse. Man er sårbar for den slags, når man bor ved en endestation.

I maj 1974 blev det gamle lyn-tog „Uldjyden” afløst af moderne Intercity-tog, der kørte strækningen mellem Thisted og Køben-

Rutebilstationen under nedbrydning. Der skal opføres en trafikterminal – som det nu hedder. 1986.

Det går godt for Thybanen. Passagererne strømmer til fra alle sider – ja, det er lige før peronen på Thisted Station er for lille. Sådant så virkeligheden i al fald ud den dag i 1982, da Thybanen kunne fejre 100 års jubilæum. Det var ikke alle, men det var næsten alle, der var kommet på benene for at fejre dagen og markere tilhørsforholdet til den jernbane, der stadig var en slags livsnerve gennem Thyland ...

havn på kun syv timer og ni minutter. De var et af de sjældne positive indslag. Ellers var snakken om Thybanen oftest præget af jævnlige forlydender om, at banen enten skulle indskrænkes eller helt nedlægges. Det var f. eks. tilfældet, da generaldirektør Poul Hjelt i 1974 forelagde DSBs store Plan 1990, hvor man forestillede sig, at strækningen mellem Struer og Thisted kun skulle betjenes af busser. Forslaget virkede så provokerende på formanden for Fællesorganisationen i Thisted, Johannes Heegaard, at han skulle blive en af de varmeste fortalere for bevarelse og -udvidelse af Thybanen til Hanstholm. Sammen med politikere og organisationsfolk fra hele regionen protesterede han mod „Det skæve Danmark“, som man mente ville blive resultatet af DSBs planer for rationalisering.

I februar 1976 rettede alt, hvad der kunne kravle og gå af lokale organisationsfolk - via Viborg Amt - en fælles henvendelse til DSB, hvori man kraftigt argumenterede for bevarelse af banen og henviste til, at hovedparten af banelegemet var renoveret inden for de sidste otte år. Med 89.000 passagerer i 1973-74 og en stigning i godstrafikken fremhævede man banens betydning for Thy som et egnsudviklingsområde. Men ikke nok med det. Fællesorganisationerne i Thisted og Sydthy dannede et særligt fælles Thybaneudvalg, der sammen med Viborg Amt blev fortalere for forlængelsen af banen til Hanstholm. Johannes Heegaard var den udfarende kraft i dette udvalg, der nogle år senere videreførte kampen for banen i det særlige trafikudvalg, som den socialdemokratiske partiforening i Thisted nedsatte med deltagelse af kommunalpolitikere fra Mors og Hanstholm.

Samtidig med at der blev talt varmt for at bevare banen, opstod der en massiv kritik af DSBs betjening af det vestjyske område. Journalist Per Sabroe tog sagen under behandling i Berlingske Tidende i november 1976. Under overskriften „Mordet på en bane“ stod artiklens pointe lysende klar: ”Langsomt, men sikkert frarøves befolkningen i Vestjylland lige transportvilkår med det øvrige land – og beretningen herom minder uhyggeligt om en gyserragtig kriminalroman”, skrev Per Sabroe, og han var ikke i tvivl om, at DSB var den store skurk, der tvang vestjyderne til at køre i bil og skadede erhvervslivet med forringelser af trafikken. Selv foretog han en testrejse mellem Tønder og Thisted. Vi stiger på toget sammen med Per Sabroe i Esbjerg:

„Kl. 16.38 er der lokaltog fra Esbjerg til Struer, to ældre vogne pænt fyldt og en motorvogn. Vognene er iskolde og passagererne rykker tæt sammen, sidder med frakker på. Skal vi fryses ud af DSB? Vi skal i hvert fald forsinkes. Ved næste station venter toget i 18 minutter på et langt godstog med tomme vogne. „Kunne det ikke have ventet på os ved næste station i stedet?“ Sådan spørger passagererne. Forsinkelsen forplanter sig til endnu et modkørende persontog.

Vi passerer Sig, Tistrup, Gårde, Ølgod. Kun få stiger af og på, men der er masser af post. Vi er i Vemb lidt før kl. 19, stadig forsinket, tre stiger af, én skal videre med skinnebussen til Lemvig. Den har ventet, og damen, der skifter, bliver eneste passager. Al post ryger af i Holstebro. I Struer er der skifte til bus for passagerne til Thy - og lidt over en times ventetid. De seks passagerer i bussen bliver afleveret undervejs, så der er præcis ankomst til Thisted kl. 22.07. En enkelt ældre dame bliver sat af foran sin dør og hjulpet ind med kufferten. Bussen må kun holde ved stationerne, men vestjyderne har heldigvis aldrig haft respekt for unødige reglementer vedtaget ovre i København. Der er 300 km fra Tønder til Thisted. DSB vil nedlægge de 254 km.

DSBs busser blev et stadigt hyppigere syn på de thyske landeveje.

Turen kan med enkelte forbindelser gøres på seks timer. Der er 44 stop undervejs, og billetten koster enkelt 86 kr.“

De mange protester gjorde indtryk på trafikminister Niels Mathiasen (S), der i 1976 trak det politiske krav om besparelserne tilbage og gav DSBs generaldirektør ordre til at glemme den vestjyske længdebane, når der i fremtiden skulle spares. I stedet lagde trafikministeren op til elektrificering samt bedre og billigere materiel. Så godt spillede klaveret nu alligevel ikke, men togtrafikken på Thybanen var stadig intakt, da DSB offentliggjorde en ny femårsplan i 1977.

Troen på en fremtid for banen blev styrket, efterhånden som passagertallet viste en svag tendens til stigning i løbet af 1970'erne. Den tilsyneladende kroniske tilbagegang ti år tidligere syntes langt borte.

Den anden store oliekrise i 1979 skabte et passagerboom for statsbanerne. På landsplan steg antallet af passagerer med ca. 30 pct. Forklaringen skulle dels søges i benzinprisernes himmelflugt - og dels i indførelsen af timedrift og forbedret materiel.

„På Thybanen har udviklingen ikke været så pæn som andre steder, men der har dog været en stigning på fem procent, og det er vi godt tilfredse med. Flere steder under driftsområde Holstebro har vi haft en stigning på op mod 40 procent, men det er steder, hvor der er indkøbt forbedret materiel samt oprettet timedrift“, sagde funktionsleder Jens Rasmussen og manede alle rygter om, at Thybanen skulle nedlægges i jorden med budskabet om, at etaten havde besluttet, at Thybanen fra 1982 skulle betjenes af bedre materiel. Håndværkerne gik i maj 1983 i gang med at fikse stationerne op. Der blev monteret højttaleranlæg, og man overvejede, om der kunne indrettes en kiosk i den tidligere restauration på Thisted Banegård. Fremgangen fortsatte.

Der skete flere ulykker i baneoverskæringerne omkring Thisted - flere af dem dødsulykker. Silstrup 1986. Bil mod tog.

Mellem 1983 og 1987 havde DSB i Thisted en fremgang i billetsalget på 16 pct. Det var den største stigning i hele det område, som blev administreret af DSBs regionale kontor i Holstebro. I de følgende år fulgte en afmatning.

Thy Tværpolitiske Trafikudvalg, der bestod af lokale politikere og organisationsfolk, så den lave hastighed på Thybanen som en forhindring for banens udvikling. En af årsagerne til den lave fart var hensynet til trafiksikkerheden. I 1981 var der 45 overkørselsanlæg, og heraf havde kun de otte bomme. De resterende 37 var forsynet med lys eller klokke. Det betød, at hastigheden ikke måtte overskride 65 km i timen, og dermed havde Thybanen rekorden som den langsomste bane i landet.

Ulykkesstatistikken var skræmmende. Alene ved overkørslerne i den del af strækningen, der passerede gennem Thisted Kommune, var syv dræbt og syv kvæstet i perioden mellem 1976 og 1983. Og nye alvorlige dødsulykker blev årligt føjet til statistikken.

Det skortede ikke på opbakning fra både amter og kommuner til de synspunkter, Thy Tværpolitiske Trafikudvalg forfægtede. Til gengæld udeblev resultaterne. Thisted Kommune og DSB var i slutningen af 1980'erne næsten nået til enighed om

Thisted Dagblad

Nye muligheder på banegården

Snacks kom på banen

Nye muligheder, nye tider. Det var allerede i 1979, at der var de første avisforlydender om forandringer på Thisted Station, der ikke havde gennemgået de store fornyelser i mange år. Statsbanerne havde planer om noget virkeligt nyt:

En kiosk og minibar. En afløser til den efterhånden veltjente banegårdskiosk, der havde været forpagtet af D. Jeppesen. Og i 1986 åbnede det nye fænomen så med Anni og Frank Knudsen som forpagtere.

en løsning, der kunne forbedre sikkerheden. Skitserne blev tegnet, men pengene aldrig bevilget.

Godstrafikken blev mindre og mindre. Strømmen af varer til og fra Thy gik ad landevejene i moderne lastbiler direkte fra dør til dør uden omladning. Kun få lokale industrivirksomheder producerede varer, der egnede sig til transport med jernbane. DSB tog konsekvensen af udviklingen og droslede ned.

I 1986 blev læssespor i Snedsted nedlagt - på trods af protester fra byrådsmedlem Henning Poulsen fra Snedsted.

I 1991 blev godsekspeditionen i Thisted lukket. Fra 1882 og helt op til begyndelsen af 1960'erne blev godset i Thisted kørt mellem kunder og pakhus i hestevogn. Næste trin i udviklingen var befordring pr. traktor, der varede frem til begyndelsen af 1970'erne. Først da blev lastbiler taget i brug. Nedlæggelsen af godsekspeditionen i Thisted betød, at kunderne paradoksalt nok fik en hurtigere betjening, fordi den direkte udbringning af godset med lastbil fra godsterminalen i Holstebro sparede en tidkrævende ekstra omladning af godset til Thybanen.

Også Thisted Havn var udsat for hård konkurrence og ikke overraskende falder den totale omsætning af gods fra 169.000 tons i 1977 til 66.000 tons i 2001.

Tiden krævede, at offentligt koncessionerede selskaber som f. eks. statsbanerne, Danair og telefonselskaberne for den sags skyld i 1990'erne skulle drive virksomhed på markedsvilkår. Danair blev nedlagt, telefonselskaberne solgt til udenlandske aktionærer, og DSB fik en professionel bestyrelse, der

Man fornemmer næsten farten.
Nye IC3-tog skærer sig gennem
Thy i 1990'erne.
Foto: Villy Yde Kjærgaard.

ville og skulle tjene penge. Som for luftfartens vedkommende var det slut med at anvende overskud fra givtige ruter til dækning af underskud på underskudsgivende ruter.

Sådan da!

Historien omkring DSBs Plan 1990 fra midten af 1970'erne gentog sig netop i midten af 1990'erne. DSB skulle spare på udgifterne og bebudede kort efter nytår 1996 nedskæringer i køreplanen, der ville betyde en reduktion på ca. 25 pct. af togene på Thybanen. Ledende folk fra statsbanerne erklærede samtidig offentligt, at man var indstillet

på at overlade Thybanen til et privat selskab, hvis det skulle blive aktuelt.

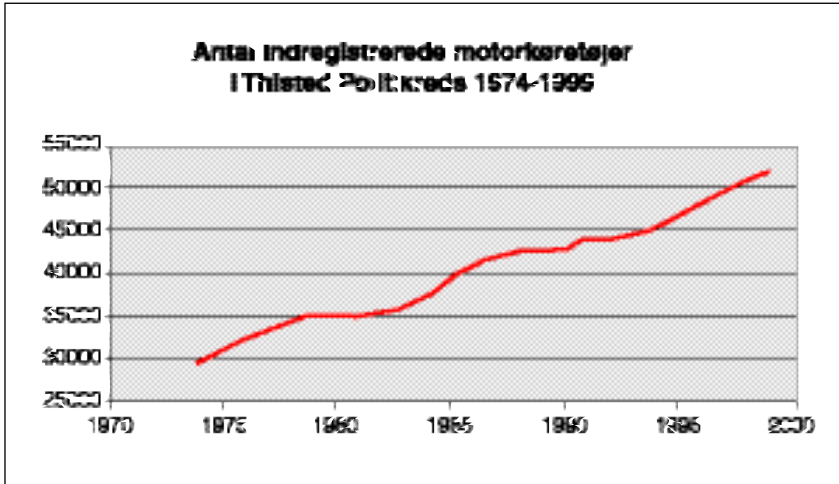
Og ligesom i midten af 1970'erne mobiliserede de berørte amter og kommuner i fællesskab med lokale folketingsmedlemmer og organisationer en storm af protester mod forslagene om nedskæringer og privatisering. „Fingrene væk Thybanen“, lød det fra amtsborgmester Bent Hansen (S), som var parat til at „bøje arm“ med DSB-direktør Henrik Hassenkam om nedskæringerne. Det gjorde de så på et møde, der fulgte efter seks ugers politisk bearbejde. De bebudede nedskæringer af to afgange om formiddagen skrumpede ind til, at to afgange skulle sammenlægges. Til gengæld blev der fremover to gennemgående forbindelser med IC3 fra Thisted til København, hvoraf det ene kunne være fremme i København allerede ved middagstid. Bent Hansen var tilfreds med kompromis'et.

„Med hensyn til de to formiddagstog, som bliver lagt sammen til ét, har det været svært at argumentere, da de kun har fem-syv passagerer med“, sagde Bent Hansen, der ved samme lejlighed fik accept af, at togbusserne kunne sætte passagerer af, hvor de måtte ønske det. Dermed blev den gamle regel om, at man kun måtte sætte passagerer af på stationerne mellem Struer og Thisted fjernet.

Trafikken på Thybanen gled - ligesom den altid havde gjort - *langsomt* videre ved passagen af årtusindskiftet, hvor DSB alligevel satte handling bag tanken om en privatisering. Men dén historie må afvente udgivelsen af næste bind af denne byhistorie.

Bløde og hårde trafikanter

Uanset argumenterne til fordel for den kollektive trafik foretrak thyboerne at køre selv. Antallet af biler steg kraftigt i perioden mellem 1970 og 2000. På den ene side resulterede det i en helt ny mobilitet, hvor den thyske arbejdskraft i sandhed blev bevægelig - og på den anden side i en stadig voksende

Kun i årene omkring 1980, da renten var skyhøj, er der en svag tilbagegang i væksten af motor køretøjer. I løbet af 25 år er antallet af motor køretøjer stærkt på vej til en fordobling.

trafik. Måske mere end andre blev thyboer glade for deres biler, fordi de offentlige transportmuligheder var få. Og bil skulle man have uanset hvad. I 1970erne og begyndelsen af 1980erne fastslog politiet gennem razziaer gang på gang, at der kørte „uhyggeligt mange dårlige biler på vejene i Thy“.

De mange nye arbejdspladser, der blev etableret fra begyndelsen af 1970erne, klumpede sig sammen i industriområder. For mange betød det en lang afstand mellem hjem og arbejdsplads, men i kraft af privatbilen var det kun de færreste, der fandt det nødvendigt at flytte af den grund. Det viser blandt andet en undersøgelse med udgangspunkt i de mange arbejdspladser og forholdsvis få boliger i Vilsund. Langt de fleste foretrak at bosætte sig efter helt andre kriterier end netop afstanden til arbejdet. Privatbilen blev det middel, der for alvor sprængte den geografiske spændetrøje i Thy.

Med den øgede trafik var børnenes skoleveje ikke så sikre, som de havde været. Der var problemer flere steder i kommunen. Her er det ved Østre Skole på Kronborgvej. 1977.

Nye tider – nye nummerplader

Motorkontoret i Thisted kunne i april 1976 udlevere det første sæt nummerplader i en helt ny serie med hvid reflekterende baggrund, sorte tal og bogstaver og en rød ramme. Godt nok var det noget ydre, det handlede om, men nye biltider var ligesom på vej. Motorkontoret havde ligget inde med de nye plader i nogen tid, men samtidig haft et lager af de "gamle" sorte, der først skulle bruges. I visse andre byer havde dette lager været mindre, og derfor havde man allerede i nogen tid kunnet se de hvide plader i trafikken. Overassistent Alfred Kanstrup viser her to nummerplader fra hver sin tidsalder. "S 44" blev første gang registreret omkring 1930, mens "EH 36 400" netop var blevet udleveret som det første nummer i den nye serie, der afløser de gamle sorte. "S 44" havde indtil 1975 siddet på en bil tilhørende fabrikant H. Hundahl Pedersen, Thisted.

Der blev anlagt en tunnel under Ringvejen til brug for elever fra bl. a. gymnasiet, men her var problemet blot, at de ikke benyttede den. Det fremgik af en undersøgelse. 1979.

Biltrafikken voksede i takt med, at forældre protesterede over trafikfarlige skoleveje. Sorte pletter var der nok af. En af dem kunne man finde i Stagstrup, hvor en dødsulykke måske kunne være undgået, hvis myndighederne i tide havde lyttet til forældrene ved Stagstrup Skole. Allerede i 1979 kom de med et forslag om at bygge en tunnel som en del af børnenes vej til skolen. En seks-årig pige blev dræbt, da hun skulle krydse hovedvejen ved kirken. Amtets teknikere havde ikke Stagstrup på deres liste over "sorte pletter". Også i Vesløs førte forældre og borgere en langvarig kamp for at sikre børnenes vej til skole. I midten af 1970'erne kom kravet om en sikker skolevej første gang. De gamle kommuneveje var ikke alle gearret til den voksende biltrafik, men når det drejede sig om nyanlæg, gjorde planlæggerne, hvad de kunne for at sikre de svage trafikanter. En tunnel under Ringvejen var en selvfølge, da Thisted Gymnasium blev taget i brug i 1975. Desværre kunne en undersøgelse på gymnasiet i 1979 tørt konkludere, at det tilsyneladende var en fejlinvestering, fordi eleverne ikke gad gå en omvej gennem tunnelen for at krydse vejen.

I 1980 udarbejdede teknikere ved Thisted Kommune en rapport over trafikforholdene ved skolevejene, og kun fem af kommunens skoler havde ingen bemærkninger. Det var Brund Friskole, Rolighedsskolen, Vandet Skole, Øsløs Skole og Arup Friskole. Alle øvrige fandt anledning til at påpege, at der måtte gøres noget ved sikkerheden. Det blev der så i årene, der fulgte. Men det tog tid.

Thisted var blandt den tredjedel af landets kommuner, som allerede i 1979 var i gang med etablering af de såkaldte paragraf 40 gader, hvor det først og fremmest er de bløde trafikanter - børn, fodgængere og cyklister - der bestemmer farten.

Det skete i de nye boligkvarterer ved Ribesvej og Syrenvej på Rolighedsjorder. Og idéen blev videreført på Gyvelvej ved den næste udstykning. Det førte blandt andet til, at en række beboergrupper i kommunen - f.eks. i Til-

Tegning: Erik Bach Andersen.

sted og Snedsted - også søgte om at få bump og andre hastighedsdæmpende foranstaltninger. Og der kom bump, men ikke altid udelt begejstring blandt beboerne over de nye foranstaltninger. På Vinkelallé var beboerne delt i to lejre. Nogle ville havde en gennemgribende renovering af vejen, fordi de bump, der var blevet etableret tre år tidligere, ikke var effektive nok. Andre var tilfredse med forholdene, som de havde været.

Der var mange meninger om bump dengang i 1980erne - også på Spangbergsvej - hvor flere af slagsen var „nedlagt“ som forsøg i 1983. Astrid og Robert Gregersen klagede over bumpene i en henvendelse til kommunen: „Der er beviser nok for, at der sker adskillige uheld på grund af disse forfærdelige vejspærringer, man har andre steder i Thistedes gader. Det var vist en bedre idé, om byrådet foranledigede, at disse uhyrer blev fjernet i stedet for at etablere nye“, hed det i henvendelsen.

Men uhyrerne var kommet for at blive. Hastigheden skulle ned i byen - og der skulle skrappe midler til, før det kunne lade sig gøre. Fra midten af 1980erne bliver der konsekvent etableret hastighedsdæmpende foranstaltninger i forbindelse med gennemgribende renoveringer af veje i kommunen, bl.a. krydset i Vesløs, Vorupørvej, Silstrupvej, Thorstedvej, Kronborgvej, Hundborgvej, Winthersmøllevej, Refsvej og Hovedgaden i Snedsted. Listen er lang og rummer nogle projekter, som var en del af den første egentlige miljø- og trafikplan, der blev vedtaget af byrådet i 1995 som en konsekvens af, at staten begyndte at give direkte tilskud til forbedring af trafikmiljøet.

Store-Gå-Gade

Den voksende privatbilisme gav anledning til masser af konflikter - ikke mindst i og omkring Thistedes bymidte. De begyndte for alvor, da Storegade skulle laves om til gågade ligesom Strøget i København.

Allerede inden underskrifterne var sat på dokumentet, der førte til dannelsen af Thistedes nye storkommune i 1970, havde den gamle købstad afsat 200.000 kr. til formålet på budgettet. Og det allerførste forsøg med en bilfri Storegade var blevet gennemført i 1967.

Når man kunne i andre byer, kunne man også i Thisted. Derfor traf et

Politiassistent Viggo A. Johansen på arbejde i begyndelsen af 1970'erne med at få den fire- og tohjulede trafik til at glide som følge af gågadeforsøgene i Thisted's centrum.

En helt ny fornemmelse for thistedboerne. Ligesom i de store byer: Bilerne ude af den indre bys gader. Foreløbigt kun Storegade – og foreløbigt et forsøg.

enigt byråd 20. april 1971 beslutning om at iværksætte endnu et gågadeforsøg i Storegade til en pris af 14.000 kr. til skiltningen. Der var heller ikke mange penge at gøre godt med. De oprindelige 200.000 kr. var i mellemtiden blevet brugt til noget andet.

I begyndelsen af maj 1971 blev der lukket for udkørsel fra Storegade ved Hotel Aalborg. En uge senere var lukningen total.

Straks blev krydset ved Toldbodgade omdannet til en trafikprop, der var svær at slippe af med - som man senere måtte erkende. Toldbodgade var ellers nyrenoveret, hvilket var en af forudsætningerne for,

at byrådet overhovedet ville gå med til at lukke Storegade.

Der var hårdt brug for den lyskurv, der allerede var søgt om at få sat op. Men sagen skulle først gå sin gang hos politiet, vejmyndigheden, amtsvejvæsenet, justitsministeriet og vejdirektoratet. Imens måtte politiet regulere trafikken manuelt. Ordensmagten opfordrede bilisterne til at benytte alternative veje for at komme ud på Kystvejen - og undrede sig over, at kun få valgte den alternative rute over Store Torv, Torvegade, Nytorv og Østergade. Forklaringen var - ifølge politiet - at bilisterne forsøgte at undgå byens første lyskurv, der netop var ophængt over Store Torv.

Bilerne ud af byen

Torsdag 3. juni 1971 fandt den officielle indvielse sted med et 150 meter langt fælles kaffebord. Konditor Verner Poulsen havde til lejligheden bagt en fyldig kage på 150 kg, som man kunne nyde til tonerne af musik og synet af folkedans og blomsterkummer og anden midlertidig udsmykning, som gågadeforeningen havde spenderet 20.000 kr. på. Formanden for gågadeforeningen, Hardy Klostergaard, ytrede ønske om at få bilerne ud af byen, idet han hævdede, at bilisterne ikke havde noget imod at parkere uden for centrum og i bogstavelig forstand „gå på indkøb“.

„Men vi indrømmer, at det kan vare nogle år, før denne plan kan føres ud i livet“, sagde han.

Det var et forsøg - og forsøg skal diskuteres.

En flisebelægning til erstatning for asfalten stod højt på ønskesedlen hos nogle, og enkelte forretningsdrivende udtrykte utilfredshed med, at man ikke måtte køre varer til og fra butikkerne efter kl. 10 om formiddagen.

I sensommeren gjorde journalist-elev Reimer Bo Christensen i Aktuelt's spalter status over den kommercielle gevinst ved forsøget. Ikke overraskende var én af initiativtagerne, Hardy Klostergaard, yderst tilfreds. Han kunne fortælle om en omsætningsfremgang på 50 procent i sin kunsthåndværkbutik nederst i gaden. Verner Poulsen, in-

1974: Forsøgene med gågader fortsætter i Thisted By.

dehaveren af Krabbes Konditori længere oppe, stemte i: „Med den idylliske sydlandske stemning, der har været her i gaden hele sommeren med den grønne beplantning og musikken, som har lydt ud af de åbne forretningsdøre, har vor forretning haft fin fremgang - det er jo lige en stemning for et konditori“. Også hos isenkrammer Sven Agerholm blev der meldt om øget omsætning.

På med flisen

17. oktober 1972 - i øvrigt 15 dage efter afstemningen om Danmarks tilslutning til EF- vedtog byrådet at gøre Storegade til en permanent gågade på baggrund af erfaringerne fra forsøgsperioden.

Men fliserne spøjte i kulissen. Som ventet blev der straks ballade om, hvem der skulle betale.

Sagen var til behandling i byrådet året efter beslutningen om gågadens etablering. Teknisk udvalg og gågadeforeningen var blevet enige om et forslag, der indebar, at kommunen skulle betale 100.000 kr. til formålet. Men forslaget blev fejet af bordet. Med én stemmes overvægt vedtog et flertal et forslag fra borgmester Holger Visby (V) om, at kommunen *kun* skulle betale 65.000 kr. - hvilket svarede til prisen på en asfaltering af gaden. Hvis de handlende ville noget andet, måtte de selv betale ...

Efterfølgende undrede man sig over, at byrådsmedlemmer, der var med i handelsstandsforeningen, stemte for borgmesterens forslag - mens medlemmer fra landdistrikterne gik ind for, at gågadeforeningen skulle have de 100.000 kr. Man talte om brødnid blandt byens øvrige forretningsdrivende.

Regningen på fliser, lamper og blomsterbede blev på 150.000 kr. Den blev betalt med den kommunale bevilling på 65.000 kr. suppleret med 50.000 kr. fra salget af de gamle brosten under asfalten. Resten spyttede Storegades handlende i bøssen.

Hvad der var tænkt som et forsøg på at genskabe stemningen fra købsta-

1976: Store-GÅ-gade kan fejre femårs fødselsdag. Og det sker med ekstra tilbud i forretningerne. Og med gratis kaffe og brød i gaden. Er der noget der kan trække folk af huse, så er det gratis kaffe og brød. Men er det ikke en lidt kølig juni – at dømmе ud fra folks påklædning? Eller er det blot en lille sommerbyge, der har været en tur over byen?

1987: Den øverste del af Vestergade som gågade. Biler må dog fortsat liste sig igennem.

dens gamle gaslamper endte som anledning til en heftig debat om æstetik.

De nyopsatte lamper - på den nu flisebelagte gågade - afstedkom en sværm af læserbreve i avisen fra nær og fjern.

„Man har opsat nogle lygter, der ser ud, som var de hentet fra kasserede kulisser fra et omvandrende amatørteater“, skrev en avislæser fra Sønderhaa.

Fra Tilsted lød det ironisk:

„Forslag til udsmykning i gågaden: Kunne man ikke opstille et par små kæmpehøje, dekorerede med lidt kunstigt mos? Og hvad med en rigtig gammel vandpumpe, malet i

glade farver - eller en storkerede med en naturtro plasticstork?

Der er jo muligheder nok for udsmykning i stil med de hyggelige lygter, der allerede er opstillet.

Og for at sætte prikken over i'et kunne man sikkert få et par byrådsmedlemmer til at afsløre en mindeplade (i patineret plastic) for gågadens åndelige bagmand: Walt Disney“.

Således endte første del af historien om det bilfrie Thisted.

Men ikke nok med det ...

Anden del begyndte en majdag i 1980, da de første morgenduelige kunne spadserere rundt i en by, hvis centrale gader var befriet for osende og larmende biler. Tøvende blev de længe ventede gågaderområder i Vestergade, Torvegade, Frederiksgade samt Havnestræde og Lilletorv taget i brug - og ville udelukkende være åbne for fodgængere i det næste halve år, der var forsøgsperioden. Foruden de nævnte gågader blev der oprettet opholds- og legeområder i Nørregade og på Møllevej - samt stillevejsområder i Skovgade, Brogade, Nørregade og Kastet.

Bag forsøget stod en 30 mand stor gruppe, der gennem et år havde diskuteret city-planlægning.

Indstillingen til eksperimentet blandt de handlende var ubetinget bestemt af, hvor langt deres butikker lå fra centrum. De handlende på Nytorv, der lå i periferien af forsøgsområdet, talte ikke overraskende om ”butiksdød” og forlangte, at trafikken i Nørregade – der under forsøget var spærret for indkørsel ved Kastet – skulle i gang igen. De fik støtte af politimester Jørgen Bodenhoff, der ønskede ensretningen af trafikken i Nørregade ophævet, så der blev en mere direkte indkørsel til parkeringspladserne i brugsforeningen Nordthys gård, på Ny-

torv og til p-pladsen ved biblioteket på Tingstrupvej. Politimesteren stillede forslag om, at man gav Nørregade permanent status af stillevej med en hastighedsbegrænsning på 30 km/t.

I forbindelse med beslutningen om en forlængelse af forsøget bøjede byrådet sig for protesterne og genåbnede for trafikken i Nørregade. Til gengæld førte *det* til protester fra beboerne i Nørregade, der var yderst tilfredse med ensretningen.

Udbygningen af gågadenettet kom alt i alt til at strække sig over 30 år. I 1998 blev den vestlige del af bymidten også koblet på og afsluttet med det nye Vestertorv ved Møllevej. Samtidig blev en del af Frederiksgade lukket for trafik.

Etableringen af gågadenettet skabte trafikale flaskehalse ved Toldbodgade og Korsgade.

En regulering af trafikken var påkrævet allerede fra begyndelsen af 1970'erne, men staten og kommunen var uenige om, hvilket af krydsene der skulle lysreguleres først: Toldbodgade eller Falck-krydset.

Kommunen pegede på Toldbodgade, men vejdirektoratet opsatte i 1973 i stedet en lysregulering ved Falck-krydset. I 1974 fulgte standerne i Korsgade ved biografen.

Efter byrådspolitikernes mening skete det i den helt forkerte rækkefølge. Trafiktællingerne fra begyndelsen af 1970'erne havde vist, at Toldbodgadekrydset var det mest belastede af Korsgade-, Toldbodgade- og Falckkrydsene, men efter at Thisted Kommune havde bestemt sig for at prioritere Toldbodgade først, Korsgade dernæst og Falck-Krydset sidst - og havde sat beløbene af på budgettet - overgik hovedvejen til statsvej, og ministeriet kom herefter og satte en stopper for planerne og besluttede i stedet, at det mindst trafikbelastede Falck-kryds først skulle lysreguleres. Det skete bl.a. efter pres fra forældre på sydsiden af hovedvejen. De frygtede, at deres børn skulle komme til skade, når de på vej til skole skulle krydse hovedvejen ved Falck-stationen. Efter lysreguleringen af krydset viste det sig i øvrigt, at børnene syd for hovedvejen fortsat skulle gå på Borgerskolen inde i byen og derfor slet ikke skulle over hovedvejen ved Falck.

Lysreguleringen ved Hvass-krydset fulgte efter i 1976 - og Todbodgade var stadig ikke på ministeriets budget. Der skete for få ulykker, sagde man i vejdirektoratet i 1977. Men kommunen pressede på sammen med trafikken - og så endelig i september 1977 blev der i mere end én forstand grønt lys for Toldbodgade-krydset.

Thisted Kommune kunne i flere år ikke overbevise vejdirektoratet om, at det var mest påtrængende at få lysrukeret Toldbodgadekrydset. Det skete først i 1977 - og her er det lige før lyset bliver tændt. I 2002 var lysreguleringen en saga blot her som mange andre steder over hele landet. Rundkørsels-anlæg vendte tilbage med stor succes.

Foråret 1985. Fotografen er steget til vejs for at få et billede af by og omegn til brug for indtegning af de foreslåede linjeføringer for en omfartsvej.

Man kan ikke komme uden om Thisted

Den trafikale tvekamp mellem de to myndigheder fortsatte med skiftende ordførere i forbindelse med forhandlingerne om en omfartsvej ved Thisted. Faktisk går overvejelserne om anlæg af en omfartsvej helt tilbage til 1952, men først i 1982 nåede man frem til et konkret skitseprojekt. Projektet mødte imidlertid betænkelighed - ikke mindst fra landbrugsside og fra de handlende i Thisted.

I forbindelse med en sparerunde i 1982 besluttede trafikministeren derfor at gennemføre en ny undersøgelse for at finde billigere alternativer til den

Gennem mange år havde man peget på behovet for en omfartsvej ved Thisted. Børnene på Hundborgvej havde nu mere øjne for fotografen.

allerede projekterede omfartsvej. Det resulterede i seks forskellige forslag. Et projekt til en pris på 65 mio. kr. med en lang linieføring helt uden om det bebyggede område ved Thisted fik opbakning af et flertal på 17 i Thisted Byråd.

Derefter indledtes nye forhandlinger - og tiden gik.

I 1985 blev det klart, at trafikministeren var villig til at følge det dyre projektforslag, flertallet i Thisted Byråd gik ind for - men ifølge embedsmændene i vejdirektoratet ville den lange linieføring kun aflede en del af trafikken fra landevejen gennem Thisted. Derfor stillede ministeren krav om, at Thisted skulle trafiksikre Oddesundvej for et beløb på 17 mio. kr., når omfartsvejen var færdig, og kommunen skulle overtage forpligtelserne på den hidtidige landevej. Det kom som en overraskelse for mange byrådsmedlemmer, at man ikke kunne få omfartsvejen uden betingelser.

Jens Rørbæk fra vejdirektoratet gjorde gældende, at tre fjerdedele af trafikken gennem Thisted ville køre gennem byen som hidtil - fordi den lange linieføring ville blive opfattet som en forstyrrende omvej.

Som sagt var byrådet ikke helt enigt om, hvordan linieføringen burde være. Mindretallet mente, at løsningen med den lange linieføring - som faktisk blev det endelige valg - var alt for dyr samfundsmæssigt set og støttede sig til beregninger fra vejdirektoratet, der pegede på, at en omfartsvej tættere på bymidten ville flytte mere trafik ud af byen.

Kravet om de 17 mio. kr. til trafiksanering af Oddesundvej kom som manna fra himlen til modstanderne af det dyre projekt. Det ville nemlig betyde, at skatteborgerene i Thisted - i stedet for en gratis kort omfartsvej - nu skulle betale et beløb, der svarede til ca. én skatteprocent for den dyre løsning.

Under en byrådsdebat i sommeren 1985 hævdede Ruth Scharling (K), at „omfartsvejen tilsyneladende skulle være en stor lykke for Thisted, men at realiteterne sagde noget andet, og vejdirektoratets analyse havde tydeligt vist, at Thisted ikke er en by, man kører uden om - det er en by man kører til“. De senere borgmestre Ruth Scharling og Kaj Kristensen (V) udgjorde halvdelen af modstanderne. Da den endelige afstemning kom, holdt 17 af byrådets medlemmer fast ved anbefalingen af den lange linieføring uden om Thisted.

I begyndelsen var medlemmerne af Thisted Handelsstandsforening ikke alt for begejstrede over den påtænkte omfartsvej, men i løbet af 1986 tøede modstanden op, viste en undersøgelse, som foreningen selv foretog. Nu var der dobbelt så mange for som imod.

Debatten rullede. Hverken Charles Klitgaard (V), der var formand for amts teknisk- og miljøudvalg, borgmester Svend Thorup (V) eller formanden for teknisk udvalg, Svend Odgaard (S) mente, at man skulle tage kravet fra trafikministeriet alt for alvorligt. De havde svært ved at forestille sig, at der overhovedet skulle bruges skatte kroner på en trafiksanering af hovedlandevejen, når kommunen fik vejmyndigheden.

Omfartsvejen. Statens ekspropriationskommission har indkaldt til møde på Hotel Limfjorden. Til højre landinspektør Frithjof Østergaard, Thisted, der førte sagen for de landmænd, der blev berørt af ekspropriationerne, og som stod for jordfordelingen. 1985.

Det var denne vej langs havnen, Thisted Kommune skulle trafiksikre for at få omfartsvejen. Og her gik politikerne - borgerne med for den sags skyld - og troede, de fik omfartsvejen gratis. 1987.

Hillerslev-deputation på rådhuset for at aflevere 400 protester til Svend Odgaard (S), formand for teknisk udvalg, mod konsekvenserne for Ballerumvej. De ville fortsat have en direkte vej til byen - og havde et forslag.

Thylistens Erik Holm skrev til trafikminister Arne Melchior (CD) og spurgte, om han ikke mente, hvad han skrev, og trafikministeren skrev tilbage, at det gjorde han naturligvis!

Der kunne være flere årsager til skepsis omkring den planlagte omfartsvej. En massiv modstand var opstået i Hillerslev, hvor borgerforeningen indsamlede 400 underskrifter på en protest mod, at Ballerumvej blev afbrudt og foreslog en over- eller en underføring af Ballerumvej, således at der stadig var en „direkte“ vejforbindelse mellem Hillerslev og Thisted.

I stedet foreslog teknikerne en cykel- og gangtunnel: „Vi skal ikke nøjes med et rør at kravle i“, lød kommentaren på et borgermøde i Hillerslev.

På grund af besparelser blev projektet ikke sat i gang på det planlagte tidspunkt. Ikke mindre end fem ministre fik med Thisted omfartsvej at gøre i nyere tid. Det var først Jens Risgaard Knudsen (S). Derefter J. K. Hansen (S), Arne Melchior (CD) og Frode Nør Christensen (CD) - og siden i 1988 den konservative H. P. Clausen. Det var i Arne Melchiors tid, at de vanskelige forhandlinger om den endelige linieføring og saneringen af hovedlandevejen gennem Thisted fandt sted.

Det sidste stridspunkt endte langt om længe med, at Thisted Kommune hyrede et privat konsulentfirma til at foretage en ny vurdering af, hvad det ville koste at trafiksikre den tidligere hovedlandevej. Det kunne gøres for et beløb på mellem fire og fem mio. kroner, sagde ingeniørerne fra Cowi Consult - og det accepterede Arne Melchior så. Men det blev imidlertid hans partifælle Frode Nør Christensen, der gav den endelige godkendelse af projektet.

Men hvor varede det dog længe, før arbejdet med vejen gik i gang.

Snak og snak - men ingen penge før i 1987, hvor man kunne finde de første beløb til projektet på finanslovsforslaget, der sigtede mod, at vejen kunne være klar til brug i 1991. Så blev pengene strøget!

I 1990 var der foretaget jordfordeling, og de første erstatninger var udbetalt, men vejdirektoratet spåede pessimistisk, at omfartsvejen næppe ville være færdig før efter år 2000.

Så galt gik det ikke. Efter 21. januar 1995 var det til at komme uden om Thisted - og det var der mange, der kom. Nemlig dobbelt så mange, som vejdirektoratet havde spået i sine prognoser - og dem blev der ellers talt meget om dengang i midten af 1980'erne.

Den samme beretning om årelange forhandlinger kunne skrives om forsøgene på at få en omfartsvej ved Nors på finansloven. Den væsentlige forskel på de to historier er, at Thisted fik omfartsvej. Nors havde stadig ingen omfartsvej ved årtusindskiftet.

Brydningstid

Med et blik i historiens bakspejl kan der hæftes mange prædikater på tiåret mellem 1970 og 1980. Opgøret med en fastlåst borgerlighed blev antændt af den generation, der var unge i 1960erne. Det sætter sig igennem som en revolutionerende kraft, der navnlig i 1970erne fører til konfrontationer generationerne imellem. En del af de unge ville noget andet, lod håret vokse og forcastede den materialisme, som de mente, forældregenerationen havde gjort sig til slaver af.

Den nye ungdomskultur var en international bevægelse uden ledelse og egentligt mål. Men i kraft af beatmusikken og massemedierne blev der alligevel formidlet budskaber, der blev fælles eje. Hvad der i 1960erne startede som en ren protest mod det etablerede, udviklede sig efterhånden til en tro på en alternativ livsform. Unge flyttede sammen i kollektiver og bofællesskaber og begyndte at dyrke økologiske grøntsager. Jakkesættet og den pæne kjole blev udskiftet med islandsk sweater og cowboybukser, og op gennem 1970erne blev generationsmodsatningen fra 1960erne til en politisk konfrontation, der bl.a. førte til dannelsen af græsrodsbevægelser. Det var pludselig ikke helt uvæsentligt, om man var politisk korrekt eller ej. Politik handlede ikke længere blot om kildeskat og betalingsbalance; politik kom i bred forstand også til at handle om måden at leve på. Den kvindesagsbevægelse, der oftest havde kæmpet mod vejrmøller gennem hele det 20. århundrede, fik pludselig medvind, da hverdagen blev genstand for politisk analyse og handling i 70erne. En fællesnævner i tiden er oprøret mod autoriteten i alle dens forklædninger. Hvad fatter gjorde, *det* var ikke længere nødvendigvis det rigtige.

Sejrssikre unge midt i en brydningstid. Det lange hår kom af sig selv. Og alt det andet fulgte bare efter. Thy 1970.

Franske klunsere i Thisted

I foråret 1969 var en kreds af Thisted-borgere, alle medlemmer af Rotary og Innerwheel, samlet for at forberede en

international klunserlejr i Thisted. Den ledende kraft var præsidenterne for Innerwheel og Rotary, Inger Mørch og Svend Jacobsen.

Midt i juli ankom de første klunsere til Thisted med lederen, Odile, i spidsen. De kom især fra Frankrig, og Thisted Gymnasium supplerede med mange deltagere, bl.a. lejrens sekretær, Margit Veje.

Inger Mørch trak et stort læs i organisationsarbejdet. Hun stillede således sine private bedefaciliteter til rådighed for klunserne.

Indkvarteringen foregik i en tidligere DSB-tjenestebolig. Bygningen blev revet ned, da lejren var slut, og pladsen indrettet til parkering for posthuset.

Det daglige arbejde udgik fra fritidsklubbens lokaler på Kirkegårdsvej, hvor der var administrationen og bespisning.

Idéen bag lejren stammede fra franskmanden Abbé Pierre, der blev født i Lyon i 1912. Efter 2. Verdenskrig grundlagde han det humanitære arbejde, der mange år senere førte til lejren i Thisted. Klunseriet bestod i at indsamle gamle ting, der efterfølgende blev solgt på loppemarkeder. Jern og flasker blev solgt til anden side.

Virksomheder i Thisted og omegn stillede varevogne til rådighed.

En fjerdedel af de indsamlede midler beholdt lokalkomiteén til socialt arbejde på Thisted-egnen - resten tilfaldt organisationens arbejde i u-landene.

Men endnu i 1968 var der ingen slinger i valsen.

„I Thisted er der ingen nævneværdige ungdomsproblemer, her findes kun en fem-seks langhårede“, konkluderede Danmarks Radios mikrofonholder Inger Larsen i en TV-udsendelse om Thisted i 1968.

Sommeren 1970 ankom de nye tider med særtog til Thisted for at bevæge sig videre ad Aalborg Landevej til Frøstrup, hvor foreningen Det ny Samfund holdt sommerfestival.

De nye sigøjnere

„Thy har haft svært ved at vække landets interesse for teknisk udvikling, men det går mere end godt, når vi har kuriositeter til eksport“.

Sådan kunne man læse i Thisted Dagblads leder sommeren 1970. Og kuriositeten var Thy-lejren – eller Frøstrup-lejren – der satte ikke alene hele egnen, men også en stor del af landet på den anden ende. Hvis man skal dømme ud fra mediernes interesse.

Det var i de dage, den første fysiske konfrontation fandt sted mellem nærmest kampberedte politifolk under ledelse af Thistedes politimester Jørgen

Bodenhoff og kriminalassistent P. A. Hedehus og flere hundrede lejrdele- gende unge fra Det ny Samfund udstyret med diverse primitive, men slag- kraftige våben. Klar til at tage kampen op mod repræsentanterne fra Det gam- le Samfund, der havde en dommerkendelse i lommen. *De* fulgte nemlig loven. Det havde de en mistanke om, at de ikke gjorde i det såkaldte nye samfund, hvad det så ellers var for noget. Det var i de dage, der fandt en ligeledes meget omtalt kirkebesættelse sted. Et angiveligt ”nyt” samfund gik i clinch med et ”gammelt” og dets værdier. Eller også var det omvendt. Det var svært at se, hvad det var i de hektiske dage omkring Thy-lejren og kirken i Hjarde- mål.

Det var i det hele taget en travl sommer for politimesteren og hans krimi- nalassistent. Kriminalpolitiets statistik kunne melde om en fordobling af ant- al indbrud alene i juli. Og politimesteren appellerede til befolkningen om hjælp ved opklaringen af de 57 indbrud, det reelt drejede sig om, for ikke et eneste af dem var blevet opklaret. En betænkelig udvikling. En meget betænkelig udvikling hvis den fortsatte – som det blev understreget.

„Der findes uden tvivl mennesker, som sidder inde med en viden, som de pågældende er klar over, at vi gerne vil være i besiddelse af. Til disse menne- sker vil jeg sige: Enhver vil blive behandlet med diskretion” – som politime- ster Jørgen Bodenhoff sagde. Men kunne politiet give nogen forklaring på det stigende antal indbrud? ”Hvert år stiger aktiviteten på mange områder - også det kriminelle - og kulminationen indtræder i ferietiden”, siger politime- steren. ”Hvis der kommer flere tusinde mennesker til en egn, kan det ikke undgås, at kriminaliteten stiger”.

Jamen, hvad har det med Thy-lejren at gøre? Godt spørgsmål! Hverken politimester eller hans kriminalassistent kan svare på det. De sidder jo kun med de 57 uopklarede sager og afventer hjælp fra andre politikredse. Det er også ferietid for politiet, så den lokale mandskabsstyrke er begrænset. Man har bedt kolleger om hjælp, og det har resulteret i en foreløbig ordning, såle- des at man låner to mand med hunde fra Aalborg tre dage om ugen og en tilsvarende styrke fra Århus de øvrige dage.

Og hvad med borgerne i Thisted? De agter at oprette et privat vagtværn, da de ikke mener, at politiet kan klare opgaven. For trods den ekstra uden- bys indsats vokser antallet af indbrud støt. Der går ikke en nat, hvor der ikke er indbrud i en eller flere forretninger. Det er derfor, borgerne nu vil tage

Yoko Ono og John Lennons "fredsmission" i Thy i begyndelsen af 1970'erne er gjort af det stof, som myter er afhængige af. Der er noget både tidstypisk og smukt ved historien om to unge verdensberømt heder, der for en tid trækker hele verdenspressen, den lokale med for den sags skyld, til anti-institutionen i Skjumbjerge ved navn New Experimental College. Verdensuniversitetet også kaldet. Og myten lever videre. Som det ses her i "Illustreret Tidende" fra 1999.

Narkohøring med paneldeltagere fra Thy-lejren. I midten en tænksom Asbjørn Hauch, ungdomsmedarbejder ved kommunen. Til venstre kriminalassistent P. A. Hedehus. 1972.

Butterfly og jernstang

Overleveringen vil vide, at præsten tidligt om morgenen gennem telefonen får meddelelsen om Hjardemål Kirkes besættelse. En medarbejder ved Radioavisen i København udbeder sig en kommentar. Besættelse - det kan præsten slet ikke forestille sig. Der er nogen, som driver gæk. Men han skal da gerne kigge efter. Han vender sig om, læner sig mod vinduet og - stadig med telefonen for øret - opdager han bannerne fra tårnet! Samme overlevering vil vide, at præsten aldrig bliver den samme igen. Der er ellers mange, der er kommet for at stå ham bi i den svære stund. Fra hele Thy kommer de. Thyboerne har affundet sig med duften af hashtågerne over blomsterbørnenes mark, men sætter grænsen ved våbenhuset. Fra Hanstholm er der flere fiskere og i spidsen den senere folketingsmand Svend Heiselberg - det er ham der studerer "proklamationen" på kirkedøren - og Bent Christensen, der bliver ikke så lidt af en helt og også får nyt navn, Bent Jernstang, der fører ham til filmen. "En fisker fra Hanstholm", såmænd. Og politiet møder frem med hunde og tåregas anført af en ulasteligt klædt politimester Jørgen Bodenhoff, der ikke har svigtet butterfly'en. Den rasende folkemængde er gået i aktion for at befri deres kirke, og tårnet er næsten ryddet, da politiet griber ind med hundene og tåregassen af tysk fabrikat. Så de 15 unge får en hårdhændet jordforbindelse og ikke noget ud af deres krav om en fri kirke med tolerance og frihed, "som statskirken overalt i verden har sat deres velnærede klamme hænder på". Næste akt - og sidste billede - udspilles i og uden for retten i Thisted. Den var henlagt til det gamle rådhus.

Natten til 31. august 1970 besætter 15 unge aktivister, der alle bor i Thy-lejren, kirken i Hjardemål. De har i øvrigt ikke noget med Det ny Samfund at gøre. Kirkedøren bliver stænget, vinduerne blændet med bordpapir. Fra tårnet blæfr bannerne i forskellige farver og med

revolutionære slagord. Og på kirkedøren finder de mange mennesker, der i løbet af næste dag forsamlers sig omkring kirken, følgende proklamation:

"Hjardemål Kirke er blevet taget i anvendelse til andet formål end det sædvanlige, og menigheden må und-

være den sædvanlige service fra kirken. Den valgte form er ikke tilfældig. Kirken er blevet kraftigt forskanset og vil ikke kunne tages tilbage uden stærk ydre vold. Erfaringen har lært os, at forsøg på at udbedre de skader, som hovedløs borgerlig politik i Danmark har

forårsaget, gang på gang er imødegået med direkte vold fra samfundets officielle aktivister - politiet. Dette korps farer hårdt frem i et forsøg på at dæmpe en radikal alternativ politisk udvikling, en udvikling der bl. a. vil føre til dets afskaffelse. Aktionens formål er at påvise, i

hvilken grad statsmagten bygger på falsk autoritet og traditionelt accepteres og adlydes af de politisk set fremmedgjorte indbyggere i Danmark". Så mange er ordene. Lidt svære at kapere sådan en sensommerdag med de mange fra især Thisted og Hanst-

holm, der af rygter om kirkeaktivisterne trænges omkring "proklamationen" og kirkedøren, som fører op til tårnet. Et nyt Samfund. Revolution. Det er da meget sjovt, alt sammen. Men kirken. Kirken skal de lade være i fred. Nu stopper revolutionsfestlighederne!

Sommeren og efteråret 1970 fik ende; det fik Thy-lejren ikke, en kerne af beboere blev tilbage, og lejren blomstrede op mange somre derefter. Ja, lejren eksisterer fortsat, selv om det ikke helt er med de samme idealer og idéer som dengang i 1970'erne. Og Thy - og Thisted By - blev jævnligt gennem et par årtier mindet om lejrens eksistens. Det var i byen, flere af de - også meget omtalte - retssager med udløb i forhold i Thy-lejren fandt sted. Der skulle gå mange år, før forholdene i lejren var "normaliseret" på en måde, som det "gamle" samfund kunne acceptere. Det ny Samfund er i mellemtiden blevet gammelt - historierne fra dengang er blevet historie.

sagen i deres egne hænder ved at oprette et vagtværn, hvor man på skift hver dag patruljerer i byen, især omkring de steder og de tider, hvor tyverierne normalt foregår. "Det er på tide, borgerne selv tager fat", siger en af de forretningsdrivende. "Det ellers så fredelige Thisted er blevet et eldorado for tyveknægte".

Jamen, hvad har dét med Thy-lejren og dens beboere at gøre? Det véd vi fortsat ikke og kan ikke få noget at vide hverken hos politi, borgere eller hos de forretningsdrivende. De er bare bekymret over udviklingen. For dem er der ikke nogen umiddelbar forbindelse. Og hvis der er, så er det i al fald ikke noget, man siger højt. Desuden - der er ikke en eneste gerningsmand eller -kvinde at henvise til! Ingen siger det altså ligeud, men der kastes, hvad man kan karakterisere som "skrå øjekast" til den store sommerlejr, hvor de langhårede går og tror, at de kan lave det "nye" samfund. Som om det i øvrigt skulle være bedre!

Men i Thy-lejren holder man sig underrettet om, hvad der sker hos "de gamle" uden for lejren. Der bliver godt nok ikke læst aviser hver dag, men beboerne har dog bemærket, at de lokale aviser kører, hvad man i lejren karakteriserer som en *mistankeiggørelses-linje*. "Vi har over-

taget sigøjnernes rolle", erklærer Bodil Møbjerg fra Det ny Samfund. "Alle tyverier anmeldes, forsvundne dametaske med 43 kr. og bortløbne høns, for nu er der nogen at skyde skylden på. Vi mærker ikke meget til det her i lejren. Selvfølgelig har vi også småtyverier - bortset fra altså det store med tyveriet af lejr-kassen med 15.000 kr., men det skal vi nok klare. Der er jo tyverier alle vegne, for der vil altid være nogen, som synes, det er lettere at tage penge end at tjene dem selv. Men tit har vi været ude for, at én kom styrtende og meldte sine penge stjålne, og så lidt efter kom der en ærlig sjæl med en pung, der bare var tabt".

Bodil Møbjerg tror dog ikke, at sommerlejren kun er beboet af engle: "Men for nylig skete der indbrud hos to læger i Thisted, og straks skrev man, at der formentlig var tale om narkotika, selv om ingen vidste det. Det er en klar mistankeiggørelse af os. Det er muligt, det var nogen her fra lejren, men det er også muligt, det var nogen fra Thisted, eller et helt tredje sted. Men tyverier er ikke noget problem for os her, jeg har snarere indtrykket af, at det er et problem for alle andre ..."

Sommerlejren blev et tilløbsstykke og indirekte en katalysator for de nye miljøer, der dannes i Thy i løbet af 1970'erne. I de såkaldte alternative miljøer i hovedstaden blev det kendt, at man for 25.000 kr. kunne købe en bondegård i Thy, hvor man kunne realisere sin drøm om at dyrke biodynamiske grøntsager og dreje lidt keramik.

Mødet med de indfødte

„Det, der står tydeligst i min erindring, da jeg med et toptunet psykedelisk bagland og kaos ret forude stod ansigt til ansigt med Thy og dets beboere, *det* var enkelheden, storheden og underfundigheden, fordi jeg i Thy fandt alt det, danskerne pralede af, deres land havde, sådan rent naturmæssigt - og dernæst enkelheden i den måde thyboerne levede og anskuede tilværelsen“, siger Steffen Dam, lydtekniker på Holstebro Musikteater.

„På den tid hvor f.eks. de grimme hunkønsvæsener flygtede til øde øer, og de kønneste rejste verden rundt for at finde et G-punkt, da virkede det som om pigerne her hvilede i sig selv og den storslåede natur, hvilket i øvrigt gjorde dem alle smukke, næsten.

Disse mennesker, der gennem et helt liv betjener sig af et udvalg på ca. 400 ord i stedet for de gennemsnitlige 4000, de fleste andre bruger - og alligevel får sagt det, der skal siges og forstået det, der skal forstås - og tilmed på en underfundig måde. Det var denne enkelhed, der tog mig og gjorde, at jeg forelskede mig i landsdelen og dens beboere“.

I 1968 forlod Steffen Dam et alt for ungt og borgerligt ægteskab, da håret blev langt helt af sig selv, drog Europa rundt som hippie og endte i Thy-lejren i 1970.

„Her var vi et lille hold, der efter sommerlejren ville prøve at overvintre under de meget primitive forhold. Det forløb ikke særlig positivt den første vinter, men lykkedes rigtig godt den næste. Men politiske forhold i Hanstholm Kommune gjorde, at man meget gerne ville *frelse* os fra denne tilværelse, og man dukkede op med nogle uddannelses tilbud, som fristede lige så meget som den pose penge, der fulgte med. Det førte for mit vedkommende til HF på Thisted Gymnasium og erhvervelse af eget lille nedlagt landbrug i Årup tæt ved Snedsted. Og senere giftede jeg mig jo med naboens datter.

Det var i denne periode, at jeg begyndte at spille, lave koncerter og lydarbejde på baggrund af de forbindelser, jeg havde fået i Thy-lejren“.

Poul Pilegaard skabte med Klub 47 det mest succesrige afvænningssted for narkomaner på en mark i 1970ernes Thy. År 2002 befinder den 61-årige socialpædagog sig på en gammel skonnert i Holbæk, der tjener både som arbejdsplads og bolig. Langt fra Thy, men på mindernes landkort er nålene sat tæt. Thyboerne kunne noget, som ingen andre kunne.

„I Thy var der en reel chance for, at man kunne skabe et sted for nogle narkomaner, som skulle modtages, som de *var* – og uden at de blev dømt på forhånd. Jeg mødte i Thy kun positive holdninger. Her var tolerance, hjælpsomhed og kommen-hinanden-ved. Jeg fik et utroligt netværk. Hvis de unge var steder, hvor de ikke burde være – så blev der ringet. Så godt kunne jeg snakke med alle. Sladderer, nysgerrigheden var noget positivt i Thy“, forklarer Poul Pilegaard.

Men kommunalpolitikere i Thisted!

I første omgang var de knapt så begejstrede.

„De var bange for stofferne - og sproget. Jeg sagde på forhånd til Thisted Kommune, at vi ikke ville ligge dem til byrde. Alligevel brugte vi altid timer på at diskutere, hvad vi lavede i Klub 47, indtil en dag, jeg snakkede økono-

Steffen Dam flyttede fra det såkaldte overlevelseskollektiv med navnet Nordlyset i Frøstrup efter den varme og hektiske sommer i 1970 og slog sig ned i Thy. Privatfoto.

Poul Pilegaard - jo, det er ham med hatten - skabte med Klub 47 det mest succesrige afvænningssted for narkomaner i begyndelsen af 1970erne.

mi. Vi havde "lavet" alle de unge om til psykiske revaliderer – forstået således, at det var staten og ikke kommunen, der skulle betale. Jeg forklarede politikerne, at vi lagde 750.000 kr. i skat i Thisted Kommune om året, og at vi handlede lokalt for store beløb. Da jeg havde forklaret dem, at vi var en indtægtskilde - ja, så var der ikke problemer!" smiler Poul Pilegaard skævt og uddyber:

„En overlæge på Thisted Sygehus havde sagt til dem, at de skulle lukke øjnene, når Poul talte, for det, han sagde, det var faktisk fornuftigt, men ligeså snart I lukker øjnene op, så hører I ikke på ham. Jeg var også noget dekorativ dengang med langt hår, røde bukser og kniv i bæltet“.

Måske havde overlægen ret. Poul Pilegaard fandt i al fald sympati hos andre, der kun *hørte* ham:

„En af de unge misbrugere blev forelsket i en pige i Hillerslev. Jeg kørte ham derud, og vi blev inviteret indenfor,

hvor konen i huset sagde: „Dig kender jeg godt, du er et godt menneske“. Det kunne jeg ikke forstå – jeg havde aldrig mødt hende. ”Jo, jeg er telefon-dame på Hundborg Central. Da du flyttede til Snejstrup, gav du os et helt nyt livsindhold! Du er reel. Du fortæller den samme historie både til postbudet og dine nærmeste“. De havde simpelthen aflyttet mine samtaler“, griner Poul Pilegaard.

Besat og befriet

Thisted fik sine husbesættere i begyndelsen af 1970erne. Slumstormere kan de næppe kaldes, for det ville være forkert at kalde den gamle toldbod og Amtsgården i Skovgade for slum. Det var ikke bolignød, men et "ungdommens hus" eller "fritidscenter", der var en del af den dagsorden, de unge havde med i bagagen, da de trængte ind på fremmed grund – først Amtsgården og dernæst Toldboden. Begivenhederne i det delvist tomme toldkammer på havnen blev senere rullet op ved retten i Thisted, da nogle af husbesætterne blev sat på anklagebænken. Ved begge begivenheder fik de unge læst og påskrevet i avisen. Der var lederartikler, reportager og læserbreve. Og politiet - forstærket med betjente fra Ålborg - sørgede for, at den ærværdige toldbygning blev befriet for folkelige aktiviteter.

Besættelsen af Amtsgården i Skovgade fandt sted natten til 17. februar. 1971. Thisted var som storkommune blevet en del af det nye Viborg Amt. Der var ikke længere noget Thisted Amt - og det nye amt havde endnu ikke besluttet, hvad bygningerne i Skovgade skulle anvendes til. Det var fire unge, der "trængte ind" i den tomme bygning. De blev anholdt først på formiddagen dagen efter - og løsladt kort efter.

De unge havde tilbragt natten i et værelse øverst i bygningen. Om morgenen så nogle vejarbejdere, der arbejdede over for Amtsgården, at der blev hejst et splitflag på flagstangen. Dét havde de alligevel ikke set magen til - på denne flagstang i al fald.

Da politiet anholdt "aktivisterne", som de blev kaldt i den ene avis om ef-

termiddagen, kom de slæbende med madrasser og musikinstrumenter. Og anholdelsen skete til guitar-akkompagnement. Det var helt efter tidens drejebog.

Og et par dage efter kom turen til Toldboden!

Ifølge Thisted Dagblad forløb aktionen her forholdsvis fredeligt:

”Et kort indslag i TV-Avisen i aftes kunne måske give et forvrænget indtryk af begivenhederne. Politiet anvendte ikke vandkanoner eller deslige i den kortvarige ”kamp”. Men nogle af de unge mennesker havde flasker med vand med sig, og én stod med en vandslange”, tilføjede avisen dog.

Og politiassistenten, der ledede politiaktionen, betegnede over for avisen ”det hele” som ”en storm i et glas vand” og som ”en børneforestilling”.

Men - må han erkende: ”Det er skam ikke morsomt at skille 10 unge mennesker ad, når de hæfter sig om livet på hinanden”.

Den socialdemokratiske avis Aktuelt tegner et lidt andet billede, og til denne avis fortæller en af de unge: ”Vi blev pryglet og sparket!”. Avisen beretter, at skoleungdommen understregede deres ønske om at få et ”ungdommens hus” ved at besætte den ledige toldbygning. Forud var der på gymnasiet og Borgerskolen uddelt løbesedler om begivenheden ved skoletidens udløb. Første del af aktionen forløb fredeligt, men det kom til voldsomheder, da en lille gruppe skulle fjernes fra toldbygningens kælder. Politiet gav en frist på ti minutter til at forlade kælderen, og da tiden var udløbet, oplæste en talsmand for de unge en erklæring. Det hed heri, at nu havde ungdommen selv oprettet et fritidscenter, hvor man kunne drive en række fritidsaktiviteter, der ville spare politiet for arbejde med ”lyssky småting”. Resolutionen, der angiveligt var en appel til politiet om, at man ordnede sig i en fredelig samtale, sluttede: ”Meningen med denne resolution er at række jer en hjælpende hånd. Lad os samarbejde!” Den hjælpende hånd udeblev ikke, beretter en af de unge aktivister til Aktuelt: ”Vi blev pryglet med gummistave, sparket og kastet med. Selv en dreng på 11 år fik ”gummi”. En anden blev løftet i håret. Det gik meget brutalt for sig i toldbygningens kælder”.

„Aktion Toldbod” begyndte kl. 14 og varede et par timer. Ifølge Aktuelt var den spontan og derfor uorganiseret og uden plan. De to lokale aviser kan ikke blive enige om antallet af aktivister. Thisted Dagblad får det til 25, mens Aktuelt er mere rundhåndet - her har omkring hundrede elever fra Borgerskolen og gymnasiet fulgt opfordringen til at møde op ved Toldboden.

Thisted Dagblad oplyser, at de 25 unge nåede at opsætte et opslag på Toldbodens dør og dele løbesedler ud til forbipasserende. På løbesedlerne - der var underskrevet med ”en kærlig hilsen fra de unge i Thisted” - fortæltes om Thisted med de 1.000 parkeringspladser og de manglende fritidsaktiviteter for unge, der ikke var medlemmer af de ”etablerede” foreninger. Toldboden var bygningen, hvor der kunne skabes nye aktiviteter for de unge i byen.

Bagmændene

Det var denne sag, der kom for retten, hvor en af de tiltalte unge ønskede at ”fremkomme med et dokument”. Det skete imidlertid efter rettens mening

Smid dem i havnen

”Uden for på gaden og i toldbygningens gård var store skarer forsamlet, og da trafikken i gaden var generet, skred politiet ind. Gaden og toldbygningens gårdsplads blev ryddet uden spektakler. En mand i toldbygningen har dog grund til at fortryde noget. Han tog en dreng i nakke og buksebag og smed ham fra en port i halvanden meters højde ud på gaden, hvor drengen kunne være blevet kørt ned i den tætte biltrafik, hvis kammerater ikke havde grebet ham. Andre voksne og vrede tilskuere mente, at de unge skulle smides i havnen ...”

Aktuelt 20. februar 1971.

på et for sent tidspunkt, og det aftales, at ”han skulle indgive dokumentet” til politimesteren efter retsmødet, som man kan læse i avisen - det officielle sprog fra retslokalet fulgte referenten hele vejen hjem til redaktionen.

Senere oplyste politimesteren - Jørgen Bodenhoff - at papiret indeholdt ca. 100 navne, der blev angivet som ”bagmænd” til toldbold-aktionen.

”Jeg sagde, at jeg fandt det mærkeligt, at der skulle være 100 ”bagmænd”. Jeg kunne forstå, hvis de opgav sig som sympatisører”, bemærkede politimesteren.

Men der var en bestemt grund til ”tilståelsen” fra de 100 ”bagmænd”, og det vidste politimesteren sikkert også. De 100 fandt det uretfærdigt, at kun tre personer blev tiltalt for aktionen.

Politiet udfoldede i øvrigt store anstrengelser rundt om i byen for at finde frem til den skrivemaskine, der havde lagt typer til løbesedlerne - og dermed finde frem til de rigtige ”bagmænd” - men det lykkedes ikke. De kiggede ellers flere skrivemaskiner efter i sømmene og farvebåndene.

Men ved købstadsjubilæet i 1999 - da også toldbod-affæren anno 1971 forlængst var blevet en historie, der kunne læses i nostalgis forsonende lys - kunne ”sandheden” om skrivemaskine-mysteriet komme frem. Løbesedlerne var skrevet på en Major Rejseskrivemaskine fra Brugsen, årgangen var 1968, året for det såkaldte ”ungdomsoprør”. Og den var indkøbt, oven i købet kontant, i Thisted Arbejderforening ... blev det fortalt.

På anklagebænken

Rockkoncert på biblioteket - et alternativt tilbud til ungdommen.

Ugentlige beatkoncerter, hvis interessen er stor

Til dels for at aflaste grammo-fonpladelytning gennem høretelefonerne i Centralbibliotekets diskotek, arrangeres i morgen eftermiddag en beatkoncert i studiekredslokalet på biblioteket.

Hvis interessen bliver tilstrækkelig stor vil der blive en fast ugentlig eftermiddag med beatkoncert over højttaleranlæg.

I morgen vil repertoireet bestå af plader med Beatles og Rolling Stones. Hvis forsøget lykkes vil Mothers of Invention, Cream og Jimi Hendrix komme på programmet.

I takt med interessen vil bibliotekets samling af beatplader blive udvidet.

Der var rejst tiltale mod de tre unge for ”overtrædelse af politivedtægt for Thisted Politikreds ved 19. februar 1971 kl. ca. 14.45 i Thisted at have taget ophold i kælderen i Toldbodsbygningen på Havnen, hvor de ikke havde lovligt ærinde, og hvorfra de måtte føres bort med magt, da de nægtede at efterkomme politiets påbud om at forlade stedet. Tiltalte MM tillige efter færdselsloven for overtrædelse ved den 25. februar 1971 kl. 11.50 i Thisted at have ladet sig befordre som passager på en knallert, der blev ført af LO, ad Skovgade i østlig retning, uagtet knallerten ikke var beregnet til befordring af to personer”.

Som man ser - retten slog med sidste del af sagen så at sige to fluer med ét smæk.

Det var kun én af de tre tiltalte, en 18-årig mand, der mødte frem i retten. Han ville ikke vedtage en bøde på 200 kr., så sagen blev optaget til dom en uge senere, hvor han slap med det halve. Det gjorde den anden også, mens den tredje fik en bøde på 140 kr. Det var ham med knallerten.

Mod sædvane var tilhørerpladserne i retten fyldt med unge mennesker - de fleste måtte stå op. Den 18-årige forklarede, at ”nogle toldere havde bedt ham komme indenfor”. De ville tale med ham om aktionen, forklarede han.

Politimesteren: ”Fordi De var leder af aktionen?”

Den unge: ”Spørg tolderne!”

Han fortalte derefter, at han først forlod Toldboden efter slag fra politiet.

Politimesteren: ”Gav tolderne Dem lov til at blive i bygningen?”.

”Nej!”

Politimesteren: ”Hvis De ikke var inviteret indenfor, ville De så ikke være gået ind?”

”Det ved jeg ikke!”

Og angående løbesedlerne fortalte den 18-årige, at han ikke havde udarbejdet dem, men uddelt nogle, han havde fundet på en trappe på gymnasiet.

Politiassistenten, der havde ledet aktionen, forklarede som vidne, at han først havde opfordret de unge til at gå frivilligt. Nogle gik, mens andre blev tilbage. De bad om ti minutter til at holde møde, om man skulle forlade bygningen eller ikke. Og enden på det hele blev, at politiet trak stavene og drev dem ud af Toldboden.

Retssagen sluttede i øvrigt med oplysningen fra politimesteren om, at den 18-årige også havde været med ved besættelsen af Amtsgården og hejsningen af splitfaget og til guitar-akkompagnementet ved anholdelsen.

”Da fik han en advarsel, men vi mener ikke, vi i politiet kan lade stå til i gentagelsestilfælde”, sagde politimesteren.

Længere er dén historie ikke. Det skulle da være, at besættelserne var med til at sætte gang i den offentlige debat på møder og i avisens spalter om de unges forhold i byen. Der blev også taget ”nogle kommunale initiativer”, som man kalder det, og det førte langt senere - og vi skal helt frem til 1981 - til medborgerhuset *Plantagehuset*.

Thisted Kommune købte som nævnt Toldboden - men altså til andre formål end til de unge. På en af murene blev der malet ”Folkets Hus”, og det blev troligt malet op af ukendte år efter år.

Og Toldboden i dag. Et fredeligt hus med andre aktiviteter end dem i 1971. Kontorer. Slips og velpudsede sko. Dengang var der hverken slips eller velpudsede sko. Når man altså ser bort fra politiets udrustning.

Byens bedste rockbal

Mange begyndte at spille og ofte sammen med de mange ”flippere”, der flyttede til Thy. Fra slutningen 1960erne og frem til etableringen af *Plantagehuset* var gymnasiet det eneste sted, hvor byens unge kunne dyrke deres egen musik.

”Gasolin spillede i Thisted første gang, da jeg gik i 1. real, og jeg skulle være hjemme klokken halv tolv. De spillede i gymnastiksalen på det gamle gymnasium på Munkevej. Og

Med besættelsen af Toldboden forsøgte byens unge at gøre opmærksom på, at der manglede et samlingssted for de unge, der ikke var medlemmer af foreninger. Men samlingssteder var der dog - f.eks. Snack Bar på hjørnet af Møllevvej og Vestergade.

2002: Internetcafé i Strandgade. De unges samlingssted. Foto: Carl Chr. Andersen.

Gnags fik nærmest deres debut samme sted. Og Alrune Rod. Og det var vi da altså lidt stolte af, for selvom vi kom fra Thisted, så havde vi da også oplevet den slags ”supergrupper”, erindrer Ditte Svendsen, der langt senere kunne kalde sig både skov- og Dannebrogssridder.

Man fandt byens bedste rockbal en gang om måneden på gymnasiet, hvor tidens navne „spillede på døren“ mod, at den arrangerende elevforening fik procenter af overskuddet. Ikke mindst på grund af Thy-lejren var det nemt at skaffe bands fra det eksperimenterende musikmiljø, der havde været på sommerferie i Thy i 1970. I årene efter blev mange af de grupper, der havde stået på gulvet i gymnastiksalen på Munkevej til „store navne“ på den danske rockscene. Men dengang i begyndelsen af 1970erne var rockscenen på gulvniveau, og musikerne tog del i festen sammen med publikum både før og efter koncerten.

Tiden kaldte på forandring. Gymnasiets elevråd blev opløst og erstattet med en elevforsamling, der bestod af alle 400 elever. Den unge Rasmus Jensen, der begyndte i 2g i 1970, kom fra en splinterny skole i Nørresundby. Her havde han som elev deltaget i en studieuge, hvor den normale undervisning var suspenderet og erstattet af arbejde med emner på tværs af klasserne. En ny pædagogik som han foreslog rektor Ingvar Kortegaard, at man skulle prøve i Thisted. Det gjorde man så i efteråret 71, nogenlunde samtidig med, at den første spæde begyndelse til festival-lignende arrangementer i Thisted tog form i Kino, hvor biografdirektør Gunner Obel og elevforeningerne på gymnasiet gik sammen om koncerter lørdag eftermiddag.

Det var navne som Hurdy Gurdy, Gnags, Burnin´ Red Ivanhoe og Gasolin - med en langskægget Kim Larsen i front - der spillede i den store biografsal, mens biografdirektøren kørte filmtrailere fra Woodstock-festivalen på lærredet bag den smalle scene. Det var næsten som at være dér, hvor det skete - og da det skete, var det på scenen i Friluftsteatret, hvor den første Thy-festival blev afviklet i 1979. Festivalen var trukket i tøjet af kræfter fra Thy Bogcafé med journalist Erling Nedergaard som primus motor. Festival er måske et stort ord at bruge om et endags-arrangement, der løb rundt ved hjælp af ølsalget og 800 kr. i indtægter fra salget af støttemærker. Efter et par år i Friluftsteatret flyttede Thy-festivalen til Kronborg Plantage og blev efterhånden en etableret lokal begivenhed hver sommer. Men mere om den sag et andet sted i denne bog.

Rasmus Jensen - gymnasielev, der kom med idéen til en studieuge. 1970.

Gør-det-selv-rejser

Tidens trend blandt unge var selvorganisering - og selvorganisering var tanken bag de lange busrejser til udenlandske destinationer, som fandt sted fra 1969 til 1974 med udgangspunkt på gymnasiet. Mens forældregenerationen tog med Spies og Tjæreborg til Spaniens solbeskinnede kyster, foretrak deres børn med inspiration fra Tvinds Rejsende Højskole at tage på kollektive ekspeditioner til Tyrkiet, Jugoslavien, Indien og Nordkap. Det var den unge adjunkt Henning Refsgaard, der satte rejserne i system. Den første tur i 1969 gik til Tyrkiet, og i løbet af de næste tre år blev der arrangeret 12-14 rejser i lejede busser med Henning Refsgaard selv bag rattet. Arrangementet blev så

populært, at seminarieelever fra Skive og studerende fra Århus Universitet tog idéen og rejste ud med Refsgaards hjælp og gode råd.

„Jeg satte et opslag op på gymnasiet for at høre, om der var tilslutning nok til en påske-tur. Da det viste sig, at der var over 70 interesserede, blev det nødvendigt med tre busser, og vi kunne lave tre uafhængige ture. Efter et fællesmøde har holdene så planlagt deres rejse hver for sig. Eleverne har alle opgaver undervejs, nogle tager sig af stuvningen af bagagen, andre laver mad, andre gør rent og vasker op, og andre tager sig af pengesagerne. Hver deltager skal betale 500 kr. Det er min opfattelse, at denne form for rejse har stor værdi derved, at eleverne har været engageret i planlægningen hele vejen igennem. På forhånd har man sat sig ind i rejsens mål, således at forskellige grupper står for hver dags oplevelser“, fortalte Henning Refsgaard til Dagbladet i 1973, da turen gik til Italien og Jugoslavien.

Idéen tog Henning Refsgaard med sig, da han få år senere forlod lærerjobbet på gymnasiet for at starte Dansk Fællesrejseforening.

Et helt andet tidens tegn: De mandlige gymnasielever, der skulle til eksamen i biologi 1973, fik gennem pensum kendskab til, at kvinder havde menstruation, ”men det er vi mænd heldigvis forskånet for”, som forfatteren af lærebogen skrev.

Samme år erhvervede gymnasiet sin første kopimaskine, der symbolsk for tiden varslede frigørelse fra den lærdom, der lå på lager i skolens bogkælder.

Elevtallet på gymnasiet steg kraftigt og en ny generation af lærere, der både kunne Anders And og Karl Marx, rykkede ind på lærerværelset.

Mange langhårede lærere med spraglet udseende og nogle med ligeså spragledede synspunkter ændrede det gamle lærerværelses udseende. Princippet om faste pladser blev efterhånden lempet, og der opstod af og til morsomme hændelser. Som da veletable-

Så er der afgang! Det varer ikke længe, før busserne forlader det gamle gymnasium på Munkevej med kurs sydpå. Rejserne var populære også blandt studerende i andre byer. 1973.

THISTED I

Teltet, der har 16 søvnplasser, kan opstilles med et almindeligt telt på jorden. Samvaskingskøkken på taget er det 30 cm højt. Under samme bremselængde kan man rejse med et sådant telt på tre sider op og nedslåede taget.

Slå telt op på taget af bilen

... Thisted har 30

Telt på taget af bilen

Oven på taget af busserne blev der anbragt et telt. Idéen var Henning Refsgaards. Han op-sagde sin stilling som adjunkt for at hellige sig fabrikation og salg af "Gimle" telte.

„Indtil nu har vi omkring 100 færdige telte ude hos forhandlerne, der foreløbigt tæller 30. Vi skal hurtigt have firmanavnet slået fast, for da vi ikke har patent på tagtelte, forudser jeg, at konkurrerende firmaer tager idéen op næste sæson“, fortalte Henning Refsgaard i 1973.

rede fysik- og kemilektor Tage Lindskog i 1973 mødte den nye timelærer David Nors Hansen på lærerværelset med ordene: ”Ønsker De at blive sidende og mærke min vægt på Dem, eller vil De hellere frivilligt forlade pladsen?” Der skulle en gymnasieflytning til, før Tage Lindskog forlod sin faste plads, og det skete i 1974 ved udflytningen af gymnasiet til det nye uddannelsescenter.

Toldboden - tom og øde

Mens debatten fortsatte i Thisted efter de unges ”besættelse” af Toldboden i 1971 med ønsket om bedre rammer for fritidsaktiviteter, blev der for alvor gjort noget ved sagen i Nors, hvor der på rekordtid - trekvart år - blev rejst et ungdomshus. Aktive forældre og fritidsledere fik stablet huset på benene, så de havde et sted ”at beskæftige børn og unge” - som det blev fremhævet. *(Læs andet sted)*

I Thisted Dagblad kunne man ved indvielsen 11. oktober 1971 læse, at ungdomshuset var et eksempel på, at besværligheder kunne overvindes, hvis viljen til at nå et mål var tilstrækkelig stor: ”Forældre i Nors har midt i en narkotid gjort en indsats for at skabe alternative muligheder for de unge, og de unge har selv virket med. Målet var et hus på 300 kvadratmeter. Takket være, at unge og ældre har samarbejdet om opførelsen, har huset kunnet rejses for ca. 150.000 kr.”

Fritidspædagog Allan Brethvad, Thisted, fandt, at initiativet i Nors var et eksempel til efterfølgelse andre steder i kommunen. Og det kunne kun være en hentydning til den debat, der kørte inde i ”hovedstaden” Thisted.

Her lå Toldboden i 1972 stadig tom og øde han. Spørgsmålet var nu, hvad bygningen ”kan og skal bruges til”. Der var allerede kommet et forslag, som en gruppe unge drøftede i Toldboden sammen med kommunens nye ungdomsmedarbejder Asbjørn Hauch. For sådan én var blevet ansat. Så noget var der sket i kommunen. Planen var at gøre Toldboden til et aktivitetscenter, hvor alle uanset alder kunne mødes og beskæftiges i fritiden. Der var

udarbejdet en såkaldt ”behovsanalyse” og opstillet forslag til, hvilke aktiviteter der eventuelt kunne henlægges til den smukke bygning ved havnen. For deltagerne var det ikke afgørende, at netop Toldboden blev *stedet* - den var blot det eneste sted, de for tiden kunne pege på. At der var et behov for et sted, hvor unge - og ældre med for den sags skyld - kunne mødes helt uforpligtende, var de unge ikke i tvivl om. Og det blev understreget, at Toldboden som mødested ikke ville komme til at virke som konkurrent til de bestående foreninger. Den blev blot en del af det spekter af tilbud om fritidsbeskæftigelse, der burde være til unge og ældre.

For Asbjørn Hauch var et kontaktsted som

Thisted Kommunes nye ungdomsmedarbejder Asbjørn Hauch har sammen med unge - og nu på legal vis - fået lov til at kigge inden for i den tomme og forladte toldbygning ved havnen. 1972.

dét, der kunne blive fremtiden for Toldboden, et forebyggende alternativ til ”stofferne”. Mange havde kontaktproblemer, og de var lette at ”vælte af pinden”. Man skulle ligesom have en solid mur af andre omkring sig - så var man ikke så let at slå ud eller risikere at havne i ”noget forkert”, som ungdomsmedarbejderen udtrykte sig. ”Kan et fritidscenter blot redde to fra at blive stofmisbrugere, vil Toldboden være tjent ind i løbet af et år”.

Og nu ventede de unge med spænding på udfaldet af et møde i Thisted Byråd, der havde et eventuelt køb af Toldboden på dagsordenen.

Toldboden *blev* en kommunal ejendom, men det blev ikke de unge, men derimod Pensionistsamvirket, der for en kort bemærkning rykkede ind i de tomme lokaler. Senere blev bygningen anvendt til fjernarkiv for bibliotek og lokalhistorisk arkiv. De unges ønsker blev i mellemtiden opfyldt andre steder; det var i de følgende år bl. a. sportshallerne skød op, men et aktivitetshus, en slags kulturhus – *det* måtte vente nogle år endnu.

Debatten fortsatte - med andre ord - op gennem 1970erne. I 1973 blev situationen med udgangspunkt i ”toldbesættelsen” linet op i tre spørgsmål ved et debattmøde i Borgerskolens gymnastiksal: Skulle Thisted satse og vente på, at det kommende skolebyggeri også ville løse lokale problemerne for den gruppe unge, der ikke var medlemmer af korps eller foreninger med eget klublokale? Skulle man sigte mod at lade ungdommen overtage enten Borgerskolen eller gymnasiet efter udflytningen - eller skulle man som en tredje mulighed udbygge Thisted Bibliotek til et ungdomscenter?

Det blev i første omgang Pensionistsamvirket, der rykkede ind i den gamle toldbod. Det unge islet var den 21-årige blikkenslagerlærling Hans Poulsen, der havde taget initiativet til at oprette foreningen - og kom i BT i 1971.

Der var – tilsyneladende – ikke så meget at grine af hverken blandt paneldeltagerne (fire kommunalrådsmedlemmer og en gymnasieelev) eller de 100 fremmødte. Problemet var også alvorligt nok: De unge manglede et ungdommens hus. 1973.

Svarene blæste i vinden, da de 100 unge forlod mødet med de fire repræsentanter fra byrådet - eller kommunalrådet som det hed på dette tidspunkt - og den enlige gymnasieelev, der i øvrigt mente, at byrådet havde handlet i vildelse. Først var man positiv i spørgsmålet om Toldboden, men senere var man meget negativ. Han mente dog ikke selv, at Toldboden kunne blive det rette kulturcenter, men henviste til, at biblioteket var ved at bryde ud af rammerne og derfor passende kunne udbygges til at omfatte andre aktiviteter, så der her blev et kulturcenter.

Det skulle have lange udsigter - og har det stadig.

Kommunens mindste kontor

Thisted Kommune ansatte to ungdomsmedarbejdere i sommeren 1971.

Forud var forløbet langvarige debatter i kommunalrådet. Men til sidst kom man da frem til beslutningen om at ansætte de to medarbejdere til at foretage en analyse af bl.a. narkotikaproblemerne i kommunen.

Den ene af de to nye medarbejdere - i øvrigt udpeget blandt mange ansøgere - sprang imidlertid fra undervejs. Den 35-årige Asbjørn Hauch blev derfor alene om opgaverne i første omgang. Han blev installeret i kommunens mindste kontor på 2. sal i administrationsbygningen på Nytorv - et såkaldt konferenceværelse på gangen. Men han håbede at finde et egnet lokale ude i byen, for placeringen øverst oppe på Nytorv skulle helst ikke være en hindring i det arbejdsområde, han skulle dække: Ungdomsnarkomani og ungdomskriminalitet. Han havde brug for direkte kontakt med de unge, der måske kunne være tilbageholdende, hvis de skulle den lange vej op ad de offentlige trapper. Han skulle komme med forslag til aktiviteter blandt de unge. Det var det forebyggende arbejde, kommunen satte i gang. Det nye Viborg Amt skulle etablere en ordning, som specielt tog sig af de unge, der som følge af stofmisbrug havde behov for hjælp og som ønskede "resocialisering", et nøgleord i debatten.

Foreløbig var Asbjørn Hauch i færd med at kontakte dem, der havde ytret sig i "narkodebatten" i kommunen, og i det hele taget gøre folk bekendt med, at han eksisterede.

Asbjørn Hauch karakteriserede "narkodebatten" i Thisted og andre steder her i begyndelsen af 1970erne som en "folkebevægelse", og forklarede nærmere over for den lokale avis: "Det er et problem, alle har en mening om - og disse er som bekendt stærkt varierende. Der er dén opfattelse, at narkomanerne skal ha' bank - eller i hvert fald sættes til "at slå sten". Og der er dén opfattelse, at de ad frivillighedens vej skal motiveres til at komme ud af miljøet. Hvor jeg selv står? Ja, jeg mener, vi har pligt til at sætte os ind i hver enkelts situation. Vi må finde ud af, hvor den unge mand eller pige snublede. Hvis vi ikke gør det, så har vi den unge stiknarkoman på 16-17-18 år med smitsom leverbetændelse".

Karakteristisk for den tid er opfattelsen af narkomani som et generelt ungdomsproblem. Som årene gik, blev der ikke tvivl om, at den kommunale tilgang til stofmisbrugsproblemet hørte naturligt hjemme i kommunens sociale forvaltning.

Moderne storbytider har fundet vej til Thisted ...

„Plantagehuset har overlevet alle storme“

”Folkets Hus” stod der på vestmuren ved den gamle Toldbod. En ihærdig anonym sjæl holdt malingen vedlige på optimistiske graffiti netop i de år, da der dukkede nye aktivitetshuse – eller medborgerhuse – op rundt omkring i landet. Hvad der startede med Christiania og Huset i Magstræde i København bredte sig efterhånden helt op til Skive, der fik et medborgerhus. Ønsket om et medborgerhus blev til et fast punkt på dagsordenen ved adskillige politiske møder i Thisted i 1970'erne. Det lå i luften, at der skulle ske noget, og i 1977 dannede repræsentanter fra VU, Tværfaglig Ungdom, DSU, Musikforeningen Rytmus, gymnasieforeningen Teutonerne og Thylisten en arbejdsgruppe, der skulle forsøge at overbevise byrådet om, at der også var behov for et medborgerhus i Thisted.

I 1979 var den kommunale administration samlet på det nye rådhus, og en række lokaler i byen, der indtil da havde huset de kommunale kontorer, blev tomme, og det skabte nyt liv i medborgerhus-debatten, der bredte sig som ringe i vandet til hele kommunen. I Vilsund skrev 200 under på, at de gerne ville have et medborgerhus i Vilsund, og den lokale borgerforening gav sin støtte til sagen. I Tilsted havde en kreds af borgere haft forhandlinger med kommunen om at overtage Tilstedvej 6, som stod tom, da den kommunale revisionsafdeling blev flyttet til den nye rådhus. Der kom forslag om at indrette det gamle gymnasium på Munkevej til medborgerhus, men den blev i stedet udlejet til handelsskolen. I april købte kommunen den gamle realskole på Plantagevej. Ejendommen blev udbudt til salg, da Søndergaard Papir flyttede ud i industrikvarteret.

VU'eren Bjarne Holm, der var medlem af den arbejdsgruppe, der ønskede et medborgerhus i Thisted, udarbejdede en beregning over, hvad det ville koste at sætte den gamle realskole i stand.

Men der stod ikke medborgerhuse på menuen i Thisted Byråd.

Borgmester Holger Visby (V) gjorde det klart, at kommunen alene havde købt realskolen for at skaffe lokaler til kurser for arbejdsløse – og ikke til brug for et medborgerhus. Byrådet havde netop vedtaget en beskæftigelsesplan for 1979, som ville koste 2 mio. kroner. Det var ifølge borgmesteren det dobbelte af, hvad kommunen havde forpligtet sig til efter lovgivningen. Ifølge borgmesteren skulle medborgerhuse sammenlignes med forsamlingshuse, som de var engang. Og det var hans holdning, at det i første række måtte være op til borgerne selv at erhverve disse huse. For skulle kommunen ind i sådan en sag, kunne man hurtigt forestille sig, at der ville komme tilsvarende ønsker fra andre steder i kommunen.

Plantagehuset. Efterårsferie. Flemming Lyngse sætter børnene ind i kunstens mysterier. 1985.

Jubilæum! Er der noget, Plantagehuset altid har været god til, så er det at festligholde mærkedagene. Det er 1986 – og medborgerhuset har lagt de første fem år bag sig. En dansegruppe er blandt de optrædende. Spring ud ... hedder den.

„Jeg er ikke afvisende over for selve tanken om medborgerhuse, men det vil vare længe, før der bliver penge til det, når vi ser på alle de ønsker, der ligger“, udtalte Holger Visby i februar 1979.

Men det varede alligevel ikke så længe. To år efter var det samme Holger Visby, der holdt indvielsestalen ved åbningen af Plantagehuset, som det nye medborgerhus blev døbt, og borgmesteren betonedede kraftigt, at Plantagehuset skulle være til gavn for hele kommunen.

Indirekte var det den rekordstore arbejdsløshed omkring 1980, der blev årsag til etableringen af Plantagehuset. Den kommunale beskæftigelsesafdeling med nu afdøde beskæftigelseskonsulent Elo Madsen i spidsen tog huset i brug til kurser, og efterhånden blev huset saneret i kraft af beskæftigelsesmidler. De mange kvadratmeter skreg på at blive brugt, og forhandlinger mellem arbejdsgivere, arbejdstagere, forvaltning, byråd og repræsentanter fra den selvbestaltede medborgerhusgruppe førte til ansættelsen af en husleder. Dermed var tanken om et medborgerhus ført ud i livet på trods af en modstand i byrådet, som kom til at præge forholdet mellem huset og kommunen i de efterfølgende år, selvom kommunalpolitikkerne fik et flertal i det såkaldte Plantagehusudvalg, der fik det overordnede ansvar for huset.

En bred vifte af foreninger og organisationer blev til brugergrupper i Plantagehuset, der også blev et samlingssted for alt, hvad der kaldte sig alternativt i Thy. En broget skare af hippier fra Frøstrup, kortspillende pensionister, fjerkræavlere, jægere, husmænd, folkedansere, teaterfolk, korsangere og kvinder for fred m.fl. satte deres præg på dagligdagen i huset, der fra starten var præget af ungdomsoprørets idéer om tolerance, selvforvaltning og skepsis mod regler og autoriteter:

„Til de fleste tider arbejdes der godt sammen i udvalget. Byrådets medlemmer er opmærksomme på og lyttende til brugernes ønsker. Dog har diskussionen gået højt nogle gange, så højt, at der er blevet foretaget en afstemning. Afstemningen gav flertal til brugerne af huset. Dette resultat blev dog omstødt, først af kulturelt udvalg, så af socialudvalget, siden af økonomiudvalget og i sidste ende af byrådet. Byrådet er den øverste myndighed i Plantagehuset“, konkluderede to brugervalgte medlemmer af Plantagehusudvalget, der blot kaldte sig Jane og Lisbeth (*Kruse og Kempel, red.*), i en rapport fra 1984.

Ole Blomsterberg blev ansat som husleder i 1980 - og han blev også leder for adskillige arbejdsløse, der i kriseårene blev ansat i forskellige jobordninger i

Plantagehuset, der efterhånden også fik flere faste medarbejdere til café, pedalarbejde og administration.

Aktiviteterne steg i takt med forøgelsen af de kommunale tilskud. Værkstederne blev befolket, og folk uden tilknytning til foreninger fandt sig et fristed i caféen og ved de offentlige arrangementer, som både foreningerne og huset selv arrangerede.

”Plantagehuset blev et sted, hvor mennesker mødtes og sød musik i mere end en forstand opstod”, som Ole Blomsterberg skrev ved et af Plantagehusets utallige jubilæer, der måske kan ses som et udtryk for den evige frygt for at blive sparet væk, der har præget selvforståelsen i husets ledelse. ”Plantagehuset har overlevet alle storme”, hed den dækkende overskrift ved Dagbladets omtale af jubilæet i 1996.

Stille syssel omkring bord og symaskiner i Plantagehuset. En af mange aktiviteter i medborgerhuset. Midten af 1980'erne.

Café-sagen

Og stormvejr blev det, da restauratørforeningen i 1991 blæste til kamp mod Plantagehuset. Året før var Plantagehuset blevet omdannet til en selvejende institution. Det betød, at der bl.a. gennem brugerbetaling skulle skaffes penge til at dække en del af husets udgifter - og nogle af pengene skulle tjenes i caféen, der begyndte at sælge mad ud af huset.

I en diger rapport konkluderede restauratørforeningen, at Plantagehusets cafévirksomhed var Konkurrenceforvridende og de Konservative fulgte sagen op i byrådet med et krav om, at caféen ikke måtte fortsætte som hidtil. Det skete på baggrund af, at tilsynsrådet tidligere på året havde givet den konservative byrådsgruppe medhold i, at Plantagehuset – som en kommunalt støttet institution – ikke måtte give sig i kast med restaurationsdrift. På dette tidspunkt modtog huset et årligt tilskud på 600.000 kr., og caféen beskæftigede fire langtidslidende.

Der fulgte en ophedet byrådsdebat, der endte med en beslutning om, at Plantagehusets café skulle omdannes til et beskæftigelsesprojekt, som skulle bortforpagtes til en privat forretningsdrivende. Men hvis det ikke kunne lade sig gøre, skulle beskæftigelsesprojektet køre i kommunalt regi.

Forslaget blev vedtaget med tolv stemmer mod fem. Samtidig besluttede byrådet, at Plantagehuset ikke længere måtte lejes ud til private fester.

„Når de Konservative taler om konkurrenceforvridning i forbindelse med Plantagehuset, er det som at lade internationale søfartsregler gælde på Vandet Sø“, erklærede Orla Poulsen fra Thylisten.

Ole Blomsterberg, leder af medborgerhuset på Plantagevej. Billedet er fra 1987.

Med byrådsbeslutningen blev der sat et definitivt punktum for cafésagen.

Gallomatias

I midten af 1990'erne strammede økonomien til. Plantagehuset havde svært ved at skaffe indtægter til driften. Bygningen trængte til en kraftig renovering. Skrab-sammen møblerne, spraglede vægge og genbrugsinventaret passede glimrende ind i 68-generationens forestillinger om et alternativt miljø, men havde til gengæld ingen appel til 68'ernes børn, der foretrak Kim Larsen på Dampmøllen frem for tyrkisk musik i Plantagehuset. I løbet af 1990'erne steg gennemsnitsalderen på den typiske bruger af huset.

Da kulturelt udvalg i 1995 udarbejdede sine visioner for fremtiden for den lokale kultur i Kulturplan 2000, konstaterede udvalgets formand Kr. J. Kristensen (S) på et debatmøde i Hannæshallen, at der efter hans opfattelse ikke var politisk vilje til at bruge mere end 800.000 kr. årligt på Plantagehuset, især ikke "når husets værksteder efterhånden ikke er i brug mere i nævneværdigt omfang", som det blev formuleret. På samme møde blev det oplyst, at kulturudvalget arbejdede med en idé om at indrette en del af Plantagehuset til

museum for en samling kunstværker, den såkaldte Gallo-samling, som den tidligere psykiatriske overlæge Johannes Nielsen, Hundborg, havde tilbudt Thisted Kommune. Samlingen bestod udelukkende af værker malet af overlægens sindslidende patienter på statshospitalet i Risskov. Forslaget udløste en strøm af protester og et massivt fremmøde ved et efterfølgende borgermøde i Plantagehuset, hvor Plantagehusets fortsatte beståen var sat på dagsordenen af husets bestyrelse. Deltagerne formulerede et dundrende nej-tak til "gallo-samlingen".

Kunstmaler Peter Skovgaard mente, at Plantagehuset ikke skulle være en mindstue for en overlæges samling af marginalkunst: „Plantagehuset skal måske tunes op til et højere gear, men det skal ikke være et museum for sindslidende“.

Ifølge kulturudvalgsmedlem Per Hammershøj (V) var det bestemt meningen, at Plantagehuset skulle bevares, og han begrundede, hvorfor man i forslaget til Kulturplan 2000 havde kædet et "Gallo-museum" sammen med Plantagehuset. Ifølge Per Hammershøj havde husets drift været baseret på ansættelsen af langtidslidende, som man nu ikke længere kunne få. Hvis man skulle beholde et uændret serviceniveau, måtte der ansættes fire nye medarbejdere, og dermed ville den kommunale udgift løbe op i 1,4 mio. kr. om året. Det var bl.a. dette spørgsmål, som Per Hammershøj mente skulle diskuteres i forbindelse med kulturplanen.

„I avisen kan man også læse, at der er 2000 kvadratmeter hernede, og det

er min fornemmelse, at de i det daglige bliver brugt for lidt, og det er også min holdning, at bestyrelsen hernede i den her sag har reageret alt for negativt. De har taget en pindsvinepels på. „Rør mig ikke“. De har glemt, at tingene ikke er statiske. I 1993 var der mange langtidsledige, og da summede det af liv hernede, sikkert også om dagen. Det gør der ikke nu!“ – konstaterede Per Hammershøj.

Men den aften var der alligevel så meget liv i Plantagehuset, at debatten om et Gallo-museum i den gamle realskole efterfølgende totalt forstummede.

20 år efter ...

Sommeren 1997 var pædagogseminariet på Nytorv i akut pladsnød. Gennem længere tid var der gjort forsøg på at skaffe seminariet mere plads i forbindelse med et planlagt byggeprojekt i området, men stramme begrænsninger i den kommunale økonomi havde hidtil bremsset for kommunale investeringer. Økonomiudvalget henvendte sig denne sommer til indenrigsministeriet og bad om tilladelse til at overskride den tilladte låneramme for at finde en løsning. Et af de forslag, der blev overvejet, indebar, at Plantagehuset og pædagogseminariet byttede plads. Indenrigsministeriet gav tilladelse til, at kommunen kunne belaste sin låneramme med syv mio. kroner, der efter de kommunale beregninger kunne fordeles med seks mio. til ombygning af den gamle realskole og en mio. til at indrette Nytorv 6 til medborgerhus. Plantagehusets bestyrelse var ikke indstillet på at gennemføre en flytning af husets aktiviteter til kommunens gamle administrationsbygning, som man fandt uanvendelig som medborgerhus. Derimod var man mere opsat på at renovere den bygning, man allerede havde. Gennem 1990'erne var der kun foretaget den mest nødvendige vedligeholdelse. Og driftsunderskuddet voksede.

I 1998 henvendte bestyrelsen sig til byrådet for at drøfte, hvad der skulle ske med huset i fremtiden. Bestyrelsen kunne ikke leve med en utidssvarende bygning og et presset budget.

Kulturudvalgets formand Kr. J. Kristensen (S) var enig i, at en sanering var tiltrængt, men han ønskede også at ”sanere” husets ledelse og foreslog byrådet, at kommunen skulle lukke det ”gamle” Plantagehuset og starte ”Det ny Plantagehus” i de samme bygninger med en ny bestyrelse, hvor flertallet bestod af byrådsmedlemmer og med et byrådsmedlem som formand. I realiteten gik Kr. J. Kristensens forslag ud på, at kommunen overtog ledelsen af den selvejende institution og derefter gav penge til en genopretning af bygningen.

Det lå i luften, at der skulle ske forandringer, hvis Plantagehuset skulle overleve som institution – og det krævede, at byrådet tog stilling til nye muligheder for at anvende huset og gøre det tidssvarende. Forhandlinger i 1999 mellem bestyrelsen og kommunen endte med, at bestyrelsen accepterede Kr. J. Kristensens krav om bestyrelsens sammensætning og Ove Hegnhøj (Thylisten) afløste Randi Neckelmann på formandsposten.. Det var også en del af aftalen, at Plantagehuset skulle komme med et forslag til en helhedsplan for husets istandsættelse og renovering. Finansieringen skulle komme fra en

„Bestyrelsen har taget pindsvinepels på. „Rør mig ikke“, erklærede byrådsmedlem Per Hammershøj (V) på borgermøde i 1995 om Plantagehusets fremtid. Privatfoto.

kommunal bevilling og midler fra forskellige fonde, bl.a. lokale- og anlægsfonden.

Der var lys forude. Plantagehuset kom med på det kommunale anlægsbudget for 2000. 20 år efter starten i 1981 var det et næsten enigt byråd, der stod bag forvandlingen af den gamle realskole til et moderne borgerhus.

Tid til højskoler

To højskoler i Thy så lyset i sidste del af det forrige århundrede.

Nordenfjord Højskole i Gærup i begyndelsen af 1970'erne, der fik et dramatisk liv i en kort periode, og Højskolen i Thy, der blev oprettet i Sjørring i det tidligere afholdshotel ved Sjørring Volde en halv snes år senere og eksisterede helt ind i det nye årtusinde. Den blev ikke mindst offer for tidsånden, der pludselig var mere til handelshøjskole end gammeldags højskole af grundtvigsk-koldsk aftapning. Men i modsætning til højskolen i Gærup kom den til at sætte sine spor med tydelige afmærkninger i dagens folkelige og kulturelle bevidsthed.

Nordenfjord Højskole var en udløber af ungdomsoprøret i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne og ikke helt uden åndelig forbindelse til Det ny Samfunds lejr i Frøstrup – populært kaldet Thy-lejren – selv om folkene i Gærup var mere venstresnoede og samfundsengagementet større end i Thy-lejren. Et nyt samfund med andre holdninger og værdier – *det* var de fælles om.

I tilfældet Nordenfjord Højskole blev der i nogen grad redet på en bølge i tiden, og det var især indre stridigheder og uenigheder om mål og linje, der var med til at lukke og slukke på den idyllisk beliggende højskole.

I Sjørring var det mere besindigheden, der rådede. Man kunne snakke om tingene, diskutere sig frem, argumentere på ægte grundtvigsk vis og helt efter bogen. Højskolen i Thy var identisk med den nordiske mytologi. Fortællingen var selve nerven i den lille højskole, der ved siden af det grundtvigske holdt fast i arven fra skolemanden Christen Kold, der mente, at livsoplysning skete gennem fortællingen.

Men der var mange forhindringer, der skulle ryddes af vejen, før det gamle hotel i Sjørring kunne omdannes til højskole. Der var mildt sagt ikke enighed i den lokale befolkning om, at det var en god idé med en sådan skole. Det var sporene fra både Fristaden Christiania ved København og Thy-lejren i Frøstrup, der skræmte, for kunne man ikke risikere, at det var dét, der ville blive resultatet i Thy? Man kunne i al fald rejse spørgsmålet! Fristaden og Frøstrup-lejren var hyppigt i medierne i disse år og ikke altid for det gode – efter mange thyboers opfattelse.

Christen Kold i Gærup

Det var angiveligt også arven efter Christen Kold, unge højskolefolk i 1971 tog op i Gærup med Nordenfjord Højskole, men det var i moderne forklædning, der passede til det oprør og opbrud, der var undervejs i 1970'erne. Men det var også en højskole, hvor eleverne ikke ville få en ærlig chance for at lave oprør. De skulle nemlig stort set selv bestemme det hele. Fuldt demo-

krati! Og tidens megen snak om begrebet ”fremmedgørelse” blev der heller ikke større mulighed for. Man havde bestemt sig til kun at have 25, højst 30 elever ad gangen.

Han er ikke for klog, sagde de på Sjælland om den 33-årige Peter Kock, da han fortalte, at han ville lave en højskole i Thy. Og så endda lige ved siden af Aage Rosendal Nielsens verdensuniversitet i Skyum Bjerge. Idealerne var de samme som på verdensuniversitetet. Det gjaldt om at arbejde i nær tilknytning til dét, der rørte sig i den øvrige verden og om at hjælpe hvert enkelt menneske med at bringe sin individuelle verden sammen til en meningsfuld helhed.

”Store ord, måske. Specielt i den jyske landsdel, hvor ingen ligefrem viser følelser, der ikke kan udtrykkes på to stavelser eller derunder. Men det har man jo sagt om så mange ting ...”, som en af hovedstadaviserne følte sig foranlediget til at skrive - lidt fordomsfuldt - i et forsøg på at indkredse, hvad det var, der foregik deroppe så langt fra Rådhuspladsen i København. På et tidspunkt, hvor de bestående højskoler var gerådet ud i storm og krise som følge af den tidsånd, som man nu med utraditionelle undervisningsmidler ville tage et afgørende livtag med i Thy.

Men rigtigt var det, at mange thyboer spæede, at det aldrig ville gå godt i Gærup. Peter Kock var selv en overgang tæt ved at give dem medhold. Tænkte alvorligt på at opgive det hele og i stedet dyrke jorden – 24 tønder land – til gården Langbjerggård, han havde købt.

Men det gik. Og nu var Peter Kock forstander på den højskole, han havde udkastet idéen til. Han og Henny (35 år) – for den sags skyld Jesper (8),

Højskoleliv i Gærup. Februar 1973. Fra et Onsdag i Thy-arrangement. Denne gang med rødstrømpebevægelse og kvindesag.

Pernille (5) og Nikolaj (3) – dementerede alle rygter om, at ”højskolen” var død. Nordenfjord Højskole levede i al fald i bedste velgående her i 1971.

Sådan lød de optimistiske meldinger i aviser landet over, der stillede stor spalteplass til rådighed for højskoleeksperimentet i Thy. Det gik da også godt et par år. Nye samværs- og undervisningsformer blev afprøvet, det var ikke alt, der var lige vellykket; højskolen havde i nogen grad held til at blande sig i den lokale debat og til at sætte ”dagsordenen” i flere tilfælde. Ikke mindst i kraft af en aktivitet, der direkte udsprang af et undervisningsforløb på skolen. Det var den alternative avis Nordenfjord Avis, der rejste en række sager, påviste sammenhænge i det offentlige liv, som de lokale aviser enten overså eller havde ulyst til at beskæftige sig med. Højskoleavisen omtales andet sted.

Sådan startede det: Peter Kock blev træt af Sjælland. Skippede jobbet som repræsentant og begyndte på aftenseminarium. Arbejdede om dagen og gik til undervisning om aftenen i syv år. Men han ville prøve noget nyt. Og det ville Henny også. Hun beholdt sit arbejde som lægesekretær og gik på seminarium med Peter om aftenen.

”Vi blev færdige for fem år siden. Henny fik job på en skole i Helsingør og jeg ansat i forsvarrets civilundervisning. Jeg har altid været vild med Thy, hvor Henny er fra, og da jeg er glad for at undervise voksne, fandt vi ud af, at vores højskole skulle ligge heroppe”, fortalte Peter Kock i et interview med BT i 1971. Højskolen havde fået statsanerkendelse og de første elever meldt sig.

Nordenfjord Højskole havde fra begyndelsen sammen med Henny og Peter Kock kun én fast lærer, Bjørn Olsson, der havde undervist i over 20 år og bl. a. havde en uddannelse som psykolog. Men der blev tilknyttet en lang række pædagoger på løs basis til skolen – det var lærere fra hele landet. Skolens pædagoger fungerede ”som vejledere og praktiske hjælpere samt som

Den faste "lærerstab" på Nordenfjords Højskole, Henny Kock og hendes mand, Peter, sammen med Bjørn Olsson. 1971.

rådgivere med hensyn til økonomiske spørgsmål vedrørende det mulige antal af elevgrupper og lærere” – som Nordenfjord Højskole selv formulerede det i en brochure til kommende elever.

Højskole-kontrakten

Nordenfjord Højskole var på sin vis et ægte barn af ungdomsoprørets 1968 og eksperimenterne i 1970erne med de faldgruber og afveje, der ikke var så åbenbare dengang som i det skarpe lys i et bakspejl. At læse om højskolen som den blev betragtet udefra, og som skolen så sig selv og sine idealer – *det* er som at bladre i et tidstypisk 1970er-katalog, der fremkalder såvel nostalgi som stille eftertanke her på den anden side af et årtusindskifte. Men meget af dét, der ikke kunne gennemføres dengang, er i andre udgaver og aftapninger gledet ind og blevet hverdag mange år efter.

Spændende så det ud på papiret. F. eks. dét med ”demokrati på arbejdspladsen”.

Højskolen tilbød en række undervisningsmuligheder, ca. 40 i alt. Ikke som et endeligt oplæg, men som en skitse, eleverne kunne udnytte eller lade være. Som en inspiration til måske nye undervisningsfag.

På listen stod dels de til skolen fast knyttede pædagoger, dels en række spændende mennesker i omegnen og dels folk langt væk fra, som måske kunne benyttes som lærere eller igangsættere i kortere eller længere tid – afhængig af elevgruppens lyster.

Fandt en gruppe elever frem til en lærer, man ønskede sig i forbindelse med et specielt emne, forhandlede den selvstændigt med læreren om ”arbejds art, omfang og målsætning”. Samtidig skulle eleverne undersøge de økonomiske muligheder for at få læreren. Jo billigere han var, desto flere undervisningsmuligheder blev der tilbage – både til gruppen og til de øvrige elevgrupper.

Og når forhandlingerne var færdige, skulle der underskrives en undervisningskontrakt af begge parter, dvs. også den enkelte elev. Prisen for det udstrakte selvstyre – også på det økonomiske område – var, at bordet fangede. Man havde ansvar for sine beslutninger.

Ved afslutningen af hver kontraktperiode skrev gruppen rapport om arbejdet, der blev forelagt til orientering for andre elever og lærere ved et af højskolens ”tingmøder”. Hver 14. dag blev der holdt et et- eller todages seminar, hvor alle i fællesskab bearbejdede de 14 dages arbejde, bl. a. ud fra gruppernes rapporter. På disse seminarer kunne der dannes nye undervisningsgrupper – tegnes nye kontrakter.

Det er de gamle højskoleideer i en ny indpakning. Peter Kock var overbevist om, at det var arven efter Christen Kold, der blev taget op i Gærup. Eleverne fik lov at vælge dét, de skulle bruge i de livssituationer, de stod i: ”*Vi lægger ikke linjer, der fører i en bestemt retning*”. Kriserne på højskolerne i slutningen af 1960erne og begyndelsen af 1970erne så han ikke som noget ubetinget negativt. Først den dag, der ikke var spændinger i højskoleverdenen, var der for alvor noget galt! Højskoleloven havde vide rammer; der burde være plads til alle. Det var i de fleste tilfælde pædagogiske principper,

der skilte parterne; ikke hverken venstre- eller højreorientering. Nordenfjord Højskole var hverken til den ene eller anden side, bedyrede forstanderen ved flere lejligheder: ”Vi har ingen ideologi, vi skal have ind i hovedet på eleverne. Vi stiller blot en række tilbud til deres rådighed – de må selv foretage et valg”. Højskolen i Gærup ville ikke ligge på maven for alt, hvad der rørte sig i tiden, men ville på den anden side ikke have noget imod at tage diskussionen.

Spændinger, splid og diskussion

Peter Kock kom til at opleve både spændinger og diskussion, uro i kredsen bag skoleeksperimentet og i undervisningsministeriet i København – og til en overskrift i Thisted Dagblad lørdag 8. september 1973: ”Nordenfjord Højskole er lukket uden varsel”. Bestyrelsen for skolen havde aftenen forinden besluttet at lukke med øjeblikkelig varsel ”på grund af manglende tilsagn om forskudsmæssig statsstøtte”.

Journalist Gunni Busck var nu en af de tre faste lærere – og manden bag den omstridte Nordenfjord Avis – og han forklarede til Thisted Dagblad: ”Det, der nu er sket, er, at Nordenfjord Højskole langsomt bliver kvalt i stedet for at blive hængt på stedet. Det er blevet nævnt, at statstilskuddet er blevet inddraget, fordi højskolen ikke har kunnet give de rigtige oplysninger. Det er på en måde korrekt nok. Men det kan også efterlade det indtryk, at det hele roder på højskolen, og at vi har gjort os skyldige i kriminelle handlinger. Billedet er betydeligt mere nuanceret. Nordenfjord Højskole er en ny og eksperimenterende skole med en undervisning, der ikke kan indpasses i en almindelig timeplan. Det er en sådan timeplan, ministeriet ønsker. Det vil også have, at lærerne skal være opført med visse fag. Da vi på skolen netop har ønsket at bryde med den traditionelle højskoleundervisning, så har vi ikke været i stand til at komme med de oplysninger, som ministeriet ud fra et alt for traditionelt synspunkt har ønsket”.

Med andre ord: Problemerne på Nordenfjord Højskole kunne også anskues som udslag af modsætningen mellem ”det nye” og ”det gamle” samfund.

Det havde forinden været en varm sommer. En lokal landmand - og Venstre- og hjemmевærnsmand - var kommet i spidsen for den oprørske højskole i Gærup. 47-årige Holger Dissing fra Sønderhå var den modige mand, der på en ekstraordinær generalforsamling blev valgt til ny formand for skolens bestyrelse. Nordenfjord Avis

Verdenspolitik i Gærup. Repræsentant for den sydvietnamesiske revolutionsregering gæster højskolen i Thy. 1973.

havde sat hele egnen på den anden ende med, hvad der blev karakteriseret som ”pågående sensations-journalistik”. Det havde skabt splid også i skolekredsen, og der blev talt om ”misbrug af pressefriheden”. Luften blev renset på den ekstraordinære generalforsamling, hvor der helt i overensstemmelse med skolens idégrundlag blev talt ud om problemerne. Sådan forlød det under alle omstændigheder. Og et stort flertal opfordrede Peter Kock til at fortsætte som forstander, skønt den gamle bestyrelse havde fyret ham og opslået hans stilling ledig.

Holger Dissing var manden, der skulle forsøge at forene kræfterne i kredsen bag skolen. For ham var Nordenfjord Højskole et rart sted at komme: ”*Meningerne brydes, der er plads til alle synspunkter, og ingen får klø for at mene noget andet*”. Og hvad angik det tilsyneladende smertensbarn – avisen med et oplag på 500 eksemplarer – så ville linjen blive påvirket af nye elever, men selv om han ikke ville blande sig i skolens interne arbejds-gang, var det hans hensigt at påtale urimelige ting i avisen: ”*Det må være min pligt at gribe ind, hvis der trykkes løgnagtige påstande*”.

For forstander Peter Kock så virkeligheden sådan ud: Skolen havde fået en rimelig økonomi, en ny bestyrelse og en tro på fremtiden. Efter fem måneders strid og diskussioner skulle lærere og elever beskæftige sig med det centrale for en højskole. Og Nordenfjord Højskole havde på forholdsvis kort tid sat sine spor i Thy. Nogen kunne li’ skolen og folkene i Gærup, andre var rasende, men alle havde en mening om dem.

Det var i juli 1973. I september kom så meddelelsen om, at højskolen lukkede uden varsel. Og Holger Dissing trak sig fra formandsposten. Forudsætningen for, at han kunne fortsætte som formand var bortfaldet, ”efter at de, der havde forfulgt Peter Kock og hans lærere, har haft held til at føre deres sag til ende”. Såvel forstander som lærere var blevet afskediget på en generalforsamling i den selvejende institution. Den nye formand, lærer Poul Jensen, Koldby, fandt det urealistisk via privat indsamling at fremskaffe de nødvendige penge til en fortsættelse af højskolen. Måske kunne den selvejende institution overtage skolebygningerne, som Peter Kock ejede. Men ikke for enhver pris blev det samtidig understreget. Han mente bestemt, at mange af kreditorerne ville være venligt stemt over for den selvejende institution – måske kunne højskolevirksomheden alligevel fortsætte.

Det begyndte i modvind

De stærkeste kræfter er dem, man kan finde i det symbolske, det poetiske og det religiøse sprog.

Det var blevet mange højskolars død. Det blev det også i Sjørring.

Højskolen måtte lukke, nøglen drejes om, men det er kun i tidsåndens forstand, at man kan tale om en fiasko. På egne præmisser var Højskolen i Thy en succes.

Og sådan kan man - i al korthed - karakterisere Højskolen i Thy, der i 1982 blev indrettet i det tidligere missionshotel Sjørringvold.

En højskolehistorie på 18 ofte bevægede år og hele vejen igennem tro mod den klassiske højskoleidé om, at det er gennem den levende fortælling, at man

Holger Dissing, uforfærdet bonde fra Sønderhå, fik som formand for højskolen i Gærup sin sag for 1973.

kan få dét at vide, der ikke har noget at gøre med de ”kvalifikationer”, tidsånden til enhver tid hellere vil snakke med om.

Ved siden af det almindelige højskoleliv med kortere og længere kurser videreførtes traditionen fra Folke Trier Hansens ”Højskole dage” i det gamle forsamlingshus i Hundborg. Der var åbent hus til foredrag og andre arrangementer med folk udefra: Kunstnere, politikere, filosoffer, teologer m. fl.

Det var velbesøgte eftermiddage og aftener på højskolen - ofte med et smukt august-sommervejr som indramning om skole og Sjørring Volde. Det var en skole med en drøm af en placering midt i den danske historie, der her kom i kontakt med brede kredse i befolkningen ud over de friskolefolk, der traditionelt sluttede op. Og ikke mindst herved blev Højskolen i Thy en stor inspirationskilde for det folkelige og kulturelle liv i Thy.

Højskolen blev under alle omstændigheder noget andet end dét, store dele af de samme ”brede kredse” forestillede sig dengang i begyndelsen af 1980erne, da planerne om en højskole med den idealistiske – og energiske – bonde Tom Kirk i spidsen skulle realiseres.

Indsigelser fra 900 – kontanter fra 2500

Det vakte ikke udelt glæde i Sjørring, da det i 1981 kom frem, at missionshotellet skulle være højskole. ”Dels havde man altid været glad for det hyggelige og veldrevne hotel – dels véd man jo ikke, hvad det bliver for noget”, som det blev sagt i september 1981. Og som det kom til endnu kraftigere udtryk, da der i maj det følgende år blev indsamlet omkring 900 protester mod en lokalplan for Sjørringvold, som Thisted Byråd efterfølgende skulle tage stilling til. I modsat retning var der kommet kontante bidrag og støtte til en højskole fra 2500 borgere.

Ville politikerne tage de mange protester til efterretning og gå imod lokalplanen og dermed modsætte sig, at der blev højskole på Sjørringvold? Eller ville man feje de mange indsigelser fra de bekymrede borgere til side og vedtage planen trods den temmelig bastante modstand både i og uden for Sjørring?

De 900 indsigelser mod planen om at tillade højskolevirksomhed på Sjørringvold var især underskrifter på en duplikeret skrivelse, som blev uddelt i forbindelse med et møde i Sjørring med bl. a. byrådsmedlem for Fremskridtspartiet, smedemester Jens Søndergaard, Thorsted, som initiativtager. Han havde imidlertid udtalt, at han ikke selv agtede at skrive under, fordi han ønskede at stå frit, når sagen kom for i byrådet. Han var i øvrigt den eneste i byrådets tekniske udvalg, der ikke kunne stemme for lokalplanen, da den blev sendt til byrådet til foreløbig godkendelse.

Lokalplanen var nødvendiggjort af et nybyggeri ved Sjørringvold i forbindelse med Højskolen i Thys overtagelse af stedet.

Skolen havde skaffet foreløbigt overnatningsplads for eleverne andre steder og var indstillet på indtil videre at udskyde byggeriet af en værelsesfløj i forlængelse af den gamle hotelfløj mod sydvest. Tilbygningen havde man oprindeligt håbet at få bygget i løbet af få måneder, men havde fået afslag på dispensation, fordi lokalplanen endnu ikke var godkendt.

Sjørringvold. Først missionshotel - som her i 1973 - siden højskole og derefter efterskole. I smukke omgivelser på kanten af Sjørring Volde.

Lokalplanen havde amtets blå stempel. Fredningsstyrelse og fortidsmindeforvaltning – vi var på historiske steder – havde heller ingen indvendinger.

Stopfyldt hal i Sjørring

Inden byrådet tager stilling til lokalplanen, bliver der indkaldt til et borgermøde i en stopfyldt Sjørringhal. Byrådsmedlemmer får deres sag for mellem tilhængere og modstandere af planen om at omdanne Sjørringvold til højskole. De lokale politikere er i et dilemma, fordi byrådet før valget havde vedtaget at yde et rente- og afdragsfrit lån på 450.000 kr. til start af den nye højskole. Modstanderne gør opmærksom på, at den "almindelige sjørringbo" er knap så velformuleret som "de mange lærere på tilhængersiden", og at mange derfor forholder sig tavse i debatten. De har derfor "talt" gennem deres underskrift, der ikke alene går på bevarelsen af Sjørringvold som lokalt samlingssted. Der er også i Sjørring en vis frygt for, hvad den nye højskole vil bringe til byen. Én siger det rent ud: "Vi ønsker ikke en højskole i Sjørring eller en filial af Christiania eller Frøstrup-lejren". En anden mener, at det vil berolige mange, hvis den nye højskoles eventuelle opløsningsregler bliver oplæst, så man kommer på det rene med, om det bliver "det kapitalstærke Tvind", der i givet fald vil få resterne fra Højskolen i Thy. Christiania, Frøstrup og Tvind – vi har alle vore fjendebilleder.

Thisted Storkommunes første borgmester, Venstre-manden Holger Visby, tidligere sognerådsformand i Sjørring-Thorsted, prøver at vække besindigheden. Han mener, at der næsten skal god vilje til for at betragte de 900 indsigelser som en protest mod højskolen. Protestskrivelsen nævner knap højskolen, men koncentrerer sig om ønsket om at bevare Sjørringvold som hotel, og det er der mange, som gerne ønsker sig, men det er næppe realistisk: "Ikke en eneste af indsigelserne drejer sig om, at den nye virksomhed vil genere de omkringboende. Derfor synes jeg ikke, at det er en besværlig

sag for byrådet at arbejde med. Det er efter min mening ikke kvalificerede protester, der er kommet, for de er ikke begrundet på nogen som helst måde, og det er ikke kvantitet, men kvalitet, der bør være afgørende, når byrådet skal tage stilling”, skærer den tidligere borgmester myndigt gennem tågen på mødet i Sjørring Hallen, en kombination af flere af indlæggenes beskaffenhed og den almindelige tobaksrygning.

Holger Visby finder, at det nye byråd er forpligtet til at følge det gamle råds demokratiske beslutning om at yde Højskolen i Thy det rente- og afdragsfrie lån på 450.000 kr. ”Ellers kommer man i en for et byråd ulykkelig situation, svækker tilliden til et offentligt råd. Jeg tvivler for resten heller ikke på, at man vil respektere det tilsagn, som det gamle byråd gav højskolen”.

Helt afgørende var imidlertid byrådets egen afgørelse. Gik byrådet ved den endelige behandling imod lokalplanen, som tillader Sjørringvolds anvendelse til skoleformål – ja, så måtte Højskolen i Thy til at se sig om efter et andet sted at etablere sin skole.

Men vedtog byrådet lokalplanen, måtte de protesterende borgere, som motiverede deres ønske om at bevare Sjørringvold som hotel, se i øjnene, at Sjørring ikke længere havde et sådant samlingssted at byde befolkningen. En lokalplan kunne ikke ankes.

Sådan står sagen. Sådan er banen kridtet op. Og nu skal der være møde i teknisk udvalg. En indstilling er på dagsordenen til byrådets endelige behandling. Og teknisk udvalg siger nej!

Udvalget tager de mange indsigelser mod lokalplanen til efterretning. Indstiller et afslag til byrådet om højskole på missionshotellet. ”Vi kan ikke sidde 900 indsigelser overhørig”, erklærer formanden for udvalget, socialdemokraten Svend Odgaard, der ellers tidligere har tilkendegivet, at højskolen er en god idé.

En kæp er med andre ord på vej ind i hjulet for de mennesker, der i mere end et år har arbejdet på at realisere drømmen om en ny højskole i Thy og har ofret energi, tid og penge på sagen. Tom Kirk har imidlertid helt andre ord for dét, der tilsyneladende er i gærde. Han er ikke sådan at vælte af cyklen. Han ser andre muligheder. Kan i det hele taget ikke tage tanken om, at man i byrådet skal nægte at godkende lokalplanen helt alvorligt. Højskolen vil begynde til tiden. Og dét om mindre end to måneder – til august. Den nyudnævnte forstander, Arne Ørtved, er allerede flyttet til Sjørring og ind i den gamle dyrlægebolig. Selve handelen om Sjørringvold finder sted om få dage. Thisted Kommune bidrager med det lovede rente- og afdragsfrie lån på 450.000 kr. Højskolen har opfyldt den eneste betingelse for det kommunale lån – selv at skaffe 250.000 kr.

Men hvis nu byrådet siger nej til lokalplanen?

Nattesæde på rådhuset

I byrådet fortsatte turbulensen omkring højskoleplanerne og førte til et i flere henseender besynderligt nattesæde i Thisted Byråd i juli 1982. Der var spænding til det sidste. Teknisk udvalg anbefalede som nævnt at stemme imod, men kunne ikke gøre rede for følgerne. Byrådet havde nemlig allerede

Holger Visby, tidligere borgmester i storkommunen og sognerådsformand i Sjørring-Thorsted. Kaldte på besindigheden ved det stormfyldte møde i Sjørring Hallen. Her fotografet i 1978.

bevilget 450.000 kr. til projektet, så det var svært at skifte mening. Hotellet blev købt og overtaget 11. juni 1982 – tre uger før byrådet tog stilling til den lokalplan, der krævede en såkaldt offentlig høring i en to måneders periode, hvor borgerne havde mulighed for at komme med indsigelser. Sidste frist for indlevering af indsigelserne havde været 30. maj. Derefter skulle der ifølge kommuneplanloven gå 30 døgn, inden byrådet kunne træffe beslutning om sagen. Så den blev sat på dagsordenen til det ordinære møde 29. juni.

Men så fandt man ud af, at det ville være i strid med kommuneplanloven!

Det ville være en dag for tidligt!

Så sagen blev taget af dagsordenen og udsat til det ordinære augustmøde!

Men den kom på igen, for man havde fundet ud af, at man bare kunne sætte sagen på som sidste punkt på dagsordenen og trække mødet til efter midnat! Så ville beslutningen først blive truffet 30. juni. Og kommuneplanlovens bestemmelser overholdt.

Som tænkt så gjort.

”Stem for vores forslag, men vi garanterer ikke for følgerne”. Det var i realiteten, hvad teknisk udvalg sagde til byrådet i dette nattesæde, der vil gå over i den lokale politiske historie. Teknisk udvalg indstillede, at man forkastede lokalplanen, men da det efter halvanden times debat kom til afstemning, var der kun et enkelt af udvalgets fem medlemmer plus et medlem uden for teknisk udvalg, der stemte imod. Det var henholdsvis Jens Søndergaard (Z) og Kristian Goul-Jensen (Kr.F.) De øvrige medlemmer af teknisk udvalg undlod at stemme eller stemte for forslaget.

Formanden for teknisk udvalg, Svend Odgaard (S), erkendte fra begyndelsen, at hverken han eller de øvrige medlemmer af udvalget anede, hvad der ville ske, hvis byrådet fulgte udvalgets indstilling.

En del af det besynderlige ved mødet bestod i, at samme tekniske udvalg på byrådsmødet et par måneder tidligere gik ind for en foreløbig godkendelse af lokalplanen. Med undtagelse af Jens Søndergaard. Dengang blev det allerede bevilgede rente- og afdragsfrie lån til højskolen brugt som et argument for at godkende højskoleplanerne.

Jens Søndergaard protesterede straks fra mødets start over tillægsgagsor-

Tom Kirk (t.v.) og Arne Ørtved, den første forstander, forlader møde i Thisted Byråd, hvor den nye højskole er på dagsordenen. Tilsyneladende er de tilfredse med udfaldet af debatten og afgørelsen i byrådsalen. Det er et byrådsmøde med mange tilhørere fra kredsen omkring højskolen i Sjørring. 1982.

Kr. Goul-Jensen (Kristeligt Folkeparti) og Jens Søndergaard (Fremskridtspartiet) var forbeholdne over for højskoleplanerne i Sjørring og mente, at byrådet ikke kunne sidde næsten 900 protester mod en lokalplan overhørig. Jens Søndergaard mente i øvrigt, at det ville være ulovligt at behandle sagen netop den aften, den var sat på dagsordenen. Det afviste borgmester Svend Thorup (V) dog. Det var korrekt, at der stod 29. juni på byrådets dagsorden, men der ville komme til at stå 30. juni på beslutningen, hvis blot der blev talt længe nok om sagen. Det gjorde man så. Og alle formaliteterne var derefter i den skønneste orden. Kreativ byrådspolitik. Aktiv byrådspolitik under alle omstændigheder. Men altså på den rigtige side af gældende bestemmelser.

denen. Han mente, at det alligevel ville være ulovligt at behandle sagen, fordi der jo stod den 29. juni på dagsordenen.

Protesten blev affejet af borgmester Svend Thorup (V): ”Der vil komme til at stå 30. juni på beslutningen”, sagde borgmesteren, og så var dén diskussion ikke længere.

Svend Odgaard (S) gav udtryk for, at han var noget beklemmt ved den situation, han som udvalgsformand stod i. ”Det er rigtigt, at vi tidligere har anbefalet projektet”, sagde han. ”Men jeg mener ikke, at man kan sidde 882 protester overhørig. Derfor anbefaler teknisk udvalg, at planen afvises”.

Da de 19 af byrådets 21 medlemmer havde haft ordet, og der tegnede sig et klart flertal for lokalplanen, erkendte udvalgsformanden, at slaget var tabt og indrømmede, at det egentlig ikke var ham meget imod.

Georg Langkjer (K) mente, at de 882 protestunderskrivere havde gjort sig skyldige i misbrug af kommuneplanlovens intentioner.

”Denne lov skal give naboer mulighed for at gøre indsigelse mod en virksomhed, der vil genere deres dagligdag”, sagde Georg Langkjer. ”Det har aldrig været meningen, at folk, der bor 50 km fra Sjørringvold, som aldrig har været på Sjørringvold, og som aldrig vil komme der, skal have mulighed for at blokere for et sådant projekt”, erklærede han.

Seks medlemmer af byrådet, som også var medlemmer af det gamle byråd, der bevilgede de 450.000 kr., bekendtgjorde, at de var blandt de ni, der dengang stemte imod. Men den gennemgående holdning var, at de følte sig moralsk forpligtet af det tidligere byråds beslutning.

”Vi hænger på den”, sagde Poul Henrik Houe (K).

Formanden for Højskolen i Thy, Tom Kirk, sagde efter mødet, at højskolen ville have rejst erstatningssag, hvis lokalplanen var blevet afvist. Det meste af lærerstaben inklusive forstander Arne Ørtved var som nævnt allerede flyttet til Sjørring. Skolen begyndte efter planen 1. august.

Trods tidspunktet blev byrådsmødet overværet af over 100 tilhørere – eller tilskuere, det var jo lidt af en forestilling – så gulvet og en mellemgang måtte tages i brug til siddepladser.

Blandt tilhørerne var en række repræsentanter for Højskolen i Thy, der ofrede et par sene timer for at høre, om de seneste måneders arbejde med at få højskolen i gang skulle vise sig at være forgæves. Det var det ikke. Og de fik som tillægsgevinst et førstehåndsindtryk af, hvordan det lokale demokrati fungerer, når det er trukket i det fine arbejdstøj, og det foregår på et rådhus, i en byrådsal med den tidligere købstads borgmestre kiggende med over skulderen fra deres pladser på galleriet.

Drømte mig en drøm i nat

Da Højskolen i Thy åbnede i august 1982, viste der sig stor folkelig opbakning. Således gav 300 borgere fra egnen hver 15 kr., der blev brugt til bl. a. et Dannebrogssflag til højskolen. På det første kursus var søgningen så stor, at flertallet af de 40 kursister i begyndelsen måtte bo i telt eller indkvarteres på værelser ude i byen.

I 1992 - efter ti år med højskole i Sjørring – fortalte veteranen Tom Kirk i

Historisk Årbog om inspirationen fra friskolemanden Folke Trier Hansens virke i Thy med myterne og historien som ”poetisk fortælling”, som thyboer og tilflyttere havde stiftet bekendtskab med. ”Det var jævne, stærke ord og billedtale både i frimenighedskirken, og ved aftenhøjskolen i Thorsted Friskole, hver vinters torsdag aftener igennem 20 år. Og helt specielt de årlige Højskoledage i Thy. Efter Folkes død i 1980 var vi så fyldt af det, vi havde fået, at noget måtte bryde ud i handling. Vi måtte dele med andre, men folkelig tale giver aldrig brugsanvisning på hvordan. Vi fik os snakket til enighed om, at der var brug for en højskole i Thy (..) Vi havde set på flere delvis egnede steder, men ingen var helt som vi ønskede det, eller passende til vore beskedne midler. Men en nat havde en fra arbejdsgruppen en drøm. Nærmest en åbenbaring om et herligt højskoleliv på Sjørring Vold”.

Og Tom Kirk erindrer begynderproblemerne: ”Men der var stor lokal usikkerhed og modstand mod disse mærkelige mennesker, der kom her og troede, at der kan laves højskole i Thy. ”De trækker vel både langhårede og narkomaner og kjøvenhavnere til voldene, mon ikke de er lidt røde?” Ja, snakken gik, og der blev holdt protestmøde i Sjørring Hallen og 900 skrev under på, at de hellere ville beholde hotellet. Men ad skæbnens mærkelige veje og en hel del velvilje og håndkraft lykkedes det altså alligevel”.

Efter at københavneren Arne Ørtved og hans team havde klaret de to første bevægede år på højskolen, kom der en indfødt thybo – Kurt V. Andersen – til som forstander. Han styrede højskolen gennem otte år og blev i 1992 afløst af Lone Olsen, der havde været lærer på skolen gennem seks år.

Højskolen i Thy havde som nævnt rod i egnens grundtvigske-koldske friskoler og oprindeligt med det formål også at uddanne lærere til friskolerne. Det måtte dog hurtigt opgives. I hele højskolens levetid har der generelt været stor søgning til de korte sommerkurser. Men i lighed med de fleste andre af landets højskoler, der i denne periode holdt fast i den almendannende ”livsoplysning” som grundlag, var det blevet vanskeligt at samle elever til lange kurser. Det skyldes også strammere lovgivning på området og dermed dårligere økonomiske forhold for mulige elever. Men trods talrige kriser nægtede Højskolen i Thy at give op. Ikke mindst som følge af den utrættelige Tom Kirk, der på det praktiske plan ikke lod nogen mulighed være uforsøgt – hvis der var den mindste mulighed. I foråret 1995 kunne højskolen indvie en tilbygning, der udvidede antallet af pladser fra 32 til 48. Højskolen fik samtidig et tårn. Det lykkedes i flere tilfælde at knække nedgangskurven. Og takket være forstander Lone Olsen blev der drevet højskole trods alle økonomiske besværligheder. En indsats der kalder på stor respekt. Hvis man kort og godt skal præcisere denne indsats, kan det sikkert ikke gøres mere dækkende end ved hjælp af en bevæget Tom Kirks ord ved lukningen: ”Hun har været fantastisk. Hun har kaldt det bedste frem hos elever, personale og bestyrelse”.

Kulturchock og sidespor

Fra nær og fjern fik Højskolen i Thy mange sympatitilkendegivelser, blomster og gaver ved meddelelsen om skolens lukning i 2000. Også embedsmænd fra undervisningsministeriet, hvis krav om en bankgaranti var den di-

Var der to, der stod sammen om Højskolen i Thy, så var det Tom Kirk og Lone Olsen. Og de stod ofte også side om side, når de klassiske teaterforestillinger blev sat op på skrå brædder i Sjørring. 1987.

Thor Anthony: Højskolen har et for stort gloseforråd og taler et sprog, kun få unge har – eller forstår. 1986.

rette årsag til højskolens konkurs – også *de* gav udtryk for deres deltagelse og skrev, at Højskolen i Thy kom til at mangle i koret af danske folkehøjskoler.

Lone Olsen kunne ikke andet end give dem ret: ”Højskolen i Thy var en af de bedste, så ubeskeden kan jeg godt tillade mig at være nu bag-efter”, erklærede hun. ”Vi var en af de få, der kunne finde ud af, hvad en højskole er. Men sådan som verden ser ud i dag, bliver alt det, vi står for og tror på, kørt ud på et sidespor. Management-kulturen har lagt sig over alting, og tilværelsen bliver betragtet som et projekt og ikke en gave”.

Da Lone Olsen kom til Højskolen i Thy fra den kulturradikale Testrup Højskole, var det noget af et kulturchok. Ikke mindst i højskolesyn. Senere erkendte hun blankt, at hun først mødte sig selv, da hun kom til Thy. Selv om det var en grundtvig-koldsk højskole understregede hun, at enhver højskole først og fremmest var båret af personerne på stedet, snarere end af en bestemt idé eller ideologi. ”Det er intet værd, hvis de mennesker, der hæveder, at de arbejder efter en bestemt idé, ikke selv har den under huden. De skal være den, leve den og ikke bare have den som en anskuelse, man tager på ved særlige lejligheder”, sagde Lone Olsen i et interview i 1998.

”De sorte vinduer i Sjørring gør Thy lidt fattigere, ligesom Danmark i det hele taget mister nogle af de uhåndterlige og svært målbare værdier, hver gang en højskole bliver til to linjer i historiebøgerne”, skrev Thisted Dagblads redaktør Hans Peter Kragh i en kommentar til højskolelukningen.

I de samme dages lokale aviser var der et læserbrev fra handelsskolelærer Thor Anthony: „Jeg har altid *ønsket* den med min tanke og efter evne med min tid. Men egentlig har jeg aldrig helt troet på den. Højskolernes generelle tilstedeværelse i det danske uddannelseslandskab har jeg troet mindre og mindre på, efterhånden som min indsigt i unge mennesker - de mest potentielle højskoleelever - voksede via mit arbejde og min erfaring med dem i erhvervsskoleregiet. Fordi: Højskolen har et for stort gloseforråd og taler i et sprog, kun få af de unge har – eller forstår. De få, der forstår det, har enten gået i friskole eller på efterskole eller kommer fra hjem med forældre, der selv engang var på højskole. Og det er trods alt for få at drive højskole på med et reelt statstilskud langt, langt mindre end nogen anden skoleform i Danmark!”

To vinkler på den samme sag.

To synspunkter.

To udtryk for tidens ånd i begyndelsen af det nye årtusinde.

En arbejdsløshedsø

Arbejdsmænd var der mange af. De var faktisk i flertal på arbejdsmarkedet i Thy i 1970. En arbejdsmand var en meget alsidig og fleksibel arbejdskraft. Han kunne møde op på arbejdsformidlingen og blive henvist til havnearbejde, til anlægsarbejde, byggepladser, hvor han passede murerne og de andre håndværkere op, og mange slags mindre og større virksomhed. Også landbruget havde i så- og høsttid brug for arbejdsmænd. En arbejdsmand skulle være dygtig til mange ting. Arbejdet var ofte fysisk krævende med skovlen som fast makker. Og lønnen var lav, for arbejdet var jo ufaglært. Den løse tilknytning til arbejdspladserne betød samtidig, at risikoen for arbejdsløshed var stor. Både skiftende økonomiske konjunkturer og vind og vejr, ikke mindst i vintermånederne, indvirkede hurtigt og direkte på beskæftigelsen. En arbejdsmand gik faktisk ret tit ”til kontrol”.

En undersøgelse viste, at arbejdsmænd i Thisted by og nærmeste opland skulle regne med at gå ledige i 10-15 pct. af årets arbejdsdage. Bevægede man sig længere ud på landet i Thy, kunne ledigheden let brede sig til hen ved halvdelen af arbejdsdage. Virkeligheden var nok endnu barskere, for undersøgelsen omfattede kun a-kasse-medlemmer.

Alt i alt betød det, at Thy havde et ganske alvorligt arbejdsløshedspøblem,

Arbejdsmænd ”til kontrol” i fagforeningens kontor i den tidligere Thisted-Fjerritslev Jernbanes lokaliteter i Dr. Louisegade. Det er 1974. Mange havde en løs tilknytning til arbejdspladserne, og skiftende økonomiske konjunkturer, og vind og vejr havde stor indflydelse på beskæftigelsen.

Beboelseshus i Nørregade 1971. Kan stå som et symbolsk udtryk for Thy i begyndelsen af 1970'erne, da egnen blev omtalt som både et "problemområde" og "en arbejdsløshedsø". Men forandringer var på vej. Og Nørregade-huset var et af dem, der blev omfattet af den store sanering af hele Nørregade-kvarteret, som senere bliver realiseret. Det var i øvrigt ikke så lidt af en kraftpræstation af Thisted Byråd at gennemføre denne sanering. Og for håndværkerne i kommunen en øget beskæftigelse.

som sprang endnu mere i øjnene, da der i Danmark som helhed op gennem 1960'erne herskede en usædvanlig langstrakt højkonjunktur med fuld beskæftigelse og i mange områder endda mangel på arbejdskraft. Thy var blevet et problemområde. Man omtalte egnen som en "arbejdsløshedsø". Det kan derfor heller ikke undre, at der både i 1950'erne og i 1960'erne foregik en nettoaflytning fra Thy.

Det var sådan set ikke, fordi der var tale om nogen social krise. Det hele var jo bare, som det plejede at være. Man blev ikke slået ud, fordi man var arbejdsløs i perioder. Det var man vant til. En undersøgelse af brugen af socialkontor og arbejdsformidling kan fortælle, at det i overvejende grad

drejede sig om en ren ekspeditions-mæssig kontakt. Omfanget af rådgivning og vejledning var faktisk mindre end på landsplan.

Samtidig har et flertal af familier endnu i 1970 klaret sig med én lønindtægt. Erhvervsfrekvensen for voksne kvinder (15 – 74 år) var i den nydannede storkommune kun på 33 pct. Også på dette punkt afveg man fra de fleste andre egne. I Esbjerg var kvindernes erhvervsfrekvens f.eks. dobbelt så høj. Kvinderne tog sig af mand og børn og sikkert også de gamle i familierne. De var husmødre. Derfor var der en vis logik i, at dækningsgraden med vuggestuer og børnehaver kun var godt 2 pct., meget lavere end i landet som helhed.

Med tilflytterøjne kunne det hele se lidt stillestående ud. Og var man tilmed læge, fik man god lejlighed til at komme indenfor i de mange småkårshjem. Læge Torben Gjerløff overtog en blandet by- og landpraksis i Thisted i 1962. Han oplevede på tæt hold, hvordan mange af hans patienter var præget af dårlig ernæring og mangelsygdomme i barndom og opvækst; mange blev mærket af forslidthed og tidlig ælden med gigtsygdomme og luftvejslidelser. I Thisted by var en stor gruppe underprivilegerede mennesker stuvet sammen i små og dårlige lejligheder, ofte i kældre og på lofter. Det var ikke mindst Nørregade, lægen havde i tankerne. Børnene var præget af lungebetændelse og mellemørebetændelse og led generelt under "dårlig trivsel". Lægerne kaldte dem "grå børn". Gik man til statistikken, kunne man da også konstatere, at børnedødeligheden ved fødsel og i det første leveår var 50 pct. højere end i det øvrige Danmark.

Men den tilflyttede læges oplevelse af sit nye virkeområde var ikke kun dystert: "Når man kom fra østligere egne, var det lidt som om tiden var gået i stå og udviklingen gået uden om Thisted, men samtidig følte en grøde. I mange virksomheder var et generationsskifte på vej, og nye tider med velstand var ved at finde vej til Thisted. Men her var stadig landets højeste arbejdsløshed, og mange kunne føle sig sat i arbejde, hvis de "trak kreaturer" tre gange ugentligt til eksportmarkedet. Det var for os forbavsende, at de ydmyge levekår kun sjældent blev forbundet med den proletarisering, vi kendte fra større bysamfund. Måske fordi det her drejede sig om en forsin-

ket velstandsudvikling, der ikke havde medført resignation med nedsat selvtægtelse og dermed psykosocial deroute. Man kan med andre ord sige, at tung social arv var sjælden, og at grundlaget for en hurtig social forbedring derfor var til stede”.

I lighed med andre udkantområder var Thy ikke præget af overflødiggjorte mennesker. Man kendte sin plads i en social helhed. Men man var i vente-position. Arbejdsmændene, husmødrene og mange små landmænd og virksomhedsejere rummede en arbejdskraftreserve og et potentiale til vækst og udvikling. Det var man meget opmærksom på i Thisted anno 1970. ”Der er noget skævt ved erhvervsstrukturen i vor landsdel, og det er vi ved at søge ændret“. Sådan blev det udtrykt af lederen af arbejdsformidlingskontoret, Svend Christensen, da bladet Arbejdsgiveren i 1970 havde sendt en journalist på opdagelse i Thy. ”Skævheden” bestod i den store overvægt af arbejdsmænd sammenlignet med det øvrige Danmark. Et interessefællesskab mellem de lokale kræfter, der gemte sig bag Svend Christensens ”vi” og så veletablerede københavnske industriers mangel på stabil arbejdskraft blev den udløsende faktor, der satte en omfattende forandrings- og udviklingsproces i gang. De mange arbejdsmænd og en del landmænd blev til specialarbejdere. Og husmødrene kom på arbejdsmarkedet i stort omfang, mange af dem på nye industrielle arbejdspladser. Det samlede antal personer, tilknyttet arbejdsmarkedet i Thisted Kommune, voksede fra ca. 12.000 i 1970 til godt 15.000 i 1980.

Med 1970erne rykkede thyboerne ud af det gamle samfund og ind i et nyt.

Svend Christensen, leder af arbejdsformidlingskontoret i Thisted.: ”Der er noget skævt ved erhvervsstrukturen i vor landsdel, og det er vi ved at søge ændret”. 1972.

Store Torv 1970. Den, der ager med trækvogn, kommer også frem og ind i det nye samfund, der var lige om det næste hjørne. Men det var et andet ”nyt samfund” end dét, der på samme tidspunkt ankom med særtog fra København til Thisted for at etablere en såkaldt Thy-lejr ...

Thisted viste vejen

"En spændende virksomhed, hvor medarbejderne har fået magten". Sådan kunne man læse om Cimbria i slutningen af 1970'erne i mange af landets aviser.

Thisted-virksomheden skrev historie. Men træer har det med ikke at vokse ind i den første den bedste himmel - for som det blev tilføjet i fagbevægelsens presse: "Det er jo nok ikke økonomisk demokrati i traditionel forstand, men både ejendomsret og bestemmelsesret har skiftet hænder". Med virkning fra 1. oktober 1977 overgik virksomheden til at være et aktieselskab med medarbejdere som majoritetshavere. De hidtidige ejere (familien Hebsgaard Olsen som havde startet produktionen) ønskede at sikre virksomhedens fremtid. Produktionen blev etableret som et særligt aktieselskab med en aktiekapital på 3,5 mio. kr., og dette selskab lejede bygninger og maskiner af de hidtidige ejere. Antallet af aktionærer var to år senere kommet op på 85. Majoriteten af aktiekapitalen - 1,9 mio. kr. - var fordelt på medarbejdere. De forskellige grupper var talmæssigt nogenlunde lige stærkt repræsenteret, men ikke hvad investeret kapital angik. Formand for bestyrelsen var en medarbejder, der var ansat som ingeniør. Og det var en plan med et vist perspektiv: De hidtidige ejere ønskede at afhænde mere og mere af deres andel i den samlede aktiekapital, så medarbejderne helt ud blev ejere af virksomheden.

Thisted havde vist vejen i en tid, hvor den store åbenbaring - økonomisk demokrati - forblev en drøm og en snak de fleste andre steder.

Da Thisted blev et industrisamfund

På den sidste dag i 1970 lod Thisted Dagblad repræsentanter for egnens hovederhverv diskutere fremtidsmuligheder. Der var intet i deres visioner, der tydede på, at et industrielt eventyr lå og ventede forude. Der var en vis tro på turismen, et håb om "en støt og rolig udvikling", samt en beklagelse af, at de unge rejste væk fra egnen. Industriens repræsentant, fabrikant N.K. Pedersen, Hurup, mente ganske vist, at mere industri ville være en nødvendighed, hvis befolkningstallet skulle fastholdes, men han så ikke lyst på udsigterne. Dertil var renten alt for høj og skattebyrden for stor.

Men industrien kom, og det kom til at gå stærkt. I det år, de rundbords-samtalende herrer var på vej ud af, havde storkommunen købt gården Wilhelmsholmsborgs 50 ha jord til industriformål, og i det nye år blev det besluttet at udflytte en større københavnsk industrivirksomhed, Hellesens batterifabrik, til området. Hurtigt fulgte Oticons høreapparatfabrik og Jorans borfabrik efter. Coloplast havde tyvstartet i 1966 ved at påbegynde produktionen af stomiposer i et kommunalt opført industrihus.

Nu var det jo heller ikke sådan, at Thisted havde været industriløs indtil 1970. Den første industrielle revolution omkring 1900 havde sat sig væsentlige spor i byen, og ikke mindst Thisted Bryghus og Thisted Andelssvinelagteri viste sig at have solide aktier i fremtiden. Også maskinfabrikken Cimbria, grundlagt i 1947, blev en af de store virksomheder i tiden efter 1970.

Der er den meget synlige "generationsforskel", at de etablerede industrier hørte hjemme i købstadens traditionelle byrum. De var en del af købstadens hævdvundne samspil med oplandet. Her forarbejdede man landbrugets produkter eller leverede maskiner og udstyr. De nye industrier lå på dét, der for ganske nylig havde været bondens mark, og de kom til at hente en betydelig del af deres arbejdskraft fra bondelandet. Men bortset fra det var de helt uafhængige af det traditionelle land/by samspil. De hentede deres råvarer langt væk og producerede for fjerne markeder, efterhånden globalt. Flere af dem var tilmed ledelsesmæssigt fjernstyrede fra hovedsæder i København. Thyboernes verden blev skruet sammen på en ny måde.

Egnsudvikling og årvågenhed

Endnu i 1970 kunne det være svært at forestille sig, at Thisted stod foran et større industrielt gennembrud. Men det forberedende arbejde var for længst sat i gang i form af et heldigt samspil mellem centrale og lokale initiativer. Folketinget gennemførte fra slutningen af 1950'erne investeringsfremmende afskrivningsregler og den særlige lov om egnsudvikling, der direkte tog sigte på udkantområder som Thy. I første omgang var de kontante støttemuligheder begrænsede, men ved senere revisioner fik egnsudviklingsloven væsentlig større slagkraft. I 1962 blev der åbnet for lavt forrentede statslån til kommuner, der ville byggemodne industriarealer og opføre industrihuse med henblik på salg eller leje. I 1969 blev Thy medregnet til de områder, der havde særligt behov for egnsudviklingsstøtte, hvor der kunne ydes investerings-tilskud på op mod 25 pct. af anlægsudgifterne og hvor ikke blot udflyttede, men også lokale virksomheder kunne få støtte. I 1972 blev lovens økonomi-

ske rammer væsentligt udbygget, og der blev også ydet tilskud til flytteomkostninger i forbindelse med udflytning og til omskoling af arbejdskraft. Det hele blev administreret af egnsudvklingsdirektoratet, der i lovens ånd var udflyttet til Silkeborg.

Så at sige i kølvandet på den nye egnsudvklingslov tog en kreds af yngre erhvervsfolk i Thisted et afgørende initiativ. I nært samarbejde med kommunen dannede man et nyt erhvervsråd, oprettede Thisted Erhvervskontor og ansatte cand. jur. Mogens Bjerregaard som erhvervs- og turistchef (læs Thisted Købstads Historie bd. 2). Det nye erhvervskontor arbejdede målrettet mod at skabe industriel vækst og dermed øget beskæftigelse. Mogens Bjerregaard, der havde haft sin opvækst i Thisted som søn af tidligere borgmester Søren Bjerregaard, havde i en årrække virket som bankmand i København. Parallelt med det havde han gennemført det juridiske studium. I begge sammenhænge havde den nye erhvervs- og turistchef etableret et omfattende personligt kontaktnet, ikke mindst til en række advokater i København, der var tæt knyttet til de større industrielle virksomheder. Også Vestjyllands Udviklingsråd og egnsudvklingsdirektoratet i Silkeborg fik Mogens Bjerregaard hurtigt etableret et nært forhold til. Direktoratets kontorchef, Ib Frederiksen, var også fra Thisted, og han og Bjerregaard havde kendt hinanden fra drengetiden.

Mogens Bjerregaards mange kontakter og høje cigarføring blev bakket effektivt og smidigt op af Thisted Købstads borgmester, Aksel Mikkelsen, og ikke mindst hans kommunaldirektør, Hans Petersen. Det nære parløb mellem kommune og erhvervsråd er den egentlige årsag til Thistedes erhvervspolitiske succes. Borgmester og kommunaldirektør havde en klar erkendelse af, at de bestyrede en af landets fattigste kommuner, der samtidig havde en ganske høj skatteprocent. Den aktive erhvervs politik blev udvejen.

THISTED KOMMUNE

INDUSTRIGRUNDE

Der er 48 ha industriarealer og arealer kan umiddelbart bygges om og gøres disponibel.
Der er ikke mulighed for eget busepar.
Der er busforbindelse til området.
Købspris for byggesedde arealer er kr. 50 pr. m².
Der findes ingen ledige industrilokaliteter til salg eller leje.
Der er mulighed for finansiering af bygning af industrilokaliteter via Direktoratet for Egnudvikling.

THISTED ERHVERVS RÅD
J. P. Jacobsens Hus
1371 02 10 00
7130 Thisted

Thisted Kommune byder sig til i annoncer i blade og tidsskrifter, som "beslutningstagerne" i virksomhederne landet over læste. Det var måske ikke annoncen, der gjorde udslaget, men Thisted bragte sig i erindring. I øvrigt talte man ikke om "beslutningstagerne" på dette tidspunkt. De dukkede først senere op i sproget og som et begreb. Det var "direktørerne", man henvendte sig til.

De etablerede industrier som f. eks. Cimbria (billedet), slagteriet og uldspinderiet hørte hjemme i den tidligere købstads traditionelle "byrum". 1970'erne.

Kommunaldirektør Hans Petersen, 1969. Det nære parløb mellem kommune og erhvervsråd er den egentlige årsag til Thistedes erhvervspolitiske succes.

Rie Konfektion flyttede i 1964 ind i det første industrihus, Thisted Kommune opførte efter en arkitektkonkurrence.

Med byggemodning af industrigrunde, opførelse af industrihuse og mange andre tiltag gjorde kommunen det nemt og hurtigt for virksomhederne at etablere sig i byen.

Det var Rie, der kom først

Som en konkret manifestation af den nye politik erhvervede Thisted Købstad et areal på 14 ha mellem Aalborgvej og Kronborgvej, og i 1962 udskrev byen en arkitektkonkurrence om en bebyggelsesplan og opførelse af et industrihus. Karakteristisk for hele linjen i den lokale erhvervs politik sørgede man for, at Vestjyllands Egnsudviklingsråd var repræsenteret i bedømmelseskomitéen. Det blev Århus-arkitekterne Friis, Moltke og Noach, der vandt. Det første industrihus blev opført i 1964 og taget i brug af Rie Konfektion, der videreførte Arne Smiths systue på Munkevej. Kort efter opførte kommunen industrihus nr. to, der stod og ventede, da stomipose-producenten Coloplast i 1966 dukkede op på scenen.

Også den nyoprettede specialarbejderskole fik sin bygning opført i industrivarteret. Dermed var en anden vigtig forudsætning på plads, nemlig muligheden for at uddanne egnens mange arbejdsmænd og husmødre til det specialiserede industriarbejde.

I slutningen af 1960erne var det oprindelige industrivarter næsten udbygget, og den nye storkommune købte i 1970 som nævnt gården Wilhelmsborg og byggemodnede yderligere 40 ha industriområde. Også det blev næsten udbygget i løbet af få år.

Til den aktive erhvervs politik hørte en veludviklet mediebevidsthed. Ofte sådan at Thisted og Hanstholm blev ”solgt” i samme pakke. Det skete i velopsatte artikler i større aviser og fagpresse: ”En by og en egn står parat” (1965), ”Thisted vokser og holder godt styr på udviklingen” (1973) og ”20 nye virksomheder på 15 år” (1976).

I 1972 gennemførte en gruppe elever fra Danmarks Journalisthøjskole en undersøgelse af Thisted som erhvervsudviklingsområde. De betegnede erhvervskontoret som en blanding af et kommunalt oplysningsbureau og et reklamefirma, der ihærdigt arbejdede på at sælge ”mærkevaren Thisted” i skarp

konkurrence med ”firmaer”, der sælger produkter med navne som ”Hjørring”, ”Frederikshavn”, ”Holstebro”. Som Mogens Bjerregaard udtrykte det: ”Vi har fundet ud af, at det ikke er den direkte annoncering i dagspressen, der giver de bedste resultater. Vi lægger derimod vægt på den direkte kontakt med erhvervslederne rundt om i landet. Når det rygtes, at en industri tænker på at flytte til provinsen, må vi hurtigt være på pletten og fortælle om mulighederne i Thisted”.

Mogens Bjerregaards ”hemmelige våben” var den personlige kontakt, og det lagde han på ingen måde skjul på. Erfaringen havde og-

så vist, at det fungerede. Kontrasten til senere tiders professionaliserede konsulentvirksomhed til erhvervsfremme er slående.

Mogens Bjerregaard vurderede, at hvis blot ca. fem pct. af erhvervs-kontorets kontakter til virksomheder, som var interesseret i at flytte ud, gav bonus, var det fuldt tilfredsstillende. Byen ville faktisk ikke kunne klare at få mere end tre til fire nye virksomheder om året på grund af de kapacitetsproblemer, der ville opstå med hensyn til boliger, skole, sygehus m.v. Der var jo ikke erhvervsudviklingsstøtte til de kommunale investeringer, der fulgte med industriel vækst. Her kom fordelen først på lidt længere sigt i form af et voksende skattegrundlag.

Mogens Bjerregaard præciserede over for gæsterne fra journalisthøjskolen, at man ikke var mere udviklingsivrig, end at man havde råd til at være kritisk: "Vi sælger ikke os selv for enhver pris. Stærkt forurenende virksomheder – *det bliver ikke Thisted*. Desuden bremser det sig selv, fordi egnsudviklingsdirektoratet ikke giver støtte til industrier, der forurener meget". Mon ikke erfaringerne fra Synopal-affæren har været med til at præge dette statement?

Hurtigt-på-pletten hos Coloplast, Hellesens og Oticon

Erhvervschefens "hurtigt-på-pletten"-strategi var ikke tom snak. Da Coloplast i 1966 overvejede at udbygge virksomheden med en jysk filial, tog direktørerne Preben Berg og Hugo Hansen på rejse i Jylland. Målet var først og fremmest Hjørring. På vejen hjem gjorde de to herrer ophold i Thisted. I følge den overleverede erindring spiste de middag på Hotel Aalborg, hvor kommunaldirektør Hans Petersen og erhvervschef Mogens Bjerregaard tilfældigvis sad ved nabobordet. Disse gik lynhurtigt i aktion og fortalte, at de netop havde et nyopført kommunalt industrihus stående klar til indflytning. De københavnske direktører lyttede med interesse og besluttede sig for at satse på Thisted. Måske har kontakten til Coloplast ikke været helt så spontan og tilfældig, som denne erindring giver udtryk for. I hvert fald havde Bjerregaard en god ven og tidligere bankkollega, Børge Olsen, der sad i Coloplasts bestyrelse.

Med kun 12 medarbejdere var det var en ret lille produktion, Coloplast påbegyndte i det kommunale industrihus. Ansættelsen af den daglige leder skete i tæt samarbejde med kommunen, der opfordrede Max Leest, værktørfører på Cimbria, til at søge stillingen som daglig leder. Han kom til at virke som driftsleder og fabrikschef i en lang årrække frem til

Erhvervs- og turistchef Mogens Bjerregaard, 1986. Hans hemmelige – og yderst effektive – våben i kampen for at skaffe mere beskæftigelse til Thisted Kommune var den personlige kontakt til erhvervsfolk rundt om i landet. Og navnlig i de virksomheder, der havde udflytningsplaner og som egnsudviklingsloven var skræddersyet til.

Coloplast udvider i 1979. Fabrikschef Max Leest viser frem.

Knud Homann, Thisted Jernhandel. 1970. Formand for Thisted Erhvervsråd.

1993. For at blive sat ind i Coloplasts særlige produktion tog Max Leest ophold på hovedafdelingen i Espergærde i nogle måneder før starten i Thisted. Det viste sig desuden, at han medbragte en særlig viden, som Coloplast var meget interesseret i. Som radioamatør vidste Leest meget om højfrekvensbølger, og det var afgørende for den langt bedre svejseteknik, virksomheden var i gang med at udvikle. I det hele taget kom den nye Thisted-afdeling til at spille en aktiv rolle i udvikling af nye maskiner og afprøvning af nye materialer til gavn for hele koncernen.

I forbindelse med udflytningen af Hellesens Batterifabrik udfoldede kommune og erhvervskontor den helt store charmeoffensiv. Den ansvarlige for udflytningsplanerne, ingeniør, senere fabrikschef Willy Decker, var oprindeligt mest stemt for at placere den nye fabrik i Hadsund. Simpelthen fordi der ville være arbejdskraftreserver i en rimelig afstand hele kompasset rundt. Men han lod sig lokke til Thisted stimuleret af to medlemmer af virksomhedens direktion, Jørgen Kjær og Richard Hundahl, der havde familiemæssige relationer til Thy.

Den lille gruppe på syv nøglemedarbejdere, der skulle følge med ved udflytningen, blev – med fruer – inviteret til Thisted. Her blev de modtaget af Mogens Bjerregaard, Hans Petersen og Knud Homann, erhvervsrådets formand, og fik den helt store tur til Thy's herligheder. Og på Poppelvej med udsigt over Thisted Bredning fik de udpeget klargjorte byggegrunde til nye parcelhuse. En mulighed, der nok kunne virke tillokkende på familier, der kom fra små Nørrebro-lejligheder.

Til Hellesens fabrik opførte kommunen i vinteren 1971/72 en ny industribygning, placeret i det nyudlagte industriområde ved en vej, der naturligvis – inspireret af Hellesens logo – blev døbt Tigervej.

Også i tilfældet Oticon havde Mogens Bjerregaard en juristven i ledelsen. Det førte til flere møder med direktion og bestyrelse i København. Oticon havde den særlige betingelse, at kommunen skulle stille en byggegrund til

rådighed uden for det planlagte industrikvarter, da produktionen af høreapparater krævede, at man undgik støj, rystelser og elledninger i luften. Ved fælles hjælp fandt man en velegnet placering i Tilsted. Jorden var ikke kommunal, men der blev lynhurtigt foranstaltet et køb. Oticon valgte at påbegynde produktionen allerede i 1971 i lejede lokale i Skinnerups nedlagte skole, indtil det ny fabriksanlæg var klar til brug i 1973. Leif Nielsen blev ansat som daglig leder og antallet af ansatte var nået op på 30, da produktionen blev flyttet til den nyopførte bygning på Tilstedvej.

Oktober 1971. Landmålere er på arealet øst for Wilhelmsborg i færd med at afsætte grunden til A/S Hellesens nye fabrik.

For alle tre udflyttede produktioner gælder, at den nystartede vestdanske produktion blev fulgt med stor opmærksomhed fra ledelsen i København. Og man har i de nye fabrikker haft en klar fornemmelse af, at man skulle ligge i top med hensyn til effektivitet og kvalitet. Også fordi der var en ekstra transportomkostning, der skulle tjenes hjem. Man har haft en bevidsthed om, at var virksomheden for slap, kunne den lukkes igen. Det har fungeret som det, man i senere tider kaldte et "ledelsesværktøj". Medarbejderne har ikke været i tvivl om, at det gjaldt om at være på mærkerne, hvis man ville beholde de nye arbejdspladser.

Synlig vækst

Begyndelsen af 1970'erne blev den store tid for udflytning af virksomheder. Det gælder ud over de omtalte Joran Bor, Glostrup Møbelfabrik, Delta og Uniscrap.

Den industrielle vækst blev yderligere synlig i landskabet og på beskæftigelsestallene, da flere lokale virksomheder som Cimbria og Sjørring Maskinfabrik i de samme år gennemførte betydelige udvidelser ligeledes med egne udviklingsstøtte.

I 1973 gjorde storkommunens borgmester, Holger Visby, på et Venstre-møde det foreløbige resultat op: "Thisted Kommune har haft stor gavn af egne udviklingsloven. De forventninger, man havde til den efter kommunesammenlægningen, er blevet indfriet. Der er investeret 20 mio. i nye virk-

Thisted med luft under vingerne. Egnsudvikling. En egne udvikling. Set sådan lidt i fuglenes perspektiv. Thisted Øst. 1985.

Det lokale og globale tigerspring på Tigervej

Det begynde i det lokale - og endte i det globale i bogstaveligste forstand.

Det gælder f. eks. historien om Alkaline Batteries A/S på

Hellesens-medarbejdere 19. april 1972 ved indvielsen af fabrikken.

Tigervej i Thisted. Det var et af punkterne i den oprindelige lejekontrakt omkring fabriksbygningen mellem Thisted Kommune og daværendes Hellesens i begyndelsen af 1970'erne, at vejen skulle hedde sådan. Der skulle ikke være noget at gå fejl af - der skulle være overensstemmelse med Hellesens rovdyr-logo på batterierne. Og tigreren var i mange år Hellesens varemærke. Det er et tigerspring, der har karakteriseret Hellesens historie frem til navn og ejerforhold i det nye årtusinde: Alkaline Batteries A/S.

I 1972 åbnede A/S Hellesens sin batterifabrik. 1983-84 udvikler Thisted-virksomheden og får patent på teknikken bag fladcelle-batteriet. 1990 bliver virksomheden til GN Alkaline Batteries. Rettighederne til Hellesens varemærke med tigreren sælges til Duracell. Samtidig lukker GN Store Nord Hellesens fabrikker i Køge og Søborg. 1992 afhænder GN Store Nord Thisted-virksomheden til Gold Peak Batteries International Ltd., Singapore. På dette tidspunkt var Thisted-virksomheden den eneste batteriproducent tilbage i GN Store Nord. Virksomhedens navn er herefter Alkaline Batteries. 1996 hentes direktør for salg og administration, René Birch, til Alkaline Batteries for at omstille virksomheden, efter at en storkunde har åbnet egen fabrik og dermed fjernet 50-60 pct. af grundlaget for Alkaline Batteries produktion. 1998 er der generationsskifte i virksomheden, hvor administrerende direktør Simon Norst overtager ledelsen i samarbejde med René Birch. Norst har taget den hårde vej til direktørstolen gennem 25 år i virksomheden fra Hellesens tigre til Alkaline Batteries.

Thisted-virksomheden var i begyndelsen af 1970'erne blevet etableret på grund af de lave lønninger i provinsen, og i det nye årtusinde konkurreredes der med lønniveauet i Asien og Polen - virksomhederne er samlet i Gold Peak Holding, Hongkong i Kina - som det fremgik af et virksomhedsportræt i Thisted Dagblad.

Simon Norst og René Birch forklarer til avisen om det lokale, der er blevet globalt: "Det er altid meget spændende her i virksomheden. Af og til kan man godt få spoleret nattesøvn. For det at være ejet af kinesere betyder en helt anden virksomhedskultur, end vi er vant til herhjemme. Virksomhederne i Gold Peak Group konkurrerer nemlig med hinanden om produktionen af batterier samtidig med, at vi samarbejder. Havde vi været ejet af amerikanere, ville virksomhederne i gruppen derimod stå samlet udadtil".

Thisted-virksomheden er i koncernen oppe mod lave omkostninger i de polske datterselskaber og asiatiske fabrikker - samtidig med at kineserne nu tager et teknologisk tigerspring. For eksempel er timelønnen 10 gange højere i Thisted end på søsterfabrikken i Malaysia. "Vi skal hele tiden være foran, og det er vi også. Vores håndværkstradition fornægter sig ikke", erklærer Simon Norst og René Birch.

Tigervej er heller ikke, hvad den var engang, men det er fortsat dén, der fører ind til virksomheden ...

somheder - hvoraf de fleste penge er egnsudviklingslån - og der er kommet 12 nye virksomheder i gang i de år, loven har virket".

I 1976 oplyste Mogens Bjerregaard, at der i en 15-årig periode i alt var modtaget 80 mio. kr. i egnsudviklingsstøtte og skabt 20 nye virksomheder i Thisted Kommune. Lige så mange bestående var flyttet eller udvidet. Resultatet var 1700 nye arbejdspladser - fordelt ligeligt mellem mænd og kvinder.

Egnsudviklingsstøtte til industrielle virksomheder i Thy fortsatte gennem 1980'erne. Da loven blev revideret i 1981, fastholdt Thy sin position som

støtteberettiget område. Først fra 1990 blev egnsudviklingen for alvor nedtrappet som led i den generelle sanering af erhvervsstøtte Lovgivningen.

Thy's industrielle udvikling sluttede ikke med 1970'erne. Det særlige ved især den første halvdel af 1970'erne var udviklingens tempo og intensitet. I den lokale erhvervs politik var man heldig med sin „timing“. Eller også var man bare dygtig. Egnsudviklingslovgivningen skabte en medvind, som man forstod at udnytte. Og man fik tag i de store københavnske virksomheder, mens højkonjunktoren endnu var i gang og knapheden på arbejdskraft i Øst-danmark var stor. Udflytningen af virksomheder fik karakter af en lokomotiv-effekt med både reale og psykologiske følgevirkninger.

„De tror sgu' næsten folk vil betale for at arbejde hos dem“

Erhvervskontoret havde som nævnt en heldig hånd, når det gjaldt om at få god presseomtale af sin virksomhed. Der var imidlertid også en mere vagtsom og kritisk presseopmærksomhed omkring den hurtige industrialisering. Debatten i 1970'ernes Danmark var præget af spørgsmålet om lønmodtageres medindflydelse, økonomisk demokrati eller ØD, og om vilkårene på arbejdspladserne i det hele taget.

Den unge formand for DASF – senere SiD – i Hanstholm, Peter Sand Mortensen, langede i en samtale med Torgny Møller fra Information ud efter egnsudviklingsstøtten. Han underkendte på ingen måde behovet for nye arbejdspladser set i lyset af den store sæsonbetonede arbejdsløshed på egnen. Men han fandt, at den nuværende udflytning af industrier udelukkende foregik på virksomhedernes præmisser: ”Indtil nu har det vist sig, at hovedparten af de virksomheder, der er flyttet ud ved hjælp af egnsudviklingsstøtten, har gjort det af rene profithensyn. De får billige byggegrunde, de får nærmest gratis etablering, og de tror sgu' næsten, at folk vil betale penge for at få lov at arbejde hos dem (...) I overenskomsten står, at I skal have 12,80 kr. i timen, og så er der nul mere. Der står hundrede mand udenfor, som gerne vil ind”.

Et par år efter var LO-Bladet ude med riven. Problemet var ifølge bladet ejendomsretten i forhold til de skattefinansierede udviklingsmidler, og dermed hele ØD-temaet. „Lønmodtagerne har ikke fået en krone i ejendomsret til de virksomheder, som de har hjulpet med til oprettelsen af“, hed det i artiklen. Egnsudviklingen kunne ifølge LO opfattes som en form for ”tvangsopsparing”. I overskriften sat op som ”Røveri fra lønmodtagerne”.

Fra repræsentanter for den lokale fagbevægelse blev denne opfattelse mødt med kritik og protest. Johs. Heegaard, formand for Arbejdernes Fællesorganisation i Thisted, pegede på manglende sammenhæng i reportagen fra Thy, men kunne godt støtte det synspunkt, at arbejdernes organisationer burde informeres mere og inddrages bedre under forberedelse af egnsudviklingsprojekter.

I reportagen i LO-Bladet var man gået tæt på Glostrup Møbelfabrik. Formanden for Snedker- og Tømrerforbundet i Thy, Jens Chr. Pedersen, anklagede LO for at fokusere alt for meget på økonomiske demokrati og ”glem-

Fra den gamle skole. To slagkraftige repræsentanter for fagbevægelsen i 1970'erne. Jens Chr. Pedersen (øverst) og Johs. Heegaard. Jens Chr. Pedersen – bedre kendt som Funkis – var formand for snedkere og tømrere. Han var altid frisk med en bemærkning og med en opfattelse af samfundets indretning, han havde svært ved at gå på kompromis med. Her er han fotograferet under en konflikt i 1978 - og med et blokade-opslag mellem hænderne. Johs. Heegaard, souschef på arbejdsformidlingen, trådte i 1978 tilbage som formand for fællesorganisationen i Thisted. Han var en ledende kraft inden for Socialdemokratiet i byen. Aktiv på mange områder, bl.a. for sikringen af Thybanen og dens forlængelse til Hanstholm. Under en periode med stor ledighed fremsatte han forslaget om en indhegning af Thybanen. Det ville der være jobs i! På sine ældre dage var det Ældrerådet, han arbejdede for. Altid på farten med tasken. Der var altid noget, der skulle ordnes.

Olga Pedersen, 1974. Hun var året forinden blevet afskediget på Hellesens på grund af "samarbejdsvanskeligheder". Samme skæbne overgik Thyra Nielsen på en virksomhed i Hurup. To sager der vakte opsigt – og for en del af pressen var udtryk for "udnyttelse af arbejdskraften i de nye industrier". Venstrefløjen berettede om "håbløse vilkår" for den faglige kamp i Thy. Den lokale avis holdt sig trofast til de lyse tider og positive følger for beskæftigelsen. "Partipolitisk undergrundsarbejde" var redaktør Chr. P. Fogtmanns svar til de københavnske kommunister. Der skulle mere til at ryste ham.

me de nære ting, der først skal bringes i orden". Han understregede, at det ikke var lokale repræsentanter, men Snedker- og Tømrerforbundets mand i København, der var kommet med tal, der fik Thy til at fremstå som "det mørke uland herhjemme." Og han kunne dokumentere, at den gennemsnitlige betaling for akkordtimebetaling på snedkerområdet var 22,02 kr. i provinsen og 22,92 kr. i København. Altså en forskel på 90 øre. Niveaet på Glostrup Møbelfabrik lå over gennemsnittet for provinsen.

To personsager kom i dele af den københavnske presse til at stå som symboler på den udnyttelse af arbejdskraften, der efter deres opfattelse fandt sted i de nye industrier. Thyra Nielsen, der i en periode havde været formand for Beklædningsarbejderforbundets Thisted-afdeling, blev i 1972 afskediget fra en virksomhed i Hurup. Og i 1973 blev en medarbejder ved Hellesens, Olga Pedersen, tilsvarende afskediget på grund af "samarbejdsvanskeligheder". Anledningen var, at hun nægtede at anerkende den personlige vurdering, der blev knyttet til lønfastsættelsen. Begge tilfælde førte til reportager og kommentarer i pressen, især Information og Land og Folk. Thyra Nielsen-sagen endda til et spørgsmål til arbejdsministeren i folketinget. Sagerne blev opfattet som oplagte eksempler på den organisationsforfølgelse, der foregik på en egn, hvor stærke industrielle arbejdsgivere fik alt for lidt modspil af en svag fagbevægelse. Også arbejdsformidlingen blev angrebet for at være arbejdsgivernes redskab.

Land og Folk berettede om "de næsten håbløse vilkår, den faglige kamp føres på i et område som Thy og om en skruppelløs fabriksledelse, der kan behandle folk efter forgodtbefindende, fordi der takket være den lokale arbejdsformidling er arbejdskraft nok at tage af". Under overskriften "Sovjetisk egnsudvikling i Thy" tog Thisted Dagblad til genmæle, affærdigede kritikken som "partipolitisk undergrundsarbejde" og gjorde opmærksom på egnsudviklingens positive følger for beskæftigelsen.

For de fleste af de nye kvindelige industriarbejdere var faglig organisation og dertil hørende bevidsthed noget nyt og uprøvet. På Hellesens var det i de første år vanskeligt at få kvinderne til at vælge en tillidsrepræsentant. Det endte med, at fabrikschefen måtte udpege en. Det var en stor omvæltning for en leder, der på Nørrebro-fabrikken havde været vant til særdeles aktive fagforeninger og tillidsrepræsentanter.

Også på Coloplast var det i begyndelsen værkføreren, der udpegede tillidsrepræsentanten, og her blev man først organiseret i Kvindeligt Arbejderforbund, da et bestyrelsesmedlem fra fagforeningen blev ansat på virksomheden og begyndte at agitere for medlemskab. Da nogle af de ansatte på Oticons lille virksomhed i Skinnerup begyndte at tale om lønforhøjelser, forklarede værkfører Leif Nielsen dem, at de var nødt til at vælge en tillidsrepræsentant, så de kunne forhandle kollektivt.

I 1970erne var der kun få tilløb til konflikter på de nye fabrikker. I 1980erne blev der mere markante konfrontationer. På Coloplast forsvandt "de hvide kitler" en skønne dag fra fabriksrummet, da lønudbetalingen var blevet forsinket, og der var også en konflikt baseret på krav om ligeløn. På Oticon gennemførte de kvindelige arbejdere i 1985 en ugelang konflikt. Efter at arbejderne i nogle år havde haft fast månedsløn med et betydeligt fravær til

følge, krævede ledelsen overgang til et individuelt lønsystem med personlige tillæg afhængig af den enkeltes særlige funktioner og kvalifikationer. Det skabte en massiv modvilje blandt kvinderne, og så gik man hjem. Flere af de medarbejdere, der deltog, erindrer det som et vendepunkt, der udviklede en helt ny følelse af solidaritet:

”Pludselig kunne vi stå sammen – også med dem, der ellers ikke gad møde”.

Fortsat industriel vækst

Mens de tilflyttede ”københavnske” virksomheder etablerede sig i Thisted, blev en række lokale virksomheder, ofte med håndværksmæssig baggrund, mere og mere synlige i det industrielle landskab. Væksten i antallet af industrielle arbejdspladser i kommunen fra ca. 2000 i midten af 1970erne til ca. 4.000 ved udgangen af 1990erne taler et tydeligt sprog. Samtidig skete der en betydelig vækst i funktionærernes andel af arbejdsstyrken fra ca. 300 i midten af 1970erne til ca. 700 i begyndelsen af 1990erne. Virksomhederne krævede i stigende grad indsats af administration og ekspertviden, ofte forbundet med mere kompliceret teknologi.

De nyetablerede industrier blev udbygget i flere etaper i løbet af 1970erne og 1980erne. Det gælder f.eks. Coloplast i 1975 og senere. Allerede et år efter udflytningen til Tilsted var Oticon klar til en udvidelse, der ville øge medarbejdertallet med 100. I slutningen af 1980erne var der ca. 250 ansatte, og i 2001 var der 580. Også Joran Bor, der i 1972 flyttede hele virksomheden fra København til Thisted og flyttede ind i en fabriksbygning opført af Thisted Kommune, oplevede en betydelig vækst og beskæftigede i 1989 250 medarbejdere. Typisk for disse virksomheder er, at de specielt i 1990erne har oplevet globaliseringen på nærmeste hold. Coloplast og Oticon er i sig selv blevet virksomheder med et globalt netværk. Hellesens batterifabrik er efter flere omskiftelser - under navnet Alkaline Batteries - havnet i den verdensomspændende koncern Gold Peak Holding med adresse i Hongkong. Joran Bor er tilsvarende blevet et led i den globale virksomhed American Tool Companies. Det indebærer, at de lokale produktioner hele tiden befinder sig i en form for intern konkurrence med andre dele af den koncern, de tilhører.

Et afgørende problem for de nyudflyttede virksomheder i begyndelsen af 1970erne var manglen på industrielt bagland i form af maskinværksteder og lignende, der kunne levere specialudstyr til produktionslinjerne. Fabrikchef Willy Decker erindrer, hvordan han sammen med sin medarbejder Preben

Selvtilliden fejler tilsyneladende ikke noget på billedet af de strejkende kvinder fra Hellesens-Tudor på plenen ved Thisted Kirke i slutningen af 1970erne. Stemningen er afslappet, der er tid til en pipe tobak. Baggrunden er et forlig om bl.a. en række nye afgifter, som Anker Jørgensens socialdemokratiske regering har indgået med de konservative. ”Socialdemokratiet fører ikke længere arbejderpolitik!” forlyder det fra de strejkende. ”Nej til forliget” bliver der skrevet på plakaten. Der skal aktioneres på Store Torv. Og rundt om på virksomhederne i Thisted ulmer uroen.

Thisted-slagteriet 1986. Mens alle andre slagterier efterhånden blev fusioneret, hævdede Tican med succes sin selvstændighed på markederne og bevarede sin position som en betydelig lokal arbejdsplads.

Direktør Peter Klemmensen og årets påskebryg 1982. Thisted Bryghus har trods barsk konkurrence forstået at fastholde en stærk position på et regionalt marked - bl. a. i kraft af nye produkter.

Peschardt delte Thy og opsøgte alle smedemestre for at finde ud af, hvad de kunne præstere. Det viste sig, at kun én, Carlo Møller, havde en tidsvarende drejebænk, der kunne levere værktøj af passende kvalitet. Der blev så indgået en fast aftale med ham om leverancer til Hellesens, og han blev nødt til at ansætte fire-fem værktøjsmagere i sin virksomhed. Samtidig ansatte Hellesens selv 12 smede til at vedligeholde og udbygge produktionsudstyret. Fra midten af 1970'erne voksede der nye virksomheder frem, der beskæftigede sig med fremstilling af værktøj og produktionsudstyr.

Samme udvikling kan iagttages på el-området. Som eksempel kan nævnes H.M. Automatic, der blev grundlagt 1974.

Samtidig førte den nye industri til en stærkt øget efterspørgsel efter faglærte, specielt inden for jern- og el-området, hvad der igen gav basis for en stærk udbygning af Thisted Tekniske Skole, ikke mindst inden for jern- og metalområdet.

Den industrielle *know how* spredtes også i kraft af ”udbrydere” fra de etablerede fabrikker. Et eksempel er Preben Peschardt, der som vedligeholdelseschef ”fulgte med” ved Hellesens udflytning fra København. Han deltog senere i opbygningen af Fast Plast og grundlagde nogle år efter Thy Plast. Fabrikschef Willy Decker forlod Hellesens i 1976 og grundlagde sin egen virksomhed, Thy Pap.

Thisted havde også industrielle virksomheder før det store boom omkring 1970. Og flere af disse virksomheder fulgte godt med og bevarede deres position som store arbejdspladser. Det gælder Thisted-Fjerritslev Andels Svineslagteri, der under navnet Tican, i sidste del af 1990'erne beskæftigede ca. 600 medarbejdere. Og det gælder maskinfabrikken Cimbria, der udviklede sig til en eksportrettet international virksomhed. I den sammenhæng bør man også nævne Thisted Bryghus, der trods barsk konkurrence fastholdt en stærk position på et regionalt marked og var i front, når det gjaldt udvikling af nye kvalitetsprodukter.

Smedemesterindustri og håndværkerkultur

Geografisk set har industrialiseringsbølgen i et vist omfang været koncentreret i periferien af den gamle købstad. Men parallelt med denne udvikling har et antal håndværksvirksomheder i de gamle lands- og stationsbyer udviklet sig til betydelige industrivirksomheder. Man kan tale om en særlig ”smedemesterindustri”. Den har oftest rødder i 1940'erne og 1950'erne, men det store spring til eksportrettet industri er for alvor foregået fra årene omkring 1970. Et karakteristisk eksempel på denne type virksomhed vil være Sjørring Maskinfabrik, der netop udvidede kapaciteten betragteligt i de første år af 1970'erne og i 2000 beskæftigede 160 medarbejdere. Fabrikken kom i høj grad til at virke som underleverandør, først for F.L. Smith og senere for Volvo og Scania. En lignende udvikling blev gennemløbet af Thy Stål i Thorsted med speciale i store stålkonstruktioner og Maskinfabrikken Hillerslev, der fremstillede produktionsudstyr til især mejerisektoren. Thy Ståls grundlægger, Jens Søndergaard, har i en erindringsbog fastholdt, hvordan en industrivirksomhed af denne type med godt et halvt hundrede medarbejdere var dybt forankret i det lokale miljø og gennem sin udvikling fastholdt en landlig håndværkerkultur med et næsten familiært forhold mellem ledelse og ansatte.

I 1980'erne og helt specielt i 1990'erne var møbelindustrien i Nors et iøjnefaldende vækstområde med vægt på produktion af de såkaldte ”knock-down” møbler af fyrretræ. Det er møbler, der leveres i samlesæt og dermed kan pakkes på en praktisk måde med store fordele. Udgangspunktet har været Licentia, der blev grundlagt i 1968 og i dag indgår i Licentia Group, der er en af Skandinaviens største møbelproducenter med global afsætning. Hovedkontoret i Nors beskæftiger ca. 160 medarbejdere i produktion og administration.

En lokal håndværker i Nors, Niels Jørgen Andersen, begyndte i 1978 at levere møbelementer til det nærliggende Licentia. Så kunne han holde gang i værkstedet også under byggekrisen. Efterhånden blev han også underleverandør til andre møbelfabrikker, og i 1984 tog han springet og etablerede NJA-møbler A/S. I 1988 var den samlede virksomhed oppe på 30, hvoraf de 20 beskæftigede sig med møbelproduktion. Efter en brand i 1990 blev produktionsarealet udvidet til det dobbelte, og virksomheden overgik til selvstændig møbelproduktion. Gennem fortsatte udvidelser og kraftige investeringer i et højteknologisk produktionsapparat gennemførte virksomheden i de følgende år et vækstspring til en omsætning på mere end 200 mio. kr. og en medarbejderstab på omkring 200. Også her mødte man fortsat et stærkt element af den håndværkerkultur, virksomheden var vokset ud af.

Den lokale tømrermester Niels Jørgen Andersen fik egnsudviklingsstøtte til at bygge en ny fabrik. 1984.

Thisted-opfindere med til at gøre livet nemmere

Man kan sige meget om thistedboerne - opfindsomme er de også. Kreative. Med et ofte overraskende svar på noget, som beskæftiger de fleste på et eller andet tidspunkt. Se nu det *paprør*, som fabrikant W. Decker, Thy Pap, lancerede engang i 1980'erne.

Så enkelt, så elementært, at man uvilkårligt måtte spørge sig selv, hvorfor ingen før havde fundet på det.

Det var svaret på mange af de beklagelser, man - som mand - måtte lægge øren til efter en rejse i det udenlandske og især sydpå.

Uhumske toiletter. Væmmelige toiletsæder. Hvis det da ikke var et pedallokum, der altså ikke lige havde været sagen - *den dag*.

Men for nu at komme til denne sag. Og svaret på de mange kvinders bøn. Thisted-fabrikanten havde konstrueret et paprør til kvinder, så de - sådan næsten da - kunne tisse ligesom en mand og undgå kontakt med et uhumsk eller ligefrem manglende toiletbræt. Som en form for ligestilling

Willy Decker med sin opfindelse. Demonstrationen må han af gode grunde lade en anden om ...

kunne det jo også betragtes. Og - ja, lige til at håndtere.

I den anden ende - så at sige - finder vi en anden Thisted-opfindelse (ok, Vorupør-opfindelse!), som man nu kan støde på i mange lande. "DropStop". Eller "Skænk-let" som den oprindeligt hed. Den lille skive der rigtigt formet får vinflasken til at strække hals, så vinen stille og roligt kan løbe ned i glasset uden at efterlade dråber på dugen. Hverken når der hældes, eller når flasken vippes tilbage på højkant.

En verdenssællert, der giver opfinderen Brian Vang plads til "*at realisere sit livs inderste drømme og ambitioner*" - som det blev beskrevet i et interview år 2000. Han var for længst holdt op som lønmodtager og behøvede ikke længere at møde til fast klokkeslæt hver morgen.

Mens dette interview fandt sted, tikkede i øvrigt en fax ind med den seneste opgørelse over salget af "DropStop". Det var - som avisen noterede det - "*utvivlsomt god læsning*".

Brian Vang droppede lønmodtager-tilværelsen ...

Thy på ventelisten?

”Det pant på fremtiden, som egnsudviklingen skulle have givet Thy, er ikke blevet indfriet. Det gamle nedbrydes, men noget nyt er ikke trådt i stedet. Thy er blevet sat på ventelisten. Og løfterne til fremtiden er blevet så flygtige og uåndgribelige som de flimrende billeder på fjernsynsskærmen, der altid fortæller om livet et andet sted”.

En hård dom. Den blev afsagt af to københavnske journalister, Jan Birket-Smith og Carsten Jensen, der i vintermørket 1978 dristede sig til Thy for at researche til en artikel ”Landsdel i forvandling”, der blev bragt i februarnummeret af det venstreorienterede tidsskrift Politisk Revy. Set fra 2001 og i lyset af den viden, vi nu har om industrialiseringens betydning for det lokale samfunds udvikling, kan man trække på smilebåndet af denne skråsikre dom. Også fordi vi kan sammenligne med andre egne af Danmark, hvor 1960ernes og 1970ernes industrialisering ikke fik tilsvarende fodfæste. Men det hindrer ikke, at dommen og dens præmisser kan rumme ganske interessante iagttagelser, når det gælder om at forstå, hvad det egentlig var, der skete i og med Thisted Kommune, da industrialiseringen tog fart.

Med klædelig venstreorienteret selvkritik gjorde de to herrer selv opmærksom på, at de som korttidsudsendte københavnere kun havde mødt overfladen, ”og det liv, der udfolder sig bag egnens mere iøjnefaldende træk, har vi ikke kunnet trænge ind i (...). Anklagen for skjulte motiver ligger udtalt i luften og anklagen for at være højtråbende og professionel kværlant bliver åbent udtalt”.

De talte lidt nedladende om ”*Thy's lille Ruhrdistrikt*”. Det var industrikvarteret, de så dukke frem lige før bakken ned til den gamle købstad, da de kom kørende fra Ålborg. Og de havde naturligvis også besøgt Mogens Bjerregaard på erhvervskontoret i J.P. Jacobsens Hus og fået den opbyggelige historie om de 20 nye virksomheder og 1700 arbejdspladser. Men de så først og fremmest det modsætningsfyldte i billedet. ”Thy befinder sig i en brydningstid. Men den proces, der blev sat i gang af 1960ernes egnsudvikling synes foreløbig at være standset. Fronterne mellem det gamle og det nye, mellem fortidens landbrugs- og håndværkersamfund og den moderne industrialisering, er gået i stå. Fremskridtet er standset ved Thisted. Her har det afsat sine synlige spor, men drager man længere sydpå, skal man lede længe efter dens kendetegn (...). Intetsteds har ændringerne været tilstrækkeligt gennemgribende til at medføre radikale forandringer i befolkningens levevis og tænkemåde. Fremtiden har endnu ikke meldt sin ankomst. Hvad der i storbyerne er overstået fortid, er i Thy endnu levende realitet. Man lever på landet, og de landligt-småborgerlige tænkemåder er fremherskende“.

Størsteparten af indbyggerne var nu lønarbejdere, men fagbevægelsen står svagt, og Socialdemokratiet fører sig meget stiltfærdigt frem. ”Hellere kalder man sig thybo end lønarbejder, og hellere ser man sin mand an på dialekten end på fagforeningsbogen”. Der er fortsat mange små virksomheder, hvor ejeren selv arbejder med i produktionen. Det bidrager til at fastholde lønarbejderen i den lille selvstændiges verdensbillede. Men de betydelige virksomheder er gennemindustrialiserede, og arbejdet er baseret på akkord aflønning.

Mænd på barrikaderne som rødstrømper

"Kvindefagforening vil ikke lade arbejdsløse mænd i Thy lære at sy: Det er vores fag".

Det var ordene - sat med dommedags-bogstaver - i en københavnsk avis i foråret 1973. "Utroligt krav fra fagforeningen", erklærede Poul Jensen, leder af Specialarbejderskolen.

Det fortæller lidt om situationen i begyndelsen af 1970'erne, da de første store egnsudviklings-virksomheder havde slået sig ned i området og andre var på vej. Lokket hertil med udsagn om den store arbejdskraftreserve, som ikke mindst kvinderne repræsenterede. Men der var jo også de allerede etablerede virksomheder - blandt dem beklædningsindustrien - og de havde i enkelte tilfælde forgæves ledt efter arbejdskraft. Og da der blev arrangeret et sykursus for ti unge arbejdsløse mænd på Specialarbejderskolen, nedlagde Beklædningsarbejdernes Fagforening veto. Hvem sagde kvindekamp - og hvem ligestilling? Ingen - i al fald ikke ligestilling. I al fald ikke på *dén* måde!

Beklædningsarbejderne havde taget en diskriminerende bestemmelse i overenskomsten i brug: Selv om virksomhederne ikke kunne skaffe kvindelig arbejdskraft, forbydes ledige mænd at tage plads ved de ledige symaskiner.

"Det er da utroligt", erklærede en af de fabrikanter, der ikke kunne skaffe kvindelig arbejdskraft til sin virksomhed, Peder Kortbek. "Netop i disse overenskomst dage er kvinderne godt på vej til at vinde deres - rimelige - kamp for ligeretten, og så afsløres det, at nu skal mændene ud på barrikaderne som rødstrømper".

"Utroligt" var som nævnt også det ord, der først faldt lederen af Thistedes specialarbejderskole i munden. "Det er et utroligt krav fra fagforeningen og en fantastisk bestemmelse i overenskomsten. Men foreløbig har vi ikke anden udvej end at lade være at sætte det kursus i gang. Der er ikke nogen idé i at oplære unge mænd som syersker, hvis de skal gå arbejdsløse igen efter oplæringen, fordi de ikke må få lov at arbejde".

Specialarbejderskolen ville gå "højere op" med denne form for diskriminering på arbejdsmarkedet. Foreløbig måtte skolen erkende, at bestemmelsen i overenskomsten var en realitet. For Specialarbejderskolen var det "ekstra bittert", fordi der på egnen var mangel på kvindelig arbejdskraft, og man altså havde "villige" unge mænd parate. Der var gjort meget for at skaffe beklædningsindustrien - kvindelig - arbejdskraft bl.a. ved hjælp af deltid med børnepasning, men situationen så fortsat ikke lys ud i området. "Vi havde allerede aftaler med flere virksomheder, der ville tage imod omskolede mandlige "syersker" med kyshånd", fortalte Poul Jensen.

Men her er der den samme holdning til arbejdet og til arbejdsgiveren som på de små virksomheder. Det, der i følge de to københavnske reportere dybest set forener arbejderne og arbejdsgiveren, er troen på "arbejdets dyd og nødvendighed".

„Når thyboen med trodsig selvbevidsthed i stemmen omtaler sin landsdels indbyggere som et eget folkefærd med en egen mentalitet, så mener han først og fremmest, at de alle er håndens arbejdere, at det er trækdyrenes landsdel, vi befinder os i.“

Det modsætningsfyldte består så i, at denne overleve-rede bevidsthed modsvares af en "industrialiseret" hverdag, hvor arbejde og fritid er adskilt, hvor distancen mellem arbejdsplads og bolig kunne være meget lang, hvor landsbyerne var tømt for selvstændigt liv og lå døde hen, og hvor traditionelle fællesskaber var nedbrudt og erstattet af isolation bag parcelhuses hæk.

I en vis forstand har de to københavnske journalister fat i noget væsentligt, som også underbygges af historiske undersøgelser: Arbejdsmoralen har været høj og loyaliteten over for arbejdsgiveren har været stor i de nye industrielle virksomheder i Thy. Det er der mange vidnesbyrd om, og det manifesterer sig fortsat i et stort antal 25 års jubilæer blandt medarbejderne. Forventningen herom var jo også et vigtigt argument bag de københavnske virksomheders beslutning om at udflytte.

Bag Politisk Revy-artiklens konklusioner lurer den tidstypiske forestilling om en "falsk bevidsthed" hos det arbejdende folk. De gode thyboer havde ligesom ikke rigtigt opdaget, at de var havnet i en ny virkelighed. Men man kan vel også vove den tanke, at det nye industrielle arbejdsliv blev oplevet som en åbning til en bedre tilværelse, uden at man behøvede at kaste gamle livskvaliteter overbord. At man faktisk byggede en ny lokalkultur op, som hverken er "agrar småborgerlig" eller "arbejderklasse", der var de begreber, de to journalister opererede med. At man brugte det anvendelige fra begge kulturer.

Kvindefrigørelse

De mange nye kvinder i industrien kan anvendes som eksempel på denne udvikling. Et fællesudsagn i interviews med kvindelige industriarbejdere er erindringen af glæden ved den nye stabile og velstrukturerede arbejdsplads. Og glæden ved arbejdsfællesskabet. Det har ikke været forbundet med noget tab at blive industriarbejder. Tværtimod. Dertil kommer glæden ved at tjene sin egen løn, som har været af afgørende betydning - og på denne måde et kontant bidrag til kvindefrigørelsen. Det er måske her den egentlige kvindefrigørelse i 1970'erne. Danmark har sine rødder?

Joran Bors medarbejdere fra København ankommer til Thisted med fire-toget for at se egnen og byen, hvor de måske skal virke og bo. De nye parcelhuskvarterer er tillokkende. Og naturen. Men er det ikke lovlig langt væk fra alting? Lad os nu se! 1972.

Det betød ikke, at de nye industriarbejdere brød med det kulturnetværk, de i øvrigt hørte hjemme i. De blev boende, hvor de ”altid” havde boet, og rollemønstret i familien tilpassede sig – i varierende tempo – den nye livssituation. I en vis forstand kan man tale om, at det lokale og familiære netværk styrkedes, nemlig med hensyn til børnepasning. Tanken om institutioner til de små børn lå ret fjernt for denne generation. De arrangerede sig lokalt, og de ofte ”arbejdsfrie” bedstemødre har spillet en væsentlig rolle. Når børn først nåede skolealderen, var bekymringerne ikke så store. De legede jo alligevel med naboens børn.

Denne situation varede så til gengæld ikke ved. Fra slutningen af 1970erne kom den store udbygning med kommunal dagpleje og institutioner, og fra midten af 1980erne skolefritidsordning.

Med hensyn til faglig organisation kan man også iagttage en ganske smidig tilpasning til en ny kultur. Fagforeningsbevidstheden blandt kvinder var tæt på et nulpunkt i begyndelsen af 1970erne, men i løbet af få år var stort set alle organiserede, og det gjaldt ikke alene i industrien. Husligt Arbejderforbund, der organiserede husmoderafløsere og hjemmehjælpere, havde i 1960erne kun ganske få medlemmer i Thy, og nærmeste lokalafdeling var i Skive. I løbet af 1970erne fik forbundet lokalafdeling i Thisted, og i 1980 havde den omkring 800 medlemmer.

I løbet af 1980erne oplevede kvindearbejdspladserne ganske markante arbejdskonflikter som f.eks. den omtalte ulovlige arbejdsnedlæggelse af en uges varighed på Oticon i 1987. Der var en ligelønskonflikt på Coloplast omkring samme tid. Og i december 1986 gennemførte hjemmehjælperne ved Thisted Kommune en demonstration over for kommunens socialudvalg med meget stor opbakning. Der er tydelige udsagn fra medvirkende om, at begge manifestationer blev oplevet som udtryk for veludviklet lønmodtagersolidaritet og effektiv interessevaretagelse. Og med fagforeningen og valgte tillidsrepræ-

Anja Jensen

Kvinder og selvtilliden

Kvinderne rykkede for alvor ind på arbejdspladserne i 1970-1980erne og i mange tilfælde på områder, hvor mændene hidtil havde været dominerende. Det gjaldt også i de faglige rækker.

Det var ofte under ulige betingelser, de måtte arbejde og lægge deres kræfter i det faglige. Der var dét med hjem og børn, der skulle passes, og her var det fortsat kvinden, der stod med det største ansvar. Og så var der mændene. Man kunne komme ud for, at de ikke ville lade deres koner tage af sted. Det var igen dét med hjem og børn, og så var der også dét med de andre mænd, der kom på den slags kurser. Altså: jalousi!

Men når kvinderne ikke var i stand til at komme på kursus, måtte dét komme til dem.

Det var situationen i foråret 1978, da Landsorganisationens (LO) "åbne højskole" var ankommet til Thisted og havde slået sit kvarter op på Hotel Royal. Et grundkursus hvor de faglige repræsentanter var på skolebænken i den almindelige arbejdstid - og kunne passe dét derhjemme som normalt. Med ekskursioner til Verdensuniversitet i Skyum og Thy-lejren i Frøstrup.

"Det drejer sig først og fremmest om at give kvinderne selvtillid, frigøre dem og gøre dem i stand til at meddele sig til andre", fortalte kursuslederen Leif Schou. "Man må tænke på, at de fleste kun har en syv-årig skoleuddannelse og altså møder med små forudsætninger. De er måske oven i købet ligefrem blevet skubbet ud i tillidsmandshvervet".

Anja Jensen, tillidsrepræsentant i tre år på Joran Bor i Thisted, var en af deltagerne.

"Jeg er enlig mor til fire børn, og den eneste mulighed, jeg har haft for at komme på kursus, har været denne dagskole, som jeg har stort udbytte af. Det har betydning at komme sammen med andre tillidsfolk og høre om deres erfaringer. Og undervisningen giver virkelig én et rygstød, man har savnet. Det er dét med selvtilliden. Man kunne tidligere være så usikker, fordi man ikke vidste nok".

sentanter i en central rolle. Denne nye bevidsthed og handlemulighed betød ikke nødvendigvis et brud med den etablerede kultur i øvrigt.

Selv om arbejdsløsheden som i det øvrige Danmark satte sig alvorlige spor fra sidste halvdel af 1970erne til midten af 1990erne, var "rollefordelingen" mellem Danmark og Thisted byttet om. Nu lå arbejdsløsheden i Thisted ofte et par procent under landsgennemsnit. Mange af industrivirksomhederne var faktisk i stand til at fastholde beskæftigelsen eller endda ekspandere, mens der herskede byggekriser og landbrugskriser. Det betyder, at også mange mandlige arbejdere har oplevet en stabilitet i beskæftigelsen, man bestemt ikke var forvænt med tidligere.

De to journalister fra Politisk Revy havde også noteret sig, at industrialiseringen havde haft trafikale konsekvenser: „Hver morgen starter hundredvis af nuværende og tidligere landmænd, fiskere, forretningsdrivende rundt omkring i kommunen deres biler og kører til det thy'ske kraftcenter, og hver eftermiddag kører de 20-25 km tilbage til deres gårde eller nyopførte parcelhuse“. Alt dette førte til, at lands- og stationsbyerne lå øde og forlode tilbage.

Det er jo en rigtig og central konstatering. Befolkningsudviklingen viser da også, at Thisted som byområde fik den største tilvækst. Det er imidlertid lige så betydningsfuldt, at de lidt større bysamfund rundt i kommunen fastholdt deres indbyggertal, hvis de da ikke ligefrem som Nors, Sennels og delvis Hundborg var i vækst. Mange valgte at blive boende dér, hvor de "havde hjemme". De har dermed fastholdt deres greb i det kulturelle netværk, deres familie, måske slægt, hørte hjemme i. Måske byggede man sig et nyt hus på grund af den herskende velstand og stabilitet. Men det behøver sådan set ikke at ændre så meget ved det kulturelle tilhørsforhold. Man var blevet industriarbejder på Thy-præmisser - og bilen har været den praktiske forudsætning for, at denne omstilling kunne lykkes.

Kvinder på arbejde

I løbet af 1970erne blev arbejdsstyrken i Thisted Kommune forøget med næsten 3000 kvinder. En historisk forandring af dimensioner. De mange nye på arbejdsmarkedet har fordelt sig over mange erhverv, men især to områder udskiller sig som store aftagere af kvindelig arbejdskraft: Industrien og den nye storkommune, især pasning af børn og pleje af ældre.

Et fast omkvæd i erhvervskontorets anbefaling af området havde længe været, at der var arbejdskraft i rigelige mængder. Det viste sig at være en sandhed med modifikationer, da Hellestens Batterifabrik skulle løbes i gang i 1971. Den nye kvindelige

arbejdskraft skulle ansættes i hold på 15, indtil bemanningen på 200 var nået. Men da man havde nået 130, var der ikke flere at tage af. De fleste af de ansatte var fra Thisted og nærmeste omegn. På landet kunne kvinderne ikke uden videre slippe morgenmalkningen - og havde de sluppet den, var der ikke nogen transportforbindelse til Thisted. Og da slet ikke til det fjernt liggende industrikvarter.

Fabrikschef Willy Decker løste problemet ved at træffe en aftale med tre rutebilvognmænd. Ved at garantere dem betaling for mindst 10 passagerer påtog de sig at køre en særlig "industritur" morgen og eftermiddag fra henholdsvis Vorupør, Hanstholm og Østerild. Det hjalp, og Hellesens fik de nødvendige pladser besat.

På Hellesens Batterifabrik på Nørrebro i København havde der op gennem 1960erne været et voldsomt gennemtræk af arbejdskraft. For at holde en bemanning på 500 medarbejdere måtte man dagligt ansætte nye medarbejdere og gennemføre den nødvendige oplæring. Det havde konsekvenser for effektivitet og kvalitet. Behovet for at få stabiliseret arbejdskraften spillede en afgørende rolle bag beslutningen om at udflytte produktionen til henholdsvis Køge og Thisted.

I den første fase efter etableringen af fabrikken i Thisted oplevede man fortsat problemer med at holde på arbejdskraften, men efter det første par år ændrede det sig. I 1974 skulle man kun nyansætte, hvad der svarede til en fjerdedel af arbejdsstyrken, og samtidig var sygefraværet faldet til under 10 pct. Det var langt lavere tal, end man havde oplevet i København. Samtidig var effektiviteten i forhold til de opstillede normer vokset fra ca. 60 pct. til 80 pct.

Fabrikschefen havde grund til at være tilfreds. Men problemet med batterifabrikken var nok, at hvad enten den lå på Nørrebro eller i Thisted nye

A/S Hellesens på Tigervej 1973. Kvinderne er rykket fra køkkener og små landbrug ind omkring produktionsbordene i en fabrik. De er blevet industriarbejdere. Ny livssituation, en ny rolle, mange muligheder, egen løn. Historisk set: Et kontant bidrag til kvindefrigørelsen.

Thisted-eventyret for den københavnske høreapparat-fabrik Oticon begyndte i den nedlagte skole i Skinnerup. Vita Pedersen, Doris Thomsen og driftsleder Leif Nielsen. 1971.

Oticon er flyttet ind i den nye fabrik i Tilsted. Lyse og indbydende lokaler. Men "arbejds miljø" i fysisk forstand blev først senere et begreb, der blev taget alvorligt. Skillevæggene skulle fastholde fornemmelsen af at høre sammen i små grupper – ligesom i den gamle skole i Skinnerup. 1973.

industri kvarter, så var det et beskidt og noget ubehageligt arbejde, der skulle udføres. De andre nye "kvindeindustrier" i byen, Coloplast og Oticon, havde ry for at være mere renlige og behagelige arbejdspladser. På Oticon oplevede man flere gange, at kvinder fra Hellesens dukkede op i frokostpausen for at søge arbejde. Det førte til en "gentleman-agreement" mellem virksomhederne om *ikke* at stjæle hinandens arbejdskraft.

Så længe man var på fabrikken, tog man forholdene, som de nu var.

Først da SiDs miljøkonsulent, Magnus Demsitz, i 1978 besøgte fabrikken, blev kvinderne på Hellesens "skræmt fra vid og

sans", som det hed i avisens overskrift. Magnus Demsitz påpegede, at udsugningen var helt utilstrækkelig. Især i forbindelse med tilsættningen af samlingsbatterier udviklede nogle dampe, man ikke kendte langtidsvirkningerne af. Fabrikschef Per Harbo mente, Magnus Demsitz havde skræmt kvinderne unødigt, men etablerede allerede dagen efter en foreløbig udsugning, der så senere blev udbygget med en mere varig løsning. En repræsentant for "jernet's" arbejdsgivere og Hellesens miljøkonsulent fra Køge deltog i mødet, og alle var enige om, at der skulle gøres noget. Det mest interessante ved sagen er, at der tilsyneladende ikke var nogen, der havde rejst kritik eller stillet krav, før SiDs miljøkonsulent dukkede op.

Rekrutteringen af arbejdskraft til Coloplast og Oticon forløb mere problemfrit. Det var da også i begyndelsen meget mindre arbejdspladser med 12 – 15 ansatte, det handlede om. Den daglige leder på Coloplast, Max Leest, erindrer, at "vi kunne vælge og vrage".

Da Oticon startede produktionen i Skinnerups nedlagte skole, var det tilsyneladende "mund til mund"-metoden, der var afgørende.

Tre af de tidligt ansatte erindrer, at de selv henvendte sig, fordi de havde hørt om den nye virksomhed. Og de fik lov at begynde med dags varsel.

Oplæring af den nye arbejdskraft var kun i selve startfasen knyttet til egentlige kurser, der foregik på Specialarbejderskolen. De nye Hellesens medarbejdere fik en generel introduktion til det industrielle arbejdsliv og en oplæring i tekniske funktioner som lodning og kvalitetskontrol. På Coloplast var det en "direktrice" fra hovedafdelingen, der tog sig af oplæringen, og hos Oticon var det kun de fem først ansatte, der fik et loddekursus. Derefter blev nyansatte lært op af de mere erfarne medarbejdere.

„Ingen mænd ville have så trivielt arbejde“

Det lå i luften, at det var kvinder, der skulle ansættes som produktionsmedarbejdere i de udflyttede fabrikker. Sådan havde det også været i modervirksomhederne i København. Når man mange år efter spørger Kristine Kroezen-ga, medarbejder på Coloplast siden starten i 1966, bliver svaret: ”Der er ingen mænd, der vil kunne sidde stille til et så trivielt arbejde”. Det manuelle præcisionsarbejde, der karakteriserede de nye industriarbejdspladser, var i god overensstemmelse med mange traditionelt kvindelige sysler. Der skulle arbejdes koncentreret og med rappe fingre. På Coloplast var der i de første år kun få maskiner. Det meste arbejde blev udført i hånden, og ved hver arbejdsdags afslutning blev der talt op og kontrolleret. Når medarbejdere, der var med i de første år, tænker tilbage, husker de forholdene som frie og stemningen som afslappet. Man kunne indlægge sine egne små ryge- og snakkepauser. Måske gik det af og til for vidt. I hvert fald kan man i Coloplasts arkiv finde et opslag fra februar 1967, der indskærper, at arbejdstiden var fra 7.00 til 16.30 mandag – torsdag og 7.00 til 15.30 fredag, og at ”ved stemplingen skal klokkeslettene nøje overholdes, da man ellers vil blive trukket med ¼ time”. Kristina Kroezen-ga, der i disse år fungerede som arbejdsformand, eller ”direktrice”, som det hed på Oticon-sprog, erindrer da også, at rygepauserne kunne brede sig vel meget.

Også Oticon var præget af det stille håndarbejde - montering på printplader, bukke, klippe, bruge pincept. Og som på Coloplast gik man i hvide kitter. Organisationen måtte tilpasse sig den kendsgerning, at man i de første år boede til leje i en skolebygning. I de enkelte skolestuer udviklede man et arbejdsfællesskab, der skabte distance både til værkføreren og til de andre stuer. Man holdt sammen klassevis. ”Det var os, der styrede det derinde!”, heder det i erindringerne. Man følte ikke, man var under skarpt opsyn, men den daglige produktion blev dog talt op og kontrolleret. I et enkelt tilfælde blev en medarbejder afskediget på grund af manglende effektivitet.

Unge piger går i midten af 1980'erne ind i en traditionel mandebastion - smedefaget - og begynder på smede- og maskinlinjen på teknisk skole i Thisted. Cimbría og Sjørring Maskinfabrik har de ledige lærepladser. Men ét er uddannelse på en skole - noget andet kan stadig være virkeligheden på en ”rigtig” arbejdsplads. Det er nemmere sagt end gjort at vende en tradition. Der kan være endog meget langt til en reel ligestilling.

Men pigerne har mod og vilje. Og selv om de har valgt et typisk mandejob, så gælder det jo også om at beholde kvindeligheden. Arbejdsgiverne har så mands-hjertet. Ernst Nielsen fra Sjørring Maskinfabrik vil i al fald satse på piger i virksomheden. „Piger er en god arbejdskraft. Og når de efter arbejdsdagen kommer i bad, så ser de knageme ud, som om de havde stået i apotek den hele dag!”

Placeringen i skolestuer satte sig spor i virksomhedskulturen. Da man i 1973 flyttede ind i den nybyggede produktionshal i Tilsted, blev der stillet skillevægge op, så man kunne fastholde fornemmelsen af at høre sammen i små grupper.

Begrebet arbejdsmiljø var ikke på dagsordenen, da de nye virksomheder startede produktionen omkring 1970. ”Vi var lykkelige, bare vi fik en stol”, erindrer en Oticon-medarbejder om tiden på Skinnerup Skole. Loddearbejdet blev udført uden den mindste form for udluftning. Kom man ind på afdelingen om eftermiddagen, lå der en dyne af røg og mere eller mindre giftige dampe i luften. Den generelle debat, der i 1970erne var om arbejdsmiljø, øvede efterhånden indflydelse. Som nævnt var det SiDs miljøkonsulent, der satte skub i udviklingen på Hellesens. Da de første sager om arbejdsskader dukkede op i slutningen af 1970erne, tog man for alvor fat på spørgsmål om ventilation, beskyttelse og arbejdsstillinger.

„En anden tid“

Traditionelt havde det bl.a. været inden for tekstilindustrien, kvindernes muligheder for beskæftigelse lå. Og tekstilindustrien havde det godt til langt op i 1980erne, da den bukkede under for konkurrencen fra Østen og østeuropæiske lande.

Først gik det ud over en af Thistedes første industrivirksomheder, Thisted Uldspinderi og Tæppefabrik A/S, der havde overlevet adskillige kriser siden etableringen i 1882. Det lokale ejerskab, der var blevet skabt i kraft af et aktieselskab i 1930erne, forsvandt, da Fredericia-firmaet Gabriel A/S købte aktiemajoriteten allerede i midten af 1960erne. Med Gabriels overtagelse fik den gamle virksomhed tilknyttet det salgsled, der gennem mange årtier havde været virksomhedens akilleshæl. Produktionen af møbelstoffer og rya-

*Der var gang i symaskinerne og - som her - skrivemaskinerne hos Smithson på Munkevej, en af Thistedes store virksomheder i flere årtier. En af de største kvindearbejdspladser indtil de nye egnsudviklings-fabrikker dukkede op i 1970erne. Der var i det hele taget gang i meget hos Smithson og især hos Arne Smith, ejeren, der ikke var, som folk er flest - og som de virksomhedsledere der kommer til at dominere erhvervs-livet i Thisted senere.
Foto: Steffensen. 1960erne.*

tæpper kunne fortsætte op gennem 1970'erne i den traditionsrige gamle fabrik, hvor hovedparten af medarbejdere havde arbejdet i en menneskealder. Alt tegnedes lyst, da uldspinderiet flyttede fra den gamle fabrik til Wilhelmsborgvej, hvor Gabriel med tilskud fra egnsudviklingsmidler fik opført en ny fabriksbygning. Og mens lyden fra de sidste taler ved indvielsen forstummede, lukkede Gabriel fabrikken i kriseåret 1981, og dermed blev der sat et definitivt punktum i et kapitel af Thistedes ældste industrihistorie.

En anden ældre tekstilvirksomhed, Smithson på Munkevej, med den driftige – og omstridte – Arne Smith i spidsen havde set skriften på væggen og i tide forstået at sadle om til at blive importør af tekstil- og trikotagevarer fra netop de lande, der skulle gøre det af med store dele af den danske tekstilindustri. Smithson havde i mange år været en af de største kvindearbejdspladser i Thisted. Det var i begyndelsen af 1980'erne, at der af andre grunde blev lukket og slukket for de sidste aktiviteter hos Smithson.

Historien om Smithson er en tidstypisk historie om modsætningen mellem nye og gamle kulturer på arbejdspladsen i begyndelsen af 1970'erne.

Smithson var ikke nogen almindelig arbejdsplads. Almindelig var også det sidste ord, man ville bruge om chefen selv, Arne Smith. En mand med et temperament, der kunne slå gnister og gjorde det. Ingen skulle være i tvivl om, hvem der bestemte. En mand der i kraft af virksomhedens indretning var i stand til at følge med i alt og alle – og gjorde det. Og det var ikke usædvanligt, at chefen kommenterede de ansattes færden uden for arbejdstiden – hvor han så vidste *det* fra. Men først og fremmest: Gud nåde og trøste dén, der begik en fejl eller overtrådte skrevne og uskrevne Smithson-regler.

Man lærte at underordne sig, for sådan var forholdene nu på arbejdsmarkedet i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne, og hvis man blev ekspeditrice i en af Thistedes manufakturforretninger, kunne man komme ud for det samme: Man skulle ikke tro, man var noget, og hvis man alligevel gjorde det, skulle man ligeså hurtigt få læst og påskrevet, hvor ens plads var.

Hvis man var i stand til at klare mosten hos Smithson, hvis man holdt læretiden ud, og det var ikke alle, der gjorde det, så blev man psykisk hårdhudet nok til at kunne spille lidt med i chefens spil. Han skulle heller ikke tro, han var alt dét, han gav sig ud for. Så blev det ved siden af sliddet på kontor, systuer og lager til sære oplevelser, hvoraf der opstod et specielt fællesskab mellem de gamle Smithson-ansatte. Det har i de seneste år ført til endog

Øverst: Uldspinderiet på Hjul-torv. Senere ombygget til ungdomsboliger i den omfattende bysanering, Thisted Kommune gennemførte i 1980'erne. Nederst: Uldspinderiet – nu Gabriel/Unika-Væv i industrivartoret. 1976.

Karen Andersen, 2002.
Foto: Carl Chr. Andersen.

Olga Kristensen, 2002.
Foto: Carl Chr. Andersen.

meget vellykkede sammenkomster med stor tilslutning fra nær og fjern. Og med deltagere fra Smithson-familien. Smithson-tiden bærer man med sig med glæde, trods alt, og der mangler aldrig samtaleemner fra de brogede arbejdsdage på Munkevej, der i erindringer kan udvikle sig til både tragedier og komedier med Arne Smith i den absolutte hovedrolle i alle forestillinger. Og i en forklædning, der ikke var til at tage fejl af. Farverige jakker, slips og sko. Det er moderne i dag. Det var det ikke i Thisted i 1950erne og begyndelsen af 1960erne. Han var helt sin egen. Og i øvrigt var han ligeglad.

Sådan - omtrent - husker Karen Andersen og Olga Kristensen Smithson-tiden.

Karen Andersen – der var en af initiativtagerne til de seneste års sammenkomster for de tidligere ansatte – kom i lære på Munkevej i 1957 og blev udlært inden for manufaktur i 1961. Og det er hende, der fortæller, at man også i Thisted's manufakturforretninger kunne komme ud for en behandling fra en chefs side, der nærmede sig, hvad temperamentet på Munkevej kunne byde de unge.

Olga Kristensen var på kontoret hos Smithson. Hun begyndte i 1951 og arbejdede med afbrydelser for Arne Smith i 15 år. Hun var ansat, da virksomheden lukkede i begyndelsen af 1980erne: "Ligeså despotisk Arne Smith kunne optræde, ligeså gavmild og hjælpsom kunne han være. Der var mennesker, der ville gå gennem ild og vand for ham. Han var en mærkeligt sammensat person. Det var også det, der gik igen i talerne ved sammenkomsterne. Og så var han altid på vej med nye byggeprojekter og nye idéer. Det var da også spændende. Han gjorde meget ud af arbejdspladsen – arkitektonisk og kunstnerisk. Han var virkelig forud for sin tid, hvad dét angik".

Karen Andersen: "Når man fortæller de nye generationer om forholdene hos Smithson, så er det lige før, de ikke vil tro det. Det er også lige før, man selv bliver i tvivl. Det er jo en anden tid, vi lever i nu. Jeg mener, det var, mens jeg var ansat, at vi i det hele taget fik en overenskomst, men jeg husker i al fald tydeligt, at Arne Smith – ja, nærmest *skreg*, når han fra sit kontor med glasvæggene fik øje på manden fra fagforeningen, der kom med de små mærker, vi satte ind i vores fagforeningsbog. Men sådan var forholdene altså, vi vidste ikke andet, og det var først lidt efter lidt, at vi begyndte at stille spørgsmål ved, om det nu også skulle være sådan. Husk på, vi var unge og uerfarne, vi var trods alt kommet ind i et arbejdsfællesskab, vi var under uddannelse, det var ikke alle piger, der kom det, og der var ikke så mange kvindearbejdspladser som i dag. Og så var der udflugterne og alle festerne. Selvfølgelig var det også Arne Smith, der spillede en betydelig rolle her. Men sådan var det altså".

Smithson var ikke en attraktiv arbejdsplads, men der var ikke mange alternativer i Thisted i 1950erne og begyndelsen af 1960erne. Karen Andersen og Olga Kristensen erindrer, at Smithson altid manglede folk. Man stod ikke ligefrem i kø for at komme ind på Munkevej.

Bukserne revnede i Sundby

Beklædningsarbejdernes Fagforening – der omfattede Thy og Thyholm samt

dele af Han Herred – kunne i 1982 melde om en betydelig fremgang i beskæftigelsen. Hvor der året forinden havde været en ledighed på 25 pct., var den nu kommet ned på 16. Eller 38 ledige. Der var i afdelingen 240 medlemmer. Der var ikke kommet nye virksomheder til, så det havde været udvidelsen af medarbejderstaben på de eksisterende, der var baggrunden for dette fald i ledigheden. Og der var udsigt til, at 35 skulle i arbejde på en ny fabrik, der åbnede i Thisted. Det var HK Konfektion, der genåbnede en afdeling i industrikvarteret, som var blevet stoppet i 1979 og derefter flyttet til Hurup. Det var også i Thistedes dengang nye industriområde, en af de første virksomheder åbnede tilbage i 1960'erne: Rie Konfektion.

På generalforsamlingen i Beklædningsarbejdernes Fagforening var det i 1982 ikke konkurrencen udefra, der blev omtalt som ”truslen”, men derimod indførelsen af ny teknik, der allerede havde ført til fyringer. Formanden Ellen Nielsen, Øster Vandet, mente, at man blev nødt til at acceptere, at der blev nedlagt arbejdspladser, fordi den nye teknik på længere sigt ville medvirke til at bevare jobs. Men den ”nye teknik” - der på næsten alle arbejdsområder nærmest blev et mantra i de følgende år og i 1990'erne - havde også en anden side: I tekstilindustrien var de nye produktionsmetoder mere menneskevenlige end de gamle. Man ville ikke fremover opleve den samme nedslidning af medarbejderne.

Men det var konkurrencen fra udlandet, der senere skulle gøre det af med de fleste arbejdspladser. Udviklingen på buksefabrikken Sun-Will i Sundby illustrerer dette.

Fabrikken sprængte i 1970'erne ”alle rammer” - som den optimistiske melding med jævne mellemrum lød fra Sundby. Og 1976 var den bedste sæson i fabrikkens da næsten 10-årige historie. Det fastslog fabrikant Erik Olsen. Produktionen var gået 40 pct. frem, og Sun-Will beskæftigede omkring 100 medarbejdere.

I slutningen af 1980'erne var syerskerne flere gange blevet hjemsendt i kortere eller længere perioder på grund af afsætningsvanskeligheder. I 1990 var medarbejdertallet blevet halveret i Sundby Konfektion A/S, der producerede Sun-Will-bukserne, og virksomheden

Sun-Will i begyndelsen af 1980'erne, da buksefabrikken i Sundby kunne stå sig i konkurrencen. Det var kvalitetsbukser, der blev fremstillet af de flittige kvindehænder. I 1990 blev Sundby Konfektion A/S overtaget af en konkurrent fra Haderslev - for at blive nedlagt nogle år senere.

Thyboer søger arbejde i Norge

Arbejdsløsheden vendte tilbage i 1980'erne, men havde ikke det omfang, man kendte til 20 år tidligere. Der var "krise" flere steder i landet, og man kunne ikke ensidigt pege på Thy som "en arbejdsløshedsø". Det var heller ikke i alle tilfælde de samme faggrupper, der blev kastet ud i ledigheden. Men slemt nok var det for dem, der pludselig stod uden job - og som nu var villige til at rejse udenbys - ja, til nabolandene for at få arbejde.

Det er denne historie, dette billede fortæller.

Det er fra arbejdsformidlingen, der var rykket ind i den tidligere kommunale administrationsbygning på Nytorv. Det er 1981.

Omkring 100 arbejdssøgende er mødt frem. Thyboer søger job i Norge. Og der er repræsentanter fra et skibsværft i Trondhjem med jobtilbud.

Der er kommet langt flere, end arbejdsformidlingen har ventet. Skibsværftet har brug for 70 mand. Næsten alle, der er mødt op, kan opfylde de krav, nordmændene stiller. Ledigheden er blevet en for stor belastning for mange, og de er mere end villige til at rejse til skibsværftet i Norge .

var blevet overtaget af en konkurrent fra Haderslev - i øvrigt en af Danmarks ældste buksefabrikker. Fremtiden for Sundby-fabrikken var uvis. Sun-Will var kendt for kvalitet, men der "skulle skabes en bedre overensstemmelse med prisniveauet", som det blev udtrykt af de nye ejere, der var gået i gang med en økonomisk analyse af hele virksomhedens grundlag. Markedet var præget af en hård konkurrence fra importerede kvalitetsbukser, og det var en forudsætning for at opretholde produktionen i Sundby, at de nye ejere kunne afsætte 600 par bukser dagligt. Det havde den seneste Sun-Will-ledelse ikke været i stand til.

I 1996 var det imidlertid slut.

Sun-Will blev "nyt offer for tekstil-konkurrencen", som det hed. "Thisted forsvinder fra det danske konfektionslandkort, når Sun-Will flytter produktionen til Haderslev". Bukser som dem, der blev produceret i Sundby, blev næppe lavet bedre andre steder i Danmark, og de danske kunder var også villige til at betale ekstra for kvaliteten - som det blev fremhævet i nekrologen over de tavse symaskiner og deres operatører i Sundby. Men alligevel var Sun-Wills ejere i den paradoksale situation, at de måtte dreje nøglen om i Thy for at sikre, at der fortsat kunne produceres benklæder i Danmark. Produktionen i Danmark kunne ikke bibeholdes to steder. Målet på de 600 par om dagen i Sundby var nede på 350. Ved at samle produktionen i Haderslev ville den daglige produktion komme op på mellem 700-900 par om dagen og dermed være rentabel. Trods den kendsgerning, at de danske omkostninger i forhold til udlandet var meget højere.

Som eksempel nævnte Haderslev-fabrikanten, at omkostningerne pr. minut pr. medarbejder i Danmark var 2,30 kr., mens den i udlandet kun var - 50 øre. Og hertil kom, at de øvrige faste udgifter til maskiner, inventar og bygninger også var langt mindre i de lande, hvor tekstilproduktionen blev samlet i disse år. Det var i Østen og Østeuropa. Den sønderjyske virksomhed havde allerede valgt at få en del af sine opgaver lavet i Østeuropa.

Det hørte med til billedet og den skæbne, der blev Sun-Will til del. Det var virkeligheden for tekstilindustrien i Thy – og først og fremmest for de 45 ansatte i Sundby, der nu mistede deres job. Haderslev-virksomheden ville gerne beholde en del af dem, men afstanden satte grænser for, hvem der kunne tage imod tilbuddet om at flytte. Der var da heller ingen, som flyttede fra Thy, men en halv snes af Sun-Will-syerskerne lykkedes det hurtigt at finde andre jobs. Nogle af dem boede på Mors og fik arbejde her, mens andre først og fremmest søgte ind i Thistedes store industrier med kvindearbejdspladser – Oticon og Coloplast.

Gode erhvervsråd er dyre

Slaget om Thistedes placering på det industrielle landkort blev ledet fra J. P. Jacobsens Hus. Herfra styrede den kombinerede erhvervs- og turistchef Mogens Bjerregaard med sikker hånd den strøm af nye arbejdspladser og turister, der fandt til Thy i 1970erne. I 1978 flyttede erhvervs- og turistkontoret til det gamle rådhus, som blev ledigt i forbindelse med samlingen af de kommunale kontorer i det nye rådhus ved havnen.

Efterhånden som ledigheden nåede op mellem 13 pct. og 16 pct. i begyndelsen af 1980erne, blev opmærksomheden i afmagt rettet mod Thisted Erhvervsråd, der ikke længere var i stand til at fremvise succeshistorier – selv om erhvervschefen havde fået større overblik fra sit nye kontor på Store Torv. Det skete gang på gang i forbindelse med bevillingen af det årlige kommunale tilskud. Hvad får vi for pengene? lød det under debatterne i byrådet, hvor der blev talt om kulegravning af erhvervsrådets arbejde. ”Vi har hele maskineriet, men det fungerer ikke”, hævdede fremskridtsmanden Jens Søndergaard fra Thorsted.

I 1980erne blev Thy stadig betragtet som et egnsudviklingsområde af egnsudviklingsdirektoratet i Silkeborg, der i samarbejde med erhvervsrådet i Thisted årligt kanaliserede fire-seks mio. kr. i lån og tilskud til eksisterende virksomheder i Thy. Men det var i grunden også den eneste positive historie, som rådets formand siden 1962, direktør Knud Homann, kunne fortælle ved den årlige generalforsamling. Byrådets interesse for erhvervsrådet blev ikke delt af medlemskredsen, der svandt ind. Erhvervsrådet med Mogens Bjerregaard og Knud Homann i spidsen blev betragtet som en rest fra den gamle købstad af erhvervsfolk fra oplandet, hvor man flere steder oprettede egne erhvervsforeninger i kølvandet på debatten om den første kommuneplan først i 1980erne.

Kimen til en tilpasning til nye tider blev allerede lagt ved ansættelsen i 1984 af den unge Poul Nystrup Christensen - to år før duoen Homann og Bjerregaard forlod kommandobroen - og han var bedre end chefen til at arrangere

Erhvervs- og turistchef Mogens Bjerregaard forbereder sin retræte og skubber afløserne Poul Nystrup Christensen og Jeppe Sørensen frem mod fotografen og offentligheden. Poul Nystrup Christensen var blevet ansat 1984 og skulle være erhvervschef, mens Jeppe Sørensen blev turistchef. Poul Nystrup Christensen forlod posten i 1988 for at rejse til Grønland, hvor han havde fået en stilling som kommunaldirektør.

gruppearbejde. Kunne man ikke skaffe arbejdspladser, kunne man i det mindste snakke om at skaffe dem - og eventuelt bestille en rapport om udvikling.

Der indkaldes til den første af en række erhvervskonferencer, og der ned sættes diskussionsgrupper og skrives oplæg om etableringen af et industrihus på Leopardvej.

Thisted Erhvervsråd bliver symptomatisk til Erhvervsrådet for Thisted Kommune ved årsskiftet 1985/86, og det blev muligt for enkeltpersoner at melde sig ind i foreningen, der på dette tidspunkt kun kunne mønstre 30 medlemmer.

Som nyudnævnt erhvervschef byder Poul Nystrup Christensen velkommen til flere erhvervskonferencer i både 1986 og 1987 efter opskriften: Man samler repræsentanter fra erhvervsliv, kommune og uddannelsesinstitutioner i en eller to dage og beder en dynamisk, gerne succesrig, foredragsholder komme med en indledende pep-talk. Strøtankerne fra det efterfølgende gruppearbejde ophøjes til ”strategiformuleringer”. Derefter venter man et år - og der indkaldes til en ny konference, hvor de nu modnede strategitanker drøftes og fremlægges:

Et center i Thy om bronzealderen. Den gamle elværksbygning i Thisted som udstillingsbygning for både kultur- og erhvervsliv. Båd fart på Limfjorden med casino. En satsning på at gøre Thy til et stort fødevarerproducerende område. Eksportklub. Samarbejde mellem Thy-kommunerne for at skabe en pressionsgruppe, som kan skaffe institutioner til egnen. Indsats for miljø- og naturværdier for at forbedre Thistedes image.

„Hvis ikke erhvervslivet, erhvervsrådet, handels- og industriforeningen og Thisted Byråd tager denne konference til efterretning og gør noget ved det - ja, så er de dummere end loven tillader!“, erklærede formanden, H. M. Mortensen, ved konferencens afslutning. Deltagerne havde også peget på, at erhvervslivet burde formulere, hvilke uddannelser de havde brug for – og at

der burde lægges en strategi for bedre samarbejde på tværs af kommunegrænserne. Spørgsmålene blev faste punkter på dagsordenen ved de følgende års møder i erhvervsrådet.

I kraft af en ekstra bevilling på 288.000 kr. i 1988 fra byrådet formåede erhvervsrådets imageudvalg – for et sådant havde man fået – gennem husstandsomdelte brochurer og annoncer i dagspressen at slå fast, at der var ”højt til loftet i Thy”. Ledighedsprocenten steg de efterfølgende fem år fra 7,8 pct. til 10,2 pct. Der var plads til stigningen.

I november 1988 rejste Poul Nystrup Christensen til Grønland for at blive kommunaldirektør og efterlod en tom stol på erhvervskontoret, som H.M. Mortensen midlertidigt overtog for at konstatere, at Thy dette år ændrede status fra et ”prioriteret egnsudviklingsområde” til et ”generelt egnsudviklingsområde”. Først og fremmest betød det, at den regelmæssige strøm af egnsudviklingsstøtte blev halveret for snart helt at ophøre. Samtidig konkluderede egnsudviklingsdirektoratet i Silkeborg, at både Thy og Mors lå på førstepladsen med hensyn til udnyttelsen af egnsudviklingen i 1980erne.

Ved indgangen til 1990erne var der efterhånden skabt et forgrenet netværk af institutioner, der alle beskæftigede sig med erhvervsrådgivning og erhvervsfremme. I efteråret 1990 tog Viborg Amt initiativ til at danne en særlig tænketank sammensat af erhvervsledere. Efter tre møder lå der en række idéer og forslag, som skulle medvirke til at fremme erhvervsudviklingen i amtet, og amtsrådet bevilgede over en tre-årig periode 9 mio. kr. til gavn for sagen. Tre år senere førte det blandt andet til oprettelsen af et særligt udviklingsselskab, Expan A/S, som Thisted Kommune støttede med 50.000 kr.

Også lokalt var der kræfter, der tog fat på at danne udviklingsselskabet Erhvervsprojekt Thy A/S.

Blandt initiativtagerne var direktøren for Hanstholm Isværk, Bent Hansen, der sammen med en række frivillige og engagerede erhvervsfolk fra Thy gjorde det nødvendige benarbejde, som førte til, at ETAS – som selskabet blev kaldt – kunne ansætte Klaus Lukassen som direktør i 1990. Lokale pengeinstitutter, kommuner, erhvervsvirksomheder og organisationer skød risikovillig kapital i selskabet, der skulle sælge erhvervsrådgivning og investere i projekter med erhvervsfremme for øje.

Den nu forhenværende formand for erhvervsrådet i Thisted, H. M. Mortensen, tilkendegav, at han anså ETAS som en overflødig overbygning på de eksisterende erhvervskontorer og havde hellere set et fælles erhvervsråd.

„Men vi kan investere, det kan erhvervsrådet ikke“, replicerede Bent Hansen. Straks efter etableringen blev ETAS en vigtig salgsorganisation for en snes lokale virksomheder.

ETAS kom ind fra sidelinien i en tid, da kommune og erhvervsliv ikke rigtig vidste hvilken rolle, de skulle spille i forhold til hinanden. Den kommunale skepsis over for erhvervsrådets arbejde kunne indirekte aflæses via det kommunale tilskud, der blev nulstillet i 1984 og ikke rokkede sig de næste 10 år. Det var denne virkelighed, den 30-årige Lisbeth Hejgendorf dumpede ind i, da hun blev ansat på erhvervskontoret med titel af sekretariatsleder i 1989 og skulle samarbejde med H. M. Mortensens afløser, direktør Max Leest.

Chefer havde man åbenbart fået nok af ...

Erhvervssekretær Lisbeth Hejgendorf. Foto: Jørgen Ploug.

Sjørring med maskinfabrikken i forgrunden engang i 1980'erne. En Thy-virksomhed med flere udvidelser og som i høj grad kom til at virke som underleverandør, først for F.L. Smith og senere for Volvo og Scania.

TET-offensiven

Diskussionen om erhvervsfremme landede i 1990 på en konference med deltagelse af repræsentanter fra alle tre Thy-kommuner. Efterfølgende gik erhvervsrådet i offensiven og fremsendte sit oplæg til en kommunal erhvervs-politik. Baggrunden var alvorlig nok:

”Thisted Kommune er som den øvrige del af Danmark p.t. præget af økonomisk stagnation. Stagnationen viser sig blandt andet i en lav beskæftigelse, et svigtende skattegrundlag og et trægt ejendomsmarked. Ikke mindst de mindre bysamfund er ramt”.

Et af de væsentligste punkter i erhvervsrådets oplæg var et konkret forslag om at etablere en samlet erhvervsrådgivning for hele Thy. Større slagkraft ville også give bedre resultater, mente man. Hvordan det skulle ske, havde man ikke lagt sig fast på, men forestillede sig, at opgaven kunne løses af et selskab som f.eks. ETAS A/S. Også idéer om at danne en organisation for samlet rådgivning omkring uddannelse - som var blevet drøftet i 1987 - var en del af forslaget.

Uden sværdslag blev erhvervsrådets bud på en kommunal erhvervs politik vedtaget af et enigt byråd i april 1991. Men der kan være langt fra ord til handling. Erhvervsfremme holdt ikke borgmester Svend Thorup (V) vågen om natten. Til gengæld kritiserede erhvervsrådets nyvalgte formand, direktør Niels Vase, Thisted Kommune for nøl. Han ankede i 1993 over, at idéen om at etablere en fælles erhvervsrådgivning for de tre Thy-kommuner, som

byrådet selv havde vedtaget som en del af sin erhvervspolitik 1991, ikke var indarbejdet i et nyt forslag til en kommuneplan. Den indeholdt kun nogle generelle hensigtsklæringer om at sikre en ”erhvervs- og beskæftigelsesfremmende udvikling”.

I 1993 var erhvervsrådets generalforsamling præget af en diskussion om at give arbejdet større slagkraft og gennemføre intentionerne i det oplæg, som byrådet havde vedtaget. Erhvervsrådets arbejde skulle koordineres med den brede vifte af organisationer, som udførte lignende opgaver.

„Det handler om at undgå ressourcospild og kompetencestridigheder“, sagde Niels Vase i sin beretning til generalforsamlingen.

Sorteper lå i virkeligheden hos kommunen - erhvervsrådets hovedsponsor. Bag den kommunale passivitet lå givetvis en frygt for at ”kommunalisere” erhvervsrådets arbejde. Man stod i et dilemma. Kommunalpolitikerne mente grundlæggende, at opgaven med erhvervsfremme skulle løses af den private organisation erhvervsrådet, hvor erhvervslivets repræsentanter sad. Men erhvervsrådet havde ikke de politiske midler til at gennemføre en strukturomlægning, fordi byrådet ikke ville involvere sig, men sad tungt på penge-kassen. Resultatet blev en udsigtsløs stilstand, der blev mere og mere fastlåst i takt med, at ledighedstallene steg. At EU’s forskellige regionale støttekasser kunne give beskæftigelsen en indsprøjtning, troede kun de færreste.

I den sidste halvdel af 1990erne blev de mange forslag til samarbejde, der havde været genstand for debat siden 1987, afprøvet i praksis. Med et paradoksalt resultat til følge.

Da Ruth Scharling (K) i 1994 overtager borgmesterposten i kraft af et flertal uden om Venstre, gik der ”hul på bylden”. Byrådet vedtog at nedsætte en tværpolitisk gruppe, der skulle vurdere kommunens ”fremtidige engagement på erhvervs- og turistområdet”. Bag denne formulering gemte sig det første politiske forsøg på at danne en fælles erhvervsrådsgivning for de tre Thy-kommuner, som i løbet af foråret blev enige om at danne paraplyorganisationen Thy Erhvervs- og Turistsamvirke” (TET), ledet af Thy-kommunernes borgmestre og kommunaldirektører - suppleret med en turist- og en erhvervsrepræsentant fra hver kommune. Administrationen af samarbejdet blev overgivet ETAS A/S.

Således havde man på borgmesterplan aftalt paragrafferne, da Svend Toftdahl-Olesen og Poul Jensen, som formænd for henholdsvis erhvervsrådet og turistforeningen, fik tilslutning til en fusion mellem de to foreninger. Nu skulle samarbejdet gå op i en højere enhed på tværs af kommunegrænserne.

Men næsten inden de sidste begejstrede klapsalver var forstummet, havde samarbejdet lidt skibbrud.

Ved årtusindskiftet blev TET nedlagt. Ifølge bestyrelsesformanden, sparekassedirektør Ivan Christiansen, handlede det om, at turisme og erhverv ikke kunne virke under samme paraplyorganisation. Samarbejdet omkring turismen fortsatte i Turistdestination Thy, der kunne bruge de eksisterende regionale og landsdækkende turistorganisationer som sparringspartnere. Men hvad skulle der ske med erhvervsdelen? – I ød spørgsmålet allerede i sommeren 1999. Umiddelbart var det planen, at Thisted og Sydthy skulle fortsætte

Erhvervsrådet formand Niels Vase.

Foto: Klaus Madsen, 1994.

Ivan Christiansen, formand for Thy Erhvervs- og Turistsamvirke (TET). Privatfoto.

Erhvervsrådets formand Svend Toftdahl-Olesen.

Foto: Klaus Madsen, 1990.

med at samarbejde. Hanstholm ønskede ikke at være med på kort sigt, så længe Hanstholm Havns fremtid som enten kommunal- eller statshavn ikke var afklaret. Under forhandlingerne mellem Sydthy og Thisted var man i princippet enig om, at man skulle have en fælles erhvervschef og en fælles erhvervskonsulent, og at kontoret skulle placeres, hvor ”det var mest hensigtsmæssigt”, som det blev udtrykt. Og der blev indkaldt til generalforsamling november 1999 på Hotel Vilsund Strand for at stifte det nye Thy Erhvervsråd.

Bruden mødte ikke op til brylluppet. Men festen blev holdt alligevel. Officielt begrundede Sydthy sin udebliven med, at en fusion mellem erhvervs-kontorerne ville være omfattet af loven om virksomhedsoverdragelse, og dermed mente man i Sydthy, at den fælles chef for samarbejdet automatisk ville blive Thistedes erhvervschef, Flemming Toftdahl-Olesen. En anden løsning ville koste penge. Selv om den geografiske afstand mellem Hurup og Thisted kun er 30 km, viste det sig, at afstanden var meget større, når det handlede om en erhvervschef.

Flere generalforsamlinger. Dels ophævedes det fusionerede Thisted Erhvervs- og Turistråd, der var dannet af hensyn til TET-samarbejdet – og dels stiftedes på ny Thisted Turistforening.

Brikkerne var slået tilbage til start, men diskussionen om samarbejde mellem de tre Thy-kommuner fortsætter i det nye årtusinde. På grund af rekordlav ledighed er det ikke erhvervsfremme, der er på dagsordenen, men derimod en storkommune:

„Men vi skal være varsomme med, hvem der åbner debatten. Jeg tror let, det kan blive fejløpfattet, hvis Thisted Kommune åbner en debat om mulighederne af at lave én Thy-kommune, men tidspunktet er gunstigt med tre nye borgmestre i Thy med et godt indbyrdes forhold og uden ”bad feelings” over for hinanden på grund af tidligere sager“, udtalte borgmester Erik Hove Olesen (S) til den lokale avis sommeren 2002.

*Det var oppe i tiden, at kommunerne skulle samarbejde.
Foto: Villy Yde Kjærgaard.*

På arbejde

Thisted februar 1972. Knap 700, heraf 406 arbejdsmænd og 94 kvinder, er uden arbejde.

Arne Due, 52 år, er en af dem. Siden 1945 har han gået arbejdsløs i sammenlagt mere end fem år. Spekulationer om, hvornår der atter er arbejde at få, giver mavesår og flere hospitalsophold. Kun det held, at konen har et godt fast arbejde, sætter familien i stand til at få det til at løbe rundt. Nogen egentlig uddannelse er det aldrig blevet til, kun to korte kurser som svejser og fiske sorterer. Der er næsten ikke det arbejde, han ikke har prøvet.

Den nuværende ledighedsperiode har varet siden november. I fem uger var Arne Due beskæftiget med fjernvarmearbejde. Siden blev han syg og måtte indlægges. Det var igen mavesåret.

”Lægerne har altid spurgt, om jeg havde problemer, som kan have medvirket til at give mavesår. Og det er helt umuligt ikke at have spekulationer. Man har sine faste økonomiske spekulationer, og så tænker man over, hvordan fremtiden vil forme sig, om der vil gå lang tid, før man atter har arbejde”, fortæller Arne Due.

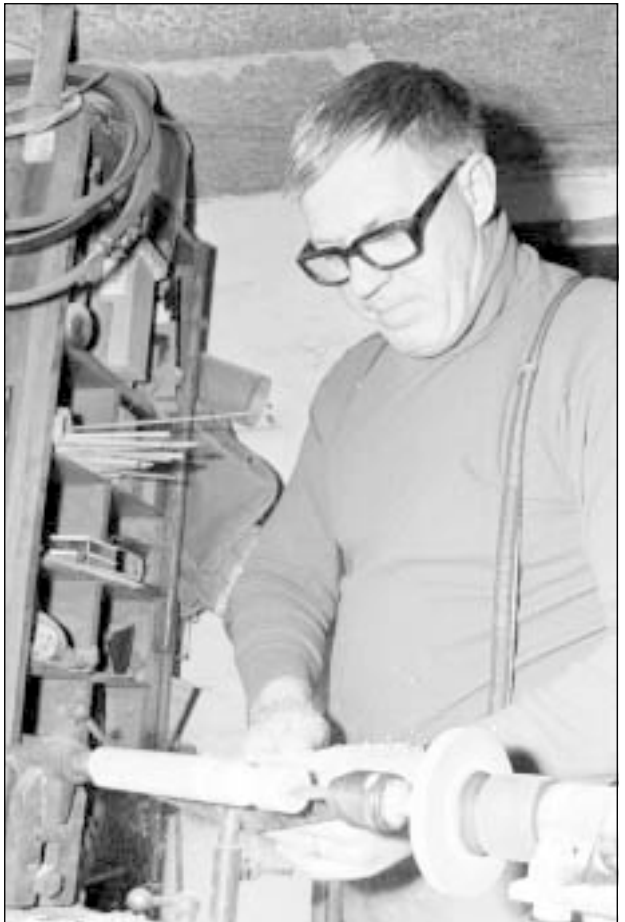
271 kr. i understøttelse, når skat og kontingent er trukket fra, det er hvad der er tilbage om ugen. ”Heldigvis” er børnene for længst fløjet fra reden, som man siger, så de er ingen belastning for budgettet, men der er de andre faste udgifter til husleje, mad osv. Af de 271 kr. går godt 150 kr. om ugen til mad, så hvis ikke konen havde det faste arbejde, turde Arne Due ikke tænke på, hvordan situationen ville have været. Der er ikke råd til den vilde luksus. ”Forlystelser” må de holde sig fra.

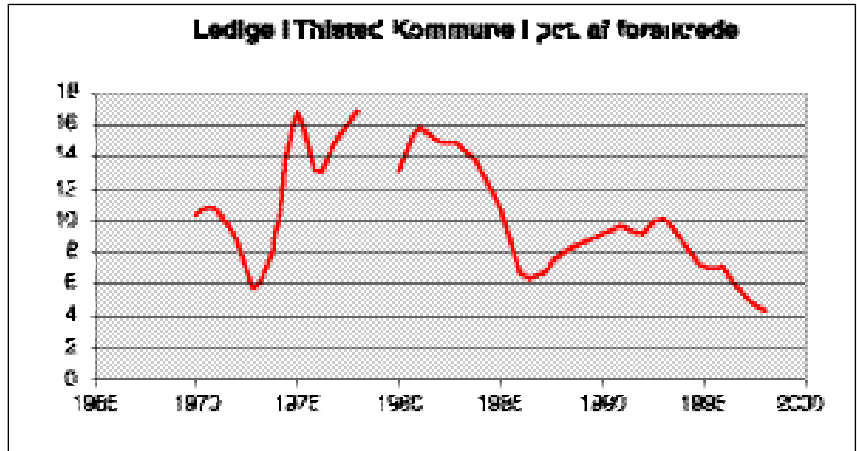
”Det kan ikke undgås, at min mand ind imellem bliver lidt irriteret”, tilføjer ”fru Due”, som hun hedder i den lokale avis. ”Han føler det lidt nedværdigende at skulle gå hjemme, mens det er konen, der skal skaffe en stor del af pengene hjem”.

Og Arne Due bekræfter: ”Vel føler jeg det nedværdigende. Det er udmærket, at der skaffes industri til egnen, men når det ikke har hjulpet syndeligt på arbejdsløsheden blandt mændene, er det fordi, det er fabrikker for kvindelig arbejdskraft. Skaf mændene noget i stedet og indfør ligeløn. Det er ikke så sært, at fabrikanterne foretrækker kvindelig arbejdskraft. Den er langtbilligere”.

Arne Dues beretning om ledighedens svøbe er både en personlig historie og et dækkende billede af beskæftigelses-situationen for mange i Thisted i

Arne Due i sit hobbyværksted, hvor han tilbringer meget af sin tid, når han er ledig. Ledigheden har givet mavesår og flere hospitalsophold. 1972.

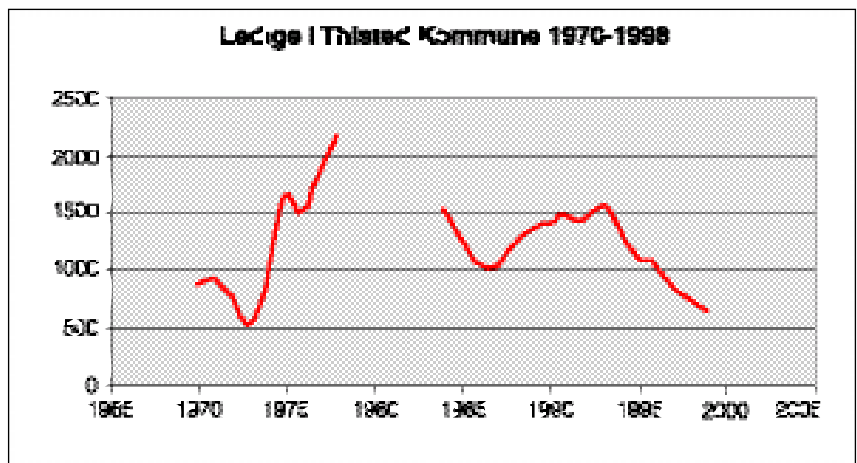

begyndelsen af 1970erne og en stor del af årtiet igennem. I samme periode blev der skabt en masse jobs, især for kvinder, i de nye industrier, der kom til egnen. Beskæftigelses-udsigterne blev dog karakteriseret som ”meget mørke” i sensommeren 1980. Johs. Heegaard, souschef ved arbejdsformidlingen i Thisted, kunne f.eks. ikke erindre, at det nogensinde havde set så mørkt ud: ”Vi er langt nede, og desværre ser beskæftigelses-situationen ud til at blive langt værre, når vi når efterår og vinter. Der er tilsyneladende ingen lyspunkter, viser vore kontakter med erhvervslivet”.

Baggrunden var den nedslående kendsgerning, at der midt i sommertiden, hvor byggeriet burde være i fuldt sving, var registreret mere end 100 ledige tømrere og snedkere, 65 murere samt flere hundrede byggearbejdere, organiseret i SiD. Det var mange ledige hænder i et område, der kun dækkede det gamle Thisted Amt (Thy og Mors).

En opgørelse fra 4. august viste, at der var tilmeldt 1387 ledige mænd og 1245 ledige kvinder. Kvinder var i øvrigt fortsat ramt forholdsvis mest mærkbart af ledigheden, og der var især registreret ledige inden for Husligt Arbejderforbund, Kvindeligt Arbejderforbund samt HK.

Et par måneder senere tegnede Mogens Kjældgaard, afdelingsformand for

murerne i Thy, Mors og Salling, videre på billedet: Ledigheden frygtedes at stige til 70 pct. i den kommende vinter. Omskrevet var det næsten tre fjerdedele af samtlige 500 murersvende i området, der ventedes ramt af længere ledighed. Et lille lyspunkt var der dog. Thisted Kommunes storstilede saneringsplan i kvarteret ved Nytorv, Østergade og Nygade gav beskæftigelse til snedkere og tømrere. Mellem 20 og 30 arbejdede i begyndelsen af 1980'erne ved denne opgave i enten ejendommene eller hjemme på værkstederne.

Dansk Metal kunne tidligere holde fanen højt som den fagforening i Thisted, der havde absolut bundrekord i arbejdsløshed, men nu adskilte den sig ikke væsentligt fra gennemsnittet af de øvrige fagforeninger. I juni 1979 var under to procent af afdelingens omkring 1200 medlemmer ledige. I juni 1980 var tallet steget til 8,1 pct. og året efter røget op på 14,6 pct. To år senere - i 1983 - lyder meldingen fra fagforeningens formand: Hvert fjerde medlem bliver snart ledig. Sidste vinter nåede afdelingen op på 22 pct. ledige.

Hos murerne tog den økonomiske krise i samfundet sig sådan ud i 1981: Byggeriet var kørt helt i sæk, den voldsomme arbejdsløshed var det altoverskyggende problem, og sommeren igennem havde der været en konstant ledighed på mellem 30 og 40 pct. 210 murersvende var uden job. Den permanente ledighed medførte, at stadigt flere skulle have jobtilbud efter loven. Det skulle gives i god tid, inden de ledige risikerede at falde ud af dagpenge-systemet. Det seneste tidspunkt, der måtte gives jobtilbud, var når et medlem havde haft 21 måneders ledighed inden for de sidste 27 måneder. Forudsat at de ledige var mellem 25 og 60 år. For ledige under 25 år var ordningen blevet skærpet. De skulle have et jobtilbud senest, når de havde haft 12 måneders sammenlagt ledighed inden for de seneste 15 måneder.

Saneringen i Thisted By - og andre renoveringer af ejendomme - holdt mange håndværkere i arbejde gennem længere tid. Nytorv 1982.

Socialudvalgsformand Kaj Kristensen blandt hjemmehjælpere. Det var tæt mod julen, men det var ikke julestemning, der herskede på rådhuset. "Øregas og politisk tale. Det er, hvad det er", erklærede hjemmehjælperne bagefter. Han mente, at mange af hjemmehjælpernes argumenter om nedskæringer og besparelser byggede på myter. 1986.

"Mød op og vær solidariske"

Vi skal følge to repræsentanter for fagbevægelsen, murerens Mogens Kjældgaard fra Vesløs, og hjemmehjælpernes Grethe Andersen fra Thisted. Deres personlige beretninger uddyber forståelsen for, hvad der var på færde i Thy i en stor del af den periode, denne bog dækker – fra 1970-2000.

Grethe Andersen møder vi blandt de hjemmehjælpere, der troppede op på Thisted Rådhus og forlangte borgmester og socialudvalgsformand i tale. "Et fagligt vækkelsesmøde" kan man karakterisere det - sådan blev det oplevet. Eller to møder, demonstrationer eller aktioner – alt efter hvilke briller parterne i sagen havde på – som det i virkeligheden drejede sig om.

En sen eftermiddagstime et par uger før jul i 1986 sidder de kommunale fugle og kvidrer i buret, som de plejer i rådhusets forhal. Det er torsdag og personalet stadig på arbejde. Alt ser ud, som det plejer. Men det er ikke en helt almindelig torsdag. Og nu kommer de til at opleve noget, de ikke har været ude for før; de må stoppe op på den første den bedste pind. Efterhånden overdøves lyden af deres kvidren af ophidsede stemmer fra et hundrede kommunale hjemmehjælpere. Der er noget på færde. Den "uniformerede" menneskemængde står i ingenmandsland mellem forvaltningskontorerne. Og de vil kræve socialudvalgsformand Kaj Kristensen (V) til regnskab for, hvad der af flere hjemmehjælpere bliver betegnet som "nedskæringer" på budgettet med deraf følgende forringet service over for de ældre. Venstre-manden bliver hentet ud fra et møde af tillidsrepræsentanterne. Bevæger sig ned i forhallen, hvor han har lejlighed til at føle sig ombejlet af kvinder som næppe nogensinde før. Stiger op på en af de bænke, der under andre omstændigheder er det foretrukne hvilested for sociale klienter, før de begiver sig ind til socialforvaltningens skranke. Han benytter sig af lejligheden til at ønske de fremmødte en rigtig god jul; der er ikke så længe til, kvinderne må jo allerede være i gang med julebagningen, det lyser så lifligt fra det kommunale juletræ.

Men ifølge de udtalelser, der falder fra hjemmehjælperne, tager de hverken dette ønske - eller hvad socialudvalgsformanden ellers diskner op med - for gode varer. ”Øregas og politisk tale. Det er, hvad det er”. Hans mening er heller ikke til at tage fejl af. Mange af hjemmehjælpernes argumenter bygger på myter. Især alt hvad der bliver sagt om nedskæringer. ”Hjemmehjælperne er ganske enkelt for lidt inde i budgettet. Der er dog ikke noget at sige til, at de følger deres tillidsrepræsentanter, når de begynder at køre frem med det, men de burde vide bedre”.

Vi stiller om til rådhusets forhal denne torsdag eftermiddag:

Hjemmehjælper: ”Jamen, hvor stor en kompetence har vi? Som det er nu, føler vi, at vi slet ikke bliver hørt”.

”Det kan jeg slet ikke stå her og sige noget om. Men det var noget, vi kunne finde ud af, hvis vi satte os ned og snakkede om det ...”

Hjemmehjælper: ”Der bliver talt om nedlæggelse af plejehjemspladser, og hvis det bliver en realitet, er der flere, der skal have hjemmehjælp”.

”Når det sker, vil der blive frigjort flere ressourcer til hjemmehjælpen på dette område”.

Hjemmehjælper: ”Der er blevet efterlyst forslag til, hvordan hjemmehjælpen kunne gøres bedre, og hvor der eventuelt kunne spares ... Men I har ingen tålmodighed ... skærer bare ned!”

”I vil da ikke ha', at jeg skal ud i hjemmene og se, hvad der er rimeligt?”

Alle hjemmehjælpere: ”Jo!”

”Det må jeg kalde for en tillidsserklæring: Tak!”

Hjemmehjælper: ”Der er ældre, som går til i møg! Prøv at forestille dig det i dit eget hjem. Når vi ikke kan hjælpe de ældre, som vi gerne vil ... så er det, vi kører hjem med dårlig samvittighed”.

”Vi skal arbejde hen imod at gøre det hele på en anden måde, og det er denne omstilling, vi skulle snakke om”.

Hjemmehjælper: ”Det er langtidsperspektiver. Det er her-og-nu, det gælder. Thisted er en stor kommune. Landets største i udstrækning, så hjemmehjælperne kan ikke undgå at skulle tilbringe tid på landevejen. Og hvis der skal deles op i mindre enheder, så skal det være nu i 1987. Ikke om ti år. Så er der flere hjemmehjælpere, som er kørt ned psykisk og fysisk. Der er heller ikke flere ældre, for de er naturligvis ikke uberørte af alt dette”.

”Ja, overdrivelserne ... dem skal der også være plads til!”

Hjemmehjælper: ”Det her, det er en sludder for en sladder!”.

Hjemmehjælper: ”Tør du blive gammel, Kaj Kristensen?”

”Jeg håber at blive det! Det vil i hvert fald blive mere fredfyldt end i dag!”

Efter fem kvarters snak er duellen forbi. Kaj Kristensen kan ikke afgive løfter om, at der ikke skal afskediges hjemmehjælpere.

”Hvis der er for mange hjemmehjælpere, så skal der fyres nogen!”, siger han ligeud til sit publikum.

Det bliver ikke de sidste ord. I de følgende dage er der livlig mødeaktivitet blandt hjemmehjælperne. Og der bliver samlet penge ind til annonce i den lokale avis. Så mange penge, at der må blive råd til en helsides annonce. Det er der dog ikke, men en pæn annonce over tre spalter bliver det til med en opfordring til samtlige hjemmehjælpere om at møde på rådhuset onsdag 17.

Hjemmehjælpere begav sig op på borgmestergangen. De ville have borgmesteren i tale. Det var Svend Thorup (V) ikke indstillet på. Senere kom han dog ned i rådhusets forhal. 1986.

december kl. 7: "Mød op og vær solidariske". Efter 2 1/2 times venten i rådhusets forhal afbrudt af korte forhandlinger med socialudvalgsformanden og borgmesteren - samt et løfte fra byrådets økonomiudvalg om forhandlinger med Husligt Arbejder Forbund og tillidsrepræsentanterne – går de 100 hjemmehjælpere i arbejde i løbet af formiddagen. Det var halvdelen af styrken.

Borgmester Svend Thorup (V) løb ind i hjemmehjælperne, da han var på vej til møde i økonomiudvalget, og der har siden været to tolkninger af hans ansigtsudtryk, da han intetanende åbnede døren og så de mange "uniformerede" kvinder - overraskelse eller forskrækkelse. Han skyndte sig op på sit kontor - han skulle i al fald ikke indlede nogen forhandling. Heller ikke senere denne formiddag. De havde jo allerede talt med socialudvalgsformanden. Hvorefter hjemmehjælperne begav sig op på borgmestergangen, hvor tillidsrepræsentant Grethe Andersen bankede på døren til det lukkede kontor. Svend Thorup nægtede at komme ud. Kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard: "Det her må vi snakke om". Og dén snak endte med, at borgmesteren vandrede ned til hjemmehjælperne i forhallen. Han kunne dog ikke sige mere end partifællen Kaj Kristensen. Hjemmehjælperne vidste ikke, hvad det hele ville ende med, men manifestationen på rådhuset, solidariteten - *det* var en sejr. Det vidste de, da de forlod rådhuset og vendte tilbage til hverdagen. Denne sejr fik betydning i de kommende år.

Nedskæringer! Nedskæringer!

Grethe Andersen, tillidsrepræsentant i Husligt Arbejder Forbund i 1986:
"Jeg vil aldrig glemme, hvordan jeg havde det disse dage. Der havde jo aldrig været en sådan manifestation blandt hjemmehjælperne. Og der havde ingen tvivl været hos de hjemmehjælpere, der havde mulighed for at møde op. Man skal tænke på, at det er en stor kommune, og der skal noget til at komme ind til byen. Der var ingen tvivl om, at det var sådan man skulle

handle. At det gjaldt om at stå sammen. Men der var nogen, der ikke var mødt frem og af helt andre grunde – de var organiserede i andre fagforeninger eller slet og ret ikke organiseret. Og vi oplevede, at nogen af dem ”sladrede” til rådhuset om, hvad vi foretog os, og hvad vi sagde – de kom nemlig til de møder, vi sideløbende med rådhus-aktionen holdt i HK-huset.

En sådan oplevelse betød, at vore organiserede medlemmer fik en bevidsthed om, at der i det faglige arbejde for bedre arbejdsvilkår var nogle kolleger, man ligesom skulle være lidt forbeholdne overfor. Det var vilkårene. Men det var først ved denne lejlighed, det gik op for flere hjemmehjælpere. Hvis vi taler om faglig bevidsthed – så var det en sejr. Det var så som så, hvad vi fik ud af det i forhold til budgettet, socialudvalget og byrådet. Men der blev ligesom løst op for noget, da vi skiftede ordet ”budget” ud med ”omnormeringer”. Og det var i øvrigt socialinspektør Jens Meyhoff, der i kampens hede hviskede i mit øre, at vi skulle omformulere vore krav. Det ville borgmester og socialudvalgsformand i al fald gerne snakke om. Når det ikke længere hed ”budget”, så var der ligesom fjernet en rød klud fra politikernes øjne.

Det var i øvrigt min opfattelse, at socialforvaltningen kunne se det fornuftige i vores krav og så til fra sidelinjen i kampen mod borgmester og socialudvalgsformand. Siden har vi oplevet Thisted Kommune mere som en med- end en modspiller. Så det er ikke kun os, der har lært noget. I samme periode var der på andre arbejdspladser arbejdskampe, det var jo under en borgerlig regering, og om det har sammenhæng med samfundsforhold, tidsånden, eller hvad ved jeg, det skal jeg ikke gøre mig klog på. Men det var i al fald inden for det offentlige altid det samme problem: Nedsikringer, nedsikringer!”

”Hjemmehjælper kan man altid blive”

Grethe Andersen begyndte som hjemmehjælper ved Thisted Kommune i 1971. Det var dengang arbejdsforholdene var ”stille og rolige”, som hun - 30 år senere - formulerede det:

”Der var masser af tid hos den enkelte bruger. Det var ikke ualmindeligt, at der blev tildelt fire hjemmehjælpstimer – også to gange om ugen! Set i bakspejlet – ja, så var det nok lidt rigeligt. Men sådan var tiden jo. Der var tid til at snakke, til alt det ”sociale”, man snakker så meget om i dag, og det var måske derfor, hjemmehjælperne havde det omdømme – at hjemmehjælper det kan man altid blive, de bestiller jo ikke andet end at drikke kaffe. Det var den stående replik, man kunne blive mødt med i de år. Man havde ikke forståelse for, at der faktisk foregik dette sociale arbejde i hjemmene. Det er der jo ikke tid til i dag i samme grad”.

Den ”faglige bevidsthed” blandt kollegerne var ikke ret stor i 1970erne ifølge Grethe Andersen. Hjemmehjælperne var organiseret i Husligt Arbejder Forbund, der i slutningen af 1960erne fik en lokal afdeling i Thisted med Sigrud Andersen som formand. Fra 25-30 medlemmer dengang voksede afdelingen til 800 medlemmer i begyndelsen af 1980erne. Det var hjemmehjælpere, husassistenter m. fl., der senere blev sammenlagt med Dansk Kommunalarbejder Forbund. Fagforeningen skiftede navn til FOA, Forbundet af

Grethe Andersen: ”Jeg vil aldrig glemme, hvordan jeg havde det disse dage i 1986. Der havde jo aldrig været en sådan manifestation blandt hjemmehjælperne. Det var en sejr, der fik stor betydning for os senere”. 2002.

Sigrud Andersen – første formand for hjemmehjælperne i Thisted organiseret i Husligt Arbejder Forbund. 1974.

Hjemmehjælpere til „stormøde“ i HK-huset i begyndelsen af december 1986 for at drøfte „situationen“ omkring byrådets budget for det følgende år. Der var i det hele taget en livlig mødeaktivitet, der også omfattede et besøg - i „uniform“ - i byrådsalen for at lægge „pres“ på politikerne, som det blev udtrykt.

Offentligt Ansatte. Grethe Andersen blev ansat som distriktssekretær i Husligt Arbejder Forbund og senere som undervisningskonsulent i FOA.

”I 1970erne havde hjemmehjælperne mest med rengøring at gøre. Det var på dette tidspunkt, der begyndte en egentlig hjemmehjælperuddannelse – af syv eller fem ugers varighed – og i 1978 kom et diktat om, at alle hjemmehjælpere skulle på kursusbænken i 14 dage. Vi havde nok ikke tidligere været alt for hurtige med at få folk gennem dette forløb – det har noget at gøre med tradition for den slags her på egnen.

Jeg blev valgt til tillidsrepræsentant i 1981. Det var lige efter de første nedskæringer kom og som fortsatte slag i slag de kommende år. På et tidspunkt begyndte vi at kigge på, hvad vi kunne gøre for at undgå de værste besparelser. Derfor medvirkede vi til løsninger og besparelser, vi mente at kunne håndtere ved f.eks. omlægninger. Det skete i et rimeligt godt samarbejde med kommunen.

Men så - i 1986 - ville man pludselig ikke tale med os. Socialudvalgsformand Kaj Kristensen, han var – ja, nok lidt mere konfrontationssøgende end forgængeren Peder Fink. Han virkede lidt provokerende på os med den måde, han talte til os, det var vi ikke vant til. Sådan oplevede vi heller ikke, der blev talt til andre medarbejdergrupper. I samarbejdsudvalget protesterede vi mod budgetterne, og han påstod, vi ikke var i stand til at læse dem!”

Der blev samlet ind til en annonce i den lokale avis, men det blev ikke til den hele side, nogen havde ønske om, men dog til en synlig opfordring til alle kolleger om at møde op på rådhuset.

Grethe Andersen fremhæver to ting, der blev afgørende for en forbedring af arbejdsklimaet. For det første blev der åbnet for en dialog i de udvalg, der afløste de gamle samarbejdsudvalg, og for det andet fik den forbedrede uddannelse af de tidligere husassistenter skabt en øget bevidsthed om betydningen af at være fagligt organiseret.

”Men det kniber desværre med at få fat i de unge - de vil ikke arbejde med plejeopgaver i den offentlige sektor”.

En historisk landvinding i Thy

I 1976 kunne det konstateres, at ikke færre end 1300 kvinder i Thy havde fundet arbejde uden for hjemmets fire vægge siden 1971, da der var omkring 900 organiserede kvindelige arbejdere i Thy. I 1975 var tallet steget til over 2200. I 1955 var der omkring 740 kvinder med udearbejde, så det blev altså kun til en tilgang på godt 160 i alle årene op til kvindernes revolution - deres indmarch på arbejdsmarkedet - i 1971. Kvinderne blev "hængende" på arbejdsmarkedet, selv om de måske blev ledige i sidste del af 1970erne og 1980erne og bidrager dermed til de øgede ledighedstal. De ændrede normer for kvinders erhvervsarbejde er dermed en faktor, der påvirker ledigheden.

I første halvdel af 1970erne havde der været omkring fire gange så mange mænd på arbejdsmarkedet som kvinder, og det blev fremhævet, at kvinderne rantes først og hårdest af arbejdsløshed. 1976-statistikken viste imidlertid, at ledigheden ramte omtrent lige hårdt. Gennem de seneste år havde der nemlig været henved fire gange så mange mænd som kvinder uden arbejde. Der var registreret godt 8.000 organiserede mandlige arbejdere i Thy.

Og så afslørede opgørelsen fra arbejdsformidlingen, at Thy i de seneste år var ved at komme på lige fod med det øvrige land, når ledighedsprocenterne blev sammenlignet. Tidligere havde det været en tommelfingerregel, at arbejdsløsheden i Thy var det firedobbelte af landsgennemsnittet.

Men når ledigheden anno 1976 skulle gøres op, tegnede der sig alligevel dette billede: Efter de "gyldne" 1960ere og de næsten endnu "gyldnere" år i begyndelsen af 1970erne – i 1973 var arbejdsløshedstallet i Thy det laveste i næsten 20 år, nemlig knap seks procent – voksede køen af ledige igen. Og hårdest ramt var arbejdsmændene. Med "de gyldne år" blev der mere præcist hentydet til ti-året fra 1964 til 1974, da arbejdsløshedsprocenten var under 10. I 1976 svangede den fra måned til måned mellem 15 og 20 pct.

Det var som nævnt i den samme periode, at mange kvinder debuterede på de nye arbejdspladser, der blev skabt i de udflyttede industrivirksomheder ved hjælp af egnsudviklingsstøtte fra staten, og kun de færreste vendte tilbage til kødgryderne. Da mulighederne for beskæftigelse blev forringet under den lange økonomiske krise, der blev indledt i 1970erne, var de kvindelige førstegenerations-arbejdere kommet i fagforening og arbejdsløshedskasse. Og dermed blevet en faktor i ledighedsstatistikken.

For de fleste af de nye kvindelige industriarbejdere var faglig organisation og faglig bevidsthed i sagens natur noget nyt og uprøvet. På et par af virksomhederne havde det de første år været svært at få kvinderne til at vælge tillidsrepræsentant.

Trods ledigheden var Thy i kraft af den dynamik, der

Arbejdsløse kvinder bygger hus på teknisk skole. 1987.

Arbejdsformidlingen i Thisted i august 1981. Det er svært at få overblikket, når omkring 100 arbejdssøgende skal være i et lokale beregnet til 30. Men med en stol til hjælp går det bedre. Arbejdsløse thyboer søger job i Norge.

I 1983 var ikke færre end 350 af HK-afdelingens 1900 medlemmer uden arbejde. Og 17 af dem forsøgte på utraditionel vis at få noget at bestille. De udgav et katalog med de enkeltes kvalifikationer og personlige oplysninger, en slags "blå bog", der blev sendt til arbejdsgivere i Thy og på Mors. Hidtidige erfaringer med at skaffe arbejde efter et kursusforløb var ikke de bedste. "En del jobs besættes af andre ledige, der kommer i beskæftigelse med tilskud fra det offentlige – altså langtidsledige", forklarede Jørgen Jørgensen, arbejdsløsmøbelekspedient fra Vorupør. Initiativet udsprang af et kursus på Thisted-Hurup Handelsgymnasium.

var tilført det lokale erhvervsliv med nye industrier, ikke længere dén arbejdsløshedsø, som egnen er karakteriseret som andet sted.

Målt med 1960ernes alen var det intet mindre end en historisk landvinding for Thy. Og i 1990erne fik området hurtigere vækst i beskæftigelse og lavere ledighedsprocenter end det øvrige Danmark.

Beskæftigelse og ledighed var på dagsordenen næsten overalt gennem 1970erne, det skortede ikke på forslag og idéer, og i Thisted Byråd forsøgte socialdemokrater endda at rejse en debat om de beløb, der var afsat til opførelse af et nyt rådhus: Ville det ikke være mere relevant at bruge pengene i kampen mod den stigende ledighed? Det var de færreste, der kunne tilslutte sig, mens flere tilsyneladende kunne blive enige om at anvende de mange penge, der blev udbetalt i arbejdsløshedsstøtte, til "noget produktivt", som det blev udtrykt.

Det var imidlertid et område, hvor de lokale politikere ikke havde større indflydelse, så herved blev det.

Andre tog mere håndgribeligt situationen i egen hånd og søgte arbejde udenlands. I første række Sverige, senere Norge. Kun en enkelt arbejdsløs thybo fortrød, da han sammen med 36 andre var i Kristinehamn for at søge job. En række virksomheder havde inviteret thyboerne, og 13 arbejdsløse traf på stedet beslutningen om at blive. De resterende 23, deriblandt flere familiefædre, "udvandrede" i løbet af den nærmeste tid.

Arbejdsformidlerens "choktal"

En arbejdsformidler kom i modvind hos Arbejdernes Fællesorganisation, fordi han havde givet udtryk for, at kun ti procent af de ledige i realiteten var til rådighed for arbejdsmarkedet.

Det var en påstand, fagbevægelsen ikke kunne godtage. Den ville se dokumentation.

Arbejdsformidleren ville "ikke genere de ledige, men give et realistisk billede af situationen", forklarede han sig. Han hævdede med henvisning til erfaringer på arbejdsformidlingen, at omkring 20 pct. af de ledige var mellem 60

og 70 år, og det kunne være vanskeligt at anvise dem arbejde. Ydermere var der efter hans opfattelse en tredjedel, som hørte under kategorien deltidsledige. Det kunne være fiskere, hjemmehjælpere, vejrligsledige, som måske kun var ledige på grund af f.eks. mangel på materiale. Ti procent var revalident, syge og gravide, som det kunne være vanskeligt at finde arbejde til. Ti procent ventede på at komme på skole eller til militæret. Få procent havde så høje uddannelser, at de ikke kunne anvises arbejde. Og endelig var der nogen, som ikke ønskede at komme i arbejde, men var tilfredse med understøttelsen.

Til rest blev der kun ti procent, som var klar til at springe ind på arbejdsmarkedet, hvis chancen bød sig.

Fagbevægelsen afviste, at virkeligheden var skruet sådan sammen, arbejdsformidlingens chef ville ikke kommentere sagen og "choktallene", som de blev karakteriseret i pressen, og arbejdsformidleren henviste efterfølgende til en undersøgelse, der viste, at hans tal "ikke var helt hen i skoven".

På arbejdsformidlingen var der omkring 50 ledige stillinger, som ikke kunne besættes. "Det kan ofte knibe for arbejdsgiverne at forstå det, når statistikkerne siger, at vi har så og så mange ledige", tilføjede arbejdsformidleren i november 1977.

En særlig indsats blev der af Thisted Kommune gjort for at skaffe unge en meningsfyldt beskæftigelse - og det var en opgave, alle kunne bidrage til. I det nye rådhus blev der opstillet en "idékasse" med forslag til, hvordan man kom ungdomsarbejdsløsheden til livs. I første omgang blev det til 14 forslag, men kommunens nyansatte konsulent, Elo Madsen, håbede på flere. Det var ikke alle, der kunne realiseres, da man f.eks. ikke måtte give sig af med produktioner, der konkurrerede med det private erhvervsliv. Som introduktion til beskæftigelsesprojekterne skulle de unge gennem erhvervsorienterede kurser på Specialarbejderskolen.

"Det har vist sig, at kommunen kender sin besøgstid, når det virkelig gælder", erklærede Elo Madsen, da byrådet vedtog Beskæftigelsesplan 1979. Den skulle skaffe fuldtidsarbejde til 82 unge i et halvt år. Med planen havde byrådet accepteret en udgift på 2,6 mio. kr., som ikke havde været med i budgettet for 1979. En ordning med tilskud til private arbejdsgivere, som ekstraordinært antog unge ledige, fortsatte sideløbende med de andre foranstaltninger. Et vigtigt led var etablering af kontaktcenter og værksted. Et unglyg-udvalg med håndværksmestre og fagforeningsfolk skulle sørge for, at indretning af værksteder og undervisningslokaler med mere i den gamle realskole på Plantagevej kom til at gå smertefrit. Det var det senere medborgerhus Plantagehuset, der så småt var på vej.

Beskæftigelsesarbejde. Unge planter træer og buske ved Trap-sandvej. 1975.

Utraditionelt beskæftigelsesprojekt for unge. Ole Klemme (tv) fra det tidligere træskibsværft i Thisted leder en flok unge ledige, der er i gang med at bygge en fiskerbåd til Vorupør. Det er en såkaldt Vorupør Fond, der står bag. Dens formål er at medvirke til sikring af fortsat fiskeri fra kysten i Vorupør. Kystfiskeriet har stor betydning for Vorupør og det lokale turistliv. Næsten alle turister i Thy er på et eller andet tidspunkt nede omkring landingspladsen og molen i Vorupør - viser en undersøgelse. Det er planen, at unge skal oplæres til fiskeri på den nye kutter, så Vorupør-flåden får nye kræfter. 1987.

Det var de unge, der skulle udføre arbejdet, og den slags beskæftigelsesarbejder havde andre steder ført til beskyldninger om, at kommunerne gik erhvervslivet i bedene. Det var denne situation, man ville forebygge i Thisted.

En stor undersøgelse af unges arbejdsløshed viste samme år, at det især var pigerne, der blev ramt af ledighed. Mens rundt regnet hver femte unge mand - eller knap 20 pct. - stod uden job, manglede hver fjerde pige - 25 pct. - noget at bestille. 3.200 i alderen 15-24 år havde været omfattet af undersøgelsen, der viste, at mens kun fire mænd havde været ledige i over et år, gjaldt dette for 32 kvinder. For begge køn var den største ledighed samlet omkring alderstrinnene 19-22 år.

Elo Madsen: "Man har gjort de unge en bjørnetjeneste ved at lave lønregler, så de skal have voksenløn, når de er 18 år. Netop i disse tider er der forholdsvis få 18-årige med erhvervs erfaring, og det er folk med erfaring, virksomhederne foretrækker".

Et nødråb fra de unge

Unge kæmpede hele perioden om en plads på arbejdsmarkedet – i første omgang handlede det "bare" om en lære- eller praktikplads.

I forsommeren 1990 kunne man læse dette nødråb i den lokale avis:

"Situationen er desperat for mange af de unge. De står nærmest på nakken af hinanden for at finde en arbejdsplads, og det er et stående samtaleemne blandt dem herude: Hvor kan jeg komme hen? Især i øjeblikket hvor de er ved at færdiggøre basisåret. De er for længst begyndt nedtællingen til juni, og mange af dem har løbet spidsrod for at sikre sig en fremtid".

Det var studievejleder Jens Eliassen, teknisk skole, der udtalte sig til avisen. Han var medlem af det tværfaglige udvalg, som forsøgte at stampe flere lære- og praktikpladser op i Thy og på Mors. I udvalget var også repræsentanter for arbejdsgivere, lønmodtagere og arbejdsformidlingen. Baggrunden var, at over 100 unge, som tog basisåret denne sommer fra teknisk skole eller handelsgymnasiet, fortsat ikke havde fundet en arbejdsgiver. 400 unge sluttede basisåret. Jens Eliassen oplevede, at de unge var udsat for et meget stort pres fra mange sider: Forældrene, kammeraterne og alle de andre, der ustandseligt spurgte: "Har du fået en læreplads?" Nu forsøgte de unge så at "sælge" sig selv gennem den lokale avis.

Mangelen på lære- og praktikpladser er en slags barometer på tilstanden på arbejdsmarkedet her ved indgangen til 1990'erne, og Jens Eliassen tegner et præcist billede af de unges situation her-og-nu:

”De er nervøse og forskrækkede, for de har været øjenvidner til, at nogle af deres kammerater er blevet, hvad man nærmest må betegne som kroniske bistanndsklienter. De har aldrig fået en chance under de meget barske vilkår, som gælder for de unge i dag”.

Ved udgangen af 1990'erne så situationen helt anderledes ud.

I sommeren 1999 havde Thisted Kommune amtets laveste ledighed – og endda lavere end Bjerringbro, der normalt plejede at ligge lavest som følge af virksomheden Grundfos i byen. Thisted havde 1. juni en ledighed på 2,9 pct. i forhold til 3,8 pct. det forrige år. De 2,9 pct. svarede til 495 ledige. Faldet i ledigheden var sket på stort set alle områder – og også når det gjaldt køn og branche.

Det gik godt for virksomhederne i kommunen, og arbejdsformidlingen havde en stor efterspørgsel på arbejdskraft.

Så det var med lutter optimisme, thistedboerne skød sig ind i det nye årtusinde ...

Paradoks-problemer

Vi vender tilbage til 1980'erne.

Det var begyndt at lysne for beskæftigelsen. Da SiD holdt generalforsamling i eftersommeren 1984 fremgik det, at der var stigende aktivitet inden for bygge- og anlægsbranchen. Og det smittede af på ledigheden blandt specialarbejdere. Afdelingen i Thisted med 1800 medlemmer havde ”kun” 250-300 arbejdsløse. Og året efter rapporteredes det, at alle tømrere og snedkere var kommet i arbejde. Foruden de 875 medlemmer gjaldt det 75 af de såkaldte ”tillærte”, der var beskæftiget på egnens møbelfabrikker.

”Betydeligt fald i Thys arbejdsløshed” var en af overskrifterne i den lokale avis i begyndelsen af 1986 til en artikel om, at der ikke var den store interesse blandt ledige for at tage imod enten uddannelses- eller iværksætterstøtte, der var dele af et jobforlig mellem regeringen og De radikale i folketinget.

Leo Jepsen, arbejdsformidlingschef i Thisted, oplyste, at der var 25 pct. færre arbejdsløse i Thy og Mors på et år.

Arbejdsformidlingen havnede i en usædvanlig situation.

Der var fortsat ledige, men der var også ledige jobs, der ikke kunne besættes. I annoncer i de lokale aviser søgte man mænd og kvinder til 120 ledige jobs. Det drejede sig både om faglærte og ufaglærte. Der blev stillet krav til ufaglærte, som alle ikke umiddelbart var i stand til at honorere. Og kvinder blev opfordret til at gå ind i ellers traditionelle mandefag – f. eks. som svejsere.

Men i 1990 var der pludselig en anden dagsorden: Arbejdsløsheden var steget markant i Thisted.

Mens arbejdsløsheden fortsat faldt i Viborg Amt som helhed, var der sket en bemærkelsesværdig stigning i Thisted Kommune. Med en stigning på hele 13 pct. indtog Thisted den absolutte jumboplads i statistikken fra arbejdsmarkedsnævnet. ”Opsvinget lader vente på sig”, forklarer arbejdsformidler Birgit Langgaard, Thisted. ”Alene inden for HK-området er der i Thisted Kommune registreret 48 flere arbejdsløse end for et år siden – det er en stig-

Arbejdsformidlingschef Leo Jepsen, afdelingssekretær i HK Arnold Larsen, og souschef Johannes Heegaard. Arbejdsformidling og fagforening arbejdede sammen om nye jobs til ledige HK'ere. Arbejdsformidlingen havde fået adresse på Nytorv, da Thisted Kommune i slutningen af 1970'erne samlede sine kontorer – der havde været spredt rundt i byen – i den nyopførte administrationsbygning i Asylgade. Arnold Larsen fik i øvrigt en top-post i HK og flyttede til København. Mange år senere vendte han tilbage til Thy og gjorde i Vorupør en hobby til sit nye levebrød – lystfiskeri. Han åbnede en forretning med lystfiskerudstyr i den lille by ved det store hav.

Jørgen Thomsen, beskæftigelses-konsulent ved Thisted Kommune. 1985.

ning på 11,3 pct. Men også bygge- og anlægssektoren har fået flere ledige, ligesom statistikken for kommunalarbejderne taler om en snes mennesker i kommunen, som er gået fra arbejde til lediggang”.

Bistandsklienterne vejede imidlertid også tungt, når arbejdsløsheden i Thy på dette tidspunkt skulle gøres op. Alene i Thisted var antallet steget med et halvt hundrede i løbet af et år.

Afdelingssekretær i HK, Ole Eriksen, langede i 1980erne ud efter ”systemet”. Det var snarere reglen end undtagelsen, at en langtidsledig erstattes af en ny langtidsledig, når en ansættelsesperiode udløb: ”Meningen med loven var, at de langtidsledige efter de ni måneder med tilskud kunne få en varig ansættelse, men det sker sjældent”.

I forbindelse med regeringsskiftet havde den konservative arbejdsminister Grethe Fenger Møller bebudet ændringer i administrationen af den såkaldte jobskabelseslov fra den forrige socialdemokratiske regering. I Thisted ventede man i 1983 på et cirkulære, der skulle gøre det muligt for ikke alene det offentlige, men også den private sektor og organisationer at ansætte og aflønne konsulenter, der kunne finde nye projekter eller produktioner med jobs til unge. I Thisted sigtede den nye beskæftigelseskonsulent Jørgen Thomsen mod at igangsætte genopbygningen af gården Rolighed, hvor en række ungdomsforeninger skulle have til huse, og ombygningen af det tidligere missionshus på Kirkegårdsvej til amatørteater. Projekterne lå hos amtets arbejdsmarkedsnævn, der skulle sikre, at der ikke blev sat produktioner i gang, der konkurrerede med tilsvarende private foretagender. Et tredje projekt handlede om en produktion af træflis fra Tved Plantage, der bl.a. kunne afsættes til Østerild Skole, erhvervsforkolen og Plantagehuset. I Plantagehusets værksted havde arbejdsløse udviklet et træflisfyrr, der kunne benyttes af private husejere.

Ledigheds-industrien i Thisted

Fagforeningerne gik sammen med bl.a. specialarbejderskole, handelsskole, daghøjskole og voksenuddannelsen målrettet ind i arbejdet med at give ledige nye kompetencer gennem kurser og praktikforløb, der honorerede de krav, en ny tid stillede til medarbejdere. For handelsskolen var det bl.a. den nye informationsteknologi, det drejede sig om at kvalificere de ledige til, da

Tegning: Erik Bach Andersen.

den rykkede ind på arbejdspladserne. Og Thisted Kommune spillede aktivt med.

Det stærkt stigende antal langtidsledige var en væsentlig årsag til, at kommunen i 1991 oprettede et jobkontor på rådhuset. Tidligere havde man haft et beskæftigelseskontor til at tage sig af de mange, der ikke kunne skaffe et job ad de sædvanlige kanaler, og da kommunen overtog en del opgaver fra arbejdsformidlingen, havde politikerne besluttet at intensivere indsatsen.

På dette tidspunkt var ikke færre end 176 langtidsledige placeret i arbejds-tilbud i daginstitutioner og på plejehjem. I 1996 blev knap 100 stillinger - såkaldte "puljeblikke" - oprettet inden for det offentlige i Thy. Det var jobs forbeholdt lønmodtagere med mere end to års ledighed bag sig - samt et udslag af regeringens ønske om at højne det offentlige serviceniveau.

Med de mange ledige og de forskellige kurser og omskolingsforløb flere steder i kommunen opstod der, hvad der er blevet betegnet som en "ledighedsindustri" med mange involverede.

Nærmest en industri ved siden af - industrien.

En portion "kassetænkning" var også blandt spillerne omkring bordet med de mange arbejdsløse - hvem skal nu betale, hvem kan nu betale, hvordan får vi reduceret udgifterne - ja, hvordan får vi sendt sorteper videre? Og det var en rolle, den ledige i sagens natur fik i mange tilfælde.

En kendsgerning var det - som det fremgik ved flere lejligheder gennem 1990'erne - at stadig flere "hang fast i ledighedssumpen".

Rotationen på arbejdsmarkedet omfattede næsten udelukkende det såkaldte "A-hold". Amtets arbejdsmarkedsnævn konstaterede således i 1993, at "B-holdet"s tilknytning var minimal, og det blev dokumenteret med, at den gennemsnitlige ledighed fra 1987 til 1993 var steget med 40 pct., mens antallet af "ledighedsberørte" var faldet med to pct. Det betød med andre ord, at færre bar, hvad nævnet karakteriserede som "en markant større ledighedsbelastning".

I 2000 skete der i øvrigt en sammensmeltning af Teknisk Skole Thy/Mors og AMU-Center i Thisted, hvor to kulturer kom under samme tag - som det blev beskrevet.

Færre ledige havde på dette tidspunkt betydet en reduktion af den tidligere specialarbejderskoles aktiviteter på samlet 30 pct. Nedgangen svarede imidlertid ikke nøje til nedgangen af ledige. Hovedårsagen var, at kommunerne og AF-systemet ikke længere ville betale for lediges kurser på AMU-centret. Kommunerne skulle selv betale for bistandsklienternes deltagelse i AMU-kurser - og det betød et totalt stop. Det skete på trods af, at kommunen havde fået kompensation for udgiften via et forhøjet bloktilskud. "En svinstreg uden lige". Det var kommentaren fra AMU-centret.

Den professionelle tillidsmand

Mogens Kjældgaard fik i 1974 lyst til at bosætte sig i Thy, som han kendte fra sine ferier i forældrenes sommerhus i Vesløs. Den unge murersvend fik straks arbejde hos en mester i Frøstrup, og efter en periode som arbejdsløs fulgte tre år som svend ved et murerfirma i Sennels. Så lagde han murerske-

"Med Vorherre som tropsfører"

I 1986 var der næsten 1.000 medlemmer - eller helt nøjagtigt 994 - i den kristelige fagbevægelse i Thy, der havde afdelinger i Thisted og Hurup. Kontoret i Thisted var året forinden åbnet i Kongensgade. På landsplan var der 40.000 medlemmer. I Thistedafdelingen 581 og i Sydthy 413 medlemmer.

I den kristelige fagbevægelse lagde man ikke skjul på, at motivet for en del medlemmer kunne være det billigere kontingent i forhold til den traditionelle fagbevægelse.

"Men for de fleste har det vist været afgørende, at vi står uden for de politiske partier og er i stand til at samarbejde med - og konsultere - alle på Christiansborg og på arbejdsmarkedet", erklærede informationschef Per Boysen under et besøg i Thy.

"Der er også en del af vore medlemmer, der er blevet trætte af den interne uro i Socialdemokratiet og splittelsen i den socialdemokratisk dominerede fagbevægelse".

Forholdet mellem den etablerede fagbevægelse og den kristelige har i sagens natur aldrig været hjertelig.

Heller ikke i Thy.

En karakteristisk udtalelse er således dén, formanden for murerne, Mogens Kjældgaard, Vesløs, kom med i forbindelse med en arbejdskamp, som afdelingen i slutningen af 1970'erne førte mod et kristeligt organiseret byggefirma i Skjoldborg:

"Vi går ind for fuld religionsfrihed. Men det er altid betænkeligt, når nogen vil tage patent på Vorherre, og når han som her bliver brugt som tropsfører i en faglig organisation med det formål at underminere den eksisterende fagbevægelse - så må vi klart sige fra".

en og blev lønnet formand for den nye lokale afdeling af murerne fagforening, der hentede sine 600 medlemmer fra Thy, Mors og Salling.

Året før havde Murerforbundets kongres besluttet at reducere antallet af lokalafdelinger fra 120 til 25. Tiden med ganske små faglige afdelinger med en fritidsformand og -kasserer var passé.

Strukturændringerne blev i disse år gennemført overalt inden for fagbevægelsen, der blev ”professionaliseret”. De nye og større afdelinger ansatte fastlønnede og uafhængige tillidsfolk, der kun skulle stå til regnskab over for medlemmerne.

Som tilrejsende københavnsk murersvend voldte den omstilling ingen vanskeligheder for Mogens Kjældgaard, der selv fornemmede, at han blev modtaget med en tvetydig holdning blandt kollegerne.

”Selvfølgelig var jeg en fremmed, men man var også glad for, at der var nogen, der gjorde noget!” husker han.

Ved den nye murerafdelings start i 1978 var ikke mindst skurforholdene under al kritik. I landdistrikterne var det ikke unormalt, at der slet ikke fandtes et skur på byggepladsen.

”Skur- og velfærdsproblemet var en hård nød at knække. Det var nok mest et spørgsmål om mentalitet. Der var aldrig nogen, der havde stillet krav. Det var jo små firmaer, og tit sad mesteren ved det samme bord som svendene. Ofte var tankegangen den, at når han kunne nøjes med de eksisterende forhold, kunne svendene også. Er det ikke rigtigt, sagde mesteren og kiggede på svendene, som nikkede. Men vi kørte hårdt på og fik gennemtruffet en forbedring af forholdene - undertiden med trussel om arbejdsret.

Murerne var foregangsmænd inden for bygge og anlæg med forbedring af forholdene på arbejdspladsen, og Mogens Kjældgaard husker kun ganske få tilfælde af repressalier fra mestrene mod fagligt aktive murere.

”Det irriterede mig, at de andre byggefag ikke bakkede os op. Jeg husker et tilfælde fra Thy, hvor en tømrermester, der beskæftigede både tømrere og murere, havde købt et nyt flot skur til sine murersvende. Det var sket efter en hård konfrontation, hvor jeg havde truet med arbejdsretten, hvis ikke der inden en bestemt dato var anskaffet nogle ordentlige faciliteter. Da jeg nogle dage senere kom ud på pladsen i andet ærinde, konstaterede jeg, at det nye skur var blevet fjernet. Murerne var også væk. De havde påbegyndt et nyt arbejde et andet sted og havde taget skuret med sig. I stedet var det gamle kasserede skur blevet kørt ind på pladsen, hvor det nu blev benyttet af tømrerne, der var ved at rejse spær.

Jeg spurgte, om de var tilfredse med at blive behandlet som andenrangs mennesker, men fik ikke noget klart svar. Så kørte jeg ud i tømrernes fagforening og forelagde sagen, men heller ikke det fik jeg noget ud af. Fagforeningen ville gerne stille krav, men kun hvis medlemmerne klagede. Sådan var holdningen også i SiD, og det var jeg dybt skuffet over. De forskellige måder at gribe tingene an på betød, at murerne fik et renommé som ”besværlige”. Så snart der kommer murere på pladsen, så bliver der vrøvl og ballade! Sådan tror jeg, at vi i de første seks-syv år blev opfattet af både vores egne mestre og af byggefolk i almindelighed”.

Mogens Kjældgaard er overbevist om, at ”professionaliseringen” – ikke

Mogens Kjældgaard, formand for murerne fagforening. Kom fra København til Thy i 1974. Ved den nye murerafdelings start i 1978 var ikke mindst skurforholdene under al kritik. I landdistrikterne var det ikke unormalt, at der slet ikke fandtes et skur på byggepladsen.

Fagligt møde

Når voksne mennesker fræser rundt med barnevogne, tramper løs i sæbekassebiler, putter breve i postkasser hængende højt i træer, tamper til hinanden med pudevår og deltager i vandkampe og ølkasse-stabling ... så er vi til Fagenes Fest. Det store grin og uhøjtidelige samvær på tværs af faggrænser.

Men det er også manifestation og noget så gammeldags som standsbevidsthed med optog gennem byen i udsmykede vogne repræsenterende fag eller virksomhed. Og med Thisted Garden, Falck og brandvæsenet, naturligvis.

Efter mange års pause blev Fagenes Fest genoplivet med stor succes i 1989. "Det er vigtigt, at vi får tid til at mødes i leg og skæg. At nogle af de roller og piedestaler, som byrådsmedlemmer, embedsmænd og fagforeningsbosser let kan komme til at sidde på, bliver pillet ned", som Susanne Kloster fra Dansk Kommunalarbejder Forbund udtrykte det. 4000 overværede slagenes gang på Vestre Dyrskueplads.

Der var Fagenes Fest igen i 1992. Og med ligeså stor tilslutning. "En dejlig dag med skæg og ballade, hvor arbejdere og arbejdsgivere mødte hinanden uden at have overenskomsten i hånden", som primus motor, Johs. Heegaard, nu udtrykte det. Og i 1995 blev der atter varmet op. Og der var steghed på dyrskuepladsen på dagen. Mange foretrak en tur til stranden eller et andet køligt sted. I al fald var der væsentligt færre på pladsen end forrige gang. Elisabeth Pedersen, formand for LO-Thisted, erkendte, at det havde været svært at finde den gejst, som

Fagenes Fest 1977. Dyrskuepladsen i Thisted.

kendetegnede Fagenes Fest tre år tidligere. "Jeg ved ikke, om Fagenes Fest har overlevet sig selv. Det synes jeg ikke, men der er jo mange kræmmermarkeder og lignende at konkurrere med". En række af de virksomheder og organisationer, der tidligere var med, havde ikke tilmeldt sig arrangementet denne gang. Måske var det ikke kun det varme augustvejr, fagbevægelsen var oppe imod, men selve tidens berømte ånd?

blot i fagforeningerne, men også i mesterorganisationerne – førte til, at der blev skabt et forhandlingsmiljø, der blev i stand til at løse konflikter.

"I 1970'erne forhandlede vi med de lokale mesterorganisationer. Når man var til mæglingsmøde, var det et par lokale murermestre, der kom lige fra stilladset, som repræsenterede arbejdsgiversiden - og det var meget uprofessionelt. Selv om "facitlisten" var klar, sagde de blot nej, og så gik sagen til voldgift. I begyndelsen af 1980'erne fik byggefagenes arbejdsgiverorganisationer oprettet deres regionale kontorer, hvor der blev ansat mæglingsmænd, der var i stand til at finde løsninger, når der opstod tvister.

På arbejdspladserne gik det fremad med velfærden – i hvert fald i murerfaget. De murermestre, der for længst havde bragt deres forhold i orden, blev irriteret på kolleger – eller konkurrenter – der stadig brugte gamle skure, og flere af dem begyndte at ringe til mig og beklagede sig. Kan det være rigtigt, at den og den kan få lov til at køre rundt med sådan en smadderkasse? spurgte de. Næh, det kunne det selvfølgelig ikke! Det skulle vi nok tage os af. Så på den måde fik vi fra en lidt uventet side hjælp til at finde de sidste syndere. Som årene gik, fornemmede jeg også hos murermestre en stolthed over at have tingene i orden. Jeg har således flere gange oplevet at blive ringet op af mestre, der bad om at få besøg på pladsen, fordi de gerne ville vise mig en eller anden nyanskaffelse til skurene. I sådanne situationer følte jeg for alvor, at vi havde opnået noget".

Mogens Kjældgaard var murerens lokale formand i 16 år. I 1994 blev

murerforbundet opløst og indgik som en brancheforening i SiD. Medlems-tallet var svundet ind under de hyppigt tilbagevendende byggekriser, hvor en del murere havde forladt faget til fordel for et fast arbejde i møbelindustri eller på slagteri.

Gammel solidaritet på nye vin-flasker

Fagforeninger blev udbygget, lagt sammen med andre, fik lønnet personale og kom til at omfatte et større geografisk område allerede fra 1970erne.

Det var en udvikling, der fortsatte gennem 1980-1990erne. Stadig nye opgaver blev taget op - bl. a. med ansættelse af socialrådgivere - i takt med ændringerne på arbejdsmarkedet, og ikke mindst administrationen af arbejdsløshedskasserne krævede både mandskab og ekspertise.

Det er en professionalisering, men også ”nationalisering” i den forstand, at den lokale verden på det faglige område (og de gamle fagkulturer) brydes op, og kommunikationen med den overordnede ledelse/sekretariat styrkes væsentligt, samtidig med at kurser og anden uddannelse giver de lokalt valgte tillidsrepræsentanter en ny horisont og berøringsflade.

Fagforeningerne fulgte med andre ord med tiden.

Problemet kunne være den faglige bevidsthed hos især de unge; det var ikke altid *de* kunne se nytten af et medlemsskab.

Metal-formanden Per Jensen var inde på det allerede i 1982, da han på en generalforsamling talte om en gulerod for at gøre unge aktive.

Ifølge Metal-formanden risikerede det faglige arbejde at blive kvalt mellem en mængde andre fritidstilbud for unge, hvis ikke fagbevægelsen lavede nogle udenoms-aktiviteter, som kunne fange interessen og fjerne indtrykket af fagbevægelsen som en støvet institution kun for ”de gamle”.

Metal havde haft succes med at arrangere en tur til Bornholm. På en sådan tur kunne de ikke undgå at diskutere, hvad der skete på deres arbejdspladser. Det var *dén* vej, fagbevægelsen skulle køre. Mente den lokale fagforenings-formand.

I 1990erne stod HK Thisted som arrangør af foredrag med kendte ”mediemennesker” og indbyder til vin-aften, hvor der sættes focus på italienske vine – for nu at få det hele med. Ingen gulerødder her. ”Og du vil naturligvis også få mulighed for at prøvesmage vinene”.

Skål!

Fagforeningen diskuterede i de samme år en kampagne, der skulle forbedre dens image over for de unge og gik bl. a. ud med en annonce med overskriften: ”Vi synes først og fremmest, du skal være solidarisk med dig selv”.

Af banen. Her kommer Jens med fagforeningsfanen! Demonstrationstog - mod overenskomsterne - på vej gennem Vestergade til Store Torv, hvor højttalerne er linet op. 1985.

Miljøudstilling og møde i HK i Thisted. Med kommunal deltager Hans Petersen og yderst til højre byrådsmedlem Alfred Overgaard (V). Til venstre for Alfred Overgaard sidder Erik Hove Olesen, senere lokal HK formand - og borgmester, 1979.

Enten var det et nyt budskab eller det gamle solidaritets-begreb på nye vinflasker?

HK forsøgte med kampagnen at vende en stagnation i medlemstilgangen. Ikke mindst den teknologiske udvikling inden for både handel og industri havde presset mange traditionelle HK-arbejdspladser ud af arbejdsmarkedet. I Thy var der dog en af landets højeste organisationsprocenter.

HK lagde op til, at en fagforening skulle være en slags serviceorgan for medlemmer i alle døgnets 24 timer og kunne tilbyde mange af de "varer", det moderne - unge - menneske efterspurgte i såvel arbejds- som fritidsliv.

Historier fra Thisted

Der har gennem hele perioden 1970-2000 været arbejdsnedlæggelser, strejker og enkelte blokadesager rundt om på virksomheder og hos håndværksmestre, oftest af kortere varighed og affødt af både lokale og landspolitiske forhold.

I begyndelsen havde konflikterne mere karakter af, hvad der andet sted er blevet karakteriseret som "markante konfrontationer".

Bemærkelsesværdige er arbejdskampene på Hellesens og Oticon i 1980'erne.

På Oticon blev det et vendepunkt for de aktionerende kvinder, der førte til en form for solidaritet, de ikke havde oplevet tidligere på virksomheden: "Pludselig kunne vi stå sammen ..."

En af de mere spektakulære arbejdskampe fandt sted på Thisted Havn i 1983, da en landsomfattende konflikt nåede til Thy. Havnearbejdere aktionerede mod regeringens nye dagpengeregler.

Skibet hed "Charlie", lasten, der i flere dage ikke kunne blive losset, bestod af sojaskrå, som snart ville blive en mangelvare hos egnens landmænd, der i et antal af et halvt hundrede troppede op for at sikre løsningen.

Tumult og blokade på Thisted Havn omkring skibet med det gode navn Charlie. Blokaden blev brudt, løsningen fuldført og landmændene fik deres tiltrængte sojaskrå. Og historien om historierne i den lokale avis blev der tygget videre på i et kritisk tidsskrift. 1983.

Blokaden blev ophævet, der blev skubbet og mast og stemt imod, da 22 betjente fra Thisted og Nykøbing fjernede en snes blokadevagter, der havde dannet kæde foran en lastbil.

Og snart var det atter hverdag på havnen i Thisted.

Men historien om Thisted-blokaden havnede i et tidsskrift "Kritik", hvis læsere især er dansklærere på gymnasier og universiteter.

Eller rettere det var historien om, hvordan historierne i den lokale avis kunne analyseres, når man havde de kritiske læsebriller på.

Hjemmehjælpernes aktion på rådhuset var ikke i stand til at påkalde sig en sådan bevågenhed uden for byen.

Det var en aktion affødt af lokale forhold, budget-ændringer og deres konsekvenser, men det blev en "sand" arbejdskamp i den forstand, at den gjorde en stor gruppe kvinder mere bevidste om deres eget værd og betydningen af, at det gjaldt om at holde sammen i den daglige kamp. Også *de* oplevede: "Pludselig kunne vi stå sammen ..."

Der går en linje fra aktionerne på Hellesens og Oticon til hjemmehjælperne. Det er den samme oplevelse af solidaritet og "vi-kan-selv-holdning", der er bemærkelsesværdig, da det i flere tilfælde handler om første generations fagligt aktive. I begyndelsen af 1970erne havde det som nævnt faktisk været vanskeligt at få kvinderne til overhovedet at lade sig organisere.

Og vi er lysår fra den virksomhedskultur, det miljø, der herskede på en helt fjerde kvinde-arbejdsplads i 1950erne og 1960erne, en af de største i Thisted: Smithson på Munkevej, som købstadshistorien beretter om andet sted. I mange tilfælde er det mødrene til den generation af kvinder, der siden rykkede ind i de nye industrier, der arbejder her. Historien om kvinderne og arbejdet uden for hjemmets fire vægge, kvindeinvasionen på arbejdsmarkedet, intet mindre - se, *det* er en rigtig Thisted-historie!

Ude på landet

I 1975 havde den nye storkommune eksisteret i fem år, og den var svær at finde rundt i. Også sådan rent fysisk.

Men dét blev der så rådet bod på.

1975 var nemlig året, da alle gader, veje og huse fik navn og nummer.

Kommunale teknikere regnede med, at den første trediedel af kommunen kunne tage de nye adresser i brug 1. februar. Nogle steder, bl. a. i Vorupør, havde det været nødvendigt at give huse andet nummer, fordi vejmandene havde vanskeligt ved at finde frem til de ”rigtige” huse, hvis ejere ofte slet ikke boede fast i kommunen. De andre steder kendte de lokale vejmande alle i deres områder og vidste præcis, hvem der ejede gårde og huse.

”Vi har stort set ikke fået klager over nye navne eller numre”, fortalte ingeniør Johs. Mortensen, Thisted Kommunes tekniske forvaltning.

”Borgerne indsendte forslag om navne på gader og veje, hvorefter vi udarbejdede et komplet forslag til byrådet. Derefter blev der indkøbt skilte for 176.000 kr. med 400 navne. Vi satte først alle de skilte op, hvor gader og veje hidtil havde været unavngivne, eller hvor der ingen ændringer var. Nogle mennesker i oplandet mente ikke, det var nødvendigt at give deres veje navne – de kendte dem jo – men man kan sikkert forestille sig, at det vil være en fordel i fremtiden ...”

Sammensmeltningen af de gamle landbosamfund til den nye storkommune skulle vise sig at være en langvarig proces. Den selvbestemmelse, der på forskellig måde havde kendetegnet de gamle, nu nedlagte sognekommuner, blev ikke fjernet med ét slag, fordi sognerådene blev opløst. Tværtimod oplevedes storkommunen gennem en lang periode som et fremmedelement – måske ligefrem en trussel – mod den gamle selvstændige kultur i landsbysamfundene. En del af de gamle borger- og håndværkerforeninger, der var sygnet hen i 1960erne, fik en ny opgave som talerør for „det nære samfund“.

Et stort nummer. Thisted Kommune var blevet stor - og svær at finde rundt i. I 1975 var det blevet nødvendigt at give alle gader og veje navne og alle huse numre.

Nogenlunde samtidig med, at vej mændene opsatte husnumre, blev der gjort forsøg på at samle stridskræfterne for det nære samfund gennem en fælles organisation for borgerforeningerne i Thisted Kommune.

Men kræfterne var spildte, og i 1979 erklærede formanden for Hillerslev Borgerforening, Vagn Nørgaard, at samarbejdet mellem Thisted Kommune og knap en snes håndværker- og borgerforeninger var gået helt i stå, fordi foreningerne ikke vidste, hvad samarbejdet skulle bruges til.

Borgerforeningerne kom fortsat til at spille en rolle i de efterfølgende år, men i stigende grad som medspillere i en udvikling, de ikke længere selv var i stand til at forme på samme måde som hidtil. Og i takt med at vælgerforeningerne fik stadig sværere ved at skaffe medlemmer, fordi græsrodsbevægelser blev en del af den politiske hverdag, blev de gamle borgerforeninger, der havde været direkte sparringspartnere for sognerådene før 1970, reduceret til en del af et nyt foreningsmønster i kommunen. Også ude på landet opstod der fra tid til anden græsrodsorganisationer, der gik direkte til de kommunale myndigheder i stedet for at henvende sig til den lokale forening.

I tiden omkring dannelsen af den nye storkommune havde man på landet utvivlsomt stadig følt sig stærkere knyttet til lokalsamfundet, end det var tilfældet i Thisted By. Det tætte samfund skabte tætte bånd. Der er meget, der tyder på, at dette langsomt ændrede sig i de efterfølgende år. Tilknytningen til lokalsamfundet havde bl.a. rod i en tæt sammenhæng mellem arbejde og bolig.

I 1962 konstateredes det i Danske Pendlingsundersøgelser, at kun fem pct. af de erhvervsaktive i Thistedes opland tog til købstaden for at arbejde. De resterende 95 pct. arbejdede dér, hvor de boede. I løbet af en årrække ændrede dette billede sig markant. I 1980 var det f.eks. ca. 10 pct. af de erhvervsaktive, der arbejdede uden for kommunen, navnlig i Hanstholm, og Thistedes industrikvarter var hver morgen blevet målet for mange pendlere fra landområderne.

Toldbodgade 1971. Der kommer stadig flere biler på gader og veje. Og når der tilmed er byfest på J. P. Jacobsens Plads, kan der hurtigt blive trængsel og ligefrem trafikprop ...

Bysamfundene omkring Thisted fungerede frem mod 1970 som mere eller mindre selvstændige enheder i et harmonisk samspil med landbruget. Derfor giver det ikke nogen egentlig mening at tale om, at der på dette tidspunkt eksisterede et modsætningsforhold mellem land og by. Det dukkede først op efter kommunesammenlægningen, da der blev stillet en fælles lagkage til deling på bordet.

Landområderne kæmpede mod den tendens til centralisering, der længe havde været undervejs som en konsekvens af samfundets omformning til et moderne industrisamfund.

Denne udvikling begyndte allerede i slutningen af 1950erne bl.a. med samlingen af de gamle landsbyskoler i centralskoler i Vesløs, Sjørring, Hundborg, Snedsted, Hillerslev, Stagstrup og Nors. I storkommunen gjaldt det om at bevare skoler, posthuse, busruter, butikker - og undgå fraflytning.

I 1980erne og 1990erne stod der børnehaver, ældrecentre, andelsboliger og erhvervsarealer på den politiske dagsorden.

I 1970erne kæmpede man ude på landet bl.a. for bedre idrætsfaciliteter - og for at modvirke den stagnation og centralisering, man kunne se omridset af op gennem 1960erne. I det område, der blev samlet under Thisted Kommune, skabte højkonjunktoren i 1960erne flere arbejdspladser. Men væksten slog først og fremmest igennem i Thisted By. Fra 1960 til 1965 steg antallet af erhvervsbeskæftigede fra 11.065 til 11.935 - altså med 870 personer. Stigningen på 7,9 pct. var højere end landsgennemsnittets stigning på 3,1 pct.

Udviklingen fordelte sig med 402 færre beskæftiget ved landbrug og fiskeri, 475 flere ved håndværk og industri, 689 flere i serviceerhverv og 108 flere såkaldt „uoplyste“. Hovedparten af de nye arbejdspladser – 71 pct. - lå i Thistedes byområde.

Nøgleordet var decentralisering

I starten af 1970erne var *centralisering* modeordet for de fleste byplanlæggere.

Det kom særdeles tydeligt til udtryk i den planlægning, som skulle udarbejdes af den nye storkommune i 1974.

Det var professor Peter Bredsdorffs tegnestue I København, der stod bag planen, hvori det blev pointeret, at arealer til erhverv først og fremmest burde udlægges i Thisted, Snedsted, Sjørring og Nors, mens Østerild skulle tilgodeses med udlæg af arealer til „håndværk og lettere industri“.

Dengang kunne en plan ikke vedtages uden godkendelse fra statsministeriets kommitterede i byplansager - og *han* strammede centraliseringsskruen en ekstra tand ved at bemærke, at „.... det er

Hundborg-idyl anno 1980.

Synopal-fabrikken 1981. Thisted Kommunes "smertensbarn". Og et stort problem for naboerne, der var plaget af gener fra fabrikkens produktion. Et problem der blev peget på i debatten omkring kommuneplanlægningen i 1974. Fabrikken "ønskedes enten helt væk eller rensset for gener". Men "Synopal-sagen" begyndte sin støvede gang allerede i den tidligere købstads tid. Først i slutningen af 1980'erne kunne der siges farvel til industri på området, og fabriksanlægget blev nedrevet.

dog næppe forsvarligt at fremme en egentlig industri i de mindre byer. Det er dog muligt, at der kan være produktionsformer, som det i konkrete tilfælde vil være hensigtsmæssigt at placere uden for Thisted-området, ligesom det på langt sigt formentlig kan være fordelagtigt at skabe nye lokaliseringsmuligheder i nogle af de mindre byer“.

Generelt udtrykte den kommitterede, at

„... hovedsynspunkterne om Thisted's betydning indebærer, at en spredning af byvæksten ikke vil være tilrådelig. En spredt fordeling af den relativt lille befolkningstilvækst i landdistrikternes småbyer vil vanskeliggøre etableringen af servicefunktioner, og såfremt dispositionsforslagets hensigt ikke skal svækkes, kan en tilflytning af personer, der ellers ville have bosat sig ved Thisted, ikke motiveres“.

Forslaget til dispositionsplan for Thisted Storkommune, der blev endeligt vedtaget i 1974, skulle planlægge udviklingen det næste par årtier.

Først og fremmest skulle der peges på, hvor der skulle foretages arealudlæg. Karakteristisk for tiden var der en klar forestilling om, at planlægningens opgave var at fordele en vækst.

Ud fra statistiske beregninger forsøgte teknikere at spå om, hvor udviklingen ville komme til at finde sted - og hvor omfangsrig den ville blive. Ikke overraskende pegede man på, at det først og fremmest var Thistedes byområde, der skulle tilgodeses ved udlæg af arealer til erhverv, servicefunktioner og boliger.

Tallene fra 1960ernes statistiske opgørelser pegede på, at landbruget som den store arbejdsplads var på retur, og at industrialiseringen var ved at være en kendsgerning.

I tilknytning til disponeringen af arealerne blev der gjort forsøg på at spå om behovet for blandt andet børnehaver, skoler, trafik og lignende.

Plancheudstillinger og debatmøder

Resultaterne af planlægningsarbejdet blev fremvist for borgerne ved to plancheudstillinger i Østerild, Nors, Thisted, Vorupør og Snedsted. En uge hvert sted garneret med presseomtale og debatmøde med teknikere og medlemmer af byrådets ejendomsudvalg.

Debatten blev opsummeret således af folkene fra Peter Bredsdorffs tegnestue, der havde udarbejdet dispositionsplanen:

”Navnlig er der mange ønsker om en forbedring af de rekreative forhold: Simons Bakke, der nu optages af CF-kasernen, ønskes atter udlagt til friluftsbad (som før krigen), engen ved Landlyst bør gøres til grønt område, Søbadet og campingpladsen bør udbygges; der mangler en hal - til idræt, svømning og meget andet - og Synopal-fabrikken ønskes i mange kommentarer enten helt væk eller rensat for gener. Der er mange trafikkommentarer, dels direkte forslag til nye vejføringer og til parkeringspladser, dels mere generelle bemærkninger om trafikproblemer. Om de kommende års byudvikling mener man i Snedsted både, at byvækst ikke skal foregå i Thisted, men i de små byer, og at Thisted By bør udbygges mod syd. En enkelt kommentar i Thisted-udstillingen ønsker såvel hal, gymnasium, handelsskole, park som boligområde ved Silstrup. Men ellers peger kommentarerne på forskellig måde på arealerne øst for Thisted: Industri nord og øst for Ålborgvej og parcelhusgrunde syd for A11; det nye Thisted langs Fårtoft og Sennelsvej til Eshøj. Eshøj er en flot naturpark, og der kan blive en flot strandpromenade langs stranden i Fårtoft; området øst for Sennels bør snarest købes til fritidsområde.

Forsiden af dispositionsplanen for Thisted Storkommune. Planen blev endeligt vedtaget i 1974 og skulle udstikke retningslinjerne det følgende par årtier.

Der er ikke mange kommentarer om resten af kommunen - flest om vestkysten. Der ønskes både flere og færre sommerhuse.

Endelig er der adskillige kommentarer om forureningen - ud over Synopalbemærkningerne ønskes spildevandsrensning af hensyn til Limfjordens bademuligheder, ikke mindst med hensyn til de nye industrier. Om selve udstillingen er der kommentarer som: Der er intet nyt, bekæmp den tilslørede medbestemmelsesudstilling, den er skindemokratisk, fordi den endelige bestemmelse alligevel beror hos de store industriere og godsejere. Andre anker over udstillingens dårlige placering - der var ganske rigtigt alt for lidt plads”.

Land contra by for sidste gang

Dispositionsplanen fra 1974 var det første samlede forsøg på en planlægning af den nye kommune.

Hundborg-Jannerup Sogneråd bestilte i slutningen af 1960erne Peter Bredsdorffs tegnestue til at udarbejde en plan for udbygningen af sommerhus-områderne i sognet for at undgå kaos i sommerlandets Vorupør, hvor husene skød op som paddehatte. Initiativet var et af eksemplerne på, at 1960ernes forestilling om en dynamisk samfundsudvikling også førte til handling - i hvert fald på papiret. Men bortset fra Vorupør - og Stenbjerg - var det meget begrænset, hvad der i forvejen lå af planer i skufferne hos de forskellige sogneråd, da de blev opløst ved dannelsen af storkommunen i 1970.

I 1974-75 blev der udarbejdet planer for den østlige del af Thisted og Silstrup-området. I årene efter blev der vedtaget planer for kommunens ferie- og fritidsområder og endelig en plan for Thisted Bymidte.

De såkaldte dispositionsplaner havde ingen juridiske bindinger for borgerne. De kom først ind i billedet i 1977 med folketingets vedtagelse af Loven om Kommuneplanlægning, der introducerede et hierarkisk opbygget og sammenhængende system af planer: Lokal-, kommune- og regionplan. Og efterhånden som de enkelte områder i kommunen blev planlagt bortfaldt også den statslige kontrol af de kommunale dispositioner for at ophøre med den endelige vedtagelse af kommuneplanen, der blev grundigt forberedt bl.a. gennem en omfattende offentlig debat fra november 1983 til marts 1984. 12 kommunalt arrangerede borgermøder og nedsættelse af studiekredse gav bl.a. 78 indlæg med forslag, idéer og synspunkter til byrådet.

Borgerdeltagelsen var langt større i landområderne end i Thisted By. Det kunne opfattes som et udtryk for, at der eksisterede en markant modsætning mellem land og by. Måske var det sidste gang, at denne modsætning kom så markant til udtryk. Den flerårige debat om den første kommuneplan var et enestående eksempel på, at borgerne tog det alvorligt, da byrådspolitikerne bad om råd.

Det skulle ikke siden gentage sig.

Debattens nøgleord var: Decentralisering!

Hovedparten af indlæggene fra borgerne advarede bl.a. mod en yderligere vækst i dagligvarehandelen i Thistedes bymidte og etableringen af discount-

butikker. I den vedtagne plan gik politikerne i Thisted Byråd ind for, at „hovedvægten skal lægges på en udvikling uden for Thisted By, både af dagligvarer og udvalgsvarer“ og forpligtede sig til at gennemføre forsøg, der kunne styrke forsyningen af dagligvarer i landområderne.

I erhvervspolitikken var det også decentralisering, der blev lagt vægt på. Næsten alle 41 indlæg fra borgerne indeholdt en større spredning af arbejdspladserne i kommunen, især mod syd til Snedsted. Og byrådet nikkede samtykkende, da kommuneplanen blev vedtaget 16. december 1986.

Den årlige "Stenbjergdag" – som her i slutningen af 1970erne – kan samle by og land. Og et stort antal turister.

Kaffe, veje og øretæver

Onsdag 25. august 1993. Det var en aften med både sol og mørke skyer over Nors. Med denne særlige duft fra halmen på markerne i den lette kølighed og et vejr, der ikke rigtigt vidste, hvad det ville. Med vindmøller i sving med dagens dont.

Og så var der denne aften af kommunen blevet indkaldt til møde på kroen om den nye kommuneplan. Om fremtiden for Thisted Kommune. Og her specielt for Nors-området. Vi skulle blive kloge-re. Vi blev kloge-re. Men ikke på kommuneplanen.

Der var dækket op med kage og kaffe til omkring 80 mennesker. Flot så det ud. Man kunne allerede fange duften fra kaffebryggeriet i krokøkkenet.

Da der var forløbet det obligatoriske kvarter, hvor mødearrangører fortsat lever i håbet om, at der dukker flere op, så var der kun nået tre interesserede borgere frem for at høre nærmere om en revideret kommuneplan, der skulle løbe helt frem til 2004. Fremtiden var allerede begyndt. Men ikke dén aften på Nors Kro.

Og så hører det med til historien, at de tre nævnte ikke sådan rigtigt nåede ind til kaffebordet i den store sal og den ventende borgmester.

Det var ikke vilje, det skortede på. Men der var noget andet, der halede i dem. Det var heller ikke fra salen, begejstringsråb var sprunget dem i møde.

De blev ligesom hængende i et tilstødende lokale, hvor der var TV og fodbold. Her udnyttede i forvejen nogle af kommunens folk og byrådsmedlemmer tiden til at følge brødrene Michael og Brian Laudrup på skærmen i en landskamp, der også var i stand til at gøre kål på andre arrangementer rundt om i landet – som det skulle vise sig.

Med 12 mand fra forvaltning og byrådet var det kommunale hold i Nors stærkt i overtal mod Nors-holdets tre mand. Så borgmester Svend Thorup (V) skred til aflysning.

Man ville nu finde en anden dag. Formanden for borgerforeningen, der ellers var meget aktiv, skulle man jo helst have fat i. Han var blandt dem, der ikke var dukket op.

Men det var ikke alene fodbolden, der havde holdt borgerne i Nors hjemme, for

Kaffen er på plads på Nors Kro. Men det er borgerne ikke. Foto: Klaus Madsen.

de var på mange områder meget engagerede og havde været det tidligere i forbindelse med kommuneplanen. En borgmester skal være fortrøstningsfuld. Det var høsttravlheden, der var skyld i, der ikke var kommet flere. Høsten var blevet forsinket. Det havde man ikke kunnet tage højde for, da møderækken rundt om i kommunen var blevet bestemt. Det var et sammenfald af uheldige omstændigheder. Nu håbede man på bedre held næste gang. Det blev i øvrigt et udbytterigt møde mellem forvaltning, byrådsmedlemmer og Norsborgere.

Så var stemningen en helt anden, da Thisted Kommune havde et borgermøde i forbindelse med besparelser på budgettet i 1991.

Der var forud blevet lagt i kakkellovnen til både forvaltning og byrådsmedlemmer i den lokale avis' læserbrevsspalter, og der var sandelig hedt i teatersalen på Hotel Aalborg, som var fyldt til mere end bristepunktet. Sådan måtte man fornemme det. Rester af denne hede sidder stadig i nakken hos dem, der var med hin minderige aften.

Det drejede sig ikke om fremtidens kommuneplan i et område uden for byen, det handlede om vejene i bl. a. parcelhuskvartererne i selve byen.

Og er der noget, der kan få thistedboer op af sofaen, ud på vejen og til borgermøde, så er det udsigten til, at kommunen vil "sælge" vejene til borgerne, så de fremover skal både vedligeholde og renholde, og hvad det ellers indebærer. Ordet "privatisering" og veje kan få nakkehårene til at stritte på selv hærdede folk fra den tekniske forvaltning og byrådet - sådan som de havde gjort dén aften. Ingen af dem kunne være i tvivl om, at det vist ikke var nogen god idé, de var kommet med.

Stemningen denne aften på Hotel Aalborg er i nyere tid kun blevet overtruffet af et politisk møde nogle år tidligere i den samme sal med sømandsboss Preben Møller Hansen fra Partiet Fælles Kurs og fodermester Kresten Poulsgaard fra Fremskridtspartiet på scenen. Her var det ikke kun de slående argumenter, der fik frit spil. Der var øretæver i luften. Og det var noget af et mirakel, at de blev hængende dér. Selv om det er lidt af en tilsnigelse at skrive om mirakler i dette selskab. Og så hører det med til denne historie, at øretæverne ikke var tiltænkt de to landspolitikere – sådan indbyrdes så at sige - men nogle af tilhørerne, der bare havde givet igen af den skuffe, som de to på scenen havde ude.

Julefreden har - tilsyneladende - sænket sig over Snedsted. 1970'erne.

Det gik alligevel helt anderledes

Borgernes engagement i debatten om kommuneplanen nåede et nulpunkt i slutningen af 1990'erne.

Væk var argumenterne om styrkelsen af landbysamfundene. Samtidig med at deltagerne i 1980'ernes debat om styrkelsen af landsbysamfundene skrev læserbreve og gik til borgermøder, flyttede deres naboer i stigende grad til Thisted, der voksede på bekostning af landsbysamfundene - og på trods af alle politiske målsætninger om det modsatte.

Der var ganske enkelt ikke overensstemmelse mellem befolkningens adfærd og „talsmændenes“ synspunkter, for i løbet af de første år efter vedtagelsen af kommuneplanen udviklede befolkningstallet sig til ugunst for land-distrikter og til gunst for Thisted By - som det fremgår af oversigten til højre.

Fra sit kontor på rådhuset iagttog teknisk direktør Torben Juul-Olsen, hvordan hensigtserklæringerne fra kommuneplanen smuldrede:

„Samtidig med at byrådet politisk vedtog en kommuneplan, der tilstræbte en decentralisering af både erhvervs- og boligudvikling, gik byggeriet i stå, og parallelt dukkede nye støtte-regler op, der gav muligheder for at bygge små private andelsboliger. Dette *input* fra en anden virkelighed overhalede de hensigtserklæringer, der lå i det kommunale system i slutningen af 1980'erne“.

Boligudbygningen kom *lidt efter lidt*. I begyndelsen var der kun de private andelsboliger, men man fandt ud af, at der var andre boligformer, man kunne blande med. Og efterhånden udvikledes et koncept, som mulighederne nu dukkede op. Selv om man havde et ønske om at skabe en blanding af flere bolig-

	1987	1990	1991
Øst	2.735	2.712	2.675
Nord	2.356	2.285	2.257
Thisted	17.242	17.218	17.265
Thisted by	12.667	12.632	12.711
Vest	3.144	2.945	2.928
Syd	4.494	4.474	4.484

1980	Dagligvarebutik	Udvælgsvarerbutik	Håndværk	Anden privat service
Snedsted	9	17	7	17
Nors	8	5	14	3
Sjørring	4	3	10	8
Nr. Vorupar	6	6	1	16
Hundborg	4	4	2	12
Østerild	4	2	10	7
Vilsund	4	8	3	12
Sennels	3	0	4	4
Hilleshov	2	2	4	1
Vesløs	4	3 1/2	4	8
Sundby	4	2	1	5
Stenbjerg	2	1 1/2	1	1
Ølssø	1	0	3	5
Arsloft	3	4	3	3
Hunstrup	3	1	3	0
Skjoldborg	2	0	2	1
Stagstrup	1	0	1	0
Sanderhøe	1	1	1	1
V. og Ø. Vandet	2	0	3	1
Vang-Tvorup	1	1	3	0
Torsted	0	0	1	0
Nørhøe	0	2	0	1
Skovsted	1	0	1	1
Kåstrup	0	0	1	0
Arup	0	0	0	0
Brund	1	0	1	0
10 steder*	9	0	4	3
	77	64	88	119

* Arup Mølle, Gærup, Sperring, Bdr. Vorupar, Fårstøft, Hov, Skårup, Snejstrup, Øl. Vesløs og Tved

former, var problemet, at de ideelle økonomiske betingelser ikke var til stede på samme tid.

Alle gode intentioner om at blande boligformer og ikke skabe ghettoer har ikke altid kunnet lade sig gøre, fordi nogle økonomiske instrumenter blev ”pillet fra os” – som Torben Juul-Olsen udtrykker det.

Og derfor har man skiftevis kørt i én retning med én boligtype - og pludselig kørte man i en anden med en anden boligtype. Lovgivningen har i sidste instans bestemt, hvilke type boliger der blev bygget.

Samme butiksmønster

Butiksstrukturen udviklede sig efter det samme mønster. Antallet af detailhandelsbutikker i hele Thisted Kommune blev stabilt fra 1983 efter et voldsomt fald i perioden fra 1969. Detailhandelen styrkedes generelt i Thisted By, mens antallet af dagligvarebutikker i hele kommunen i perioden faldt fra 273 til 95. Og igen var der fra 1983 til 1998 en tendens til, at antallet af dagligvarebutikker stabiliseres i Thisted By.

Til gengæld faldt antallet af både dagligvare- og øvrige detailhandelsbutikker i landområderne. Navnlig i årene mellem 1980 og 1983 - da en økonomisk krise for alvor kradsede - var der en del mindre forretningsdrivende på landet, der valgte at lukke butikken.

Cykelhandler Lykke Christensen drev sin forretning på Vorupørvej i Hundborg indtil 1984, da den blev solgt. I løbet af de 36 år, han var cykelhandler, kunne han år for år notere, hvordan moden og konkurrencen forandrede sig. Fra at være en lokal cykelhandler blev Lykke Christensen med årene cykelhandler for hele Thy. I 1948 var der en cykelhandler i Todbøl, to i Sjørring, to i Vang, en i Klitmøller, to i Vorupør, to i Stenbjerg, en i Skjoldborg, en i Sundby, en i Nørhå, en i Årup, fire i Snedsted og to i Hundborg. I 1984 var antallet skrumpet ind til én i Hundborg og én i Snedsted. Nærmeste konkurrenter boede i Nors, Thisted, Koldby og Hanstholm.

„Der er gennem årene også sket en voldsom udvikling, hvad selve cyklerne angår. Der er gået mode i cykler. Særlig børn og unge mennesker er meget modebevidste, og hvor man tidligere kunne have en cykel næsten gennem et

helt liv, hører cykelskift nu om stunder ikke til de mest sjældne begivenheder“, sagde cykelhandleren i Hundborg.

Kommuneplanens hensigtserklæringer om at styrke handelslivet uden for Thisted Bys område var således helt ude af trit med den virkelighed, årene efterhånden afdækkede. Erhvervsudviklingen fulgte sine egne - mere eller mindre tilfældige - veje.

Thisted Kommune udlagde erhvervsarealer i overensstemmelse med beslutningerne i den vedtagne kommuneplan, men undlod efterhånden at byggemodne disse arealer i takt med, at det viste sig, at der ingen efterspørgsel var efter erhvervsgrunde i byer som f. eks. Vesløs, Hundborg, Vorupør, Snedsted, Sundby og Hillerslev.

Tendensen i virkeligheden

Med afsæt i kommuneplanloven fra 1979 blev der op gennem 1980'erne indarbejdet et administrativt samspil mellem amt og kommune, og den offentlige debat om plansager udviklede sig til et væsentligt lokalpolitisk instrument, som borgere og politikere forfinede anvendelsen af.

1. januar 1992 trådte en ny planlov i kraft, der cementerede den status, som den voksende byplanafdeling efterhånden havde opnået i det kommunale system.

Forandringer - hvad end de måtte bestå af - udløste ofte en plansag, hvor borgerne var sikret en ret til at komme med indsigelser. Og dem kom der en del af i tidens løb. Når planlægningen drejede sig om mere generelle forhold, var borgerinteressen særdeles beskedent. Men når det handlede om konkrete spørgsmål, kunne en plansag få folk op af stolene i et lokalområde. Det skyldes ikke, at det var plansager, men at forandringer fra status quo ofte krævede, at der blev rejst en plansag. Således betragtet kom planloven til at fungere som nej-siger-bevægelsens obligatoriske nødbremse. Og man fik opmærksomheden skærpet på procedurer.

Da ideen om at etablere Højskolen i Thy var udmøntet i et forslag til en lokalplan, udløste den en reaktion fra 900 borgerne i Sjørring-området, der protesterede mod at indrette højskole i det gamle missionshotel.

Planlovens bestemmelser om direkte borgerindflydelse blev en ny og anderledes måde at praktisere nærdemokrati på - og et reelt alternativ til den gamle praksis, der forudsatte et medlemskort til en vælgerforening for at få indflydelse på de kommunale beslutninger.

	1969	1980	1983	1998
Detailbutikker i hele kommunen	366	-	244	240
Detailbutikker i Thisted by	-	-	122	155
Detailbutikker i landområder	-	-	122	85
Dagligvarebutikker i hele kommunen	273	-	120	95
Dagligvarebutikker i Thisted by	-	-	50	49
Dagligvarebutikker i landområder	-	67	70	46

Borgmester Svend Thorup og kommunaldirektør Karl Aage Drensgaard præsenterer i 1985 den nye kommuneplan, der skal ud til offentlig høring.

Hundborg Cykelforretning. Kathrine og Lykke Christensen overdrager forretningen til Harry og Norma Madsen i 1984.

De nye planlove kan betragtes som en nødvendig konsekvens af kommunalreformen fra 1970. De større enheder krævede en overordnet justering af udviklingen.

Om planlægningen i praksis gennem de tre årtier frem mod 2000 er blevet anvendt som et middel til at forme fremtiden eller som et middel til at justere virkeligheden beror på et skøn.

Torben Juul-Olsen, den tekniske direktør i Thisted Kommune, vurderer, at begge dele har været tilfældet:

„Når der er gjort forsøg på at skabe forandring, møder vi stort set altid protester og et ønske om at bevare status quo. Planlovens intentioner om via offentlighed i forvaltningen og en politisk behandling at skabe konsensus er ikke lykkedes. Forvaltningen har derfor forsøgt at forhindre konflikter ved at forme planerne ud fra et spor om, hvor vi var på vej hen. Ved simpelthen at aflæse tendenser i virkeligheden“.

Sundby Thy - en overgang en spøgelsesby på grund af fraflytning.

Bondeslutspil

Det var ikke let, men hvis viljen og dygtigheden var til stede, kunne en familie endnu i 1970 godt få sit udkomme på et lille husmandssted.

Det lykkedes i hvert fald for Edith og Edvard Svingel på Djernæs Mark.

Ved oprettelsen i 1920 var bedriften på 17 tdr. land, der i 1965 blev udvidet med yderligere 4 tdr. Parret havde i 1951 overtaget bruget efter Ediths forældre. Da bestod besætningen af to norske heste, tre kalve, tre søer, fire slagtesvin, nogle smågrise og 70 høns. Det unge par havde sparet op i forvejen, men alligevel var det meget vanskeligt at få lån i forbindelse med generationsskiftet. Det blev siddende i dem - også da tiderne blev bedre. Belåning blev noget, man kun sjældent gav sig i kast med. Dygtighed, sparsommelighed og hårdt arbejde var løsningen, der gjorde det muligt at forsørge en familie med to børn på denne ejendom op gennem 1960'erne og 1970'erne.

Gennem de mange år var livsrytmen stort set uændret.

Dagen startede med morgenmalkning. Antallet af malkekøer voksede efterhånden til syv. Så skulle mælken køres ud til vejen, hvor den blev afhentet af Vang Mejeris mælkekusk. Alt efter årstiden gik man derefter i gang med markarbejdet, hvor mand og kone ofte hjalp hinanden, afbrudt af spise- og hvilepauser. Dagen sluttede med aftenmalkningen.

Investeringer var der ikke mange af i årenes løb. I 1954 købte man en gummivogn. Den blev - til forhandlerens overraskelse - betalt kontant. Man

*Mejetærskere ved Rosvang 1979.
Nye tider frem på rad og række.*

Familien Svingels husmandsbrug i Vang, Tvorupvej 8 ca. 1949. Drivhuset er fra 1948. Frugthaven er anlagt med ca. 60 æble- og pæretræer. Det var Edith Svingels barndomshjem.

Mælkekuskene tager et hvil. Vang-Tvorup Mejeri i midten af 1960'erne.

fik et par år efter malkemaskine, og netop i 1970 blev de to norske heste erstattet af en traktor. Men det krævede så også optagelse af et lån. Man kunne vel også – som så mange andre – have lånt til en bil, men valgte at nøjes med to knallerter.

Thisted var langt væk og mest et sted, man besøgte, når der skulle købes nyt tøj eller foretages andre større indkøb. Det kunne lige nås mellem morgen- og aftenmalkningen. De daglige fornødenheder købte man naturligvis i Vang, hvor der var flere handlende at vælge imellem.

Da vandmiljøplanen dukkede op

Noget morsomt liv var det på ingen måde. Man hjalp hverandre på Djernæs Mark. Det var faktisk også en nødvendighed. Det kunne være sygdom, vanskelige kalvefødsler og mange andre situationer, der krævede en håndsrækning. Og man ”kom sammen”, både når der var familiefester, og når man bare skulle hygge sig og spille kort. Man besøgte alle naboer mindst én gang om året.

Så var der husmandsforeningen, der i mange år havde arrangeret møder og kurser om vinteren og markvandring eller udflugter om sommeren – ”rejser” kaldte man dem. I løbet af 1960'erne blev husmandskredsens konsulenttjeneste væsentligt udbygget, og der blev hentet meget ny viden ind i den lille bedrift. Gennem nye plantesorter, øget brug af kunstgødning, opstilling af driftsregnskaber og meget andet blev driften moderniseret og rationaliseret. Når det gjaldt regnskabsvæsen, arbejdede konsulent Karl Stensgaard Nielsen meget målrettet på at uddanne konerne. Det var jo især dem, der ved køkkenbordet ordnede alle de finansielle transaktioner med landposten.

Trods dygtighed og påpasselighed var det imidlertid svært at følge den almindelige velstandsudvikling. I 1973 havde Edith og Edvard f. eks. et regnskabsmæssigt overskud til familiens forbrug på 14.000. kr. En nyuddannet gymnasielærer kunne på samme tid hente 60.000 kr. i årsløn.

Men man holdt ud.

Først i 1984 tog familien den afgørende beslutning at sætte køerne ud. Vang Mejeri var blevet nedlagt allerede i begyndelsen af 1970'erne. Man havde så i nogle år leveret mælk til kondenserings-

fabrikken på havnen i Thisted. Det var dens lukning, der førte til beslutningen om at afhænde malkekøerne.

Samme år døde Edvard, men Edith gav ikke op. Ved sønnernes hjælp blev laden bygget om, så der med et øget svinehold kunne skabes et nyt indtægtsgrundlag. Det gik også godt i nogle år. Så faldt den endelige dom over det lille landbrugs dyrehold i form af den ny tids miljølovgivning. Nærmere betegnet *vandmiljøplanen*.

En dag i 1988 lå der et brev fra rådhuset i Thisted. Her blev det krævet, at Edith ligesom alle andre landmænd skulle investere i sikker opbevaring af dyregødningen. Hun tog knallerten ind til rådhuset for at forhøre sig nærmere om følgerne af dette krav. Og hun fik at vide, at det ville koste mellem 30.000 og 70.000 kr. at bygge den fornødne tank.

Så pensionerede husmandskonen sig selv. Dyreholdet blev afhændet, og bruget blev i 1989 solgt til den ene af sønnerne, der var slagteriarbejder. Markarbejdet tog en maskinstation sig af.

Farvel til kvæget

Tilsyneladende fik det traditionelle gårdmandsbrug økonomisk medvind som følge af adgangen til det store fællesmarked i 1973. Men trods de omfattende støtteordninger og kraftige værdistigninger på ejendommene blev resultatet alligevel, at det klassiske alsidige landbrug med malkekøer og svinehold og tilhørende planteavl i løbet af et par årtier forsvandt næsten ud af billedet. I sidste del af 1990'erne var der kun en håndfuld på 55 tilbage af den type bedrifter i Thisted Kommune.

I Brund overtog Dorthe og Niels Gravesen i 1962 "Pedersgård" efter Niels' far. Parret udbyggede og moderniserede bedriften næsten kontinuerligt gennem årene. I 1964 blev der bygget ny svinestald med plads til en årsproduktion på 800 slagtesvin. Det var med den tids målestok en særdeles fremsynet og omfattende produktionsudvidelse, og det var da også i en årrække den største svineproduktion i Brund. Der blev i de følgende år bygget fodersiloanlæg, og besætningen af rød dansk malkekvæg – gårdens stolthed, der så godt som hvert år hentede præmier hjem på dyrskuet – blev udvidet i etaper med fire køer ad gangen. Efterhånden kom besætningen op på 40 malkekøer.

Der blev etableret rørmalkningsanlæg og bygget spaltestald til ungkreaturer. En naboejendom blev tilkøbt. I 1979 blev der bygget et maskinhus med plads til en ståt voksende maskinpark - herunder to kraftige traktorer.

Alt sammen investeringer, der blev foretaget for at holde trit med udviklingen og for at sikre, at bedriften fortsat var bæredygtig for aflønning af en

Konsulent Karl Stensgaard Nielsen arbejdede målrettet på at uddanne husmandskonerne. Det var jo dem, der ved køkkenbordet ordnede alle de finansielle transaktioner med landposten. 1982.

Hvis der er nogen, der kender hinanden, så er det landmanden på traktoren og mågerne. Markarbejde i Thy i slutningen af 1970'erne.

Niels Gravesen, Brund 1978. 30 medhjælpere fik i årenes løb en solid landmandsuddannelse hos Niels – og en god kost hos Dorthe.

medhjælper. Omkring 30 medhjælpere fik i årenes løb en solid landmandsuddannelse hos Niels - og en god kost hos Dorthe. I 1973 var en karls månedsløn på 3.100 kr. plus kost og logi. I 1997 på 15.000 kr - uden kost og logi. Priserne på de afsatte produkter holdt imidlertid langt fra trit med denne lønudvikling. En kalvekvie kostede f.eks. i 1974 3.000 kr. I 1999 var det 6.200 kr. Der skulle med andre ord produceres stadig mere, hvis man fortsat ville holde en medhjælper på gården.

Også på gården i Brund stillede den nye miljølovgivning kontante krav. For at honorere den nye vandmiljølov blev der i 1988 opført en ny gylletank. Det krævede en investering på 193.000 kr.

Dorthe og Niels Gravesen fulgte landbrugsfagligt med tiden. Samtidig var de velintegrerede i den traditionelle landbrugskultur. Niels var formand for den lokale venstrevælgerforening og for en brugsforeningsbestyrelse. Dorthe formand for Thorsted Frimenighed og i bestyrelsen for friskoler i Thorsted og senere Brund. Familien deltog aktivt i det omfattende nabonetværk i Brund, hvor man også – på Niels' side – havde mange slægtninge.

Trods det dygtige og fremsynede landmandsskab måtte Dorthe og Niels Gravesen i 1998 træffe den skelsættende beslutning at sætte malkekvægsbesætningen ud.

Det betød farvel til to generationers intensivt avlsarbejde og farvel til en livsform. Nu var det slut med medhjælpere, og der kom ikke længere mælkebil, foderbil, dyrlæge, inseminør og konsulent. Livsrytmen var totalt ændret.

”En stald med veltilpassede dyr, der ligger og tygger drøv”, var grundlaget for det hele. Som Dorthe og Niels udtrykker det. Og det var nu borte. En mærkelig tomhed. ”Det føles nu, som om det var søndag på gården hele ugen!”

De havde ellers holdt ud længe. Det var den sidste kvægsætning, som dermed forlod hele naboskabet i den vestlige del af Brund. I 1970 var der malkekøer på alle ejendomme.

Men beslutningen var uundgåelig. Tiden for et generationsskifte var ved at nærme sig, og Dorthe og Niels måtte se i øjnene, at en gård som deres med en ejendomsværdi på 3 mio. kr. næppe var salgbar med besætning på – selv om den var i fineste stand. En ung landmand ville fordr et langt større produktionsgrundlag, hvis han skulle skabe en rentabel bedrift.

Det lurmærkede andelsmejeri

I 100 år havde andelsmejeriet stået som et symbol på dansk landbrugs økonomiske og kulturelle egenart.

Hver dag spandt de mange mælkevogne et tæt netværk mellem gårdene. Sundby Mejeri havde f. eks. endnu i 1950erne 12 daglige ruter, der gav et tilsvarende antal små landmænd et godt tilskud til indtjeningen. I et område, der svarer til den senere Thisted Kommune, var der endnu i 1960erne 10 selvstændige andelsmejerier. 20 år senere var de alle forsvundet. Tilbage blev kun det privatejede *Mejerigården*, der flyttede ud i Thistedes nye industri kvarter og omstillede til specialiseret industriel masseproduktion. I dag koncen-

Et stykke lokalhistorie styrter til jorden med et brag. Skorstenen på mejeriet i Snedsted tager hjemmevernet sig kærligt af i 1975.

treret omkrig isproduktion *Polar Is*. Det var faktisk også Mejerigården - eller *Pasteur* som det hed før 1970 - der sidst i 1960'erne satte en gammel mælkekusk på pension ved at investere i en tankbil bygget efter mål, så den kunne komme ind ad den smalle port i Østergade.

De fleste mejeribestyrelser var godt klar over, at tiden var ved at løbe fra det lille sognebaserede andelsmejeri.

Tidens løsen var rationalisering, og det krævede stordrift. Ikke mindst ønskede man at lægge vægt på en specialiseret osteproduktion, som man forventede ville blive en stor eksportvare, når man engang – som man håbede på – kom ind i „varmen” bag EFs solide toldmur. Derfor dannede de fem af mejerierne i Thy i 1968 en sammenslutning, Mejeriselskabet „Thy“, hvor

Det nye Mejeriselskabet "Thy" indrettede depot og administration på Kastet i Thisted i 1977. Få år efter kom den initiativrige købmand Holger Andersen til byen fra Nørresundby og indrettede et "Storkøb" på stedet. Og det satte for alvor skub i politikerne i byrådet - og i en helt ny butiksstruktur i kommunen. Forholdet mellem land og by kom på en prøve. Udtrykket "dagligvareforsyning" blev nærmest en religion. Men det er jo en helt anden historie ...

Engang var de mange, mejerierne i Thy, så forsvandt de i løbet af få år. Og det landsdækkende mejeriselskab fusionerede med et udenlandsk og skiftede navn. Tilbage i Thy er der dog en betydelig isproduktion – Polar Is – på Mejerigården i Thisted. Men minderne har vi da lov at ha'. Også om de flotte - lokalhistorisk fortællende - mælkekartoner fra Mejerigården. Som her med motiver fra Vorupør.

Harry Hjaltekin (tv.) havde arbejdet i Afrika, da han slog sig ned som svineavler i Lønnerup. Aktiv på flere fronter. I spidsen for landbrugets "ungdomsoprør" i 1980'erne, senere medlem af Thisted Byråd og Viborg Amtsråd. Ikke langt fra at erobre amtsborgmesterposten. En mand med mange idéer – altid god for en mening.

produktionen blev samlet på andelsmejerierne i Sjørring (ost) og Thisted (konsummælk), mens de tre mindre mejerier i Vandet, Sundby og Snedsted blev lukket. Man søgte at tilpasse sig udviklingens krav og samtidig bevare en selvstændig mejerivirksomhed i Thy. 10 år senere blev det imidlertid nødvendigt at lade denne sammenslutning indgå i det store, altopslugende Mejeriselskabet Danmark, og efter få års forløb lukkede dette de to produktionssteder i Thy.

Som dominobrikker faldt de tilbageblevne små uafhængige mejerier i Vang, Hundborg, Nors, Hillerslev og Østerild. Det skete over et kort åremål omkring 1980. Det hjalp ikke meget, at en del mindre andelshavere trofast sluttede op om deres mejeri, når et antal større mælkeproducenter ikke havde råd til at sige nej til en bedre afregning hos en af de store i mejeribranchen. I Nors var det f.eks. seks andelshaveres beslutning om at forlade mejeriet, der pr. 1. november 1982 – tilmed mejeriets 65 års fødselsdag – tvang bestyrelsen til at dreje nøglen om.

En epoke i Thys historie var slut. Kun mælkeproducenter af en passende størrelse kunne nu forvente besøg af en tankbil.

Landbrugets ungdomsoprør

I oktober 1979 var der som så ofte før møde for landmænd på Hotel Vilsund Strand. Mere end 200 var mødt op, og det kneb med siddepladser.

Det var ikke et af de sædvanlige landbrugsfaglige emner, der var på dagsordenen.

Det var et protestmøde - og der blev talt med meget store bogstaver. For at understrege situationens alvor havde man bedt den gamle modstandsmand Jens Kirk fra Skinnerup indlede debatten.

Protesten var vendt mod regering og folketing, men først og fremmest

var der lagt i kakkellovnen til landbrugets valgte ledere. Landmændene følte sig svigtet af deres egne.

Mødet på Vilsund Strand var led i en større bevægelse. Sammen med en ”bilfuld” yngre landmænd fra Thy havde agronom og gårdejer Harry Hjalte-lin fra Lønnerup 10. oktober deltaget i et møde på Hagebro Kro mellem Vi-borg og Holstebro. Her blev det besluttet at rejse krav om en dybtgående landbrugsreform, og den nystartede bevægelse tog derfor navnet *LR80*.

Den direkte anledning til protestbevægelsen var den gældskrise, der i 1979 ramte landbruget.

Op gennem 1970erne havde der været en voldsom vækst i jord- og ejendomspriser - ikke mindst stimuleret af medlemskabet af EF i 1973. Samtidig førte den herskende inflation til rentesatser på over 20 pct. Pludselig stand-sede ejendomsprisernes himmelflugt, men renten blev hængende på det høje niveau. Det betød, at de – især yngre – landmænd, der havde specialiseret sig og investeret i moderne staldanlæg til svin eller malkekøer, mistede de fortsatte belåningsmuligheder. Resultatet blev et stort antal tvangsauktioner i 1980 og 1981.

Gældskrisen i 1979 afslørede en fundamental interessemodsatning mellem en ny generation af yngre landmænd, der havde fulgt anbefalingerne fra regering og folketing og omstillet bedrifterne til specialiseret storproduktion af svinekød eller mælk og derfor gennemført store investeringer, og så en ældre generation, der havde fastholdt det traditionelle gårdmandsbrug og kanaliseret inflationsgevinsten ind i værdipapirer og sparekassebøger. Sidst-nævnte gruppe var samtidig absolut dominerende i landbrugsorganisationer-nes omfattende netværk af bestyrelser.

Da Nordthy Landboforening holdt sin årlige generalforsamling i december 1979, var fronten mellem LR80-mændene og den siddende bestyrelse trukket skarpt op.

Ole Westergaard deltog som aktiv LR80-aktivist i protesterne mod den politik, landboforeningerne stod for. Senere kom han selv til at stå som formand for landboforeningen i Nordthy - ligesom han på landsplan var med i organisations-toppen inden for landbruget. 1987.

Dyrskue i Thisted 1980. Det er landboforeningens markante formand gennem mange år, Poul Karlshøj, Kjelstrup, der sørger for, at soen tager sig ud for dommerne fra bedste side. Vigtige præmier står på spil på et dyrskue.

"Uanset vor patriotisme må vi nu være så egoistiske, at vi prøver at redde så meget som muligt af den kapital, vi har investeret i vore landbrugsejendomme, uanset om vi skal sælge til danske eller tyske landmænd".

Sådan siger gdr. Harry Hjaltelein, der ejer "Ny Lønnerup Gård" nordvest for Thisted. Han har sammen med en halv snes andre landmænd taget initiativ til at holde et møde med deltagelse af landmænd fra egnen i svære økonomiske vanskeligheder og ejendomsmæglere fra Sønderjylland og det nordlige Tyskland, som har tyske købere. "Vi ved, at der alene i Thy-området i øjeblikket er ca. 50 landmænd, der står over for en tvangsauktion".

Aktuelt 16.10.1980

Formanden Poul Karlshøj, Kjelstrup, henvendte sig i sin beretning direkte til LR80-aktivisterne:

"Vi har brug for al den energi og alt det initiativ, I lægger for dagen, men brug det dog inden for de bestående organisationer, så det kan gavne helheden. Som det er begyndt, er det med til at svække det fællesskab, som det er nødvendigt at styrke. (...) Det tjener vores fælles sag bedst, hvis vi prøver at glemme udskejelserne og drager den lære, at for megen åbenhed om uoverensstemmelser øjeblikkeligt vil blive udnyttet af andre, også på allerhøjeste plan". Formanden antydede også i sin tale, at krisen i nogen grad var selvforskyldt: "De, der investerer sidst under den voldsomme inflation, hænger yderst, når det vender".

Debatten om formandens beretning blev noget længere og mere ophedet end vanligt.

Niels Munk, Vorring, opfordrede til investeringsstop, og Anton Thorup, Vester Vandet, anklagede de ældre landmænd for at have deres del af ansvaret for de høje ejendomspriser. De havde været interesseret i at presse salgspriserne til det yderste, og det var lykkedes, fordi de unge landmænd havde fået tudet ørerne fulde af, at de bare kunne investere i inflationens hellige navn. Landbrugets organisationer havde sovet tornerosesøvn - lød det fra Anton Thorup.

Resultatet af debatten blev vedtagelse af en resolution foreslået af bestyrelsen, der rakte en lillefinger ud til talsmændene fra LR80. Generalforsamlingen gav sin støtte til "utraditionelle aktioner, hvis det mod forventning skulle blive nødvendigt at overbevise regeringen og dele af folketingsalvoren i landbrugets situation." På den anden side udtrykte man "fuld anerkendelse og opbakning til landbrugets valgte ledelse".

"Uttraditionelle aktioner" var LR80-bevægelsens kendemærke. Den ledende talsmand for LR80, Ole Baadsgaard Petersen, talte i sommeren 1980 om en "desperat overlevelseskonflikt", som ville få den aktionsglade sømandsboss Preben Møller Hansen til at ligne "en tandløs gammel kælling". Bevægelsen tilrettelagde med stor dygtighed demonstrationer og møder, der sikrede stor mediebevågenhed. 1970ernes sans for aktivisme havde fået tag i de ellers så besindige landmænd.

Allerede i november 1979 havde man samlet omkring 5000 vrede landmænd, herunder en del fra Thy, til et stormøde i Herning. Og der blev etableret blokader af broer og havne samt gennemført "rentedødsførsel" med traktorer på landevejene. Da tvangsauktioner for alvor greb om sig i 1981, blev der – som i 1930erne – etableret blokader ved de ramte ejendomme.

50 traktorer gennem Thisted

I Thy fulgte man godt med.

Den sidste dag i oktober 1980 bragde 50 traktorer gennem Thistedes små gader, som i en times tid var domineret af de brølende hestekræfter. Aktionen endte på slagteriet, hvor arbejdernes tillidsmand, Ole Vagn Christensen, udtrykte forståelse for aktionen: "Uden jer med animalsk produktion er der heller ikke noget for os andre at lave".

Illustration fra Billed-Bladet før det blev til "Danmarks royale ugeblad" – og skrev om problemerne inden for landbruget.

I en resolution lagde de aktionerende landmænd endnu en gang pres på såvel regering som landbrugets top: "Med den uhyggelige fart, som den dårlige økonomi udvikler sig med, har landmanden snart mistet både sin kreditværdighed og sin tålmodighed".

Den etablerede ledelse af landboorganisationerne var ikke upåvirket af den krasse kritik.

I Poul Karlshøjs beretning på Nordthy Landboforenings generalforsamling i december 1980 hed det: "Vi må gå over til en rigoristisk og kontant erhvervspolitik, og vi er allerede på vej. Men vi må ikke gå hurtigere frem, end at vi kan bevare sammenholdet".

Stemningen blandt de fremmødte landmænd var klart skærpet i forhold til året før. Der blev rejst skarp kritik af formanden, og Harry Hjaltelin, en af initiativtagerne til LR80, forelagde en resolution, der blev vedtaget med stort flertal, selv om Poul Karlshøj ønskede at afvise den. I resolutionen pålagde generalforsamlingen bestyrelsen "at tage skridt til iværksættelse af et produktions- eller udleveringsstop, hvis forhandlingerne mod forventning ikke inden udgangen af dette år fører til, at der kan opnås økonomi i den løbende produktion".

Inden vedtagelsen havde forslagsstilleren dog måttet fjerne et afsnit om lokale aktioner.

30 nyetablerede foran tvangsauktion

Fra 1980 strammede gældskrisen for alvor til.

I vintermånederne kunne landboforeningernes regnskabskontor meddele, at 30 nyetablerede landmænd i Thy stod foran tvangsauktion, og man forventede, at flere ville dukke op. Tvangsauktionerne blev udskudt så længe som muligt, da kreditorerne kunne forvente, at ejendommene ville blive solgt til så lave priser, at alle havde udsigt til betydelige tab. I første omgang var det i overvejende grad kvægbrug, der gik på tvangsauktion, fordi de fleste nyetablerede landmænd havde valgt denne produktionsgren. For at afværge et tabsgivende salg foretrak især foderstofleverandørerne, der sad med de yderste panter, at lade den tidligere ejer drive gården videre som "brugeligt pant", indtil høsten var i hus, og værdierne kunne realiseres.

Krisen ville tilsyneladende ingen ende tage. Meldingerne fra landbrugets organisationer blev mere og mere dystre.

„ ... dansk landbrug er blevet svigtet og misrøgtet“

De berørte familier levede under gældskrisen i begyndelsen af 1980'erne under et meget stort psykisk pres. Nogle valgte at stå frem for at gøre andre samfundsgrupper opmærksomme på situationens alvor.

Det gjaldt f. eks. Anna og Henry Larsen i Tved. De drev i en årrække en beskeden ejendom, der mest bestod af hede og sand. I midten af 1970'erne havde de tilkøbt en naboejendom og udvidet til en besætning på 120 malkekøer. Der blev imidlertid oparbejdet en betydelig foderstofgæld - i november 1979 gik gården i betalingsstandsning. Dermed blev alt usikkert. Familiens hverdag vekslede mellem fortvivlelse og håb, optimisme og tvivl. Hele tiden skulle parret prøve at være et stykke foran udviklingen og være forberedt på afgørelser, som de reelt ikke havde nogen indflydelse på.

LR80-aktivisterne arbejdede ihærdigt på at fastholde mediernes interesse for krisen og dens følgevirkninger.

Ud over den omtalte ”rentedøds kørsel” i Thistedes gader valgte en halv snes landmænd med tilknytning til LR80 at sætte deres gårde til salg i form af en stor fællesannonce i vesttyske dagblade. Det gav en del medieomtale og tilmed en sympatitilkendegivelse fra Landbrugsrådets præsident, H.O.A. Kjeldsen:

”Det er kun en uhyggelig understregning af, hvordan dansk landbrug er blevet svigtet og misrøgtet”.

Specielt i 1981 og 1982 blev der en del røre omkring tvangsauktionerne, bl. a. i form af demonstrationer ved retten i Thisted og Vestervig og ved de ramte ejendomme. Samtidig blev der talt og skrevet meget om støtte og solidaritet. En kreds af landmænd oprettede f.eks. en ”gældssaneringsklub” - også kaldet ”Nikolaj-tjenesten” - hvor alle de menneskelige og familiemæssige

følger af betalingsstandsninger og tvangsauktioner kunne bearbejdes.

En af de meget bitre konflikter udspillede sig i marts 1982 omkring en ejendom i Hovsør, som Dansk Landbrugs Realkredit havde taget i ”brugeligt pant”. Den tidligere ejer, der fortsat drev ejendommen, ønskede at købe den tilbage. Men han blev overbudt af en mere velstående nabo, der gerne ville overtage jorden. Et medlemsmøde i landboforeningen havde vedtaget en opfordring til ikke at udnytte kollegers krise på den måde, og harmen over for køberen var derfor meget stor. I et læserbrev i Thisted Dagblad, underskrevet af ni landmænd, der hørte til de LR80-aktive, blev naboens adfærd voldsomt fordømt og Nordthy Husmandskreds’ regnskabskonsulent, der havde været rådgiver for den kriseramte landmand, blev anklaget for at spille dobbeltspil. Husmandskredsens formand, Holger Hansen, Nørhå, bakkede sin konsulent op og affærdigede læserbrevsskribenterne som ”en gruppe landmænd, der råber højere end det tavse flertal, som måske er af en anden mening”.

Kaj Kristensen, Thorsted, havde i 1981 afløst Poul Karlshøj som formand for Nordthy Landboforening. Han mente i juni 1982 at kunne konstatere en ganske opgivende holdning blandt landmændene.

”For blot et år siden havde man stadig en fornemmelse af, at det kunne betale sig at kæmpe videre, og at der endnu kunne ske noget, der var i stand til at vende udviklingen. Det tror man ikke mere på”, sagde han til Thisted Dagblad. Han mente da også, at fortsatte aktioner ville blive nødvendige. Man kunne næppe samles om et produktionsstop, men der kunne blive investeringsstop og kollektiv standsning af skatte- og momsbetalinger.

Tonen var tydeligt skærpet i forhold til de signaler, der udgik fra landboforeningens ledelse to år tidligere. LR80 havde sat en ny dagsorden.

Trods den herskende pessimisme viste det sig, at netop efteråret 1982 markerede et vendepunkt i krisen. Gennem et bredt forlig i folketinget var det lykkedes at gennemføre rentelettelser, forbedrede muligheder for gælds-sanering og andet, som ikke mindst LR80 havde agiteret for.

Gennem kriseårene havde der været en fortsat vækst i svineproduktion og eksport, og den blev nu yderligere stimuleret af en gunstig prisudvikling.

Peter Thomsen, Kallerup, der var Dansk Landbrugs Realkredits repræsentant i Thy, vovede i august 1982 den dristige, men – viste det sig – holdbare spådom, at landbrugskrisen var afsluttet.

Der havde i alt været 42 tvangsauktioner i Thy og den vestlige del af Han Herred. Dermed var der tyndet kraftigt ud i antallet af overbelånte ejendomme. Samtidig havde mange nyetablerede unge landmænd på fordelagtige vilkår fået mulighed for at overtage de tvangssolgte gårde, der ofte havde helt moderne produktionsapparat.

Et generationsskifte

LR80 blev aldrig et modstykke til de etablerede landboorganisationer. Men bevægelsen formåede som nævnt at sætte en ny dagsorden, og få år senere kunne man se de ”gamle” LR80-aktivister dukke op på bestyrelses- og formandsposter både i Landboforeningen Nordthy og inden for kvægavl, svineavl m.v.

Det mest interessante ved denne lidt højtråbende generation er, at den repræsenterede dét, der skulle blive landbrugets fremtid - *den agrare fabrikant*. Den specialiserede og højeffektive producent, der satsede på stærkt øget produktivitet, men samtidig var meget sårbar over for forskydninger i balancen mellem omkostninger og afsætningspriser.

Harry Hjaltelin, der spillede en central rolle i LR80, var et typisk eksempel på den ny tids landmand. Han overtog gården i Lønnerup i 1976, og allerede

Kaj Kristensen 1981 som nyvalgt formand for landboforeningen. Der er mange papirer at holde styr på som organisationsformand. Og endnu flere da han blev medlem af Thisted Byråd og Viborg Amtsråd. En overgang var han en markant formand for det sociale udvalg og borgmester i Thisted Kommune.

Industrielt landbrug. De gamle bønders tid er forbi i Thy. Køer malkes i såkaldt malkegrav på Thinggaard i Nors under overvågning af Mogens Gravesen. Foto: Peter Hove Olesen, 2002.

samme år byggede han 1600 kvadratmeter stald og lade, delvis som selvbyggeri. Det nye anlæg blev indrettet til svineproduktion i et omfang, som kun få på dette tidspunkt havde erfaring med. Det var en samlet investering på godt 2 mio. kr. Allerede i 1978 blev der gennemført et endnu større byggeri, der mere end fordoblede kapaciteten fra 120 til 300 grisesøer. Denne udvidelse var nødvendig, hvis der skulle skabes grundlag for en fast medhjælp. Og dermed for en hårdt tiltrængt aflastning af det unge ægtepar, der alene havde stået for bedriften de første år. Væksten og ekspansionen var en nødvendighed, hvis virksomheden skulle gøres rentabel. Det hele red af sted på 1970ernes inflationsbølge, der så pludselig dykkede i 1979 - og så væltede budgetterne.

I denne situation måtte det nødvendigvis komme til et opgør med det ledende lag i landboorganisationerne, der repræsenterede det mere traditionelle gårdmands- og husmandsbrug. Med gældskrisen fik de gamle tilmed bekræftet deres skepsis over for det nye industrialiserede landbrug.

For LR80-aktivisterne handlede det om kontante erhvervsinteresser, der skulle varetages. Deres veneration over for den traditionelle landbokultur kunne ligge på et meget lille sted. I virkeligheden agerede LR80 tidstypisk på linje med mange andre græsrodsbevægelser i de aktivistiske 1970ere. Man tilrettelagde aktioner og stormøder, der kunne få medierne, især tv, til at møde op. Det var den direkte påvirkning af opinionen, det handlede om, og derigennem et pres på partierne og organisationerne. Landbrugets traditionelle tilknytning til partiet Venstre spillede ikke nogen særlig rolle i denne sammenhæng.

LR80 opfattede landbruget som et industrielt erhverv, en branche, på linje med andre i det moderne samfund, og dermed blev bevægelsen også et tydeligt tegn på, at den historiske modsætning mellem landbo- og bykultur var under afvikling. Den nye tids kød- og mælkefabrikker kunne ikke bruge den traditionelle landbokultur til ret meget.

Bøndernes tid var ved at rinde ud.

Historisk forandring med ”grønne vintre”

Den driftsmæssige specialisering, der begyndte hos den unge generation af landmænd i 1970'erne, slog i 1980'erne helt og fuldt igennem. Det klassiske husmands- og gårdmandsbrug med en blandet besætning af malkekøer og svin forsvandt næsten ud af billedet.

I 1985 var der knap 1900 landbrugsnoterede ejendomme i Thisted Kommune. 10 år senere var mere end 150 nedlagt og yderligere næsten 500 havde sat besætningerne ud. Udviklingslinjen fortsatte, og i 2000 var der kun 600 landbrug med animalsk produktion tilbage.

De tilbageblevne gårde voksede kraftigt i jordareal. Mange var på over 100 ha, en størrelse, der for en generation siden ville have udløst betegnelsen ”herregård”. Nu blev en gård af denne størrelse sandsynligvis passet af en enkelt mand og måske en medhjælper. Samlet var landbrugserhvervet i midten af 1990'erne skrumpet ind til at omfatte ca. 900, inklusiv medhjælpere.

Denne – i forhold til tidligere – lille håndfuld af professionelle landmænd fik til gengæld produceret noget.

Antallet af dyreenheder var i stadig vækst og udgjorde i 1995 godt 32.000. Samtidig skete der en stærk udvikling af mælkeydelse pr. ko og antal overlevende grise pr. so. Der var i realiteten tale om en betragtelig forøgelse af den samlede landbrugsproduktion.

Også i anvendelsen af det dyrkede areal skete der iøjnefaldende forandringer.

I 1970 spillede vintersæden kun en ubetydelig rolle. Markerne lå sorte hen fra høst til vår. I løbet af 1980'erne erobrede vinterhveden og i mindre grad vinterbyggen en stor del af landskabet. Vi fik ”grønne vintre”. De arbejdskrævende roemarker blev samtidig sjældenheder. De mange sammenlægning-

Kan det betale sig at købe en ny mejetærsker - eller vil det være billigere at bruge maskinstationen? Det er et par af de spørgsmål, som landmanden skal tage stilling til i planlægningen – og det er spørgsmål, som også skoleelever – her fra Sjørring Skole – bliver konfronteret med i et landbrugsspil, hvor en række af de problemer og beslutninger, landmanden står over for i årets løb, bliver virkeliggjort for eleverne. Året er 1984. Med landbrugsspillet forsøger landbruget at åbne sig over for samfundet, som for ofte – mener man – ikke altid har et realistisk billede af, hvad der foregår derude på landet. Og klasselokalet er et godt sted at begynde. Landboforeningen Nordthy har fem faste folk til at varetage opgaven med at delagtiggøre skoleeleverne i landmandslivet. I Sjørring er det Mads Frost Jensen og Anton Thorup, der sætter spillet i gang og med erfaringerne fra egne bedrifter giver spillet – og undervisningsdagen – et realistisk præg. En gård skal der til, og da eleverne starter på bar bund, må de som i det virkelige liv ud at rejse startkapital til købet. Dernæst skal de nybagte gårdejere vælge – hvad skal der i stalden, køer eller grise? Og hvad med markerne? Sammenhængen mellem besætning og afgrøder. Der skal satses rigtigt fra begyndelsen. Det hele løber op. Såsæd, foder og gødning. Er der penge nok? Og maskinerne – er de gode nok? Og driftsresultatet? ”Ja, efter et års arbejde har I hver tjent 29 kr. i timen”. Anton Thorup gør resultatet op efter denne dags koncentrerede anstrengelser i 10. b. på Sjørring Skole.

ger betød, at gamle skel forsvandt, og markerne fik dimensioner, man tidligere kun kendte fra herregårdsdrift.

Og det blev et landskab tømt for mennesker og dyr. Kun i få dage ved høst og såtid - og når der skulle sprøjtes mod sygdomme og skadedyr - så man de stadigt større og mere kraftfulde maskiner med den ensomme landmand ombord arbejde sig hen over hektarerne. Lærkesangen var der fortsat, men landmanden hørte formentlig i sin høretelefon Radio Limfjord eller Radio Thy - der i øvrigt også var under udviklingens lov og blev til NVR.

Den nye tids landmænd

Det landbrug, der ved årtusindskiftet blev drevet moderne og højeffektivt, var ofte baseret på generationsskifter eller strategiske beslutninger, der rakte tilbage til 1970erne eller begyndelsen af 1980erne. Den grundlæggende beslutning har været at opgive det traditionelle blandende landbrug og gennemføre en specialisering til svineavl, kvægavl eller ren planteproduktion. Konsekvensen af denne beslutning blev så en række store investeringer - især for de animalske producenter - og næsten uafbrudt vækst. Bedriftens oprindelige størrelse var ofte uden større betydning for dens senere udvikling.

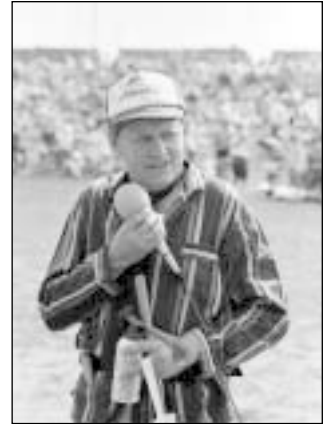
Vera og Henry Nielsen overtog en lille ejendom i Hjarde mål på kun fire ha i 1953 ikke langt fra de to gårde, parret var vokset op på. Henry havde en grundig landmandsuddannelse bag sig, der omfattede tid som landvæsens-elev på Øland og fodermester på Ullerupgaard. Gennem en jordfordeling i 1956 blev husmandsstedet lagt til en naboejendom og kom til at omfatte otte ha agerjord og fire ha eng. Ved denne lejlighed blev der bygget nyt, da de gamle bygninger var i dårlig stand. Det blev drevet som et traditionelt blandet landbrug suppleret med et forholdsvis stort hønsehold på loftet - Veras specielle ansvarsområde. Henry supplerede desuden indtægterne med mælkerute og fra begyndelsen af 1960erne med maskinstation. Efterhånden kom

Moderne svineproduktion i Hjarde mål. Tilbygninger og udvidelser gennem to generationer. Henry Nielsen overtog den lille ejendom på fire ha i 1953. Da sønnen overtog den i 1990, var stambesætningen på 400 søer og gården omfattede 50 ha. Væksten er siden fortsat. Privatfoto.

Vejledning og gode råd, forsøg og markvandring, kurser og møder, regnskabssystemer. Landboforeningens og husmandskredsens konsulentaktiviteter fik en større rolle. Til venstre V. H. Thøgersen, nederst Arne Pedersen (i dyrskueantræk) og Harald Pedersen. 1980'erne.

familien til at omfatte seks børn, så der skulle hænges i, når budgettet skulle nå sammen. Bil fik familien først i 1966. De fleste ærinder til Østerild og Thisted blev ordnet pr. cykel, da det var alt for tidkrævende at benytte rutebil eller tog. Sidstnævnte befordringsmiddel benyttede familien, når børneflokkene skulle på juleudstilling i Thisted eller ved lignende sjældne lejligheder.

Landboforeningens og husmandskredsens konsulentaktiviteter spillede op gennem 1960'erne en stadig mere fremtrædende rolle gennem individuel vejledning og mødeaktiviteter. Konsulenterne V. H. Thøgersen og Kynne Frandsen holdt kurser på Hjørdemål Skole om vinteren og markvandring om sommeren. En tredje konsulent, Arne Pedersen, gennemførte planteavlssforsøg i markerne med henblik på – ikke mindst gennem brug af kunstgødning – at sikre det optimale udbytte, og regnskabskonsulent Karl Stensgaard Nielsen begyndte at introducere budgetlægning og regnskabssystemer. Det var noget, man indtil midten af 1960'erne stort set ikke kendte til.

Samtidig var der en levende nabokontakt. Der var kvæg og svin på stort set alle bedrifter i nabolaget. Man hjalp hinanden, udvekslede erfaringer og mødtes til familiebegivenheder og almindelig nabokomsammen.

Den afgørende beslutning om at specialisere bedriften i Hjørdemål blev truffet i 1969, længe før det blev almindeligt at tænke i de baner. Det skete på anbefaling af regnskabskonsulenten, der gjorde opmærksom på, at de mange produktionsgrene på den eksisterende bedrift gjorde det vanskeligt at gennemføre en rationalisering og omkostningsbevidst produktionsstyring.

Vera og Henry Nielsen besluttede at satse på svineproduktion, men holdt dog hønsehølden i gang nogle år endnu.

Specialisering i svineproduktion var på dette tidspunkt noget nyt og ret uprøvet. Via konsulent Stensgaard blev Henry opmærksom på, at et firma ved Varde havde udviklet et nyt staldsystem. De kørte ned og kiggede på det, men besluttede så at bygge efter egen opskrift. Det blev til en stald med plads til 60 søer. Omkring samme tid blev der bygget nyt maskinhus, og op

Hvis man har set TV-serien "Matador" - og hvem har ikke det - så husker man, da Laura fik sølvmedalje for 25 års tro tjeneste hos familien Varnæs.

Men det hører ikke fortiden til. Eller gjorde det i al fald ikke i 1980, da medhjælper Holger Bojesen fra Årup modtog Det kongelige danske Landhusholdnings­selskabs sølvmedalje for 25 års tjeneste på samme gård.

"Jeg hører nok efterhånden med til familien", sagde Holger Bojesen om sin plads.

Og noget var der om snakken. Ingen - hverken han eller gård-ejeren, Lars Søndergaard på Stenbjergvej 55 - havde nogen-sinde diskuteret hverken løn, ferie eller "fæstemålet" varighed.

Det hele gled i smukt samarbejde, og de var begge meget glade for medaljen og det medfølgende diplom.

"Holger - han er der bare" - som det blev udtrykt. Og han genoptog straks arbejdet efter overrækkelse af medalje og diplom. Det gjaldt om at udnytte tiden.

gennem 1970erne og 1980erne blev der gennemført en række udvidelser af staldanlægget. Og der blev i flere omgange opkøbt og tilforpagtet jord. Der har bl. a. været kontrakter med statskovvæsnet på op til 100 ha.

Da Vera og Henry Nielsen afhændende gården til en af sønnerne i 1990, var stambesætningen på mere end 400 søer og det ejede jordareal på 50 ha. Samtidig var produktiviteten gået voldsomt i vejret. I 1970erne var det tilfredsstillende med en produktion på 12-14 grise pr. årssø. I 1980erne kom man op på 24-25, og ved år 2000 nærmede man sig de 30. Altså en fordobling på et par årtier.

En planlagt og langsigtet strategi for bedriftens udvikling har der ikke været tale om. Lånevilkårene var usikre, dels præget af 1970ernes voldsomme inflation og et renteniveau, der i slutningen af årtiet - når det gjaldt kortfristet gæld til f.eks. foderstofleverandør - nærmede sig 30 pct., dels præget af en manglende forståelse hos pengeinstitutterne for denne nye form for landbrugsvirksomhed.

Henry Nielsen oplevede, at de velkonsoliderede og mere traditionelt drevne landbrug havde lettere ved at opnå lån. Han tog chancer og gennemførte ofte udvidelserne, inden han sikrede sig tilsagn om lån. På realkreditlånene skulle man regne med meget store kurstab i 1970erne og en del af 1980erne. Endnu større usikkerhed herskede i forbindelse med anskaffelse af nye maskiner til markarbejdet og den maskinstation, der fortsat var en del af bedriften. De fleste maskinindkøb blev foretaget på tre måneders vekslers, der så løbende blev fornyet, indtil f. eks. traktoren var betalt.

Henry Nielsen klarede sig gennem den alvorlige finansieringskrise i slutningen af 1970erne. Men i de år skulle der på grund af renteniveauet og de kortsigtede finansieringsbetingelser meget lidt til at trække tæppet væk under virksomheden. Man levede under et vedvarende pres.

En mælkeproducent i Tilsted

Den nye tids specialiserede mælkeproducenter oplevede ikke udviklingen helt så dramatisk.

Mens svineproducenterne var udsat for stærke og uberegnelige svingninger på afsætningspriserne, var mælkepriserne - ikke mindst i kraft af EFs regulering - væsentligt mere stabile med en jævn stigning frem til 1989. Til gengæld blev 1990erne meget vanskelige år med et prisfald, der gjorde det nødvendigt at gennemføre store forbedringer i produktiviteten, hvis bedriften skulle overleve. Mange valgte at sætte malkekøerne ud.

Bodil og Jørgen Sejersbøl overtog i 1972 den gård i Tilsted, Jørgen Sejersbøls far havde drevet siden 1935. Det var en gård på 28 ha med en blandet og - efter den tids målestok - ret stor besætning på 35 køer og 120 svin til opfedning. Allerede året efter valgte den nye ejer at specialisere bedriften til mælkeproduktion. Årsagen var et ønske om at fastholde en økonomi, der gjorde det muligt at lønne en fast medhjælp. En økonomisk vurdering viste, at et svinehold af den etablerede størrelsesorden "hverken var til at leve eller dø af". Den indvundne plads blev så anvendt til at udvide antallet af malkekøer til 80.

Stolt landmandsfamilie på Hvidhøjvej 11 i Tilsted. Der er også noget at vise frem. Bodil og Jørgen Sejersbøl med børn og dyr i alle størrelser og aldre. Året er 1981.

Dette niveau holdt bedriften sig på i en længere årrække. I forbindelse med en brand i 1984 blev staldanlægget moderniseret og bl.a. forsynet med riste-gulv. Og gennem en aktiv brug af konsulenttjeneste og deltagelse i møder og kurser blev ny viden og ny teknologi inddraget.

I 1995 fik en søn anpart i bedriften, og samtidig blev der opført et stort nyt staldanlæg baseret på løsdrift. Besætningen blev på denne måde udvidet til 150 køer. Samtidig ekspanderede gården stærkt med hensyn til jordarealer. Det første mindre tilkøb til gården fandt sted i 1961. Det næste fulgte i midten af 1970'erne. Specielt i 1990'erne kom det til at gå stærkt. Der blev bl. a. købt en naboejendom, hvor sønnen fik bolig, og hvor der blev etableret en selvstændig svineproduktion på 800 svin om året. Også fjernereliggende jord blev inddraget. Der blev f. eks. købt 26 ha jord i Sperring sammen med en mælkekvote. Desuden blev der forpagtet både mælkekvote og jord i Sjørring. Ud over den forpagtede jord omfattede bedriften i 2001 125 ha.

De store jordanskaffelser var styret af dels det miljøbetingede harmonikrav mellem antal dyreenheder og jord, dels et krav, der bortfaldt i slutningen af 1990'erne om, at der til hver mælkekvote på 10.000 kg mælk skulle høre én ha ejet jord. Disse krav havde nogle mindre hensigtsmæssige bivirkninger, da det ofte blev nødvendigt at anskaffe jord i nogen afstand af bedriften. Denne jord havde man pligt til selv at dyrke, og det medførte transporttid og tilhørende belastning af vejene.

I 1998 valgte man – i lighed med en del andre mælkeproducenter på egnen – at overgå til økologisk drift.

Det betød, at man afstod fra at bruge kunstgødning og sprøjtegifte. Til gengæld skulle man tilrettelægge sædskiftet langt mere præcist end tidligere for at udnytte det kvælstof, der naturligt var opsamlet i jorden. En udfordring til landmandsfaglig dygtighed.

Bortset fra kornhøsten, der blev klaret af maskinstation, blev alt arbejde i

Det åbne land - husdyrene og naturen

Poul Karlshøj drev gården "Stenager" Kjelstrup 1952-1995 med statsanerkendt svineavl 1961-1990. Har været aktiv inden for flere lokale og landsdækkende organisationer med tilknytning til landbruget.

Medlem af Landboforeningen Nordthys bestyrelse 1957-1982, heraf 18 år som formand:

"Der er så dejligt derude på landet - skrev H. C. Andersen. Det er der stadig. Landbruget har ikke ødelagt naturen, landbruget samarbejder med naturen, som udnyttes på dens egne præmisser. Om sommeren høster landbruget grundlaget for det daglige brød til tre-fire gange så mange mennesker, som der bor i Danmark.

Det er byerne med deres enorme mængder affald og vandforbrug, der griber forstyrrende ind i naturens orden. Men måske er forureningen slet ikke så voldsom som påstået i "medierne" gennem 30 år. Dette miljøhysteri har pålagt landbruget en masse restriktioner og kontrolforanstaltninger med tilhørende indberetningskemaer. Fri-

heden er gået tabt med alt dette "papirnusseri" og uanmeldte kontrolbesøg. Det har fået mange til at forlade landbrugserhvervet og søge ind til byen. I Thisted Kommune var der i 1970 1900 landbrug med husdyrhold og i 2000 var tallet 600. Altså en reduktion til en trediedel på 30 år. Om det er lykken for erhvervet, samfundet og den enkelte familie? Ja, det må der jo være nogen, der mener - nemlig dem, der sidder og trækker i trådene og lægger de overordnede rammer. Eller mangel på samme. Det har nok været lykkeligt for de landmænd, der ikke magtede at følge med og honorere kravene til specialiseringen. Og de, der blev tilbage og som magtede disse krav - ja, de kan glæde sig over at leve i det åbne land i pagt med husdyrene og naturen".

Esben Oddershede har siden 1967 drevet "Søgaard" i Nors. I bestyrelsen for Landboforeningen Nordthy, formand siden 1995. Formand for landboforeningerne i Viborg Amt, Landsudvalget for Planteavl, i bestyrelsen for De Danske Landboforeninger og rådsmedlem af Landbrugsrådet. Hertil en række landsdækkende udvalg med tilknytning til landbrugserhvervet:

"Det mest synlige i udviklingen de sidste 30 år er, at vi er blevet færre. Mange steder er det blevet et ensomt arbejde at være landmand. "Det frie liv" som landmand er heller ikke så frit, som det har været. Landbruget er de sidste 15 år forvandlet til et gennemreguleret erhverv. På miljøområdet, m.h.t. dyrevelfærd og den lange række af "adfærdsregulerende afgifter". Jeg ærgrer mig over, at vi ikke selv var tilstrækkeligt opmærksomme på, at der var forhold, vi burde forbedre. På mange af de nævnte områder gik der jo politik i sagerne. Derfor blev resultatet udviklede regler, som langt de fleste landmænd købte råd-

givning for at kunne følge. På trods af svingende indtjening er privatforbruget i dag det samme som i andre befolkningsgrupper. Det tunge korpørlige arbejde er stort set væk. Arbejdstiden nærmer sig, hvad den er i andre erhverv, og det er langt mere almindeligt, at der også bliver tid til en ferie en gang om året.

Vi har selv et stort ansvar for, at idealbilledet af et landbrug hos en stor del af befolkningen er en bondemand med halm i træskoene og en firlænget gård med stråtag, hvor storken sidder på vognhjulet - som den skal. Men den tid kommer ikke tilbage! Den teknologiske udvikling finder vej. Der vil blive mere økologi og flere gårdbutikker og mere landboturisme. Men langt den største del af landbruget vil basere sig på ny teknik, rationel udnyttelse af ressourcerne og sporbarhed på fødevarerne. Produktionen vil fremover ske på større og mere specialiserede bedrifter. Skal det fortsat være attraktivt for unge, har vi brug for succes og anerkendelse. Vi har ganske enkelt brug for tillid og opbakning".

stalden og på jordarealerne varetaget af far og søn, suppleret med en heltids- og en deltidsmedhjælper. Bodil Sejersbøl stod for regnskabsarbejdet, der krævede ca. halvanden times indsats hver dag.

Selv om produktionsbetingelserne og driftsformen var voldsomt forandret, havde familiebrugets princip vist sin fortsatte levedygtighed.

Både svineproducenten i Hjørdemål og mælkeproducenten i Tilsted oplevede, at det nabonetværk, der fagligt og socialt spillede en stor kulturbærende rolle i 1970, stort set var forsvundet ved begyndelsen af det ny årtusinde. Der var kun få aktive animalske producenter tilbage, et par stykker i hvert lokalområde, og man havde meget lidt forbindelse med dem, der nu var rykket ind i nedlagte eller fritidsbaserede landbrug. Gennem de omfattende jordopkøb havde man selv bidraget aktivt til processen.

De overlevende bønder var endt som ensomme jorddrotter.

Bruxelles, København og Thisted

Næppe mange havde i 1970 forestillet sig, hvor dybtgående landbrugserhvervet og livet på landet i det hele taget ville forandre sig i de følgende tre årtier. Det var hele den lurmærkede danske model, der forsvandt som dug for solen. Alt dét, der tog afsæt i landboreformernes gårdmandsbrug, andelsdemokratiets mange virksomheder og husmandsbevægelsens sociale tænkning. Men der var ingen ”egnsudviklingslov” for landbruget, eller energiske erhvervskontorer, der målrettet sigtede mod at bygge en moderne industriel produktion op.

Det skete bare.

Det var dog på ingen måde udtryk for tilfældighedernes spil. Det kunne næppe være gået meget anderledes. En række kræfter – de fleste langt fra Thy – pressede erhvervet ind i den dramatiske forandringsproces.

Den vigtigste enkeltbegivenhed for landbruget var uden tvivl Danmarks optagelse i EF pr. 1. januar 1973.

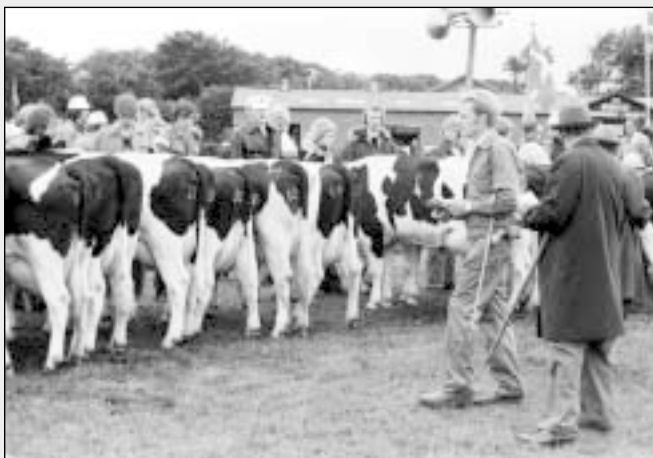
Dengang det var før. Før EU. Dengang det hed EF. Og var Fællesmarkedet. Her er vi blandt tilhængerne – selv om der tilsyneladende ikke er så mange af dem denne dag i Storegade. Et debatteater agiterer for et JA tre uger før afstemningen 2. oktober 1972. Det blev som bekendt til dette JA. Danmark tiltrådte det europæiske fællesskab 1. januar 1973.

Ude på landet - midt i byen

Der er så dejligt ude på landet, og når der bliver kaldt til dyrskue i Thisted, kan byboere for en dag få en fornemmelse af, at det er et forkert sted, de har slået sig ned. Helt så stor en begivenhed som dengang, der var Ungskue i Thisted i 1950'erne, da hele byen blev sat på den anden ende, alle indkvarteringsmuligheder blev taget i brug til de mange tusinde overnattende gæster udefra, da byen gennemgik en mindre renovering og blev forlænget mod øst, nye veje anlagt - *det* bliver det aldrig, men mindre kan gøre det. Og et dyrskue er hver gang en oplevelse for store som små. Først og fremmest en årlig begivenhed, hvor landmænd mødes og viser deres dyr frem, bliver bedømt.

Samarbejde, rationaliseringer – det er tidens løsen. Også inden for landbruget. I virkeligheden skyldes samarbejdet omkring dyrskuerne et krav fra maskinudstillerne om kun at udstille på ét dyrskue i Thy og på Mors. Det Thylandske Landøkonomiske Selskab fastholdt ikke uventet ønsket om fortsat at afholde dyrskue i Hurup. I Nordthy forhandlede en aftale på plads med Mors om at afvikle et fælles dyrskue på skift mellem Thisted og Nykøbing. Morsingboerne fik den gestus, at det første fællesskue blev holdt i Nykøbing 1997.

Der blev en kort overgang arbejdet med planer om en fælles dyrskueplads for Thy og Mors i Vilsund. Pladsen i Nykøbing var for lille, og Thisted Kommune havde alternative planer for dyrskuepladsen ved Tingstrupvej. Landboforeningen havde en forventning til, at en dyrskueplads i Vilsund - placeret således at morsingboerne ikke tabte øen af syne, når de var til dyrskue - kunne accepteres. Det kunne det ikke! Derfor vil dyrskuet formentlig gå på skift i nogle år endnu. Måske med dyrskuet i Skive som en samarbejdspartner. Det er givet, at tiden vil arbejde for flere rationaliseringer. Så endnu en tid vil landet blive trukket ind til Thisted med dyrskue på pladsen ved Tingstrupvej. Det strækker sig over én dag, men er en begivenhed med et langt tilløb. Flere dage forinden er der travlhed med indretning af plads og indhegning, de første maskinudstillere der indfinder sig sammen med det omrejsende tivoli, som hører naturligt med til dyrskuebilledet. Forventninger hos de forbigående er under langsom opbygning: På lørdag! Det er en dag, der er tidligt på benene med flagrejsning i byens gader, dyr og duften af stald og grønne marker, der pludselig bliver nærværende i syn og næsebor, højtaleranlæg der afprøves. Det er et fagligt skue og et mødested for landmænd, der i mange tilfælde arbejder isoleret i hverdagen; det er en folkefest, der af de nu velfungerende højtalere løftes langt ud over byens parcelhushaver.

De årlige landbrugsforlig i Bruxelles satte dagsordenen for såvel store som små landmænd i Thy.

Frem til 1983 kom der ganske pæne prisstigninger ud af medlemskabet – også set i forhold til den øvrige prisudvikling – og den herskende optimisme blev omsat i stærkt øgede ejendomsværdier. Den ældre generation scorede gevinsten, og de nyetablerede, der ville modernisere, kom til at betale. Derfor LR80-bevægelsen.

Fra begyndelsen af 1980'erne løb EFs landbrugspolitik ind i betydelige vanskeligheder med overskudslagre og andre ubalancer til følge. Resultatet blev et langvarigt prisfald på landbrugets produkter, samtidig med at det generelle løn- og prisniveau i samfundet fortsatte med at stige. Landmandens eneste udvej var omlægning til specialiseret stordrift, så der kunne spares på arbejdskraft og andre omkostninger. Samtidig blev produktionen mere og mere reguleret med bl.a. mælkekvoter og tilskud til braklægning. For mange mindre landmænd blev det attraktivt simpelthen at standse produktionen, sælge mælkekvoten og overlade jorden til en ekspanderende nabo.

Folketing og regering skubbede til udviklingen på en måde, der ikke altid var lige entydig. Op gennem 1970'erne var der et bredt flertal for at stimulere til en stærkt øget landbrugseksport, der kunne modvirke det store underskud på betalingsbalancen. Derfor ønskede lovgiverne at begunstige den effektive storproduktion. Landbrugsloven blev liberaliseret, og det blev lettere at sammenlægge landbrug. Samtidig stillede man fra 1978 et særligt uddannelseskra­v ved overtagelse af et landbrug.

Fra midten af 1980'erne begyndte et flertal i Folketinget i stigende grad at betragte det moderne, industrialiserede landbrug som en trussel. Først og fremmest på grund af den nye miljøbevidsthed i befolkningen. Med vandmiljøplanen fra 1987 blev der stillet præcise krav om harmoni mellem et landbrugs antal ”dyreenheder” og jordarealet. Den politiske intention var at dæmpe væksten i de store svine- og kvægbesætninger. Miljøbeskyttelse og bevarelse af det mindre landbrug - den velkendte ”Jens Hansens bondegård” - blev i den politiske debat to sider af samme sag.

Meget tyder imidlertid på, at den nye miljølovgivning fik helt andre følger. Harmonikravet blev en stimulans til storstilet opkøb af jord. Ikke fordi dyrkingen af jorden i sig selv var særlig fordelagtig, men fordi det var en forudsætning for den fortsatte vækst i besætningernes størrelse. Og uden denne vækst og tilhørende rationalisering af driften kunne man ikke hente et tilfredsstillende regnskabsresultat hjem.

I Thy, der havde en intensiv animalsk produktion, førte dette kapløb om jorden da også til stærkt stigende jordpriser. Prisen på landbrugsjord i Thisted Kommune beløb sig i 1998 til 85.000 kr. pr. ha, mens den i den sydlige del af Viborg Amt kun var mellem 40.000 og 50.000 kr.

På en ganske utilsigtet måde kom miljøkravet til at forgylde de landmænd, der valgte at standse produktionen og sælge jorden fra.

Det blev kommunen, der fik den utaknemmelige opgave at administrere både 1970'ernes planlovgivning og 1980'ernes miljølovgivning. Begge lovkomplekser førte til en langt skarpere kontrol både med den eksisterende bedrift og med nybyggeri, end man havde kendt tidligere. En dramatisk ven-

Thisted Kommunes miljømedarbejdere Ole Bachmann Olesen og Frank Eliasson på rutinebesøg hos Anders Langballe, Beersted, i slutningen af 1980'erne.

ding i forhold til den frihed, der siden landboreformerne havde knyttet sig til landbrugserhvervet.

I årene fra 1987 til 1989 gennemførte Thisted Kommune en total registrering af alle landbrugs gødningsopbevaring, og der blev stillet krav om opførelse af gylletanke og andre lukkede anlæg, der kunne forhindre ned-sivning af gødningsstoffer i undergrunden. Dertil kom kontrol med gyllespredning og forbrug af kunstgødning. Disse krav var både kostbare for den enkelte landmand og betød mere og mere tid ved skrivebordet. Landmanden skiftede i løbet af få år rolle fra fri bonde til virksomhedsejer. Også dette har stimuleret en del mindre og måske især ældre landmænd til at opgive den selvstændige produktion.

Fra bondeland til fritidsreservat

Ved årtusindskiftet lå gårdene stadig bag deres læhegn jævnt fordelt over Thys landskaber - sådan som de var blevet placeret ved udflytningen i 1800-tallet i forbindelse med landbore-

formerne. Og de mange statshusmandsbrug, der fulgte af den folkelige og sociale jordlovgivning i mellemkrigstiden, var ligeledes fortsat genkendelige. Overalt boede der mennesker. Næsten en tredjedel af kommunens knap 30.000 indbyggere boede uden for den bymæssige bebyggelse, selv om der siden 1970 var blevet nedlagt en del stuehuse. I alt var der sket en afvandring på godt 3000.

Men bag overfladen var alt forandret.

I 1970 havde de fleste på landet en direkte eller indirekte tilknytning til landbruget. 30 år senere var kun en tredjedel af dem, der boede på landet, knyttet til dette erhverv. Bønderne og deres medhjælpere var inden for en generations tid blevet en minoritet i "bondelandet".

I det lange stræk af Danmarkshistorien har der været en synlig grænse mellem land og by. Juridisk og politisk udtrykt i købstadens særlige status i forhold til sognekommunerne og med en række sociale og kulturelle følger-virkninger. Ingen var i det gamle Danmark før 1970 i tvivl om sit tilhørsforhold til den ene eller den anden side af denne grænse. Dannelsen af storkommunerne var i sig selv et anslag mod den gamle orden. Men endnu mere

En stædig kvægavler fra Thy

For et halvt hundrede år siden var korthornskøer den dominerende malke race på den jyske vestkyst. I dag rubriceres racen som kødkvæg, og at den overhovedet har overlevet udviklingen, skyldes primært én mand: Den snart 81-årige Laurids Lyngge, som stædigt har holdt ved sin korthornsbesætning gennem alle årene.

Sådan hed det i 1985 i "Landsbladet" – landboforeningernes blad – om gårdejeren fra Kløv Kær, der hvert år troligt mødte op med de bedste af dyrene på det lokale dyrskue i Thisted, på Ungskuet i Herning og kødkvægsskuet i Horsens. Og netop dette år syntes thyboens stædige reklameindsats for en truet kvægrace at give resultat. Antallet af renrace korthornsbesætninger var stigende, og Laurids Lyngge oplevede en stor interesse for at købe avlsdyr. Han havde 16-17 moderdyr og kunne ikke klare efterspørgslen efter dyr til levestruktur.

Laurids Lyngge var næsten altid første mand på dyrskuepladsen i Thisted og så meget "korthornsmænd", at man ikke kunne få ham til at sige noget negativt om racen, men han var dog så meget realist, at han erkendte, at den nye interesse primært var et udslag af en nostalgisk bølge.

"Mange vil gerne have den kvægrace, som de kan huske fra deres drenge dage", sagde Laurids Lyngge.

Inden for korthornsracen var der fire tilladte farve-varianter – hvid, rød, rødbrøget og skimlet. Mens korthornskvæget var malke race, foretrak bønderne de røde ud fra en formening om, at de gav mest mælk. I 1985 var der mest rift om de skimlede på grund af det karakteristiske udseende.

Laurids Lyngge boede på fødegården sammen sin yngste søster, Mette. Hun flyttede hjem som husholder, efter at de to ældre søskende, Kristoffer og Marie, døde. Korthornskvæget havde været en fællessag for Lyngge-familien. Der havde været korthornskreaturer på ejendommen siden omkring 1900. Det var dog først senere, at avlsarbejdet blev systematiseret, men siden 1928 var der ført stambog. Så langt kunne besætningen føres tilbage.

Selv om korthornsracen nu hørte til kødkvæget, var det i 1985 kun to år siden, Laurids Lyngge holdt op med at malke. Det skete samtidig med, at det lokale mejeri i Østerild blev nedlagt. Og Laurids Lyngge mente ikke, at korthornskøerne var dårlige malkekøer. "Vi har altid ligget i den gode ende med ydelsen", konstaterede han.

betydningsfuldt blev det, at det traditionelle erhvervsmønster på landet og den tilhørende landbokultur i løbet af et par årtier forsvandt.

Det kunne ligne en krise, men sådan bør det næppe opfattes.

Den overflødiggjorte arbejdskraft var en efterspurgt vare. Godt nok ufaglært, men alsidig og opdraget til selvstændighed og hårdt arbejde. Omlægningen af landbruget forløb samtidig med - og måske endda lidt forsinket - at de mange nye arbejdspladser i industrien og den offentlige sektor voksede frem i Thisted Kommune.

Når det blev for vanskeligt at få økonomien i bedriften til at hænge sammen, eller familien blev træt af ikke at kunne holde trit med den almindelige velstandsudvikling i samfundet, så kunne man melde sig på arbejdsmarkedet og blive lønmodtager.

Noterede landbrugsejendomme i Thisted Kommune		
År	Antal	
1964	1474	
1995	1712	
Antal ejendomme med animalsk produktion		
1964	1253	
1995	767	
2001	674	
Omfanget af den animalske produktion		
Kvægbrug		
1964	485	15.508 dyreenheder
1995	405	14.545 dyreenheder
2001	313	-
Svinebrug		
1964	361	6.368 dyreenheder
1995	303	12.382 dyreenheder
2001	221	-
Blandede brug		
1964	30	2.152 dyreenheder
1995	32	2.477 dyreenheder
2001	51	-
<small>Næstgikne beregninger over antallet af dyreenheder i 2001 foreligger ikke, men Miljøsektionen ved Thisted Kommunes tekniske forvaltning anerkender, at antallet svarer til niveauet i 1964. Kilde: Miljøsektionen, Teknisk forvaltning, Thisted Kommune.</small>		

Oftest var kvinderne pionerer i dette historiske spring, da flere af de nye industrier og den stærkt voksende plejesektor især efterspurgte kvindelig arbejdskraft.

Men i løbet af 1980'erne og 1990'erne fulgte mændene i stort tal efter. Måske på den lidt tøvende måde, at man bibeholdt sin bopæl på gården og blev fritidslandmand. Så havde man en del af sin gamle identitet i behold - og kunne et stykke hen ad vejen lade som om alt var ved det gamle.

Takket være bilen var det muligt at være lønmodtager og føle sig som bonde på en og samme tid.

Det er et interessant træk ved tiden, at samtidig med afviklingen af det traditionelle landbrug kom livet på landet og bondekulturen på mode. Derfor blev der i 1970'erne en tydelig bevægelse fra by til land i form af veluddannede lønmodtagerfamilier, der vendte byens parcelskvarterer ryggen og søgte en mere fri livsudfoldelse i de nedlagte landbrug. Ofte bidrog disse "bylandmænd" aktivt til at holde liv i de gamle kulturformer, som var knyttet til landsbyen og foreningslivet. Moderne idealer om nærdemokrati og fællesskab blandede sig med det gamle sogneliv. Der blev stadig arrangeret foredrag og danset folkedans i mange forsamlingshuse.

Og det hele hvilede på en omfattende daglig mobilitet.

Hver dag blev der spundet et stort antal træde på kryds og tværs af Thisted Kommune, men mest inde omkring Thisted.

Man var ikke længere enten bybo eller

landbo. De fleste med bopæl på landet arbejdede andre steder, børnene gik i skole og fik uddannelse andre steder, man købte ind og havde ofte familie og venner andre steder. Selv om man foretrak livet på landet, var man del af en bykultur.

Det gamle bondeland var stadig hjemsted for landbrugsproduktionen i form af meget store industrielle virksomheder.

Men *landet* – det var for de fleste blevet et fritidsreservat.

På en generations tid var alt forandret.

En uundgåelig skilsmisse

Ændringerne inden for landbruget i Thy afspejledes naturligvis også i den måde, landboforeningen og husmandsforeningen kom til at fungere på. Samarbejdet mellem to organisationer om den faglige rådgivning i 1987 var i høj grad baseret på et ”fornuftsægteskab”.

Foreningerne havde pladsproblemer og kunne se umiddelbare fordele ved samarbejdet. Og 13 år holdt ”ægteskabet”.

I sommeren 2000 stod det klart, at de to foreninger havde vidt forskellige visioner for, hvordan rådgivningen skulle udvikle sig i fremtiden.

Antallet af aktive medlemmer var i løbet af den periode, hvor foreningerne arbejdede sammen, halveret. Derfor var landboforeningens strategi at søge samarbejde for at styrke rådgivningstilbuddene til landmændene. Husmændene var bange for at miste deres identitet i et større fællesskab, som var domineret af landboforeningen.

Derfor var en ”skilsmisse” uundgåelig. I 1998 førtes de første forhandlinger med landboorganisationerne på Mors om et fremtidigt samarbejde om rådgivningen. Men snakken endte uden resultat. Morsingboerne ønskede et nyt stort center i Erslev eller Vilsund. Det kunne man ikke acceptere i Nordthy som følge af det faldende medlemstal. Forhandlingerne mellem Thy og Mors gik i hårdknude. Historien gentog sig sydpå. Landboforeningen i Sydthy var heller ikke indstillet på forpligtende samarbejde - med mindre det kunne ske fra landbocentret i Hurup.

Men januar 2002 var der fundet et løsnings sammen med Salling Landboforening, der havde den samme opfattelse af fremtiden som kollegerne i Nordthy.

Fusionen mellem de to organisationer blev døbt Landbo Limfjord, der blev et rådgivningsselskab med ca. 100 medarbejdere og 1500 aktive medlemmer.

Denne del af historien om udviklingen inden for landbruget viser, at det ikke er så lige til at etablere et samarbejde med de ”partnere”, der geografisk er tættest på og som – i teorien – også burde være de nærmeste. Der er så mange andre forhold, der kommer til at spille ind. Man har i perioden kunnet iagttage noget af samme mønster på andre erhvervsområder og inden for turismen i Thy. Og på det kommunale felt, hvor forslag til en større kommu-

Landbocentret i Silstrup blev taget i brug i 1987. I sommeren 2000 stod det klart, at landboforeningen og husmandsforeningen havde vidt forskellige visioner for, hvordan rådgivningen skulle udvikle sig i fremtiden.

Et sted i Kjelstrup

Der er mange måder at indrette sig på - derude på landet. Lidt fra alfarvej - og ofte mod mange odds og upåvirket af den strømlinede udvikling inden for det moderne landbrug - drev Erling og Betty Kloster indtil 2002 et lille landbrug i Kjelstrup. At dreje fra landevejen og ind på den lille, buklede vej og træde ind i de små stuer med de gamle ting og sager med dertil hørende historier - *det* kunne forekomme som at betræde en anden verden. I al fald for en stund at blive ført ind i en anden tid. Og mange har i tidens løb fundet vejen. Ikke mindst mange fårevenner. Et passioneret folkefærd med rødder i alle samfundslag. For det var får, det drejede sig om. For Erling Kloster, mangeårig formand for Fårevenner for Thy, Hannæs og Mors, var det får af racen Shropshire. Verdens bedste - uden tvivl. I al fald næstbedste. Men dét, der er rigtigt for den ene, gjaldt ikke nødvendigvis for naboen. Og Erling Kloster havde altid lagt vægt på ikke at pege på en bestemt race, når vordende fåreavlere spurgte ham til råds. Erling Kloster var blandt fåre-pionererne i Thy. Indtil slutningen af 1960'erne drev han landbrug med både køer og svin. Blodpropper satte imidlertid en stopper for det - og i stedet kastede han så for alvor sin interesse på fåreavl. Han havde fra sin barndom i Øsløs været vant til at omgås de uldne dyr. Erling og Betty Kloster var bundet til dyr og ejendom, til jorden og stedet, til årstidernes omskiftelighed og det livgivende total-teater i Kjelstrup og omkring Erlings barndomshjem i Øsløs. En kærlighed de formåede at give videre til andre, der blev bestyrket i opfattelsen af det gode liv på landet - på trods af alle vanskeligheder. Fra 2002 er adressen Thisted By - og mulighederne her.

ne i Thy - bestående af de tre eksisterende - hidtil ikke har fået mange ben at gå på.

Strukturændringen inden for landboorganisationerne afspejler den udvikling, erhvervet har gennemlevet fra 1970 til 2000. Mange landbrug er nedlagt som selvstændige og bæredygtige brug. Begrebet deltidslandbrug er dukket op. Kravet om en produktivitetstigning på fire-fem procent pr. år har ikke været let at opfylde for mange. Ægtefællen har som nævnt de fleste steder lønindtægt uden for bedriften. Der er kun få ejendomme tilbage med ansatte medarbejdere.

Fritidsbønder med tilskud

Der har altid været små og store bønder på landet. Ved årtusindskiftet var variationen og afstanden mellem dem, der boede på gårdene og dyrkede jorden større end nogensinde. Den typiske landmand lod sig ikke portrættere.

De fleste dyrkede jorden og passede dyr, fordi de kunne lide det, og fordi det gav familielivet en særlig kvalitet. Deres indkomst tjente de på arbejdspladser 15-20 km væk. Ikke så få blev også på landet, fordi de dermed kunne fastholde familiens tilknytning til en bestemt ejendom. Slægtsfølelsen var stærkere end erhvervstilknytningen.

Automekaniker Karsten Krogsgaard Andersen og hans kone Trine valgte således at overtage Karstens forældres landejendom i Vang i 1996. Her var Karsten vokset op sammen med tre søskende på en bedrift, der med 12 ha jord, 12-14 malkekøer, fem griseseer og lidt høns endnu i 1960'erne og 1970'erne kunne ernære en familie. Fra midten af 1980'erne havde Karstens forældre overladt dyrkningen af jorden til en maskinstation.

Trine og Karsten havde lyst til at have med dyr at gøre. De etablerede en bestand af kødkvæg, og datteren fik en hest. Jorden passede familien selv. Karsten kunne godt lide at "hænge på en traktor". Efter nogle års forløb besluttede de imidlertid at afhænde kødkvæget, da priserne gik helt i bund. Samtidig havde de gjort den erfaring, at kvæghold var forbundet med særdeles meget papirarbejde. Hver eneste kalvefødsel og meget andet skulle registreres og indberettes. For en lille bedrift var det et uforholdsmæssigt stort arbejde. Det årlige arbejde med jorden fort-

satte de med, selv om det næppe gav det store økonomiske udbytte. Dækningsbidraget – altså fortjenesten ved arbejdet – var på 3.000 kr. pr. ha. Karsten kunne med lethed have lejet jorden ud til en trængende svineproducent for 4-5.000 kr. pr. ha. Man fik faktisk mest for ikke selv at lave noget! Sådan var det ikke på landet i tidligere generationer.

Også ejendomsværdien steg kraftigt, uden at man i øvrigt rørte en finger. Da Trine og Karsten overtog ejendommen i Vang i 1996, var ejendomsværdien 800.000 kr. I 2001 var den steget til 1,6 mio. kr. De store producenters jordhunger havde sat sit fingeraftryk – også på de små fritidsbønder.

Drømmen om det frie liv midt i Thys storslåede natur har trukket ikke så få familier til Thy i årtierne efter 1970.

Birthe og Ernst Kempf købte i 1975 en lille og forfalden landejendom på Kronens Hede ved Vang. Det var tænkt som sommerhus for familien. Men i 1979 besluttede de at flytte permanent til Thy, og ved hjælp af nybygning gjorde de det lille sted til helårsbeboelse for familien. Til ejendommen hørte fire ha jord, og de fik hurtigt forskelligt dyrehold, fordi de kunne lide det - og fordi den meget sandede jord egnede sig bedst til græsning. Fra 1988 opbyggede familien en lidt mere målrettet produktion i form af kødkvæg. Det blev til en momsregistreret virksomhed med en omsætning på ca. 100.000 kr. om året. Birthe og Ernst blev medlem af Dansk Familielandbrug. De holdt sig derved orienteret om ”udviklingen i branchen”, søgte en gang i mellem råd hos konsulenter og deltog også nogle gange i dyrskuer. Og vandt præmie!

I perioder krævede det en lidt større arbejdsindsats, men normalt kunne den nødvendige pasning klares på ca. en time, når det daglige virke som lektor på gymnasiet var overstået.

Også Ernst Kempf måtte erkende, at moderne kvægavl – selv i lille skala – var forbundet med ganske meget papirarbejde. Til gengæld var der så en lille gevinst at hente i form af EU-tilskud. Med de lave priser på oksekød ved årtusindskiftet udgjorde tilskuddet mere end halvdelen af salgsprisen.

I en årrække lejede Ernst Kempf supplerende jord af det nærliggende statskovdistrikt. Det blev han dog nødt til at holde op med, da prisen for at leje statens jord blev sat betragteligt i vejret. Efterspørgslen fra de store svinefarme gjorde sig gældende – også her.

Trine og Karsten Krogsgaard Andersen er blevet fritidslandmænd.

Foto: Carl Chr. Andersen, 2002.

Hvad er det, der er på færde? Jo, en hat! Birthe Kempf har travlt. Og det er familiens får, der har leveret ulden til kreationen.

Svinebaroner med miljøproblemer

Den største af dem alle sammen er Rosvang ved Sjørring.

Gården har i generationer været betragtet som Thys største landbrug. Den omfattede mere end 300 ha jord på den i 1860'erne udtørrede Sjørring Søsbund. Med et folkehold på 52 var Rosvang i de gode gamle dage en lille verden for sig. 12 spand jyske heste skulle der til. Mere end 100 malkekøer. Eget mejeri. Og kneb det med arbejdskraften, når roerne skulle tyndes ud, hentede forvalteren en vognfuld fiskerbørn i Vorupør.

I en række år i 1970'erne og 1980'erne blev der stille på den store gård. De lange stalde stod tomme. Man specialiserede sig i græsfrø til bl.a. amerikanske golfbaner.

Men i 1996 skete der noget!

Gårdejer Ib Kibsdal, Hellum, der i forvejen ejede to større landbrug i Vendsyssel, ønskede at købe Rosvang. Det krævede ganske vist en dispensation fra landbrugsloven på grund af afstanden på mere end 10 km mellem Rosvang og Kibsdals andre ejendomme. Planen var at opføre helt nye staldanlæg med plads til 500 søer og gøre Rosvang til et avlscenter for sygdomsfrie grise. Forskellige eksperter støttede projektet, da Rosvang lå isoleret med mere end 1 km til nærmeste større svinehold. Derved kunne smitterisikoen næsten fjernes, og samtidig var der stigende problemer med at skaffe renracede avlsdyr på dette niveau. Jordbrugskommissionen for Viborg Amt gav Ib Kibsdal den nødvendige dispensation frem til 2003.

Produktionen kom i gang, og staldene blev fyldt med et par tusind grise. På et landbrugspolitisk sommermøde på Rosvang i juni 1998 kunne Ib Kibsdal berette om, hvordan produktionen med moderne gylletanke og rørledninger samt optimal fodring levede helt op til vandmiljøplanens krav.

Nabokonflikt og politisk debat med hede diskussioner i såvel Thisted Byråd som Viborg Amtsråd blev det først til, da Ib Kibsdal i 1998 søgte om tilladelse til at udvide besætningen fra 249 til 427 dyreenheder.

En følelsesladet konfrontation, der på flere måder var typisk for situationen på landet ved årtusindskiftet.

Godkendelse af en svinefarm på mere end 250 dyreenheder krævede en særlig ”vurdering af virkninger på miljøet” - på ekspertsprog: en VVM-undersøgelse. Desuden skulle Viborg Amt sende forslaget om produktionsudvidelse til offentlig høring. Et tilsvarende forløb blev tilrettelagt for gårdejer Anders Christensen ved Harring, der også ønskede at skruer op for svineproduktionen.

Et flertal i Thisted Byråd anbefalede begge projekter, men et antal naboer til Rosvang gik til modangreb.

”Én mand skal ikke bestemme over miljøet”, hed det, og ”et landbrug på 250 dyreenheder er stort nok”. ”Det er fabriksarbejde, det der foregår på Rosvang, det har intet med landbrug at gøre”, sagde Bjarne Nielsen, der to år tidligere havde købt en lille landejendom over for Rosvang for sammen med familien at realisere en drøm om et lille sted på landet. En anden nabo, Leif Plougmann, pegede på, at den gamle søbund og det tilhørende kanalsystem var særdeles miljøfølsomt. Nabokredsen var meget skuffet over Thisted Kommunes accept af udvidelsen. Også lystfiskerne kom på banen. Thylands Lystfiskerforening indsendte en skarp protest, fordi man frygtede, at det bedste fiskevand i Thy ville lide alvorligt skade. Foreningens formand så imidlertid ikke optimistisk på mulighederne for at blive hørt: ”Vi kan råbe og skrike næsten så meget, vi vil. Det vil ikke ændre noget”.

VVM-undersøgelsen var gennemført i december 2000 - og den faldt ud til Rosvangs fordel.

Amtets teknikere konkluderede, at udledningen af kvælstof også efter den store produktionsudvidelse ville holde sig pænt inden for vandmiljøplanens rammer. Dermed var sagen imidlertid ikke afgjort.

”Vi er stærkt i tvivl om vores holdning”, udtalte formanden for Viborg Amtsråds udvalg for teknik og miljø, Søren Gytz Olesen (SF). Den kommende høringsfases otte uger ville udvalget bruge til at tænke sig grundigt om.

Den følgende debat kulminerede med en politianmeldelse mod Ib Kibsdal for at have for mange dyr i staldene i forhold til de tilladte 249 dyreenheder.

Så måtte Frank Eliasson fra Thisted Kommunes miljøsektion ud for at tælle søer – noget man sjældent gjorde.

Der var for mange søer, men efter indviklede tekniske beregninger kunne man konkludere, at grænsen for dyrehold *alligevel* var overholdt.

Også en dambruger i Nørhå meldte sig med indsigelse mod udvidelsen. Han var sikker på, at den øgede gyllemængde ville forøge mængden af kvæl-

Rosvang. Gammelt og nyt side om side. En industrialiseret landbrugsvirksomhed efter offentligt sværdslag.

Foto: Carl Chr. Andersen, 2002.

Nabo ønsker tilsyn med Rosvang nu

Miljø- og Sjørring Sørger for restartere og overførelse af miljøgodkendelse, og oplysnings Tilsted Kommissat til at indføre en landbrugsstraks

dag den 27. Februar. Th. Kibsdal har sagt, Viborg Amt og Thylands Lystfiskerforening om tilførelse af 427 dyreenheder til 700 søer - med udgangspunkt i havne og vandløb, som Jøns Jacobsen Olesen og andre (søer) har set, at dag 1000 og 1000 i 1997 og 2000 og 1000 søer, at indføre dem og 1000 søer

Rosvang: Ejere af Rosvang indtår miljøgodkendelse på Tilsted Kommissat på godkendelse, og kan af afgørelse og kan af afgørelse af dyr på gården overholder kravet

AF Lone Lærke Krørg

Klip fra avisdebatten.

Lystfiskere protesterer mod flere grise på Rosvang

VVM-vurdering: Thylands Lystfiskerforening er enig i Viborg Amts konklusion om, at vandmiljøet ikke belastes væsentligt, hvis svinevildencentret udvides til 427 dyreenheder

nuværende - vil belaste hele vandløbssystemet og den højt miljøsette Gernærdipent, Limfjorden (Krik Vig)

Sådan skriver Thylands Lystfiskerforening i sin indsigelse mod regionsplanlægning nr. 31, der har været til høring fra den 17. januar til i dag, den 16. marts

Viborg Amt vurderer, at udvidelsen ikke vil medføre nogen nævneværdig ændring af mængden af nitrat, der pumpes via Sjærring Sø Kanal til Hvidbjerg Å-systemet.

Thylands Lystfiskerforening er langt fra enig i konklusionen om, at vandmiljøet ikke vil lide væsent-

grundlag for område støjghed for forbe levedyktige og ikke moderne, som vil konsekvensen af det de behov af miljøet de stoffer, skriver Se Kristensen, der er mand for Thylands Lystfiskerforening.

SF'eren Søren Gytz Olesen følte sig - som formand for Viborg Amtsråds udvalg for teknik og miljø - vist ikke altid som værende blandt lutter venner, når det gjaldt landbrugsforhold - og især miljø og dyreenheder. Og sagen omkring Rosvangs godkendelse fandt sin afslutning i amtsrådet, da et par medlemmer pludselig var fraværende. En lidt overraskende udgang, som alle dog efterfølgende måtte indrette sig på. 2000. Privatfoto.

vene i den reviderede vandmiljøplan. Desuden henviste han til, at forholdene omkring den tørlagte Sjærring Sø var helt specielle. Forårets oversvømmelser på markerne ville lede gyllen direkte ud i Sjærring Sø Kanal og videre ud i Hvidbjerg Å-systemet.

Amtets problem var imidlertid, at Ib Kibsdal havde opfyldt alle lovgivningens krav til punkt og prikke. På det efterfølgende møde i Viborg Amtsråd var et par af flertallets medlemmer fraværende - og så endte det med, at Ib Kibsdal alligevel fik sin tilladelse.

Modstanderne gav ikke op, men ankede afgørelsen til Naturklagerådet, der imidlertid fulgte amtets afgørelse. Det komplicerede forløb kom til at vare mere end tre år.

Miljøhensyn og hensyn til fritidslandbrug og et godt familieliv på landet dannede skarpe fronter over for det industrialiserede og højeffektive storlandbrugs behov. Landet lå der stadig mellem fjord og hav med mindelser af Jeppe Aakjær og Johan Skjoldborg, der havde besunget dette land.

Men den gamle orden, baseret på reformerne i det 18. århundrede og på sognets og landsbyens fællesskab - den var for længst brudt sammen. Man stod over for en helt ny virkelighed, som det var vanskeligt at forholde sig til. For politikerne blev det i høj grad et spørgsmål om at afveje vælgerhensyn med miljø- og erhvervspolitiske hensyn. Og det hele var viklet ind i ekspertudsagn og dybt kompliceret lovgivning.

Det var svært at agere, mens man ventede på det 21. århundredes landbo-reform.

På landtur

"Thy er mangfoldighed", hævder forfatteren - og morsingboen - Knud Sørensens et andet sted i denne bog. At denne karakteristik passer på det thy'ske landskab hersker der ingen tvivl om, men er det også en dækkende beskrivelse af de mange landsbysamfund mellem fjorden og havet?

Selv en hurtig betragtning efterlader et indtryk af store variationer.

Nogle bysamfund er stagnerende - andre ikke. Landsbysamfundenes betydning som oplandsbyer i forhold til det omgivende landbrug var stort set forsvundet ved indgangen til 1970'erne - og de rester, der måtte være tilbage i form af f. eks. mejerier og handelsvirksomheder, forsvinder næsten helt i de følgende tre årtier. De kolossale ændringer af strukturen i landbruget, som er beskrevet i det foregående afsnit, er også med til at gøre landsbyerne i Thy til mere eller mindre løsrevne satellitter i det åbne land.

Mens markerne får et stadigt mere ensartet præg, går livet videre i de små landsbysamfund, der kæmper for at fastholde en identitet. Nogle steder med mere held end andre.

Vi begynder en landtur med en længere spadseretur gennem Nors' historie, der på mange måder kan tjene som et eksempel på, hvorledes også andre landsbysamfund i Thy har udviklet sig siden først i 1970'erne.

*Nors - en oktoberdag 2002.
Ankomst fra Hanstholm.
Foto: Peter Hove Olesen.*

Kommer man ad landvejen fra Thisted, får man et flot kig ned gennem noget, der ligner en hovedgade. Typisk stationsby. En ankomst fra Hillerslev sætter en noget mere beskeden dagsorden. Husene samler sig kun tøvende til en bygade. Nordfra - altså fra Hanstholm - bliver man mødt af en servicestation og vidtstrakte lave fabriksbygninger. Altså en moderne industriby. Har man haft held til at bevæge sig fra Vester Vandet eller Hinding gennem det smukke sølandskab, åbenbarer der sig en lille landsby behersket af kirke og præstegård.

Det store overblik får man på det skovklædte Vendbjerg, der med sine 55 meter i højden dominerer landskabet.

Vendbjergvejen fortæller selv sin historie.

Den har sit historiske udgangspunkt ved hovedvejen. Her finder man ret beskedne huse - flere er sikkert selvbyggede. Længere oppe ad vejen bliver villaerne større og mere gedigne. Lidt lukkede ud mod vejen med forkærlighed for flisebelægning og mere eller mindre kunstfærdige stensætninger. Måske lidt nabokonkurrence. Store carporte eller garager med rigelig plads til to biler og måske en båd eller en campingvogn. Flere af husene har overbygninger, der sikkert er tilføjet, efterhånden som velstanden har bredt sig. Tager man skovvejen bag om husene, kan man få et kig ned i rummelige og veltrimmede haver. Et par af dem nærmer sig det parklignende.

Som så mange veje i Nors ender Vendbjergvejen i det blinde, men den ender absolut ikke i ingenting. Øverst på bakken - i passende afstand fra den øvrige bebyggelse - har to imponerende nybyggede villaer placeret sig. De har dermed også sat sig på den *værdiskabende* udsigt. Vi har nået byens højdepunkt - socialt og geografisk.

Her får man overblikket. Mod vest den gamle landsby med rod i tidlig middelalder. Mod øst en stationsby med afsæt i den lurmærkede andelsbondetid omkring begyndelsen af det 20. århundrede. I midten et forhenværende ingenmandsland, hvor man har placeret velfærds kommunens institutioner til opbevaring af børn og gamle og et par veludviklede møbelindustrier. Hver af disse to fabrikker har lige så meget under tag, som den gamle tids husmand havde under plov.

Fra Vendbjerg strækker parcelhusvejene sig ned over skråningen. Bakken, Skrænten, Brinken, Diget hedder de med poetisk realisme til minde om den tid for ikke så længe siden, da det hele var bondens mark. På disse veje er alt i orden og på plads. Hækkene klippede, haverne sirlige, men væsentligt mindre end på Vendbjerg. De obligatoriske 700 kvadratmeter. Af og til velordnede brændestabler. 70er- og 80er-huse, der kunne ligge hvor som helst i Danmark. Mange trailere og firmavarevogne i indkørslerne. Praktiske og foretagsomme folk. Håndværkere.

Nors er de blinde vejes by. Man er begyndt forsigtigt med små udstykninger. Efterhånden som efterspørgslen efter nye boliger voksede, har man så arbejdet sig længere væk fra udgangspunktet og dannet små lukkede sideveje. Det er faktisk vanskeligt at bevæge sig fra den ene lille udstykning til den anden, med mindre man følger de små selvgroede stier, beboerne - og vel især børnene - har dannet uden at spørge nogen som helst.

Denne *hen-ad-vejen-planlægning* betyder, at Nors i virkeligheden udkry-

Det gælder om at holde sig i form. Også når man ikke er nogen årsunge længere. Og kommer på alderdomshjem. Sådan som ældre på Nors Alderdomshjem her demonstrerer gymnastik fra morgenstunden. 1975.

stalliserer sig i en række små parcelhus-øer - eller naboskaber - der alle ligger lidt for sig selv. Storkommunens byplanlæggere har naturligvis haft en ambition om at få det hele til at hænge bedre sammen. I deres vision er det kommunale institutionsområde den naturlige bymidte. Derfor har man kaldt den stump vej, lægehuset fra 1980erne er opført ved, for "Bykernen".

Men det virker nu som et noget tomt postulat.

Selv på en sommersøndag, hvor de fleste er hjemme, virker Nors ganske mennesketom.

Af de godt 1100 indbyggere møder man under ti, heraf en lille flok børn på cykel. En mand lægger fliser i sin indkørsel. Et ældre ægtepar haster hjem - bevæbnet med bagerpose. Til søndagsgudstjenesten i kirken er der vel et halvt hundrede mennesker. En nydansker - efter alt at dømmе somalier - venter på bussen til Thisted.

Ikke engang de velplejede haver bliver brugt til noget, når først man har fået havearbejdet fra hånden. Man lever i de velbyggede og velindrettede huse. Hver for sig.

Model 1970

Tre årtier tidligere boede der halvt så mange mennesker i byen - 511 i alt. Men Nors var også Nors i 1970. Byen var for længst trådt i karakter. Kirke-

Nors Hovedgård

En kreds af modstandsfolk fra besættelsestiden gjorde fra 1972 til 1998 et stort arbejde for at skabe et ferie-, rekreations- og mødested på Nors Hovedgård for veteraner fra dengang. Gennem udstillinger og foredrag for især skoleelever sørgede Villy Mørk Jensen, fangeforeningernes landsformand, for, at den historiske forbindelse bagud til de fem krigsåre 1940-45 blev holdt intakt for nye generationer. Han var sammen med Alex Binneballe tilsynsførende på Nors Hovedgård, der fra 1976 havde været en selvejende institution. De havde begge en fortid i tysk tugthus og KZ-lejr.

Alex Binneballe, pensioneret politiassistent, havde været på udkig efter en sommerbolig og så i Nors Hovedgård, som kunne købes for 75.000 kr., en mulighed for at få etableret et længe ønsket og savnet feriested for tidligere KZ-fanger. Mange af dem havde ofte behov for en indforstået snak med kammerater fra dengang - andre trængte måske til et

par dage i ensomhed. Og det var, hvad den tidligere ødegård i Thy kunne tilbyde. Veteranerne kunne leje sig ind for en overkommelig pris. Der var plads til 10-12 personer ad gangen.

Mulighederne for at søge støtte i fonde og lignende blev større, da Nors Hovedgård blev selvejende institution, og det satte også gang i støtteforeningen, der kom til at tælle flere hundrede privatpersoner og institutioner - også uden for Danmark. Et medlemsblad blev udgivet.

Nors Hovedgård har bl. a. fået støtte fra Helsefonden og Tipsmidlerne. I 1979 gik Thisted Kommune ind som arving og skulle tage over, når tiden rindede ud for kredsen bag gården - det var tilfældet i 1998. Kommunen ønskede imidlertid ikke at overtage ejendommen, der blev solgt og pengene anvendt i Nors Hovedgårds ånd. Samlingerne af effekter fra besættelsestiden og fangelejrene kom til Frøsløv-lejren.

Mellem "klenodierne" var møbler, bl. a. læderlænestole, der havde tilhørt dr. Werner Best, nazisternes rigsbefuldmægtige i Danmark. Møblerne var specialfremstillet under krigen og fyldte godt op på nazilederens kontor på Dagmarhus i København. Her sad han i luksuøse omgivelser og bestemte over danske modstandsfolks skæbne: Hvem skulle skydes - hvem skulle sendes i koncentrationslejr?

Og nu kunne de tidligere KZ-fanger sidde i dr. Bests møbler. Hvis de ellers havde lyst.

Der var ikke gæster på Nors Hovedgård hele året igennem, men de gamle KZ-fanger kendte stedet og vidste, at der her i Thy var nogen at snakke med. Folk som forstod den voldsomme belastning - fysisk som psykisk - fra besættelsestiden, som havde præget fangerne for livet. Kun de, der havde gennemgået de samme lidelser, vidste, hvad de snakkede om. Mange vendte tilbage år efter år for et kortere eller længere ophold. En norsk KZ-fange havde således været på besøg 30 gange.

I 1988 sagde Villy Mørk Jensen i et avis-interview, at et sted som Nors Hovedgård i løbet af et forholdsvis kort åremål ville miste sin primære berettigelse: "Hvor mange fra den tid er tilbage om fem-ti år? Frafaldet er stort i disse år".

I 1998 var det slut. Heller ikke Villy Mørk Jensen og Alex Binneballe er mere.

Nederst: Alex Binneballe og Villy Mørk foran Nors Hovedgård i 1975.

byen med rødder i middelalderen og stationsbyen med rødder i landbrugets vækst og produktionsomlægning i tiden omkring 1900. Byens vigtigste institutioner, skole og plejehjem - eller alderdomshjem, som det dengang hed - blev opført af sognerådet i sidste del af 1950'erne på det strategiske sted midt i mellem de to byer, for at ingen af dem skulle føle sig forfordelt. Her opførte man også et stort og rummeligt missionshus. Den kulturelle og sociale spænding mellem de to byer er lige så gammel som stationsbyen, og den var fortsat levende i 1970.

En øst-vest-konflikt i lille skala. Det kunne høres på sproget. I kirkebyen var dialekten uforfalsket. I stationsbyen talte man lidt mere bysprog. Her boede håndværkere og handlende, der måske var tilflyttere, og som skulle omgås mange slags folk.

Det gedigne missionshus fra 1956 vidner om, at Indre Mission satte den religiøse og kulturelle dagsorden. Langt op i tiden var man enten *frelst* eller *fortabt*, når man boede i Nors, og indtil kommunesammenlægningen var byen "tørslagt". I 1970'ernes begyndelse var spiritus ikke velset på Brugsens hylder. Som alternativ til missionshuset havde de fortabte forsamlingshuset, der var opført i 1902.

Siden mellemkrigstiden havde sporten spillet en central rolle. På Vendbjerg havde menighedsrådet i 1936 foræret et lyngklædt areal til den nystiftede Nors Boldklub - NBK. Der blev opført et beskedent klubhus med to kolde brusere. Og så gik karlene i gang med fodbolden og pigerne med håndbolden. Efterhånden fik karlene kæmpet sig op i Thisted Amts Boldspil Unions A-række. Fodbold og håndbold om sommeren og gymnastik om vinteren var fortsat i 1970 vigtige fritidsaktiviteter og samlingspunkter for byens og egenes unge.

Men også her rejste religionen sin åndelige mur. I 1944 stiftede KFUM sin egen idrætsforening. Hver mandag og torsdag spillede missionens karle og piger så bold på Vendbjerg, og de blev tilmeldt KFUM's idrætsforbund i Danmark. I en årrække klædte KFUM'erne om i en gammel jernbanevogn, de havde overtaget fra spejderne.

Der var ikke tegn på, at modsætningen mellem de to lejre var svækket, da man trådte ind i 1970'erne. I årene fra 1968 til 1971 opførte KFUM'erne ved frivilligt arbejde et nyt klubhus, og i 1976 var det NBK's tur til at tage et nyt og bedre klubhus i brug.

Nytårsaften 1970 blev en særlig manifestation af KFUM's position i byen.

Foreningen inviterede til midnatsgudstjeneste i kirken og efterfølgende fest og smørrebrød i forsamlingshuset. Der kom 250.

Ville børn i Nors deltage i spejderaktiviteter, var det også KFUM, der stod for tilbuddet. I 1937 dannedes de første drengepatruljer. Møderne blev holdt i private hjem eller missionshuset, indtil man i 1965 fik sit eget hus nær kirken. Efterhånden kom der også "ulveunger" til, og 20 år efter drengene fik pigerne mulighed for at danne en trop.

Selv om Thisted-Fjerritslev-banen var blevet nedlagt i 1969, havde Nors stadigvæk noget af stationsbyens pondus med et ret bredt udbud af mindre håndværksvirksomheder foruden brugsforening, adskillige købmænd og et antal specialbutikker. Og så naturligvis den uundværlige kro. Borgerforenin-

Johannes Holm præsenterer pakkemaskine på Nors Andelsmejeri - dengang der var noget at pakke. Ca. 1980. Mejeriet lukkede to år senere.

gen, der var blevet dannet i 1937, var fortsat repræsentant for dette lokale erhvervsliv, selv om man i 1958 havde måttet opgive den lokale tekniske skole, foreningen havde taget initiativ til.

Endnu i 1970 kunne man leve sit liv i Nors og nøjes med at tage rutebilen eller den nye selvejerbil til købstaden eller andre steder hen ved særlige lejligheder.

Byen levede i samspil med sit opland bestående af en del mellemstore og endnu flere små landbrug. Adskillige mælkevogne satte fortsat den daglige kurs mod Nors Mejeri.

Den gamle orden herskede.

Tilsyneladende ...

Så kom opbruddet

"Nors er en dejlig lille by" ... hed det i en avisoverskrift i november 1976.

Bag denne ubetinget positive erklæring lå en debataften om byens fremtid. I sig selv et signal om, at den gamle orden var ved at gå i skred, og at man skulle forholde sig til en ny virkelighed. Børn på Nors Skole og på Thisted Gymnasium havde skrevet stile med emner som *"Landsbyen Nors - i dag eller i morgen"* og *"Landsbymiljø kontra forstadsmiljø"*. Debataftenen foregik i det nybyggede Nors Ungdomshus og var arrangeret i samarbejde med borgerforeningen. Deltagerne var - på moderne vis - delt op i grupper, og diskussionen var livlig: Gik udviklingen for stærkt i Nors? Glemte man de menneskelige værdier? Hvad kunne der gøres for at bevare det herskende miljø i Nors?

Blandt indlæggene faldt der kritiske bemærkninger: "Det oprindelige landsbymiljø er passé. Vi taler for lidt med hinanden, vi har vel ikke tid. Vi har så travlt, at vi bliver stressede. Vi tænker for meget på materielle goder. Det

hele bunden i økonomien. Havde vi ikke råd til at købe en bil, gik vi hen til naboen eller andre venner i nabolaget. Før bød naboer altid en nyankommen velkommen, men byboerne virker fremmede, er slet ikke vant til den slags, og vi vil ikke træde dem over tærne”.

Artiklens overskrift kan lyde som en selvmodsigelse, men er det ikke nødvendigvis. Der kan blot være flere opfattelser af, hvad der gør byen dejlig. I hvert fald var der dukket en helt ny skillelinje op i den lille by, der jo ikke var helt ukendt med kulturkløfter. Skellet mellem landsbykultur og bykultur repræsenteret ved mange nye parcelhuse.

Diskussionen bød også på forslag om konkrete initiativer til såvel det overkommelige - en folder om byen, foreningerne og samlingsstederne - som det mere ressourcekrævende: Et kulturhus for alle aldersgrupper og aktiviteter.

Så var der de helt nære interesser: Børnene i Nors ville gerne have bedre legepladser og adgangsalderen til ungdomshuset sat ned. Og gymnasieeleverne foreslog danseaftner på kroen. Dog kun for dem, der var fyldt 18.

Verden var forandret.

Ikke alene havde stationsbyen mistet sin jernbane og sin telefoncentral. Man stod også fra april 1970 uden sogneråd. Fremover skulle man ind på et af de mange kommunekontorer i Thisted, hvis der skulle ordnes noget med skatten eller folkepensionen. Storkommunens administration og forvaltning var spredt over hele Thisted By – først hen i 70erne blev der bygget rådhus. Og det var byrådet i Thisted, der sad på budgetter og planer.

Det er så et spørgsmål, om denne historiske forandring blev opfattet som et tab. Én af drivkræfterne i opførelsen af Nors Hallen og mangeårig formand for borgerforeningen, der nu kom til at repræsentere byen over for den nye, lidt fjerne myndighed, har i hvert fald den opfattelse, at overgangen til storkommunen gav større spillerum for lokale initiativer. Det gamle sog-

Nye tider er på vej – gamle stemmer skiftes ud. Nors Central automatiseres 23. februar 1971.

Genbrug. Da Thisted Gymnasium flyttede ind i det nye gymnasium ved Ringvejen, fik barakkerne på Munkevej nyt liv ved Nors Skole. Billedet er fra 1975.

neråd ”havde ikke så store sko på”. Men det krævede, at der var nogen i lokalsamfundet til at ”hanke op i tingene” og stillede krav til denne fjerne storkommune.

Men den største forandring var uden tvivl udstykning af parceller og opførelse af mange nye huse.

Det var begyndt allerede i 1960erne og nu kunne det for alvor mærkes. Nelligevej og Violvej var ved at vokse frem og Vendbjerg begyndte at gøre sig gældende. Det gamle baneteræn blev til Vænget. Og i Kirkebyen var det i Dalen, det foregik. Byen fik i de første fem år af 1970erne 374 nye indbyggere. Noget af et skred. Der var en del yngre familier imellem. Skolen fik pladsproblemer og måtte overtage de barakker, der blev ledige, da Thisted Gymnasium flyttede i uddannelsescentret. Her fik de 70 små elever i 1. og 2. klasse deres klasserum.

Byggeriet af énfamiliehuse fortsatte op gennem 1980erne, bl. a. gennem kommunale udstykninger på bakken mellem Vendbjerg og Stationsvej. Tempoet i væksten var nu mere moderat, og det samlede indbyggertal rundede i 1986 1.100 indbyggere. Dette niveau har holdt sig hen over årtusindskiftet.

Nors var på få år blevet lidt af et nybyggersamfund, selv om mange af tilflytterne måske ikke kom så forfærdeligt langt væk fra. De problemer, der var på dagsordenen på debatmødet i 1976, blev ikke glemt. Der blev taget adskillige initiativer for at skabe et nyt fællesskab. Der blev med stor succes spillet revy i forsamlingshuset gennem flere vintre. I foråret 1982 tilrettelagde ungdomshus, borgerforening og skole i fællesskab en kulturuge under temaet „*Kend din egn*“. Der blev åbnet natursti ved Nors Sø, tilrettelagt udstillinger om det historiske Nors, gennemført virksomheds- og gårdbesøg, læst op på jysk og vist folkedans. Og på skolen var der temaug

Naturen kalder. I samarbejde med plantør Ib Nord Nielsen skabte eleverne ved Nors Skole en natursti ved Nors Sø. Fra indvielsen i forbindelse med en ”kulturuge” arrangeret af ungdomshus, borgerforening og skolen. 1982.

om Nors i gamle dage. Tilslutningen til mange af arrangementerne var stor.

Når man ser det hele sådan lidt fra oven, tager Nors' nye industrikvarter sig næsten helt imponerende ud. 1980'erne.

Et skrivebordsbycenter

Flere af stationsbyens gamle flagskibe stod for fald.

I sommeren 1982 meddelte et antal ret store leverandører sig ud af Nors Andelsmejeri. Få måneder efter blev det nødvendigt at lukke mejeriet. Brugsen kunne i nogle år bryste sig af stigende omsætning, men i 1989 blev det alligevel nødvendigt at dreje nøglen om. Indkøbsmæssigt var Nors blevet en forstad til Thisted. Tilbage på hovedgaden var nu kun en bager og en købmand, der overlevede ved slagkraftige tilbud og lange åbningstider.

Den gamle hovedgade måtte oven i købet lide den tort at blive udsat for en kommunal degradering.

I kommuneplanen fra 1985 var Nors blevet udnævnt til kommuncenter, og i 1987 vedtog byrådet en lokalplan, der udnævnte et 4,5 ha stort område syd for skolen og Nors Hallen til nyt bycenter. Her blev der afsat plads til dagligvarebutikker, serviceerhverv, offentlige institutioner m.v. Det offentlige skulle være i rødt tegl. Det var der ved årtusindskiftet kun kommet et børnehus og et lægehus ud af. Et *skrivebordsbycenter*. En by som Nors havde måske slet ikke brug for et bycenter. Man havde jo Thisted.

Så var der mere realitet i industricentret, der også var afsat i kommuneplanen.

Allerede i 1968 startede Licentia en produktion af fyrretræsmøbler. Samtidig skabte det omfattende byggeri af parcelhuse grundlag for flere håndværksvirksomheder. Én af de nye var Niels Jørgen Andersen, der etablerede

Tømremester Hartvig Johansen som kandidat til det nye kommunalråd i Thisted Storkommune 1970.

tømrer-snedkerfirma hjemme i garagen på Vendbjerg. I 1975 flyttede firmaet ind i et nyt værksted på Håndværkervej. Under afmatningen i byggeriet sidst i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne begyndte Niels Jørgen Andersen at levere møbeldele til Licentia. Efterhånden greb den industrielle produktion om sig, og fra 1990 blev grundlaget lagt for en helt selvstændig og hastigt voksende møbelproduktion.

Kommunen havde været på forkant med udviklingen og allerede i 1987/88 byggemodnet en betydelig udvidelse af industriarealet. Ikke fordi man forudså en voldsom industriel ekspansion, men fordi en af EF's udviklingsfonde tilbød ressourcer. De to møbelfabrikker lagde i løbet af få år beslag på det meste af det nye areal

Ved årtusindskiftet beskæftigede hver af de to møbelfabrikker ca. 150 medarbejdere. Arbejdspladser af den kaliber har man næppe kunnet forestille sig i det gamle Nors. Til gengæld indebar den moderne mobilitet, at kun en begrænset del af medarbejderne ved de to fabrikker havde deres bopæl i Nors.

Ungdomshus eller hashbule

Omkring 1970 var der fokus på ungdommen.

Ungdomsoprøret havde - ikke mindst i kraft af medieopmærksomheden - sat sig spor. Man talte om *generationskløft*, og på den ældre generations side af kløften så man med betænkelige miner på de unges adfærd. Ikke mindst frygten for de euforiserende stoffer gav dybe panderynker. Sådan var det naturligvis også i Nors. I vinteren 1971 blev der holdt et debattmøde på Nors Kro for forældre, børn, lærere og ungdomsledere. Man mente nu ikke, der var hash-problemer i Nors, men stemningen var alligevel, at der skulle gøres noget. Og som altid var det bedre at forebygge. Mødet mundede derfor ud i dannelsen af et udvalg, der fik til opgave at forbedre betingelserne for den ungdomsklub, der havde eksisteret i byen siden midten af 1960'erne. Klubben omfattede ca. 140 unge og havde til huse i et par kælderlokaler på skolen.

Travlhed omkring bordene. Ungdomshuset i Nors kort efter indvielsen i 1971.

Mødeprocenten var høj, og det betød, at ca. 100 unge var stuvet sammen på 40 kvadratmeter, når der var klubaf-ten.

Udvalget havde læge K. E. Engelstoft som formand og nåede hurtigt til den konklusion, at den eneste holdbare løsning ville være at bygge et nyt ungdomshus. Der blev handlet hurtigt, da et eventuelt statstilskud skulle søges inden 1. marts. Ungdomsklubbens leder, lærer Johannes Mortensen, udarbejdede sammen med tømremester Hartvig Johansen en skitse til et ungdomshus, og forhandlinger med den nye storkommune resulterede i, at kommunen stillede en bygge-

grund til rådighed tæt ved skolen - i "ingenmandslandet" mellem kirkeby og stationsby - og gav en garanti på 65.000 kr. Finansieringen foregik i øvrigt ved en blanding af indsamlede midler og frivillig arbejdskraft udført af ungdomsklubbens medlemmer og nogle af deres forældre.

Allerede i slutningen af august var man klar til at vise huset frem for egnens beboere. Tømrermester Hartvig Johansen, der var medlem af udvalget, havde udtænkt en konstruktion og et materialevalg, der gjorde det muligt at anvende et stort antal ikke-fagfolk i arbejdet.

For de mange, der sluttede op om arbejdet, blev det en fælles oplevelse, der knyttede nye bånd mellem familier i byen.

Men der var også modstand. Som så ofte i Nors gik der konfrontation og kulturkamp i sagen. "Hashhuset" var det gængse navn i modstanderkredse. I det festskrift, initiativgruppen udsendte i august 1971, tog to unge, Sus og Jette, til genmæle mod "den megen kritik og modstand". De stillede det spørgsmål, om unge i det nye klubhus' hyggelige rammer lettere ville falde for narkotikaens fristelser, end hvis de hang på gadehjørnerne.

I samme skrift havde K.E. Engelstoft præciseret, at målet med ungdomshuset netop var at hindre tendenser til stofmisbrug ved at give de unge nogle rammer, hvor de kunne udfolde sig på deres egne præmisser. Man kunne ikke blot videreføre de tilbud, forældregenerationen havde haft sportsligt, politisk og religiøst i de etablerede foreninger. Det gjaldt netop om at engagere de unge, der ikke følte sig hjemme i de traditionelle tilbud.

Derfor det "uniformløse".

K. E. Engelstoft gjorde også opmærksom på den kendsgerning, at 1970ernes unge voksede op under andre vilkår end tidligere generationer. Omkring 60 unge rejste hver dag fra Nors til Thisted for at gå på gymnasium eller andre uddannelser. De følte sig knyttet til bymiljøet og var næppe motiverede for landsbyens traditionelle ungdomstilbud.

Ungdomsklubben rykkede ind i det nye hus i efteråret 1971 - og så vidt vides blev der aldrig konstateret brug af hash eller andre euforiserende stoffer.

Der er næppe tvivl om, at en del af modstanden mod det nye ungdomshus udgik fra kredse omkring Indre Mission. Som på idrættens område etablerede KFUM da også

Fortalere for ungdomshuset i Nors. Fra venstre K. E. Engelstoft, Johannes Mortensen og Preben Jørgensen. 1971.

Stort møde. Stormester Bent Larsen - der i øvrigt stammer fra Thisted - spiller skak med ungdomsklubbens medlemmer. Begyndelsen af 1970erne.

Flag og hornmusik, fest og farver. Alle i Nors og omegn er på benene fra morgenstunden. En stor dag i en lille bys historie er kun lige begyndt. Indvielse af Nors Hallen. Det er 4. maj 1974.

et alternativ. Man oprettede sin egen ungdomsklub i missionshuset. Her sikrede man sig tilmed den konkurrencefordel, at børnene kunne begynde tidligere end i ungdomshuset - allerede fra femte klasse.

Ungdomshuset blev et tidligt monument over den forandringsproces, der har præget Nors.

Tilflytning og nybyggeri havde allerede i begyndelsen af 1970erne skabt et miljø, der ikke følte sig afhængig af det traditionelle kulturmønster. Det mest interessante er ikke, at det nye blev mødt med nogen mistænksomhed - men at det lod sig realisere så hurtigt og effektivt ...

Idrætten som fællesnævner

”Det begyndte herinde i stuen. En dag kom Regner. Han var mælkeemand. Det skulle ikke kun være ungdomshuset. Det skulle også være noget andet. Vi var så en flok her rundt omkring. Det måtte vi gøre noget ved. Fredag aften tog vi en beslutning, og lørdag morgen gik Jan Tinggaard over til Regner Mælkeemand, som så gik hen til lærer Rasmussen og spurgte, om han ville gøre noget ved det. Og så lige pludselig ...”

Sådan erindrer Lillian Larsen begyndelsen på den proces, der blev til opførelsen af Nors Hallen. Det hele foregik i foråret 1971 - alt mens man gjorde

klar til at støbe fundamenterne til ungdomshuset.

Lillian og Hans Larsen hørte til kredsen omkring Indre Mission. For dem repræsenterede ungdomshuset noget fremmedartet og åndløst. Det måtte have et alternativ i idrætten, og det krævede nogle faciliteter, der gjorde det muligt at dyrke forskellige sportsgrene også i de lange mørke vintermåneder. Og som kunne fastholde de unge i byen.

Lillian havde som ung været ivrig håndboldspiller og var nu træner for KFUM & K. Hun vidste, hvor uheldigt det var ikke at kunne træne i vintermånederne. I nogle år kørte man helt til Vilsund for at holde træningen i gang.

Men en hal var en stor opgave at løfte, og det krævede et samarbejde hen over det indarbejdede religiøse skel på idrættens område. Et historisk kompromis.

Gennem den respekterede skoleinspektør Ejnar Rasmussen blev de fornødne kontakter etableret, og gdr. Knud Søm-Larsen blev af gymnastikforeningen, boldklubben og KFUM & K opfordret til at stille sig i spidsen for bestræbelserne for at få rejst en sportshal i byen. Helga og Knud Søm-Larsen havde overtaget Norsholm i 1961. Som tilflyttere havde de bevidst holdt sig uden for de forskellige lejre i byen.

Knud Søm-Larsen viste sig at være et godt valg. Allerede på det indledende møde på Nors Kro stillede han som betingelse for at indgå i arbejdet, at de religiøse og ideologiske principper blev gemt væk. Og det lykkedes langt hen ad vejen at gennemføre denne linje. Man fandt hurtigt ud af, at et samarbejde med skolen, der manglede idrætsfaciliteter, ville være et stort plus, og tæt på skolen var der netop et egnet kommunalt areal, som havde hørt til den nedlagte jernbanes sporterræn.

Der gik en bølge af halrejsninger over Thisted Kommune i tiden umiddelbart efter storkommunens dannelse: Sjørring Hallen, Snedsted Hallen, Thy Hallen i Thisted og Hannæs Hallen. I den nye storkommune skulle lokale interesser tilgodeses - og det var vigtigt at vise vælgerne, at det hele ikke blev samlet i Thisted.

Det var dog kun med et knebent flertal, det lykkedes at få en kommunal garanti til halbyggeriet i Nors gennem byrådet. Den afgørende stemme tilhørte den konservative Georg Langkjer, der valgte at støtte Nors Hallen med en bemærkning om, at når Indre Mission var med, var der ingen grund til bekymring. Blev økonomien kritisk, ville de i Nors hurtigt kunne samle pengene ind i kirken på den førstkommende søndag.

På den stiftende generalforsamling i juni 1971 kunne Knud Søm-Larsen bygge på erfaringerne fra de foregående halbyggerier, idet han simpelthen genbrugte de allerede godkendte vedtægter for Sjørring Hallen. De blev vedtaget, men med den ændring, at aldersgrænsen for at stemme på general-

Ved målet. Et stort mål er nået med etableringen af en hal i Nors. Og ikke uden stolthed vises den frem af Erling Christensen, hallens første bestyrer, og Knud Søm-Larsen. 1974.

En sportshal er en messe værd. Det er efterhånden blevet til mange arrangementer, der ikke direkte har med sport og idræt at gøre. Hvem blandt de i dag ikke helt så unge husker ikke Norsballeerne, der ligefrem blev en "institution" på egnen? Her er det fra en messe i Nors Hallen i 1980.

forsamlingen blev nedsat fra 18 til 14 år. Der var fokus på de unge i begyndelsen af 1970'erne - og det var jo sådan set også dem, det handlede om!

Den største skepsis og modvilje mod projektet kom fra en gruppe borgere fra Hillerslev.

Initiativgruppen havde ønsket at inddrage nabobyerne, men de udsendte repræsentanter fra Hillerslev fandt kun projektet acceptabelt, hvis det kunne placeres nærmere på deres by.

Med den kommunale garanti i lommen blev den afgørende udfordring for halbestyrelsen nu at indsamle de 125.000 kr., der skulle til, for at finansieringen af byggeriet kunne hænge sammen. Det lykkedes over al forventning, selv om der netop havde været en indsamlingskampagne i gang til fordel for ungdomshuset. Udvalget havde sit bagland i orden, og i foråret 1973 var man klar til at udlicitere byggeriet. Indvielsen fandt sted under stor festivitas 4. maj 1974.

Ungdomshus og hal i Nors udsprang af lokale initiativer og lokale ressourcer med den nye storkommune som medspiller. Omstillingen fra stationsby og landsby til parcelhusby havde på ingen måde skabt passivitet eller ligegyldighed med det lokale samfund. De mange tilflyttede familier var også interesseret i en by med aktivitet og tilbud - ikke mindst på idrættens område.

Den nye tids „kirke“

Det kulturcenter, man talte varmt for på mødet om byens fremtid i 1976, blev aldrig realiseret. Som i andre af Thisted Kommunes bysamfund var det idrætten - med vægt på fodbold, håndbold og gymnastik - der var den store fællesnævner.

Idrætshallen var i en vis forstand livsnerven i det nye bysamfund - den nye tids "kirke".

De gamle religiøse skel blev svækkede nu, da foreningerne virkede under samme tag. I 1982 lagde formanden for KFUM-idrætten i Nors op til et samarbejde med Nors Boldklub om fælles børne- og ungdomshold på håndboldområdet. Og året efter kunne han konstatere, at samarbejdet fungerede upåklageligt.

På et tidspunkt i 1980'erne kom det dog til en konfrontation, der understregede, at missionsfolkene stadig kunne markere sig.

Helt fra hallens start havde bestyrelsen tilladt afholdelse af baller som en indtægtskilde til de deltagende klubber. Der blev aftalt en fast fordelingsnøgle med fire baller til boldklubben, ét til gymnastikforeningen og ét til idrætsforeningen i Hillerslev.

En ny bestyrelse dristede sig til at sætte det årlige antal af baller op til syv. Så meldte missionsfolkene fra. Det historiske kompromis truede med at revne. *"Det ville man bare ikke finde sig i, for det var jo ikke druk, det kom an på"* - som Lillian Larsen udtrykker det. Resultatet blev da også, at man trak udvidelsen tilbage.

"Nors-ballerne" blev et begreb, og unge fra et stort område valfartede til

Naivitet og stædighed i Hinding

"Mellem Thisted og Hanstholm i det nordvestligste og mest forblæste hjørne af landet ligger "Salshus", der vist må være et af vore ejendommeligste kunstgallerier. Kombinationen af heste og kunst minder om Macholms engang berømte galleri "Kunst og kul", mens kombinationen af personen Poul Larsen og stedets beliggenhed ikke minder om noget andet kendt fænomen".

Denne karakteristik kommer fra Bent Stubbe Teglbjærg, en af de mange kunstnere, der siden 1970'erne har haft sin gang hos galleriejer Poul Larsen i det ombyggede husmandssted på Døjholtvej i Hinding ved udkanten af Tved Plantage.

Og indkredsningen af kunstfænomenet fortsætter:

"For en del år siden oplevede jeg denne kombination for første gang og sagde til mig selv: Galleri her - det er umuligt! - og det var det da helt sikkert også, hvis ikke personen havde været Poul Larsen, hvis himmelråbende naivitet og tænderskærende stædighed og rastløse energi og ukuelige tro på kvalitet netop har gjort det umulige muligt".

Poul Larsen er vognmandssøn fra Thisted og blev som ung uddannet på kontor og lager i Thisted Jernhandel. Siden tog han til Tyskland og via jobs i forskellige forretninger blev han forhandler for den danske arkitekt og fabrikant Poul Cadovius.

Men Poul Larsen ville noget andet end en karriere i erhvervslivet. Han tog på højskole, Krabbesholm og Askov, og sammen med cykel- og vandreture overbeviste det ham om, at det, han ville, var et liv på landet i nær kontakt med naturen. Men der skulle penge til at realisere drømmen, så derfor sagde han ja til et job som salgschef for

den dengang nystartede møbelfabrik i Nors, Licentia. Og navnet "Salshus"? Det er efter det thylandske ord for stuehus.

Mange tyske turister besøger hvert år kunstoasen ved Nors. Også adskillige thyboer har i årenes løb fundet vej. Selv om "thyboerne er vanskelige at danse moderne med", som galleriejereren har udtrykt det. Hans intention er at være formidleren mellem kunstnerne og publikum, og dét har han forklaret på denne måde:

„Man skal ikke være ekspert for at få en kunstoplevelse. Ligeså vel som man ikke skal være ornitolog eller biolog for at gå i naturen“. Hvad det kommer an på i såvel naturen som kunsten – det er at give sig tid og at åbne sindet ...

Lægerne i Nors

Lægerne i Nors. Et kompagniskab mellem læger. Men også et begreb: "Lægerne i Nors".

En af dem var Aksel Kolstrup, der praktiserede fra 1954 til 1987. Han ser tilbage på en både spændende og rig - til tider krævende - tilværelse som praktiserende læge i en periode fyldt med forandring på forandring.

Landbokulturen blev til industrikulturen. Vi fik en velfærdsstat. Kønnene nærmede sig ligestilling og kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet. Autoritetstoen var ikke, hvad den havde været. Samfundsoplysningen i offentlige medier tog fart. Der har altid været "kloge koner og mænd" i Thy, men nu blev alternative behandlingsformer i nogen grad accepteret. Alle blev mere eller mindre miljøbevidste og opmærksomme på samspillet mellem arbejde og helbred og mellem mennesker og natur.

Sådan tager de mange år sig ud for Den gamle Læge (født 1920). Og sådan har historien trukket sine spor gennem lægekonsultationen.

Den tiltagende materielle velstand har forbedret vilkårene for mange, men også skabt en tiltagende dehumanisering af samfundet, og Aksel Kolstrup mener med dette en større egoisme. Og en aggressiv og sensationslysten presse skaber usikkerhed og angst hos mange. Med oprettelsen af Frøstrup-lejren og dens forgreninger i Thy ser lægen i Nors begyndelsen til stadig aktuelle misbrugsproblemer og ledsagende kriminalitet.

Aksel Kolstrup - og dermed lægehuset - fik i begyndelsen af 1980'erne "Carlsbergs Mindelegat for brygger J. C. Jacobsen" af Den almindelige danske Lægeforening. Motiveret med Aksel Kolstrups store indsats som familielæge. Han havde siden sin lægeeksamen virket flere steder i Danmark og i Thule på Grønland. I Nors blev han kompagnon med Hartvig Græsbøll i syv år. Det gamle lægehus midt i Nors, der var blevet afløst af et større og moderne i en ny udstykning ikke langt derfra, solgte Aksel Kolstrup i 1993 til familiens revisor Søren Larsen. En tid havde Thisted Kommunes nordlige sygepleje-sundhedstjeneste haft det.

Og Hartvig Græsbølls konsultationsstue, rammen om en generations kontakt til deres læge med så mange betroelser og beklagelser, små og store skæbneafgørelser, muntre og sørgmuntre episoder, erindret og fortalt af gamle Nors-boer, denne konsultationsstue er nu - badeværelse!

Aksel Kolstrup erindrer, dengang han kom til Nors som ung læge - og umiddelbart efter fik en invitation til at deltage i et sølvbryllup: "Det var ikke sådan uden videre at sige ja. Det krævede, at jeg lige snakkede med Græsbøll om det. "Jeg vil ikke blande mig i jeres tilværelse, men jeg vil godt sige, at det jo er pynteligt med lægen til bords", sagde Græsbøll. Det var dengang! Man var noget i kraft af sin stilling! Men det dér med at være "pyntelig" var ikke lige sagen - vi undgik stort set lokal selskabelighed. Dét der var knyttet til jobbet - dét var foredragene".

Nors Hallen. Mange har minder fra ofte livlige aftener. Nors Hallen var *stedet*, hvor unge stævnedes til møde.

Tilknytninger til Nors

På overfladen ligner Nors ved årtusindskiftet ethvert andet parcelhuskvarter - omend lidt mere rodet og usammenhængende, end det oftest er tilfældet. Som boligform er parcelhuset ramme om det rendyrkede familieliv, renset for sammenblanding med erhverv og sociale forpligtelser. Man er pr. definition sig selv nok. Og de folketomme villaveje kunne godt bestyrke opfattelsen af, at sådan er det.

Men møder man folk i byen og fordyber sig i deres oplevelser og aktiviteter, er der bag facaderne og overfladens stilhed mange levende netværk og tilknytninger. Landsbyens og stationsbyens gamle kulturformer har vist sig forbavsende sejlivede, og beboerne i Nors oplever næppe byen som en anonym og identitetsløs parcelhusforstad til Thisted.

I en vis forstand kan man godt opfatte Nors som ikke ét, men en række små samfund. Naboskaber. Den noget selvgroede byplan har faktisk stimuleret dette særlige fællesskab. Villavejene er blevet til i små etaper, hvor i hvert fald første generation af beboere har oplevet et nybyggerfællesskab. De mange blinde veje og lukkede vendepladser har skabt en række små "øer", hvor de omkringboendes børn har leget, og hvor man har hjulpet hverandre med praktiske gøremål.

I tiden omkring 1970 var disse netværk formentlig noget stærkere end i dag. Den ældre generation erindrer, hvordan man endnu omkring 1970 fastholdt den gamle landlige skik, at naboskabet mødtes til middag eller kaffe mindst en gang om året i hvert hjem. Men fortsat er det sådan, at nabokredsen hører med, når større familiebegivenheder skal fejres, og måske er der gadefest om sommeren.

Børnenes netværk blev i stigende grad flyttet over i Børnehuset og skolen. Her blev der så til gengæld tale om, at forældredeltagelse ikke mindst knyttet til den enkelte skoleklasse voksede betydeligt i omfang. Derved fik børnefamilierne en tilknytning, der både rettede sig mod det nære naboskab og mod byen som helhed.

Trods ihærdige bestræbelser fra borgerforeningen - og selv om det var vedtaget i kommuneplanen fra 1985 - er det ikke lykkedes at knytte en overbygning til skolen i Nors. Ikke mindst den gamle borgerforeningsfor-

Svære tider for afholdssagen

Medlemsprotokollen nåede op på 199 navne, da en lokalafdeling for Blå Kors i Nors-Tved blev stiftet 5. juli 1908. Siden kom flere til, og højdepunktet var et medlemstal på omkring 300. Nu var det stagneret.

Det kniber med at få nye medlemmer, der vil gå ind for total afholdenhed, som vedtægterne kræver: "Jeg erklærer mig herved for at være afholdende fra al nydelse af berusende drikke, undtagen ved altergang og ved lægeordineret medicin, indeholdende alkohol, og jeg forpligter mig til, hvis jeg bryder min afholdenhed, eller af anden grund udtræder af foreningen, at sende medlemskort og emblem tilbage".

Formanden Anders Thousgaard oplyste ved 90 års jubilæet i 1998, at bestyrelsen bestod af fire medlemmer, og egentlig skulle der være syv, men det havde kun været muligt at få valgt de fire ud af 58 medlemmer. Blå Kors havde ikke fået nye medlemmer siden 1988.

Det var dét med at binde sig til den totale afholdenhed.

De fleste ville have det sådan, at de med god samvittighed kunne tage et glas vin, når de var i selskab.

Men det fik dog ikke Blå Kors til at opgive. Når man så tilbage i tiden, havde foreningen opnået resultater. Og det måtte man sige Gud tak for. "Samtidig må vi bede om, at han vil hjælpe os i tjenesten fremover", erklærede formanden for afholdsforeningen med det stagnerende medlemstal.

Det havde ikke hjulpet stort, at foreningens område var blevet udvidet til foruden Nors-Tved at omfatte Hillerslev, Skinnerup, Vandet, Klitmøller og Ræhr.

"Da missionsugen i Nors sluttede efter møder hver dag i hele ugen, gjorde Sigfred Kristensen op, at antallet af deltagere nåede op på ca. 350. Højmesseri i Nors Kirke søndag formiddag var sat som sidste punkt. Sognepræst Henning Sørensen gik ud fra dagens tekst om sædemanden, der gik ud at så. Sæden faldt på jord af forskellig bonitet. Den bedste jord gav et udbytte på mange fold. Præsten fremhævede, at det, der har den store værdi, er Guds nåde og kærlighed, som vi må sætte vor lid til".

Thisted Dagblad, februar 1999

Sang og fane med klaverakkompagnement. Jubilæumsfest i Blå Kors i Nors 1998. Foto: Klaus Madsen.

*Isoleret. Efterår og parcelhussysler i Dalen i Nors oktober 2002. Der isoleres for vinteren. De tre på taget er Thomas Dahl, Brian Bak og Henning Bak. Nederst bringer Thomas Dahl ny forsyning op.
Foto: Peter Hove Olesen.*

mand, Knud Søe-Larsen, beklager dette. Men man møder ofte det synspunkt, at det i virkeligheden har været godt for børnene at skifte skole og fra 8. klasse tage den daglige tur til Sjørring. ”Det er godt for vore børn at komme på en anden skole og få andre lærere, og jeg tror ikke, det betyder ret meget for lokalsamfundet, at de kommer væk. De kommer jo hjem igen, mens de går i Sjørring eller Thisted” - som Hans Larsen udtrykker det.

For børnenes og de unges tilknytning til Nors har det så til gengæld betydet meget, at ungdomshus og idrætshal blev bygget, netop da byen var inde i sin store vækstperiode.

Den generation, der voksede op i 1970erne og 1980erne, børn af de mange nybyggere i byen, kunne få en stor del af deres behov for fritidsaktiviteter dækket i et samspil med jævnaldrende fra byen. Dertil kommer, at sportskampe på alle niveauer har en identitetsfremmende kvalitet. ”Jeg mener

faktisk, at boldklubben har haft en enorm stor betydning for byen, fordi det sådan set er svært ikke at være sportsfanatiker herude og på en eller anden måde være involveret i boldklubben. Der har jo altid været et kæmpe stort fællesskab i boldklubben”, siger Karen og Erik Berg Nielsen, der begge har været aktive i en lang årrække som trænere og bestyrelsesmedlemmer i boldklubben. De kan konstatere, ”at vores fem børn så at sige er født og opvokset i hallen. Det er faktisk ufatteligt, at vi har kunnet klare det”.

Måske har det til gengæld ikke været så let at være ung - eller voksen for den sags skyld - med mere specielle musiske eller kulturelle interesser. Det har gjort en tur til Thisted nødvendig.

Hans Larsen udtrykker det ganske kontant: ”Hvis man ikke dyrker sport, så er man ikke noget i Nors!”

Helt holdbar er denne påstand nu ikke. Selv om kirken ligger lidt for sig selv i den gamle landsby, er den dog et samlingspunkt, og de allerfleste unge bevæger sig gennem konfirmationsforberedelsen. Og de kirkelige kredse med tilknytning til Indre Mission lever fortsat et aktivt liv, selv om Indre Mission på det sidste har mistet sit historiske flertal i menighedsrådet. Som et eksempel på det stille, men vedholdende kulturliv i byen, kan nævnes institutionen ”Hjemmenes Aften”. Under navnet ”Unge Hjem” var det oprindeligt en slags overbygning på KFUM & K. Som tiden gik, virkede navnet lidt ude af trit med deltagernes alder, og man gik over til at kalde det ”Hjemmenes Aften”. I denne kreds arrangeres der fortsat hver vinter en række foredragsaktiviteter. Tidligere sluttede møderne altid med andagt. Det er nu dæmpet noget ned. Lillian Larsen har været formand i 22 år.

Nors Borgerforening har sine rødder i mellemkrigstidens stationsby. Den var i sin oprindelse talerør for byens erhvervsliv og tog som nævnt initiativ til oprettelse af en teknisk skole i byen. Men den havde også et socialt sigte og arrangerede bl. a. årlige udflugter med stor tilslutning. Med kommunesammenlægningen fik borgerforeningen en ny rolle som byens eneste samlede repræsentant over for storkommunen. Med tæt ved 300 medlemmer har den gennem de tre årtier efter 1970 repræsenteret en betydelig del af byens husstande.

Borgerforeningen har i perioder deltaget aktivt i forsøgene på at gøre byen til en helhed. Som omtalt deltog borgerforeningen i tilrettelæggelsen af den ”kulturuge”, Nors oplevede i 1982. En succes der blev gentaget i 1992. Borgerforeningen har spillet med, men den har næppe i sig selv været afgørende for udviklingen af et byfællesskab. Foreningen har formuleret ønsker og krav i forhold til myndighederne - f. eks. siden 1963 arbejdet for en omfartsvej - men det kan være svært at pege på helt konkrete resultater af denne indsats.

Nors oplevede i kraft af det store nybyggeri en gennemgribende forandring i årene omkring 1970. Tilsyneladende blev den gamle landsby og stationsby løbet over ende. Men de gamle kulturmønstre har vist sig forbavsende levedygtige. Nors blev ikke en parcelhusforstad til Thisted, men var fortsat en by med egen identitet. Der har været liv i byen.

Som Emma Johansen udtrykker det: ”Vi har heldigvis haft mange modsætninger. Det har holdt os i gang!”

Et liv langs kysten

Vorupør-billeder

Siden begyndelsen af 1960erne har Vorupør været et feriemål for tusindvis af turister i sommerhalvåret. Et forblæst og barskt sted på kanten af Vesterhavet - og ofte på kant med de kommunale myndigheder på rådhuset i Thisted. Anarkistisk af udseende og væsen i forhold til resten af Thy. Engang et beskedent anneks til Hundborg Sogn og midtpunkt for den indremissionske vækkelse, der kom til Thy i slutningen af 1800-tallet og rejste Vorupør-fiskerne både økonomisk og åndeligt. Altid har vestenvinden været dér, men siden kom fra andre verdenshjørner en turisme, der var et produkt af den økonomiske overflod, som Vorupør indtil da sjældent havde set skyggen af.

"... og nede ved stranden sidder fiskerne". (Dan Turèll, 1979).
Det gjorde de også i 1977, da dette billede blev taget.

En sommerdag i 1978 ankommer digteren Dan Turèll sammen med sin kone til Thy for at indlogere sig i et af Sparekassen Thy's sommerhuse i nogle dage. Hun er fra Vendsyssel og forklarer sin mand med de sortlakerede negle og en fortid i Vangede, hvad det er, de siger, når de snakker. Selv er han for en gangs skyld tavs. Dan Turèll er inviteret til Vorupør for at samle stof til en artikel, der skal indgå i Sparekassens Thy's skrift i anledning af 150 års jubilæet.

Nogle måneder senere er digteren igen i Thy for at mødes med den lokale presse - dagbladets og lokalradioens udsendte.

Onkel Danny - som digteren kaldte sig - fortæller i sparekassebogen:

"... og nede ved stranden sidder fiskerne, som i denne sommers ofte opørte vande ikke kan tage ud, og diskuterer sindigt situationen i dyb ro over en pibe røgtobak. Vorupør kl. 15.00 er lige til Danmarkshistoriens frilandsmuseum. Men ud på aftenen er billedet anderledes. Hotellerne Nordsøen og Klitten er i gang, feriebyen glimter af lys, og på campingpladsen vælter Vesterhavsblæsten det ene telt efter det andet, sejldugene springer op, blafrer og falder til jorden og må rejses på ny. Og lige ud til klitterne ligger der diskotek til kl. 2.00 nat, og vindstyrke 16 på Vesterhavet kæmper mod både disco og Lundeborg-valsens i stroboskoplys på baggrund af fiskenet med en hurtigtsnakkende disc-jockey. "I Got Two Strong Arms I Can Help" synger Billy Swan (den Billige Svans) lige ud for de saltgennemsprøjtede gamle redningsstationer, hvor to stærke arme så tit har hjulpet i havsnød. For Vorupør er Havets By. Intet Vesterhav, ingen Vorupør. Man er fisker. Man tager ud ved 4.00 tiden, man får en dram og en snak efter dagens arbejde ved 16-17.00 tiden. Man føder børn, man fanger fisk, man går i kirke. Og sådan har det været i hundreder af år. Det er den gamle kultur. Det er den, der er naturlig for de små 1000 faste indbyggere. Den nye kultur er turismen .."

- Hvor tit har du været i Vorupør? Det er regionalradioens mikrofonholder, der spørger.

- Lige så tit jeg kan!

Pause.

- Hvor ofte er det?

- Ja, dette er anden gang, jeg har haft muligheden, svarer sparekassens indbudte gæst, der ikke siden vendte tilbage.

Os bekendt!

Men Per Brusgaard, Jens Baltesen, Theodor Jensen og Marie Nyeng kan også fortælle en historie om livet i Vorupør, hør blot her:

Per Brusgaard, 2000: „Det var ikke tyskere og turisme altsammen. Kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet, de kom i fagforeninger, der blev flere penge mellem folk, der skulle bygges huse og købes biler“.

Købmanden: „Det gik stærkt i Vorupør“

Per Brusgaard var blandt de første Vorupør-unge, der blev sendt ud af det lille samfund for at gå i udenbys skole.

“Vi var seks, der først i 1960erne begyndte på realskolen ude i Thisted. Der har selvfølgelig været enkelte før os, men vi var begyndelsen på en udvikling, der siden har medført store ændringer i Vorupør. Det var et kæmpe fremskridt, at vi kom ud og fik andre kammerater. Det var imidlertid ikke noget, vi sådan var bevidste om, det kom senere, det er i al fald noget, jeg er kommet til at tænke over; vi og de, der fulgte efter på overbygningsskoler andre steder, stod bedre rustet til livet, og det har medvirket til ligesom at åbne Vorupør, for man skal huske på, at alt dette skete samtidig med, at turisterne begyndte at strømme til. Når man gik ud af skolen i Vorupør, gjaldt det om at finde nogen, der kendte nogen, som kunne skaffe en læreplads. Ellers blev man jo fisker. Eller man kom til Esbjerg til fiskerfamilier dér. Hvis man ville ud at opleve noget andet, så var den eneste mulighed at komme ud at sejle. Jeg kom altså til Thisted og fik en realeksamen. Det var tre gode år med andre værdier og oplevelsen af en anden verden end dén, vi var vant til. Jeg husker tydeligt, da jeg var i teater med realskolen for første gang, det var i Ålborg, sikke en oplevelse; det var et stykke af Henrik Ibsen, der var enkelte elever, der smuttede, de ville hellere ud og opleve Ålborg, det kunne jeg også have fundet på, men ikke lige denne aften”.

Efter realeksamen var Per Brusgaard tilbage i Vorupør for at finde en læreplads, dén fandt han hos Købmand Hillgaard. Det var i 1966. Og han er i forretningen den dag i dag. Herdis og Per Brusgaard overtog driften i 1978, og den har siden udviklet sig til et stort supermarked.

Per Brusgaard tilhører en generation med dybe rødder i det gamle Vorupør, og han blev voksen, da den nye udvikling for alvor begyndte at tage fart. Dengang tyskerne kom til byen, og vorupørboer i mange tilfælde flyttede ud af deres huse, der blev overladt til turisterne, mens de selv tog til takke med udhuset sommeren over.

Han kom hurtigt med i opførelsen af sommer- og helårshuse, ligesom han har været engageret i andre projekter.

“Det begyndte med, at min far, Anker Brusgaard, erhvervede et stykke jord og byggede huse. Folk kom forbi for at kigge: “Skal det nu også være så moderne!” Fordi der var “træk og slip”, som vi kaldte det. Det havde vi

sgu' ikke engang derhjemme! Da jeg var færdig som soldat, vendte jeg tilbage til Vorupør, faktisk lokket af min far og hans sommerhusbyggeri. Jeg skulle hjælpe ham og på den måde skaffe den nødvendige kapital, hvis jeg skulle i gang med noget for mig selv. Og jeg gik ind for det med ildsjæl, knoklede næsten 20 timer i døgnet, men dét med kapitalen gik nu ikke helt som planlagt. Så var det, Hillgaard kom forbi, han byggede sommerhuse om vinteren, når der ikke var så travlt i forretningen. Så vidt jeg husker, startede jeg hos ham mandagen efter! Det var i 1970. Et par år efter blev jeg medindehaver. Det gik stærkt i Vorupør i disse år. Vejen gennem reservatet til Hanstholm fik for alvor betydning. Men det var ikke tyskere og turisme altsammen. Kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet, de kom i fagforeninger, der blev flere penge mellem folk, der skulle bygges huse og købes biler. Det var nye tider nærmest lysår fra dengang, jeg som lærling i Vorupør kørte rundt på cykel med brændsel og gas til folk. En fyldt gasflaske kostede 11 kr., det var ikke altid, folk havde pengene, så jeg lavede en ordning "til næste gang", men den blev jeg ikke populær på derhjemme i forretningen".

Sådan som Per Brusgaard husker det, må han opfatte beskrivelserne af Vorupør som et åndeligt isoleret samfund præget af Indre Mission som stærkt overdrevne. "Der blev bedt bordbøn hos en bedstefar, men ellers er det ikke noget, mine omgivelser har været præget af. At det længere tilbage i forrige århundrede har haft betydning, kan man jo se dokumenteret mange steder.

Sommerhusene i Vorupør skød for alvor op i løbet af 1960erne - og byen udviklede sig i alle retninger og kunne for nogen tage sig ud som vestkystens klondike. Langt senere - og med Vorupør som en del af en storkommune - afslørede ofte et modsætningsforhold til "magthaverne" - og planlæggerne - inde i Thisted. Men det er ikke noget, man fornemmer, når man ser det hele gennem en fotolinse fra en flyvemaskine. Her ånder alt fred og idyl. Kun havet bagest i billedet minder konstant om, hvor barsk der kan være ved vestkysten. Billedet er fra 1970erne.

Tysk bliver efterhånden det andet hovedsprog i Vorupør, hvor de tyske aviser kommer til at ligge øverst hos Købmand Hillgaard... 1977.

Nej, det er vist andre ting, der har givet Vorupør det særpræg, andre taler så meget om!”

Er det forholdet til “hovedstaden Thisted”, der her - som andre steder - hentydes til? Man kunne jo spørge!

“Menes der gnidningerne - eller? Når det drejer sig om fodbold, så er det rigtigt, der har været visse gnidninger! Men der er jo også dette med storkommunen. Hvor vi tidligere i stor udstrækning har kunnet klare sagerne selv, haft en vis frihed, så kommer der pludselig lovgivning og styring udefra; alt skulle struktureres på en anden måde, gader og veje, kloakering, vejskilte og husnumre, fredninger ofte helt ind til flagstangen - jojo, det kræver en vis tilvænning! Når der i gamle dage skulle bygges et hus, gik man over til

dén, der ejede jorden og fik en aftale. Det kunne selvfølgelig medføre, at et hus blev bygget lidt skævt, så man kom ud over skellet, men det havde vi lært at leve med. Udenbys sommerhusejere, veluddannede og velformulerede, godt inde i paragrafferne, de har i visse tilfælde haft held til at lægge hindringer i vejen for projekter i Vorupør og snøre både kommune og beboere herude. Når man på denne måde - som jeg - har været involveret med kommunen, så kan der let opstå gnidninger, og man kan få opfattelsen af et vist modsætningsforhold; der har i al fald ofte været nogen, der ikke kunne se det fornuftige i det, vi præsenterede for dem derude. Vi havde måske også for store forventninger til, hvad storkommunen kunne komme til at betyde for Vorupør, det er først nu i de senere år, vi har fået de faciliteter, andre dele af storkommunen har erhvervet for længst. Og der har været en del, som vi ikke har kunnet få igennem over for myndighederne og som ville have haft stor betydning for Vorupørs udvikling. Nu kan det være for sent. Andre turistbyer er blevet udbygget. Og Vorupør sakkker bagefter”.

Klanerne

“Vorupør har lidt under, at vi ikke altid har haft én til at tale vores sag i Thisted. Ingen tvivl om dét! Det hænger sammen med - tror jeg - at vi ikke som landmændene inde i landet er blevet flasket op med “højskoleånd”, de har jo altid forstået at stå frem. Herude skulle vi nok sørge for, at der ikke var nogen, som skulle føre sig frem. Hvis der så alligevel var det, så skulle man i al fald ikke regne med opbakning. Og det er karakteristisk, at det ofte har været nogen udefra, der f. eks. har stået i spidsen for borgerforeningen og forsøgt at køre noget igennem. De kom med nye øjne, troede måske ikke på dét, jeg vil karakterisere som “klanerne i Vorupør”... eller havde måske opfattelsen af, at dem kunne de nok klare! Nogle af dem skulle blive klogere!

Vangså ser lyset - det elektriske

"Lys over landet - det er dét vi vil", skrev thistedboen J. P. Jacobsen i slutningen af 1800-tallet.

Men i Vangså skulle man næsten hundrede år frem, før beboerne blev i stand til at se lyset, det "rigtige", det elektriske. For at være helt præcis: Onsdag 1. juni 1977 kl. 14.30. 37 år efter beboerne i Vang.

Som et af de sidste områder i det "mørke" Jylland fik Vangså ført et elkabel ud, beboerne kunne for sidste gang skruer ned for petroleum- og gaslyset, eller sige farvel til det private - lidt besværlige - elværk, som enkelte havde indrettet sig med.

Som Otto Jensen der i et udhus havde en fem hestekræfters benzinmotor kørende som et 12 volts elværk. Nok til at holde både lysnet, fjernsyn og barbermaskine i gang. Og da hans kone dagen før Vangsås nye el-tider fyldte år, fik hun støvsuger og el-gryder. Nu var det fryser, et elkøkken og vaskemaskine, der stod på familiens ønskeseddel.

Seks fastboende blev tilsluttet med det samme, og yderligere 54 sommerhuse eller grundejere havde sagt ja tak til Thy Højspændingsværk om at få strøm. Prisen var omkring 10.500 kr. pr. tilslutning - det var mange penge i 1970'erne - og hertil kom så udgifterne til installationer i ejendommene.

Den manglende elektrificering i Vangså var i flere år en "sag" for offentligheden, men Thisted Kommune havde hidtil ikke ment at kunne afse midler til at rette op på det. Det var simpelthen for stor en udgift til for lille et befolkningstal.

Thy Højspændingsværk kom imidlertid med et tilbud til, som alle i Vangså - bortset fra et par sommerhusejere - kunne gå ind på. Først i april begyndte værket at pløje jordkabel ned langs kommunevejen fra Vang til Vangså ... og nu var der så liv i kontakterne. I øvrigt et år efter der blev lagt vand ud til Vangså.

Karen og Ernst Christensen var blandt de faste Vangså-beboere, der glædede sig over at blive "elektrificeret". De

havde fået vaskemaskine installeret og købt dybfryser. Den stod endnu hos nogle venner i Vang - med en halv gris i - men skulle sættes op hurtigst muligt. Familiens fjernsyn var hidtil blevet drevet af en akkumulator.

"Men det har ofte irriteret os, når den løb tør for strøm midt i en film. Så måtte vi i huj og hast rigge et batteri fra en bil til og krydse fingre for, at det kunne vare filmen ud. Og håbe på at vi ikke var gået glip af noget".

Johs. Mejlhof fulgte med spænding, hvordan tællerværket i målerkassen på husets ydermur begyndte at snurre. Denne kasse var jo en slags symbol på, at de moderne tider nu for alvor var ankommet til Vangså. Og Arne Nystrup Hansen - strandfogeden - højeste flaget for at markere begivenheden: 37 år efter Vang, 60 år efter Klitmøller, der blot ligger fire kilometer fra Vangså.

"Skønt man vel ikke skal ønske alle civilisationens såkaldte goder til Vangså, går en længe næret drøm nu i opfyldelse - selv om drømme plejer at være gratis", sagde bestyrelsesformand i Thy Højspændingsværk, Verner Dam, da strømmen var sluttet til, og hentydede til den høje pris. Netop økonomien havde været det største problem, men at strømforsyningen nu var klaret, skyldtes i høj grad de mange periodiske beboere.

Og apropos disse periodiske beboere. I 1977 blev det fremhævet, at elektricitetens indtog havde den "skyggeside", at der i hidtil uberørt naturområde nu ville komme flere sommerhuse. De fastboende havde tidligere modsat sig udstykninger, men på initiativ af Thisted Kommune havde miljøstyrelsen netop godkendt, at der kunne opføres 250 sommerhuse i Vangså. Det ville dog sikkert blive andre steder, sommerhusudbygningen i første omgang fandt sted. Men på et længere sigt ville forskellen mellem det uberørte Vangså og de tætbebyggede nabobyer, Klitmøller og Vorupør, snart blive slettet ud - som man skrev dengang i 1970'erne.

Vangså er dog forblevet en af oaserne langs kysten.

Fastboende og sommerhusbeboere er gennem de forløbne år kommet godt ud af det med hinanden. Men visse spændinger har man ikke kunnet undgå, når det gjaldt fremtiden for området. Og det har været en spænding, som kun indirekte har med elektriciteten at gøre.

Vognmand og strandfoged Arne Nystrup Hansen fra Vangså tænder sammen med datteren Mette petroleumslampen for sidste gang i 1977.

Men for at finde forklaringen på dét, skal vi nok langt tilbage i historien, til dengang familierne herude dannede kompagniskaber omkring fiskeri og kystbåde. Måske også med den kendsgerning, at man havde flere beskæftigelser og kasketter i Vorupør. Det havde man jo. Det var nødvendigt for at få en økonomi til at hænge sammen. Der blev hurtigt nogen, som var bare lidt mere end andre. På dén måde havde vi i al fald fire "Vorupør-klaner". Der var altid en eller anden, der skulle have noget betalt. På dén måde holdt man hinanden i skak. Og noget af dette har måske overlevet helt op til nutiden og det "nye" Vorupør. Hvis den ene havde en god idé, kunne han ikke gå ud fra, at den anden ville bakke op! Da jeg var i lære i 1960erne og cyklede rundt til de forskellige huse for at høre, hvad de havde brug for, gjorde jeg tit et lille eksperiment. Jeg havde en "nyhed" med, som jeg godt ville have belyst, og det fik jeg fra flere sider med vidt forskellige kommentarer. Det var dengang, jeg fandt ud af, at Vorupør bestod af disse "klaner". Det eneste, vi altid har kunnet blive enige om i Vorupør, det har faktisk været fodbold. Vorupør Boldklub. Her kom vi allesammen. Det var før fjernsynet rigtigt blev udbredt, det var før aftenskoler og alt dét, der kom til at ske i 1980erne, hvor vi fik så mange andre interesser. Og dog. Fodbold kan vi fortsat samles om!"

Jens Baltesen, 2000: „Det lå jo i kortene, at jeg skulle være fisker – jeg kunne nu heller ikke tænke mig en anden tilværelse. Det var noget med at føre en tradition videre – sådan var det bare“.

Fiskeren: „Vi har fået føden - og holdt skindet på næsen!“

Jens Baltesen har fisket fra stranden i Vorupør gennem hele sit liv - og gennem en menneskealder har han også været redningsmand. Han stoppede som aktiv fisker, da hans makker blev syg. Det var svært at finde afløser til det specielle kystfiskeri. Fartøjet blev solgt, men forblev en del af Vorupør-flåden på ni både.

“Både min bedstefar og min far fiskede - og sikkert også min oldefar - men jeg har desværre ingen drenge! Jeg ville egentlig godt have fortsat med at fiske, men lige dengang var det ikke til at få en makker. Det er noget særligt at være fisker. Det var det i al fald dengang, jeg begyndte. Det var det frie liv, der var ikke så mange restriktioner - man kunne stort set gøre, som man ville. Ingen kom og fortalte, hvad man måtte - og navnlig ikke måtte!”

Navnet Baltesen er købt og stammer fra den tid, da der ikke var gadenavne i Vorupør. Bedstefaren var døbt Jensen, men det var der så mange, der hed. Brevene gik forkert. Derfor købte bedstefaren navnet Baltesen.

“Da jeg begyndte at fiske, var der 22 både med fire-fem mand på hver. 43 år senere, da jeg stoppede, var der kun ni både tilbage med to-tre på hver. Da jeg kom hjem efter min soldatertid, fik jeg part i min fars båd - det var først i 1960erne. Båden blev renoveret i 1976 på træskibsværftet i Thisted.

Næsten alle drengene i Vorupør begyndte dengang at lave fiskekasser på Boje Pedersens savskæreri den første dag efter deres konfirmation. Det var dengang, alle fisk blev leveret i kasser. Men jeg begyndte med at fiske med det samme. Det lå jo i kortene, at jeg skulle være fisker - jeg kunne nu heller ikke tænke mig en anden tilværelse. Det var noget med at føre en tradition videre - at der måske kunne være andre muligheder, var ikke noget, man sådan gik og tænkte over. Jeg har nu heller ikke fortrudt en eneste dag. Fiskeri

- det var livet for mig. Allerede for mange år siden sagde man, at fiskeriet ville stoppe i Vorupør. Men jeg tror ikke på, at det stopper fra den ene dag til den anden! Der er trods alt stadig unge, der træder til, og Thisted Kommune har fået øjnene op for fiskeriets betydning for turismen. Den dag, der ikke længere er både på stranden i Vorupør, tror jeg, der forsvinder mange turister. Se bare hvad der skete i Stenbjerg og Klitmøller! Vi har ligget i Hanstholm flere gange, når vi ikke kunne lande i Vorupør på grund af sandaflejringer ved landingspladsen. Men når forholdene igen var i orden, flyttede vi alle tilbage til Vorupør, hvor det tager under en halv time at lande en båd på stranden. Det er muligt, at vi kunne have tjent flere penge ved at investere i større både og blive i Hanstholm, men for de fleste har det haft større betydning at kunne komme hjem hver dag. Vi har fået føden - og holdt skindet på næsen.

Vi tænker ikke så meget på, at vi har en barsk arbejdsplads. Når vi skulle på fiskeri, aftalte vi, hvornår vi skulle af sted - og tog så ud, hvis ellers vejret tillod det. Vi tog på havet ligesom andre arbejdsmænd, sejlede hen hvor vi skulle, prøvede at fange fisk og sejlede hjem, når vi havde lavet dét, vi skulle. Det var et arbejde som alt andet, der var ingen „romantik“ eller andre *myter*, som nogen har forbundet med fiskere og fiskeri - sådan var det bare“.

Der var 22 både hjemmehørende i Vorupør, da Jens Baltesen begyndte at fiske omkring 1960. I 2000 var der kun ni tilbage. Sådan tog landingspladsen sig ud fra luften i slutningen af 1970'erne. En travl arbejdsplads – en stor turistattraktion. Man rejste gerne langsvejs for at opleve "rigtige" fiskere på en af de sidste kyststrækninger, hvor bådene fortsat blev trukket op på stranden.

Travlhed på landingspladsen 1974. Dagens fangst skal køres på auktion - og næste dags fiskeri forberedes. Det er et arbejde, alle fiskerfamilierne deltager i.

Theodor Jensen, 2000 - har siddet i menighedsråd og kan ikke genkende beretningerne om Indre Missions undertrykkende indflydelse eller om de isolerede og lukkede samfund ved havet.

Forretningsføreren: „Man kan ikke bare flytte væk fra havet“

Husene i Vorupør er vidt forskellige og tilsyneladende spredt i klitlandskabet med rund hånd. Afspejlende lige så forskellige byggeskikke og perioder i Vorupørs historie. Sommerhuse og helårshuse. Men huset med tårnet ved Vesterhavsgade og Julius Poulsens Vej er nu noget særligt. Intet andet hus ligner det. “Deodata” er dets oprindelige navn. “Guds gave”. Og som en sådan ligger det dér med det ene af de oprindeligt to attråede tårne. Kun ét havde der været råd til - dengang i begyndelsen af forrige århundrede. Theodor og Christa Jensen har boet her siden 1970. De er begge født og opvokset i Vorupør og har boet her næsten hele deres liv.

Theodor Jensen kommer fra en fiskerfamilie, men hverken han eller de to brødre blev fiskere. Faren, Kristen Odder Jensen, fandt, at det alligevel var for hårdt - også økonomisk. Så efter de syv år i skolen kom Theodor i 1945 ud at tjene et års tid på landet, blev kommis i Vorupør og Svankjær - for at vende tilbage til brugsdisken i Vorupør.

“Men en kommissløn dengang var jo kun omkring 500 kr. i måneden, så jeg kom hen til vodbinderiet. I 1963 blev jeg minkavler, det var nu ikke, fordi det var for godt, men jeg blev da ved til 1972, da jeg og min kone kom til Fiskercompagniet. Og jeg fungerede som forretningsfører indtil slutningen af

1980'erne, da jeg fik arbejde hos Taabbel i Hanstholm - et dejligt job forresten”.

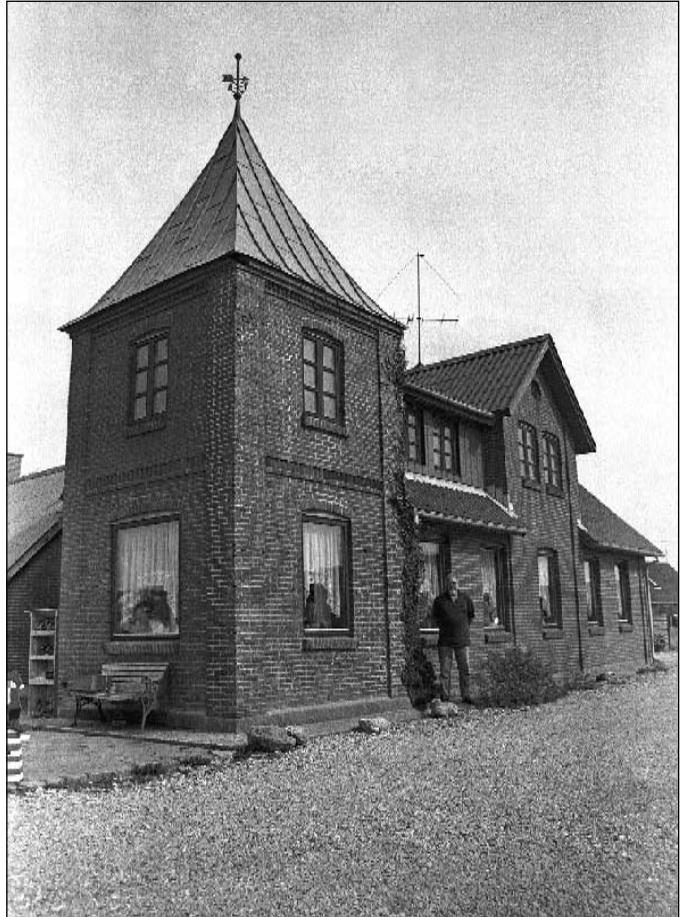
Theodor Jensen har i flere år siddet i menighedsrådet, og han kan slet ikke genkende beretningerne om religionens - læs: Indre Missions - undertrykkende indflydelse, eller om det isolerede og lukkede samfund ved havet.

“I al fald ikke i dé år, jeg kan snakke med om. Men hvis vi kigger tilbage til dengang, jeg gik ud af skolen, og vi havde den kendte pastor Willer ... dengang gik folk jo i kirke, der kunne være fyldt søndag efter søndag. Men det ebbede ud, tiden stod heller ikke stille i Vorupør, og i dag ... ja, på en almindelig søndag kan vi ofte være ude for, at der kun er en halv snes til gudstjeneste. Vi skal nok tilbage til Jens Munk-Poulsens tid for at finde de store brydninger - da var byen delt op i to lejre: de troende og så de vantrø, som han kaldte dem, han var jo en lille konge herude! Når der er begravelser, er kirken fyldt som andre steder, og når talen er om at nedlægge tomme kirker, stritter alle som bekendt imod. Så i Vorupør som andre steder i landet har vi stadig en stærk binding til tro og kirke - når det gælder! Vorupør er ikke et særtilfælde - heller ikke på dette område. Der er fortsat et behov for de rammer, som tro og kirke kan give mennesker”.

Ifølge Theodor Jensen kniber det ofte med at skaffe fodslag i Vorupør. Gennem mange år havde man vanskeligt ved at samles om en kandidat til byrådet i Thisted. Men til sidst lykkedes det alligevel at få Vorupør repræsenteret på rådhuset.

“Men når man først er kommet ind, så har man ofte indtryk af, at der bliver råbt for lidt op. Der står i al fald ikke så meget i avisen. Der skulle ellers være nok at råbe op om “derude i Thisted”. Bevares - vi har fået noget i de senere år, men alligevel! Og nu får vi også ældreboliger. Men det skulle have været et plejehjem. Det er synd at flytte de gamle ind i landet. Se nu den nogleogfirsårige fisker, jeg besøger på plejehjemmet i Hundborg. “Jeg har en dejlig udsigt, jeg kan se ned over mosen, men det var havet, jeg skulle se ud på!” Sådan en gammel fisker kan man ikke bare flytte væk fra det hav, der har været hans arbejdsplads og hele liv.

Det er noget med, at man ikke har det rigtig godt, før man har været nede at kigge ud over havet én gang om dagen. Det er jo aldrig det samme, man ser - aldrig! Og når man har været ved havet et helt liv - så kan man ikke flytte ind i landet på sine gamle dage. Det har man ikke rigtigt villet forstå ude i Thisted. Måske er man på vej nu”.

Huset med det ene tårn er bygget i 1900 af Christa Jensens bedstefar, Jens Poulsen. I ældre tid var telefoncentralen i et rum, hvorfra man samtidig kunne holde et øje med havet. Jens Poulsen byggede om op til flere gange, og tårnet kom i 1914. Han var på rejse i Midtjylland og kom til en kro, der havde to tårne. Dét ville han også have, men der blev altså kun råd til det ene. 2000.

Marie Nyeng - oplevede ved købmandens kasseapparat og med friske øjne Vorupør, der ikke var helt fri for at tage sig ligefrem eksotisk ud.

Foto: Fotomagasinet.1999.

Gymnasieelev: „Min sommerferie i Vorupør“

Alt forandres – næsten alt. Der er stadig noget, der er, hvad det altid har været. F.eks. det stilleemne, alle bliver præsenteret for på et eller andet tidspunkt i deres skoletid. Nogle er endda så heldige, at de kan få det flere gange. ”Min sommerferie” hedder det – og så sidder man igen dér ved pulten og kigger op mod læreren: ”Har dén mand da ikke fantasi til mere?” Min sommerferie! Og dog. En sommer oplevet fra et kasseapparat i et supermarked i Vorupør! Ja, hvorfor ikke?

Marie Nyeng, elev på Thisted Gymnasium, tog handsken op, fattede om computeren og begav sig med fantasi tilbage til hin minderige sommer ved vestkysten og et sommerferiejob ”i noget, der til tider nemt kunne forveksles med en tysk koloni”.

Hun lærer mange sjove typer at kende ”især når det sted, hvor man arbejder, er kombineret af et sommerhus-udlejningsbureau med tilhørende udlejning af islandske heste, tennisbaner og et hjørne af Vandet Sø og et supermarked”. Der er den til tider ”helt ubegribeligt grimme tyske hausfrau og hendes ligeså ubegribeligt stilfulde surfende landsmænd”.

Og så er der Cirkus Dannebrog. Og elefanterne. Men hvor var den levende musik blevet af? Vorupør er et af de få steder, hvor cirkus bliver hele to

Den gamle fisker

For Thisted Dagblad har Vorupør altid været en god historie - det var også tilfældet, da det nye Vorupør Museum åbnede i 2000. Og Laurits Morsing Nielsen er som formand for fiskeriforeningen en respekteret talsmand for fiskere og fiskeri. Han er en mand med en stor viden, som han altid har forstået at give af. Dårligt helbred har nu tvunget ham på land. Det er også ham, der viser avisens Jo Falk rundt på museet og fortæller om de mange usædvanlige redskaber og maskiner. Og det bliver en fortælling om pram og jolle, tjavser og tejn, fiskestøvler, glaskugler, langline og kroge, agn - sild, makrel, blæksprutte og muslinger - rygkurve, vager og stopmaskine, kapokveste og korkbælter, bedetrug og hummer-kranjer. Blandt så meget andet. Og alt sammen brikker til et billede af Vorupør-sjæl og identitet.

Da Laurits Morsing som 16-årig begyndte som fisker, havde Vorupør fået det mekaniske prøvespil som landets første fiskerleje.

”Det er det første spil, du ser dér. Det blev indviet 29. juni 1940, og samme dag 60 år efter blev dette museum indviet. Det er jo problemet for jer byboer. I har aldrig set, hvordan tingene bruges. Ikke som hos landmanden, hvor I kan se, hvad han gør og spørge ham”.

Og da journalisten begynder at tale om ”kuttere”, korri-gerer Laurits Morsing: ”Vores både er kystbåde. De stikker ikke så dybt som kutterne, og de kan surfe på havet i modsætning til kutterne. Kystbådene vender enden til bølgerne, og de er så fladbundede, at de let kan hales op på stranden”.

Laurits Morsing var med i Vorupør-fiskeriets storhedstid. Omkring 1950 var der 28 både. Nu er der ni, og det er kun

de otte, der bliver brugt. ”Der er da tilgang af nye folk, men ikke nok”, siger Laurits Morsing og fortæller, at han har haft en god tid som fisker, men alligevel ikke vil anbefale sin dattersøn, Lars, at gå ind i erhvervet. ”Jeg ville gerne, at jeg turde anbefale ham det, men dels er fiskemængden ikke til stede i forhold til antallet af både, og dels er der kommet så mange restriktioner, så fra at være et af de frieste erhverv er fiskeriet nu blevet et jaget erhverv”.

Laurits Morsing Nielsen under de timelange forberedelser derhjemme til at gå på havet engang i 1984. Det var et arbejde, som hele fiskerfamilien ofte måtte tage del i - og som de har gjort det gennem Vorupør-fiskeriets historie.

dage, og byen har i en menneskealder haft et specielt forhold til cirkus:

”Hillgaard sælger billetter til næsten halv pris, og elefanterne vandrer hvert år ned til havet for at bade. De gør ophold ved købmanden, hvor de får hele kasser af vandmeloner. Dette år blev både børn og barnlige sjæle dog godt skuffede, for da dagen for elefantparaden oprandt, dukkede der kun én elefant op. Godt nok hed den Rambo og var en vidunder-elefant, men en lille elefant imod de tre-fire kæmper, Vorupør er vant til! Til trods for dette drager jeg og min familie, som vi gør det hvert år, i cirkus om aftenen. Det var den store jubilæumsforestilling, så sad vi dér i teltet på første række-stole i duften af friskstrøget savsmuld og forventning. Jeg har altid syntes, at der var noget særligt over cirkusorkestret, så min skuffelse var enorm, ja, næsten tårefrembringende, da jeg spejdede op mod det bare sted, hvor der hele min barn-dom har siddet et orkester, mens båndindspillet musik drønedes ud af højttalerne. Skuffelsen og lamslåetheden blev ikke mindre, da det gik op for mig, at man havde lavet en helhedsforestilling, hvor man havde droppet præsentation af de enkelte kunstnere og artister mellem numrene. Så jeg sad og var lidt knotten i det meste af første afdeling, men det var en bedre forestilling, end det nogensinde har været”.

Pause og obligatoriske popkorn. Marie og lillebroren sidder og snakker. En ung mørk fyr i smoking, ”helt åbenlyst fra cirkus”, vinker til hende:

”Nå tænkte jeg, jeg kunne da godt lige snakke med ham, han så da meget sød ud, og så kunne jeg måske også få en forklaring på, hvorfor mit elskede orkester var blevet erstattet af en lille halvfed polak, som tændte og slukkede for båndet og trommede de mest hjer-tødde trommehvirvler”.

Til havs fra tidlig morgen

I 1971 havde to drenge i Vorupør skaffet sig selv et sommerferiejob - det var svært netop dette år - og de var ikke afhængige af, om en arbejdsgiver havde kunnet tilbyde dem arbejde. De var nemlig deres egne arbejdsgivere. Tidligt om morgenen stod de til havs for at sætte garn, og om eftermiddagen vendte de tilbage med fangsten, som blev afsat til turister eller til auktionen i Hanstholm. Og det var ikke nogen dårlig forretning for den 13-årige skoleelev Niels Peter Thomsen og den 16-årige Thomas Erh. Thomsen, der lige havde forladt skolen i Vorupør. De var landets yngste selvstændige fiskere - og nok lidt arveligt belastede. De to drenges fædre fiskede sammen fra kystbåden Zoar, og drengene havde ofte været med på havet, når tid og lektielæsning tillod det. Niels Peter var med sin far ude at fiske for første gang som fire-årig. Det med at blive selvstændig fisker begyndte altså sammen med et fiskenet, som Niels Peter fik i fødselsdagsgave. Betingelsen var, at han selv skulle gøre garnene klar til fiskeri - ligesom de voksne fiskere. Det var dog ikke et problem, for han havde også altid været interesseret i dét på landjorden, der er forudsætningen for fiskeriet på havet - og havde derfor levende fulgt med i farens arbejde med at klargøre garn. De to drenge var gået i gang allerede i foråret. De måtte op med hønsene for at nå at få sat garnene inden skolen. Mange morgener havde de været oppe allerede ved fire-tiden. Og om eftermiddagen atter på havet for at røgte garnene. Men nu var det sommer og ferie, turisterne var strømmet til den lille by ved det store hav, og drengene blevet lidt af en attraktion ved landingspladsen. Når båden om eftermiddagen kom til land, stod turisterne parate til at aftage fangsten, og drengene måtte desuden posere for fotografer, som ønskede et billede af de unge fiskere med hjem. Helst sammen med en stor og frygtindgydende fisk. Og således sidder de to unge fra Vorupør i dag fastlimet i mange feriealbums over det ganske land og Tyskland med. Uanfægtet af tid og et nyt årtustinde. Det er nu heller ikke det ringeste spor at sætte sig i historien. Dengang i 1971 handlede det også om penge. ”Vi har ofte været oppe på 500 kr. til hver et par gange om måneden, hvortil kommer 20 pct. i efterbetaling fra auktionen”. Det var en slags penge - dengang i 1971. Hvad de skulle bruges til? Mere fiskegrej, måske, eller opsparing til en kutter - man skulle jo begynde et sted. Ét var i al fald sikkert. De ville begge være fiskere, men nej - ikke kystfiskere, ikke som deres fædre med båd fra stranden i Vorupør. De ville ud at fiske med de store både fra Hanstholm. Om fem år var fiskeriet fra stranden i Vorupør en saga blot. Det var den nye generation overbevist om. Men heri har den ikke fået ret. Ikke endnu!

Stop en halv

Modsatningerne mødes - og sød tobaksrøg opstår. Vorupør er modsætningernes by på flere områder. Det voldsomme hav - og så de årlige stille sysler med pibe, tobak og tændstikker. VM i piberygning.

Vorupør-Mesterskaberne i røg og damp. Det er Knud Poulsen og Kim Poulsen, far og søn i KP Marked, der siden 1986 har stået for afviklingen af dette mesterskab.

En hyggelig sommerkonkurrence med en trofast skare af kombattanter.

Blandt dem flere tyske turister, hvoraf en del ikke alene er gengangere fra tidligere somre, men tilrettelægger deres ferie, så de kan komme med til pibe-mesterskaberne.

Og hvad det går ud på - når det ikke "blot" drejer sig om at ryge på en pibe? Jo, hver deltager får udleveret en ny pibe, tre gram tobak og har ét minut til med hjælp af maksimalt to tændstikker at få ild på piben.

Kan man nøjes med én tændstik, inddrages den tiloversblevne af kontrollanterne, når de kritiske første 60 sekunder er overstået. Og så består opgaven ellers "blot" i at udsende røgsignaler længst muligt. Men det er faktisk noget af en kunst. Derfor er der også én trøstpræmie - tændstikker i massevis - til den, der først må lægge piben fra sig. Og det kan gå hurtigt. Kim Poulsen kan huske et år, da en ung mand måtte opgive inden for "optændings-fasen", fordi han havde brugt begge tændstikker forgæves. Hvor længe kan

Rent piberi. Nu gælder det om at holde piben varm. VM i piberygning i slutningen af 1980'erne. Foto: Jørgen Ploug.

de så holde dampen oppe, de mest udholdende?

I 1994 f. eks. vandt Poul Wittrup, Thisted, i tiden 1.18.40 time, men hans bysbarn Henning Christensen var indehaver af den hidtidige rekord i tiden 1.36.36. Men der er stadig et stykke vej til den danske rekord på over to timer - og verdensrekorden på den gode side af tre timer.

Det viser sig, at den smokingklædte hedder Razhit, han er hestedressør „af den spanske skole“:

”Jeg fik hele historien om, hvordan han og hans heste var kommet med i Cirkus Dannebrog-truppen, om hvordan han havde prøvet at stå i manegen, men hvorfor det ikke havde været ham, om hvordan han nu trænede med alle artisterne og de heste, de skulle bruge til deres numre. Så lærte man noget nyt, det er ikke altid dem, der står i manegen, der har trænet hestene. Jeg fik også at vide, at grunden til det manglende orkester var, at ingen af de store cirkus i Danmark havde orkestre længere, da det næsten var umuligt at få uddannede cirkusmusikanter fra Polen, hvor de ellers kommer fra. Alt det fortalte han, mens han nærmest klamrede sig til mine hænder. Nu havde jeg fået min helt private sprechstallmeister, jeg fik oven i købet alt det at vide, som ingen af de andre publikummer fik at vide ... Efter forestillingen skulle jeg lige om og se dyrene, og så galant, som sydlændinge jo kan være, så skulle far og mor spørges om lov. Jeg gik så hånd i hånd med den halvt spanske/halvt marokkanske hestedressør om i staldene, hvor hans araberheste, hans æsel, hans andre heste, alle cirkushestene, og en kamel stod”.

Marie mødte halvdelen af cirkus, alle snakkede og fortalte, og det var lige før, hun følte, hun hørte til og ikke var én, der var kommet udefra:

”Jeg så Razhits enmandsvogn, hvor der var vino og kys til bella Marie med beautiful hår – cirkusfolk snakker et sjovt sprog”. Alle var søde – lige fra de

marokkanske dyrepassere til cykelstjernen Jimmi, cirkusdirektørens barnebarn, som Marie var faldet for under en forestilling i Cirkus Dannebrog, da hun kun var 11 år. Og nu mødte hun ham altså:

”Razhit mente, jeg skulle med ned på stranden næste dag, hvor han skulle træne heste sammen med nogle af artisterne, jeg skulle prøve at ride på en af hans arabere. Det kunne sikkert have været meget fornøjeligt, men den dag havde vi til min fars store glæde aftalt, at vi skulle på familieudflugt”.

Længere er dén historie ikke – og så er den kun et uddrag af en længere om skæve og lige eksistenser på dette sted på vestkysten, hvor sol og sommer mangedobler indbyggertallet. Så langt ud man kan komme uden at få våde fødder:

”Familiefirmaet er et spøjst sted. Øverste leder er far Per Brusgaard, der som ung var i lære hos købmand Hillgaard, men som nu står for den daglige ledelse, når vejret ikke tillader fotografering og flyvning i egen plæneklips-flyver. Han er bosat på sin private farm uden for byen sammen med mor Herdis, som i skolernes sommerferie arbejder i butikken, hvor hun holder styr på de arbejdende tropper. Datteren Kathrine passer familiens heste. Endelig har vi sønnen Jan, som har overtaget alt, hvad der har med sommerhuse og turister at gøre i det lille firma ...”

Positionen bag kassen i dette supermarked er ikke den værste for en livshungrende gymnasieelev. Alle aldre, alle typer passerer forbi. Alle lægger deres varer på båndet. Der er ikke to dage, der er ens – som man jo siger. Dagene kan være fyldt op af oplevelser - som de bugnende hylder ude i butikken. Og så er der noget særligt ved Vorupør, som man ikke finder andre steder. Cirkus har også fundet ud af dette med Vorupør, vandmelonerne fra Hillgaard og det friske vesterhavsvand og giver gerne et nummer til bedste for at komme med blandt de optrædende i et endnu ældre nummer – skolestilen ”Min sommerferie”.

Cirkus Dannebrog. Måske er det Rambo i manegen? Fra cirkusprogrammet 2002.

Grøn, grønnere ... Snedsted!

Vi elsker at se toget skære sig gennem landskabet – som i dette lidt nostalgiske tilbageblik omkring Snedsted. Thybanen er selve livsnerven, og vi kan ikke forestille os, at den en dag ikke læn- gere giver lyd fra sig på vej til Thisted. Eller til Struer... Vi er tilbage i 1977.

I langt højere grad end Nors bærer Snedsted præg af at være en stationsby. Byens centrum er torvet med kroen og jernbanestationen, der var udgangspunkt for væksten i årene efter banens etablering i 1882. I modsætning til Nors taler man i Snedsted om et ”opland” til byen, der med en stand af handlende og håndværkere - og en biograf - var et naturligt geografisk centrum for sognene i Midtthty. Derfor var det måske også naturligt, at der i sognerådet i Snedsted var en opfattelse af, at Snedsted burde være hovedstaden i en selvstændig Midtthty Kommune.

Sådan gik det som bekendt ikke.

Kommunalreformen i 1970 resulterede i, at Snedsted blev placeret i den sydlige periferi af Thisted Storkommune. Til ærgrelse og skuffelse for nogen.

De sidste otte af i alt 30 år som lokalpolitiker var Chr. Houe formand for sognerådet i Snedsted. De første ti års erfaring med den nye storkommune havde kun bekræftet hans skuffelse over, at drømmen om en Midtthty-kommune var bristet. Chr. Houes vurdering var ikke til at tage fejl af:

”Administrationen og planlægningen i sin helhed er for dårlig, og man forsøger at gabe over mere, end man magter. Byrådet har svært ved at blive

enig om noget som helst, mens der er større muligheder for at skabe enighed i mindre enheder. Samtidig kan alle byer inden for kommunen ikke blive repræsenteret, og derfor kan dele af kommunen let blive glemt”.

Chr. Houes opfattelse blev også forfægtet af Åse Odfeldt, da hun som kandidat for Stenbjerg-Vorupørlisten deltog i et vælgermøde på Snedsted Kro i 1981 og her stillede spørgsmålet, om ikke man som byrådsmedlem først og fremmest skulle repræsentere sit lokalområde.

Det konservative byrådsmedlem Henning Poulsen var ikke i tvivl.

Det gjaldt hele kommunens interesse – og ikke de forskellige lokalsamfund. Han henviste til, at han som politiker ikke havde forsøgt at favorisere Snedsted, hvor han selv boede. Han havde f. eks. været med til at udskyde Snedsteds planlagte nye idrætsanlæg, fordi han syntes, der var presserende opgaver andre steder i kommunen.

Ved jubilæet i Snedsted Håndværker- og Borgerforening i 1986 var sagen endnu en gang på dagsordenen hos formanden, den 32-årige Karl Erik Jensen:

„Det er muligt, at der er nogen i Snedsted, som føler, at byen bliver glemt i Thisted Kommune. De ærgrer sig måske fortsat over, at det ikke ved kommunesammenlægningen lykkedes at få dannet en Midtthy Kommune. Men gennemgående er vi godt tilpas ved at være i Thisted Storkommune“.

Og „vi“ – det var den nye generation, der efterhånden var gledet ind på bestyrelsesposterne i byens foreningsliv, og som i begyndelsen af 1980'erne tørt konstaterede, at „området gennem mange år havde ligget i dvale“.

Således faldt ordene på kroen en aften i 1983, da et hold fra kommunen bestående af embedsmænd og byrådspolitikere mødte op med brochurer og overhead-plancher for at lægge op til en debat om Thistedes første kommuneplan.

Under indtryk af den rekordhøje arbejdsløshed - og efter 10 år med økonomisk krise og inflation - skulle en forestilling om ”nye arbejdspladser” efterfølgende blive et mantra for Snedsted-borgerne.

Sparekniven på struben

Men helt i dvale havde Snedsted ikke været. Byens udvikling var forløbet parallelt med en række andre byer i kommunen.

Idræts- og svømmehallen fra 1973 var i 1983 blandt

Chr. Houe, den tidligere sognerådsformand i Snedsted, havde ikke stor tiltro til, at en storkommune ville være i stand til at løse opgaverne. Han havde hellere set Snedsted som hovedstad i en Midtthy-kommune. 1970.

De sidste forbindelser knyttes. En ny tid ringer op. Snedsted Central bliver fuldautomatiseret 1973. Der er travlhed til det sidste ved de gamle omstillingsborde.

Måske er der gevinst. Der er under alle omstændigheder altid en god stemning og et godt samvær omkring bordene. Bankospil i Snedsted Hallen. 1987.

Kr. J. Kristensen, bestyrer af Snedsted Hallen. Åbnede hallens døre for de mange ledige. 1975.

de mest benyttede i kommunen. Det var ikke blot inden for idrætten, der var aktivitet og opbakning. Halvdelen af byens unge brugte en stor del af deres fritid i den kommunale ungdomsskole omkring 1980.

1970ernes kommunalpolitiske mål koncentrerede sig i høj grad omkring bestræbelserne for at skabe rammer for de unges udfoldelsesmuligheder – ikke mindst inden for idræt.

Det ”nye” idrætsanlæg i Snedsted havde været på

kommunens anlægsbudget gennem længere tid. Allerede i 1978 var der givet grønt lys for at igangsætte projektet. Men tommelskruerne på den kommunale økonomi, der skulle komme til at klemme hårdt gennem en lang årrække, bevirkede, at sparekniven gang på gang skar Snedsteds idrætsanlæg ud af anlægsbudgettet.

Planen var at gennemføre projektet i tre etaper. Første etape gjaldt anlæg af tre fodboldtræningsbaner samt et idrætsanlæg. Anden etape var en mindre træningsbane og en P-plads for hele området, mens tredje ifølge planerne omfattede et fælles stadion. Banerne skulle placeres i forbindelse med hallen og skolen. Snedsted Idrætsforening rådede i forvejen over to fodboldbaner og to-tre håndboldbaner.

Fodboldbanerne måtte man afvente med tålmodighed. Og renoveringen af svømmehallen måtte udsættes. Udgifterne til driften af kommunens haller blev desuden et oplagt spareobjekt for byrådet. Af kommunens samlede idrætsbudget på 11 mio. kr. i 1983 slugte driften af hallerne halvdelen. Til sammenligning var Thisted Kommunes samlede driftsbudget på i alt 281 mio. kroner.

For at skaffe Snedsted Hallen nye indtægter fostrede halinspektør Kr. J. Kristensen en idé om at åbne dørene for de mange ledige:

”Det eneste, de ledige kan foretage sig i dagtimerne, er at vandre frem og tilbage på gaden. Og hvorfor så ikke åbne hallen for dem i stedet, så de har noget at stå op til om morgenen?”

Som sagt så gjort. Kort efter blev der dannet en forening af ledige, så idéen kunne føres ud i praksis. Det var startskuddet til ”Optimistklubben”, der siden blev en væsentlig del af livet omkring Snedsted Hallen.

Det var også optimisme, der i 1977 lå bag dannelsen af Snedsted Tambourkorps. Egentlig begyndte det med, at to lærere på Snedsted Skole, ægteparret Jørgen og Grethe Rasmussen, gerne ville tilbyde skolens elever mu-

sikundervisning. Ved hjælp af den såkaldte Thisted-ordning - og med assistance fra den kommunale musikskole - blev der på kort tid skabt et korps med 45 aktive børn og 50 voksne støttemedlemmer. Straks efter starten blev tambourkorpset et efterspurgt indslag ved stævner og fester i ind- og udland. Frugterne af denne indsats kunne høstes, da Snedsted senere for alvor sprang ud som en musikby.

Når man i Snedsted - som det også vil fremgå af det følgende - havde opfattelsen at, at byen lå i dvale, handlede det måske mest om, at der trods alt ikke skete ret meget nyt, og at nye initiativer ofte blev bremset af diverse myndigheder. Forskellige lokale forsøg på at stride sig igennem energikrisen i slutningen af 1970'erne illustrerer problemet med al tydelighed.

Den sidste olie

1980 måtte de 430 forbrugere ved Snedsted Varmeværk betale en ekstra rate på grund af de himmelstormende oliepriser. Forbrugerne havde skruet ned for varmen og sparet 8,5 pct., men det var ikke nok til at skabe balance i værkets økonomi, fordi olieprisen på et år var steget med 90 pct.

Alternative energikilder blev overvejet, men på daværende tidspunkt mente varmeværkets formand, Henning Poulsen, at det ikke kunne betale sig.

”Der skal enorme investeringer til, og det kan næppe svare sig i Snedsted”, erklærede han.

Stigningen i varmeprisen førte til rekordfremmøde ved generalforsamlingen. Selv med en ekstra rate følte bestyrelsen, at det var nødvendigt at hæve afregningsprisen fra syv til ni kr. pr. kubikmeter.

Men andre i Snedsted troede på den alternative energi.

Gårdejerne Aksel og Kaj Kirk påbegyndte opførelsen af landets største biogasanlæg i foråret 1980 i troen på, at den økonomiske støtte fra teknologirådet var på plads og i orden. Det var den bare ikke. De tyvstartede inden, der forelå et endeligt tilsagn om støtte - det var for at komme frostvejret i forkøbet - og pengekasen blev smækket i. Aksel Kirk gik til folketingets ombudsmand - blot for at indkassere et nyt afslag.

Hvad er en by uden eget tambourkorps? Højt spil og byfest med optog i Snedsted 1986.

Mr. Snedsted

Henning Poulsen repræsenterede i mange år Snedsted i Thisted Byråd for de Konservative.

I 2000 blev han hædret som "Snedsteds Årtusind Borger".

Han havde gjort en særlig indsats for, at Snedsted fortsat ind i det nye årtusinde ville være en god by at være borger i.

Fremhævet af håndværker- og borgerforeningen blev elinstallatørens utrættelige og vedholdende indsats som grundstenen i mange projekter og foreningers oprettelse og virke. Listen var lang: Vandværk, varmegærk, skytteforening, håndværker- og borgerforening, hjemmevern, idrætsforening, hallen, renovering af hovedgaden, byfester, lokalrevyer. Og altså flere perioder i byrådet som en god repræsentant for denne del af kommunen. Det seneste projekt, den travle Henning Poulsen havde været med til, var Snedsted Kulturhus, der havde afløst idrætshuset. Ved husets opførelse havde han været aktiv - for nu også at få det med. Billedet er fra 1970.

Da bestyrelsen for Snedsted Varmeværk det efterfølgende år puslede med planer om at fyre med kul i stedet for olie, blokerede Viborg Amts teknikere i første omgang for initiativet, fordi der efter amtets opfattelse var risiko for at forurene vandværket på nabogrunden.

Heller ikke forbrugerne ønskede kulfyring.

Ved generalforsamlingen i 1982 stemte 62 medlemmer nej og kun 22 ja til bestyrelsens forslag om at bruge kul. Med assistance fra et lokalt rådgivende ingeniørfirma forsøgte man at overbevise forbrugerne om, at kulfyring ville være billigere, men det overbeviste ikke skeptikerne, der frygtede, at der ville komme nye afgifter på kul, så fidusen røg.

I stedet skulle der satses på træflis.

Og nu ville Henning Poulsen ikke finde sig i flere afslag.

"Træflis forurener slet ikke, og får vi et afslag denne gang, går vi til miljøstyrelsen", udtalte han.

Men den gik heller ikke med træflis!

Amtets udvalg for teknik og miljø meddelte i august 1983, at man desværre ikke kunne give tilladelse til, at varmegærket lod opføre et flisfyrianslæg.

Udvalgets formand, Charles Klitgård, Bjerget, var positiv over for idéen, der også kunne give beskæftigelse i plantagerne, men han og amtets teknikere stillede krav om, at afstanden fra lagersiloen med flis til vandværkets boring skulle være mindst 10 meter af hensyn til risikoen for forurening.

Efter tre ekstraordinære generalforsamlinger blev det endelig besluttet, at der skulle opføres et anlæg til flisfyring på Nordmarksvej. I mellemtiden blev også denne beslutning underkendt af myndighederne, der i stedet pålagde Snedsted Varmeværk at etablere et gasfyret anlæg, der siden blev bygget som et decentralt kraftvarmegærk.

Først da slap Snedsted af med olien.

Bussen der var et tog

1983-køreplanen fra VAFT og DSB satte sindene i kog i Snedsted.

Umiddelbart før offentliggørelsen havde mange sat deres navne på en protest over de forringelser, der var sket. På ruten mellem Thisted og Struer standsede bussen ikke mellem stationerne, og det gav bl.a. mange ældre problemer med at benytte den.

En af initiativtagerne til underskriftindsamlingen, Karen Jørgensen på Snedstedvej, kunne berette, at de mange ældre, der boede på ruten, ikke kunne komme nogen steder, undtagen når skolebussen kørte to gange om dagen. Uden for normal arbejdstid og i ferierne var de helt afskåret fra at komme til Snedsted og Sundby, fordi statsbanernes bus nægtede at stoppe – selv om den kørte lige forbi.

"Kun to gange om dagen kan de ældre komme til Snedsted eller Sundby og tage bussen til Thisted. Men så skal de vente på stationerne. For busserne passer ikke sammen", forklarede Karen Jørgensen til Thisted Dagblad.

Årsagen til miseren var, at bussen ikke var en bus, men et tog!

VAFT afviste blankt klager fra Snedsted og henviste til DSB, der var en-

treprenør på busruten. Og DSB henholdt sig til, at køreplanen skulle overholdes, som om det var et tog, der kørte. DSB's trafikinspektør kunne yderligere henvise til EF's restriktive kørselsbestemmelser om, at chaufføren skulle holde pause efter fire timer:

”Der vil gå over fire timer med en dobbelttur på ruten Thisted-Struer med ventetid på endestationerne, og så skal chaufføren holde pause midt på ruten”.

Efter statsbanernes opfattelse ville det være alt for dyrt at bruge endnu en chauffør.

Gang på gang blev utilfredsheden med bussen, der altså i virkeligheden var et tog, genstand for debatter - bl.a. i Thisted Byråd - men lige lidt hjalp det. I 1987 overvejede de handlende i Snedsted endda selv at sætte busser ind.

Byggeboom

På trods af utilfredshed med den kollektive trafik flyttede folk til Snedsted.

Behovet for mindre boliger til rimelige penge skulle i begyndelsen af 1980'erne vise sig at være stort ikke blot i Snedsted, men over hele kommunen.

Da Boligselskabet Lejerbo lod 11 private andelsboliger opføre på Kærvej i 1982, blev de nærmest revet væk. Det skete på et tidspunkt, da parcelhusbyggeriet var gået i stå som en konsekvens af den høje rente. Lejeboliger måtte man lede forgæves efter i Snedsted.

*Snedsted i fugleperspektiv.
1980'erne.*

Staben af hjælpere i "Thyboden" fotograferet i 1994 af Peter Mørk.

Thyboernes Thybod

I sommeren 1980 samledes en gruppe mennesker med Else Hansen i spidsen for at etablere en genbrugsbutik i Snedsted. Overskuddet skulle sendes til Folkekirkens Nødhjælp, der efter stifternes opfattelse var fri og upolitisk. "Thyboden" - som blev navnet - blev indrettet i et tomt forretningslokale Hovedgaden 49 midt i byen. "Thyboden" blev butik nr. 22 under Folkekirkens Nødhjælp, men den første af slagsen i Nordvestjylland. Og så stod skattefar pludselig og truede med, at der skulle betales moms af en omsætning over 10.000 kr. Man kom i tv's "Landet Rundt", og der blev protesteret. Det lokale folketingsmedlem Svend Heiselberg (V) tog sagen med til København og lagde den på den socialdemokratiske skatteminister Karl Hjortnæs' bord. Udgangen blev et kompromis, hvorefter der kun skulle betales moms for en mindre del af salget, og skatteministeren overvejede at hæve grænsen for moms-fritagelse fra 10.000 til 15.000 kr.

I 1981 var omsætningen nået op på 40.000 kr. Da "Thyboden" i 2000 rundede de 20 år, meldtes om en økonomi "i topform". Ikke mindst på grund af, at "Thyboden" som en af landets få genbrugsbutikker sidder i eget hus og derfor kan bidrage optimalt til det egentlige formål: At lindre nøden ude i verden.

De nye private andelsboliger var så stor en succes i 1980'erne, at der ikke kunne bygges nok til at klare efterspørgslen. Kvotetildelingen for andelsboliger indledtes i 1981 og blev forhøjet år efter år. De lokale håndværksmestre fremhævede, at der skulle et meget kraftigt rentedyk til, før det var billigere at bygge "private" huse.

Ifølge boligstyrelsen blev Thisted Kommune et af de steder, hvor der blev registreret en særlig stor interesse for den nye boligform. Alene i Snedsted blev der i 1980'erne og i begyndelsen af 1990'erne opført 63 private andelsboliger – de fleste på Vandhøjvej, hvor en del unge familier etablerede sig.

Årsagen til de mange private andelsboliger i Thisted Kommune i perioden var dels kommunens villighed til at søge andele i de statslige kvoter og især, at det var mindre selvstændige håndværksmestre, der stod for opførelsen, hvor det andre steder i landet i lige så høj grad var boligselskaberne.

Staten havde hånd i hanke med tildelingerne af kvoterne, fordi det offentlige skulle betale en del af renterne i forbindelse med byggeriet.

Grøn vækst

"Snedsted er en stationsby med 1200 indbyggere. Byen har en sportshal med

svømmebassin, sauna, cafeteria og mødelokaler, en biograf, en kro med diskotek, et bibliotek, et lokalhistorisk arkiv, bodega og grill-bar - 40 velassorterede butikker. Alle håndværk er repræsenteret, og der er 30 afgangene fra stationen".

Beskrivelsen af Snedsted stammer fra en reklamebrochure fra Snedsted Erhvervsinvest i 1985.

Som det fremgår, havde Snedsted meget at byde på – blot ikke erhvervs-virksomheder.

Forsøget på at skaffe arbejdspladser til byen blev drivkraften bag den vifte af nyskabende projekter, der blev søsat fra begyndelsen af 1980'erne i Snedsted.

Fra et lokalt synspunkt var der i begyndelsen ikke tvivl om, at Snedsted kunne risikere at dø hen som bysamfund, hvis ikke der blev gjort noget. Ka-

talysatoren bag processen var ønsket om at placere Snedsted centralt i den kommunale planlægning af fremtiden. Manglen på arbejdspladser kunne - mente mange - spille en rolle, når der skulle tages stilling til, om Snedsted skulle klassificeres som kommuncenterby i kommuneplanen. Den skulle vedtages i 1985.

Snedsted besluttede at handle selv. Og borgerne skulle involveres i det seje træk for at sætte skub i en by, der gerne ville være kendt uden for bygrænsen. Omdrejningspunktet i denne proces blev den nye bestyrelse i den gamle og etablerede håndværker- og borgerforening, der havde held til at skabe et lokalt samarbejde på tværs af forskellige kulturer.

Drivkræfterne bag Snedsteds utraditionelle kulturelle initiativer op gennem 1980'erne og 1990'erne udgøres af en blanding af håndværkere, pensionister, forretningsdrivende og skolelærere. Lang tid før man andre steder i landet begyndte at betone sammenhængen mellem kultur og erhverv, havde man i Snedsted en forestilling om, at kultur var en forudsætning for vækst og overlevelse.

Symbolisk var det en indsamling blandt borgere og forretningsdrivende, der gjorde det muligt at beplante torvepladsen i Snedsted på dronning Margrethes fødselsdag 16. april 1983.

Inspireret af en landsomfattende kampagne var der en måned forinden blevet indsamlet 18.000 kr. blandt lokale forretningsdrivende. På selve dagen var dette beløb vokset til næsten det dobbelte. Og de frivillige plantede løs akkompagneret af Snedsted Tambourkorps.

Thisted Kommunes stadsgartner Jacob Himmelstrup var – ja, rent ud sagt himmelhenrykt og kaldte initiativet i Snedsted for „fantastisk“. I forbindelse med kampagnen blev der samme dag i Christiansgave i Thisted plantet et enkelt træ skænket af Thisted Handels- og Industriforening.

Snedsted havde plantet de første spirer til ”den grønne by”. En by der skulle virke imødekommende og attraktiv.

En storsmilende Henning Poulsen planter det første træ i Snedsted. Og akkompagneret af tambourkorpsen. 1983.

Konfektions-fiasko

Et konkret initiativ, der skulle skaffe Snedsted lokale arbejdspladser, var indretningen af en mindre tekstilproduktion – en udvidet systue – i en tidligere købmandsforretning på Hovedgaden. Det var i 1985.

Snedsted Konfektion Aps var et kortvarigt, men kontant forsøg på at skaffe arbejdspladser i Snedsted. På fløjene murermester Karl Erik Jensen og minkavler Poul Hestbech sammen med lederen af systuen, Annelise Møller. 1985.

Murermester Karl Erik Jensen var formand for Snedsted Erhvervsinvest og minkavler Poul Hestbech direktør for et holdingselskab og et datterselskab: Snedsted Konfektion Aps. Ambitionerne var store og formalia i orden. Målet for tegningen af anparter var i første omgang 160.000 kr., så der kunne startes to selskaber. Men dette mål blev hurtigt passeret med anparter for næsten en kvart million kroner. Og 80.000 kr. var på forhånd lovet væk til Snedsted Konfektion Aps.

Idéen til borgerinitiativet i Snedsted kom som så ofte før og siden fra en af de grupper, der var tilknyttet håndværker- og borgerforeningens studiekreds om kommuneplanen. Her blev det gang på gang fremhævet, at Snedsteds borgere selv burde gøre noget ”for at fremme byens vækst”.

Snedsted havde ikke held med at komme på konfektion-landkortet. Knap et år lykkedes det at holde Snedsted Konfektion Aps i den nedlagte købmandsforretning oven vande. Systuen havde 12 ansatte, da der blev indgivet konkursbegæring ved skifteretten i Thisted. Og 130.000 kr. var gået tabt.

”Vi må erkende, at det tog længere tid end beregnet at få det hele kørt ind, og at der var afsat for få penge til denne indkøring. Og hvis vi skal være helt ærlige, så må vi nok også tilstå, at vi har været lidt blåøjede. Sådant noget tager længere tid, end vi havde forestillet os”, erklærede Poul Hestbech, direktøren for Snedsted Konfektion Aps.

Slog på tromme for Snedsted

Idéen med at hente kunstnere til Snedsted fik sin debut 1985.

Med støtte fra Thisted Kommune hyrede borgergrupperne komponisten og musikpædagogen Helmer Nørgaard fra København nogle uger sidst på sommeren. Han kendte Snedsted fra flere ophold og var ”fascineret” af den

lille bys evne til at samles om opgaver. Planen var at involvere hele Snedsted som medvirkende i en daglang opførelse af et musikstykke.

Og det lykkedes!

Over 300 mennesker lod sig drage med af musik og optog gennem gaderne til morgensangen på Stationspladsen. Den afspærrede Hovedgade var omdannet til et stort marked, og handelsstandsforeningen havde opstillet en tombola. Over middag mødtes de 300 i skolegården med alt fra grydelåg og skeer til brædder, der kunne slås mod hinanden, og lavede et orkester med jazzmusikeren Pierre Dørge som kapelmester.

Som en lang slange snoede orkestret sig gennem byen, ud og ind af gaderne og i voksende længde, efterhånden som tilskuerne kom til og blev forvandlet til deltagere.

Slangen endte på Idrætspladsen, hvor resten af dagens musikalske begivenheder fandt sted. De lokale musikalske bidrag spændte vidt.

Eftermiddagen kulminerede med opførelsen af Helmer Nørgaards musikalske version af eventyret om Trolden Tromme, som boede i bakken under Snedsted Skole.

Kunstprojekterne gav den presseomtale, man mente var en forudsætning for at lokke erhvervsfolk til. Og reklameeffekten blev opgjort til omtale i 16 aviser med et samlet oplag på 900.000 eksemplarer - og reportageindslag i den regionale radio.

Ud fra den filosofi blev Stenbjerg-kunstneren Freddy Eriksen inviteret til at give Snedsted et „grønt“ kunstnerisk pift.

Og „Snedsted blev ét stort kunstværk“ - som Dagbladet skrev i august 1988 - da den „grønne eksplosion“ efter måneders forberedelse blev udløst med taler og afsløring af kunstværker. Så var der også kommet både malerier på Bager Madsens gavl og kunstværker ved Stationspladsen. På Hovedgaden var malet et slyngnet grønt bånd, af flere betegnet som ”den grønne

Folmer Jeppesen, 1977.

Tilbage og frem

Mange butikker havde det ikke for godt, men Folmer Jeppesen fra Snedsted, formand for Thy Købmændsforening, mente i 1981, at offentlig hjælp til de nødlidende som følge af konkurrencen fra store supermarkeder kunne blive en sovepude for landbutikkerne. Landsforeningen af Landsbysamfund havde en redningsplan klar på papiret. F. eks. kunne postindlevering, håndkøbsudsalg, bibliotekstjeneste samt lokale skatte- og socialforvaltninger placeres hos den lokale købmand - ja, hvorfor ikke? 1988 - da der blev udfoldet allerfløst initiativer for at gøre Snedsted kendt som en "Grøn By" - lød der pessimistiske toner fra handelsstandsforeningens generalforsamling: "Tendensen til butikslukninger og forretningsdød er mærkbar i Snedsted, og det er måske fordi loyaliteten over for de handlende er vigende i vort lokalområde, og vejen ud af denne uholdbare situation er et større lokalt sammenhold", lød det i formanden, Sten Madsens beretning. Et par år senere var tonen pludselig en anden: Den grønne kampagne har vendt udviklingen! Flere forretninger udvides, nye kommer til. Snedsted har nået et vendepunkt, hvor byen ikke længere er truet af butikslukninger.

Snedsted spiller op. 1985.

Foto: Klaus Madsen.1990.

Levende billeder

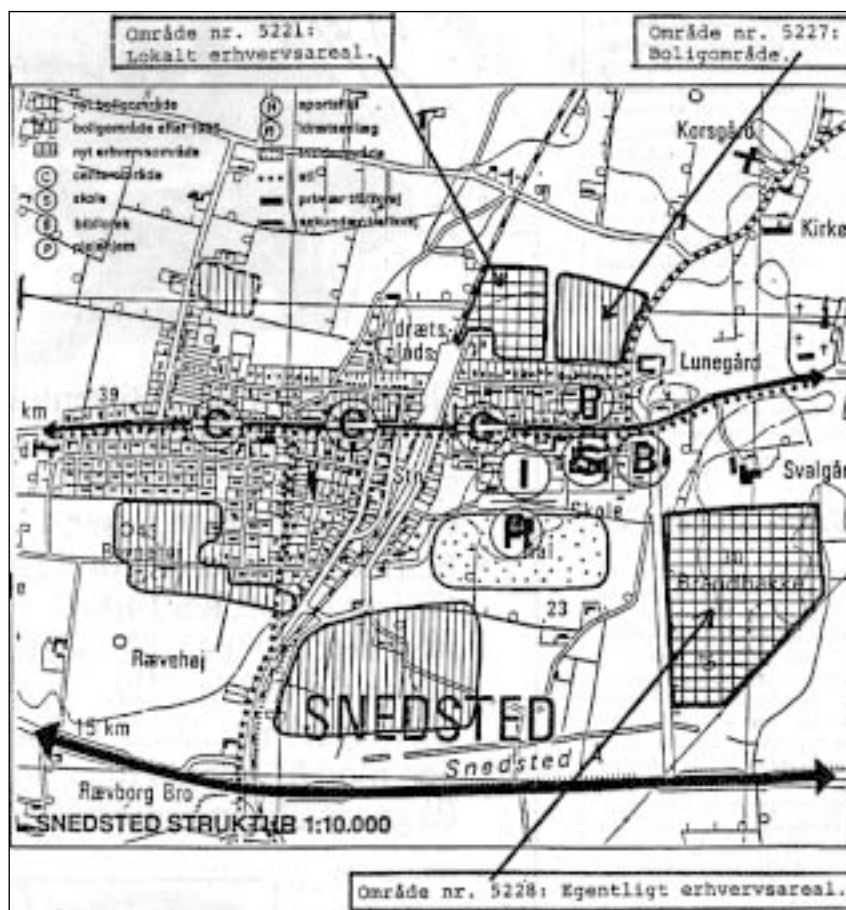
Stolene i biografen er betrukket med rødt plys, og der er ikke lavet meget om på indretningen, siden den blev bygget i 1944 og dengang kaldtes Det Lille Paladium. Facaden trænger til at blive frisket op. Der er ikke nogen stor foyer, men der er, hvad der er nødvendigt. En billetluge, lidt plads hvor publikum kan vente, og så er der kiosken. Det er en situationsberetning fra 1990. Snedsted Bio fungerede endnu nogle år. Midt i en satellit-tv-tid var det et sandt mirakel, at en lille by som Snedsted havde sin egen biograf. På plakaten denne novemberdag i 1990 er ”De ti

bud”, filmen om Bibelens beretninger, som spilles for konfirmander og unge i hele Thy, dels fra biografen på Hovedgaden og dels fra rejsebiografen, der stadig bærer navnet ”Thisted Amts Rejsebio”. Og når det alt sammen kan lade sig gøre, skyldes det en familie, der er bidt af film. Ejeren er Anny Gade Nielsen, der er gift med en tidligere ejers søn, Leo Gade Nielsen. Biografen drives mere eller mindre som et familieføretagende - sønnen Carsten er med i operatørrummet, og datteren Dorte sælger slik fra kiosken. Men en dag var den sidste film rullet gennem maskinen og havde sendt sit eventyrlige lys ud i biografmørket. Snedsted Bio overlevede ikke 1990'erne, og familien Gade Nielsen samlede kræfterne om Kino Thisted, der blev udbygget og kom til at indeholde moderne biografssale, der var i stand til at tage kampen op mod tv-skærm og videofilm derhjemme i de små stuer. Film skal som bekendt opleves i biografen - også i Thisted.

livlinie”, der i hver ende var afsluttet med et rødt hjerte. Alt sammen efter idé af Freddy Eriksen.

”Vi føler, at Snedsted er en døende by, når vi ikke får erhvervsvirksomheder. Kunstnere er aldrig tidligere blevet brugt, som Freddy Eriksen er blevet det i Snedsted, og derfor er dette en Danmarkspremiere”, erklærede lærer Laurids Mortensen, der var en af idémændene bag Snedsteds forvandling til den grønne by mellem hav og fjord.

Og byrådsmedlem Henning Poulsen holdt tale: ”Der er også en anden mening og symbolik, nemlig at føre sammenholdet ud i byen og egnen og det samfund, vi lever i, ja – ud over kommunens grænser, så man kunne få lyst

Sådan kan man også betragte Snedsted, Sådan som de kommunale planlæggere gjorde det i op-lægget til kommuneplanen i 1986, hvor der skitseres et nyt erhvervs-område med facade ud til Stenbjergvejen.

til at bosætte sig her, fortælle og bevidne, at her er godt at være, og her er stabil arbejdskraft”.

Overalt i byen vajede grønne bannere, der symbolsk også var med til at markere en by fuld af optimisme.

Foretagsomheden i Snedsted pressede Thisted Kommune ud i rollen som medspiller.

I løbet af et par år foretog byrådet en kovending med hensyn til prisfastsættelsen af kommunale industrigrunde, der fra 1985 blev tilbudt gratis til interesserede investorer. Og endnu under oprydningen efter den grønne eksplosion blev det enstemmigt erklæret på rådhuset i Thisted, at man ville imødekomme håndværker- og borgerforeningens ønske om at etablere et nyt erhvervsområde med facade ud til Stenbjergvejen – som erstatning for et mindre område, der allerede var udlagt nord for byen.

Kort efter måtte borgmester Svend Thorup (V) igen til Snedsted med saksen - denne gang for at indvie den nye integrerede børneinstitution, der havde stået på den lokale ønskeseddel gennem mange år.

Snedsted kunne således i 1988 høste de modne frugter af fem års græsrodsarbejde, som efterhånden havde udviklet sig til en særlig Snedsted-model: Lokale opgaver blev løst ved fælles lokal indsats.

*Snedsted kan selv. Og kunne selv. Fliselægning. 1992.
Foto: Villy Yde Kjærgaard.*

Ud på flisen

Vil man have fliser på sit torv, må man selv lægge dem!

Træerne og kunsten på Stationspladsen trængte til nye omgivelser. Den opfattelse delte teknikerne i Thisted Kommune og beregnede, at en flisere-
novering af torvet ved Stationspladsen ville koste de lokale foreninger et
beløb på knap en kvart mio. kr. i egenbetaling - efter den praksis der blev
anvendt ved den slags projekter overalt i kommunen.

Løsningen var enkel.

Snedsted mobiliserede borgerne, der mødte talstærkt til to arbejds-week-
ender sommeren 1992 og udførte arbejdet selv.

Første gang var der i gennemsnit 20 mand i sving dagen igennem. Det blev
til ca. 350 kvadratmeter fliser i nordsiden af Hovedgaden fra jernbanen til
Vangsgade.

Tre uger efter fortsatte renoveringsarbejdet - nu med 50 mand i gang fra
morgen til aften.

De regnekyndige opgjorde, at man præsterede at nedlægge en kvadratme-
ter fliser pr. minut - i alt 700 kvadratmeter fliser - og dermed manglede tor-
vet kun en lille rest på 300 kvadratmeter, som blev klaret på en aften.

Gør-det-selv-filosofien fandt også vej ind i Snedsteds skolebestyrelse, da
man på tværs af alle normale procedurer selv tilbød at stå for opførelse af
nye lokaler til skolefritidsordningen i 1996 for et rammebeløb på 2 mio. kr.

"En omvendt licitation" som Venstres byrådsmedlem Per Hammershøj
kaldte idéen.

Efter megen tøven og mange udvalgsbehandlinger fik skolebestyrelsen
grønt lys til at påtage sig opgaven.

Teutonerne rejste pengene

”Den duft af gammelradikal gymnastiksal, der hviler over foretagendet, kan ikke skjule, hvad Kulturfonden bliver brugt til – en udvanding af det professionelle kulturbegreb. Når Kulturfonden i samme møde bevilger 350.000 kr. som særstøtte til Gladsaxe Teaters opsætning af ”Odysseen” og en kvart mio. kr. til stationsbyen Snedsted, hvor glade og passionerede amatører vil lave totalteater om teutonerne, er der tale om en højst uheldig forplumring af begreberne”.

Det var direkte tale fra Morgenavisen Jyllands-Postens lederskribent, der ikke havde store tanker om Snedsteds kunstneriske formåen.

Laurids Mortensen, der blev en ledende kraft i projektet, replicerede: ”Spørgsmålet er, om det ikke er forsamlingshuskulturen, der skal bygges på. Måske er det alligevel dér, tingene udvikler sig og ikke på Det kongelige Teater”.

Det såkaldte ”Kulturprojekt Teutonernes Rejse” blev et hit og ikke blot i Snedsted, men viden om. Og mens de fleste har glemte, hvad Morgenavisen Jyllands-Posten troede, man formåede i Snedsted – ja, så blev teaterprojektet husket, fordi det kun var begyndelsen til et lokalt kulturelt flagskib med Snedsted-folk både ved roret og pumperne.

”Teutonernes Rejse” var oprindeligt arbejdstitlen på et 1,2 meter højt og 50 meter langt relief, som lærer og billedkunstner Jørgen Skourup, Thisted, foreslog Snedsted. Men allerede i 1990 forlød det i pressen, at ”Teutonernes Rejse” skulle realiseres som et gigantisk teaterprojekt med et budget på 2,1 mio. kr. Den statslige, men uafhængige Kulturfonden - med højskolemanden Niels Højlund i spidsen – støttede idéen med en kvart mio. kr. og - som det fremgår af aviscitatet - til nogens store forargelse!

Den selvejende institution ”Teutonernes Rejse” blev stiftet 22. januar 1992.

Projektet blev en bragende succes. ”Teutonernes Triumf i Snedsted” skrev Thisted Dagblad på sin kioskbasket.

„Dette er ingen anmeldelse - men en stærk anbefaling til thyboerne om at

Folkets kærlighed – Malles styrke!

Er der en forretning, der er blevet identisk med byen langt ud over Thy, så er det ”Malle i Snedsted”. Theodor Malle, der var uddannet karetmager, åbnede forretningen sammen med sin kone 10. maj 1922 under navnet Snedsted Barnevognsfabrik. I 1950'erne kom symaskiner og støvsugerne til, og i slutningen af årtiet måtte far og søn, Jørgen, stille sig selv det store spørgsmål, om barnevognsforretningen skulle trille til Thisted, eller om der var basis for at blive i Snedsted. Til alt held for Snedsted valgte de at lade barnevognene stå i Snedsted og blive stor i en lille by. Det udviklede sig til et sandt baby-mekka, hvis navn står bøjet i neon for vordende forældre i et stort område - og som det er set beskrevet: Efter besøget hos Malle stønner dankortet! Men turen til Snedsted er en uadskillelig del af ventetiden. Og der er noget at komme efter. Sutter, sikkerhedshasper og sengetøj. Pusletasker, pletter og py'er. Barnevogne, bleer og bæreseler. Lifte, lanolinuld og legetøj. Børnetøj. I 1985 kom Jørgens søn Ulrik ind i firmaet. I begyndelsen af 1990'erne blev Malle udvidet med forretning i Svenstrup og senere Aalborg. Så det var en rigtig beslutning, der blev taget af Malle-familien, da man valgte Snedsted som centrum for det hele. Set i dette perspektiv er titlen barnevognsforhandler lidt for prosaisk, når man nu står ved porten til en ny verden og er direkte leverandør til det allervigtigste: Vores børn, vores arvtagere!! Billedet af Jørgen Malle er fra 1986.

TEUTONERNE'S REJSE

Det var en lang rejse, teutonerne fra Snedsted begav sig ud på, og den er langt fra afsluttet. Nye destinationer venter forude. Det har været en rejse fyldt med vanskeligheder, der blev overvundet, store oplevelser bag, på og foran scenen. Og med enkelte skeptikere, der måtte overbevises om, at der var hold i det folkelige totalteater-eksperiment i Thy. Måske lige med undtagelse af Morgenavisens Jyllands-Postens leder-skribent, den mest forbenede skeptiker, der luftede sin utilfredshed med, at de "glade og passionerede amatører" fra

Snedsted fik økonomisk støtte - og anerkendelse - fra Kulturfonden. I Thy har der aldrig været nogen tvivl og heller ikke i de byer i udlandet, hvor teutonerne har huseret i moderne teaterregi og i al venskabelighed.

Øverst: Forestillingen "Nattergalen" opført 2000. Nederst til venstre "Teutonerne's Rejse" fra 1993 og til højre fra forestillingen om "Ebbe Skammelsøn". Den blev spillet i 1996. Den selvejende institution "Teutonerne's Rejse" blev stiftet i 1992. Privatfotos.

drage til Snedsted og få en fantastisk oplevelse. Det kan ikke genfortælles, men skal opleves på stedet“, skrev Harry Hjaltelin, og han var kommet helt fra Lønnerup.

To års arbejde med at organisere, samle penge og vække opmærksomhed for sagen blev omsat til otte forestillinger på Snedsteds friluftsscene – og et par opførelser i den sydfranske by Orange, som virkelighedens teutonere passerede undervejs til nederlaget til den romerske hærfører Marius.

Projektets tema lå i forlængelse af de bestræbelser, der siden begyndelsen af 1980'erne havde engageret Snedsted-borgerne i deres by.

Projektets ankermand, Karl Erik Jensen, formulerede det således: „Stolt-heden og glæden ved at være bosat i Thy har alle thyboer og tilflyttere. Men ”afviklingsspøgelset” truer vor eksistens, og det er nødvendigt på utraditionel vis at gøre opmærksom på udkantproblematikken, som i dag bringer området i krise. Risikerer vi, ligesom teutonerne for 2000 år siden, at bukke under i det store Europa, eller er vi i stand til at få noget positivt ud af et nyt, stort indre marked? Er det muligt med et utraditionelt samarbejde og med kulturen som løftestang at løfte en hel egn fra afvikling til udvikling?“

Teksten var af forfatteren Bent Haller, musikken stod Anders Koppel for, og instruktionen var lagt i hænderne på endnu en professionel, Anne Marie Malle Klixbüll, der arbejdede som assistent for Peter Langdal på Betty Nansen Teatret i København. Undervejs erstattede hun Per Brahe, som forfatteren ikke kunne komme overens med. „Den var gal med kemien”, begrundede Bent Haller. Men ellers bestod resten af det 140-200 mand store ensemble af „glade amatører“ fra Snedsted og opland.

Kulturfonden var som nævnt hovedsponsor fra begyndelsen. Der blev ikke rejst de ønskede 2,1 mio. kr., men det lykkedes dog at skaffe knap 1,1 mill. kr. gennem sponsorbidrag og billetindtægter og dermed bevise, at man kunne mere, end Morgenavisen Jyllands-Posten spåede.

I modsætning til forfædrene vendte Snedsteds teutonere tilbage allerede i 1996 med rockoperaen „Ebbe Skammelsen“.

Konceptet var det samme: Tekstforfatter og komponist, Johnny Larsen og Lotte Rømer, var hentet „udefra” – og den efterfølgende turné gik til Kecskemet i Ungarn. I 2000 opførte Snedsted-teutonerne Preben Harris' og Sebastians bearbejdelse af H. C. Andersens eventyr „Nattergalen“ på friluftsscenen i Snedsted og i Podébrady i Tjekkiet.

Noget var der sket!

Med „Teutonernes Rejse“ fandt Snedsted en identitet. Alle skønne kræfter blev lagt i dette projekt, der symptomatisk nok skulle uden for kommunegrænsen.

Det kan måske betragtes som en erstatning for kampen for de manglende arbejdspladser, men måske også en erkendelse af, at det egentlig er lige meget, hvor arbejdspladserne ligger - som Karl Erik Jensen senere erkendte.

Bortset fra ISS, der etablerede sig i et industrihus på det nye erhvervsareal, fik Snedsted ikke direkte nye arbejdspladser i perioden frem til årtusindskiftet.

Isoleret betragtet kunne man altså sige, at kampen for lokale jobs - for

Brandærgeligt

Kan man ikke få det ene, de større virksomheder, så må man klare sig med det andet, f.eks. en lille brandstation. Det smager altid af noget. Men når man ikke har et par af disse større arbejdspladser – ja, så kan man heller ikke få den lille brandstation.

Så kort kan historien om sagen om en brandstation i Snedsted fortælles.

Og den nærmere forklaring var jo:

Der skulle ansættes mindst 10 brandsvende på deltid, men da fristen for at søge jobbet udløb i 2000, var der kun tre ansøgere. Interessen på et borgermøde havde ellers været der. Der er et landsdækkende krav om, at man kun må bo og arbejde i fem minutters køreafstand fra stationen. Og selv om der på dette tidspunkt boede 1100 i Snedsted, så ”manglede” byen det par helt store virksomheder, der kunne bidrage til, at folk kunne opfylde kravet.

Det er altså dét med Snedsted og arbejdspladserne endnu en gang.

Derfor mistede diskussionen om en brandstation i Snedsted gløden.

”Det er ærgeligt, at der kun er tre ansøgere”, erklærede Lone Overgaard, forkvinde for Snedsted Håndværker- og Borgerforening.

Godt vejr og grøn linje. Indvielse i Snedsted. Borgmester Svend Thorup (V) er kommet forbi med saksen. Privatfoto.

”den døende by” - havde været forgæves.

Men det gik jo ikke så galt.

Snedsted overlevede den økonomiske krise og forblev intakt som bysamfund med butikker og servicefunktioner.

Man fik sin børnehave, plejehjemmet blev til et ældrecenter. Selv vuggestue havde man en kort overgang. Og bomulighederne blev væsentlig forbedret gennem byggeri af en række andelsboliger. Striden om prisen på industrigrunde skulle vise sig ikke at spille nogen rolle overhovedet.

Historien har efterhånden givet et svar på mange af de spørgsmål, der blev rejst på borger- og vælgermøder rundt omkring i kommunen.

Snedsted kæmpede også for et erhvervsområde. Ved indgangen til år 2000 lå det hen som græsmark - som et usynligt symbol på, at udviklingsmulighederne efterhånden kom på plads til alles store tilfredshed. Udviklingen kom bare ikke dér, men helt andre steder. Den fulgte nogle linier, hvor tilfældigheder kom til at spille en langt større rolle, end man måske havde forestillet sig.

Det viste sig, at man ikke kunne planlægge sig til en økonomisk vækst. Værktøjet var ganske enkelt ikke skarpt nok.

Som de øvrige bysamfund i Thy var der i Snedsted ved indgangen til 1970'erne et rigt foreningsliv, der var grupperet omkring interesser og holdninger.

Idrætsforeningerne havde held til at få bygget det idrætsanlæg, som de så stærkt ønskede sig, og velfærds kommunen blev i stand til at fremvise både hal, svømmehal og idrætsbaner i et format, som man næppe havde haft evne til at forestille sig blot få årtier tidligere.

At man i Snedsted følte, at resultaterne kom efter en lang og sej kamp er noget andet. Den kamp førte alle bysamfund.

Det var i langt højere grad et spørgsmål om, hvornår ressourcerne var til stede – så drømme kunne realiseres. Snedsted som bysamfund formåede at fremskynde processen.

De åndelige brydninger fik deres egen historie i Snedsted i form af Feldbæk-sagen, som omtales andet sted i denne bog. „Thyboden“ stod der ikke så megen blæst om, men den kom tidligt og blev et samlingssted for det frivillige kirkelige arbejde.

Altså gik livet på mange måder videre - som det altid havde gjort. Og så var der alligevel sket noget nyt!

Liv i det lokale

Hvis de mindre byer i kommunen skal gøre sig håb om at få nye virksomheder og dermed arbejdspladser, skal borgerne selv gøre en indsats. Virksomhederne kommer ikke af sig selv. Og Thisted Kommune kan ikke gå direkte ind i opførelsen af industrihuse. Det blev understreget flere gange på de borgermøder, der blev holdt i forbindelse med debatten om kommuneplanen i 1986.

Udfordringen blev taget alvorligt i bysamfundene uden for Thisted. I midten af 1980erne var det som regel den lokale borgerforening, der tog initiativet, og da erhvervsrådet i Thisted ansatte den 28-årige Poul Nystrup Christensen som erhvervssekretær i 1984, indledte erhvervsrådet sammen med kommunen et samarbejde, der enkelte steder førte til dannelsen af lokale arbejdsgrupper og investeringselskaber. Formålet var alle enige om: Flere arbejdspladser! Trods den gode vilje var det sjældent, at resultaterne svarede til anstrengelserne.

Øst for Thisted var der ved indgangen til 1980erne ikke knyttet store forventninger til erhvervsmæssig udvikling. Her var der som i de fleste øvrige bysamfund mest fokus på butikslukninger og stagnation - og den årligt tilbagevendende frygt for om nu også storken forlod Vesløs.

På papiret var det Snedsted, der var udset til at få del i den erhvervsudvikling, alle gik og håbede på ville komme. Men det blev bysamfundene tættest på Thisted, der fik held af de mange bestræbelser.

Parallelt med Snedsted blev erhvervsfremme-modellen taget i anvendelse i Østerild, og her lykkedes det at etablere nye arbejdspladser, som erstatning for tabet af de håndværksvirksomheder og forretninger, der drejede nøglen om. Østerild-borgerne donerede penge til et lokalt investeringselskab og opførelsen af et industrihus - og ganske langsomt skete der noget.

I 1992 meldtes der optaget på det gamle industriområde i Østerild, og da erhvervsrådet i begyndelsen af 1990erne iværksatte en kampagne under sloganet „Liv i det lokale“, var der allerede masser af liv i Østerild, hvor man oven i købet kunne vinde en halv gris, hvis man var blandt dem, der deltog i møderne.

Midt i 1980ernes krise-stemning åbenbarede en ny generations engagement sig i lokalsamfundet. Erhvervsfremme og kultur gik hånd i hånd. Dette fænomen er også udtryk for en evne til at samles på tværs af tidligere tiders interesseskel. Næsten

Storken i Vesløs har gjort sit til at gøre Vesløs kendt "ude i landet". 1980erne.

„Mødestedet“s fællesspisning på Østerild skole.
Foto: Jørgen Ploug, 1988.

symbolsk dannes „Mødestedet“ som en ny og levedygtig forening i Østerild med det lokale fællesskab som udgangspunkt. Initiativet var en udløber af folketingets vedtagelse af „skolen som kulturcenter“ - som blev ledsaget af en pulje penge, der kunne søges lokalt. På skolens grund blev „Mødestedet“ et virtuelt forsamlingshus, hvis formål fra starten var at rumme skolefritidsordning, en kommende børneinstitution, lokalhistorisk arkiv, folkebibliotek og skabe mødelokaler og andre faciliteter for en lang række foreninger i Hunstrup-Østerild-området. Som startkapital arvede „Mødestedet“ bl.a. 50.000 kr. fra den nedlagte brugsforening. Gennem fællesspisning, kulturelle arrangementer og løsning af praktiske opgaver kan „Mødestedet“ ses som eksempel på en ny type forening, der harmonerede med 1990ernes pragmatiske og ideologiløse opfattelse af fællesskab.

På Hannæs kom fællesskabet meget til at handle om netop det at bo på Hannæs, hvor overbygningsskolen i Vesløs hentede elever med bopæl i Hanstholm Kommune. Måske af samme grund blev Frøstrup By en væsentlig del af hannæsboernes identitet.

Fortiden blev en vigtig del af nutiden på Hannæs, hvor der i 1975 dannedes ikke mindre end to lokalhistoriske foreninger, nemlig Lokalhistorisk Forening for Sydhannæs og Lokalhistorisk Forening for Frøstrup og Omegn. Kredsen bag begge foreninger fik med tiden etableret lokale historiske arkiver, der blev omdrejningspunkt for det lokale historiske arbejde. I Frøstrup blev arkivet indrettet på plejehjemmet Trye og i Vesløs etableret i 1996 i den nybyggede biblioteksfilial.

Lokalhistorisk Forening for Sydhannæs blev etableret på initiativ af Aase og Arne Hjelm, Vesløs, gårdejer Ove Hansen, Øsløs og tidligere smedemester Børge Bertelsen, Øsløs, der i løbet af få år gennemførte en storstilet indsamling af fotos fra Øsløs-Vesløs-Arup.

Det er ikke blot storken i Vesløs, der har gjort Hannæs kendt viden om.

Digteren Johan Skjoldborg har sit eget lille museum i det hvide skipperhus på kanten af Vejlerne, der har fået status som et af Danmarks mest værdifulde fuglereservater. Skjoldborg og Vejlerne var emner for ny lokalhistorisk litteratur. I 1984 udsendte Thisted Museum og Sparekassen Thy bogen „Johan Skjoldborg, Hannæsbo, Stridsmand og Digter“ forfattet af museumsinspektør Hanne Mathiesen.

I 1990'erne gik fortiden på Hannæs som varmt brød. De to lokalhistoriske foreninger gik i samarbejde om kortlægningen af Vejlernes historie. Det mundede i første omgang ud i en velbesøgt udstilling, der blev fulgt op af Svend Sørensens og Ingvar Jakobsens bog „Vejlerne. Folk & natur i fortid og nutid“. Initiativet blev støttet økonomisk af Vejlernes ejere, Aage V. Jensens Fonde. Indtil videre er historien om Vejlerne solgt i over 4000 eksemplarer. Og samtidig udsendte de to hannæsforeninger Jørgen Vestergaards film „Sommerheste“ fra 1964 på video.

På grundlag af materiale indsamlet i årene forinden kunne den samme kreds udsende „Hannæs. Folk og egn“ i 1995. Heri beretter Ingvar Jakobsen og Ellen Amtoft Gregersen om Hannæslands historie. At bogen i løbet af kort tid solgte 2000 eksemplarer, vidner om den store lokalhistoriske interesse, der kommer til overfladen de sidste to årtier af århundredet, og det lokalhistoriske arbejde på Hannæs inspirerer til lignende initiativer i Østerild, Hillerslev, Brund og Nors med en bred lokal opbakning.

Han holdt fast ved det gamle, købmanden i Vesløs. Otto Christensen fotograferet i forbindelse med 80 års dagen. Købmand i et halvt hundrede år – og stadig i fuldt vigør bag disken: "Hva' skulle det være, frue?" 1980.

I arbejdstøjet i Øsløs

Skuespilleren m.m.m. Jytte Abildstrøm mener, hvad hun siger, lover og gør. Og det handler ikke alene om reklame for egne produkter. Det gjorde hun også dengang i sommeren 1978, da hun midt under en lørdagsunderholdning på tv for hele familien Danmark bekendtgjorde, at hun ville hjælpe beboerne i "den lille landsby Øsløs" med at lægge kloakrør, så de kunne få kloakeret Øsløs Forsamlingshus.

Som sagt - så gjort. Jytte Abildstrøm og syv kolleger fra hendes børneteater gik i gang med "min hakke, min skovl og min spade" for at få det lokale forsamlingshus kloakeret. To dage var der afsat til gravearbejdet.

Ind imellem blev der dog tid til at give gratis teaterforestillinger på Øsløs Skoles sportsplads, hvor de otte børneteaterfolk havde slået deres telte op. Som betaling for gravearbejde og børneteater-forestillinger modtog truppen det daglige brød.

Til den danske verdenspresse, der havde fundet vej til Thy og Hannæs, udtalte Jytte Abildstrøm: "Det kommer sig af, at vi var heroppe i vinter med vores børneteater. Nogle mennesker opfatter folk, der får støtte fra kulturministeriet, som stenrige. Vi fortalte, at vi faktisk ikke tjener så meget som en arbejdsmand. De lokale folk sagde, at de også havde økonomiske problemer. De kunne ikke få 8.000 kr. i tilskud fra kommunen til at grave en kloak, så der kunne komme nyt liv i det gamle forsamlingshus. Vi sagde: Vi kommer herop til sommer og graver et hul - og så kan I se noget gadeteater. Nu er det blevet sommer, og det er grunden til, at vi er her".

Længere er dén historie ikke. Alligevel fortæller den både om at grave huller og bygge broer. Om aktiv kulturformidling med tilrejsende gøglere og lokale beboere i aktivitet på udendørsscenen på Hannæs med plads til alle og højt til loftet.

Fællesskaber i Hundborg

En køretur ad Vorupørvej i Hundborg er en rejse gennem tidligere tiders historiske brydninger i det lille bysamfund. Yderst mod vest, tæt ved præstegården, med ryggen til den barske vestenvind, der stryger ind fra havet ved Vorupør, ligger missionshuset.

Midt i byen findes stridens æble i form af skole og kirke. Bevæger man sig videre mod øst passerer forsamlingshuset - og i den østlige udkant ligger friskolen tæt ved mindestenen for Thylands Højskole, der for længst er nedrevet.

Frimenigheden i Thorsted og Hundborg udgjorde en del af Thy Frimenighed. Længere tilbage var de frikirkelige på Mors og i Thy samlet i en fælles menighed. Fra 1883 fik Mors og Thy hver sin selvstændige menighed og frem til 1925 med fælles præst. I 1927 kom Kr. Anker-Møller til Thorsted som frimenighedspræst efter nogle år som præst for Thy Frimenighed med sæde i Vestervig, men med medlemmer fra både Sydthy og Hundborg.

Anker-Møller var trådt ud af folkekirken efter en episode, hvor han trods biskoppens advarsel lod en kvindelig missionær tale fra prædikestolen, og han blev i stedet præst for Thorsted og Hundborg frimenigheder. Der blev bygget bolig til ham i Thorsted, og han var præst her til sin død i 1931.

De fleste af Thy Valgmenigheds medlemmer fulgte deres præst, og der blev dannet en fælles frimenighed, som blev kaldt Thy Frimenighed med Søren Peter Visby, Thorsted, som formand. Det varede, indtil der kom et

Jordbær og bragesnak

Mytologi, pandekager og jordbær med fløde. Det var en af de opskrifter, højskolemanden og frimenighedspræsten Folke Trier Hansen benyttede for at skabe grokraft i den kulturelle vingård. Det var i 1969, han overtog forsamlingshuset i Hundborg sammen med sin kone, Karen la Cour. Han moderniserede for 50.000 kr., og det fremstod som et smukt eksempel på, hvordan forsamlingshuse kunne overleve, "når blot de ikklædes en ny tids klædebon og byder på noget værdifuldt", som en avis rapporterede. Men man skulle nu ikke lade sig narre af "det nye". Der var mere på spil hos Folke Trier med de dybe rødder i de frie skoler, højskolerne og det "nordiske".

Folke Trier og hans kone fik jævnligt besøg af egnens folk, turister og større eller mindre selskaber med deltagere i alle aldre, som stiftede bekendtskab – måske endda for første gang – med den nordiske mytologi og med denne "sære" og milde mand, der lod forstå, at det var en alvorlig tid med trusler fra et angiveligt "europæisk fællesskab", der var vendt mod "det nordiske". I den nordiske mytologi var der imidlertid både håb og – ja, ammunition til kampen nu, da man kendte "fjenden". Men fri os for tørvetrilleriet! Sådan var Folke Trier også.

En anden avis rapporterede fra Hundborg i 1972 få måneder før Danmarks EF-beslutning: "I sommer er gæsterne blevet trakteret med jordbær med fløde fra Triers egen have. For nogen tid siden kom der gæster fra en naboby. De havde været på udflygt til Hanstholm, og på hjemvejen skulle de have et sted at slutte turen. De kom inden

for i forsamlingshuset, og Folke begyndte at øse af sit kendskab til den nordiske oldtid, mens gæsterne gik i gang med fru Triers pandekager".

Ved Sjørring Volde ligger en stor mindesten for Folke Trier, der var frimenighedspræst i Hundborg og Thorsted fra 1960 til 1979. Ud over præstejobbet var han en meget benyttet foredragsholder og fortæller. Fra 1972 holdt han hvert år i første uge af august Højskoledage i Thy i forsamlingshuset i Hundborg. Efter hans død i 1980 holdt hans kone, Karen la Cour, liv i højskoledagene indtil 1982, da højskolen i Sjørring førte det levende ord videre.

brud mellem Hundborg og Thorsted frimenigheder i 1938 som følge af stridigheder om præsten, som man havde været fælles om. Fra midten af 1950erne kom de to frimenigheder atter til at "køre parallelt". Da Hundborg i 1960 ansatte Folke Trier Hansen, blev han tilknyttet Thorsted som "fast daglejer", som han udtrykte det. Dette arrangement varede ved frem til Folke Triers død i 1980, og siden har menigheden i Thorsted været betjent af forskellige præster. Ved jubilæet i 1983 havde Thorsted Frimenighed knap 90 medlemmer. Formand fra 1949 til 1979 gennem en menneskealder var Holger Visby, gift med Karen, der var datter af Kr. Anker-Møller.

Tidligere kunne der sættes lighedstegn mellem frimenighedskredsen og kredsen bag Thorsted Friskole. Dette var ophørt i 1983 – selv om der stadig var en del overlappinger. Langt op i det 20. århundrede bar Hundborg præg af, at byen bestod af to åndelige samfund.

Og måske har det indirekte været en årsag til, at Hundborg allerede før kommunesammenlægningen i 1970 blev hjemsted for to store institutioner. Øst for byen voksede Thylands Ungdomsskole op på resterne af en barakby fra besættelsestiden, og midt i Hundborg By blev plejehjemmet Solgården bygget i 1967. Det nye plejehjem blev i de følgende årtier den dominerende arbejdsplads i Hundborg.

Dengang i 1960erne var der stadig plads til private initiativer inden for det sociale system. Historien om Solgården er på mange måder en usædvanlig historie. Ægteparret Tove og Evald Sloth, begge født og opvokset i Hund-

Solgården blev efterhånden en anseelig institution - og en stor arbejdsplads i en lille by. 1980'erne.

borg, vendte tilbage til deres barndomsby i 1965 for at videreføre, hvad de havde praktiseret som lederpar i Valby på plejehjemmet „Solgavehjem“.

„Vi længtes efter naturen, og lidt efter lidt modnedes tanken om at flytte til Jylland, så børnene ikke skulle vokse op i Valbymiljøet. Under et besøg i Thy snakkede vi med Toves far om det, og så sagde han henkastet, at vi kunne da bare bygge et plejehjem i Thy“, skriver Evald Sloth i sin erindringsbog „Solnedgang i Vorupør“, som udkom kørt før hans død i 2001. Evald Sloth fortæller, at lovgivningen stimulerede opførelsen af selvejende institutioner. Egenkapitalen skulle kun være på seks pct. af anlægsudgifterne. Inventaret skulle bygherren selv levere.

„Vi havde været meget sparsommelige og havde et ret stort beløb opsparret, så vi blev enige om at undersøge mulighederne for at bygge. Det blev en spændende tid. Vi havde samtaler med amtsmyndighederne i Thisted og flere kommunalråd. Efter at flere muligheder var undersøgt og diskuteret, faldt valget på opførelsen af plejehjemmet i Hundborg, vor fødeby“.

Byggeriet skulle projekteres af arkitekt Jens Hansen, Tove Sloths far. Han indvilgede i at lade sit honorar indgå som en del af egenkapitalen. Ægteparret Sloth annoncerede i lokale dagblade om, hvad det nye hjem kunne tilbyde. Ansøgerne blev besøgt i deres eget hjem eller det sted, hvor de opholdt sig.

Solgården fik mange beboere fra sygehusene i området. De små sygehuse som f. eks. Koldby, Hvidbjerg og Fjerritslev var ved at „sande til“ med plejepatienter. De blev i begyndelsen storleverandører af nye beboere til Solgården. Også mange kommunale alderdomshjem benyttede sig af muligheden for at komme af med de mest plejekrævende beboere.

„Vi startede Solgården op på et tidspunkt, da samfundet var ved at indse, at syge og hjælpeløse ældre ofte levede under kummerlige forhold“, fortæller Evald Sloth. „Hidtil havde omsorgen for de fleste af denne gruppe været varetaget af private plejehjem. Nogle af disse blev drevet idealistisk og så godt, som det var muligt under de stramme økonomiske rammer, der blev dem tildelt. Andre plejehjem udnyttede de syge og tjente mange penge på at spare

på personale og alt muligt andet. Mange kommuner havde hidtil anbragt handicappede og syge på hjem langt væk, hvor prisen var billigst. Et lille privatdrevet plejehjem i Snedsted, en villa med en havestue og plads til vel seks-otte beboere, havde en patient, der var halvsidig lammet, hun var afatisk. Hun lå i et svineri og havde det elendigt. Familien havde på hendes vegne søgt om plads hos os. Vi besøgte hende og blev klar over, at hun var 100 pct. psykisk klar og ulykkelig over sin situation. Øjnene fortalte os tydeligt, at hun ønskede, vi tog hende med os. Hun var klart et emne som beboer på Solgården, men den daværende sognerådsformand Kræn Houe nægtede, at kommunen skulle betale for hende, da det var billigere på det lille hjem i Snedsted, hvor hun nu opholdt sig. Sagen blev dog klaret ved den gode gamle metode med at kontakte nogen, der kunne lægge politisk pres på den „gode“ sognerådsformand. For en del mennesker i dette relativt fattige landområde var det helt uforståeligt at se et moderne plejehjem blive til. Mange havde den forestilling, at plejehjem skulle vedblive at være noget af det mest spartanske, man kunne tænke sig. Som et kuriosum kan nævnes, at der gik en gruppe borgere til kommunen og gjorde vrøvl over, at alle fik eget badeværelse, og så var der endda fliser fra gulv til loft“, fortæller Evald Sloth.

Nabo til den nye institution var den gamle lægeklinik, som Hundborg Kommune havde indrettet til hjem for sognets gamle. Fra de små stuer på Aldershvile - som man kaldte hjemmet - kunne beboerne se, hvordan de moderne tider kom til Hundborg med et privat plejehjem, der frem til 1971 også tilbød sit personale uddannelse til sygehjælpere.

Da Solgården var fuldt udbygget i 1976, var der 56 plejehjemspladser og 29 beskyttede boliger.

Frem til 1994 stod Tove og Evald Sloth i spidsen for Solgården, som de gennem alle årene prægede med deres initiativer og engagerede tilstedeværelse - også på det åndelige plan. Hver mandag og fredag formiddag var der morgensang, hvor personale og beboere sammen sang salmer.

„For de fleste af den generation, vi havde på hjemmet, havde kirken og det religiøse en stor betydning. Vi anså det for vor opgave at kunne tilbyde stort set de samme muligheder, som raske i det omgivende samfund havde til rådighed. Derfor havde vi en aftale med en del af egnens præster om regelmæssig afholdelse af gudstjenester i vor sal. Det var altid højtidsstunder og næsten alle, der havde mulighed for at deltage, var til stede. Tove eller en af børnene sad ved klaveret, og jeg fungerede som forsanger, og sammen hjalp vi præsten med nadveren“.

På godt og ondt blev Solgården en stat i staten i den ældrepleje, der blev opbygget i den nye storkommune. Med sin status som selvejende institution forblev Solgården frem til midten af 1990'erne en selvstændig ø midt i den omstillingsproces, som blev igangsat inden for ældreplejen. Samarbejdet med det kommunale system var ikke uden konflikter. Solgårdens ledelse investerede overskuddet fra de beskyttede boliger i jord i Vorupør med henblik på at opføre ældreboliger. Men Thisted Kommune ville ikke støtte disse planer og

Solgården fik en afdeling med moderne pensionistlejligheder, der i 1970 var klar til indvielse.

Tove og Evald Sloth stod i spidsen for Solgården fra 1967 til 1994.

Foto: Villy Yde Kjærgaard.

krævede som tilsynsmyndighed, at Solgården solgte jorden og betalte overskuddet fra ældreboliger tilbage til lejerne, således som loven foreskrev. Det blev en årelang strid mellem Thisted Kommune og Solgården. Og måske det sidste eksempel på, at en institution hævder en ret til at drive egen socialpolitik.

Solgården blev kommunaliseret - og i 1993 begyndte ombygningen, der forandrede det gamle og nedslidte Aldershvile til et bofællesskab for psykisk handicappede.

Den globale landsby

I begyndelsen af 1990'erne lukkede både købmanden og frisøren butikken i Hundborg, og Brugsen var den eneste dagligvarebutik, der var tilbage. Med stærkt faldende elevtal så skolens mulighed for at overleve i fremtiden heller ikke alt for lystig ud. Hundborg Borgerforening havde været underdrejet siden 1985, da foreningen købte forsamlingshuset. Den efterfølgende renovering blev så stor en økonomisk mundfuld at sluge, at borgerforeningen de næste 10 år koncentrerede alle kræfter om at betale renter og afdrag - og ikke meget andet.

I 1998 blev tømrermester Thorkild Jensen ny formand for borgerforeningen, der tilsluttede sig Landsforeningen af Landsbysamfund og kom med i det aktive landdistriktsarbejde på landsplan. I Hundborg Forsamlingshus blev det omkring årtusindskiftet til en række konferencer og møder for kommunens øvrige borgerforeninger. Med støtte fra indenrigsministeriet etablerede Hundborg Borgerforening sin egen hjemmeside på internettet som en del af en samlet plan for at markedsføre Hundborg, der af radioreportereren Stephen Schwartz i en montage blev fremhævet som et eksempel på „den globale landsby“.

Om ikke andet så blev Vorupørvej gennem byen renoveret med nye cykelstier - og en legeplads i anlægget Dybdalsgave er det også blevet til.

Den fagre nye it-verden er en realitet. Internettet er den store åbenbaring. Og snart lyder råbet fra markedet: "Bredbånd til alle!" Global landsby anno 2002. Tegning: Erik Bach Andersen.

Byen ved broen

I Vilsund fulgte erhvervsudviklingen sine egne veje.

Der var ingen - hverken planlæggere eller politikere - der havde satset på, at byen ved broen skulle blive et sted, folk kørte til om morgenen for at komme på arbejde.

Men på tværs af alle forestillinger - og ganske usædvanligt - udviklede Vilsund sig gennem 1980'erne og 1990'erne til et samfund med flere arbejdspladser end boliger.

Med sin beliggenhed ved sundet er Vilsund bogstaveligt talt et brohoved. Den geografiske position har præget Vilsund som bysamfund. Alle kender Vilsund. Alle kører jævnligt tværs gennem Vilsund. I 2000 passerede godt 6.000 køretøjer hvert døgn over broen. Et trafikalt knudepunkt, der siden 1871 også har været et naturligt sted at holde et marked, som i moderne tid er blevet til en af sommerlandets store fornøjelser, der deles mellem turister og lokale.

Før 1970 havde Vilsund status som stedet, hvor man mødtes ved arrangementer på Hotel Vilsund Strand. Eller i Vilsund Dyrehave, hvor hallen fra 1961 blev rammen om store og små begivenheder, der samlede hele Thy.

Haven var dyr

Vilsund Dyrehave blev anlagt i 1940'erne og i 1952 overtaget af Carl Nør, der drev foretagendet frem til sin død i 1978. Han indrettede den lille dyrehave og forlystelsespark, så der var noget for enhver smag. Et yndet udfugtsmål for familien, der op gennem 1950'erne og 1960'erne tog på en lille udflugt i den nyerhvervede bil.

I Carl Nørs tid havde flere dyreværnsforeninger et godt øje til haven. En del klager blev det til i tidens løb, dog uden at myndighederne - trods talrige inspektioner - fandt nogen anledning til at gribe ind over for påstået dyremishandling.

I 1978 blev dyrehaven overtaget af montør Carl Ringgaard.

Dyrehaveejer Carl Nør med løven Alexia, 1977.

Dyrehavens nye feriecenter ved åbningen i 1970.

Dyrebestanden blev reduceret og farligere rovdyr og slanger erstattet af fredeligere dyr. Efter et par år skiftede haven igen ejer. Denne gang var det Poul Hviid-Jensen, der forsøgte sig, men haven med campingplads og restaurant kunne ikke løbe rundt økonomisk. Den var for dyr i drift. Tiden var blevet en anden. Herligheden røg på tvangsauktion, og kreditorerne stod med et tab.

Da Leo og Jonna Gade tog over i slutningen af 1982, var Vilsund Dyrehave reelt blevet til historie. Tilbage var campingplads og Restaurant Hyggebogen, der blev forpagtet bort.

Manden på broen. Vilhelm Pedersen har haft vagten i 35 år. 1974.

Billedet er fra 1980erne – men kunne være taget 10 år tidligere eller 20 år senere. Scenerne, situationerne og personerne ville være de samme på markedet i Vilsund. I al fald hvad handelsmanden til højre angår. Den både berømte og berygtede Laasby-Svendsen, som fotografer gennem alle tiderne har haft en svagthed for.

Det var her, de første erhvervsudstillinger under fællestitlen ”Vor moderne Tid” spejlede det lokale erhvervslivs formåen, der kun kunne demonstreres i hallen ved dyrehaven. Det var den eneste hal i miles omkreds.

I de gamle sognekommuners tid kan man karakterisere Vilsund som et annekts til Stagstrup. Det var i Stagstrup, man gik i kirke om søndagen og i skole til hverdag. Og ud fra den offentlige debat at dømme var der ikke rigtigt nogen, der anfægtede, at der var noget forkert i dét – dengang.

Kommunesammenlægningen i 1970 følte tilsyneladende ikke som et voldsomt overgreb i Vilsundboernes bevidsthed. Man vidste i forvejen, hvad det ville sige at være en del af noget.

Vilsund stod ikke ligefrem på spring til en blomstrende udvikling, da den første kommuneplan var under forberedelse i begyndelsen af 1980erne.

Tværtimod.

Ved lukketid

I 1982 var attraktionerne i Vilsund Dyrehave indskrænket så meget, at man uden at blinke kunne hævde, at Vilsund – og Thy – havde mistet et aktiv, der havde været et yndet udflugtsmål for familien siden begyndelsen af 1950erne. Tiden kaldte på større attraktioner - og valget stod mellem store investeringer eller en lukning. Det sidste blev slutresultatet.

Næsten samtidig lukkede KK-møbler, og tilholdsstedet for flere generationer af unge - Brocaféen - fulgte efter i 1983. Nogen var også af den opfattelse, at skibsværftet sang på sidste vers.

Sådan gik snakken en martsaften i 1981. Thisted Kommune havde indbudt til borgermøde i Hyggekekrogen. Et navn, der ikke passede særligt godt til dén aften. Formanden for byrådets ejendomsudvalg, socialdemokraten Knud Larsen, og to medarbejdere fra teknisk forvaltning, Ernst Kristensen

og Wilhelm Krahn, fremlagde ved hjælp af lysbilleder de lokalplanforslag, der var mødets anledning.

Lokalplanerne drejede sig om fremtiden for skibsværftet og muslingerenseriet samt om placeringen af sejlkubbens hus og toiletfaciliteter ved havnen. Det skulle afklares, hvor lystbådene skulle stå om vinteren - og hvor der kunne skabes en plads til fiskernes grej. Endelig var der lagt op til en diskussion om, hvorvidt to ubebyggede parceller på Skyumvej skulle udstykkes eller ej.

Stemningen på mødet gjor-

de indtryk på Thisted Dagblads udsendte. „Knud Larsen, der var ordstyrer, fik brug for sine diplomatiske evner. Selv om der kom betydeligt færre mennesker end ventet, var de ca. 50 fremmødte udmærket i stand til at føre en engageret debat, og stemningen blev til tider helt italiensk“, hed det i avisens referat.

På mødet blev det tilkendegivet, at man havde hørt rygter om, at arbejdsløse skulle være med i et beskæftigelsesprojekt på skibsværftet, og det irriterede bl.a. Aage Damsgaard. „Det har på det sidste ikke været det bedste publikum, vi har set rende rundt derovre. Nu hører jeg, at de vil til at starte et ungdomsarbejdsløshedsprojekt med at sætte gamle både i stand. Jeg synes ikke, vi kan være tjent med at have narkomaner og sprittere til at luske rundt i nabolaget. De problemer kan vi tids nok få“, fik han sagt. Og så var debatten ellers i gang. Replikken afstedkom barske kommentarer fra familien Andersen, der ejede skibsværftet, og havnens formand, adjunkt Preben Nielsen, gjorde sig også til talsmand for, at værftet skulle bevares af respekt for det gamle håndværk.

Det var ikke sidste gang, at den tætte sammenblanding af boliger og erhverv i Vilsund skulle give anledning til debat borgerne og virksomheder imellem.

Vokseværk

Vilsund kunne fremvise de karakteristiske kendetegn for lidt mindre bysamfund i afvikling. Men fra midten af 1980'erne begyndte udviklingen at vende. Flere af de lokale virksomheder fik vokseværk.

For Hanstholm Køkken & Butiksinventar gik det så stærkt, at man ikke kunne vente på myndighedernes tilladelse til at udvide. Som en følge af de stigende afsætningsmuligheder besluttede firmaets ledelse i 1986 at opføre en ny hal i tilknytning til fabrikken på Skyumvej. Efter en henvendelse til Thisted Kommune havde man i firmaet indtryk af, at alle formaliteter var i orden, og byggeriet blev påbegyndt. Imidlertid viste det sig ved en nærmere granskning, at det påbegyndte byggeri var ulovligt. Området lå i landzone – og kommunen kunne ikke give en byggetilladelse. Virksomheden stod til en bøde. Enten skulle byggeriet lovliggøres gennem en lokalplan eller gennem en zonetilladelse. Virksomheden sendte en ansøgning til Viborg Amt og an-

Knud Jørgen Thomsen foran den ekspanderende virksomhed i 1986. Kunne ikke vente på myndighedernes tilladelse til at udvide.

modede om en zonetilladelse, der kunne effektueres på en måned – i modsætning til en lokalplan, der krævede tre måneders sagsbehandling.

Flere af amtsrådets medlemmer betragtede sagen som yderst principiel – og ville ikke give en zonetilladelse, fordi byggeriet var ulovligt påbegyndt. Zonetilladelser skulle ikke ligge og flyde på et tag-selv-bord. SF'erne Anni Svanholt og Erik Holm stillede krav om, at det påbegyndte byggeri skulle fjernes og forsøgte at formå amtet til at politianmelde firmaet.

Så vidt kom det dog ikke.

Med en zonetilladelse lovliggjorde Viborg Amtsråd den påbegyndte hal.

Antallet af arbejdspladser i Vilsund blev yderligere forøget i 1983, da Lars

Prinsen på ærten i Vilsund

Man ligger, som man har redt. Og Senge-Larsen, thyboen Lars Larsen, har med Jysk Sengetøjslager haft såvel held som talent til at rede godt op til sig i forretningslivet. Så godt at han i foråret 2000 blev placeret som nr. 7 blandt Danmarks 50 rigeste, som Børsens Nyhedsmagasin havde beregnet sig frem til. Med 5,7 mia. kr. er der en bette vej op til nr. 1, Mærsk Mc-Kinney Møller (99,8 mia.), men alligevel. Det begyndte altsammen med en læreplads hos Magasin H&L i Thisted - udlært sidst i 1960'erne - og om det er grunden til, at hans sengeudstyr-imperium aldrig nåede til Thisted, men stoppede op i Vilsund, melder historien ikke noget om. Men en kendsgerning er det altså, at en læretid i Thisted kan føre til alt og mange penge, hvis man har den rigtige indstilling og de bedste tilbud. Og hvad det sidste angår - Lars Larsen har altid haft "et godt tilbud", de mange kunder i forretningerne herhjemme og i udlandet ikke har kunnet afslå. En overgang sendte han folk på charterferie gennem eget rejsebureau.

Lars Larsen stammer fra Hurup og er gift med Kris Brunsborg Larsen, der er fra Snedsted og oprindeligt udlært som sygeplejerske. De flyttede til Ålborg, da han var udlært, og hun arbejdede i en del år inden for åndssvageforsorgen, men blev derefter ekspeditrice i en af mandens forretninger.

Jysk Sengetøjslager i 1983 med H. E. Hyllested som leder.

Da Lars Larsen i 1986 blev spurgt, hvor meget han var „god for“ lød svaret: „Egenkapitalen er vel ca. 100 mill. kr.“ Det er unægteligt blevet til noget i løbet af de 14 år op til placeringen på Top 50-listen over rigets rigeste. Det var også i 1986, Lars Larsen udtalte: "Jeg lever fortsat af min beskedne løn suppleret med konens hyre som halvdags ekspeditrice i vores butik i Silkeborg. Resten bliver i firmaet, jeg trækker ikke overskud ud, pengene skal ikke være passive, de skal investeres".

Lars Larsen - det begyndte med en læreplads i Thisted. Privatfoto.

Er det thyboen Lars

Larsen, vi har dér - eller måske her: "Jeg flytter med garanti aldrig fra det Danmark, der har givet mig alt dette. Derfor betaler jeg min skat med glæde - jo mere desto bedre".

Det er i al fald en thybo med en direkte og ligefrem forbindelse til "folket" - og kunderne - der på TV kan faldbøde sine varer som gode tilbud og rene fund.

Det er også en thybo med egne meninger: "Teoretisk viden kan man købe sig til, derfor har jeg ikke fundet det ulejligheden værd at supplere min almindelige handelsuddannelse. Hvad der tæller, er forståelsen for forretning. Derfor har jeg sagt til min søn: Du skal hurtigst muligt væk fra skolebænken, tag i stedet ud og lær ægte købmandsskab og få noget hår på brystet".

Historien om thyboen Lars Larsen er ikke så lidt af et eventyr i moderne i regi. Eventyret om prinsen på den hvide sengehest.

Larsen etablerede en afdeling af Jysk Sengetøjslager mellem Nykøbing og Thisted – i Vilsund! De samme strategiske overvejelser har sikkert også gjort sig gældende bag beslutningen om at placere Hjemmeværnets hovedkvarter i Vilsund i 1980erne.

Fra brocafé til medborgerhus

Det er i samme periode, at foreningslivet vågnede op til dåd i Vilsund.

Med lukningen af Brocaféen forsvandt det sted, hvor ungdommen kunne mødes. Det satte for alvor handling bag diskussionen om oprettelsen af en ungdomsklub, som havde været ført gennem et par år med udspring i borgerforeningen. Der var blevet nedsat en gruppe til at arbejde for sagen. Alleerede i 1977 var der en underskriftsindsamling blandt byens borgere, der støttede idéen om et sted, hvor unge kunne være, og behovet blev i 1981 vurderet til at omfatte ca. 60 i alderen 14-18 år. Sagen havde ligget længe til behandling i det kommunale fritidsnævn, da en række mennesker i Vilsund på et møde nedsatte et byggeudvalg med Poul Pedersen, Tage Birk og Kr. J. Kristensen som medlemmer. Og snart var der stiftet en ungdomsklub.

Opgaven lød på at erhverve et hus, der kunne benyttes som samlingssted. På et møde i sommeren 1981 tilkendegav repræsentanter fra Thisted Kommune, at man ville støtte driften, men ikke etableringen af en ungdomsklub. Arbejdsgruppen fik tilbud om at købe et pakhuis på Skyumvej. Det havde størrelsen, men krævede en omfattende reovering, før det kunne tages i brug som byens samlingssted. Af hensyn til mulighederne for tilskud gik Vilsund Ungdomsklub i gang med sine aktiviteter, mens det endnu var usikkert, hvorfra der skulle komme penge til købet af pakhuset.

Om tiden dengang fortæller Kr. J. Kristensen, der blev klubbens første leder:

”Vi købte ejendommen på Skyumvej og fik et mindre lån i sparekassen og håbede på, at vi kunne samle penge ind hos byens borgere. Men vi konstaterede, at folk ikke var flinke til at støtte sagen. Vi fik kun tilsagn om 15.000-20.000 kr., og det var få, der bidrog. Derfor var vi nødt til at låne i kreditforeningen og søge hjælp hos Thisted Kommune. Huset var stort, og det kostede mange penge at gøre det i stand. Der skulle også skaffes penge til inventar. Det var tanken, at vi selv ville lave en del af reoveringen, og der var også flere, der meldte sig for at hjælpe. Men da vi havde fået taget lagt på, havde hjælperne brugt den tid, de havde lovet at bruge. På dette tidspunkt var vi så heldige, at vi som følge af den store ledighed fik assistance fra den kommunale beskæftigelsesafdeling”.

På trods af vanskeligheder med økonomien i begyndelsen blev huset så flittigt benyttet, at der måtte en tilbygning til i 1988 - og i takt med oplblomstringen af foreningslivet i Vilsund fra midten af 1980erne blev Hyttefadet - som pakhuset på Skyumvej blev døbt - et omdrejningspunkt for de kulturelle aktiviteter i Vilsund.

Erhvervsudviklingen fulgte sine egne - mere eller mindre tilfældige - veje, og de erhvervsdrivende i Vilsund mente i 1986, at der var behov for en lokal erhvervsforening, der sammen med borgerforeningen kunne formulere

Fra pakhus til hyttefad – til Hyttefadet. Vilsund fik et samlingssted, et medborgerhus. Billedet er fra 1983.

ønskerne for lokalområdets udvikling. Og ønskerne var de samme, som andre bysamfund i kommunen tidligere havde formuleret over for byrådet: Plads til erhverv, børnehaver og byggemodning af grunde til boliger.

Da Thisted Erhvervsråd i 1994-95 afviklede en kampagne med overskriften ”Liv i det lokale”, fulgte man trop i Vilsund og dannede en række studiekredse for at skaffe liv i byen. Ligesom man ti år tidligere havde gjort i Snedsted. Men i Vilsund var det ikke arbejdspladser, det gjaldt. Arbejdspladserne *havde* man. Inden længe kunne Vilsund

skilte med børnehaver, grunde med fjordudsigt, badebro, tennisbane, men bogstaveligt talt ikke med det nye erhvervsareal vest for byen, hvor amtets materielforvaltning havde etableret sig i 1995. For de offentlige myndigheder tillod ikke skiltning ved arealet. Ved indgangen til det nye årtusinde havde man måttet vinke farvel til det lokale brødudsalg, men det var erstattet af døgntank og tilhørende nærbutik. Afholdsbevægelsen havde måtte tage afsked med servitutterne på Hotel Vilsund Strand, der fra 1994 til gengæld kunne traktere sine gæster med vin til maden.

Og selv om planerne fra 1996 om at etablere en fælles dyrskueplads for Thy og Mors blev opgivet, blev det fra 1998 trods alt muligt at skue herrerne, der mødte op til enkebal i Hygge Krogen ...

Det var alt sammen ikke så ringe endda!

Arbejdspladser betyder ikke tilflytning

26 mindre og større virksomheder i Vilsund-området opgjorde i 2001 antallet af både løst og fast ansat personale til 204 personer. På samme tid kunne det konstateres, at der boede 500 mennesker i Vilsunds 206 boliger. Forholdet mellem boliger og antallet af arbejdspladser var således næsten 1:1, hvilket var ret usædvanligt i sammenligning med øvrige mindre bysamfund i Thy.

Ud fra en overfladisk betragtning skulle man tro, at tilstedeværelsen af de relativt mange arbejdspladser ville betyde en øget tilflytning til Vilsund. Men det havde ingenlunde været tilfældet. Efterspørgslen efter byggegrunde i Vilsund-området var meget beskeden gennem 1980'erne og 1990'erne på trods af, at Vilsund kunne tilbyde tilflyttere byggegrunde med en enestående fjordudsigt. Tilstedeværelsen af både arbejdspladser og byggemodnede grunde skabte ikke nødvendigvis vækst i Vilsund.

Det var denne problemstilling, der var udgangspunktet for en interviewundersøgelse af et repræsentativt udsnit af ansatte ved Vilsunds virksomheder med henblik på at give et signalement af arbejdsstyrken.

Ifølge rapportens konklusioner boede tre fjerdedele af de adspurgte i egen bolig, mens resten enten boede til leje eller hos familie og venner. Motivet for valg af bolig for personer, der boede i eget parcelhus, handlede overraskende ikke om afstanden til arbejdspladsen - eller beliggenheden i forhold til offentlige kontorer. De afgørende faktorer var tværtimod naturen, hvor man i forvejen boede og hensynet til ægtefællens afstand til arbejde - og i tredje instans prisen på boligen.

Også for den gruppe, der boede i landbrugsejendomme, spillede naturen den altafgørende rolle for valget af bolig, herefter kom nærheden til skole og nærheden til ægtefællens arbejde. De mindst betydende faktorer var nærheden til butikker og offentlige kontorer – og prisen.

Det er oplagt at konkludere, at naturen spillede ind som den afgørende faktor for valget af bosted – og man fristes til at tilføje, at forholdet til naturen var en væsentlig del af *identiteten som thybo*. De fleste af de adspurgtes forældre var vokset op i nærheden af hinanden, hvilket også havde medvirket til at styrke en thybo-identitet.

Afstand spiller ingen rolle

I gennemsnit kørte de ansatte i Vilsund 11,5 km for at komme på arbejde. Ca. halvdelen boede i en afstand mellem 5 og 15 km. Kun 11 pct. boede i umiddelbar nærhed af deres arbejdsplads. 70 pct. kørte alene frem og tilbage i egen bil. Kun 3 pct. benyttede sig af offentlige transportmidler.

I gennemsnit blev der dagligt brugt 27 minutter på transport mellem hjem og arbejde.

Knap halvdelen af de adspurgte ville overveje at benytte kollektiv trafik, hvis det ikke var besværligt. Men den generelle opfattelse var, at offentlige transportmidler enten var umulige eller for besværlige at anvende. Og endelig foretrak de fleste at køre i egen bil, fordi det var det behageligste.

Langt de fleste af de Vilsund-ansatte - nemlig 70 pct. - stammede fra Thy. Tæller vi naboområderne Mors, Thy, Sydthy og Hanherred med, voksede tallet til 88 pct. - og blandt disse 88 pct. stammede ca. 80 pct. af deres forældre fra det samme geografiske område. Den geografiske mobilitet var ganske enkelt ikke stor. Det var også interessant at bemærke, at 80 pct. af thyboerne havde fundet deres ægtefælle i Thy – mens alle morsingboer havde fundet deres ægtefælle på Mors. Betragter man regionen under ét, havde 93 pct. af alle fundet deres ægtefælle inden for regionen.

Vilsund 1981. Havne- og borgerfest. Alle mand, alle kvinder og børn er kommet af hus.

Kalder sig thyboer

Undersøgelsen forsøgte at afdække, hvordan de adspurgte opfattede deres geografiske tilhørsforhold. Tre fjerdedele kaldte sig enten thybo - eller morsingbo. Ikke overraskende viste det sig, at hjemstavnsfølelsen var stærkest blandt de adspurgte, hvis forældre selv var opvokset i området. Undersøgelsen forsøgte også at afdække, om man benævnte sig som hjemmehørende i en konkret by eller som borger i regionen. Det blev klart, at ved samtaler med andre lokale blev der refereret til et bysamfund, mens man ved samtaler med folk "udefra" refererede til regionen. Men i undersøgelsen viste der sig også en klar tendens til, at folk i stigende grad opfattede sig selv som en del af regionen frem for et bysamfund.

I dag er broen en selvfølge, engang var det en begivenhed, da Thy og Mors blev forbundet. Der er stadig noget at feste for. Her er vi til brofest i sommeren 1979, der naturligvis omfatter en march over den 50 år gamle bro.

Kun 15 pct. af de ansatte ved Vilsunds 26 firmaer købte ofte ind i Vilsund, mens resten næsten aldrig gjorde det. I det hele taget viste det sig, at stort set alle pendlere fravalgte at deltage i kulturelle aktiviteter i Vilsund som f.eks. foreningsarbejde. Men det betød ikke, at de ikke kunne lide byen. Direkte adspurgt, hvad de syntes var godt ved Vilsund, tegnede der sig et klart billede af, at naturen/fjorden/havnen/vandet var det bedste – derefter fulgte arbejdet.

Kun få fandt på noget negativt at sige om Vilsund, og kritikken gik hovedsageligt på de begrænsede indkøbsmuligheder, byen kunne byde på.

En typisk ansat på en Vilsund-virksomhed er altså en mand med to børn – og han lever i et fast parforhold. Han bor i eget hus, der først og fremmest er valgt af hensyn til naturen og dernæst af hensyn til ægtefællens arbejde. Prisen på huset har ikke været afgørende, ligesom afstand til butikker og offentlige kontorer heller ikke har spillet nogen rolle for valget af boligen.

Han har i gennemsnit 11,5 km til arbejde, hvortil han kører alene i egen bil – især på grund af behageligheden. Han er opvokset i Thy – ligesom forældrene. Det er med til at give ham en meget klar regional identitet. Han vil normalt kalde sig thybo. Vilsund er først og fremmest hans arbejdsplads – ikke et sted han benytter hverken til indkøb eller kulturelle aktiviteter.

Da afholdsbastionerne holdt stand – sådan da

De stærke drikke var i begyndelsen af 1970'erne på vej ind i de sidste enklaver af det tidligere så aldeles tørkelagte Thy - og *måske* blev det fremmet af, at afholdsbevægelsen i sin tid kun fik tinglyst forbud mod udskænkning af spiritus og ikke mod for eksempel vin og øl.

Afholdsbevægelsen måtte som nævnt sige farvel til servitutterne på Hotel Vildsund Strand i 1994, så der herefter kunne serveres vin til gæsternes mad.

Men det var ikke let for alle i 1973 at forstå afholdsstriden i Thy, ligeså lidt som man som udenforstående forstår den berømte indre missionske Harbo-

Else og Svend Sørensen, nyt værtspar på Hotel Vildsund Strand 1982.

øre-vækkelse. Mens et stormvejr af bred politisk nytænkning i begyndelsen af forrige århundrede gik over det øvrige land, omfattede lidenskaberne i Thy det moralske: Drikkeriet og den tilhørende hedenskab. Og ”de uægte børn”. Altså børn født uden for ægteskab. I kommuner med spiritus-udskænkingssteder fødtes flere ”uægte” børn end i tørlagte kommuner.

Da Thy blev tørlagt, faldt antallet af disse fødsler til det halve.

Før og efter første verdenskrig fuldførte ædruelighedsvennerne inden for afholdsbevægelsen og Indre Mission tørlægningen af Thy på rekordtid.

På nogle få år nedlagde de - ved hjælp af kommuneafstemninger og kostbare kroopkøb - alle spirituskroer fra Fjerritslev til Oddesund. På denne 100 km lange strækning fandtes kun udskænkingssteder i Thisted, der blev kaldt en mørk plet på Danmarkskortet. Selv kystens badhoteller måtte bukke under for afholdsbevægelsens trommeild.

Det var næsten suspekt ikke at være afholdsmand. Afholdsstjernen glimtede fra alle gode borgeres jakkerevers. Det mindste sogn havde sin afholdsforening, hvor udkigsposter holdt terrænet under observation.

”På avisredaktionerne var afholdshøvdingene om ikke frygtede så dog stærkt respekterede. De skrev læserbreve, så man nærmest rystede over det

ganske Thy”. Resultatet: Folkeafstemninger med dommedagsvirkning for udskænkingsstederne!

Men nu skrev man altså 1973.

Og det var de sidste suk fra sunkne afholdsbastioner, man kunne høre, da spiritussen - måske - var på vej ind i missionshotellet ”Sjørringvold” og på Snedsted Kro.

På den relativt korte årrække, der begyndte med dommedagspropagandaen, var det nu kommet dertil, at man forsigtigt diskuterede forskellen mellem begreberne ”spiritus” på den ene side og øl og vin på den anden.

Udfaldet var afgørende for en spiritusbevilling i Sjørring. En erstatning på 50.000 kr. var afgørende for en bevilling til Snedsted Kro.

Politimesterens bevillinger

Anders Vestergaard, kroejeren i Snedsted, havde fået spiritusbevilling af politimesteren i Thisted, men han kunne ikke udnytte den, før den gamle afholdskreds havde hævet en gammel afholdsservitut.

Et flertal i kredsbestyrelsen sagde ja

Afholdsstjernen glimtede stadig i 1971, da Danmarks Afholdsforening holdt årsmøde på Afholdshotellet i Thisted.

mod, at der udbetaltes en erstatning på de 50.000 kr. Men midt i det hele stod den 83-årige forhenværende gårdejer og afholdsmand Rasmus Smidt, hvis far stiftede sognets afholdsforening og som blev årsag til en juridisk afgørelse, ”*hvis han ikke moderniserer sig*” ... som det blev udtrykt.

Men man gik nu nænsomt til ham: ”Du kan nok forstå...”

Men *det* kunne Rasmus Smidt bare ikke!

Det var jo afholdsstjernen i knaphullet, der fik ham til at ranke ryggen, da han var ung. Han stod på barrikaderne. Han sejrede. Hans tro var det rigtige. Men nu var det altså - her i 1973 - *det forkerte!*

Nej, det kunne et menneske i dén alder ikke bære. Derfor havde Rasmus Smidt, der tidligere aldrig var bange for at træde offentligt frem, gemt sig.

Mens problemet *blev* løst i Snedsted, gik det anderledes i Sjørring.

Poul Ørgaard Nielsen, værten på missionshotellet, mente ellers, at ”spiritus” og ”spirituosa” *ikke* var det samme.

Hvis en dommer gav ham ret, kunne han udnytte en spiritusbevilling fra politimesteren til at sælge bordvine og pilsnere. Afholdsforeningen Blå Kors ville imidlertid føre sagen helt til Højesteret. De afviste, at sagen skulle være et spil om ord.

Men kendte afholdsfolkene i 1933 - dengang afholdsfolkene købte Sjørring Kro - så lidt til spiritus, at de uforvarende kom til at skrive ”spiritus” i stedet for ”øl, vin og spirituosa” i afholdsdeklarationen?

En advokat, der sommeren 1973 studerede ordbøgerne med stor lup, men også gerne ville vide, hvordan man i fordums tider skelnede mellem øl og stærke drikke, blev henvist til at hente argumenter i postinspektør Jacob Andersens livserindringer ”Fra bondens by til kongens by”. Heri optræder en kromand Jens Smed, der advarede sine unge gæster mod stærke og mixede drikke: ”*Nej ... jenne bajer bette kål: Jenne bajer så blywwer jen oller fuld*”.

Bare et enkelt glas vin

Vi skriver nu 1981.

Missionshotellet ”Sjørringvold” skal sælges til en kreds af thyboer, der vil oprette en højskole på stedet. Det bliver året efter til *Højskolen i Thy*. Handelen med Elisabeth Ørgaard Nielsen har stået på gennem længere tid. Hun erkender, at det ikke er hendes livret at afhænde hotellet, og at det er med vemod, hun nu skal se det nedlagt som hotel. Det kører godt med mange store møder og fester, familiesammenkomster og salg af mad ud af huset.

Men der er det med servituten.

Snedsted Kro i 1973. Afholdsfolkene begyndte at røre på sig.

Afholds-servituten, som Blå Kors fik lyst over hotellet i 1930erne, og som foreskriver, at der ”i al evighed” ikke må sælges eller nydes spiritus på stedet.

Med *den* føler hun sig på det nærmeste tvunget til at sælge nu, da der har vist sig en seriøs køber. Med de nuværende tider og afholds-servituten vil en hotelmand, som skulle forrente det beløb, ”Sjørringvold” skal koste i 1980ernes penge, ikke kunne klare sig. For var der opnået bevilling til bare at servere *et enkelt glas vin*, var denne handel aldrig blevet til noget. Men en afholds-servitut er ikke som en fængselsstraf, man kan søge benådning for. Når der står ”i al evighed”, så er det - ”i al evighed”.

Mens hotellet i Sjørring altså i 1980erne bliver til højskole, blev Sperring Skole i midten af 1960erne til kro. *Det* vakte heller ikke begejstring i alle afholdskredse. Nicolaj Thinggaard og hans kone, Stinne, blev ikke ligefrem mødt med glæde og hjælpsomhed fra afholdsfolk på egnen, der faktisk gjorde, hvad de kunne for at spænde ben for projektet, idet de gennem en underskriftsindsamling fik foranstaltet en beboerafstemning i Sjørring-Thorsted Kommune om, hvorvidt Thinggaard kunne få spiritusbevilling til stedet. En spiritusbevilling var forudsætningen for, at ægteparret kunne realisere planerne om at skabe et hyggeligt sted, hvor folk kunne holde familiefester og møder. Trods det kraftige undergrundsarbejde fra afholdsside for at påvirke den lokale befolkning til at stemme nej til spiritusbevillingen, blev afstemningens resultat dog, at Thinggaard fik sin bevilling. Afholdsfolkene hævdede, at en bevilling til den nye kro ville betyde for store fristelser for ungdommen og føre til problemer for både arbejde og familie.

Poul Ørgaard Nielsen, vin og øl og en afholdsservitut. „Sjørringvold“ 1973.

Levemåder

Thisted 1973. En 35-årig uddeler har forvandlet en brugsforening til, hvad der efter den tids forhold blev beskrevet som "et gigantisk varehus". Mindre kunne heller ikke gøre det; man havde jo ikke set noget tilsvarende. Thisted-Hanstholm-området havde fået sit første "rigtige" supermarked. Optimismen var stor i byen, nye industrier etablerede sig; der blev bygget såvel parcelhuse som etagelejligheder, i byen skød banker op i glashuse.

Stort skulle det være; og fint. Væk med alt det gamle.

Det var Vestergades Brugsforening, der blev forvandlet til Kvickly. Udleverens navn var Kaj Nielsen, der snart kunne kalde sig direktør for supermarkedet, som omfattede kolonial, bageri, kød- og viktualievarer, delikatesser, isenkram, skotøj, radio, TV, manufaktur, parfumeri og meget mere. Og områder hvor der skulle konkurreres med stort set alle de øvrige Thisted-forretninger. De forsøgte at ruste sig til dén kamp.

Vestergades Brugsforening havde blot få år forinden været et lille foretagende.

Så var det, man fik en ny uddeler, der præsenterede sig for sine konkurrenter med ordene: "Jeg er ikke vant til at blive strøget med håret!" Hvorefter han i en håndvending i en nyopført strøgbutik gjorde den lille brugsfor-

Thisted-husmødrene mobiliserer. Kvickly åbner. Indkøbsvognene køres i stilling. 1973.

Kvickly er ikke alene stedet, hvor alt samles under ét tag. Sådan da. Cafeteriet bliver også stedet, hvor den nye mode vises frem i juledekorationens tegn. 1976.

Til generalforsamling i Kvickly 1976. Til venstre typograf Jens Birkemose, der var formand i flere år.

ening, der overvejende havde betjent oplandets landboer, til Thistedes største i branchen. Den dynamiske mand gemte yderligere på en Venstre-mand, der kom i byrådet, men det skulle vise sig, at han ikke havde tid til både dét og så forretningen. Han kunne dog ikke blive fritaget for det offentlige ombud og måtte pænt vente med at træde ud til næste valg.

Der var også nok at se til.

Nu var der kommet yderligere 5000 kvadratmeter og et nyt navn, Kvickly, til.

Og kunderne strømmede

til. Supermarkedet var identisk med det moderne, med *selve moderniteten*; nyt var det i al fald alt sammen, begærligt blev der grebet ud efter de smarte indkøbsvogne med de små fikse hjul. Der var frit valg på alle hylder og så mange varer, der var, så mange hylder og kølediske. Og 60 ansatte. Helt uhørt. Mange varer var billige. "Slagtilbud" stod der. "Åbningstilbud".

Der var travlhed ved kasseapparaterne – ofte måtte kunderne stå i kø, men der var altid så mange, der kunne udveksles nyheder med og dét, der måske mere var rygter eller forlydender i byen. Alt dét, der kommer til at falde ind under under udtrykket "*hørt i brugsen*" eller endog "*bag brugsen*", hvis det nu var skrappere sager, der ikke helt tålte det skarpe og nye neonlys. Super-

markedet udvikler sig med årene til samlingssted for børn, unge og ældre, der kan fortsætte snakken oppe i cafeteriet på første sal.

Åbningsdagens omsætning i det nye Kvickly nåede en størrelse, som Kaj Nielsen var tilfreds – "ja, ovenud tilfreds" – med: Fra torsdag 1. november kl. 10 til kiosk og bageri lukkede søndag middag blev der solgt for næsten en halv million kroner. Mange penge dengang. Omsætningen den første dag lå på 180.000 kr. Det nye cafeteria havde fra torsdag til lørdag en omsætning på 20.000 kr.,

og bageriet fik ligeledes en god start, som blev afrundet med 877 ekspeditioner søndag formiddag. Bageren havde ca. 7000 rundstykker parat til søndagssalget. Og fik udsolgt. Med så mange ekspeditioner har der været en livlig snak mellem thistedboer.

Kaj Nielsen kom til at skabe lidt af en revolution i Thistedes forretningsliv med de store udvidelser af først brugsforeningen og senere etableringen af Kvickly. En omsætningsfremgang fra 900.000 kr. i 1966 til 100 mio. kr. i 1993, da han valgte at stoppe for at hellige sig sin familie og den store hobby: Opdræt af Limousine-kvæg på den gård i Tilsted, han havde erhvervet samme år, Kvickly åbnede.

Det er ikke pladsen for en nærmere redegørelse for forretningslivets - og butikstrukturens - udvikling i Thisted, men disse glimt fra de hektiske dage omkring Kvicklys etablering i begyndelsen af 1970'erne er taget med her, fordi de kaster lys over et fænomen i tiden - og altså i Thisted.

Det forrige bind af købstadshistorien (fra 1900 til 1970) var beretningen om en gammel købstadskultur, der gik under og en ny, der opstod.

I 1970 står vi ved indgangen til en ny kultur, den industrielle, der i løbet af de kommende årtier på en lang række områder fører store strukturelle - og dermed fællesmenneskelige - ændringer med sig. Mange grænser udviskes, værdier omdefineres, man grupperer sig anderledes. Hvor en brugsforening f. eks. tidligere havde en bestemt kundekreds, åbner den sig med forvandlingen til supermarked til hele det omgivende samfund. Alle er potentielle kunder. Og mange bliver det.

Efterhånden udvikler supermarkedet - og ikke alene Kvickly - sig til et sted, hvor det drejer sig om både varer, miljø og livsstil. Dette *at handle ind* skal være en oplevelse, der på det nærmeste iscenesættes som et andet teaterstykke, man kan få en rolle i. Baggrundstæppet er en musik-muzak i tidens toner. Den lille købmand, den lille butik, har fortsat thistedboernes veneration og forståelse; de skal skam også være der i bybilledet, men vi svigter dem, og først mange år efter spørger vi til, hvor de nu blev af. I vareudbuddet i de store forretninger udviskes der i årenes løb også grænser. Man hæver sig over tiden og det natur- og sæsonbestemte og kan finde alle varer et helt år igennem. Thistedboerne bliver samtidig med alting.

Det kan være svært at følge med i det hele, så hurtigt det går. På stort set alle områder er der jo opbrud, og ligesom i supermarkedet bliver der i løbet

Her er han så – manden bag det hele. Kaj Nielsen bragte de nye tider med til Thisted og troner foran dét, der skal blive hans domæne frem til 1990'erne. Det nye Kvickly åbnede i 1973 og ses her under opførelsen ved Frederikstorv. Kaj Nielsen var en driftig mand - og blev da også valgt ind i byrådet for at opdage, at han ikke havde tid til det politiske. Men bordet på det gamle rådhus fangede.

Brandmand - og hans kone - i hestetrukket køretøj. Efter bryllup i maj 1985.

Forholdet til kirke og tro er ikke så fasttømret, her dukker nye retninger og "tilbud" op på hylderne; vi giver os hen i noget med kosmos og psykologi og en slags Gud i baglommen. Men vi samles om kirken ved dåb, konfirmation, bryllup, begravelse og de store højtider, julen især. Så er vi alle pludselig i den samme båd igen. Under de samme betingelser. Konfirmation og bryllup er store satsninger – økonomisk set. Her er intet for godt, her skal ikke spares. Og på Thisted Gymnasium og Nordvestjysk Handelsgymnasium dukker det store skrud og lancieren pludselig igen op for en aften ved århundredets slutning og fortsætter for fuld skrue ind i det nye årtusinde. Der er dømt "Prom Night" for alle pengene. Også en form for satsning i nævnte attitude-relativisme, der vil noget.

Men lad os forlade Kvickly og gå en tur ud i byen og tage enkelte afstikke-re i den storkommune, der var blevet en realitet netop i 1970. Lad os gå på jagt efter identitet og livsstil. I Logen og til enkebal på Hotel Phønix. Til bankospil i Thy Hallen med Banko-Carl. Vi kigger inden for hjemmets fire væg-ge for at tage temperaturen på livsstilen dér, og det handler i høj grad om kønsrollemønstre. Er der opbrud på vej? Så er der historien om konditoriernes og cafe-teriernes historie i Thisted. Deres opblom-string og nedtur følger nøje udviklingen i byen. Så er der danseskolen. Det danselyst-ne Thisted. Dansen åbner mange døre, og de mange trin giver sikkerhed bag de roller, man giver sig selv senere i livet – for nu at følge i disse attitude-relativisters spor.

"Prom Night" på Thisted Gymnasium 2002.

Foto: H. Bolt-J.

af sidste del af det 20. århundrede i overført betydning varer på alle hylder.

Efter en kort periode i 1970'erne med vægt især på det kollektive og fællesskabet, på socialisme med faner i alskens vejr og kvinde-sag med pjecer i gågaden, bliver tidens løsen *det individuelle*. Fremtiden som et valg! Man opdager i den offentlige debat pludselig et udtryk som *attitude-relativisme*; det lyder dyrt, men det er et slagtilbud, det dækker over, at det enkelte menneske i sin livsstil ikke er bundet til en bestemt "forklædning". Man kan klæde sig – også i bogstavelig for-stand – som situationen nu kræver det.

Traditionerne forbliver ikke uantastede.

En danseskole afspejler både traditionen og det nye, det moderne. Traditionen og det nye kan også stå som en slags overskrift på historien om mureren på stilladset. Han til-hørte den sidste generation af thistedboer, der mere eller mindre "blindt" fulgte i fæd-renes spor. Det var traditionen, at en murers

søn blev murer. Blot nogle år senere kan der sættes spørgsmålstegn ved denne ”sandhed”. Der er ligesom pludselig blevet skabt rum for at vælge noget andet. Og vores murer på stilladset træffer selv et valg, dikteret af kulturelle påvirkninger udefra (Thy-lejren), der bliver bestemmende for hans videre fremtid. Han ender i øvrigt som højskoleforstander i Sjørring.

Som læseren kan se – der *sker* noget i Thisted!

”Højskolemodellen”

Men hvordan orienterer man sig i tiden – hvordan vender man sig mod alt det nye i tiden?

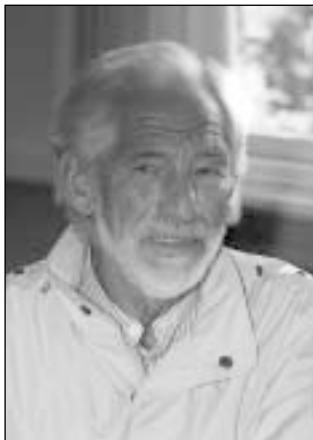
I Thisted Højskoleforening gør man sig sine anstrengelser. I slutningen af 1990'erne er dens tid dog løbet ud. Der er blevet for mange tilbud at vælge mellem – og for meget tv-kiggeri. Der er kommet et væld af foredragstilbud i oplysningsforbund, der kan andet og mere end tilbyde kurser i bolsjekogning, ligesom andre højskolekredse grupperer sig på nye måder.

En ny højskoleforening i Thy er endda kommet til efter lukningen af højskolen i Sjørring. Og i Kirkecentret i Thisted har der gennem flere år været holdt højskole i dagtimerne med foredrag om religiøse og folkelige emner – og med stor tilslutning.

Thisted Højskoleforening var fra 1898. Foredrag, oplæsningsaftener og sangaftener har været en gennemgående del af foreningens virke, ligesom

Nye værdier. Thisted Kirkecenter indvies i Handels- og Landbrugsbankens tidligere lokaler i Vestergade i foråret 1974.

Jørgen Rasmussen – en fornem repræsentant for det bedste i høj-skoletraditionen. 1987.

den har været aktiv i opstillingen af grundtvigske lister til menighedsrådsvalg i Thisted. Og der har været samarbejdet med Grænseforeningen og Foreningen Norden. Til slut kneb det med opbakningen og ikke engang i jubilæumsåret lykkedes det at få valgt en fuldtallig bestyrelse.

Hvis vi holder os til, hvad vi kunne kalde ”højskolemodellen” har Thisted og Thy været endog meget godt kørende gennem 1980erne og 1990erne. Et stort udbud af foredrag og studiekredse og på et ofte højt niveau, som mange tilsvarende byer ikke har kunnet præstere. Og det er ikke mindst kommet i stand via det såkaldte Åbne Gymnasium, som undervisere ved gymnasiet og Thisted Frie Oplysningsforbund har sat i værk. Det handler både om livsstil og identitet i en broget verden. To thistedboer fortjener en plads på denne side i den lokale historie; to organisatorer og inspiratorer: Kirsten Damm og Jørgen Rasmussen.

Kirsten Damm, bedre kendt som Kis, drev en lille antikvarboghandel på en ydmyg adresse i en baggård i Storegade og var i en årrække skoleleder i Thisted Frie Oplysningsforbund. Hun besad et stort talent som kulturformidler og havde et ægte engagement i folkeoplysning.

Jørgen Rasmussen var tidligere lærer og optaget af det folkelige oplysningsarbejde, som Højskolen i Thy, Thisted Frie Oplysningsforbund og Kirkencentres højskoledage nød godt af. Hans store viden og belæsthed var medvirkende til de ofte imponerende foredragsaftener og kursusforløb med spændende folk udefra. Og han selv var blandt de tilhørere, der sad på det yderste af stolen parat med et godt spørgsmål, et indlæg i debatten.

Men lad os nu tage en tur i Logen – og lad os komme til enkebal på Hotel Phoenix. Til en begyndelse.

”Kald-mig-bare-Ejnar”

Han tilhørte Thistedes gadebillede gennem årtier. Og skal ristes en lille rune i købstadshistorien. Ejnar Andersen. Ejnar Snus. ”Kald-mig-bare-Ejnar”. Dukkede altid op, når der skete noget. Pludselig var han dér. I forreste række. Gav gerne en hånd med ved byfesterne. Havde en særlig forkærlighed for Thisted Garden. Var ikke bleg for at vende nodeblade, når der blev spillet på Store Torv. Eller dirigere, det gik han heller ikke af vejen for, når det endelig skulle være.

Da Danmarks Radio i 1970’erne havde monopol på næsten alt det æterbårne, var det en begivenhed, når der blev lavet direkte børne-radio fra Frederikstorv. Det var også en begivenhed, Ejnar ikke ville lade sådan bare passere forbi. Det er alt sammen dokumenteret på billeder - ligesom dette billede fra 1979 - for han var en af dem, der altid tiltrak sig fotografers opmærksomhed. Han havde en fortid som trykkeriarbejder, havde ellers forefaldende arbejde især omkring havnen og Markedshallen. Altid tjenstvillig og på sin vis en flittig mand. Og når det var vinter og fjorden lagde sig med is, eller der blev foranstaltet kommunal overrissling på Engen - hvem var det så, man så dér i flotte herresving og dét, der var sværere? Ejnar! En mand af mange talenter. En festlig fætter. Altid

frisk med en ofte rammende bemærkning, folk siden huskede længe. Han døde som 80-årig. Natten efter fødselsdagen, der var blevet fejret med fuld musik.

Hvem kan ønske sig en bedre sortie?

Ejnar Andersen. Ejnar Snus. ”Kald-mig-bare-Ejnar” kunne ikke. Fortjener et sådant menneske ikke denne rune i købstadshistorien?

Alle tiders historie

Historie? Alt har sin tid. Med begyndelse, mellemspil og slutning. Men ikke nødvendigvis i denne rækkefølge.

Og så er der dét, der er til enhver tid og alligevel uden for tiden. Det er der bare. Alt foregår som efter samme mønster år efter år.

Store missionsmøder i Vilsund. Faneindvielser hos forsvarsbrødrene. Medaljeoverrækkelser hist og så her. Garderforeningen der med rank ryg trækker op gennem Thistedes gader og lufter fane og Gud, Dronning og Fædreland. Enkeballerne onsdag aften i Thisted. Og logerne der med jævne mellemrum lukker døren op ud til offentligheden for – høfligt – at slå fast, at der ikke er noget hemmeligt her. Lige hemmeligt forbliver det til næste gang, disse døre går op.

”Besøge de syge, hjælpe de trængende, begrave de døde, opdrage de forældrelose”.

Sådan er Odd Fellow-logens formålsparagraf formuleret engang, og direktør Frode Poulsen, overmester i Thisted-logen i Storegade, fandt anledningen til at fremhæve aktualiteten ved logens 60 års jubilæum i 1974:

”Samfundet har ændret sig, men behovet for hjælp vil altid være til stede, og logen yder f.eks. økonomisk hjælp herhjemme og i udlandet. Logen står for arrangementer for ældre og svagelige. Men vi arbejder ikke udadventet som andre organisationer, så det er ikke så mange, der hører om det. Det er heller ikke afgørende. *Det* er, at vi kan leve op til formålsparagraffen under ændrede samfundsforhold”.

Spørgsmål og svar i loge-sammenhæng er de samme. De er om ikke fra samme skuffe, så fra to skuffer der trækkes ud næsten samtidigt. Det er som tiden står stille.

Frode Poulsen, fabrikant og overmester i Logen i 1974. ”En loge er ikke noget mini-byråd”, erklærer han.

Stormøde i Odd Fellow-logen i midten af 1960erne. Med afspejling af en loges forskellige grader. Imponerende tager det sig ud på et billede.

Sådan lød det i 1974 til repræsentanten for Odd Fellow Loge nr. 41 Petrus Beyer i Thisted: ”De har sikkert mødt folk, der har en bestemt opfattelse af, hvad en loge er, skønt de samtidig finder, at der er ”mystik” omkring logens virke. Det er således hævdet, at en loge kan blive en slags mini-byråd, fordi det er her, byens ”spidser” mødes, og beslutninger om andet end lige netop logen bliver truffet?”.

Nejda, logen er skam ikke et mini-byråd. Frode Poulsen er hurtig på aftrækkeren. Det er noget, Ekstra-Bladet finder på! Men logen har på samme tid haft flere byrådsmedlemmer. Det er rigtigt nok. ”Det er muligt, de har diskuteret noget bagefter. Men der forekommer intet under vore møder, der har med politik at gøre. Intet. Og vi øver ikke pression over for nogen. Hverken økonomisk, gennem byrådet eller på anden måde”.

Så er der ritualerne. Er de ikke levn fra en forsvunden tid? ”Absolut ikke. Ritualerne er gamle, men sprogligt er de moderniseret. De griber alle mennesker”.

Men hvad med det mystiske, det hemmelige? Vi skal jo til det. Lykkes det at få greb om det i 1974. Nej - det er som det har været: ”Ritualerne er hemmelige, og det bliver pålagt loge-medlemmerne ikke at bringe dem videre. Vi kan sammenligne med en familie, hvis medlemmer har ”noget” sammen, som de ikke ønsker ud til en videre kreds. Det er dette ”noget”, der holder familiens medlemmer sammen og giver dem følelsen af tryghed, sammenhold og et samvær, de ikke kan opleve på samme måde med andre - med udenforstående”.

Så enkelt var det - så hemmelighedsfuldt får det lov at bevæge sig uden for tiden.

Alle bøjler optaget

Der er så absolut intet mystisk eller hemmeligt over enkeballerne i Thisted.

Bjørn & Okay spiller til enkebal på Hotel Phønix. Mange giftelystne kvinder, nok ikke enker alle sammen, og mange giftelystne mænd på dansegulvet. Det er august 1972. Ferien er overstået, måske ikke helt vellykket netop hvad dét angår. Nu prøver vi lige lykken på Phønix. Man kan jo aldrig vide. Og det er skam blevet lykken for adskillige par gennem de mange år, der var onsdagsbal på Phønix.

Hotel Phønix var kendt for mere end enkeballerne – trods alt. Her er det en discjockey-konkurrence i 1977. Fed musik; høj stemning.

Der er ikke nogen loge på spil. Men der er et fællesskab, et ”noget”, der nærmer sig det kultagtige og i al fald hurtigt bliver et begreb, som udelukkende er knyttet til det hotel, hvor det hele foregår, Phønix, mens meget andet i tidens løb opstår og lyser en periode.

Berømt over hele landet. Hvis man ikke ved andet om Thisted, så ved man, at der er enkebal på Hotel Phønix.

Identificeret først og fremmest ved orkestret „Bjørn & Okay“ og siden „Kandis“, som i øvrigt lægger bunden til deres succes netop på Thisted-hotellet.

Under alle omstændigheder har mange fundet lykken på dansegulvet. Det er jo, hvad det går ud på her som alle andre steder – hvad man så ellers finder på at kalde det. Det kunne den sidste mangeårige vært på hotellet, Hugo B. Jensen, tale med om. Han fandt sin forlovede på et af sine mange enkeballer.

I slutningen af 1990'erne er det slut med Hotel Phønix, der bliver bygget om til lukrative lejligheder. Enkeballet får ny adresse, men bliver aldrig rigtig det samme. I al fald ikke ”enkebal på Phønix”. På en måde overhalet inden om af tiden.

Det sidste enkebal på Phønix er 2. juledag 1997. Det sidste blad i mere end 30 års historie bliver godt og grundigt vendt til tonerne af Kim og Hallo. Der er trængsel uden for hotellet og tidligt på aftenen melder pigerne i garderoben til kontrolløren ved hoteldøren i Frederiksgade, at alle bøjler er optaget.

Det har været en lang fest og med et trofast publikum. Mange er her denne sidste aften. Det manglede bare. Blandt dem Lis Jakobsen, der har været med i næsten 30 år, og Ole Hansen fra Himmerland, der næsten hver onsdag i 14 år har taget turen til Thisted.

Carl Christensen. Banko-Carl. En institution i Thy og over det ganske land helt frem til midten af 1990'erne. Samlede tusinder af mennesker til bankospil og underholdning. Store indtægter for foreninger og klubber. Også i Thy. For slet ikke at tale om sidegevinsten: Banko holder hjernen i form. Man bliver kvikkere i hovedet af at spille banko. Bankospillere i alle aldre har bedre hukommelse og er bedre til at opfange signaler fra omverdenen end andre. Jamen, det er ganske vist ifølge en seriøs undersøgelse.

Banko med Carl

En mand fra Vordingborg - hvad har han med en købstadshistorie fra Thisted at gøre? Jo, hør nu her: Det er *Banko-Carl!* Nåjo ... ham! Ja, *han* hører da med til Thisted's historie! For hvor mange er vi ikke, der i adskillige år - indtil midten af 1990'erne - troppede op til det årlige banko-spil. Hvis vi ellers kunne finde en plads. For det gjaldt om at komme i god tid omkring bordene i Thy Hallen, der hurtigt blev fyldt med forventningsfulde thyboer i alle aldre. Det var ikke alene bankospil, det var et show, det var en begivenhed og et kryds i kalenderen, for tænk hvis vi nu glemte det. Gevinsterne tog vi med - jo, som en sidegevinst! Det var ikke dem, vi kom efter - ikke *kun* dem! Så på denne vis går det til, at en humørfyldt mand fra det sydsjællandske bliver en del af Thisted's nyere historie, det manglede jo bare andet. *Carl Christensen* - det var det borgerlige navn, før det nærmest af sig selv blev til *Banko-Carl*, han begyndte som noget på et kontor, det var i læretiden i Nakskov, han startede i det små med Calles Cabaret, unge mennesker der ufortrødent kastede sig ud i de største numre, det fortsatte med noget endnu større - en omfattende impresario-virksomhed - og det blev til Banko-Carl gennem 31 år med over 70 shows hvert år, før han i 1996, som 60-årig, måtte sige stop på grund af dårligt helbred. Banko-Carl samlede tusinde eller flere spilleglade mennesker til det årlige show i Thy Hallen. Først var det Y's Men's Club, der stod for det - siden overtog TIK Håndbold arrangementet. Det gav håndboldspillerne en årlig indtægt på omkring 25.000 kr. Banko-Carl var en ener med mange talenter. Der kom nye opråbere, det var de samme numre, men

det blev aldrig, som da Banko-Carl stod med dem i hånden.

Mutter alene med støvsugeren

Kvindesynet ændrede sig i 1960'erne og 1970'erne. Forud for folketingsvalget i 1960 agiterede Socialdemokratiet for tryk-
hed i beskæftigelsen med en plakat, der viste ønskedrømmen, hvor far går på arbejde og mor bliver hjemme og passer børnene. Senere kom stadig flere kvinder ud på arbejdsmarkedet, og i begyndelsen af 1970'erne var det kravet om ligeløn, der prægede plakaterne ved overenskomstfornyelserne.

Plakaten fra 1960 var med moren og børnene, der vinker farvel til den morgentravle far med mappen til tonerne af *"Tryghed i beskæftigelsen – gør gode tider bedre"*. I 1970'erne ser vi en Adam og en Eva (med kønsdelene omhyggeligt tildækkede) og et ligelønsæble nede i det ene hjørne. Nu lyder det *"NEJ til en overenskomst uden ligeløn. Samme mindsteløn til mænd og kvinder NU"*.

Noget var der sket – noget *skulle* der ske.

Det måtte også afspejle sig i rollefordelingen rundt om i de små hjem, at både far og mor begyndte at tage en tørn uden for hjemmets fire vægge.

Men ét er teori – noget andet er praksis. Og måske også opdragelse. Også i Thy.

Sådan kan man konkludere ud fra en – ganske vist uofficiel – undersøgelse i Thisted fra 1974.

Enkelte steder havde man fundet ud af at dele de huslige pligter mere ligeligt imellem sig. Men tilsyneladende mente de fleste unge, at husarbejdet stadig var forbeholdt kvinden. Ofte med den begrundelse, at hun var mere egnet til det. Mændene havde ikke hjemmefra – fra *deres* mor – været vant til at tage del i det huslige ... ja, var end ikke blevet opfordret til det!

Sådan var det nu engang.

Forsvarede mændene anno 1974 sig med.

Moren – eller søsteren – havde gjort rent på værelset. Vasket hans tøj og lavet hans mad. Hvis en søn brød med disse regler, var det noget ganske særligt, hvorimod det arbejde, pigen gjorde, *det* blev opfattet som en selvfølgelighed.

Så når 1974-modellen af manden ikke tog del i arbejdet, var det måske, fordi han end ikke tænkte på det. Måske fordi han ikke havde lyst. Eller fordi han var bange for ikke at gøre det godt nok. Men her havde kvinderne nok også en del af skylden. Hvis manden det første par gange ikke gjorde det lige så godt som hende, blev hun utålmodig og ville hellere gøre det selv.

Sådan så det ud i hjemmene i begyndelsen af 1970'erne - hvordan er stillingen her på den anden side af årtusindskiftet?

Århus Stiftstidende 16. januar 1972:

Ny æra for Thy

Når folk i Thy sender bud til Thisted Museum for at få besigtiget et fund, kan de vente besøg af en ung dame: museumsinspektør Jette Kjær, lyshåret og spinkel, med et bestemt blik bag de store, moderne briller. Mag. art. Jette Kjær har siden april i fjor været videnskabelig leder af Museet for Thy og Vester Han Herred samt for museet i Nykøbing Mors, hvor hun er forpligtet til at virke to dage ugentlig. Takket være forståelse hos de bevilgende myndigheder i Thisted er der udsigt til en ændring af denne ordning, således at Jette Kjær fra april vil kunne hellige sig opgaver forbundet med museet i Thisted. Der vil være rigeligt for hende at se til endda. Hvordan bliver så den kønne, kvindelige museumsinspektør modtaget, når hun kommer ud blandt egnens beboere?

"I første omgang forsøger folk at drille mig en smule. Men det er ikke uden betydning i dette spil, at jeg er morsingbo", siger Jette Kjær.

"Jeg kender lidt til psyken. Havde jeg ikke været pige, ville der formentlig ikke have været problemer omkring "du" og "De". Nu skal vi sådan lige finde melodien. Som repræsentant for et museum, kommer man med en vis myndighed. Der er bestemmelser, som skal overholdes, og da det er mit princip, at man bør snakke sig frem til forståelse, frem for at jeg møder op „med loven i hånd“, kan der godt på den konto øges nogle halve timer til den normale arbejdsdag ...

Jette Kjær, 29-årig museumsinspektør, udtaler til Århus-avisen, at hun føler sig privilegeret på sin post som videnskabelig leder af museerne i Thisted og Nykøbing Mors.

Sådan skulle det være – sådan var det. Mand og kone i klassiske positioner mellem hjemmets fire vægge. Vi er på besøg hos Dorte og Helge Jørgensen på Østerbakken for at høre om kønsroller anno 1974.

Den nyeste undersøgelse viser, at det fortsat er kvinden, der i langt de fleste tilfælde tager hovedparten af slæbet med hjem og børn, selv om der er sket fremskridt hen mod en mere ligelig fordeling af opgaverne. Der er et stykke vej endnu, og så meget er der da sket: Manden sætter sig ikke længere med den samme selvfølgelig i stuens bedste stol for at læse den lokale avis.

Men tilbage til 1974 – og til køkken og støvsuger.

Dorte og Helge Jørgensen, Østerbakken 19, var blevet gift samme år, men havde boet sammen i fire år. Begge var udearbejdende og henholdsvis 19 og 26 år. Dorte serverede på Restaurant Børsen hver anden dag fra kl. 9 om morgenen til kl. 1 om natten. Helge var handelsuddannet inden for tekstilbranchen, havde i nogle år arbejdet som tjener, men var nu slagteriarbejder i Thisted.

Helge: ”Jeg er altid blevet passet op derhjemme, jeg har to mindre søstre, så jeg rørte aldrig en finger. Derfor er det lidt svært sådan at omstille sig. Hos os står Dorte for indkøbene, madlavning og rengøring. Men det er mig, der har sat reolerne op, lagt gulvtæppe og hængt gardiner op”.

”Men jeg har hjulpet Helge med at male vinduer”, indskyder Dorte. ”Helge pudser vinduerne udvendigt, fordi de sidder så højt oppe. De dage, hvor jeg har fri, støvsuger jeg, vasker op og laver mad. Også til næste dag, for så skal Helge bare varme maden, når han kommer hjem. Det fungerer godt nok sådan, selv om jeg kunne tænke mig, at Helge tog lidt mere del i det huslige, men det er ikke noget, jeg opfordrer ham til. Vi har aldrig diskuteret de hjemlige opgaver, det har bare været naturligt for os at køre det sådan. Vel fordi vi begge er opdraget traditionelt”, siger Dorte og Helge Jørgensen. Det er de ikke uenige om.

Vi kigger inden for i et andet Thisted-hjem. Hos Annelise og Bent Gregeren i Dr. Louisegade 22. De er henholdsvis 30 og 34 år. De blev gift i 1974. De har en datter på 15 måneder. Annelise er for tiden ”hjemmeløbende” husmor, og Bent arbejder i Tved Plantage. Annelise og Bent giftede sig for barnets og eventuelle kommende børns skyld. ”Det er synd for dem, at forældrene har to forskellige efternavne”, siger Bent. ”Børn er slemme til at drille hinanden. Selv om Annelise nu står for alt det huslige, kan jeg godt lave mad, og at bage – det synes jeg er skønt, jeg har bare aldrig tid til det nu”. De synes begge, det er synd for barnet at sende det i daginstitution - derfor blev Annelise hjemmegående.

Mona og Mogens Kanstrup, Grønningen 31, blev også gift i 1974 efter at have boet sammen i tre år. Mona arbejder på Oticon som montrice. Mogens som mekaniker. Hun er 24 og han 21 år. Mona laver morgenkaffe, gør sin datter i stand og afleverer hende i børnehaven, henter hende igen sidst på eftermiddagen og laver mad, som står på bordet, når Mogens kommer hjem. Han køber som regel ind, men hun står for al rengøring. Om lørdagen, når Mona gør rent, kører Mogens en tur. Mona kunne nu godt tænke sig en noget anderledes fordeling, men Mogens bryder sig ikke om det huslige og har aldrig været vant til det hjemmefra. ”Som det er nu”, siger Mona, ”har jeg

aldrig tid til at læse. Det er kun Mogens, som følger med i den lokale avis”.

Birthe Pedersen, 20 år, og Preben Jørgensen, 23 år, bor sammen i Vesterstræde 3, en slags ”prøveægteskab” uden papir. Birthe arbejder i køkkenet på Kristianslyst, og Preben er elektriker. Birthe tager sig af alt det huslige, men af og til giver hun Preben en seddel med, så han kan købe ind. Preben har tapetseret, malet og sat lamper op. ”Hvis jeg skulle lave mad og gøre rent, ville jeg ikke være sikker på, om jeg kunne gøre det godt nok”, siger han og begge er enige om, at det ikke skal være anderledes.

I Skolegade 12 hos Lindy Jensen og Bodil Nielsen, begge 24 år, deles man om alt det huslige. De har boet sammen i fem år. Lindy er smed, og Bodil arbejder på Oticon. Lindy laver morgenmad og smører madpakke til sig selv. Bodil laver mad om aftenen, og Lindy vasker op. Hver fredag går de i byen sammen og køber ind, og lørdag morgen går Lindy i møntvask, og Bodil ordner det, som skal vaskes i hånden. Rengøringen hjælpes de ad med. ”Men det er da også mest rimeligt, når begge går på arbejde”, siger Bodil og Lindy. ”Vi gifter os nok en dag, men ikke før vi får børn. Indtil da ser vi ingen grund til det”.

Sådan faldt ordene i 1974.

Det var et blik ind ad egne vinduer, men vi behøver nu ikke skruer meget på optikken, før nutidens billede af forholdene i de små hjem toner frem. Og dette er, hvad vi ser: Nye generationer befolker stuerne, nye børn tumler rundt mellem tidens møbler og fortravlede voksne, men det er i mange tilfælde fortsat kvinden, der står med ansvaret; det er hende, der leder og delegerer ud til mand – og børn – for det er ikke alle steder, at ligestilling er

SOMMERENS festlige SBT-serie:

GLADERE tilværelse på en ANDEN måde...

Bryde af med alt det vante, indrettede sig på en ny måde, blase på „hvad folk siger”, skabe sig en festligere tilværelse... åhjo, den drøm har vi alle haft, men kun ganske få realiserer den – Nogle af disse få kan De møde i denne ny SBT-serie. Vi kigger for med familien, hvor...

HUN tjener pengene, HAN er hjemmearbejdende husmor

Forældrene var rystede, da Finn Bukhave opgav sin gode stilling som dekoratør for „bare” at blive husmor, mens hans kone, Birte, går på arbejde hver dag

”Han er nemlig hjemmegående husfar”

Finn og Birte Bukhave flyttede til Thy i 1967 og blev en historie i ikke mindre end to store ugeblade. Historien var kort og godt, at det unge par brød med tidens traditionelle kønsrollemønstre, og det gik ikke upåagtet hen. Femina 1968: ”Han har hverken stritører, indadvendte tæer, vildtvoksende frisure eller outreret påklædning. Alligevel kigger folk undrende og tit hovedrystende efter ham, når han går på indkøbstur eller hænger tøj op. Han er nemlig hjemmegående husfar. Alligevel – man kan vænne sig til så meget. Selv det usædvanlige kan ende med at blive et dagligdags fænomen. Og det er netop det, der er ved at ske for den 23-årige Finn Bukhave i Thisted”.

I 1969 besøger journalist Alice Vestergaard fra Søndags-B.T. den usædvanlige familie, der nu var flyttet til Hundborg: ”Der er folk, som hvisker om Finn Bukhave, 25 år, forhenværende dekoratør, at han enten må være arbejdssky eller lide af en skjult sygdom, så frisk han ser ud, for hvad er det, han laver? Går hjemme midt i Thylandsbyen Hundborg, og passer hus, børn, kat, skildpadde og to zebra-finker, mens hans kone, Birte, slæber sammen til føden som børnehavelærerinde i Thisted”. Ak ja hvor forandret!

Kagemænd. Det er ikke indledningen til en Hollywood-farce, hvor der kastes med lagkager. Det er Storegade januar 1985. Og årsagen til at bager Calle - Carl-Ejnar Jacobsen - Per Hammershøj og Calles søn, Kim, har bevæbnet sig med dette anseelige antal lagkager er alvorlig nok. Få dage efter åbnede Nykredit - der dengang hed Jyllands Kreditforening - i Thisted. Der blev delt lagkager med kreditforeningens logo på rundt til advokater og ejendomsmæglere. Det var en særlig begivenhed, fordi kreditforeningerne som noget nyt åbnede kontorer i Jylland. Thisted var blandt de første byer. Men historien slutter ikke med Calles lagkager. I begyndelsen af det nye årtusinde overtager Per Hammershøj som områdechef for Nykredit bygningen med det gamle bageri og konditori på den centrale adresse i Storegade og på kanten af J. P. Jacobsens Plads, og det blev bygget om til et moderne kontorhus. Thisted's "sorte diamant" midt i byens hjerte.

en kendsgerning. Det kan fortsat være noget på et stykke papir og en plakat. Det viser alle undersøgelser. Opdragelsen slår fortsat igennem; det er ikke lige naturligt for alle at fatte om kost og spand – og støvsuger. Heller ikke i Thy.

Bagerens historie

Historien har mange udsigtstårne, hvorfra et område kan overskues. Også den lokale historie kan anskues fra flere sider. Men her er en af de mere usædvanlige. Den lokale historie set fra et bager- og konditorvindue midt i byen og udviklingen fortalt med tidens gang i forretning og konditori.

Det er Calles Conditori, Storegade/J. P. Jacobsens Plads, bageren og konditoren er Carl-Ejnar Jacobsen, der i 1998 kunne fejre 40 års jubilæum. Det lille konditori med kun 20 stole i begyndelsen udviklede sig, men så blev det moderne med cafeterier, og konditoriet skiftede status. Det var den gang, man kunne få dagens ret (f. eks. dansk bøf - ja, hvorfor ikke?) for en flad 5'er. I de følgende år var der åbent til kl. 23, også i butikken, og der var virkelig fart på. Men så skød cafeterierne op som paddehatte, og lidt oppe i 70erne indstillede Calle denne gren af sit virke. I begyndelsen af 1980erne blev cafeteriet på første sal skiftet ud med en frisør, og til sidst måtte Calle sande, at tiden helt var løbet fra fordums konditorier. Alle havde fået bil, så ingen gik længere på konditori, mens de ventede på bus eller tog.

Carl-Ejnar Jacobsen var blevet selvstændig som 24-årig uden den store formue på lommen, som han betroede Thisted Posten ved 40 års jubilæet, men da han som bager var klar over, at man ikke skulle slå større brød op, end man kunne bage, var det gået endda. Der var konkurrence i Thisted på dette tidspunkt. Ikke færre end 14 bagermestre var ude efter de lækkersultne thistedboer, og hertil kom de 20 brødudsalg. Der var siden sket et stort indhug i antallet af selvstændige bagermestre, og brødudsalgene var nu helt en saga blot. Men til gengæld var der kommet andre "brødoperatører" på det lokale marked. Købmænd, supermarkeder, døgnkiosker og benzinstationer. Det hørte nu med i billedet af den lokale historie. En anden side af udviklingen kunne man se i antallet af ansatte. Da Calle blev selvstændig, fulgte der en enkelt lærling og en ekspeditrice med, men ved 40 års jubilæet 1998 var der 20 på lønninglisten. Og Calle mødte selv trofast klokken halv tre om natten for at have friskbagt brød klar til de første morgenkunder lidt i seks.

Varesortimentet fortalte sin egen lille lokale historie. Ved 40 års jubilæet var der et væld af brødtyper at vælge imellem for kunderne, og når det

gjaldt flødeskumskagerne, så var det *Medaljer*, *Gåsebryst* og *Napoleonskager*, der især blev langet over disken. Men når man spurgte mester selv, ville han nu også pege på *Hof-dessert* og *Jødekager ...* eller ”bare” et godt stykke *Wienerbrød*.

Få år senere var Carl-Ejnar Jacobsen og Calles Conditori selv blevet til historie. Han ville gerne afhænde bageriet, men der var ingen købere. Og så blev det en kreditforening, der måske ikke løb med kagen, så dog med bygningen på det centralt beliggende sted – midt i gågaden, midt i byen. ”Sognets Dagligstue”, det kirkelige værested for mange thistedboer, der havde holdt til på første sal, rykkede nærmere Store Torv. Op på etagen over ”Fætter BR”, der var flyttet ind i Jensen og Langballes tidligere farvehandel ved siden af Thisted Arbejderforening.

Mange forretninger lukkede i disse år – de fleste fik dog nye indehavere. En dag var det også slut med boghandel på Store Torv. Ballebys Boghandel blev overtaget af konkurrenten, Buchholtz Boghandel. Man kunne nemt få den idé, at Ballebys Boghandel altid havde eksisteret. Hver gang man så et billede fra Store Torv, var det boghandler-skiltet, der faldt i øjnene – sådan som det i virkeligheden havde gjort helt fra 1930erne.

De danselystne

Det er Fred Astaire, den amerikanske skuespiller og ikke mindst danser, der har sagt det, og mere er der vel sådan set ikke at sige: ”Dans er et telegram til Jorden med ønsket om ophævelse af tyngdekraften”. Det skulle da lige være, at selv Herdis Dyrmanns scrapbog, alle disse udklip fra en svunden og alligevel underligt nærværende tid, svinger i takt med indholdet, så det kan være svært at fastholde dette nostalgiske blik ned gennem flere årtiers glade Thisted.

Befolket af voksne, unge og børn, drenge og piger, kvinder og mænd, der træder de traditionelle danse og tøvende begiver sig ud til nye trin i de nye danse, når sæsonens sidste hits bliver vist og præsenteret. Hvert år. Og det er livsglæden, der driver værket, den lyser ud af billederne, den løber gennem avisspalterne, og det er Herdis Dyrmann & Co., der viser, hvordan det kan lade sig gøre at ophæve tyngdekraften – også i Thisted. Hvert år.

Scrapbogen befinder sig på Lokalhistorisk Arkiv sammen med en levnedbeskrivelse og billeder fra danseundervisning, afdansningsballer og opvisninger gennem tiderne. Herdis Dyrmann dansede offi-

Den allersidste dans. Det 37. og sidste afdansningsbal for Herdis Dyrmann. 1981.

Manden i midten

Kig nu godt på billedet. Året er 1973, stedet J. P. Jacobsens Plads og anledningen byfesten. Til venstre borgmesteren, Holger Visby, til højre idrætsklubformanden, Tage Salomonsen. Og manden i midten, Børge Vognstoft. Han står ligesom på spring, han har ikke tid til at være til stede lige det sekund, fotografen skal bruge; der er så meget der trækker i "Primus Motor". Signaturen under artikler i sportsblade, og intet kunne være mere dækkende. Han var en primus motor. En igangsætter, en mikrofonholder når stævner skulle åbnes, når der skulle bydes velkommen til et af de utallige arrangementer og møder. Eller når vindere i en udlodning skulle trækkes, "Miss thybo" kåres fra den interimistiske scene på byfestpladsen, der lagde brædder til de optrædende professionelle sangsolister fra hovedstaden - der blev introduceret af samme Børge Vognstoft. Han var en utrolig flittig foreningsmand - de færreste kaldte forgæves, når det gjaldt et eller andet stykke praktisk arbejde. En kamp der skulle dømmes, en konkurrence afvikles. Kendt ikke mindst for hvert fra 1974 til 1980 som konsulent i Nordvestjysk Gymnastik- og Ungdomsforening og dermed kontakten til de mange foreningsledere på egnen. Gæt hvem der var redaktør af foreningens blad "Sporty"? Primus Motor! Hvis der var nogen, der aftjente sin værnepligt i såvel foreningslivet som det folkelige arbejde, så var det Børge Vognstoft. Listen er ikke komplet, her er de vigtigste foreninger: Thisted Idrætsklub, Nordvestjysk Fodboldommerklub, Thisted Garden, Thisted Højskoleforening, teaterforeningen og Thisted Amts Gymnastikforening. Børge Vognstoft, oprindelig brugsuddannet, siden kontorassistent, salgsschauffør, forvalter, assurandør og selverhvervende, fandt også tid til teologiske studier ved selvstudium, og det førte ham i 1980 til et præsteembede for en valgmenighed i Mellerup ved Randers. Bag det travle virke lå en livslang inspiration fra digteren og præsten N. F. S. Grundtvig. For Børge Vognstoft havde selvfølgelig også været i bestyrelsen for Dansk Kirkeskoleudvalg, der har til formål at udbrede gamle Grundtvigs folkelige og kirkelige tanker.

cielt af i 1981, men var derefter aktiv hos dem, der tog over på dansegulvet og har i øvrigt været det på andre felter - f. eks. synkronsvømningen i svømmeklubben. Der er bevaret en række filmklip fra afdansningsballet og opvisninger - nu overført til video og dermed mere tilgængelige.

Det danselystne Thisted - personificeret i Herdis Dyrmann - hører med til billedet af Thisted. En lokalhistorie løber jo ad mange spor, og der er ofte mere end rigeligt med alvorsmænd og ditto kvinder, der klamrer sig til såvel traditionerne som tyngdekraften - som historiens sele og livrem. Så det er vigtigt at få den anden side af købstaden med - dén der lader sig rive med af den umiddelbare, selvforglemmende glæde over rytme og bevægelse.

For Herdis Dyrmann begyndte dét, som hun selv betegner som et eventyr, i 1944 med Thisted ny Danseskole på Hotel Phønix. Og efter det første afdansningsballet kunne man i en af de tre lokale aviser læse: "Det gik meget nydeligt, og såvel de ganske små elever som de voksne syntes at have fået godt udbytte af undervisningen. Man så desuden for første gang i Thisted en opvisning i den plastiske medau-gymnastik, smukke rytmiske øvelser til musikledsagelse. Bifaldet lød livligt".

Men hvad var det, man så dansede i dé år? Det var Cuba-swing, det var rumba og wienervals - blandt så meget andet. Først og fremmest var det de fire standard-danse med nye variationer: Vals, tango, slowfox og quickstep. Cuba-swing'en var nyheden for "den allermest danseglade ungdom". Den blev beskrevet som "en rigtig glad dans, som klæder den ungdom, der virkelig vil søge at lære den ordentligt". Rumba'en havde hvilet i en halv snes år og blev nu lanceret "i den oprindelige sydamerikanske stil". Wienervalsene var den uforgængelige dans "som lever yndefuldt videre, hvor mange nye danse, der så findes på".

I 1981 holdt Herdis Dyrmann for 37. år afslutning i Thy Hallen. Og det blev i bogstaveligste forstand hendes eget afdansningsballet. Hun havde besluttet at holde op for at få mere fritid. Men det betød dog ikke, at Thisted kom til at stå uden danseskole. Herdis Dyrmann havde fundet sin afløser.

Afdansningsballet blev en festlig aften, både for de 160 voksne og børn og for de mange, der så på. Syv hold var på gulvet i aftenens løb, fem dansehold og

En tur i byen

Glamourøst er det ikke. Tværtimod. Men festen bliver der, når thyboerne siger "Vi går i byen" og slipper frustrationerne og glæden løs i en rus, en dans eller en hurtig forelskelse. I weekenden slår unge sig løs på de mange værtshuse og lysende dansegulve. I natten gennem byen høres stemmer fra både Hanstholm, Frøstrup og Agger. Thisted er Thys hovedstad og i midten ligger diskotekerne og barene. Duen, Downtown og Toppen var de foretrukne i 1990'erne, men stod til behård konkurrence, da underholdningstempleet Dampmøllen åbnede i 2001. Fyrværkeriet bragede. De tre etager og fem-bars-diskoteket havde det hele. Konceptet importeret fra den landsdækkende Crazy Daizy diskotekskæde. Med Dampmøllen på banen forsvandt det provinsielle præg på Thistedes natteliv. Men fredag nat er stadig smadrede flasker på fortovet. Lørdag nat er flokke af højtråbende - eller fjantede piger på 16. Alle kender nogen, og nogen kender alle værtshusene.

Hvem har ikke varmet op på Fortet? Eller kysset på Rio Grande? Eller sagt farvel til en pige på Nielsen By Night? Lige før hun tog Vogn 4 til Øsløs eller Tilsted og forsvandt i natten - som den levende musik forsvandt på byens spillesteder. Publikum er væk. Men thyboerne fester stadig løs, som gjaldt det livet. Eller æren. Har man bagt på Brians kæreste - er man "langhåret" eller "kjøvenhavner" hænger der øretæver i luften. Søndag morgen påbegynder de sidste overlevende deres slalom på gågade-pisten. Der er fem dage, til en ny tur begynder.

Det var restauratør Claus Westerled, der vendte op og ned på forlystelselivet, da han kom til byen i 1968. I løbet af få år havde han gang i syv forretninger på én gang: Toppen, Rio Grande, Fort Indian, Piraten, en vinhandel i

Thisted, Rio Grande i Nykøbing og Stalden i Klitmøller. I 1979 var alle afhændet. Efter Claus Westerleds opfattelse var Thisted et lukket samfund, ja, nærmest et U-land, hvad forlystelser angik, før han fik sat gang i sagerne.

Da han søgte myndighederne om bevilling til et diskotek, anede hverken politimester eller kommunaldirektør, hvad et diskotek var. Ifølge Westerled selv mødte han stor modstand i byen, hvor hverken myndigheder eller pengeinstitutter var villige til at samarbejde. Men han kom i gang, hjulpet og støttet af udenbys kontakter. Den eneste i Thisted, der troede på hans idéer, var biografdirektør Gunnar Obel, der selv var kommet udefra og havde fået thyboerne til at ryste på hovedet over den nye store biograf ved Hotel Aalborg.

I 1979 konstaterede Claus Westerled, at han havde oplevet et stort skift i folks vaner. Med åbningen af de nye restauranter sidst i 1960'erne og først i 1970'erne fulgte også et helt nyt mønster for folks besøg på restauranterne.

Tidligere gik man stort set kun ud fredag og lørdag aften, restauranterne lukkede kl. 24, og det var nærmest uhørt, at piger kunne gå alene på værtshus uden at blive stemplet som "billige".

Claus Westerled mindes tovtrækkerier med myndigheder omkring natbevillinger. Han kunne først kun få lov til at holde åbent til kl. 24, men det gav kamp i døren, for folk ville ikke finde sig i at blive lukket ud på det tidspunkt, hvor de først rigtigt havde lyst til at more sig, og i 1970 fik han endelig tilladelse til at holde åbent til kl. 2, dog kun på torsdage, fredage og lørdage. De øvrige dage skulle han lukke kl. 1.

Efter yderligere to års diskussioner med myndighederne lykkedes det at få en natbevilling - Toppen måtte fra maj 1972 som den eneste restauranter i byen holde åbent til kl. 4, mens syv skulle lukke kl. 2 og fem kl. 1.

Værtshuse og biograf i samme bygning. Rio Grande, Toppen og Kino ved havnen.

Café Grønne på Nørretorv. Foto: Carl Chr. Andersen, 2002.

Tiden står aldrig stille i en danseskole, Den iler på lette fødder og er her nået frem til 1978. Herdis Dyhrmann underviser i dén tids toner: disco.

Nye tider, nye toner. Kim Larsen og Gasolin trykker den af i en fyldt Thy-hal. Det er ikke strengt nødvendigt at have frekventeret en danseskole for at gøre sig gældende på halgulvet. Vi er i 1984.

to jazzballethold. Og Herdis Dyrmann kunne konstatere, at hverken danselysten eller interessen for f.eks. de gamle danse som lancier var blevet svækket gennem de 37 år i Thisted. Børnene denne aften i Thy Hallen havde selv bedt om at få denne dans med på programmet.

Flere andre end Herdis Dyrmann havde i hendes 37 år som danselærer i Thisted forsøgt sig med danseskoler, men de var stort set aldrig blevet til noget, og i al fald var hendes danseskole den eneste, der blev tilbage. ”Jeg

er nok født under en heldig stjerne” ... som hun sagde.

Nye tider, nye skikke, også nye danseskikke og knap så disciplineret som man lærte på en danseskole. Rockmusik og Thy Festival, hvor danseskoleerfaring ikke ubetinget var en fordel - i al fald ikke nogen betingelse. Samme år som det sidste afdansningsbal var Århus-Gnags i Thisted, det gik ikke helt stille for sig. En anden opfattelse af, hvad ”dans” kunne være, hvis man overhovedet tog dét ord i munden. Man lod det blive ved rytmen, bevægelserne. Der var i det hele taget flere fritidstilbud. Der var bud efter de unge og børnene. Det mærkedes også på tilgangen til danseskolerne.

Men uanset stedet, begivenheden, det drejede sig om det samme, dette livtag med tyngdekraften - som Fred Astaire havde udtrykt det. Han var det mest lysende eksempel i danse- og filmhistorien på definitionen af dansen som ”et telegram til Jorden med ønsket om at opheve tyngdekraften”. Han havde på sjælfulte dansefødder fjernet sig lysår fra moderne sports- og konkurrence-dans’ gæt og grimasser.

I Thy har man også uforfærdet givet sig i kast med tyngdekraften og efter endt misson hver gang vendt tilbage med begge ben på dansegulvet.

På ægte thybovis.

Manden på stilladset

Kurt V. Andersen afløste i midten af 1980erne Arne Ørtved som forstander for Højskolen i Thy i Sjørring. Han var oprindeligt udlært som murer og hørte til den generation af murersvende, der begyndte at tage transistorradioen med op på stilladset.

Og det var her, han i 1970 hørte en reportage om et særtog, der var på vej med nogle mærkelige mennesker fra København til Thisted Station og derfra videre til Frøstrup, hvor de ville slå deres telte op, pakke deres instrumenter ud og se sig omkring.

Det var ikke, hvad der plejede at komme ud af den lille radio; det lød grangiveligt som noget fra et nyt samfund - det *var* Det ny Samfund, der var i færd med at etablere, hvad der skulle blive til Thy-lejren og komme til at påvirke i mange retninger. Og det var så ganske nyt for unge Kurt, der med i erindringsbagagen havde oplevelsen af en helt og aldeles kedsomhed ved vinduet i villaen på Spangbergsvej en søndag eftermiddag, hvor kun fluen på nævnte vindue var det eneste bevis på, at der var liv i Thy.

Der skete noget med mureren, han måtte i mere end en forstand ned fra stilladset for at høre nærmere. Han gik ind i en større historie – blev en del af baggrunden for en højskole ved Sjørring Volde. Skolens fundament var både det rige friskoleliv i Thy og den udvikling og det opbrud, der prægede samfundet gennem 1970erne med blandt andre initiativrige tilflyttere i uddannelsesinstitutioner og i mange tilfælde det politiske og folkelige liv i foreninger og bevægelser på græsrodsniveau.

Kurt V. Andersen var typisk for disse nye tider i Thy. Og så kunne han bruge sin egen historie til at fortælle om højskolens rolle og evne til at definere det nye ved at gå tilbage til det gamle, til traditionen.

Da Højskolen i Thy begyndte sit virke i begyndelsen af 1980erne, havde det vakt noget, der mindede om forargelse, fordi den nye skole netop greb tilbage til traditionen. I Sjørring mente man, at mange andre var sprunget over, hvor gærdet havde været lavest og alt for ukritisk tilpassede sig, hvad der var ”oppe i tiden”. Højskolens grundlag var en gammelkendt erfaring om, at tilværelsen kun kunne forstås historisk og gennem fortælling og ikke ud fra den teoretiske forståelse af, hvad et menneske var.

Kurt V. Andersen forklarede nærmere om, hvad der var på færde dengang i 1970erne:

”Det er ikke tilfældigt, hvad der sker i en nations eller et enkelt menneskes liv – det hænger sammen som en fortælling. Og man kan lære af den. Der stod ingen steder skrevet, at jeg skulle havne i Sjørring som højskoleforstander. Jeg gik i folkeskolen i Thisted – på Borgerskolen – og da jeg var 14 år, kom jeg ud og i lære som murer. Hele min familie har været murere, og min far havde et stort entreprenørfirma i Thisted. Jeg var fjerde generation med murerskeen i hånden. Sådan var dét bare. Jeg blev udlært og arbejdede i Thisted og Aalborg i flere år. Så kommer vi frem til sommeren 1970 – og til Thy-lejren. Jeg opholdt mig i lejren et par uger, men det var nu ikke kun dét, der havde den store betydning for mig. Det var mere dén drøm om forandring og et nyt samfund, lejren stod for. Og i kølvandet på dette oprør fulgte

forventningerne. Modet til at prøve. Lige netop hvad jeg skulle finde formuleret i højskolen, hvis fornemste opgave er at give eleverne en forventning til fremtiden. Kun på denne måde kan verden forandres”.

For Kurt V. Andersen førte det til et ophold på Krabbesholm Højskole, senere HF-eksamen og studier ved Aalborg Universitetscenter med hovedfags-eksamen i historie. Det største spring havde været fra murerstilladset til højskolebænken. Han tilhørte en generation, hvor det stadig var de færreste, der ”læste videre”. Traditioner i familien var fortsat i de fleste tilfælde i Thy af-gørende for, hvor man havnede efter endt skolegang. Som faren – så søn-nen!

”Jeg var uvant med at være sammen med andre jævnaldrende unge som på højskolen, fordi jeg var gået direkte fra skolen og ud på en byggeplads. Jeg havde det som højskoleeleverne i forrige århundrede, der for første gang kom hjemmefra og ind i et miljø fyldt med andre unge”.

Det var på højskolen, en kammerat en dag fortalte, at han skulle flytte i kollektiv i Thy. Som thybo var den forhenværende murer interesseret – *hvor* var så det? Jo, det var lidt uden for Brønderslev! Der var ligesom noget galt med geografien. Og thyboen skulle lige til at grine. Han vidste jo bedre.

”Men så gik det pludselig op for mig, at Thy-lejren hos kammeraten netop havde tændt for forventningen og drømmen til fremtiden, så det var logisk nok alt sammen. Thy kan ligge alle steder. Hos alle mennesker. Og det gik op for mig, at det også var en del af *min* historie”.

Kurt V. Andersen havde forlængst forladt Thy, han havde ikke plan om at vende tilbage til en egn, hvor tiden stod stille. Nej, der var ikke noget at hente dér. Slet ikke!

”Nu kunne jeg ikke komme hurtigt nok hjem til Thy! Jeg opdagede pludselig egnen og dens historie og traditioner på en ny måde, fordi jeg oplevede mig som en del af den historie, og sådan ved jeg, at andre kan få en dimension ind i deres tilværelse ved at få skærpet den historiske sans. For *historien* hverken begynder eller slutter med os. Og det er gennem den personlige fortælling, vi kan give hinanden de levende billeder, så vi kan forestille os en sammenhæng i livsforløbet. Ved hjælp af *ordet*, der er endeløst; det kan være skjult som en tanke, men nå forbi månen”.

Vejen tilbage til Thy gik via HF-kursus og historiestudiet på universitetet. Den *rigtige* historie – det var *dén*, Kurt V. Andersen kunne folde ud i den levende fortælling sammen med eleverne i først friskolen, siden højskolen i Thy, senere i kirken som valgmenighedspræst andet sted i landet.

Det er også en fortælling om en murersvend på et stillads og en transistorradio yderst på brædderne, der er i stand til at råbe alle op, der har ører at høre med. I begyndelsen var transistorradioen ...

Kurt V. Andersen - til venstre - sammen med lektor Erik A. Nielsen, Københavns Universitet, der var en inspirerende foredragsholder på højskoleledagene en gang i 1980'erne.

Så er det her, særtoget med de mærkelige københavnere. Der var noget at se på. Og da en af de unge piger tabte sin store hat på perronen på Thisted Station, fik den lov at blive liggende. Det var bedst, hun selv samlede den op. De to drenge havde noget at fortælle, når de kom hjem, men oplevede, at rygtet om særtoget var løbet i forvejen.

Præsten i den mystiske messehagel

Vi er alle præster for Vorherre. Mogens Kjær er det desuden for Frøstrup-lejren. Eller Thy-lejren. Man er ikke så karrig med geografien i 1970'erne. Og Vorherre ser på viljen.

Vi har set dem ankomme med særtoget fra København. Sære ser de også ud, flere af dem. Som om de kommer fra en helt anden verden, det gør de jo også, der er stadig langt fra Thisted til København. Nogen af dem skal vi senere møde som større eller mindre *navne* inden for kunsten, rockmusikken og litteraturen, massemedierne og - ja, på de universiteter, de ellers kan være så meget imod for professorvældet. Enkelte skal endda selv ende som velanskrevne professorer og glide ind i systemet med alt til faget hørende -

Politibetjenten var mødt talstærkt op for at holde ro og orden. Man vidste jo aldrig, hvad der kunne ske. Cyklisten skulle også lige kigge en ekstra gang ...

herunder kampen mod nye fremstormende generationer. Alt forgår, men noget vender tilbage i nye gevandter.

Men alt dette kan vi jo ikke vide noget om dér på jernbanestationen i Thisted. Vi står med vore cykler, har hørt om lejr og særtog, et ”ungdomsoprør” har de sagt, hvad det så kan have med Thy-banen at gøre. For hvad vi ser er langt hår, guitarer en masse, en gevaldig oppakning, og så tøjet, det er ikke noget vi er vant til, men hvad vi slet ikke har oplevet før, og som skal komme til at sidde længe i os, det er stemmerne, stemningen, det fælles *drive*, der lader os ane noget nyt, en *ny lyd*, eller hvad det nu er, og i al fald ikke noget, man oplever, når det er det sædvanlige tog, der kommer ind på stationen og passagerer træder ud på perronen: toget fra Struer. Men det er jo så nyt, instinktivt bliver grebet om cyklen lidt fastere, man véd jo aldrig. Og da man kommer hjem med disse nye indtryk, er efterretningerne forlængst nået i mål, de er allerede begyndt at tage vasketøj ind flere steder, for man kan jo stadig ikke vide. Det er ligesom, når der for ikke så mange år siden kom cirkus til by. Ja, *var* det ikke et værre cirkus?

Hvad vi kommer til at opleve er et Thisted, der bliver konfronteret med ”et nyt samfund”, alternative idéer og livsformer. Et kultursammenstød - som det senere skal blive beskrevet. Mange unge bliver trukket til egnen af Frøstrup-lejren og kommer til at præge Thy på vidt forskellige områder, da de fra det ”nye” er rykket ud i det ”gamle” samfund. Det er et upåagtet kapitel af lejrens historie og ikke så spektakulært som alt det andet, der er blevet tilbage i den fælles hukommelse. Kirkestormen. Retssagerne i Thisted. Demonstrationerne gennem Thistedes gader. Stofferne, narkodebatten. Politimester Jørgen Bodenhoffs pressemøde om ”situationen” med den angiveligt stigende kriminalitet i politikredsen. Selv om der ikke er klare beviser, sætter mange stigningen i forbindelse med lejren. Og lejrens kasse bliver tømt af ukendte gerningsmænd - for at det ikke skal være løgn. Og så er der de unge fra lejren, de unge mænd og kvinder, børn minsandten også, der ”besætter”

Bryllup i Thy-lejren i 1977. Mogens Kjær i rollen som præst iført en messehagel, hvis forhistorie fortæller sig i det dunkle. Den var ikke fra Thisted Kirke – som det ellers var blevet hævdet. Dét blev benægtet på det mest bestemte af menighedsrådsformand og kirke-tjener ved Thisted Kirke.

den gamle amtsgård i forbindelse med en af retssagerne. Hvor den øverste myndighed, amtmanden, i forne tider lod sig hylde, talte til folket, ser vi de unge og børnene vinke til kammeraterne og tilløbende fra byen: Tænk jer - nu har de også "besat" amtmandens altan!

Og så er der - nu er vi oppe i 1977 - Mogens Kjær i den mystiske messehagel. Mystisk er måske for meget sagt. Det hævdes, at den stammer fra Thisted Kirke. Det er alligevel grove løjer, *det* er at gå for vidt.

Det er dagen før Vestre Landsret i Thisted indleder sagen om Frøstrup-lejren - en af de efterhånden mange sager der skal vise sig at følge efter i de kommende år - og selv om nerverne i lejren i den anledning står på højkant, så holder man altså stor bryllupsfest. Viet i en lille trækirke bliver 71-årige Anders og den 22-årige Janne samt den 32-årige Svend og den 24-årige Birthe.

Præsten - altså Mogens Kjær - foretager vielsen iført den påståede kasserede messehagel fra Thisted Kirke, og under iagttagelse af et ikke-kirkeligt rituel. Og det er ved at granske i stjernerne, Birthe og Svend har fundet ud af, at de passer til hinanden. Birthe er født i jomfruens tegn, Svend i skyttens. Så de er som skabt for hinanden. Det siger de.

Højtideligheden tager sin begyndelse, da en fodboldkamp er spillet til ende. Et klokkespil sender kaldende toner ud over lejrens simple hytter, og det tilstrømmende publikum kan i det fjerne øjne en hvidklædt skikkelse, Birthe, der på bare fødder og med en smuk sommerbuket i favnen går sin brudgom i møde.

Der sker et lille uheld. Men det er jo, hvad der kan ske i de bedste familier. Og måske bringer det ligefrem held. Sofaen med de to par siddende tilbagelænet braser sammen. Pludselig stikker otte ben i vejret.

Bryllupspagten, som bekræftes over for præsten, består i, at man lover at leve sammen i kærlighed - så længe man nu kan holde hinanden ud. Desuden bliver det pålagt Jannes fire-årige søn, at han ikke må slå sin nye far.

Netop som Mogens Kjær har afført sig messehagelen, kommer endnu et par i tanke om, at de vil leve sammen til deres dages ende, og så må han på den igen.

Efter vielserne fester et stort selskab med champagne og eksportøl. To af lejrens geder er også deltagere i brylluppet, men det er i form af saltet gedekød, der bliver sat til livs, mens lejrens mange hunde og katte misundelige ser til.

Men i morgen er det så alvor. Landsrettens dommere har bebudet, at de vil aflægge Frøstrup-lejren et besøg under retshandlingen. De burde have været med til brylluppet.

Men nu messehagelen - dén fra Thisted? Den var der efterfølgende i den lokale avis en del røre om. Mogens Kjær, der havde optrådt i rollen som præst, hævdede på "bryllupsdagen",

En god historie fra Thisted

Anders Skjødt, tidligere bankdirektør og naturens muntre søn med fjer i hatten. Som man kunne se på billedet ved meget læste artikler fra naturens verden i den lokale avis, hvor han efter pensioneringen fortsatte som en flittig skribent. Altid god for en velformuleret artikel. I 1976 afgav han sammen med sin familie stof til adskillige artikler i aviser landet over. Det var også en god historie i en god sags tjeneste: "Spis som en flygtning og giv kostpengene væk". Underforstået: Til flygtningehjælpen! Han ville have danske familier til at gøre det samme. Dansk Flygtningehjælp var begejstret for idéen og sendte Thisted-familien en kostplan, der byggede på en flygtnings kalorieforbrug. Det var højest 900-1200 om dagen mod danskerens 2500. En uge senere kunne familien Skjødt (to voksne og tre børn) gøre resultatet op: "Vi har levet for 179 kr. mod et normalt husholdningsbudget på 400 kr. Besparelse på 221 kr. sendes nu til Dansk Flygtningehjælp", fortalte han til B.T. "Det har været en hård, men dejlig uge, hvor alle i familien har tabt sig mellem ét og 2,5 kilo". Familiens morgenmåltid gennem en uge har bestået af knækbrød med ost og te. Om middagen forskellige risretter og til aftensmaden forskellige grøntsagssupper. I alt fik hver person 650 gram mad om dagen. Her er vi ved ugens begyndelse - en nyindkøbt badevægt skal afprøves hos Sven Agerholm.

at den var en foræring fra Thisted Kirke. En anden i lejren havde denne forklaring: Messehagelen blev fisket op af en container ved Thisted Kirke for et år siden.

Menighedsrådets formand, arkitekt Jørgen Raaby, tilbageviste. Der var ikke kasseret nogen messehagel i hans tid. Kirketjener Grube Overgaard oplyste, at der i en fortegnelse over kirkens inventar fra 1960 var opført to messehageler. Den ene - en stor rød fra 1738. Den anden - en yngre rød - havde eksisteret i et halvt hundrede år.

„Begge disse messehageler har vi stadig i Thisted Kirke“, oplyste Grube Overgaard til beroligelse for de mange thistedboer, der havde reageret på bryllups-beretningerne fra Frøstrup-lejren. Og han kunne yderligere fortælle, at der i sognepræst Vilhelm Hansens tid - fra 1973 - var anskaffet tre nye messehageler, så Thisted Kirke nu havde fem i alt. De var alle i behold.

Vi kommer med andre ord ikke mysteriet omkring messehagelen nærmere. Ligesom Mogens, Janne, Svend, Birthe, Jannes søn og *måske* også Anders (han var trods alt 71 dengang i 1977) i dag går deres uransagelige veje.

Også landsretssagen gik sin gang. Den drejede sig her - som senere - om de ”bygningsværker”, hytter og ”konstruktioner”, som anklagemyndigheden krævede fjernet. Nogle af dem ville lejrens forsvarer have anerkendt som ”kunstværker”.

Thy-lejren. Frøstrup-lejren. En begivenhed. En tilstand. En drøm. Den har efterladt sine spor, og den satte Thisted på en prøve. På en eller anden måde er vi vel alle forpagtere af et lille hjørne ...

De skabskristne i Thisted

Der er ateisterne; der er de kulturkristne; der er de bekendelseskristne; der er de skabskristne.

I Thisted er de sidste i absolut flertal.

Tro er ... nåja, en trossag! Og kan som sådan ikke uden videre blive til en genstand for en ”nærmere undersøgelse”. Men kirken som institution er et hus med mange rum og aktiviteter – og *det* kan man få sognebørnene til at udtale sig om.

Det var lige præcis, hvad to statsvidenskabs-studerende gjorde for Thisted Menighedsråd i 2000, hvor et spørgsmål om selve sognebevidstheden udmøntede sig i, at 72 pct. af beboerne i Thisted Sogn følte sig knyttet til Thisted Kirke.

Halvdelen af beboerne havde været i kirke mindst én gang inden for det seneste år. Over 80 pct. erklærede, at de gerne ville komme til gudstjeneste.

Undersøgelsens konklusioner skulle være en slags drejebog for menighedsrådet i den fremtidige planlægning af aktiviteterne i og omkring Thisted Kirke.

Thisted Menighedsråd havde udsendt spørgeskemaer til 600 tilfældigt udvalgte husstande i Thisted, og der kom 352 retur. Eller 59 pct. hvilket ifølge de to studerende styrkede undersøgelsens pålidelighed.

Sammenlignet med tilsvarende undersøgelser andre steder var Thisted ”forkælet”. – som det blev udtrykt. Der var stor interesse for at komme til

Uden mad og drikke går det som bekendt ikke. Og en gang humor oven på er ikke at foragte. I efteråret 2001 kunne man denne ”situationsberetning” i kirkebladet for Thisted Sogn:

”I en indberetning til ministeriet om kirkegangen i sognet svarede en præst, at størstedelen af menigheden gik regelmæssigt i kirke. Hver juleaften. Andre er faktisk ikke engang så trofaste. De kommer faktisk kun, når de bliver døbt, gift og begravet. Men det hænger måske sammen med, at første gang smider man vand i hovedet af dem, anden gang hælder man ris ned ad nakken på dem, og tredje gang smider man jord på dem!”

gudstjeneste, ligesom der var en stærk tilknytning til og interesse for kirkens arbejde.

Når det gjaldt forholdet til børn og ældreomsorg, åbnede undersøgelsen imidlertid op for store spørgsmål, som menighedsrådet fremover skulle til at tage stilling til. Mange mente nemlig, at kirken burde gøre et større arbejde for børn. Et værested, en sommerlejr og et netværk for enlige forældre havde stor opbakning. Og totrediedele af beboerne i sognet mente ligeledes, at kirken burde gøre et større arbejde med ældreomsorg. Især mente mange, at der var brug for, at kirken hjalp enlige ældre med at komme hjemmefra, så de kunne møde ligestillede.

Et af de svar, der forbavtede medlemmerne i Thisted Menighedsråd mest, drejede sig om, hvornår beboerne ønskede at komme i kirke.

Næsten halvdelen af de adspurgte var tilfredse med tidspunkterne for gudstjenesten søndag mellem kl. 10-12. Men den anden halvdel ville gerne i kirke på et senere tidspunkt på dagen – endda på hverdage. Navnlig blandt børnefamilierne var der et ønske om en gudstjeneste en hverdag mellem kl. 22 og 24.

Det er en sandhed med modifikation, at man i en undersøgelse af denne karakter ikke kan nærme sig sagens egentlige kerne – *troen!*

Her tegner sig et interessant billede af thistedboerne ved årtusindskiftet – lige til at klæbe ind i den lokale historie.

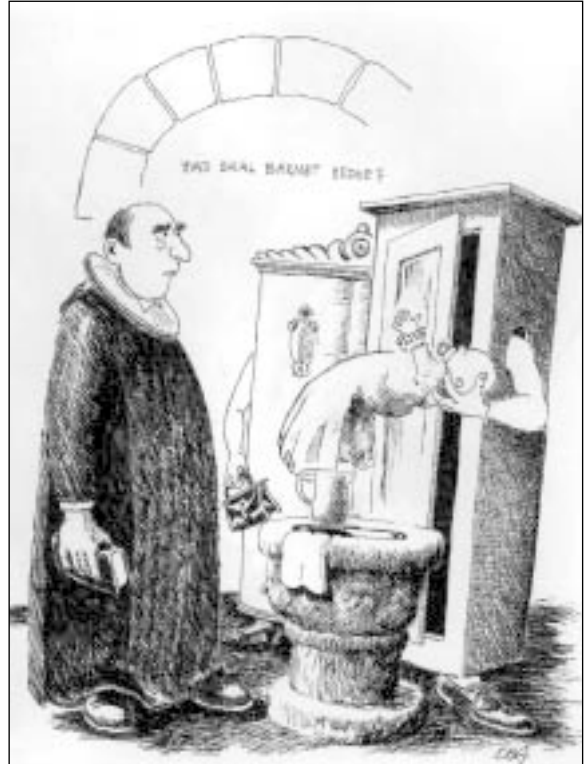
Undersøgelsen opererede som nævnt med *skabskristne*, *bekendelseskristne*, *kulturkristne* og med *ateisterne* som rosinerne i pølseenden. Der var dog næsten ingen af *dem* i sognet – ifølge undersøgelsen.

Inspirationen til denne inddeling af de kristne havde de to studerende fundet i en kronik i Kristeligt Dagblad.

De bekendelseskristne var de mest religiøse kristne. Med et inderligt forhold til kristendommen og ikke bange for at skilte med det. Kirken var helt nødvendig og et fristed til bøn og eftertanke. De skabskristne havde et personligt forhold til kristendom og kirke - betragtede sig selv som troende. Var blufærdige og opfattede deres tro som noget personligt - ikke faste kirkegængere. Så var der de kulturkristne. De så positivt på folkekirken uden et personligt forhold til kristendommen - betragtede sig ikke selv som troende, lagde dog ikke afstand. Kirken var en vigtig kulturinstitution på linje med højskolen. Ateisterne havde ikke noget forhold til kristendommen – ligeglade og afstandstagende.

Og hvordan passer disse beskrivelse så på thistedboerne?

Det overraskede sognepræst Eskil Agger, at totrediedele af de adspurgte svarede, at de var skabskristne. Det betød, at denne gruppe sammen med de bekendelseskristne udgjorde omkring firefemtedele af sognets befolkning. Hver sjette var kulturkristen - og der fandtes ingen erklærede ateister.

Der er mange slags troende. Og de skabskristne er en vigtig del af menigheden.

Tegning: Erik Bach Andersen.

Sommeren 1986. En lys pastor Gitte Ishøy holder gudstjeneste i Guds frie natur i forbindelse med FDF/FPF's Lejr-i-by ved Rolighedsskolen.

Kirken er et stort rum med plads til alle og med mange former for gudstjenester. Fra Thisted Kirke.

Efter gudstjenesten. Hundborg 1980. Pastor Anker Sølvsteen tager afsked med menigheden.

Sammenlignet med undersøgelserne andre steder viste det sig, at beboerne i Thisted Sogn generelt var mere troende.

Med andre Thisted-ord: Det var en myte, at folk ikke længere troede på Gud!

Spørgsmålet var blot, hvad kirken skulle gøre for at få folk til at benytte kirken oftere.

Og det var sogneundersøgelsens konklusioner, Thisted Menighedsråd nu skulle arbejde videre med.

Andre resultater fra undersøgelsen er med til at tegne et billede af thistedboernes forhold til tro og kirke ved indgangen til det nye årtusinde:

Næsten to af tre af sognets beboere ville komme oftere i kirken, hvis der var flere musikgudstjenester. Også forsørggudstjenester med alternative temaer ville "lokke" folk af huse og i kirke. Det tydede på en generel interesse for fornyelser i gudstjenestens formsprog, der ramte ind i en debat, som dukkede op over hele Danmark i disse år – og skilte vandene. Et rekordhøjt antal danskere erklærede, at de troede på Gud, men de følte ikke alle et behov for at gå i kirke. Kirken var mange steder blevet fremmed for almindelige mennesker. Folk forstod ikke kirkens sprog og dens ritualer - lød det fra den ene lejr. For at holde af noget skal man kende det og leve med det, og sådan var det også med kirken – lød det fra den anden lejr.

"Indpakningen har betydning" hed det ligefremt i Thisted-undersøgelsen. Det var vigtigt at tænke på, hvad man kaldte "kirkens tilbud". Det havde vist sig, at dobbelt så mange var interesserede i temamøder og diskussionsaftener i Kirkecentret som i undervisning og studiekredse.

Kunstudstilling var en idé, som flere havde udtrykt interesse for. Herefter kom temamøder, filmklub, dåbsundervisning, litteraturkredse og hverdags-gudstjenester. Morgensang havde ikke så mange tilhængere. Interesseniveauet hos sognets beboere var generelt meget højt sådan som tilslutningen til højskolearrangementerne i Kirkecentret var udtryk for.

Hele 72 pct. af sognets beboere følte sig som nævnt knyttet til Thisted Kirke.

De øvrige kom i andre kirker og trossamfund.

Der er mange måder at udbrede budskabet på. Peter Hvidberg gjorde det gennem den såkaldte bibelhave, Elsted-haven ved Stenbjergvej. Natursten, portaler, borde, bænke, krukker, stensætninger og små bygninger. Dekoreret med muslingeskaller. Og overalt de små sten med skrifsteder. Omkranset af træer, blomster og beplantninger.

Menighedsråd og økonomi

Kommunalreformen 1970 fik indflydelse på det kirkelige område.

Før 1970 var ligningsområdet sognet, og menighedsrådet stod direkte til ansvar for kirkens økonomi over for sognets beboere.

Efter 1970, da storkommunen blev ligningsområdet for alle 29 sogne, blev det provstiudvalgets opgave at koordinere sognenes budgetter og melde ud til kommunen med det beløb, man ønskede opkrævet i kirkeskat.

Det medførte en ændring i indstillingen til økonomien i mange menighedsråd.

Hvor man tidligere havde måttet holde igen af lokale hensyn, så mente man nu, at det gjaldt om at sikre sig så stor en del af den fælles "kage" som muligt. Det fik daværende provst Georg Langkjer til ved et fælles budgetmøde at erklære, at det ikke var budgetter, menighedsrådene mødte frem med, men ønskesedler.

I 1999 indførte Thisted Provsti som det første og eneste i landet rammestyring på driftssiden. Det gav menighedsrådene større frihed og gjorde budgetbehandlingen i provstiet lettere. I det hele taget har provstiudvalget i de senere år arbejdet med at gøre beslutningsprocessen så gennemsigtig som muligt. Menighedsrådene finder sig ikke længere i at blive skældt ud.

Tag-selv-bordet

Anders J. Hindsholm, Sennels, afløste Langkjer som provst i 1985, og i 1994 udnævntes Johan Thastum. Da han kom til Hillerslev i 1974, mærkedes efterdønningerne efter ungdomsoprørets opgør med autoriteterne.

I skolerne forsvandt morgensang med fadervor mange steder og blev afløst af morgensamlinger, der ikke måtte have holdningskarakter. Skilsmis-sen mellem kirke og skole blev mange steder fuldbyrdet. Så fulgte indoktri-

„Lærerværelse“ for præster

Det er ikke kun med indførelse af rammebeløb, at Thisted Provsti er gået egne veje.

Præstearbejdet kan være ensomt. Præsterne sidder i hver deres sogne og kan passe sig selv på godt og ondt. I midten af 1990'erne begyndte man at tale om en såkaldt "præstelig supervision". Man kunne ganske vist ikke blive enige om, hvem der skulle være supervisor - og hvor denne skulle være knyttet til. Skulle det være til bispeembedet eller til præsteforeningen?

"Vi undgik denne diskussion i provstiet ved at oprette nogle arbejdsgrupper mellem præsterne, hvor man først og fremmest samlede om et fagligt indhold, men hvor sammenkomsten også kunne bruges til at drøfte almindelige problemer og glæder", fortæller provst Johan Thastum.

I 2002 var 13 af 17 præster med i sådanne arbejdsgrupper. Og det har helt klart været med til at skabe et godt lokalt kollegialt samarbejde, lyder vurderingen.

Da provsten "kun" var pastor. Johan Thastum 1973.

Provsten og sjakbajsen

Georg Langkjer, Hunstrup, var provst fra 1971 til 1985, Anders J. Hindsholm, Sennels, 1985-1994 og derefter Johan Thastum, Hillerslev.

Provster udnævnes (på papiret) af Dronningen, og det hører derfor med, at den nye provst tager en tur til Christiansborg for at gå i audiens og takke for udnævnelsen.

"Jeg havde taget morgenflyveren fra Thisted til København og havde fundet vej til Christiansborg", fortæller Johan Thastum.

"Der var byggearbejder i gang, og da jeg kom gående med min kuffert, var der en behjertet sjæl, der spurgte, om jeg ikke ville klæde om i hans skurvogn, for det kunne ikke lade sig gøre uden for audienssalen. Jeg takkede ja, og da jeg kom ud i fuld ornat, stod sjakbajsen, eller hvad han nu var, sammen med en kvindelig ingeniør, og hans bemærkning, da jeg stod på skurvognens trappetrin, var: Ja, det er så vores nye uniform!"

Thisted Provsti

29 sogne + et kirkedistrikt (Stenbjerg under Nørhå)
 11 med under 250 indbyggere
 Seks med mellem 250 og 500 indbyggere
 Tre med mellem 500 og 1000 indbyggere
 Seks med mellem 1000 og 1500 indbyggere
 To med mellem 1500 og 2000 indbyggere
 Et (Thisted) med ca. 11.500 indbyggere
 17 præster og præstegårde
 32 kirkegårde

neringsdebatten, og den gjorde det heller ikke lettere at være præst. På sygehusene var man bange for, hvordan præsterne kunne finde på at te sig, og besøg blev besværliggjort.

"Hvor vi som præster tidligere havde haft adgang til patientlisterne, så vi kunne besøge de patienter, der var indlagt fra sognene, så skulle vi nu spørge i informationen. I dag er det blevet sådan, at vi kan henvende os i informationen og spørge, om der ligger patienter fra vore sogne. Så får vi oplyst afdelingen, men ikke navnet, og afdelingen spørger så patienten, om de vil have besøg af præsten, og så er vejen eventuelt banet for et møde", fortæller Johan Thastum.

"Det har selvfølgelig den fordel, at ingen unødigt skal besværes med et præstebesøg, til gengæld er der den gene, at et besøg nu bliver opfattet mere alvorligt".

Men hvor børnehaver og skoler var blevet lukket land for præsterne, så er der nu sket et holdningsskifte. Nu holdes der høstgudstjenester for børnehaver og børnene og specielle juleafslutninger.

"Måske er det et led i den ændrede menneskeopfattelse, hvor alt er blevet tilbud, og hvor vi som individer selv vælger og tilrettelægger vort liv. Derfor er det vigtigt, at vi konfronteres med så mange holdninger som muligt".

Livet er ifølge provsten blevet et "tag-selv-bord".

Der er i de senere år etableret minikonfirmand-undervisning i mange sogne som resultat af skilsmissemellem kirke og skole og fagtrængslen i skolen med færre timer til kristendomsundervisning.

Dåbsprocenten over landsgennemsnittet

Først i 1970'erne blev ca. 95 pct. af de nyfødte døbt i kirkerne, og dertil kommer så de børn, der døbt i frikirkerne. I dag er dåbsprocenten faldet til 88,5 pct., som dog fortsat er et godt stykke over landsgennemsnittet. Men der er stadig god opbakning bag kirken, de fleste unge bliver konfirmeret, og næsten alle begravnes fra kirken.

Johan Thastum fortæller, at der er sket et holdningsskifte i forhold til dét at gå i kirke.

"Kirkegangen har altid svinget op og ned i historiens løb, men i 2000 begyndte vi i Thisted Provsti at tælle kirkegængere, og denne tælling har vist, hvad vi også mente at have konstateret, at det ikke er den almindelige søndagsgudstjeneste, man besøger. Der skal helst være en eller anden særlig

anledning, en kirkekoncert, fastelavnsgudstjeneste, familiegudstjenester, børnekoret der synger, barnedåb eller andet”.

Frikirke på den anden ende

En af Thisted's frikirker bragte sig i 2000 på mange af landsavisernes forsider og i tv-aviserne.

Det var ungdomsafdelingen i Bibel & Missionscentret i Nørreallé, der offentligt foretog en afbrænding af noget, der for mange var uskyldigt legetøj, men som for frikirkens unge var forbundet med både satan og dæmoner – intet mindre.

Det bragte hos endnu flere udenforstående mindelser frem om en periode i nyere europæisk historie, hvor man syd for den danske grænse kastede bøger på bål.

Derfor det store postyr, da man i Thisted tog lignende metoder i brug for at komme – ja, de på dette tidspunkt populære POKÉMON-figurer til livs. Det var der nu andre, der også gerne ville. F. eks. den danske Lego-koncern, som de samme POKÉMON-figurer havde påført de forkerte tal på regnskabet bundlinje. Lego-klodserne kom på ret køl igen, da fantasy-skikkelsen Harry Potter dukkede op. Denne Potter – eller rettere bøgerne om den unge troldmand – kom på bålet andre steder i verden.

Sådan er der åbenbart så meget.

I Thisted var det satan, dæmoner og djævelen, der skulle forsages. Og udryddes i et flammehav. Til ordene fra Apostelenes Gerninger vers 17, 18 og 19, hvor Paulus ankommer til Efesus, en by fyldt med trolddom, afbrændte Bibel & Missionscentres Ungdomsklub for flere tusinde kroner POKÉMON-legetøj, som ifølge den evangeliske frikirkes præst Kim Torp var fyldt med dæmoner og derfor udøvede en magisk påvirkning af børnene, der opførte sig, som om de var besat af dæmoner. Havde han læst sig til.

Kim Torp forklarede, at POKÉMON bestod af to ord. Poké var en omskrivning af det engelske ”pocket”, som betød lomme, og ”mon” var en forkortelse af det engelske ”demon”, på dansk dæmon. Og det blev derefter ifølge præsten til ”lommedæmoner”. Og de skulle udryddes. Væk. Omkring en snes børn deltog i afbrændingen af POKÉMON-effekter, som de selv havde taget med, og bagefter følte de sig ”frie” – det skrev den lokale avis. Den havde været ”på gaden” for at hente reaktioner på afbrændingen og fik bl. a. denne kommentar fra Anne Marie Nielsen: ”Der er jo altid noget, man samler på. Nogen samler på servietter, andre på

POKÉMON-kuglen. Uskyldig ser den ud, men djævelsk var den – syntes man i Thisted. Ud af kuglen kommer de gode og de onde. Og ind i kuglen forsvinder de. Længere er den ikke. Rent djævelskab, der skal bekæmpes, brændes – sagde man i Thisted. En kommerciel fidus – svarede forfatter Haller med et djævelsk glimt i pennen.

Kvinder og tro. Kvindestævne ved åbningen af Baptistkirken i 1973.

Det store telt er rejst, og der er kaldt til vækkelsesmøde i Vilsund sommeren 1975. Og mange – børn, unge og ældre – er mødt frem. Der holdes fortsat vækkelsesmøder i Thy, men under andre former og med andet navn. Formålet er det samme – at vække folk til troen.

noget helt andet. Sådan vil det altid være”. Nu kendte vi ligesom Thy og thyboer igen. Afbrænding var trods alt ikke noget, vi gav os af med til hverdag. *Hun* troede i al fald ikke på dæmoner og andet af den slags.

Den allestedsnærværende Bent Haller, Thisted-forfatteren, kan ikke lade være med at kalde en spade for en spade. Og han brugte ikke spaden til at stikke noget under. For ham var POKÉMON ikke andet end en slem gang kommercielt bras, som andre diller ville den ebbe ud, og han refererede sin 12-

årige datter: „Det der POKÉMON er jo ikke andet end noget fjollet legetøj. Det kloge barn har jo ret, fortsatte han, men det havde alligevel givet en forskruet præst tyndskid. Han burde søge psykologhjælp“. Det var nu forfatterens råd. Punktum. POKÉMON forsvandt ud af børneværelserne, men det var ikke som følge af Thisted-frikirkens 15 minutters verdensberømmelse. Her var det trods alt kun de legetøjs-figurer, menighedens børn lagde på bålet, det gik ud over.

Bibel & Missionscentret skiftede året efter - 2001 – adressen på Nørreallé ud med ny kirkebygning i Thyparken. Baggrunden var ikke helt almindelig. En velsignelse, lidt af et mirakel. ”Vi havde i længere tid holdt udkig efter større lokaler”, fortalte Kim Torp, præsten i den 11 år gamle frikirke. ”Vi havde kun sparet 50.000 kr. op. Vi havde også set på noget. Men istandsættelsen ville koste 150.000 kr. Men så dukkede et par fra op fra Sydjylland og spurgte, om de måtte blive optaget i menigheden. Jeg kendte dem godt i forvejen. Og dem ville jeg gerne have med i menigheden. Under samtalen spurgte manden, om vi ikke skulle bygge en ny kirke. ”Du køber bare en grund og sender regningen til mig. Det blev startskuddet til den nye kirke”.

Menigheden var beslægtet med Pinsekirken uden dog at være med i pinsebevægelsen, og den talte ved kirkeindvielsen 100 medlemmer – voksne og deres børn - fra ikke færre end 16 forskellige nationer. Kirken var nærmeste nabo til Jehovas Vidners Rigssal.

Kaldet til Thisted

Siden 1886 har Indre Mission været repræsenteret i Thisted og stået bag forskellige former for kristeligt arbejde. Indtil 1956 havde Indre Mission til huse på Kirkegårdsvej og rykkede derefter ind i det tidligere børneasyl i Asylgade.

I 1974 hed missionæren Th. Østergaard, der fortalte om sin vej til Thisted. Han kom fra Varde, hvor han arbejdede en halv snes år som missionær. Han var oprindelig gårdejer, men var blevet ”kaldet” til missionærgerningen. Han

havde ikke på noget tidspunkt fortrudt, at han opgav gården og gik ind i et job, hvis aflønning lå i den nederste del af indkomsterne i dagens Danmark:

”Man får et kald og så søger man. Hvis man findes egnet, får man en prøvetid på et år. Ens forhold bliver meget grundigt undersøgt. Hvis der ”stikker noget under”, kommer man ikke ind. Det skal f. eks. ikke være sådan, at man søger ind som missionær, fordi man ikke kan klare sit arbejde. Der var en, som spurgte mig, om jeg kunne tænke mig en missionærgerning. Jeg afslog i første omgang, men jeg kunne ikke slå det ud af mine tanker. Så bad jeg til Gud. Han måtte vise mig et tegn ved at sende en anden, der uafhængigt skulle spørge mig om det samme. Så var jeg villig. Og jeg fik en ny henvendelse!”

I 2000 hedder missionæren Tage Grønkjær. Tidligere fiskeskipper.

Året forinden var han kærtret med sin en mands-kutter. Men han blev under dramatiske omstændigheder reddet som den eneste i fem skibsforlis med 12 druknede ved indsejlingen til Hirtshals Havn i nyere tid. Han havde boet i Hirtshals siden 1977, først som sømandshjemsbestyrer sammen med ægtefællen Karen, og siden 1983 i sit gamle fag, fiskeriet.

5. marts 1999 satte han garn ud i Nordsøen. Med over 30 års erfaring som fisker i bagagen vurderede han, at vinden var lige på kanten til at være besværlig at arbejde med. Men garnene blev sat og skulle hentes dagen efter, hvor vinden var taget til. Det var en lørdag, og som troende fisker kunne han ikke vente til søndag.

Ved indsejlingen til havnen gik det galt.

Kraftige bølger fik kutteren til at kæntré, så den lå med bunden i vejret, mens Tage Grønkjær stadig var i styrehuset. Garn, fisk og kasser flød omkring, mens vandet fossede ind i styrehus og lukaf. Styrehuset var snart helt fyldt med vand bortset fra en luftlomme øverst.

Tanken om at opgive strejfede, men samtidig var der noget, der sagde ”kæmp”. Med en dyb indånding lykkedes det Tage Grønkjær at komme op til overfladen i det iskolde vand og op på den lille del af kutteren, der endnu stak op.

”Så stod jeg faktisk og ventede på at blive skyllet i vandet igen. Jeg var ikke bange for at dø, men jeg var ked af det for min families og for min egen skyld. Jeg bliver befriet fra dødsangst og bindinger til livet, og det er Gud alene, jeg står overfor. Enten jeg var kommet ind eller ikke, havde jeg den tryghed, at jeg var i Guds hænder ... Jeg lovede ikke Gud noget i den situation. Jeg lavede ikke aftaler med ham. Men vi har den aftale, at han er med mig alle dage”.

Ligestilling - nej tak ...

„Fysisk som psykisk er mænd og kvinder skabt forskelligt, og derfor skal vi heller ikke løse de samme opgaver“.

For indremissionæren i Nordthy, 27-årige Mogens Nørgaard Pedersen, var der i 1985 ingen tvivl. Kvinder burde ikke være præster. Og det burde der ikke være nogen tvivl om. Men på den anden side. Det skadede ikke, at sagen af og til blev trukket skarpt op. Det blev sikkert ikke den sidste gang. Men netop i 1985 rullede debatten om de kvindelige præster i indremissionske kredse landet over. Mogens Nørgaard Pedersen mente, at de fleste ikke havde taget stilling.

”Det er kun et mindretal, der vil kunne svare klart ja eller nej, og jeg vil mene, at de to lejre er lige store. Men jeg er ikke i tvivl og kan tilslutte mig Indre Missions officielle holdning, der går imod, at kvinder kan forrette tjeneste som præster i kirken”.

Mogens Nørgaard Pedersen oplyste, at Indre Mission i Nordthy ikke havde taget stilling til den officielle strid og ikke var blandt dem, der havde sendt en tilkendegivelse til hovedbestyrelsen.

”Der er noget, som er langt vigtigere at beskæftige sig med. Det er dét, vi oprindeligt er sat til at forvalte. Selve missionsarbejdet. Ærlig talt – vi kan ikke blive ved at jukke rundt i dét spørgsmål, der ikke kan rokkes ved og hvis grundholdning er bestemt af, hvad der står i Bibelen – lige fra skabelsesberetningen og gennem Det nye Testamente. Her fremgår det jo klart, at lærer- og hyrdeembedet - det skal varetages af en mand, og det vil i vores kirke sige en mandlig præst”.

Ligestilling - og ligeløn - optog mange i det øvrige samfund i 1980'erne. Også i 1980'erne. Men det var altså ikke i Indre Mission, der kunne hentes næring til troen, hvad *det* angik.

Missionær Tage Grønkjær er tidligere fiskeskipper og med i et dramatisk forlis ved indsejlingen til havnen i Hirtshals. Det var en væsentlig del af baggrunden for, at fiskeren meldte sig til fuldtids-tjeneste i Indre Mission. Og havnede i Thisted. Privatfoto.

Netop da Tage Grønkjær var overbevist om, at det var sket med ham, opdagede han en anden fiskekutter kun ca. 10 meter borte. Han havde da tilbragt 20 minutter i det kolde vand.

Disse 20 minutter var en væsentlig del af baggrunden for, at Hirtshals-fiskeren på opfordring meldte sig til en fuldtidstjeneste i Indre Mission som missionær. Han fulgte et kald, han havde haft i mange år. Og i 2000 blev han så udpeget til at tage gerningen op i Indre Missions menighed i Nordthy.

Mangler en generation

Samfundsudviklingen er ikke gået upåvirket hen over Indre Mission. Mange mennesker er blevet mere optaget af det materielle end af kirke og mission. TV rykker ind i hjemmene med oplysning og underholdning, begge ægtefæller kommer måske ud på arbejdsmarkedet; børn skal hentes og bringes til de mange aktiviteter, der byder sig til. Med andre ord: Hjemmet bliver en hektisk holdeplads. Og det kan mindske interessen for de kristne værdier – ja, i nogle tilfælde glemmer man dem helt.

Sådan tegner billedet sig for Svend Aage Jakobsen, formand for Indre Missions Samfund i Thisted, og for Tage Grønkjær.

De peger også på ændringen af religionsundervisningen i skolerne, der mange steder fjerner morgensangen. Fadervor kan kun høres enkelte steder. Børn kan derfor ikke deres fadervor, hvis de ikke lærer det derhjemme, og det sker langt fra i alle hjem. I folkekirken er der taget initiativ til minikonfirmand-undervisning for tredje klasse, der har haft stor tilslutning i Thisted Sogn.

Den ændrede sammensætning af befolkningen i Thy i perioden fra 1970 til 2000 har medført nedlæggelse af missionshuse. De gamle missionsamfund har ikke magtet at fortsætte, og de nye beboere har ikke haft interesse og kendskab til Indre Mission. Det gælder Klitmøller, Stenbjerg, Ræhr og Vo-

Bibelcamping er en nyskabelse med stor betydning for Indre Mission. I ly af det store telt, hvor der holdes møder med op til 1500 mennesker, samles man på tværs af generationerne i et udbytterigt samvær. Privatfoto.

rupør. Sidstnævnte er solgt til Vorupør Kirke og flot restaureret. Det fremtræder i den gamle missionshusstil med skriftsteder bevaret på væggen. Huset fungerer som kirkecenter.

Svend Aage Jacobsen fortæller, at Indre Mission i Thisted i dag har mindre tilslutning end for 30 år siden. Men i samme periode er der meget positivt at glæde sig over. I 20 år har der været en ungdomsafdeling, der driver arbejde fra missionshuset i Asylgade i Thisted. Der er også Indre Missions Unge i Skjoldborg og Vang. Indre Mission i Thisted har desuden haft juniorklub og teenklub samt børnekor. Og så er Indre Mission repræsenteret i menighedsrådet med to medlemmer efter i mange år kun at have haft én plads.

Tage Grønkjær fremhæver en nyskabelse, der har haft stor betydning for Indre Mission, og som begyndte først i 1970'erne. I dag en fast del af Indre Missions image. Det er bibelcamping og teltmøder i sommermånederne. De finder sted forskellige steder og har betydning for et større geografisk område end lige den lokalitet, hvor det store telt bliver slået op. Mange fra hele Thy samles de steder, hvor der er bibelcamping. Til teltmøderne kan der være op til 1500 mennesker.

For Svend Aage Jacobsen og Tage Grønkjær er der ingen tvivl om, at den danske folkekirke og Indre Mission er inde i en brydningstid, men Indre Mission er stadig den største vækkelsesbevægelse i Danmark: "Vi ved, at Gud også i dag gør undere, og i løbet af få år vil udviklingen vende, så missionshusene igen fyldes".

De begrundet det med, at de kristne unge, der er vokset op i Indre Mission i de senere år, nu stifter familie og hjem, hvilket giver grobund for en ny tilvækst. Men det er en kendsgerning, at udviklingen i samfundet har medført, at der mangler en generation i Indre Mission. Det er dem fra 40 til 60 år, der svigtede i de materielle opgangstider, da det åndelige for mange gled i baggrunden.

To sager og et ekko

Det handler om ord. I det ene tilfælde endda mange ord. Forargelige ord. I det andet et enkelt lille ét. Nej, vel egentlig to! Eller gør det nu *det*?

Det drejer sig om en sag - den sidste - der ender for en præsteret i Thisted og Viborg. Den anden bliver også endeligt afgjort ved landsretten i Viborg, det er i øvrigt en værre historie, helt til Christiansborg, til folketingets talerstol, for en kortere bemærkning, til lederartikler i aviserne landet over, så vidt kommer det.

Hvad vi *nu* skriver om? Feldbæk-sagen fra 1990erne og Haller-sagen fra 1970erne. Har du allerede glemt dem?

En præst og en forfatter. Snedsted-præsten Bent Feldbæk Nielsen, der i 1996 på grund af sit dåbssyn bliver fradømt embedet ved en præsteret i Thisted. Bekræftet ved landsretten i 1999. Thisted-forfatteren Bent Haller - i øvrigt dengang bosiddende i Sydthy - der i 1977 oplever, at en roman af et flertal i byrådets kulturelle udvalg bliver nægtet adgang til Thisted Biblioteks hylder.

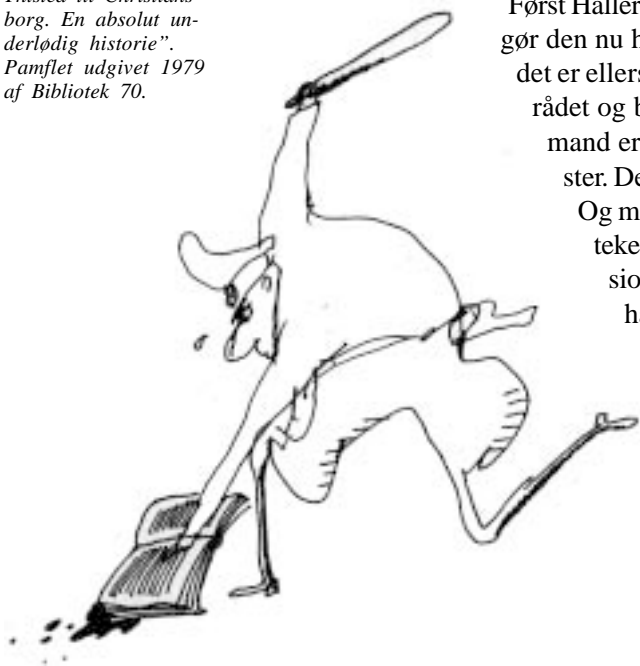
To sager der vækker genlyd landet over og bringer Thisted langt frem i de store avisers spalter.

Præste-sagen ser tilsyneladende enkel ud, men det viser sig hurtigt, at man skal være endog godt hjemme i de teologiske skrifter for at forstå, at det kan gå så vidt og ende med en præsteret. Eller måske er det stadig såre enkelt? Mere herom senere. En lektor, der forsøger at rede trådene ud i den offentlige debat omkring retssagen, bliver taget i almindelig skole af provsten, der påviser fejlslutninger og fejlkonklusioner. Så der er måske alligevel ikke noget at sige til, at almindeligt dødelige thyboer kan have svært ved at forstå den dybere baggrund for de to ord „til“ og „i“.

Først Haller-sagen. Siger den de unge noget i dag? Næppe! Det gør den nu heller ikke i 1977. Det er mere „de voksnes“ sag, det er ellers en ungdomsbog, og navnlig er det en sag for byrådet og bliver det især for det kulturelle udvalg, hvis formand er Venstre-manden Svend Thorup, senere borgmester. Det hele begynder på et møde i byrådet 1. november. Og med en ganske banal bevillingsansøgning fra biblioteket udvikler der sig en voldsom kulturpolitisk diskussion. Stridens genstand er Bent Haller og to foredrag, han har holdt på biblioteket. Og som han angiveligt har fået 1400 kr. for.

Det er Bent Hallers anden roman *Sabotage*, som politikerne ikke ønsker på hylderne. Den første *Katamaranen* har biblioteket anskaffet i et større antal eksemplarer, i øvrigt stærkt efterspurgt af lånerne. Men nu kan det være nok. Det er sproget, det er galt med. Det er både for plumt og for sjoflet - erklærer kulturudvalgets formand. „Vi mener jo, at der godt kunne siges de samme ting på et lidt pænere sprog, end der

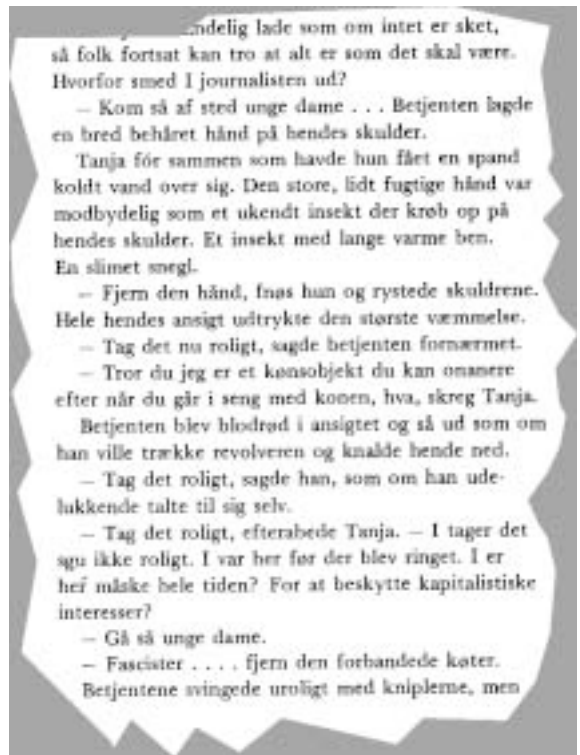
Mere end borgerskabets briller kunne holde til i Thisted. Per Marquard Otzen i "Fra Thisted til Christiansborg. En absolut underlødige historie". Pamflet udgivet 1979 af Bibliotek 70.

bliver brugt i de bøger“. Og politikernes erklærede opfattelse af, at det er dem og altså ikke bibliotekarerne, der i sidste ende bestemmer, bliver stadfæstet af landsretten et par år senere. Bibliotekarforbundet har anlagt sagen mod politikerne. Landsrettens dommere finder ikke, at den ledende bibliotekar har selvstændig kompetence til at træffe enkeltafgørelser i bogvalget. Det politiske flertal i et kulturudvalg kan således til enhver tid omstøde en afgørelse. Dommerne finder det heller ikke „på det foreliggende grundlag“ godtgjort, at politikerne i den konkrete sag har taget usaglige hensyn, da de forbyder købet af *Sabotage*.

Sagen er forinden nået vidt omkring i medier og folketaling. Kraftige opfordringer fra kulturminister og bibliotekstilsyn om at besinde sig viser sig at være nyttesløse. Thisted-politikerne står fast ved deres. Og får altså landsrettens ord for, at det er dem, der bestemmer. Først en snes år senere annullerer Thisted Byråd Sabotage-beslutningen. Der er dog én, der stemmer imod og en anden, der undlader at stemme. *Det vækker* nu ingen furor, den nye beslutning bliver nærmest taget til efterretning ledsaget af en undren over, at det først sker nu. Tiden har forlængst indhentet Hallerbogens virkelighed og det sprog, der har vakt så voldsom forargelse. Haller har været forud for sin tid med sin realistiske skildring af unges opvækstvikår i et betonmiljø. Bogen er nu en lille del af et omfattende forfatterskab på flere end et halvt hundrede bøger i næsten alle genrer. Mest romaner og noveller for børn og unge, manuskripter til børnefilm og børneteater. Han har lavet radio- og TV-arbejde, skrevet digte og artikler, malet, tegnet og formet skulpturer og meget mere. Selv om han også har skrevet bøger for voksne, er han først og fremmest kendt for sine mange børne- og ungdomsbøger. Med et sikkert greb om netop *sproget* formår han som få at skildre et afstumpet og goldt samfund, hvor menneskene ødelægger naturens balance og hinanden - som det bliver fremhævet i en forfatterpræsentation 25 år efter Sabotage-sagen og Thisted-politikerne. Hans indignation gælder i høj grad snæversyn og uforstand, der er med til at ødelægge samfundet, hvor der ikke er plads til dyr, mennesker og følelser.

Mens Thisted-politikernes Sabotage-beslutning endnu står ved

Tilfældig side i Sabotage. Det er sproget, det er galt med. Det er både for plumpt og for sjofelt for kulturudvalgsformand – senere borgmester – Svend Thorups smag.

En farlig karl. Det var politikernes mening om Bent Haller. Forfatteren selv tog det nu ikke så tungt.

Sabotage-sagen har sin egen dramatik. Her saboterer byrådsmedlemmer et møde i HK-huset. De går i protest. "Vi vil ikke være til grin!" erklærer de.

Det var konstitueret overbibliotekar Birgit Høyrup, der på bibliotekets vegne ledede Haller-slagets gang. Her lægger hun sagerne på bordet ved et møde mellem politikere og bibliotekarer i HK-huset, der tog en lidt uventet begyndelse med udvandringen af seks byrådsmedlemmer.

magt - og bibliotekarerne i Thisted altså må sige nej til eventuelle lånere - bliver Bent Haller prisbelønnet af kulturpolitikere og biblioteksfolk et andet sted i landet for indsatsen for børne- og ungdomslitteraturen. Og fremhævet som den eneste nulevende danske forfatter med en dom for at være „underlødige“. Den står heldigvis alene, som det bliver udtrykt. Som et ekko fra en svunden tid, men stadig med gyldighed for Thisted og omegn. Uden for al konkurrence - en grotesk situation. Næsten som taget ud af en af Hallers bøger.

Møgspreder

Men lad os skrue tiden tilbage til november 1977. Haller-debatten er på sit højeste, og der er indkaldt til et møde mellem politikere og bibliotekarer. Det får en dramatisk optakt. Seks politikere udvander. Det er den konservative gruppe og repræsentanten for Kristeligt Folkeparti. „Vi følte os til grin, og så var vi rørende enige om at gå“, erklærer den konservative ordfører Georg Langkjer til Thisted Dagblad. Og avisen fortsætter: „Byrådsmedlemmernes effektfulde demonstration kom, fordi bibliotekarerne ikke ville deltage i mødet, hvis kommunens ledende skolebibliotekar, Preben Pedersen, var med. Borgmester Holger Visby (V) havde på forhånd bedt Preben Pedersen deltage. Han havde aftalt med den konstituerede overbibliotekar Birgit Høyrup, at Preben Pedersen skulle være med som observatør uden taleret. Det ønskede de øvrige bibliotekarer imidlertid ikke, fordi skolebibliotekaren intet havde at gøre med folkebibliotekets bogvalg, og de holdt sig i første omgang uden for salen i HK-huset på Sofievej, hvor mødet skulle foregå. På et tidspunkt blev Preben Pedersen bedt om at gå udenfor, så byrådsmedlemmerne og bibliotekarerne kunne prøve at nå til enighed. Lidt senere kom borgmesteren ud og foreslog skolebibliotekaren, at han undlod at deltage, og det blev de enige om, men det var, da borgmesteren igen gik ind i salen for at meddele, at Preben Pedersen ikke deltog, at de seks besluttede at forlade salen“, rapporterer avisen.

Så vidt og måske så godt. Det er ikke noget byrådsmøde, men et orienterende møde for hele byrådet, som biblioteket har ønsket, fordi flere byrådsmedlemmer på det omtalte byrådsmøde tidligere på måneden meget skarpt har kritiseret, at Bent Hallers bøger står på børnebiblioteket, samt at samme bibliotek har givet forfatteren 1400 kr. for to foredrag. Georg Langkjer uddy-

ber udvandrings-beslutningen: „Det tjente ikke noget formål at blive. Det var aftalt med fru Høyrup, at den stedlige presse skulle indbydes, og at de blade, der i øvrigt selv henvendte sig, kunne komme med. Da hun kom tilbage til biblioteket, ringede hun og sagde, at ingen andre end byråd og bibliotekarer skulle med. Det har i denne sag været sagt, at vi går ind for censur, men dette kan vist kun tolkes, som om bibliotekarerne vil censurere“.

For Hunstrup-præsten er der ingen tvivl om, hvem der har ansvaret for bibliotekets bogindkøb - det har politikerne. „Vi finder det urimeligt, at skikkelige borgere skal betale til noget, som de hellere vil bekæmpe. Vi øver ikke censur, men har forpligtelser til at give pengene ordentligt ud. Biblioteket er vant til at være en kulturspreder. Det skulle nødig udvikle sig til at blive en møgspreder“.

For partifællen Henning Poulsen tegner der sig dette billede: „Der kommer venstreorienteret ensretning ind ad bagdøren på Thisted Bibliotek. Det er ikke alene Hallers, men f. eks. også den svenske forfatter Hans Erik Hellbergs *Kys og kram*, som ikke hører hjemme på et børnebibliotek. Vi ønsker den fjernet - og den er også blevet fjernet“. Svend Thorup (V), kulturudvalgsformanden, bliver også spurgt, om der er andre bøger på Thisted Bibliotek, som han mener bør væk af samme grund, fordi sproget er for provokerende: „På alle biblioteker findes der vel flere bøger, som jeg mener godt kunne undværes, og der er da bl. a. én, der hedder *Barn og barn imellem*“.

Censur-spøgelset dukker hele tiden op og er baggrunden for en underskriftsindsamling og støtteerklæringer til bibliotekarerne i avisen. Gymnasieelev Troels Kjær kan overrække borgmesteren resultatet af indsamlingen: 750 navne mod „byråds-censur“. Og en ny bibliotekssag er måske under opsejling i disse novemberdage i 1977. Den går ud på, at biblioteket udøver venstredrejet censur. Et tidligere socialdemokratisk byrådsmedlem og formand for Socialdemokratisk Forening vil læse bogen om Vietnam-krigen *De grønne baretter*, men han

Skal historien gentage sig?

Thisted Dagblad offentliggjorde d. 22. november 1977 dette åbne brev til byrådet og biblioteksudvalget i Thisted fra professor Erik Skinhøj, Københavns Universitets nuværende rektor.

• Som dreng i Thisted pinde det mig, at min by var kendt over land og rige for historiens sidste og mest tåbelige hekseproces. Den blev oven i købet foreviget af vor store komediedigter Holberg i »Hæveric eller Blind Alarm«.

Skal historien nu gentage sig? Skal Thisted så som genopliver af middelalderens og senere nazismens autodaféer, hvor man om end ikke kaster levende mennesker så i det mindste deres bøger på bålet? Det er, hvad Thisted vil blive kendt for, hvis Biblioteksudvalget og Byrådet gennemfører udrensningen af Bent Haller's bøger fra biblioteket.

Vi har langsomt kæmpet os fri for den censur, som bl. a. for knapt 200 år siden ramte vort nu så højt hædrede bysbarn: Malthe Conrad Bruun. Malthe Conrad Bruun's forbrudelse var, at han afslørede dædelsens bigotteri, fariserisme og døb-

beltsmoral. Det samme gør en betydelig digter som Bent Haller i dag.

Dybt personlig engageret, følelses- og forstående skildrer han den ungdom, som går til grunde i vor tids »centenkultur«. Han kender den, forstå dem, taler og skriver deres sprog, og hans frefatterskab er et råb om hjælp, før det er for sent. Han afslører, at vort land ikke bare er »et yndigt land« og »Danmarks dejligst sang og væng«. Derfor skal han nu stenes som samfundsfjende og revolutionær.

Kan man ved hjælp af censur lukke munden på ham og ligesindede, kan vi måske en kort tid ændre lulle os ind i idyl. Men de problemer, han behandler, er hurtigt voksende kendsgerninger, ikke alene i Aalborg. (hvor bøgerne foregår), men også i Thisted, og hvis man blot lukker øjnene og ørerne, er katastrofen nær.

ERIK SKINHØJ

Fra bibliotekarernes pamflet om Thisted-sagen, der blev udgivet i 1979.

Thyboer mod censur. Gymnasieelev Troels Kjær overrækker borgmester Holger Visby resultatet af en underskriftsindsamling mod "byråds-censur". 750 har skrevet under. Der er andre røster på egnen end dem, man kunne høre i byrådet.

Det var ikke alene journalister og leder-skrivere, der fik øje for, at Thy var andet end Thy-lejr. Thy spillede skam på stort klaver, når det kom til stykket. Bladtegnerne havde kronede dage - som her Bo Bojesen. Når så meget andet er glemt, så er det måske en tegning som denne, der lever videre i de danskes historie ...

Glamrøster - senere havnefoged - Niels Rosenberg førte sin egen frihedskrig med grøn baret på Thisted Bibliotek. 1977.

får ifølge Morgenavisen JyllandsPosten tilbudt en bog om de tyske terrorister i Baader-Meinhof-gruppen, som man vil skaffe hjem til ham. „Jeg troede ikke den pågældende fremtrædende socialdemokrat, da han fortalte, hvilken medfart han havde fået og gik derfor selv på biblioteket for at låne *De grønne baretter*“, fortæller glamrøster, senere havnefoged Niels Rosenberg. „Jeg blev afvist med en besked om, at denne højredrejede bog var fjernet fra hylderne. Min hjemmelsmand var mere halsstarrig. Han gik igen til biblioteket og truede med at blive siddende, indtil man fandt *De grønne baretter* frem fra skjulestedet.

Det skete i løbet af 10 minutter. Det er herefter min opfattelse, at bibliotekarerne udøver venstredrejet censur“.

Det fyger med beskyldninger og påstande. Så meget at borgmester Holger Visby overvejer at sende en protest til Ritzaus Bureau for kolportering af fordrejede sensationshistorier over det ganske land: „Hele balladen opstod jo på grund af et fordrejet interview med mig. Andre massemedier sprang på vognen. Sandheden er, at der faldt nogle spontane udtalelser i Thisted Byråd om biblioteket, men nogen sag om censur eller andre indgreb har aldrig stået på byrådets dagsorden. I byrådsprotokollen findes ikke en linje om alt dét, der har optaget massemedierne så meget“. Og så undrer borgmesteren sig over, at en folketingsmand på grundlag af usandheder kan få en minister til at afgive et svar, der er uden relevans.

På nævnte byrådsmøde er socialdemokraten Ole Vagn Christensen, slagteriarbejder og senere folketingsmedlem, den eneste, der tager biblioteket (og Bent Haller) i forsvar. „Det er sørgeligt, hvis vi nu i byrådet skal til at bestemme, hvilke bøger der skal stå på bibliotekets hylder. Litteraturen er bedst tjent med, at alle genrer er repræsenteret. Må Bent Hallers bøger ikke være på biblioteket, var der vist andre, der heller ikke måtte være der“. I Slagteren, slagteriarbejdernes landsblad, følger han det op med bl. a. denne bemærkning til de borgerlige byrådskolleger: „Dette er i virkeligheden et eksempel på, at såkaldte begavede og folkevalgte mennesker forsømmer at bruge deres forstand og fantasi. De kan ikke se skoven for bare træer - ikke se samfundet for bare vælgere“.

De unge læsere

Men de større børn, de helt unge da - dem som politikerne vil beskytte mod den farlige Haller og den påståede venstreorientering? Hvordan ser verden ud for dem? *Katamaranen* og *Sabotage* er bøger for større børn. De er skre-

vet for børn i nogenlunde den aldersklasse, personerne i bøgerne har, men indtil nu har debatten kun involveret voksne. En rundspørge i den lokale avis blandt disse større børn og helt unge i Thisted (13-16 år) viser, at de stort set ikke er forargede, men derimod synes, at der er opstået „for meget blæst om ingenting“.

Og rundspørgen afslører, at de unge følger godt med i, hvad der sker omkring dem. Ingen har været bange for at sige deres mening.

Et par eksempler: Pia Petersen, 13 år, „snart 14“, fra Østre Skole: „De voksne ville have godt af at læse Bent Hallers bøger. De vil nemlig ikke tro, at der er børn, der taler sådan. Det vil være forkert at fjerne dem fra bibliotekets hylder. Er det ikke sådan, at jo mere forbudt noget er, desto mere spændende bliver det?“. Lene Gjerløff, 15 år, Borgerskolen: „Bøgerne kan medvirke til at få øjnene op for, at der er noget galt i samfundet, og at det måske er tiden at gøre oprør imod det. Den mangel på kærlighed fra forældre, som Haller beskriver, er væsentlig at holde fast ved og diskutere“.

Det var to ubetinget positive - her er en lidt mere forbeholden mening fra Anne Søndberg, 15 år, Borgerskolen: „Jeg bryder mig ikke særlig meget om *Katamaranen*. Jeg synes ikke, den er direkte anstødelig, men for mig står handlingen lidt i baggrunden for det dårlige sprog. Jeg vil ikke anbefale den til min lillebror“. Henrik Houmark Eriksen, 15 år, Tingstrup Skole: „Det sprog tales der - også her i Thisted. Naturligvis skal *Katamaranen* og *Sabotage* stå på biblioteket. Debatten er kommet op på et plan, hvor den ikke hører hjemme. Der er både værre og bedre bøger - så hvorfor skændes?“. Birgitte Grøn, 15 år, Tingstrup Skole: „Jeg er ikke spor forarget, men jeg synes ikke *Katamaranen* skulle have haft en børnebogspris. Den er ikke egnet. Den er faktisk mere for voksne end for børn. Men jeg synes stadig børn skal kunne låne den på biblioteket. Det ville være forkert at fjerne den“.

Endelig Tommy Neesgaard Hansen, 16 år, Tingstrup Skole, der mener, at *Katamaranen* hører hjemme på biblioteket - men ikke børnebiblioteket. „Den bør flyttes ind på de voksnes bibliotek. Det er jo alligevel mere for voksne, Bent Haller har skrevet den“.

Nej, forargede er de ikke, disse unge thistedboer. Og avisen tager hatten af for, at de i en så ung alder har evnet at gennemskue både sprog og handling. „Hallers sprog overskygger faktisk noget af handlingen, og at det er et bedre opslagsværk i uartige udtryk kan de også forsvare. At forbyde bøgerne er for langt at gå“. De unge er enige om, at der må være frihed til at låne og læse, hvad man vil. Bortset fra det lille kompromisforslag om at flytte bøgerne fra børnebiblioteket til de voksnes afdeling.

De „rigtig“ voksne er ikke helt på linje. I al fald ikke flertallet i byrådet og dets kulturelle udvalg, der vil have hånd i hanke med, hvad der nu kommer op på bibliotekets hylder. Og får medhold i landsretten.

Set på afstand er det jo en kulturkamp, der bliver ført i Thisted. Der bliver kigget godt med fra sidelinjen over det ganske land. Og der bliver skrevet både for og imod. Presseklippene om *Thisted-fejden* fylder i alt otte vespækede ringbind, der - om fornødent - kan studeres på Thisted Bibliotek. Alene 31 ledende artikler blev der skrevet i aviserne - chefredaktører i alle afskyninger *må* give deres mening til kende.

Anne Søndberg, 15 år: "Ikke direkte anstødelig, men nu ikke noget, jeg ville anbefale til min lillebror".

Fem mænd og en kvinde samlet omkring en tår kaffe og en lille kage på et rundt fad. Langt fra den virkelighed, som Bent Haller beskriver. Og snakken over bordet er et andet end dét, personerne i bøgerne må betjene sig af. Thisted Byråds kulturelle udvalg og for bordenden konstitueret overbibliotekar Birgit Højrup. Fra venstre Anton Odgaard (S), Vestergaard Tange (K), Alfred Overgaard (V), Tage Salomonsen (S) og formanden for udvalget, Svend Thorup (V), senere borgmester i storkommunen. 1977.

Kristeligt Dagblad-vignet. Fulgte Feldbæk-sagaen gennem det teologiske og retslige system.

Ikke magi men ørkenvandring

Men lad os rykke nogle felter frem - frem til 1990'erne da en ny sag optager Thy og vies stor interesse i medierne.

Præste-sagen fra Snedsted.

Kernepunktet i denne sag, der af mange blev betragtet som „historisk“, er dåbens rolle i den evangelisk-lutherske tro, som praktiseres i folkekirken. Forenklet udtrykt mener Bent Feldbæk Nielsen, at dåben ikke sikrer barnet „Helligånden med syndsforladelse og det evige liv“. *Det* kommer først med selve troen, mener han og erklærer dermed, at voksendåb er at foretrække frem for dåb af ubevidste spædbørn. Ved at bruge udtrykket „Jeg døber dig *til* Faderens, Sønnens og Helligåndens navn osv.“ finder præsteretten i Thisted i 1996 - og senere en præsteret under landsretten i Viborg - at den 60-årige Bent Feldbæk Nielsen forkynder dåbsritualet i strid med praksis i Folkekirken. Ordene skal retteligt lyde: „Jeg døber dig *i* Faderens, Sønnens osv.“

„Min funktion har været at råbe vagt i gevær, og det er da et klart ømt punkt for folkekirken, fordi man her i dag automatisk bliver medlem. Hvis man ventede med barnedåben, ville folkekirken få et problem“, siger Bent Feldbæk Nielsen efter dommen til de mange pressefolk, der har fulgt sagen.

Fem af de seks dommere i præsteretten stemmer for afskedigelse af Snedsted-præsten, som i sit dåbssyn bliver fundet skyldig i tilsidesættelse af det evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag. Bent Feldbæk Nielsens „en mands-korstog“ og den efterfølgende dom får ingen personlige konsekvenser for sognepræsten, der allerede inden sagens behandling har besluttet at gå på pension. Sammen med sin hustru Kirsten er Feldbæk Nielsen flyttet fra præstegården i Snedsted til Sundby, hvor de har overtaget den gamle direktørbolig for det nedlagte Sundby Jernstøberi. Og på grund af sagens

særlige karakter slap han for at betale omkostningerne og udgifter til den beskikkede juridiske bisidder.

Præsterettens dom stemmer i øvrigt overens med holdningen blandt landets præster. Inden dommen har Kristeligt Dagblad spurgt godt 360 præster - svarende til en femtedel af landets præster - om Bent Feldbæk Nielsens dåbssyn kan rummes inden for folkekirken. 74 pct. svarer nej - 17 pct. ja.

Snedsted-præsten har fået adskillige henstillinger og tilrettevisninger fra både den nuværende og den tidligere biskop om at bringe sig i overensstemmelse med folkekirkenes luthersk-evangeliske dåbssyn. Det har han ikke ønsket, idet han har fastholdt, at hans forståelse er den rette, og at den - efter hans mening - er i overensstemmelse med Det nye Testamente.

Der er heller ingen tøven hos Bent Feldbæk Nielsens foresatte, provsten i Hillerslev, Johan Thastum, når han i den offentlige debat omkring sagen skal præcisere, hvad han mener er sagens kerne - som f.eks. i det i indledningen nævnte svar til lektor Henrik Bolt-Jørgensen, der ved at gå tilbage til kilderne har gjort et forsøg på at nuancere baggrunden for dét, der efter *hans* opfattelse nu er på færde i Snedsted. „Det lutherske dåbssyn har ikke noget med magi at gøre, som Henrik Bolt-Jørgensen antyder. Når den påstand dukker frem, skyldes det formentlig, at Bolt-Jørgensen ikke har øje for, at troen og dåben i luthersk forstand netop har karakter af gave, dvs. en begivenhed, som bliver den enkelte til del“, understreger provsten. „Gyldigheden er aldrig afhængig af menneskets oplevelser, meninger eller holdninger“.

Sagen drejer sig ikke om ”i” eller ”til”. Heller ikke om, hvem der har ret. Men derimod - i al sin enkelhed - om, at sognepræsten i Snedsted har en anden forståelse af dåben end den, der hører hjemme i folkekirken. Martin Luther bygger i følge provsten ikke sit dåbssyn på forståelsen af et par små forholdsord i Det nye Testamente, „som sognepræsten i Snedsted påstår“. Det er han (altså Luther) for stor en teolog til. „Han har gjort den opdagelse ved læsning af Det nye Testamente, at troen er Guds gave og ikke menneskers præstation. En gave er som bekendt noget, man får. På samme måde betragter Luther dåben. Det er Guds gave til det lille barn. Barnet får sin plads i Guds rige, fordi Gud vil det. Og det er Gud, der i dåben siger til det lille barn: „Du er mit barn“. Dåben er Guds handling“.

Et menneske kan afvise denne gave og samtidig forkaste Guds ord, troen og Kristus. Men dåben er stadig en realitet - den er fortsat Guds. Og det er dette lutherske dåbssyn, der ikke har noget med magi at gøre. Retssagen mod Snedsted-præsten angår helt centralt en luthersk kirkes forståelse af evangeliet: Gud som den handlende i dåben.

Bent Feldbæk Nielsen bragte Snedsted - og Thy - langt frem i den offentlige debat. I nævnte rækkefølge. Det var ikke alle lægfolk forundt at finde ud af, hvad sagen handlede om - dybest set. Klogere folk kunne nu også have svært ved at kloge i "Feldbæk-sagen". "Ordkløveri på højt plan". Det var overskriften på en artikel fra Ritzaus Bureau, der blev bragt i flere aviser landet over.

Da alt endnu var den rene idyl. Indsættelse i Snedsted Kirke. Til højre det nye præstepar Feldbæk Nielsen, i midten provst Georg Langkjær og hans kone, Annelise, og til venstre sognepræst Thomas Graversen, 1973.

40 år i menighedsråd

69-årige Poul Flye fra Indre Mission-listen genopstillede ikke ved menighedsrådsvalget i Snedsted i efteråret 2000. Men han havde også gjort det godt og ydet en værdifuld indsats - som det blev fremhævet fra alle sider. Han havde i godt 40 år været medlem af menighedsrådene i henholdsvis Ejerslev på Mors og Snedsted Sogn. Her var han formand fra 1992 til 1996. „Kirken har altid betydet meget for mig, og det skyldes vel, at jeg er opvokset i et indremissionsk hjem, hvor kirken og missionshuset altid har betydet meget“. Der var i øvrigt blevet et større fællesskab end tidligere mellem den grundtvigske del af menigheden i Snedsted og den indremissionske, der engang oprådte som to separate grupper. Og Poul Flye nød stor respekt i begge lejre. Det skyldtes ikke mindst den indsats, han ydede som formand under Feldbæk-sagen, hvor han ikke mistede tråden, men byggede sine argumenter på saglighed. For ham var sagen afgørende. Personspørgsmål kom i anden række. „Jeg har til denne dag levet i, og min tro har knyttet sig til, at Gud ved min dåb greb ind i mit liv og gjorde mig til sit barn. Feldbæks dåbssyn har ikke ændret mit syn på barnedåben - måske nærmere befæstet den“, erklærede Poul Flye gang på gang i kampens hede. Han lagde dog ikke skjul på, at de personlige omkostninger ved dåbssagen var store. Det havde de været for Feldbæk, men også i høj grad for menigheden i Snedsted. Mens Feldbæk selv valgte at tage kampen op for et ændret dåbssyn, var menigheden blevet taget som gidsler. Poul Flyes tilføjelse er vigtig - for den hører med til at karakterisere ham som den samtalens mand, han altid havde været, næsten trods alt: „Feldbæk og jeg kan stadig drøfte tingene, også denne sag. Her må vi blot konstatere, at vi er uenige!“

Poul Flye, 1970.

Sagen mod Bent Feldbæk Nielsen begynder tilbage i 1993, da 27 med-lemmer af menigheden i Snedsted bl.a. med tilknytning til ungdomsorganisationen FDF/FPF henvender sig til bisoppen i Ålborg for at få en afløser „af en mere almen folkekirkelig observans“ på sognepræstens fridage og i hans ferie. Men allerede i begyndelsen af 1980'erne er der blæst om Feldbæk Niensens praksis med at døbe **til** - og ikke **i** - Faderens, Sønnens og Helligåndens navn. Han tiltræder som sognepræst i 1973.

Præsteretten i Thisted - den første af sin art her i landet efter vedtagelsen af en ny lov i 1992 om gejstlige prøvesager - ender med afskedigelsen af Bent Feldbæk Nielsen i 1996. Og efter yderligere to et halvt år bliver denne afgørelse så stadfæstet i Vestre Landsret.

Bent Feldbæk Nielsen glæder sig efter dommen i landsretten over, at afgørelsen ikke har været enstemmig.

En af de seks dommere - tre juridiske og tre teologiske - har en anden opfattelse end flertallet. Han erkender, at han på afgørende punkter har mere til fælles med frikirker som Baptistkirken eller Pinsemenigheden end med folkekirken. Men han har aldrig følt sig fristet til at forlade folkekirken. „Folkekirken har nærmest monopol på religiøst liv i Danmark, så det er dér, slaget skal slås, hvis man vil gøre noget for folket som helhed“, fortæller han Dagbladets Morten Kyndby Holm efter hjemkomsten fra Viborg. „For mig er målet ikke at have en menighed, der er enig med mig, men at finde frem til sandheden“. Feldbæk Nielsen understreger, at han i modsætning til f. eks baptisterne anerkendte barnedåben. Men frelsen kommer ikke automatisk i dåben. Den skal sikres i den efterfølgende dåbsoplæring.

Og hvad så i Snedsted - hjemme i sognet?

Ifølge avisen er det en glædens dag, at afskedigelsen af Bent Feldbæk Nielsen var blevet stadfæstet. Det var, hvad det tidligere menighedsråd ønskede, og formanden for det nuværende, Preben Dahlgaard, håbede, at sognets „ørkenvandring“ var slut. Feldbæk Niensens kontroversielle holdning havde for mange år siden splittet menigheden i Snedsted. Nogle havde skilt sig ud og var fulgt med den tidligere præst til Sundby. Dog kun et lille mindretal. „Den store del af sognet er trætte af sagen og er glade for, at der nu er kommet mere liv i kirken“, sagde Preben Dahlgaard med henvisning til den konstituerede præst, Helle Sommer Kjærgaard, der nød stor popularitet i menigheden. Reglerne om bopælspligt for præster forhindrede en fastansættelse (hun er gift med Vestervig-præsten Jørgen Kjærgaard), og menigheden skulle nu i gang med at søge efter en ny præst. Det blev Knud Bunde Nielsen, der blev indsat i embedet sommeren 1999.

Kroppen i bevægelse

Steen Stoltenberg kom første gang til Thy og Thisted i begyndelsen af 1970'erne. Han var 16 år, og familien Stoltenberg stod foran at skulle rykke teltpælene op fra Tåstrup ved København. Hans far, Martin Stoltenberg, var ansat på høreapparatfabrikken Oticon, der var i færd med at etablere en afdeling i Thy. Og nu var medarbejdere med familie på besøg i Thisted for at tage de eventuelle nye muligheder nærmere i øjesyn.

Hvad havde Thisted så at byde på af f. eks. nye boliger og fritidsinteresser? Det sidste havde den unge Stoltenberg et særligt godt øje til. Han var en ivrig håndboldspiller - og var håndbold nu også noget, man kunne give sig til i Thisted?

Familierne var blevet transporteret til Thy i fly og landede i den nye lufthavn i Tved. Det lovede jo helt godt. Og det så heller ikke værst ud, efterhånden som dagen og rundvisningen skred frem.

Så er det, de nye thistedboer kommer kørende op ad Toldbodgade og for enden af gaden - ud mod Store Torv - ser et pengebarometer, hvor antallet af bolde angiver, hvor langt byen er kommet i pengeindsamlingen til en ny sportshal i Thisted - til dét der skulle blive til *Thy Hallen*.

Helt galt kunne det med andre ord ikke stå til i Thisted.

Endnu bedre blev det, da unge Stoltenberg erfarede, at TIK spillede i samme blå og hvidstribede dragt som Tåstrup - så behøvede man jo slet ikke skifte klubdragt. En lærer derhjemme havde ellers tegnet et andet billede af Thy, da han havde trukket landkortet ned og peget på den nordvestlige del af Jylland og understreget, hvor langt væk fra alting man var i Thy med det vilde Vesterhav som nærmeste nabo. Thy var et sted hvor man aflønnede folk med bananer, man hiver ned fra træerne - som læreren havde tilføjjet

Thisted skal have en hal. En Thy-hal. Thy Hallen! Men det er noget, der koster, og der skal samles penge ind. Ved Store Torv rejstes et barometer, der viser hvordan den økonomiske situation ser ud her-og-nu. Og det sker ved hjælp af - ja, af bolde ... hvad ellers? 1972.

"En ægte thybo bliver altid lidt ked af det, hvis man siger, at hans hjemstavn hører til idrættens U-land. Og hvis man så spagfærdigt fortsætter med, at afstandene ude i det vestlige vel nok sætter sine begrænsninger for topidræt, at der er for langt fra Thy til det øvrige land, så svarer han mut: "For langt til hvad?"

B.T. 1975

Det er adskillige tusinder af den håndboldspillende ungdom, der hvert år samles til Thy Cup i Thy Hallen. Et imponerende arrangement der kræver et organisatortalent af ligeså stort format. Og det er hvert år en succes. Her er vi med ved åbningen i 1980.

for at understrege det alvorlige projekt, en udvandring fra Tåstrup til Thisted ville være ...

Steen Stoltenberg var nu ikke sådan at forskrække, og med udsigterne til en ny sportshal var der ikke noget at betænke sig på. I al fald ikke for hans vedkommende. Og netop denne hal - *Thy Hallen* - skulle Steen Stoltenberg i de følgende årtier komme til at lægge mange timer i. Som aktiv håndboldspiller og som leder og formand for håndboldspillerne. Og i nogle hektiske dage mellem jul og nytår i adskillige år: Thy Cup! Steens far, Martin Stoltenberg, kommer også ind i Thisted Idræts Klubs rækker og bliver en overgang formand - i øvrigt i en turbulent periode.

Sports- og idrætslivet i Thy har fostret mange talenter og skabt store resultater - også internationalt - men Thy har et andet og særligt talent, der i høj grad har været medvirkende til at befæste navnet Thy landet over. Det er som arrangør af store "begivenheder" med mange aktører. Thisted har således lagt landeveje til den danske elite inden for cykelsporten, og det høstede ros og anerkendelse.

Thy Cup er det mest omfangsrige, men altså et blandt flere storarrangementer. I de sidste decemberdage transporteres flere tusinde håndboldspillere i alderen 8 til 16 år plus et hav af holdledere og trænere i særtog til Thisted. I 2001 var det 3000 unge, der spillede håndbold først og fremmest i Thy Hallen, men ellers i alle egnens haller.

"Jeg bliver lige overrasket hvert år over, hvor hårdt arbejde Thy Cup er. Vi overlever på vores gode humør", erklærede Steen Stoltenberg til den lokale avis. Han var formand for Thy Cup-udvalget, som for 24. gang havde stablet et af Danmarks største ungdomsstævner inden for håndbold på benene.

Den unge mand yderst til højre er Frits Christensen, sportsjournalist ved Thisted Dagblad, der i 1972 står i spidsen for den komité, der skal kåre "årets sportsnavn". Til venstre sidder Tage Salomonsen, der var formand for TIK. I øvrigt blev det Thisted Amts Skytteforenings ungskyttehold, der løb med æren dette år.

Bag ham og udvalget stod ikke færre end 450 frivillige hjælpere, der fik det hele til at glide. *Det* er noget, der er blevet bemærket ude i landet: Den lokale opbakning.

Thisted Cup er et fodboldstævne, et sommerarrangement, og da det i 2002 blev arrangeret for 12. gang var det med 800 unge fodboldtalenter fra Danmark og Norge. Og med 240 hjælpere på sidelinjerne.

Et „ægteskab“ med TIK

Da familien Stoltenberg ankom til Thisted hed den lokale sportsjournalist Frits Christensen, senere sportsredaktør på Morgenavisen Jyllands-Posten, og han fortæller til købstadshistorien om Thisted-årene (1969-1973):

”Det var i den periode, Thisted fik sin lufthavn, så transportmulighederne blev forbedret, hvis Thisted IK’s bedste fodboldhold skulle rykke op i 3. division. Det skete dog aldrig.

I mit „ægteskab“ med TIK, der var præget af den mangeårige formand Tage Salomonsen, var Thisted et typisk elevatorhold mellem Jyllandsserien og Danmarksserien.

I foråret 1969 var man fuld af optimisme efter oprykningen til Danmarksserien med store angrebstalenter som Mogens Knudsen og Christian Mouritsen. Førstnævnte var dog stærkt plaget af skader, men han gjorde comeback i den første kamp, jeg fik fornøjelsen af at referere.

Modstanderen Hjørring stillede op med den senere landsholdsspiller og udlandsprofessionelle Ejgil Nielsen og vandt 1-0.

Ugen efter brød balladen ud i TIK, da Tage Salomonsen fyrede træner Svenning Pilgaard, hvorefter boldudvalget med Poul Erik Kristensen som formand - typografen og den senere halinspektør - trak sig tilbage i protest mod fyresedlen.

Under den nye træner, Erling Wulff fra Nykøbing, kulminerede sæsonen

Alletiders sportsnavne

Thisted Dagblad har sammen med læserne kåret Årets sportsnavn siden 1969:

- 1969** Mogens Neergaard, Thisted Badminton Klub
- 1970** Morten Andersen og Erik Oddershede, Thy Motor Sport
- 1971** HSH 69's håndboldpiger
- 1972** Thisted Amts Skytteforenings ungskyttehold
- 1973** Egon Pedersen, Thy Cykle Ring
- 1974** IF Nordthy's ynglinge A-hold
- 1975** Torben Christensen, Thisted Badminton Klub
- 1976** Niels Christensen, Thisted Badminton Klub
- 1977** Carsten Nyby, Thisted Motor Sport

På arbejde. "Stadion-Peter" var i mange år opsynsmand på det gamle stadion i Dragsbæk. 1986.

med nedrykning sidst i oktober med resultatet 5-5 mod Vejles divisionsrækker.

Året efter måtte Mogens Knudsen definitivt stoppe karrieren samtidig med, at Christian Mouritsen skiftede til en karriere på Randers Frejas divisionshold. (Mogens Knudsen fik dog senere comeback, red.).

Efter et par sæsoner med københavneren Thorvald Hansen som træner blev det Børge Pedersen, der i 1972 spillede Thisted tilbage i Danmarksserien med den tidligere Snedsted-angriber, Børge Søndergaard, som suveræn topscorer med 16 mål. Men allerede året efter gik turen tilbage til Jyllandsserien.

Men Thisted var også andet end fodbold i de år. På håndboldsiden var træneren Herman Andersen klubmanden, der altid trådte til, når det viste sig umuligt at finde kvalificerede trænere, og efter mange år i serie 1 lykkedes det at spille sig op i kvalifikationsturneringen for både herrer og damer. Hos herrerne var Helge Yde og Ole Eriksen, der kom fra Hundborg/Snedsted/Hørдум, de mest markante.

Svæveflyveklubben Svæveithy var en meget aktiv forening med Chr. Bornerup som formand og Godtfried Sommerlade som instruktør. Klubben rykkede dog over i konkurrenten Morsø Folkeblads lokalområde i Tødsø på Mors. Præcist hvorfor, husker jeg ikke.

Thisted Badmintonklub udklækkede mange talenter i de år. Mogens Neergaard var et af dem. På Dagbladet besluttede vi for første gang i 1969 at kåre Årets Idrætsmand i Thy, og Neergaard blev den første, der løb med æren. Han skiftede senere til Triton Aalborg, mens spillere som Eva Carlsen (KBK) og John Braskhøj og Else Jeppesen (begge Skovbakken) også forlod barndomsklubben i Thisted".

Det var som nævnt i de år, planerne om at bygge Thy Hallen tog form. Som Frits Christensen husker det, var det elinstallatør - og senere viceborgmester - H. M. Mortensens hjertesag. Frits Christensen havde personligt fornøjelsen af at sidde i haludvalget med sparekassedirektør Poul Jensen som den drivende kraft, og selv om det var en politisk varm kartoffel i mange år, var det svært at se i dag, hvordan Thisted og Thy kunne have klaret sig uden. Ja, mon ikke!

Frits Christensen husker "markante personligheder" uden for sportens verden og nævner biografier Gunner Obel, der åbnede sin femte biograf i Aalborg, mens en ung og rebelsk Jens Okking til tider væltede sig rundt på byens diskoteker. "Kedeligt var det aldrig. At være ung reporter dengang var et privilegium, man godt kunne have undt nutidens unge mere formstøbte journalistpraktikanter".

Bredde og elite

Vi rykker nu et par år frem i tid. 1975. Det er avisen B.T., der er på besøg i byen under overskriften "Den folkelige idræt i Thy har rødder i enhver thy-

bo, men eliteidrætten er på vej". Avisen beskriver indgående situationen her i midten af 1970'erne og peger indirekte på de problemer, der i de kommende årtier - ofte under dramatiske omstændigheder - kommer til at præge først og fremmest TIK. Forholdet mellem bredde og elite - og en idrætsklub, der er så vidtfavnende, at det må få konsekvenser. Først fodboldspillerne og siden svømmerne skiller sig ud i selvstændige klubber.

København-avisen beskriver Thisted som en by, hvor idræt er en del af hverdagen og i langt højere grad end i større byer, hvor eliteidræt nok har bedre kår, men hvor den folkelige idræt "bliver mast mellem asfalt og brosten".

I den lille by trives den folkelige idræt frodigt, "fordi alle kommer hinanden mere ved".

Og en lille by, det er Thisted set fra København:

"Men alligevel er idrætten i Thisted andet og mere end folkelig idræt. B.T. mødte det i den store imponerende Thy-hal, som er centret for al idræt i byen. Her i denne hal mødes motionisten og eliteidrætsmanden side om side. I et fællesskab, der gør Thisted Idrætsklub til en af landets mest vidtfavnende".

Fodboldafdelingen har 7-800 medlemmer. Førsteholdet spiller i Jyllands-serien. Mogens Knudsen, målfarlig forward, fremhæves som et af de store "navne" med udtagelse til Pressens U-hold. Badmintonklubben har 250 medlemmer, og da Mogens Neergaard spillede for klubben, kunne man smykke sig med to europamesterskaber i ynglingerækken vundet i doubler. Klubben spiller i 2. division, og der er konstant 200 tilskuere til kampene. Håndboldafdelingen har 7-800 medlemmer og kan regne med ligeså mange tilskuere, når Thisted spiller hjemmekampe i den jyske kvalifikationsturnering. Idrætsligt set ligger Thisted Volleyball Club bedst placeret med et herrehold, der ligger i den landsdækkende 2. division. Det giver en masse anstrengende rejser. Og økonomiske tømmermænd. Spillerne må betale store beløb til disse rejser. Suverænt største afdeling i Thisted Idræts Klub er svømmeafdelingen. Den har i følge B.T. ikke færre end 1400 medlemmer, "som har ganske vidunderlige forhold i den nye svømmehal i Thy Hallen", som B.T.s reporter udtrykker det og fortsætter: "Det er altså den folkelige idræt, der trives bedst i Thy. Men måske er alligevel en udvikling på vej mod eliteidræt. Det store idrætsanlæg i Thisted uden for byen ligger nemlig som nabo til en række uddannelsesinstitutioner. Nu behøver de unge i Thisted ikke længere at drage udenbys".

Det var i omtalen af fodboldafdelingen og førsteholdet, avisen havde peget på problemet med Thisted og de unge idrætsfolk. Holdet spillede i Jyllands-serien, men havde gennem årene haft en omskiftelig tilværelse. Hver gang man havde en god spiller, kunne man være sikker på, at han på et eller andet tidspunkt rejste væk fra byen for at uddanne sig - og derefter dukke op i en storklub. Med de nye muligheder i Thistedes eget uddannelseskvarter kunne man gøre sig håb om at holde på de unge talenter i længere tid. Det skulle imidlertid blive i svømmernes rækker, de største "navne" dukkede op i 1980'erne.

Men mere herom senere.

1978	Anders K. Jørgensen, Boddum/Ydby Skytteforening
1979	Bjarne Kragh, Thisted IK
1980	Henry Meinby Pedersen, Thy Cykle Ring
1981	Bjarne Kragh, Thisted IK
1982	Sjørring Boldklubs drengehold
1983	Bjarne Kragh, Thisted IK
1984	Anette Jørgensen, Thisted IK
1985	Koldby/Hørdum/Hassing/Villerslevs drengehold
1986	Anette Jørgensen, Thisted IK
1987	Thomas Jørgensen, Thisted IK
1988	Susanne Pedersen, Pagaj, og Anette Jørgensen, Thisted IK
1989	Kurt B. Jensen, Thisted Amts Skytteforening
1990	Thomas Jørgensen, Thisted Svømmeklub
1991	Simon Bach, Thisted Svømmeklub
1992	Anja Yde Poulsen, Thisted Svømmeklub
1993	Koldby/Hørdum IF's serie 1
1994	TIK Håndbold, danmarksserieherrer
1995	TIK Håndbold, 3. divisionsherrer
1996	Ivan Nielsen, Thisted Svømmeklub
1997	Bedsted KFUM, 2. divisionsherrer
1998	Bedsted KFUM, 1. divisionsherrer
1999	Thisted FC's danmarksseriedamer
2000	Nors BKs jyllandsserieherrer

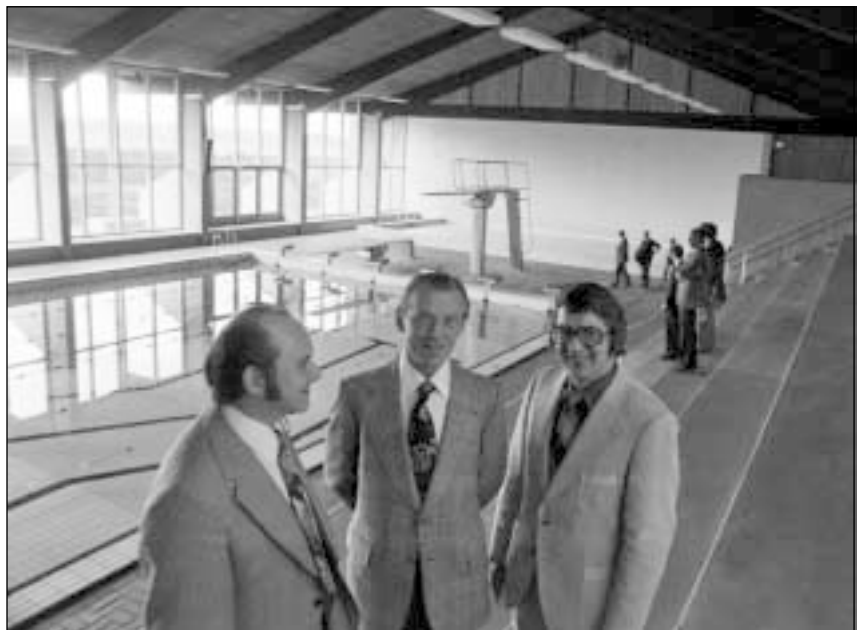
”Vi har ikke tid til at vente et minut længere”, erklærede H. M. Mortensen ved indvielsen af den hal, han var med til at tage initiativ til. 1987.

”Et topidrætsanlæg”

Vi bliver lidt længere i Thy Hallen. Andet sted fortælles Nors Hallens historie som et eksempel på opbakning og offervilje, *den* lokale entusiasme, der er baggrunden for de sportshaller, der blev rejst rundt om i Thy i 1970erne. Thy Hallen var den sidste i denne bølge og det største idrætsanlæg. Hallen omfatter bl. a. opvisningshal, træningshal og svømmehal og bliver ved den officielle indvielse i maj 1975 karakteriseret som *”en af de største og bedste idrætshaller i Nordjylland - virkelig et topidrætsanlæg”*. Og Thy Hallen var mere end 25 år efter fortsat en af de bedste danske haller med de mange faciliteter i ét kompleks: Tre idrætshaller, svømmehal, motionscenter og værelsesfløj. Kun økonomisk har hallen ikke levet op til forventningerne. Projektet blev for dyrt: 20 millioner kroner samtidig med en høj rente. Gang på gang har bestyrelsen måttet gå til byrådet med hatten i hånden, og i 1996 kastede den daværende bestyrelse og dens formand, Leon Jørgensen, håndklædet i ringen. Byrådet overtog herefter styringen af hallen.

Det var i 1971, en gruppe fremtrædende, men utålmodige personer i Thisted havde indkaldt til et borgermøde om realiseringen af en idrætshal, der havde været talt om i fire år på dette tidspunkt. Den spæde begyndelse var et læserbrev fra 1967 af guldsmed A. Henningsen, der pegede på behovet for en hal i Thisted. Forslaget blev ivrigt diskuteret på TIK’s generalforsamling i 1968, hvorefter Thisted Erhvervsråd nedsatte et haludvalg med elinstallatør H.M. Mortensen i spidsen. Man diskuterede indretning, økonomi og forskellige placeringer, bl. a. blev begge dyrskuepladser vurderet, men valget faldt på Lerpyttervej. I nærheden af det uddannelsescenter, der var under opbygning. Og i 1970 udarbejdede Thisted-arkitekterne Ib Lydholm og Poul Hansen et meget flot projekt med svømmehal, centerhal, skøjtehal og fri-luftsbad. Men økonomisk var det urealistisk. Vinderup-arkitekten Villy Frei

Ved vejs ende. Thy Hallen er rejst, og der er reception og fremvisning for pressen. Her er det i svømmehallen. Fra venstre sparekassedirektør Poul Jensen (formand for arbejdsgruppen), fuldmægtig Tage Salomonsen (formand for halbestyrelsen) og typograf Poul Erik Kristensen (halbestyrer). 1975.

Kroghs projekt blev valgt og godkendt af Thisted Byråd, men så løb projektet ind i et afgørende problem: Penge!

Og her var det, sparekassedirektør Poul Jensen, byrådsmedlem Søren Colting, dyrlæge Preben Knakkegaard, sportshandler Hans Nielsen og advokat Knud S. Lund tog initiativ til et borgermøde, der samlede 300 mennesker på Hotel Aalborg. Her blev nedsat en større interessegruppe, og det lykkedes i løbet af et år at skaffe en halv million kroner i startkapital. Det var mange penge i begyndelsen af 1970'erne. Og det var via boldbarometret ved Store Torv og Toldbodgade, man kunne følge med i forløbet af indsamlingen.

I 1972 blev Thy Hallens byggeudvalg og Viborg Amt enige om et samarbejde, der resulterede i, at gymnasiet fik lod og del i den træningshal, der skulle opføres. Og i juni 1972 vedtog Thisted Byråd endeligt at stille garanti for byggelån og det årlige driftsunderskud. Kommunen forærede samtidig Thy Hallen grunden på Lerpyttervej.

I 1973 blev projektet udbudt i offentlig licitation. På grund af forskellige omstændigheder blev det betydeligt dyrere end beregnet allerede før det første spadestik 1. november 1973.

”Vi har ikke tid til at vente et minut længere”, erklærede H. M. Mortensen, formanden for byggeudvalget. Måske også som en forklaring på tidspunktet. Klokkeren var syv morgen. 17. maj 1974 blev der holdt rejsegilde, og 3. og 4. maj året efter kunne hallen indvies officielt med Grete og Poul Kristensen som halbestyrere.

Thy Hallen markerede sig fra begyndelsen som arrangør af store stævner og landskampe. Håndboldlandskampe, danske svømmemesterskaber, gymnastikstævner med tv-transmission. Anslået en halv million mennesker går årligt gennem ”tælleapparaterne” til Thy Hallen. Værelsesfløjen har ca. 3000 overnatninger. Af store arrangementer er der Thy Cup i håndbold med ca.

Krop skal der til. Den skal også gerne tage sig ud. Thisted Vægttræningsforening præsenterer sig og sine ved et større arrangement i teatersalen ved Hotel Aalborg. 1985.

På hårdt arbejde. ”Studie 7” på Munkevej. Midten af 1980'erne.

Kropskultur i Kidoform. Motionscenter, aerobic, spinning, dans, fysioterapi, massage og zoneterapi. Og med combat, et verdenskoncept. Samme musik og samme bevægelser foran et spejl verden over. Et lille hjørne af den globale landsby indrettet i en del af det gamle posthus i Jernbanegade. Postbudene og postsorteringen er flyttet ud i en ny bygning i Thyarken ved Ringvejen.

Foto: Carl Chr. Andersen, 2002.

3000 deltagere, Thisted Cup i fodbold med op til ca. 1200 deltagere og Thisted Cup i svømning med ca. 600 deltagere. Og hertil skal lægges en halv snes gymnastikopvisninger hvert år. Men Thy Hallen lægger også gulv til en lang række ikke-sportslige arrangementer. Koncerter med tidens store navne inden for pop, rock og underholdning. Konferencer. Messer af alskens art. Generalforsamlinger – med det lokale bryghus' årlige seance som et af de store numre. Fester i stort format er Thy Hallen også egnet til.

Jo, det var rigtigt, hvad guldsmed Henningsen havde peget på tilbage i 1960'erne: Der var behov for en hal i Thisted!

17 skoler og institutioner bruger fast idrætsanlægget på Lerpyttervej. Det samme gør en snes foreninger. I midten af 1990'erne blev Thisted Senior Motion dannet, og 330 aktive medlemmer fylder godt i Thy Hallen den dag i ugen, hvor det går løs.

Thy Hallen - og de andre idrætshaller i Thisted Kommune - blev nye samlingssteder og omdrejningspunkter i storkommunen.

Kropskultur m.m.

Nye muligheder åbnede sig for indendørs sportsaktiviteter, nye sportsgrene

opstod, f. eks. kampsport af asiatisk oprindelse, som vi pludselig kunne læse om i den lokale avis. Foromtaler og referater efterfølgende i mandagens avis pressede hele tiden den lokale avis' "sættekapacitet" til det yderste. Og som først fandt sin endelige løsning med den nye avisteknik i 1980'erne. Hvor en mandagsavis fra f. eks. sommeren 1970 havde to sider sport - hvoraf det lokale højst optog den ene - er det i samme periode 2002 blevet til ikke færre end otte sider. Og med det lokale i absolut front i tekst og flotte farvebilleder.

Afslappet stemning ved Nystrupløbet 1979. Det er Herdis og Erland Dyrmann, der vinker til fotografen. De var kendte inden for en anden sportsgren, svømningen, og gjorde gennem mange år en stor indsats blandt børn og unge.

Man kan ikke uden videre sætte lighedstegn mellem antallet af sportsudøvere og tilskuerinteresse for begivenhederne. Avisens sportssider er selv blevet til arenaer, hvor hvert spark, hver bold og enhver anstrengelse på græs, halguld og i svømmebassin registreres. Sportsstoffet er blevet til underholdning for læsere og på sin vis frigjort fra dét, der skrives om: Kampen, løbet, konkurrencen! Det er alt sammen udtryk for den krops- og idrætskultur, der vinder frem i 1970'erne og 1980'erne, og som sætter nye skud i 1990'erne med fitness- og motionscentre.

Typisk for tiden er den nye funktion, som en del af det gamle posthus i Jernbanegade i Thisted får efter postsorteringens udflytning til Ringvejen. Det bliver til Helse & Fitness Center under navnet Kidiform. Og der reklameres med motionscenter, aerobic, spinning, dans, fysioterapi, massage og zoneterapi. Alene denne opremsning kan give åndenød i mangan en utidsvarende krop, der måske oven i hatten ligefrem kan føle sig som medlem af en anden klub, rygerne, som efterhånden kommer til at udgøre et jaget folkefærd. Selv på sygehuset var der kommet, hvad der blev karakteriseret som "en rygerpolitik".

Der er med helt andre ord bud efter thyboerne, der er meget at vælge mellem, der er mange idoler fra sport på tv og i aviser at leve op. Og der bliver ligefrem konkurrence mellem idrætsforeningerne om børnenes og de unges opmærksomhed. Forældrene har ofte travlt med at transportere dem til træning og

Gymnastikstævne og faneoverrækkelse ved Sjørring Volde i 1980'erne. Det er Per Knudsen, der er klar med hammeren. Lærer, korleder og foreningsformand.

Sport i jakkesæt. I al fald demonstration af en ny sport, der nærmest stormede frem over det ganske land og også fik tag i thyboerne. Golfklubben 1977.

Nye tider, nye krav, nye begreber: Sponsorer! TIK-formanden Carl-Gustav Larsen og sparekasens marketingchef Tom Lindskog underskriver sponsorkontrakt. Året er 1987. Året efter trak fodboldspillerne sig ud af TIK-fællesskabet og blev til Thisted Fodbold Club.

arrangementer. Det skal jo hænge sammen det hele. Arbejde, familie og fritid. I denne sammenhæng kan den traditionelle spejderbevægelse komme i klemme. Det er ikke længere så smart at vise sig med uniform blandt kameraterne. Sportsudstyret - trøje og bukser - er ligesom mere *in*.

Men også uden for hallerne blomstrede sport, idræt og motion.

Den folkelige idræt manifesterer sig ved de årlige gymnastikopvisninger i de smukkeste mulige rammer: Sjørring Volde. Og Nystrup-løbet er i mange år en begivenhed, der tiltrækker deltagere fra et stort område og i alle aldre. Engang den største begivenhed på egnen. *Det* er i 1981 med 4000 deltagere. 25 års jubilæumsarrangementet i 1999 har ”kun” 450 deltagere, men ”det var også flot og værd at arrangere et løb for”, som Ivan Jensen fra Hjerteforeningens Motionsklub udtrykte det forud for 2000-løbet.

”Tendensen er, at der bliver flere og flere deltagere i de store løb og færre og færre i de mindre. Det kan undre noget, når man ser, hvor mange der løber på gaderne - også i Thisted - men de kommer ikke til motionsløbene. Det sætter ellers ekstra kolorit på det, når man motionerer sammen med andre, men det er som oftest den gamle garde, der møder frem”.

En *tendens* i tiden, en *trend*. Nej, tiderne har det med aldrig at være, hvad de har været. Det er et *fritidssamfund*, der tegner billedet; det bliver tydeligere efterhånden, som vi bevæger os op gennem 1980'erne og 1990'erne.

Der dukker overraskende sider i dette nutidsbillede op.

Hvem havde forestillet sig, at golfspillet ville få et sådant omfang og tag i thyboerne, som det er blevet tilfældet? Nej, vel! Nordvestjysk Golf Klub har flere gange sprængt rammerne og har et af de smukkeste placerede golfanlæg i Danmark - i Nystrup Plantage. Efter at have været en inferiør og magelig overklassesport i den store kollektive bevidsthed, overhaler golf efterhånden på landsplan svømning og badminton og bliver fjerdestørste idrætsbevægelse efter fodbold, gymnastik og håndbold. Mens de andre sportsgrene hvert år dykker eller står stille, vokser golf med syv, otte, ni procent om året. Og

Nordvestjysk Golf Klub følger godt med i denne tendens i tiden.

Fællesskabet der bristede

Da B.T. var på besøg i Thisted i midten af 1970'erne, blev Thisted Idræts Klub fremhævet som en af de mest vidtfavnende i landet på dette tidspunkt. Det var ikke uden problemer at huse så mange afdelinger under det samme haltag. Der var en hovedafdeling og hovedbestyrelse, hvori sad repræsentanter fra disse specialafdelinger. Der blev talt meget om revision af vedtægter og struktur. Og midt i det hele kom udflytningen fra stadion i Dragsbæk til et nyt fodboldanlæg på Lerpytter.

Det var fodboldafdelingen, der havde bragt moderniseringen af vedtægter på banen - og det blev denne afdeling, der først ønskede at udtræde af fællesskabet. Alle forsøg på at få fodboldspillerne til at tænke "fællesskabstanker" - som det blev udtrykt - viste sig forgæves.

I november 1988 trak de sig ud af fællesskabet fra 1904, forlod TIK, og ændrede navn til TFC - Thisted Fodbold Club. Nye tider, der krævede ny struktur, var kommet til Thisted. De øvrige specialafdelinger fortsatte samarbejdet, men allerede året efter var der nye problemer. De handlede angiveligt om "pladsmangel" for såvel svømning som håndbold i Thy Hallen. Sådan husker en TIK-leder fra dengang det. Uenigheden tilspidse - og i februar 1990 trådte også svømmerne ud af fællesskabet. Volleyball har også forladt TIK i samme periode. Tilbage er TIK Håndbold og TIK Gymnastik, der fungerer som selvstændige foreninger. Den gamle Thisted Idræts Klub fra 1904 eksisterer ikke længere.

Skilsmissemellem TIK og fodboldspillerne skete i fuld fordragelighed og uden bitterhed. Det understregede begge parter. "Bestemt! Det ville intet formål tjene, om vi skulle gå og snerre ad hinanden", sagde Poul Erik Nielsen, der på generalforsamlingen tidligere på året nyvalgte til formand for TIK's hovedafdeling. Og fodboldafdelingens formand, Carl Gustav Larsen, var mindst lige så forsonende: "Det skal være en lykkelig skilsmisse".

Men hvorfor så i det hele taget skilles? Carl Gustav Larsen havde denne forklaring parat: "Tiden er løbet fra store enheder, også i idrætsverdenen. Eksempelvis vil fodboldafdelingen langt lettere kunne opnå støtte,

Limfjordssport

Sport på – eller ved fjorden. Øverst er der standerhejsning i Thisted Roklub 1973.

Derefter er det sejlerne Ole Larsen, Per Larsen og Kjeld Haaning efter hjemkomsten fra DM i juniorbåde 1977, som de havde vundet.

Nederst glimt af koncentration fra den overdækkede udskiftningsbænk på stadion i Dragsbæk.

Stadion blev efterhånden både for lille og også en smule nedslidt, men havde en af landets flotteste udsigter - ud over Limfjorden.

Det er i 1977.

VELKOMMEN HJEM! Hyldest til den danske mester Anette Jørgensen og sølvvinderen Bjarne Kragh efter de danske svømmesterskaber i Odense 1985.

En hovedstadsavis skrev - under dette billede - i 1975 om Mogens Knudsen: "Alle havde regnet Thisted's stortalent Mogens Knudsen for færdig i fodbold efter en ankelskade, men efter en operation er han klar i næste sæson".

økonomisk og på anden vis, fra sponsorer og forældrekrede, når man er sikker på, at hjælpen går direkte til afdelingen. Hver især har vi også nok i at overskue afdelingens, klubbens, egne problemer og finde ledere. Derfor er vi også imod den foreslåede udvidelse af hovedafdelingens bestyrelse”.

Det var et sted mellem en trediedel og en fjerdedel af medlemmerne, TIK nu måtte vinke farvel til. Svømmerne havde på dette tidspunkt flere gange ”truet” med en udmeldelse. ”Men det har vi slet ingen aktuelle planer om”, bedyrede svømmeafdelingens formand, Erik Bach. Han skulle dog hurtigt komme på andre tanker. Svømmerne kaldte sig i øvrigt konsekvent Thisted Svømmeklub.

Eliten og penge

For lederne i det frivillige idrætsarbejde går en stor del af øvelsen ud på gennem forskellige arrangementer at skaffe penge. Mange idéer kommer mellem år og dag på bordet, intet må lades uforsøgt. Det koster penge at drive en moderne klub. Medlemskontingenterne er kun til en billet en del af vejen. Mange er de økonomiske nødråb gennem alle tider til offentligheden. Ofte kan man få indtryk af, at den største modstander, sportsfolkene kan møde, det er ikke den på grønsværen eller i svømmehallen - den skal de nok klare - men økonomien og dette at få det hele til at hænge sammen. Lederne var godt trætte af at lave indsamlinger og gå tiggergang - skulle man altid hilse og sige.

Så er der Thisted-ordningen, den særlige ordning som Thisted Byråd har vedtaget, og hvor der stilles en vis sum penge til rådighed og opstilles nærmere kriterier for, hvem der kan opnå støtte og til hvad. Thisted-ordningen formulerer i praksis en idrætspolitik. Thisted Kommune har på denne måde en idrætspolitik uden at tale om den som sådan.

Fællesskab, bredde - og elite

Steen Stoltenberg

Sportshaller, klubhuse, fodboldbaner. Idrætsfaciliteter i det hele taget. En kommune og et byråd, der ikke formulerer en egentlig idrætspolitik, men sætter en såkaldt "Thisted-ordning" i verden. I øvrigt med økonomisk støtte til fritidsaktiviteter over en bredere front. Og hvor det bliver resultaterne i praksis af denne ordning, der kommer til at formulere en idrætspolitik. Først langt senere bliver idrætspolitik i ord en del af en kommunal kulturplan. Sådan kan man også tegne et billede af Thisted fra 1970 og 30 år frem.

Kr. J. Kristensen (f. 1934) og Steen Stoltenberg (f. 1956) har taget aktivt del i denne udvikling. Som spillere, trænerne og ledere. Og i Kr. J. Kristensens tilfælde også som halinspektør (Snedsted) og kommunalpolitiker. I flere år formand for byrådets kulturelle udvalg, senere børne- og kulturudvalget, hvorunder sport og idræt sorteres.

"Med idrætshallerne først i 1970'erne indledtes en ny æra for idrætten", fortæller Kr. J. Kristensen. "Men det kostede jo også at komme ind, og det kom lidt bag på os. Jeg var formand for Sundby Thy Idræts Klub, og det var lidt af et økonomisk chok, da det viste sig, at vi slet ikke kunne leve op til de mange timer, vi optimistisk havde tegnet os for. Først langt senere blev det med den offentlige støtte lettere at være idrætsleder".

Kr. J. Kristensen har været med i såvel fritidssamvirke, fritidsnavn som folkeoplysningsudvalg, hvorfra man gennem årene har inspireret til en folkelig debat omkring sport og idræt. Med vekslende held.

Som Steen Stoltenberg husker det, var der i 1980'erne en større bevidsthed blandt idrætsledere om "værdier og de overordnede mål". Fokus bliver senere rettet mod resultater og bestræbelserne for at skaffe de nødvendige midler til at drive en moderne klub for. For nok så tidssvarende faciliteter og offentlig støtte gør det ikke alene. "Men noget er gået tabt. Man kan ofte komme til at føle sig som en af de sidste idioter, der render rundt og tror på et fællesskab og sådan noget. Hvis man i dag forsøger at rejse - jo, lad os kalde det en "værdidebat", så har jeg svært ved at genkende min egen klub, TIK Håndbold. Jeg kan kun tale om de større boldklubber, for jeg tror, at der i de mindre på landet er en stor del af det oprindelige tilbage. Jeg har i al fald oplevet generalforsamlinger med kaffe og blødt brød, hvor beretningen blev aflagt som sang. Det oprindelige finder man sikkert også inden for gymnastikken. For mig har fællesskabet altid været det primære - at være medlem af en forening indebærer en forpligtelse. Tidligere var det et fælles anliggende for børn, unge og forældre. Nu er der så mange fritidsinteresser at vælge mellem - og man kan vælge dét, der så at sige "matcher" til én".

Kr. J. Kristensen og Steen Stoltenberg beskriver en udvikling inden for sport og idræt, der er parallel med ændringerne i samfundet. Det lokale forbliver ikke altafgørende. Og med udbygningen af de fysiske rammer i haller og på idrætsanlæg

dukker en ny front op: Bredde contra elite!

Klubberne får ambitioner - og har mulighederne for at indfri dem. Og der er ikke langt til ønsket om at gøre mere for denne elite. Først og fremmest personificeret i 1980'ernes store svømmenavne i Thisted, der får afsmittende virkning.

Kr. J. Kristensen: "Politikerne blev udsat for et vist pres fra dem, der mente, at vi hellere skulle satse på fem, der kom i avisen og på tv end på 200, der "bare" dyrkede idræt. For nu at sige det lidt firkantet. Men der var nogen, der mente, at det var så vigtigt, at Thisted kom på landkortet".

Steen Stoltenberg: "Det var også i denne periode, debatten om en fritids- og idrætspolitik igen dukkede op og i praksis i tre-fire år blev dikteret af svømmeklubben med henvendelserne til og forsøg på at mobilisere byrådet til øget økonomisk støtte, fordi man ikke kunne klare både bredden og eliten. I det hele taget oplevede vi i 1980'erne en anden kultur. Der var mere mediefokus på det hele. Både tv og aviser. Og ledere og trænerne blev dygtigere. Der var nærmest et boom i kursus-tilbud. Alle skulle pludselig på kursus - i dag er det sværere at sparke de unge af sted!".

Kr. J. Kristensen: "I 1990'erne er det ikke udelukkende sport og idræt, opmærksomheden samler sig om. Et væld af fritids- og kulturtilbud har bredt sig og engagerer stort set alle kommunens borgere. Det indtryk kan man let få. Og det glæder i al fald en kulturudvalgsformand".

Når man på den anden side af årtusindskiftet kaster blikket tilbage på sports- og idrætsbegivenhederne i sidste halvdel af forrige århundrede, så er det de internationale svømmere-resultater - herunder deltagelse i olympiske lege - der så absolut kaster den største stråleglans fra sig.

Thisted kom på landkortet - og i avisernes spalter.

Enkelte andre sportsgrene har haft "store" navne.

I fodbold og håndbold er det gået op og ned gennem stort set hele perioden. Og man har ofte "hentet" spillere hos hinanden, når der skulle rustes op til noget stort. En reel satsning vil sikkert være, at hele Thy gik sammen om et fælles hold. Måske.

På et andet område har Thisted skabt store resultater. Det gælder de store arrangementer inden for såvel fodbold, håndbold som svømning med deltagelse af børn og unge fra ind- og udland. De store gymnastikarrangementer og cykelløbene er også med i denne ombæring.

Steen Stoltenberg har en stor aktie i Thy Cup: "Vi havde jo de gode faciliteter, vi kom i gang på et heldigt tidspunkt og før andre havde tænkt på noget tilsvarende, men imponerende er det, at der er den store lokale opbakning til at få så stort et arrangement til at køre. Det er også, hvad vi hører ude i landet. Det kan lade sig gøre, fordi vi i Thy kender hinanden. Og når en sådan opgave skal løses, oplever man det fællesskab, jeg i al fald forbinder med idrætten".

Kr. J. Kristensen

Det er der så til gengæld andre, der gør. Og det sker i diskussionen om breddeidræt contra eliteidræt. Det har som oftest været i forbindelse med svømmernes økonomiske trængsler. Thisted Svømmeklub har især i 1980'erne stået for de største præstationer - også på internationalt plan - der har kastet glans over både klubben og byen. Det var idræt på et absolut eliteplan, og det var svømmere fra en klub, der også havde en meget stor bredde, der stod for disse præstationer.

Det var i dette perspektiv, disse debatter kom op til overfladen. Typisk er overskriften i den lokale avis i august 1987: *"Svømmeklubben til byrådet: Hjælp os med økonomien"*.

I et forsøg på at få løst sine økonomiske problemer havde Thisted Svømmeklub, hvis medlemstal nu var 800 og havde en årlig halleje til den selvejende institution Thy Hallen på 80-90.000 kr., henvendt sig direkte til byrådets medlemmer. Det skete i et personligt brev til hvert enkelt byrådsmedlem. Baggrunden var et forslag fra fritidsnævnet om at afsætte 100.000 kr. i en såkaldt "aktivitetspulje" i tilknytning til Thisted-ordningen, som byrådet skulle tage stilling til.

Der var dog ikke i byrådet et flertal for støtte til eliteidræt. Der var heller ikke flertal for den foreslåede aktivitets-pulje. Debatten - og dermed indstillingen - i byrådet omkring denne sag er typisk for forholdet mellem eliteidrætten og Thisted Kommune. De to begreber - eliteidræt og aktivitetspulje - blev vendt mere end én gang i byrådssalen. Ofte blev de blandet sammen. Og da det endelig kom til stykket - til afstemningen - viste det sig som nænt, at der hverken kunne samles flertal til støtte af det ene eller det andet, så man var faktisk lige så vidt efter som før byrådsmødet, der havde samlet mange tilhørere. Især fra svømmeklubben. Støtte til eliteidræt var ikke en kommunal opgave - var det blevet understreget. Støtte måtte komme alle andre steder fra end kommunen, hvis tilskud udelukkende burde ydes til den brede

Nutid og fortid mødes på bassinkanten i Thy Hallen i midten af 1980'erne. Bjarne Kragh er midt i en bemærkelsesværdig svømmekarriere og Marius Jørgensen, lærer, byrådsmedlem m.m., var i årtier det største atletiknavn, Thisted har fostret.

Rappe Thisted-ben fik millionerne til at rulle

Han mente selv, han havde begge ben solidt plantet på grønsværen, det var også hvad familie, venner og bekendte kunne fortælle, og det er unægtelig en fordel, når det nu er fodboldspiller, man er.

Det er Jesper Grønkjær, det drejer sig om. Thisted-drengen, den professionelle fodboldspiller, landsholdsspilleren med de gyldne støvler og de uimodståelige ryk på fløjene.

I slutningen af 2000 - som 23-årig - skrev han fodboldhistorie som Danmarks dyreste spiller ved skiftet fra Ajax Amsterdam til Chelsea. I nogle aviser blev det oplyst, at den engelske Premier League-klub havde givet 95 millioner kroner for thyboen - andre skrev 100. Under alle omstændigheder var det store penge, en anden én ville jo være lykkelig for blot renteafkastet, men sådan var det i dén branche, kunne man forstå, og selv Jesper Grønkjær havde lidt svært ved at forholde sig til dette beløb og de 250.000 kr., han ville få i hyre pr. uge. Der blev gættet på, at han selv fik en overgangssum på 12 millioner. "Det siger mig ikke noget. Faktisk kender jeg ikke den nøjagtige overgangssum, da det har været et anliggende mellem Ajax og Chelsea", sagde han i telefonen fra Amsterdam hjem til Thisted. "Jeg har da en idé om prisen, og jeg må sige, at det er vanvittige summer, som fodboldspillere i dag bliver handlet for". Jo, han måtte

tage det stille og roligt og så ellers notere sig, at fremtiden - dén var i al fald sikret økonomisk. For der kom jo en dag også efter denne, og han var fast besluttet på til dén tid at udnytte sin studentereksamen fra handelsgymnasiet i Thisted til en "rigtig" uddannelse. Den engelske kontrakt løb over fire og et halvt år.

Den tidligere TFC'er spillede i efteråret 1993 stadig for barndomsklubben. Men siden var det gået stærkt for Jesper Grønkjær. Via superligaklubben AaB kom han til Ajax.

Så fik han sin debut på det danske landshold. Og nu var han klar til at tage fat på et nyt kapitel i fodbold-eventyret om lilleputten fra "lillebyen", der blev international fodboldstjerne.

Af en fløjspiller at være var han stor (1,83 meter høj). Og af en stor angriber at være var han hurtig. Kunne man læse i den københavnske sportspresse. Han var en spiller med lange skridt og et dovent løb, hed det videre med tilføjelsen: Det skal man imidlertid ikke lade sig narre det mindste af! Han havde kreativt og offensivt været det lysende punkt på det danske fodboldlandshold. "Han kan blive landsholdets stjernespiller i dette årti!"

Jesper Grønkjær var tidligere i 2000 blevet kåret som "Årets Thybo". Det var anden gang, prisen i form af en statuette med Thisted-pigen blev uddelt. Thisted Erhvervs- og Turistråd og Sparekassen Thy hædrer på denne måde en person, der ved en usædvanlig indsats har fremmet landsdelen. Og Jesper Grønkjær var et symbol på det "drive, der skal føre Thisted og Thy ind i det nye årtusinde", som det hed. Da han på grund af forpligtelser i den hollandske klub ikke kunne rejse til Thisted, skete prisoverrækkelsen på Ajax' imponerende hjemmebane. Sencen blev videofilm. En tydeligt bæret Jesper Grønkjær sagde i sin tak bl. a.: "Thisted og Thy betyder meget for mig. Der kommer jeg fra, dér bor min familie, og dér har jeg mine venner". Videoen blev afspillet ved erhvervsrådets nytårsreception med Jespers forældre, Poul Erik Grønkjær og Irmelin Grønkjær, blandt de indbudte gæster.

„Det er mig, der har bolden!“ Foto: Klaus Madsen.

idræt og foreningsaktiviteter. De hørte naturligt ind under Thisted-ordningen. Med en aktivitetspulje ville der have været mulighed for at give tilskud til klubber, der gjorde en ekstraordinær indsats eller satte helt nye og utraditionelle aktiviteter i gang. Fortalerne i byrådet for støtte til eliteidræt havde fremhævet TIK's svømmeafdeling som en af de bedste i Europa, og den dækkede med sine 800 medlemmer og 70 ledere samtidig så bredt, at traditionel støtte efter Thisted-ordningen ikke var tilstrækkelig. Denne ordning steg hvert år med 150.000-200.000 kr., hvor det tidligere var et fast årligt beløb. Støtten til idrætten løb op i nærheden af 1,5 millioner kroner. "En hel skatteprocent", som det blev pointeret. Eller som Venstre-borgmesteren Svend Thorup udtrykte det: "Det er helt hen i vejret at hævde, at vi ikke yder nok til idrætten".

Svømmere og fodbold drenge

Der er motion nok for en dag for den læser, der vil løbe listen over "årets sportsnavne" igennem. Den begynder med badmintonspilleren Mogens Nergaard i 1969. Der er navne og præstationer, som endnu er i en frisk erindring hos den trænede sports- og idrætsentusiast. Og de største præstationer i de forløbne mere end 30 år stod svømmerne så ubetinget for. Det er imponerende, hvad topnavnene har leveret af omtale og reklame for Thisted

ved siden af præmierne, pokalerne og mesterskaberne. Deltagelse ved olympiske lege er det også blevet til. Der blev skabt idrætshistorie i Thisted. Og som det *også* blev fremhævet i debatten i Thisted Byråd: TIK's svømmeafdeling var blandt de bedste i Europa.

Set fra netop 1987, da Thisted Byråd skulle tage stilling til støtte til disse elitesvømmere, kunne billedet tegnes på denne måde:

Thisted Svømmeklub havde gennem en årække placeret sig som en af landets førende. Således havde klubbens konkurrencesvømmere i mange sammenhænge bragt det ene mesterskab efter det andet hjem til Thy og dermed gjort propaganda for egnen og byen. Også en række danske rekorder havde præstationslisten omfattet. Ved de sidste danske mesterskaber blev det til tre danske mesterskaber og en række sølv- og bronze-medaljer til klubbens deltagere. Det samme var tilfældet ved juniormesterskaberne. Og klubbens kun 15-årige Thomas Jørgensen var med ved europamesterskaberne for juniorer i Rom. Hans storesøster, Anette, ved de "rigtige" europamesterskaber i Strasbourg. Samme Anette var allerede stærkt inde i billedet til det danske svømmehold ved OL i Sydkorea.

Thisted-svømmerne hentede skabevis af pokaler og anden hæder hjem i 1980'erne. Her er det Thomas Jørgensen, der stolt viser sidste erobring frem for fotografen.

(Hun kom med!). Tidligere var det klubbens Bjarne Kragh, som viste Thyflaget ude omkring. Han nåede at blive både europa- og juniormester samt dansk mester adskillige gange.

Alt er ikke relativt, men meget kan være det. Under alle omstændigheder har det ofte været en svær opgave for den komité af idrætsledere, der sammen med Thisted Dagblads sportsredaktion hvert år skulle tage stilling til de foreslåede kandidater til Årets Sportsnavn. Nogle præstationer falder med det samme i øjnene - andre kan være en ligeså stor triumf blot på et andet niveau. Tag som eksempel året 1986.

Der var mange om budet ifølge avislæserne.

Og det var heller ikke dette år nogen let opgave. Hvordan sammenlignede man et danmarksmesterskab i en sportsgren som synkronsvømning med ganske få udøvere med regionsmesterskaber i store idrætsgrene, hvor medlemstallene tælles i ti- eller hundredtusinder? Er antallet af udøvere også en garanti for, at konkurrencen er hård? Lignende spørgsmål dukkede op igen og igen. 33 navne var foreslået. 22 blev sorteret fra. Og hvad komitéen blev enige om, det var at Anette Jørgensen måtte med i den afgørende afstemning. Det var umuligt at overse de præstationer, som hun havde vist i 1986. Selv om hun blev årets sportsnavn i 1984, så kunne man ikke tale om topidræt i Thy uden at nævne hende i samme åndedrag. Det blev Anette Jørgensen i 1986 - og igen i 1988. Broren, Thomas, klemte sig ind og blev Årets Sportsnavn i 1987.

1988 var i øvrigt et særligt år i Thisted-sportens historie.

To kvinder fra Thy var udtaget til de olympiske lege i Seoul. Svømmeren Anette Jørgensen og kajakroeren Susanne Pedersen, der i dag har skiftet efternavnet ud med Karlshøj. Og de var naturligt nok dette års sportsnavne. Susanne Karlshøj havde siden 1975 været fast på det danske landshold og sluttede karrieren efter olympiaden. Hun kom fra kajakklubben Pagaj i Holstebro til Thy (Kjelstrup) i 1986. Da der ingen kajakklub var i Thisted, blev hun medlem af roklubben, hvor båden lå om sommeren. Og var bølgerne for høje i Thisted Bredning, måtte hun ro på en kajak-romaskine derhjemme. Der skulle mange timers træning til hver dag, når målet var de olympiske lege. I vinterhalvåret roede Susanne Karlshøj på Storå ved Bromølle og Lønnerup Fjord. Til tider lidt besværligt, især når der var så meget vand i åen, at hun ikke kunne ro under Aalborgvej, men måtte gå med kajakken på skulderen over vejen. ”Det kunne godt få nogle bilister til at

Susanne Pedersen (Karlshøj) 1987. Da der ingen kajakklub var i Thisted, blev hun medlem af roklubben. Trænede i bredningen og om vinteren på Storå i Bromølle og Lønnerup Fjord. Målet var OL.

måbe, når de så mig gå dér våd og på bare fødder i januar måned”, har Susanne Karlshøj fortalt.

Men hvad er så historien bag Sjørring Boldklubs drengehold, der blev Årets Sportsnavn i 1982? Umiddelbart ser det ud til at være lidt ud over det sædvanlige. Der havde været 25 kandidater, og to svømmere besatte anden- og tredjepladsen, synkronsvømmeren Anne Jessen Pedersen, TIK, og konkurrencesvømmeren Lars Rægaard, TIK; på fjerdepladsen Henry Meinby Pedersen, Thy Cykel Ring, nr. 5 Thisted Bordtennisklubs jyske mestre og nr. 6 TIK's fodbold drenge.

Men drengeholdet fra Sjørring? Jo, mens seniorfodbolden i Thy nærmest sov Tornerosesøvn dette år, så blomstrede egnens fodboldglade ungdom som aldrig før. Derfor var det helt naturligt, at Sjørrings drenge B som jyske mestre strøg helt op som nr. 1 på hitlisten over årets sportspræstationer. Seks af komitéens otte medlemmer havde drengene fra Sjørring på førstepladsen. Drengene havde vist intet mindre end "mesterspil" ved finalen om det jyske mesterskab og i det hele taget været godt spillende gennem hele året i turneringskampene. Og stimen af sejre fortsatte i de efterfølgende kredskampe, hvor bolden kun slap forbi holdets målmand en enkelt gang, mens angriberne fandt vej til modstandernes målmasker 25 gange. Endvidere understregede de deres styrke ved at vinde over TIK's drenge A. Det hold, som sluttede på sjettepladsen i konkurrencen om at blive Årets Sportsnavn.

Det var historien om fodbold drengene fra Sjørring. Og det er slutningen på denne saga om sportsånden i Thisted Kommune.

Thisted Dagblad 4. januar 1983. Det bliver bekendtgjort, hvem der er "årets navne" på sportsfronten i Thy i 1982.

Den svære kunst

Det begyndte i slutningen af 1930'erne med Jens Søndergaard, da han havde fået de store malerier op på væggen i den nye biblioteksbygning på Tingstrupvej.

Hvad *lignede* de? Sådan så en hest ikke ud – manglede der ikke også en elmast både her og dér?

Jamen kunstneren kunne da godt male et par master ind, hvis det skulle være, og det skulle det åbenbart; hesten måtte nu humpe rundt, som den kunne, det var jo slet ikke dét, maleri handlede om. Det var kompositionen, det var farverne. „Farvekraft ad helvede til!“.

Det var, hvad kunsten handlede om, tordnede Jens Søndergaard så. Sådan kunne han også være, Stenbjerg-maleren.

Siden har malerierne indhentet thyboer og tilrejsende.

Sådan kan virkeligheden tage sig ud set gennem et temperament. Essensen af natur og mennesker i et forblæst hjørne af Danmark. Det *er* jo Thy!

30 år senere udspiller det samme drama sig – nu *foran* biblioteksbygningen.

Kunstneren er en anden – aktørerne andre.

Men spørgsmålet er det samme: Hvad *ligner* de? Kvinder, som vi kender dem, er det i al fald ikke.

Det er to eksempler på maleren og billedhuggeren Svend Wiig Hansens monumentale og sanselige skulpturer, der skaber røre. Først ”Moder Jord” (der var til låns) og siden ”Siddende Kvinde”, som får en fast plads i Thisted.

Nok en gang bliver begrebet *virkelighed* gennemspillet for fuldt orkester – i øvrigt dokumenteret i forrige bind af købstadshistorien.

Også i dette tilfælde er kunstværket blevet en integreret del af Thisted Bibliotek og skulpturens form, dens udtryk, lader de færreste uberørt. Virkeligheden har mange skuffer.

Det var også i slutningen af 1960'erne, den moderne kunst ankom til Store Torv.

Erik Heides fugle – en jernskulptur – steg til vejs foran Sparekassen Thisted Amt, senere Sparekassen Thy.

Midt i sin abstraktion er skulpturen umiddelbart ”aflæselig”.

Flot tager den sig ud foran sparekassen, hvor den giver den tunge bygning et løft og på en god dag med sol over pladsen tager Store Torv med under vingerne.

Erik Heides jernfugle har fået luft under sparekassens vinger på Store Torv.

Jernbanegade-Toldbodgade 1970. Børnenes "tegn" er flyttet op på husgavlen. Den nye storkommune har fået sit første gavlmaleri.

Den "nye" kunst afsætter spor andre steder i byen – i øvrigt ikke langt fra sparekassen.

I 1970 får Thisted sit første "rigtige" gavlmaleri og gør dermed Brande kunsten efter. Det er en by, der bliver skrevet meget om.

Men det er ny form for gavlmaleri, der dukker op i Thisted: Børnetegninger. Og det er gavlen på ejendommen Toldbodgade-Jernbanegade, der får en anden kulør. Handels- og Landbrugsbanken har købt denne ejendom, der skal rives ned for at give plads til senere nybyggeri. Gavlen skæmmer med sine mange tapetrester fra nedrivning af nabohus, og unge thistedboer får idéen til gavlmaleriet. Banken er med på den, det samme er den unge maler Erland Madsen, det er ham, der foreslår børns *tegn* sat op i det store format.

"At tegne eller male er at sætte tegn, og det er meget vigtigt, at vi alle tør sætte tegn", forklarer maleren.

"Børn kan simpelthen ikke lade et stykke kridt, en blyant eller andet, der kan sætte tegn, være, hvis de falder over det på deres vej. Men det er ikke alle børn, der får lov til at udfolde sig – de bliver hæmmet, de får at vide, at det, de tegner, ikke "ligner", de får instruktion i, hvordan de *skal* tegne af den voksne. Og det er måske noget af det værste, der kan ske for barnet".

Erland Madsen overfører fire børnetegninger så nøjagtigt som muligt, men den voksnes indblanding, bl. a. i kompositionen, kan ikke undgås.

"Men jeg håber, at gavlmaleriet fortæller den voksne verden, hvilke værdier, der er at hente i børnetegningerne - og hvor vigtigt det er, at børnene ikke bliver forsømt på dette område, som kan have betydning for deres liv senere hen".

Det er en oplevelse for børnene at se deres tegninger blive blæst op på gavlen, det siger sig selv; voksne stopper også op i Jernbanegade og Toldbodgade for at følge arbejdet på stilladset.

For kunstneren Erland Knudssøn Madsen, som han senere signerer sig,

Før Netto kom til byen

Thisted blev i 1983 omkring 60 kvadratmeter vægmaleri rigere, da Freddy Eriksen og Flemming Lyngé - til højre - udsmykkede den ene side af den daværende tømmerhandel på Frederikstov.

Det er dér, hvor Netto i dag huserer. De to kunstnere blev assisteret af en tredje kunstner, Henning Therkelsen (i midten). Værket blev malet i løbet af otte timer og blev bag efter foræret til borgerne i byen. Her repræsenteret ved byrådsmedlem Ole Vagn Christensen.

må det også have haft betydning med denne utraditionelle opgave på et tidligt tidspunkt i karrieren. Den er i al fald opført i hans værkfortegnelse som det eneste synlige bevis for, at Thisted engang har haft et gavlmaleri på netop denne lokalitet.

For gavl, maleri og hus er for længst borte, bankens glashus opført. Handels- og Landbrugsbanken eksisterer for øvrigt heller ikke længere, den blev opslugt af Danske Bank, der nu residerer på stedet.

Slagteriarbejderkultur

1970'erne er præget af politiske opbrud og dannelse af især ét nyt parti, Fremskridtspartiet, der ikke har alt for høje tanker om begreber som kunst og kultur. Ballet f. eks. er der ikke råd til i et lille sprogområde som det danske; det siger de i al fald blandt så meget andet. Fra den nærmeste fortid spørger rindalismen, der spænder hanen på den åndelige pistol ved synet og lyden af "kunst og kultur" i moderne aftapning.

Der er dog nogen, der forsøger at trække i den modsatte retning – også i Thisted.

Og fra en lidt uventet kant.

Det er Thisted Andels-Svineslagteri, der holder "kulturuge". Med arrangementer og en udstilling ud over det sædvanlige. Lokale kunstnere udstiller sammen med slagteriarbejdere.

"Nu ser man, at disse tatoverede, muskuløse fyre går rundt og samler på sommerfugle, mønter, frimærker, monarkers sabler, laver bøger, akvareller og malerier, snitter i træ og ben, skaber former i gips og sten og så videre", rapporterer Jyllands-Postens udsendte fra Thisted.

En af disse slagteriarbejdere er den 44-årige Erland Eliasson. Kunst kan være mange ting. Han mener det i al fald. Hans bedstefar var med til at hugge stenelefanterne foran Carlsberg-bryggeriet, og han selv går ikke af vejen

1976. Kulturuge på slagteriet. Fra åbningen af en kunstudstilling med kunstnere udefra og kunstentusiastiske slagteriarbejdere. I forgrunden nogle af de udstillede "moderne" kunstgenstande. Der er noget at kigge på.

Slakteriarbejdere kan også det dér med kunsten. Både det traditionelle med lærred, pensler og farver. Og det mere utraditionelle med forhåndenværende materialer på et slagteri, der kan forvandles til - kunst. 1976.

for at omdanne et nøgleben fra et dyr til en ægyptisk gudinde-statuette.

”Der er teknik og kunst af højeste klasse i en slagteriarbejders hverdag”, siger han.

”Når kødet er skåret fra dyrenes knogler, står slagteriarbejderen med kugleled og knoglemekanismer, som selv det fineste mekaniske værksted ikke kan gøre efter. Knoglerne har ikke blot smukke former, men de er optimale i deres funktion”.

I ”Slagteren” - medlemsbladet for Dansk Slagteriarbejderforbund - bliver Thisted-initiativet omtalt, og det fremhæves, hvordan slagteriarbejderne har fået nyt livsindhold, og hvordan de har afsløret helt nye sider af deres talent:

”Med kulturen som våben og sig selv i rollen som kunstnere har de vist, at kunst ikke er noget fint og ophøjet, der hentes frem ved højtidelige lejligheder over et glas sherry og pindemadder”.

frem ved højtidelige lejligheder over et glas sherry og pindemadder”.

Det kunne være værre

Jo, Thisted kan bare dét der med kunst og kultur.

Sådan da.

Men det *er* svært.

Se nu Kasper Heibergs udsmykning af Thisted Gymnasium (1978), hvor både bygning, omgivelser og himmelrum er en del af bevægelsen i kunstværket. Eller stentøjsudsmykningen (1979) ved det nye rådhus. Hvad skal det nu *ligne*?

Omstændighederne ved dette kunstværk er et eksempel på, at man i Thy nok er med på modernitetens vogn. Men tingene skal altså ligne noget - man skal kunne ”genkende”.

Thisted hører på dette tidspunkt ikke til de byer, der bugner af kunst. Derfor er det noget af begivenhed, da der på det nye ”Friis og Moltke-rådhus” (arkitekterne) bliver afsløret et stort udendørs stentøjsrelief af kunstneren Allan Schmidt. Hans ekspressive former og diskrete farver arbejder fint med arkitekturen og liver hele miljøet op.

Han hører godt nok hjemme i den abstrakte lejr, og selv om der falder mange lokale lovord, så antydes dog også en vis usikkerhed om, hvad man skal mene om værket. For det forestiller jo ingenting!

Og dog - tager man fantasien lidt til hjælp, kan de kraftfuldt modellerede former med deres buler og dybe indsnit da godt minde om de voldsomt bakkede Thy-landskaber, som Jens Søndergaard malede – altså her set lidt fra oven.

Men der er også antydet et par ansigter.

Hvad med dem?

En „begavet“ skole

I og omkring gymnasiet har Thisted en lille og eksklusiv skulpturpark. Allerede når man nærmer sig bygningen fra syd falder fragmenter af kunstneren Kasper Heibergs skulptur „Himmel - Bygning“ i øjnene. Til venstre for hovedindgangen er der et tegn og en pyramidespids og på afstand tårner andre dele af den store rumskulptur op over taget.

Kasper Heiberg er en af seks kunstnere, der præger udsmykningen af Thisted Gymnasium. De øvrige er Erland Knudssøn Madsen, Bjørn Nørgaard, Bent Sørensen, Erik Heide og Sigrid Lütken.

Det var Statens Kunstfond, der tilbød Kasper Heiberg at skabe en kunstnerisk udsmykning til et af de nye tvilling-gymnasier, der skulle bygges i Thisted og Viborg. På grund af lyset og højden på himlen drog Kasper Heiberg til Thisted, hvor han i lidt over et år i 1977-1978 skabte det enestående rumkunstværk, der er en integreret del af arkitektfirmaet Friis & Moltkes bygning. Heibergs værk var den eneste kunstneriske udsmykning af skolen frem til 1997, da Ny Carlsbergfondet i forbindelse med skolens 50 års jubilæum skænkede Erland Knudssøn Madsens granit-skulptur „Soltegn“, der blev opstillet inden for hovedindgangen. I forvejen var Erland Knudssøn Madsen bekendt med bygningen som følge af, at han 20 år før havde været Kasper Heibergs assistent under tilblivelsen af „Himmel - Bygning“, som han også havde været med til at restaurere i 1984 og 1987.

I løbet af det næste par år begavede Ny Carlsbergfondet skolen med en stribe moderne værker. Gymnasiet er dannet af beton og stål, og til samspil med disse materialer gav Ny Carlsbergfondet i 1997 skolen syv støbejerns-skulpturer af Bjørn Nørgaard. Skulpturerne bærer navne: „Klog“, „Tro“, „Viden“, „Ydmyg“, „Oplysning“, „Indsigt“ og „Troskab“. Ifølge kunstnerens eget udsagn skal værkernes titel ses i sammenhæng med, at kunsten i dag efter hans opfattelse bør være ”bærer af en etisk holdning”. Det er således syv „dyder“, der hver morgen tager imod gymnasiets elever og efter mørkets frembrud får de syv skulpturer helt deres eget liv i kraft af en belysning nedefra, der yderligere fremhæver det rum, de tilsammen udgør.

Ved modsatte ende af den lange skolebygning står Bent Sørensens bronzeskulptur „Stablet“ og tager diskret imod eleverne, når de passerer forbi på vej til idrætstimerne i Thyhallen. En pendant til Erland Knudssøn Madsens „Soltegn“ er anbragt inden for den nordlige indgang. Det er endnu en skulptur af Bent Sørensen, der bærer titlen „Polychrom“. Værkets farve matcher de blå gelændere på bygningens mange etagerækværker og trappeopgange. Bent Sørensens skulpturer er placeret således, at de kan ses i sammenhæng, selv om den ene står ude og den anden inde.

I 1999 bad Ny Carlsbergfondet Sigrid Lütken om at skabe et relief til skolens fællesareal. Opgaven blev løst ved at sætte ti mindre relieffer sammen til en helhed. Motiverne er dyr og mennesker - et motiv, der er i pagt med hverdagen på landet i Thy.

Samme år leverede Erik Heide endnu et bidrag „Den døde

Fragment af Kasper Heibergs „Himmel - Bygning“.
Foto: H. Bolt-J.

mand fra Bethlehem“ til samlingen af skulpturer. Ligesom de øvrige kunstværker spiller støbejernsfiguren med de seks bærere og den døde sammen med bygningens rustbrune flader af cortenstål.

Forfatteren Peter Seebergs ord fra slutningen af 1970'erne, som alene gjaldt Kasper Heibergs værk, er måske endnu mere nu en rammende karakteristik af komplekset af kunst på Thisted Gymnasium: „Det meddeler sig med det enkle og udtømmelige. Dets kun tilsyneladende skrøbelighed har en rigdom og associationer indflettet i sin forfinede udarbejdelse, men dets sluttede virkning på sindet er befriende og vederkvægende ved at pege på lyset, vejret, rummet ...”

Bent Sørensens „Stablet“ på plænen mellem Thyhallen og gymnasiet. Foto: H. Bolt-J.

Hanen på Lilletorv. Kunstneren er Thisted-drengen Henning Wienberg Jensen (til højre) der sammen med borgmester Svend Thorup (V) tager kunstværket nærmere i øjesyn ved afsløringen i 1987. Det var kunst, som alle kunne tage til sig. Kunstneren var et smukt eksempel på bevarelse af traditionen i kunsten - samtidig med at han var meget optaget af moderne kunst og en fremragende formidler af den i radio og på tv.

De har deres særlige historie og er på sin vis kunstnerens tribut, offer, til ønsket om det forestillende.

Sagen er, at under møderne forud for relieffets tilblivelse ytrer et medlem af det kommunale kulturudvalg, at ”det ville være ganske rart, om byvåbnets symboler (Madonna med barnet) indgik i det keramiske billede”.

”Det var just ikke, hvad jeg havde tænkt mig”, forklarer Allan Schmidt.

”Men helt ærligt, så spøjte dette symbol i baghovedet, og jeg lavede en skitse, hvor man med lidt eller megen god vilje kunne skimte en dame og konturerne af et barn. Det er kasseret i det færdige arbejde. Kun ansigterne er der – begge abstrakte begreber. Betragter man relieffet ud fra disse kriterier med dets kropsdele et sted i det nordjyske landskab, så er historien om befolkningens tilknytning til naturen på den måde blevet en del af min egen virkelighed genskabt i et abstrakt formsprog”.

Men dén, der ikke har behov for forklaringer eller symboler, glæder sig umiddelbart over relieffets ”plastiske og koloristiske kvaliteter”, som en udenbys kunstanmelder gør det. Det fungerer i hans oplevelse som ”en æstetisk oplevelse i et prunkløst bybillede. Bevares, det nye rådhus er da en nydelig bygning, hvad proportionerne angår og med sine røde mure og mange vinduer. Dog lige netop på den mur, hvor relieffet er anbragt – for enden af Asylgade – er der ingen vinduer. Stedet måtte have en udsmykning af en art, og at stentøj ville være det rigtige materiale, det har Allan Schmidt givet bevis for”.

Det er borgmester Holger Visby (V), der fører saksen til det afgørende klip, tildækningen falder, og kunstværket - ”Thisted-relieffet” som det er døbt - afsløres. Foruden saksen er han udstyret med et Bjørnstjerne Bjørnson-citat: ”Hvad skal jeg sige, når jeg ser ...”. Og fortsætter: ”Det kunne have været meget værre! Heri lægger jeg en anerkendelse til kunstneren, idet det ville være en skuffelse, om værket ikke ville vække reaktioner – både positive og negative – hvilket dette værk sikkert vil gøre”.

Thisted Kommune har fået nyt rådhus – og en udsmykning. Det er et keramikrelief på den store røde murstensvæg for enden af Asylgade. Kunstneren Allan Schmidt bagest under op sætningen. 1979.

Det er borgmester Holger Visby (V), der fører saksen til det afgørende klip, tildækningen falder og kunstværket - "Thisted-relieffet" som det er døbt - afsløres. Foruden saksen er han udstyret med et citat fra højskolesangbogen: "Hvad skal jeg sige, når jeg ser ...".

Og kunstneren takker for opgaven: "Relieffets kropsdele skal fortælle om jer selv og jeres tilhørsforhold til det nordjyske landskab".

De indbudte gæster – og tilløbende og nysgerrige thistedboer – skutter sig i det kølige vejr. Det er en regnfuld efterårsdag. De fleste kommer inde fra rådhusets varme foyer, hvor musikskolens "palmehaveorkester" underholdt.

Nu er det hele blevet til historie, og vi har forlængst vænnet os til relieffet på rådhusets mur. Er i tidens løb blevet fortrolige med det abstrakte formsprog, der er trængt ind og blevet hverdagskost på næsten alle områder. Alligevel kan "Thisted-relieffet" næsten 25 år efter opleves som et eksempel på, hvordan et kunstværk som et smykke kan give en bygning karakter. Og behøver et smykke egentlig "forestille" noget for at give en oplevelse for øjet – behøver en udsmykning på en mur? Sådan blev der også argumenteret!

Drømmen om kulturhus i Thisted

Det "officielle" kunstliv tegnede Kunstforeningen i Thisted sig for med arrangementer og udstillinger. Det var også den, der var nerven i PCK - Provinsens Censurerede Kunstudstilling - der blev omtalt i bind 2 af Thisted Købstads Historie. Gennem mange år en udstilling, hvor kunstnere over hele landet var ivrige efter at få deres værker repræsenteret. For mange senere "navne" i kunstens brogede verden blev Thisted den by, hvor de første gang slap gennem det censurerede øje ind til en anerkendelse, der stod respekt om. Det kan man se af de henvisninger til netop PCK, man fortsat kan støde på i forbindelse med omtale af aktuelle udstillinger og kunstnere.

Kunstforeningen spillede en rolle i 1970'erne og 1980'erne, og entusiastiske thistedboer lagde mange kræfter i at skaffe kunstnere og udstillinger til Thisted. Det var som oftest den gamle byrådssal på Store Torv, der dannede rammerne omkring udstillingerne. En central placering, men ikke altid de mest ideelle forhold til den slags udstillinger. Og jævnlige dukkede forslag op om en udstillingsbygning eller ligefrem et kulturhus – f. eks. i forbindelse

Kampfly angriber Thisted-kunst

Seks store stentøjsfigurer, der har været opstillet over for hovedindgangen til gymnasiehallen på Munkevej, er blevet delvis ødelagt af overlydspåvirkningen fra flyvevåbnets kampfly, der ofte gennem-bryder lydturen over fjorden vest for byen. De smukke figurer har fået utallige revner, og de gennemgår nu en omfattende reparation. Arbejdet udføres af den 72-årige maler og billedhugger William Fridericia, som lavede figurerne for godt 20 år siden. Figurerne forestiller seks gymnaster, og de blev i 1963 skænket til Thisted Købstadskommune af Ny Carlsberg Fondet. Lydbragene har forårsaget små revner i skulpturerne, og så er der kommet vand ind, der om vinteren er frosset til is med større frostskafer til følge. (1981)

med en udvidelse af biblioteket. Men kommunen fattes penge, når den slags snak føres frem. Det er svært at finde et politisk flertal for et projekt. Der er da lokaler nok rundt omkring, der må da være nogle, der er anvendelige, synes man at mene. Der er så meget andet, der presser sig på, og som koster penge. Det er især op til byrådsvalgene, når der skal udarbejdes valgpropaganda, at ønskerne om enten en udstillingsbygning eller ligefrem et kulturhus er fremme af mølposen. Men det er svært at skabe en debat om specielt dette emne. Det er derfor mere i avisernes læserbreve, der slås et slag for sagen.

Typisk er et indlæg i 1984 fra kunstneren Rud Ingemann Pedersen, Øsløs, der pegede på den tidligere toldkammerbygning ved havnen. Den ville være velegnet til formålet. Lokalerne havde stor højde, og lyset strømmede ind i rummene fra store vinduer. ”Selv i deres nuværende afskallede tilstand har rummene en meget fin atmosfære. Blev bygningen istandsat med udstillingsformål for øje, ville den efter kort tid kunne placere Thisted som et meget attraktivt udstillingssted”, drømte Hannæs-kunstneren.

Det skule forblive en drøm. Toldbygningen blev ikke til et kunstcenter. Den blev til noget helt andet – som man kan læse andet sted i denne bog.

Og så gav Rud Ingemann Pedersen en dækkende beskrivelse af situationen anno 1984 på den billedkunstneriske front i Thisted:

”I adskillige år har lokale kunstnere og kunstforeningen gjort et stort arbejde for at vise billedkunst og kunsthåndværk i Thisted. Kommunen kan selvfølgelig tage alle disse udstillinger som en selvfølge og de besøgende glæde sig over dem, men det ville være på tide med en mere aktiv byrådsholdning”.

I midten af 1990'erne bliver der lagt op til, at Thisted endelig får en sådan

Byrådssalen har i mange år været ramme om kunstudstillinger – og er det stadig efter årtusindskiftet. Her er vi tilbage i 1984 og til Udstillingen Thy. Det er Flemming Lyng og Henning Therkildsen, der er ude på balkonen i et forsøg på at råbe thistedboerne op: Kom indenfor!

permanent udstillingsbygning. Der bliver dannet en forening – en selvejende institution – der fremover skal drive udstillingsvirksomhed og holde arrangementer i den gamle skjortefabrik på Kastet 102. Der har allerede været holdt enkelte udstillinger i de tidligere fabrikslokaler, en del af det gamle Smithson, og det er foreløbigt planen, at der skal være fire-seks udstillinger om året med anerkendte kunstnere.

På længere sigt forestiller man sig eventuelt en billedskole med undervisning i forbindelse med det kreative miljø omkring Udstillingsbygningen Kastet, der er navnet på det ”nye” sted.

Det er kunstelskende thyboer og udøvende kunstnere, der står bag foreningen bag udstillingsbygningen, og den har tegnet 100 medlemmer fra

Selve livet

Maleren Freddy Eriksens billeder er ikke til at tage fejl af. Lige linjer, bløde former, stærke farveflader. Med disse virkemidler har han i et travlt virke gennem mange år tolket natur og mennesker i Thy. Men han viste en ny side af sit talent, da han i 1970'erne greb fat om naturens egen form og mesterværk: ægget! Han indledte en æg-produktion på sin daværende adresse, gården "Virkelyst" nær Skjoldborg. Det var cementæg, hvorpå Freddy Eriksen malede farvestrålende motiver: Kvinden, fuglen og kærligheden, som efter hans opfattelse hang sammen med ægformen og symboliserede selve livet. Æggene var i tre størrelser, hvor de største var godt en meter høje og vejede 400 kg. Det malede æg gled fint ind i naturen, som det var en selvfølgelig del af, og Thy-kunstneren vakte opsigt også uden for landets grænser.

Maler, billedhugger - og digter

Erland Knudssøn Madsen (f. 1942) i atelieret i Hinding engang i 1980'erne. Han er (ligesom Kurt Tegtmejer i Vang) en Thy-kunstner med stor anerkendelse „på bjerget“. Både maler, billedhugger – og digter.

Bortset fra deltagelse i et par private tegnekurser og en vis påvirkning fra Kasper Heiberg (det er ham med skulpturen ved gymnasiet) er han selv lært som kunstner. Sit medlemskab 1987-89 af Statens Kunstfonds udsmykningsudvalg anser han ifølge Fogtdals Kunstsleksikon selv for at have haft en afgørende indflydelse på det kunstneriske udsyn. „I sit alsidige virke som billedkunstner har Knudssøn Madsen vist et både umiddelbart sanset og reflekteret

forhold til den rene natur, undertiden med geologiske og arkæologiske afsæt i landskabet i Thy“, hedder det. Skulpturerne er groft skåret eller hugget i naturens egne materialer, træ og sten, ofte bemalt, og de kan have „karakter af at være organiske objekter“, men kan også have sym-

bolske dimensioner. En af hans skulpturer er placeret foran rådhuset i Thisted.

I 1970 lavede han gavlmaleri i Jernbanegade-Toldbodgade. Erland Knudssøn Madsen er repræsenteret på flere kunstmuseer.

begyndelsen. Man stiler efter 250, herunder en række virksomheder som sponsorer. Det lover også godt. Og ambitionerne er høje. Formålet er at drive ”udstillingsvirksomhed med høj kunstnerisk kvalitet inden for moderne dansk kunst – maleri, skulptur og arkitektur – samt skabe et miljø, der kan tiltrække sig opmærksomhed både fra ind- og udland”, som det udtrykkes.

Der er en anden dagsorden. Udstillingerne og de øvrige aktiviteter skal være med til at øge interessen og opmærksomheden for landsdelen.

”Vi vil prøve at skabe dét, der ofte bliver efterlyst fra virksomheder, som har svært ved at få kvalificerede medarbejdere udefra”, fortæller formanden Robert Mogensen.

”Her hører vi gang på gang, at det ikke er nok med gode sportsfaciliteter. Tilbud på den kulturelle front kan også få folk til at flytte til egnen”.

Udstillingsbygningen Kastet er et forsøg på at rykke Thisted længere op på det kulturelle Danmarkskort.

Det lykkes kun delvist.

Det viser sig umuligt at skabe økonomisk baggrund for en permanent adresse på Kastet. Udstillingslokalerne er nok ideelle, men ikke af nyere dato, det kræver flere midler at gøre dem tidssvarende, end det er muligt at skaffe. Udstillingerne flyttes til den gamle byrådssal på Store Torv, men Kastet-navnet bibeholdes, og det borger fortsat for et professionelt niveau og store ambitioner på kunstens – og Thistedes – vegne.

Trods alt.

En underskov af kunstnere

Men kunsten er er en bolig med mange rum.

Og der er mange vægge.

Op gennem 1980'erne og 1990'erne begynder det at vrimle med udstillingsmuligheder på skoler og institutioner. På Thisted Rådhus, Thisted Bibliotek og ikke mindst i Plantagehuset.

Der er i Thisted Kommune en underskov befolket af billedkunstnere, seriøse og bare glade amatører, der er ivrige efter at vise frem, hvad de har lært på vinterens kurser i aftenskolerne. Og som altså har mulighederne.

Tag som eksempel den kunstsammenslutning, der kalder sig ”Den blå palet” og som opererer gennem såkaldte workshopper i et telt på Store Torv og andre steder i kommunen i sommersæsonen.

Der er ”åbent telt” og kunstnerne fortæller, hvordan deres kunst bliver til og vil samtidig markere det fællesskab, der er hele palettens formål. Forbi-passerende, lokale og turister, kan tage del i seancen i teltet. Det er da et tilbud, hvis man nu går med en kunstner i maven.

Ildsjælen i dette foretagende hedder Andreas C. Rosmon, og han siger til den lokale avis om dette med fællesskabet, der også er en del af kunsten:

”Som oftest er det ekstremt ensomt at være billedkunstner, men i vores forening er mange forskellige trosretninger repræsenteret. Og dét, vi tror på, afspejler sig i vores kunst. Vi må ikke prædike eller missionere over for hinanden, men vi må gerne diskutere, hvad vi tror på, og det er meget berigende”.

Se, det var en klar melding fra ”miljøet”! Tilmed i overført forstand en slags svar på de spørgsmål, der flere gange er blevet stillet i forbindelse med et kunstværk: *Hvad ligner det – hvad skal det forestille?*

Så er det, vi får at vide af kunstnere, pædagoger og formidlere, at genkendelighed aldrig kan blive kriteriet for, hvad der er kunst. I kunsten kan vi netop blive præsenteret for noget, vi ikke har set før – og først skal til at ”genkende”, når vi møder det i virkeligheden, som udvider vores synsfelt. Sådan hedder det!

Det er en del af historien om kunsten i Thisted nye historie – og *historierne* om kunstværkerne.

Nye toner i musikkens by

Forår var det, sommer skulle det også snart være, men halvkoldt var det nu den 1. maj. Vestergade i Thisted var som blæst – ikke et øje. Så fyldtes byens rum af hornmusik fra Kirkecentret. Det kom så pludseligt, det virkede så voldsomt lige da man hørte det, at man uvægerligt tænkte: Det kan bygningen ikke holde til; snart letter taget.

Men der skete ikke noget, bortset fra alt

FDF har lagt horn og lungkapacitet til fortællingen om Thisted som musikkens by. Her er vi tilbage i 1970. Der er blæst op til koncert på Store Torv. Anledningen: Der har været kursus for FDF-orkestre på Tingstrup Skole i efterårsferien.

Thisted Musikforenings entusiastiske formand Poul Boe (nr. 5 fra venstre) må klemme sig tilbage i stolen i teatersalen. Stars of Faith gæster byen og med en musik og fysisk udfoldelse, der kan virke en smule overvældende for et publikum, der er bedst tilpas med mere klassiske toner. 1973.

Jesper Jørgen Jensen (til venstre) var en dygtig organist ved Thisted Kirke og en fortaler for moderne musik og komponister, thistedboerne ikke var vant til at høre. Det prøvede han at rette op. Ikke altid med lige stort held. Men han fik skabt en debat og på langt sigt måske også skubbet til udviklingen. Han kom senere til Vestervig Kirkemusikskole, hvor han er fotograferet i midten af 1980'erne.

dét der skete, da man med ét blev rykket ud af den halvkolde maj-aften og kom med til Skotland med Thisted FDF-orkester på turné. For dem var det, der for et fyldt kirkecenter gav prøver fra turnéen og det øvrige slagkraftige repertoire hos et orkester, der gennem en stor del af det forrige århundrede, i spidsen for arrangementer af enhver art, har været med til at tegne billedet af Thisted som en musikby. Man skulle jo selv have siddet derinde på en af

stolene i det tæt besatte kirkecenter, men oplevelsen, det helt uforberedte og voldsomme møde på gaden med musikken, *det* var nu noget særligt.

Det var ikke kun Thisted som musikby, den tilfældigt forbipasserende havde lagt øren til. Det var snarere Thisted som selve *musikkens by*. Sådan som byen blev karakteriseret fra 1950'erne – og som en myte efterhånden havde taget form efter. Med et aktivt musikmiljø, mange udøvende i større eller mindre orkestre, grupper og sangkor, med en betydelig musikforening, der i mange årtier stod bag koncerter med verdensnavne og symfoniorkestre. Takket være ikke mindst landinspektør Poul Boe, formand for musikforeningen fra 1945 til sin død i 1988. Han var en ildsjæl. Musikalsk baggrund havde han fra sin far, der var kongelig operasanger. Med en enestående begejstring gik han op i sin opgave. I hans tid nåede medlems-tallet i musikforeningen op på over 1000. Og Thisted blev udnævnt til musikkens by dengang i 1950'erne, da der i løbet af en uge var over hundrede arrangementer. Flere blev transmitteret af Statsradiofonien – som det så højtideligt hed – og Thisted blev berømt over det ganske land.

Men tiderne – også de musikalske – skifter. I dag koster

det så meget at få et professionelt symfoniorkester til Thisted, at det vanskeligt kan lade sig gøre. Udgifterne kan let løbe op i 100.000 kr., men en ny mulighed har vist sig. Det jyske Ensemble, der tæller en halv snes medlemmer, danner kernen i Viborg Amtssymfoniorkester, der består af dygtige amatører. Og dette orkester giver koncerter forskellige steder i amtet.

Hvis nogen har brændt for musikken, så er det som nævnt Poul Boe. Hans begejstring var smittende. Kun én gang er den set blegne. Det var, da der på en generalforsamling i musikforeningen i 1978 blev stillet spørgsmål ved linjen i foreningens repertoirevalg – var den ikke lidt for traditionel, gik man ikke ligesom uden om den moderne musik og de nye komponister? Det var der nogen, der mente. Andre fandt, at der burde åbnes en dør for de unges musik, den rytmiske – under *en eller anden form*.

Generalforsamlingen blev holdt på Hotel Aalborg i mødesalen ud mod Kystvejen og havnen, hvor trafikken denne varme sommeraften gled uantastet videre. Inde på hotellet fyldtes det lille lokale til bristepunktet; det var tydeligt, at der var kommet flere - og flere nye - til generalforsamlingen end sædvanligt. En vis uro kunne iagttages – hvad var under opsejling? Måske havde der været rygter og forlydender fremme dagene forinden – var der en omvæltning på vej, en revolution ligefrem? Et kup! Der skete jo så meget rundt om i landet i disse år – men i Thisted? Den følelsesfulde musikforeningsformand havde svært ved at forstå, hvad der var under opsejling, og flertallet i bestyrelsen forstod det sådan set heller ikke. Eller de havde en anelse. De måtte alle sætte deres lid til dirigenten, den tidligere borgmester i købstaden, Aksel Mikkelsen. En myndig direktør. Ham var der ingen, der kunne løbe om hjørner med. Det vidste man da.

Der var en livlig debat, hvor nye og gamle opfattelser kom til udtryk. De blev måske ikke lige nævnt, men det var disse komponistnavne, der tumlede rundt mellem linjerne: *Mozart* og de to B-er, *Bach* og *Beethoven*, det var nok

Redaktionschef Jørgen Milertsen, (1970), næstformand i musikforeningen under den dramatiske generalforsamling i 1978. Talte bagefter avislinjerne op i argumentationen for, at alle synspunkter var blevet tilgodeset. Der var demokratisk balance.

Aalborg Byorkester giver koncert i gymnasiehallen på Munkevej for elever fra kommunens skoler. 1972.

Thy som kreativ legeplads

Flere thistedboer har gjort sig inden for filmbranchen, der oplevede en enestående succes og placering også i udlandet fra slutningen af 1980'erne, især gennem 1990'erne og ind i det nye århundrede. Og de har optrådt både foran og bag kameraet.

Det er Steen Herdel (omtalt i bind 2), Thomas Lydholm og Mikkel Blaabjerg Poulsen. Sidstnævnte havde hovedrolle i novellefilmen "Surferne kommer", der foregår ved vestkysten og blev optaget on location under stor bevågenhed fra den lokale befolkning. Michael Obel, filmproducent og biografdirektør, er i bogstavelig forstand født ind i den turbulente branche. Hans far er Gunnar Obel, der i mange år drev biografen i København og Thisted samt stod bag flere filmatiseringer af Leif Panduro-romaner.

Filmildenskab: Michael og Gunnar Obel i Kino.

Allerede som seks-årig stod Michael Obel bag fremviseren som operatør i Kino i Thisted og var også i mange år billetkontrollør. Efter en uddannelse i datalogi og økonomi var det derfor naturligt, at han forsøgte sig i film- og tv-branchen. Efter nogle år i Nordisk Film startede han for sig selv. Han har stået for en række film i forskellige genrer, hvoraf flere er sikret en plads i den danske filmhistorie. Han har desuden produceret julekalender-serier til tv.

Men også på andre kunstneriske felter - klassisk musik, musicals - har thistedboer gjort sig bemærket, og det har været fremhævet, at der i de sidste 30 år har været særlige kreative miljøer i Thy, der har givet næring til mange „kunstner-drømme“.

Mikkel Blaabjerg Poulsen var inde på dette, da han blev interviewet i en anledning, der ikke havde med film at gøre. Han er et alsidigt talent og har været med i musicalopsætninger bl.a. i Holstebro: „Thy er en legeplads, hvor man kan få lov at dumme sig og prøve en masse ting af. Det giver en tryghed og en opvækst, der gør, at man ikke bliver så bange senere i livet“. Han var ikke nogen novice på scenen. I 1997 var han solist i Thy-komponisten Jan Erik Hansens jazzoratorium "Maria og Josef", og samme år havde han hovedrollen i en opsætning på Teatret Viften i Rødovre.

Thy en kreativ legeplads? Måske er der noget om snakken. Mange er i al fald de undervisnings- og kultursammenhænge, hvor talenter af alle slags kan afprøve deres evner og idéer.

Den unge Mikkel Blaabjerg Poulsen på Thy Festival i 1986.

Her et andet citat fra et interview. Det er med Søren Dahl, musiker og showmand, børnebogsforfatter m.m., der har komponeret til utallige teaterstykker, film- og teaterproduktioner samt været aktiv på tv- og radiofronten. Hele barndommen var han med i FDF-orkestret, der blev ledet af Vagn Erik Nørgaard: „Han har præget mig utrolig meget i forhold til at lære, hvad der er vigtigt i livet - at du er en del af en gruppe. Jeg er taknemmelig for at have fået en social forståelse af, at i et fællesskab skal man have alle med“. En ung musiklærer på Tingstrup Skole, Per Warming, kom til at udgøre en positiv modvægt til den kirkelige og klassiske tradition, som Søren Dahl var præget af i et hjem, hvor forældrene var tilknyttet Indre Mission: „Per Warming spillede Jimi Hendrix, og han vækkede mig i forhold til nogle andre følelser, der kan knyttes til musik“. En tredje person står stærkt i erindringen - Frk. Poulsen på Borgerskolen: „I hver time med hende sang vi en sang, og på hendes kateder stod der hele foråret en frisk buket fra hendes kolonihave. Når det var godt vejr, tog hun os altid med ud og fortalte om fuglene, træerne og blomsterne. Hun besad en enestående mildhed, og jeg savnede hende altid siden hen“.

Påvirkninger kan komme fra alle sider, og det behøver ikke være det store, der gør udslaget og bliver til en inspiration og en erindring resten af livet. En buket blomster på et skolekateder kan vise sig at være alt rigeligt ...

En ung FDF'er Søren Dahl "fanget" under en byfest.

flertallets foretrukne; dem havde de andre heller ikke noget imod, de ville blot også have f. eks. *Per Nørgaard* med og måske især *Olivier Messiaen*, rytmernes, tonerækkernes, fuglesangens og klangfarvernes komponist. Og så den rytmiske musik som den berømte rosin i en pølseende.

”Bølgerne gik til tider meget højt”. Sådan blev generalforsamlingen dagen efter beskrevet i den lokale avis. Anledningen var angiveligt det forslag, der var kommet fra Jesper Jørgen Jensen, organisten ved Thisted Kirke og arrangør af koncerter i kirken med musik af blandt andre nævnte Messiaen, Han foreslog, at det i vedtægterne blev indføjet, at der skulle spilles ”lødige musik fra alle genrer og stilarter”. Der skulle være flere koncerter end hidtil, til bestyrelsen burde der vælges mindst én under 30 år, og én af de valgte skulle i særlig grad repræsentere den rytmiske musik.

Med andre ord: Der var for mange ”gamle” i bestyrelsen; nyt blod var tiltrængt, hvis der skulle ske en fornyelse. Og dén var der behov for.

Jørgen Miltersen, næstformanden, svarede, at fire af de fem medlemmer i bestyrelsen gik imod forslaget. Man betragtede det som en selvfølge, at der blev spillet lødige musik af forskellig art. Og de fire i bestyrelsen var imod, at en enkelt genre af musikken skulle have en særlig repræsentant i bestyrelsen.

”Jesper Jørgen Jensen begrundede flere gange sit forslag og fremsatte sit syn på musiklivet, som det former sig i dag” - som det lakonisk hedder i avisens referat.

Næstformanden ønskede at præcisere, at for dem, der havde lavet vedtægterne, var koncerterne og kærligheden til musikken det egentlige – ikke paragrafferne. Men udgangen på den lange debat blev dog, at der var flertal for en henstilling til bestyrelsen om at komme med forslag til nye vedtægter inden næste generalforsamling.

Således endte dette ”generationsopgør” – eller ”ungdomsoprør” – i musikens by anno 1978. Det var både en strid om paragraffer og definitionen på ”lødige” musik, ”ny” og ”gammel” musik, mens det rytmiske folk – de helt unge – ligesom så til fra sidelinjen. Engang imellem blev der skævet til dem.

Det var tydeligvis ikke i dette forum, de skulle slå deres fremtidige folder. Oplevelsen i Thisted Musikforening denne varme aften var den direkte anledning til, at Rytmus – den rytmiske musiks egen forening – blev stiftet i Thisted. Den fungerede med succes i en årrække og stod bag en lang række koncerter og arrangementer med såvel professionelle som amatører.

Men det sidste ord var ikke sagt om forløbet af generalforsamlingen, der fortsatte på læserbrevsplan i avisen.

Anders Møller, en af deltagerne i debatten, kritiserer referatet i avisen - skrevet af Jørgen Miltersen, næstformand i musikforeningen og redaktionschef på avisen - og nævner bl.a., at ingen af argumenterne fra debatten er blevet refereret.

Og der er ikke en linje om dirigentens indsats: ”Det er næsten synd. Den håndfaste og alt andet end neutrale styring af diskussionen gjorde sit til at oppiske stemningen og afslørede en særpræget opfattelse af begrebet foreningsdemokrati. Det ville være overdrevet at hævde, at ordet var frit for medlemmerne”.

Anders Møller var i 1978 en ung ”musik-oprører”, der sammen med en række andre forsøgte at puste nyt liv i den gamle musikforening. Det endte med, at han bagefter blev stillet over for et regnestykke af den lokale avis. Det var, hvad han fik ud af det på kort sigt ..

Foto: H. Bolt-J., 2002.

Da filmen flyttede vestpå - og helt til Sennels

Hvor "sker" tingene - og hvad er "centrum", hvornår befinder man sig i „udkanten“?

Jørgen Vestergaard var i gang med en journalistuddannelse, da et højskoleophold sporede ham ind på en fremtid som filmskaber. Han var manuskriptforfatter på en eksperimentalfilm, som en række højskolekammerater lavede. Den blev siden præmieret i en konkurrence for amatørfilm ved filmfestivalen i Berlin. Siden har Jørgen Vestergaard lavet et halvt hundrede film- og tv-produktioner - dokumentar-, dukke- og spillefilm. Senest er det nationalhumoristen og -tegneren Storm P., han har kastet sig over. Og i mere end 20 år med base på en ombygget gård i Sennels. Hvad de fleste i begyndelsen anså for lidt af et eksperiment i sig selv - flytningen fra „centrum“ i København til „udkanterne“ i først Jelling og siden det „mørke“ Thy - har forlængst vist sig både bæredygtigt og prisværdigt. Senest har han modtaget Viborg Amts kunst- og kulturpris 2000, der primært blev givet for hans dokumentarfilm Et rigtigt bondeliv, Fjordfiskerne og Et liv på landet. Film der ud fra et nært kendskab fortæller om mennesker og levevilkår i udkantsområder. Tyngdepunktet er Vest- og Nordjylland, men Jørgen Vestergaard fortæller med sine film - blev det fremhævet - nogle historier, der rækker ud over det lokale. De handler om livsformer, der er ved at forsvinde og om menneskers forsøg på „at genindsætte og realisere værdier langt fra informationssamfundets mainstream“. Og det blev fremhævet, at Jørgen Vestergaard med sine film har bidraget til, at vi i Vest- og Nordjylland ikke hver gang er henvist til at se os selv gennem andres optik.

Hvad de færreste dengang i 1970'erne troede muligt, det lykkedes altså for Jørgen Vestergaard, selv om der gik nogen tid med istandsættelsen af den gamle landbrugsjendom Gadegård midt i Sennels. Filmselskabet holder til i den ene ende af gården med kontor, klippebord og en stor projektor til film i biografformat samt et ligeså omfangsrigt udstyr til kopiering af lydånd. I en tilbygning ligger studiet,

hvor dukkefilmene bliver til. Jørgen Vestergaard var en af de første, der gav sig af med at lave animerede dukkefilm. Hidtil havde dukkefilm udelukkende været filmet dukketeater.

Filmselskabets geografiske placering stemmer overens med hovedtemaet i Jørgen Vestergaards produktion. Mange af hans film handler om enten udkantsområder, eller det er portrætter af personer, der i en eller anden forstand lever i udkanten af samfundet. Gøglere, kunstnere (bl. a. en fin portrætfilm om den „vilde“ maler Jens Søndergaard) og spillemænd. Mennesker, der går nye veje, eller hvis erhverv er i fare for at dø ud eller som undergår store forandringer. Vi har alle en historie - og med Jørgen Vestergaard en indforstået fortæller, der gør os klogere på os selv og den landsdel, han har sat i billeder og lyd i de mange film, der er *folkelige* i ordets oprindelige betydning.

Mest kendt - uden for landsdelen - er Jørgen Vestergaards spillefilm om Snøvsen - det er jo dén, vi alle går fra - efter digteren Benny Andersens populære børnebøger. Snøvsen spiller sammen med levende skuespillere, dukkefilm kombineres med "rigtig" film.

Jørgen Vestergaard er født i Thisted, hans far var byens bilinspektør - og i øvrigt aktiv på mange områder - Poul Vestergaard. Unge Vestergaard var en flittig gæst i byens biograf og i den lokale filmklub. Og han spillede klaver i Thistedes første jazzorkester, var med til at stifte en jazzklub. På gymnasiet redigerede han elevbladet Uglegylp, det var her han gik på barrikaderne for at bevare digteren J. P. Jacobsens fødehjem, da det var truet af nedrivning i 1950'erne; det var ikke alle i Thisted, der dengang fandt *det* fornuftigt. Han leverede artikler til den lokale socialdemokrat, men det var på den konservative Thisted Amts Avis, han kom i lære som journalist. Fortsatte efter det nævnte højskoleophold på dagbladet Information, en eftertragtet avis at skrive i. Men det blev jo filmen, det herefter skulle komme til at dreje sig om.

Som dirigentens rolle her er skrevet, er der kun én forklaring: Aksel Mikkelsen har ledet generalforsamlingen i musikforeningen på samme måde, som han anførte tropperne i byrådet i den gamle købstad.

Og så ender det hele i en gang regnetime, idet næstformanden i musikforeningen gør demokrati-balancen i generalforsamlings-referatet op på denne måde: ”Jesper Jørgen Jensens forslag blev i første omgang omtalt med 18 linjer, i anden omgang med fem linjer, i alt 23. Mit svar fyldte i første omgang 17 linjer, i anden omgang seks linjer, i alt 23. Mon ikke Anders Møllers regnekyn-dige kolleger på gymnasiet vil betegne det som balance?”

Mange lod sikkert dette regnestykke stå et øjeblik på avispapiret, før de ha-stede videre i læsningen.

Et par dage efter bidrager Jesper Jørgen Jensen i et læserbrev med en ud-dybning af baggrunden for sit forslag. Den er hverken ”særlig interessant eller omvæltende”, noterer han og henviser til en netop vedtaget lov om musikstøt-te i folketinget: ”Støtte skal tilgodese både ældre, nye og hidtil ukendte gen-ner og former for musik”. Forslaget var et forsøg på at bevæge Thisted Musik-forening i denne retning i valg af musi-kere og repertoire. Og det havde ophid-set gemytterne i en sådan grad, at generalforsamlingen i sommeren 1978 er blevet ”den herostratisk berømte” i den lokale musikhistorie. Men hvis man ser bort fra nævnte regnestykke har den ikke været forgæves. Der kom til at ske noget i Thisted. I første omgang uden for musikforeningens rammer. Nye musikformer, nye genrer. Og selve kon-certbegrebet fik nyt liv.

Modsætningerne i musikforeningens rækker kan ses som et udtryk for de brydninger, der var på færde på mange områder i den endnu unge storkommu-

Musik med mange unge ansigter og nye udtryksformer. Og med et koncertbe-greb med et andet indhold. Øverst Ole og De andre, i midten er det C.V. Jør-gensen, der er gået på brædderne i forsamlingshuset i Hillerlev. Nederst kig-ger vi inden for i Thisted Musikskole i Kr. Koldsgade. Den unge med celloen er i øvrigt Jesper Juul Sørensen, der senere skaber sig et ”navn” som profes-sionel musiker på et helt andet instrument.

ne. Det var ikke kun musik, det drejede sig om; der var andet på spil under indtryk af de forandringer, der skete i samfundet i disse år.

Fru Bolero

Blandt deltagerne i musikforeningens generalforsamling i 1978 - og deltager i debatten - var Jane Thomsen, leder af Thisted Musikskole.

Med stort engagement og en særlig evne til at sætte i gang, til at inspirere andre, bliver hun en central figur i den nyere lokale musikhistorie. Belønnet i slutningen af 1990erne med Danmarks Radios prestigefyldte Bolero-pris ikke mindst for sin medvirken i Thy Masterclass, der har formået at sætte Thisted på den klassiske musiks store vægkort.

Og på en højest original måde.

En musikbegivenhed lagt i rammer og arrangement typisk for den måde, man kan gribe den slags an i Thy, når det nu skal være. Og det skulle det for en anden musikalsk ildsjæl i Thisted, fhv. tømrerhandler Axel Nielsen, hvis hjerte siden ungdommen - da han var medstifter af en jazzklub - har slået i takt med musikken.

Opskriften for Thy Masterclass: De mange koncertmuligheder i sal eller på scene, i institutioner og på arbejdspladser. De tomme sommerhuse uden for sæsonen, der kan benyttes til indkvartering hvorfor ikke kombinere disse to kendsgerninger, invitere lærerkapaciteter og unge musiktalenter fra mange lande til Thy?

Det var, hvad man gjorde i begyndelsen af 1990erne og med stor succes. Hver gang kaster det stor opmærksomhed – og ”reklame” for egnen – fra sig. Ikke så underligt, at der har været repræsentanter fra andre byer til Thy Masterclass for at studere dette event-fænomen nærmere. Måske var der ligefrem noget, der kunne kopieres?

Som musikskoleleder glæder Jane Thomsen sig over, at hendes egne mu-

Thisted Musikskole 1988. Jane Thomsen, skolens leder, og Gudrun Højbjerg med kostumer, der skal benyttes i musikforestillingen Elverhøj. Skolen er omdannet til systue og kulisseværksted.

sikelever under Thy Masterclass ved selvsyn erfarer, at talent alene ikke fører en musiker til tops – det koster virkelig meget arbejde.

Thisted Musikskole havde i 1998 eksisteret i 25 år og var dermed blandt de gamle og etablerede skoler. De første musikskoler opstod i 1930erne. I 1950erne kom den næste mindre bølge, inden udviklingen for alvor tog fart i slutningen af 1960erne og begyndelsen af 1970erne. Den sidste udbygning skete i begyndelsen af 1990erne efter vedtagelse af musikskoleloven og dermed statsstøtte. Thisted Musikskole er med andre ord med i ”den tredje bølge”.

”Vi kan fejre, at politikerne for 25 år siden havde mod til at skabe en skole, hvor børn og unge kunne modtage kvalificeret undervisning i musik”, fortalte Jane Thomsen, der var en af de fire medarbejdere på skolen, som kunne fejre 25 års jubilæum samtidig med skolens fødselsdag. De tre andre var klaverpædagog Bente Grønning Mikkelsen, guitarpædagog Ilf Kari og Mads Hove Jeppesen, der underviste i guitar, el-bas m.m.

Det begyndte i det små med 25 instrumentelever. Gennem mange større og mindre strukturændringer, bl. a. foranlediget af lovgivningen, havde skolen ved 25 års jubilæet mere end 1000 elever. Ud over musikskolens lokaler i Thisted var der undervisning i såvel daginstitutioner som på folke- og friskoler rundt om i kommunen. Og i jubilæumsåret var to nye uddannelser på vej: Det amtslige konservatorieforbereende kursus og en et-årig grunduddannelse i sang, krop og drama, der ikke havde sidestykke andre steder i landet.

Alle sejl er sat til i 1988, da Thisted Teatersyndikat – med baggrund i drama- og musikundervisningen på Thisted Musikskole – forløste Kuhlaus og Heibergs hæderkronede syngestykke på en ny måde. Forvandlingen af den gamle tekst stod Gunhild Bretzhvad og Jan Erik Hansen for.

Den norske thybo - original enspænder

Jan Erik Hansen – alt kunne ske og det gjorde det også ...

En beskeden mand og en stor kunstner.

Sådan blev komponisten Jan Erik Hansen fra Snedsted engang karakteriseret.

Man kan passende tilføje: Som en ener og original i den mest positive forstand har han lyst op i musiklivet i Thy i mange år. Altid i gang med nye værker, nye projekter, der vel at mærke omfatter en stor skare af musikere og sangere. Nok er han en enspænder, men det er i fællesskabet, i samspillet, de store øjeblikke skabes. På færde så at sige alle steder. Sådan som man kunne opleve den impulsive nordmand ved en jazzkoncert engang i begyndelsen af 1990'erne. Engageret både på og bag scenen samt helt ude ved det lille bord ved indgangen, hvor der blev solgt billetter. Nærmest på samme tid. Hvis man ikke lige hører til blandt dem, der har oplevet det med egne øjne, ville man nægte, det kunne lade sig gøre.

Og så skal man yderligere til en karakteristik føje til: Et dybt seriøst menneske! Det er blevet til megen musik i Thy, det meste udsprunget af de klassiske traditioner, han er opvokset og uddannet i. I fødebyen Trondhjem havde han ikke

store muligheder for den klassiske uddannelse, han fra ung ønskede sig. Det var for dyrt i Norge. Så kom han på Musikkonservatoriet i Ålborg med basun som hovedinstrument og komposition ved siden af. Uddannelsen fuldførtes, mens han bl. a. underviste på musikskolen i Thisted. Efterhånden blev han indfanget af jazzen, startede gruppen Swingdusinet og senere Doctor Jazz. For ham er der ikke noget skarpt skel mellem klassisk musik og jazz. Havde Bach levet i dag, havde han skrevet jazz, siger Jan Erik Hansen. Er Brandenburg Koncerterne måske ikke rytmisk musik?

Efter årene på Thisted Musikskole havde Jan Erik Hansen nogle år som musiklærer på Thisted Friskole, inden han i begyndelsen af 1990'erne etablerede musikskole i Stagstrup. Skolen fik hurtigt en stor del af Stagstrups skolebørn som elever, mens mange forældre og andre fra lokalområdet oplevede Jan Erik Hansen som korleder i Thy Gospelkor. Det blev oprindeligt dannet i forbindelse med uropførelsen af Martin Luther King-oratoriet, der var det første af en række større korværker fra den flittige komponist. Han har desuden skrevet flere instrumentalværker, herunder en symfoni.

Jan Erik Hansen interesserer sig meget lidt for teoretiske detaljer som musikalske genrer, skrev Morten Kyndby Holm i et portræt på komponistens 50 års dag i 1999 og fortsatte: "Det er typisk, at han frejdigt forener klassiske musik-elementer med jazz og andre former for rytmisk musik i ét og samme værk. For ham er engagement og musikglæde altafgørende, og den største blandt Jan Eriks mange talenter er nok evnen til at få amatørmusikere til at spille sammen og yde deres allerbedste".

Det er de store korværker, der har været med til at slå Jan Erik Hansens navn fast som komponist først og fremmest i Nordvestjylland, men man har også haft øre for den norske thybo andre steder i landet, hvor hans musik er blevet spillet.

Farverig er ordet, man kunne føje til karakteristikken af Jan Erik Hansen. Farverig i såvel optræden som musikalsk udtryksform.

Det er som bekendt ikke alle, der kommer fra hjem med klaver, og derfor bliver det for mange i Thisted Musikskole, at mødet med musikken først for alvor finder sted. Det er heller ikke alle, der fortsætter på deres instrumenter, når de forlader musikskolen, fordi der pludselig er så meget andet, der trækker i trådene, ikke mindst uddannelse andre steder og senere familieforpligtelser, men oplevelsen af musikken, *opdagelsen* af den rigdom, der ligger i musikkens mange udtryksformer og samspillet med andre – *den* bærer man med sig hele livet igennem. Det er også i den betydning, man skal vurdere "nyttens" af en musikskole.

Det var i 1998, redaktionen på det klassiske musikprogram Bolero på DRs P2-Musik gav dette års Bolero-pris til Jane Thomsen for arbejdet med Thy Masterclass. "Der findes blot få masterclass-arrangementer i Danmark, og det er et utroligt flot ildsjæle-arbejde, at Thy Masterclass ikke alene eksiste-

*Thy Masterclass 1997. Musik på højt plan. David Blumenthal og Greg Goodmann.
Foto: Klaus Madsen.*

rer, men også har et internationalt snit”, hed det bl.a. i motiveringen fra musikredaktør Frank Jensen. ”Der er jo ikke blot tale om et eller andet forkølet arrangement – det har virkelig musikalsk format. Endnu mere bemærkelsesværdigt er det, at det så at sige er opstået på ”en bar mark” - og nu må thyboerne ikke misforstå mig - men andre masterclass-arrangementer udspringer næsten altid fra en musikinstitution i en storby”.

Næh, der er ikke noget forkølet over Thy Masterclass. Der er tværtimod højt til loftet. Det er noget med lyse aftener under den store åbne stjernehimmel i Thy. Sammenspil, socialt samvær på tværs af landegrænser. Hårdt øvearbejde og muligheder for at deltage i koncerter. Sådan oplever de unge musiktalenter Thy. De fornemmer den lokale velvilje på en helt anden måde, end hvis det havde været i storbyen, hvor de blot ville forsvinde i mængden. Og Thy’s sale, skoler og virksomheder bliver for en periode fyldt med klassisk musik i international klasse, som thyboerne bestemt ikke er forvante med at høre ”live” på hjemegnen. Noget for noget kunne man tilføje. Men det er meget mere, det drejer sig om.

Jane Thomsen erklærede beskedent, at Bolero-prisen ikke alene var til hende, men til alle i Thy Masterclass’ arbejdsgruppe, og hun fremhævede alle de mange praktiske, knoklende arbejdsjerner, den lokale velvilje osv. som en afgørende forudsætning for, at Thy Masterclass eksisterer og er blevet til det, den er - og med det blå stempel, der ligger i anerkendelsen fra Danmarks Radio.

I denne sammenhæng er ”Thisted som musikkens by” mere end et slogan, byen har fået i arv fra gamle dage.

Rytmask tumleplads

Forbavsende mange unge thistedboer er blevet til ”noget ved musikken”. Og

på de ”skrå brædder”, på scenen; her som oftest i musicalsammenhæng, men også som komponister og entertainere i den lette, men svære kunst.

Thy har fostret musikere, der er kommet vidt omkring på den professionelle scene, og byen har været - og er fortsat - leveringsdygtig i orkestre, kor, grupper og rockbands, der af og til endda placerer sig i forreste række udenbys. I begyndelsen af 1990erne stod den lokale avis for Thy-mesterskaber i rock-musik. De havde betydning for mange unges ambitiøse drømme om at stå på skrå brædder. Et af de lokale bands gik oven i købet hen og blev Danmarksmester.

Så er der filmens verden. Her kan Thisted være med både foran og bag kameraerne og blandt dem, der producerer og distribuerer filmkunsten til det hvide lærred i landets biografteatre.

Så det er mange senere ”kendte”, der har trådt deres kunstneriske børnesko i dette forblæste, men altså kreative hjørne af Danmark. Om det er forholdsvis flere end tilsvarende byer kan gøre krav på, skal være usagt, men når de unge bliver spurgt, hvordan det hele begyndte, så er svaret noget med ”Thy som en kulturel tumleplads”.

Først og fremmest med musikskole, Plantagehus og gymnasium. Hele det alternative miljø, der er skudt op i de sidste 30 år. Om de rette rammer – om de inspirerende lærere og igangsættere.

Og det er forbavsende meget, man kan få ud af at stille en 20 volts forstærker og nogle stikkontakter, der kan tåle mosten, til rådighed for vordende unge musikere.

Det er det indtryk, man får ved at gennembladre Plantagehusets scrapbøger blot for de to første år – 1981 og 1982.

Plantagehuset har siden udviklet sig til at blive et aktivt spillested med omkring 30 store og små koncerter i løbet af et år. Som følge af en offentlig støtte til spillestederne rundt om i landet er det muligt at arrangere koncerter med de fremmeste musikere inden for f.eks. jazzmusikken.

Det er et under, at forsamlingshuset i Hillerslev består den dag i dag, når man tænker på al den rock, der har været fyldt på i de år, det var et populært spillested. Her er det Thy Beton, der „trykker den af“ – som det hed. Også dengang.

Aktivt Kul. En af de mange lokale musikgrupper med basis i Plantagehusets musikværksted. Gert Fuglsang (nr. 2 fra venstre) har fortalt om baggrunden for det ikke helt almindelige navn. Han åbnede en tilfældig bog, slog ned på en tilfældig side og et tilfældigt ord. Det var en bog om hjemmebrænding, han havde fået fat i.

Men det er ikke kun på det musikalske område, Plantagehuset har været fødselshjælper. Medborgerhuset har fungeret som en vidt forgrenet katalysator for det lokale græsrods- og foreningsarbejde og bliver på denne måde en vigtig aktør i den lokale historie i den periode, der her afdækkes.

Og hvad der havde fyldt de mange lokaler i Plantagehuset i de første 20 år handlede i høj grad om *den lokale identitet*, der i foråret 2001 blev sat focus på gennem en række arrangementer, møder og en koncert, der vendte øret til den musikalske identitet – sådan som den udspillede sig helt tilbage i 1970erne i musikskolen og fra 1981 med base i såvel musikskole som Plantagehuset. Rock- og folkemusik der involverede mange.

Det er bands med navne som *Norne*, *Perron 3*, *Ziddarta*, *Sommer*, *Thy Folk Spillemande*, *Aktivt Kul* og *Mozart a/s* - et band i mange forklædninger som f. eks. *Pikant* og *Drive Alive*, der var det første Thisted-band, som forsøgte at slå igennem professionelt.

Bag navnene gemmer der sig sikkert en god forklaring, og hvad *Aktivt Kul* angår har vi den sort på hvidt i nævnte scrapbog.

Det var Gert Fuglsang, der fik idéen til gruppen, som spillede gamle folkelodier og traditionel spillemandsmusik på en ny måde og med rock-garnering. I 1982 fortalte han i et interview med den lokale avis – at det lidt mærkelige navn skyldtes en tilfældighed. Han slog op i en bog, lukkede øjnene og satte fingeren på et par ord, som derpå blev ophævet til musikgruppens navn. Bogen handlede om, hvordan man laver hjemmelavet øl og spiritus – og ordene, fingeren pegede på, var ”*aktivt kul*”!

Året efter var det gruppen *Pikant*, der blev portrætteret i avisen.

Seks unge som et par gange om ugen ”kunne ses på gaden med mærkelige kufferter i hånden på vej til øverummet”. De havde skiftet navn fra *Mozart a/s*, men når de fik pakket instrumenterne ud, så lød de faktisk som de plejede, rapporterer avisens udsendte fra Plantagehusets musikværksted. De

dyrkede flere genrer inden for musikken, men når de var sammen i *Pikant*, var det rock, funk og god stemning, det drejede sig om.

Thisted Musikskole og Plantagehuset har været det ”aktive kul”, der har betydet, at Thisted har kunnet befæste flere årtiers ry ”som musikkens by” med mange musikforeningsmedlemmer, store tilhørerskarer til koncerter og mange udøvende musikere i orkestre, grupper og bands på det nærmeste i alle aftapninger. Og med årlige kirkekoncerter der flere gange er blevet radio-transmitteret.

Sådan som det endnu en gang blev understreget i en radioudsendelse i 1982. To medarbejdere fra Danmarks Radio tegnede et billede af musiklivet i Thisted. Det var i DR’s monopoldage og endnu før de mange tv-kanaler. Det var dengang, en radioudsendelse fortsat var en landsbegivenhed. Budskabet gik klart igennem: Thisted levede op til de store musikdage i 1950’erne, da slagordene ”*Thisted i Thy – musikkens by*” var blevet lanceret. Men nu var det ikke blot den klassiske musik, der var hele sagen. Nu var den rytmiske musik med i front. Og spillemandsmusikken blomstrede. Flere grupper virkede på dette tidspunkt i Plantagehuset. Andre steder i byen var grupper i gang med noderne.

Glemte var modsætningerne inden for musikforeningens egne rammer i slutningen af 1970’erne mellem ”traditionalisterne” og ”modernisterne”, kampen om et mere moderne repertoire, der også gav plads til den rytmiske musik.

Næsten glemt.

Tidligere organist ved Thisted Kirke, organist i Vestervig og leder af orgelskolen, Jesper Jørgen Jensen, fortæller om modtagelsen i Thy af den moderne musik. Der er mange, som finder den ”grim”, og han kan endda komme ud for, at der bliver kigget lidt skævt til ham på gaden. Det var Jesper Jørgen Jensen, der havde ført an i debatten på musikforeningens generalforsamling i 1978 med ønsket om, at der også blev plads til moderne musik i koncert-repertoiret, mens andre var fortalere for en anden form for moderne musik – den rytmiske. De havde som bekendt ikke heldet med sig.

Jesper Jørgen Jensen havde derfor kæmpet videre for den moderne musik fra orgelbænken i Thisted Kirke gennem de kirkekoncerter, han arrangerede og ved fornøjet i det daglige virke som organist.

Meningerne kunne være delte i byen om disse musikinitiativer. Hans efterfølger i Thisted Kirke, Gwyn Hodgson, var ikke modstander af ny musik, men det skulle ikke være ”hvilken som helst ny musik”, som han udtrykte det i radioudsendelsen. Han glædede sig til gengæld over oprettelsen af et kirkekor og så frem til, at *det* ville gavne menighedssangen og byen kulturelt.

En mand med mange kasketter og huer. Her er det som dirigent med Thisted Gardens.

Preben Nørgaard Christensen, organist ved Thisted Kirke, og engageret i mange kor, ensembler og orkestre. Og som arrangerer af spændende koncertrækker i kirken om sommeren, der ofte bliver optaget af Danmarks Radio. 1987.

www.thisted-bibliotek.dk

En forårsdag i 1988 var stadsbibliotekar Chr. Strangholt indkaldt til møde i kommunens økonomiudvalg. Endelig - i året, da byens bibliotek kunne fejre sit 50 års jubilæum - var der udsigt til den tilbygning, både politikere og bibliotekets ledelse og personale havde drømt om og talt om over en længere årrække. Kommuneplanen fra 1985 havde understreget, at en tilbygning var nødvendig, så alle bibliotekets aktiviteter kunne samles under ét tag. Der havde endda været visioner om at bygge et helt nyt bibliotek nede ved havnen, og så måske omdanne det gamle bibliotek med de smukke Søndergaard-billeder til et kunstmuseum. Byrådets flertal havde dog lukket luften ud af disse vidtløftigheder. Men en tilbygning skulle der nok kunne blive til, og der var efterhånden sat 22 mio. kr. af til formålet. Man havde tilmed lagt an til en større arkitektkonkurrence om tilbygningens udformning.

Stadsbibliotekaren kunne imidlertid skuffet forlade mødet. Økonomiudvalgets medlemmer med borgmester Svend Thorup i spidsen havde vendt tommelfingrene nedad. Tiden var ikke til en så omfattende kommunal investering. På vejen tilbage traf stadsbibliotekaren på bibliotekets nabo, praktiserende læge Torben Gjerløff, der overvejede at afhænde sit store lægehus. Det viste sig i samtalen, at han var villig til at sælge til biblioteket. Stadsbibliotekaren returnerede derfor til økonomiudvalget og forelagde medlemmerne den nye idé. Den faldt i god jord, og pr. 1. juli 1988 overtog biblioteket naboejendommen, der blev indrettet til tekniske og administrative funktioner.

Ud over købet af ejendommen bevilgede økonomiudvalget en mindre sum penge til indretning og modernisering af det forhenværende lægehus. "Spillemandspenge", som man sagde i udvalget.

Bibliotekets personale valgte imidlertid - under devisen "hvad udad tabes, skal indad vindes" - at bruge dette beløb til en ombygning og nyindretning af den gamle biblioteksbygning, hvor der blev skabt lys og luft i det centrale udlånsområde. Desuden blev lånerne inviteret til "selvbetje-

Siden 1971 har biblioteksbussen kørt sin rute rundt til holdepladserne i oplandet. Efter 26 års tro tjeneste blev bussen, der her er fotograferet i 1984, afløst af friske hestekræfter.

Foto: Thisted Kommune.

Computer og bøger. Lektor Johs. Iversen holdt sig til sidstnævnte denne dag på biblioteket. 2002.

Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

ning" i kælderens magasiner. På den måde fik lånerne 60 pct. mere areal til rådighed. Men helt skjule den kendsgerning, at biblioteket fra 1938 var et ganske lille hus på kun 1000 kvadratmeter - langt under den standard på 3.300 kvadratmeter, som Statens Bibliotekstilsyn anbefalede - kunne nyindretningen naturligvis ikke.

I det ydre har Thisted Bibliotek ikke forandret sig meget gennem de sidste tre årtier. Udlånstallet - som er det mest eksakte mål for aktiviteten - holdt sig stabilt omkring 500.000 om året, hvoraf børnene tegnede sig for mere end 200.000. Man kan diskutere, om det er meget eller lidt, men det betyder skønsmæssigt, at omkring 15.000 mennesker hver måned har deres gang i huset på Tingstrupvej. Med andre ord fastholdt biblioteket gennem årene sin position som kommunens mest brugte kulturinstitution. Gennem et net af filialer - og bogbus allerede fra 1971 - strakte biblioteket sin betjening ud i alle kroge af kommunen.

Bag de gule mure ændrede aktiviteterne sig imidlertid ganske meget. Byens uddannelsesinstitutioner stillede stadig større krav om betjening, nye medier og nye informationsforpligtelser kom til. Fra midten af 1990'erne gennemførte biblioteket sin første digitale revolution ved overgang til elektronisk katalog. Samtidig har biblioteket lagt rum til mange kulturaktiviteter, både for børn og voksne.

Det budgetmæssige korset var gennem alle årene ret stramt. I 1983 svarede det samlede bibliotekspersonale til 42 årsværk. I 2001 omfattede det kun 29 årsværk. En betragtelig reduktion!

Efter årtusindskiftet ventede en ny digital revolution. Man blev tilsluttet "bibliotek.dk" og etablerede sammen med et netværk af biblioteker den døgnbetjente "Biblioteksvagten". Låneren kunne i stigende grad serviceres hjemme i hendes eller hans egen stue pr. computer og pr. telefon. Det fysiske - og for lille - bibliotek i gule sten fra 1938 havde fået sin tilbygning i det virtuelle rum.

Der var - som tidligere - planlagt en koncertrække til den følgende sommer, men det blev ikke en koncentration af moderne musik, betroede byens nye organist lytterne og tilføjede: ”Jeg er kommet for at tjene Thisted Kirke”.

Traditionerne i Thisted med kirkekoncerter - og drenge- og mandskor - er senere blevet ført videre af organist Preben Nørgaard Christensen, der også er aktiv på andre musikalske fronter, f. eks. inden for brassband-musikken. Og hvad kirkekoncerterne angår, er DR's optagevogn ofte i Thisted om sommeren for at optage til senere udsendelse på radioens klassiske kanal.

Tid til festival

Tappert og vedholdende vrider karruselkonen fra Dahlgaards Tivoli sin krop rundt på festpladsen. Frysende unge mennesker i spredt flok sanser rundt mellem forlystelserne akkompagneret af en speak fra billetkontoret ved radiobilerne. Syv Syngende Søstre fra Gettrup, Bjørn Tidmann eller Jimmy Jameson trækker publikum til på klokkeslæt, og garden gennemfører den obligatoriske march i spidsen for det lige så obligatoriske spøjse vogntog. Tivoli, øltelte, konkurrencer med deltagelse af lokale koryfæer og dagen efter: Avisens bud på hvor stort overskud der denne gang blev til de arrangerende foreninger og arrangørernes ærgrelser over det lunefulde danske sommervejr.

I 1970erne var byfesterne stadig det helt store, og der var - som her på J. P. Jacobsens Plads - trængsel næsten alle dage. Der var tivoli, fag-optog og lokale konkurrencer, børneoptog og gudstjeneste i friluftsteatret. Og Thisted Garden var på stikkerne. Og vejret? Når det var godt, var alle glade. Her skinner solen.

Byfest i Østerild 1981. Vi skal ha' vores kaffe ...

De traditionelle byfester fortsætter århundredet ud efter samme opskrift i Thisted og en del af oplandsbyerne, men skubbes ud af centrum. Byfesterne styrke er det absolut lokale, men efterhånden som verden udvides og bliver større, bliver det absolut lokale også en akilleshæl.

Tiden kalder på *events*. Store festivaler skyder op i det danske sommerlandskab og tiltrækker unge fra hele landet. I løbet af 1980'erne bliver festivalarmbåndet en fetich omkring ungdommens håndled. Den nye festivalkultur er et kalejdoskopisk tilbud om musik og samvær og tilfredsstillende en ny ungdomskulturs higen efter et stort og uforpligtende fællesskab med uendelige muligheder for frit valg på musikkens og bekendtskabernes hylder.

... og her skal vi ha' et godt grin og en god oplevelse. Vi er nemlig kommet til gøgler- og børneteaterfestival.

Foto: Klaus Madsen.

Thy Festival. Klip fra festivalavisen ved 10 års jubilæet.

Festivalerne bliver kunstens svar på 1970ernes politiske græsrodsbevægelser. Man samles her-og-nu om en konkret idé, som man forsøger at omsætte til virkelighed.

Pludselig stod der jazzfestival på plakaterne et par somre først i 1990erne, da komponisten og musikeren Jan Erik Hansen skaffede jazzens verdensnavne til Thy for bl. a. at optræde sammen med lokale kor. Et par andre ildsjæle trak både gøgler- og børneteaterfestival til byen i samme periode. Det gav masser af inspiration til børn og voksne og blev et løft for den lokale børnekultur.

Thys helt egen festival

Thy Festival blev den første af slagsen, der med stor energi forsøgte - og ofte havde held til - at skabe en festival på egne betingelser. Der blev ikke gjort forsøg på at skabe en mini Roskilde- eller Ringe-festival. I stedet blev der satset på lokale kræfter - også hvad musikken angik. Og det skete i en ramme af et festivalmiljø, man ikke kunne finde de andre steder. Festivalen blev et mødested for unge i Thy og for de unge, der var rejst fra egnen for at søge uddannelse og arbejde andre steder - og som nu var hjemme på ferie. Måske endda ligefrem tilrettelagde ferien efter festivaltidspunktet og mødet med "gamle" venner. Set i dette lys var Thy Festival altid en succes og en

oplevelse. I bogstavelig forstand - noget enestående.

Det begyndte beskedent med et endags arrangement i Thisted Friluftsteater i 1979. De optrædende var lokale musikgrupper med Perron som hovednavnet. Bag festivalen stod en lille kreds af unge med journalist Erling Nødergaard i spidsen.

Året efter var det også et endagsarrangement i friluftsteatret. Det var et professionelt og en række lokale bands, der stod for musikken med et repertoire fra punk til blandet folkemusik. Fra 1981 begyndte det at ligne noget med 5000 tilskuere og en større presseomtale. Men der var også problemer. Støjniveauet var for højt til friluftsteatret - og de nærliggende boliger - og manglende oprydning og hærværk førte til en mindre uoverensstemmelse med kommunen. Løsningen blev, at Thy Festival flyttede til Kronborg Plantage, hvor festivalen fandt sted langt op i 1990erne.

Det første år i Kronborg Plantage var festivalen en succes. Konceptet var som tidligere et professionelt hovednavn - i dette tilfælde Henning Stærk - og en række amatørbands til resten af programmet. Vejret var godt, men selv om der var 5000 besøgende, var der kun lige balance i budgettet, som var vokset til et udgiftsniveau på 64.000 kr.

Sommer er det; i et hjørne af byen. Godt nok lidt fra alfarvej. Nye toner mellem gamle træer. Thy Festival i det grønne i Kronborg Plantage.

Efterhånden blev Thy Festival en etableret sommerbegivenhed i Thy på sin helt egen facon og uden de store ambitioner. Allerede fra 1982 lignede Thy Festival en "rigtig" festival med "stor scene", "folk-telt" og boder langs skovbrynet. I 1986 formåede arrangørerne endda at få Thisted Kommune til at føre en vandledning ud på festivalpladsen.

I en artikel om festivalen i Historisk Årbog fra 1991 forsøger Henrik Jespersen at give et bud på, hvem der har deltaget i festivalerne gennem årene: "For amatørmusikerne strækker deltagerne sig fra 14-15 årige knægte til folk sidst i 30erne. Publikum er det sværere at udtale sig om, men der er næppe tvivl om, at der her er en overvægt af personer under 40. Rockmusikken er uløseligt knyttet til en ungdomskultur eller snarere en ungdomskult. Derfor tiltrækker en rock-festival flest unge, men også en del tilskuere, som er vokset op og er blevet midaldrende med rocken".

Thy Festival gav hvert år anledning til en stor dækning i den lokale avis, der i 1985 rapporterede: "Idéen bag Thy Festival er at give amatørmusikere en lejlighed til at præsentere deres musik for et større publikum. Men at det var amatører, der var på scenen, var sjældent at høre. Måske bortset fra, at deres spilleglæde var betydeligt større, end det ofte var tilfældet hos musikere, for hvem musikken af en eller anden grund er blevet en levevej".

Bag arrangementet står en såkaldt festivalkomité, der efterhånden bliver til en festivalforening udsprunget af miljøet omkring Thy Bogcafé og Plantagehuset. Karakteristik nok er festivalforeningen mere præget af anarki end af organisation - og først og fremmest forfægtes en idé om at lave en anderledes festival. I al fald i starten. En ikke-kommerciel festival, hvor lokale musikere, der vinteren igennem har øvet i byens musikværksteder, kan få lov „at trykke den af“.

Thy Festival blev afviklet gang på gang på trods af alle odds, eftersom arrangørerne år efter år tog stilling til, om de med venners hjælp ville prøve igen. I modsætning til festivaler andre steder i landet blev det lokale for-

eningsliv i form af sportsklubber og lignende stort set ikke involveret i Thy-versionen af en musikfestival. Det anarkistiske islæt betød, at festivalens økonomi i en lang periode var baseret på salg af støttemærker og indtægter fra boder. Af samme grund blev der heller ikke slået større brød op, end der kunne bages. Den anstrengte økonomi var et tilbagevendende problem, der paradoksalt nok måske var medvirkende til, at kommunen var meget tilbageholdende med at støtte festivalen, som fik nogle turbulente år i midten af 1990'erne, da de "gamle" arrangører var ved at køre træt.

I 1996 vender festivalen i en barberet udgave tilbage til friluftsteatret og skiftede stil fra nyhedspræget og stilskabende rock til kopimusik.

Thy Festival spillede på sidste vers, selv om et generationsskifte tilsyneladende var på vej. I 1997 smed arrangørerne håndklædet i ringen og erklærede, at der næppe blev nogen festival om sommeren

„Vi må erkende, at der er for få, der synes, det er værd at bruge en masse tid på Thy-festivalen“, lød det fra Torben Rasmussen fra festivalkomiteén. Men Ungdomsrådet i Thy, der hovedsageligt bestod af elever fra Thisted Gymnasium, trådte til og festivalen kom på "vingerne", som det hed i Dagbladet. Året efter landede festivalen under varemærket "Pick-Up" festival allerede i maj på Thistedes gamle stadion, hvor der blev rejst et stort telt med plads til 1500 tilhørere. Ungdomsrådet i Thy, resterne af Thy Festivalforening, Plantagehuset og Dansk Rock Samråd stod bag et forsøg på at lave en helt ny festival for den rytmiske musik, der blev en succes med 2400 solgte billetter.

Isoleret gjorde Ungdomsrådet i Thy med Mikkel Hegnhøj i spidsen i august 1998 alligevel et behjertet forsøg på at afvikle den traditionelle musikfestival i Kronborg Plantage. Thy Festival blev til "Tråd under Træerne".

Som så mange gange før skulle det handle mere om samvær end om musik. Dagbladets Inge Ramsing mødte op:

1998: Festival-toget er ankommet til det gamle stadion i Dragsbæk. "Pick-Up" festival er navnet.

Foto: Klaus Madsen.

„Klokken er 14, lørdag. „Tråd under Træerne“ skal brage ud gennem højtalerne og give festivaltraditionen i Kronborg Plantage kunstigt åndedræt i håbet om, at Thy Festival måske genopstår på pladsen i 1999. Men der er næsten ikke et øje“.

Inge Ramsing var ikke imponeret - hverken over musikken eller fremmødet på 250:

„Som thistedbo og med et pænt antal festivaler bag sig må man undre sig over scenariet - hvorfor ikke drage et par skarpe konklusioner: Kronborg Plantage er for langt ude, det er lettere at få folk til spontant at søge ned på det gamle stadion, Christiansgave, dyrskuepladsen, søbadet, havnen eller en anden plet i byen - og overbevise byrødderne om, at musik- og ungdomskultur også hører til i byens fælles rum. At det netop er nødvendigt med store musiknavne for at lokke folk ud i Kronborg Plantage, hvorimod de lokale bands og festen ville have bedre vilkår på en plads inde i byen. Er det ikke bare flæbende nostalgi, at der skal være musik og festival helt ude i skoven i lige denne traditionelle week-end? Pick-Up festivalen var jo en succes. Ikke mindst fordi den var placeret på det gamle stadion. Kan Thisted overhovedet bære mere end ét større musikarrangement, festival eller ej, og er der overhovedet kræfter til mere?“

Spurgte Inge Ramsing.

Den bemærkning blev tilsyneladende totalt overhørt i vintermånederne før festivalssæsonen 1999, hvor tre festivaler var på bedding. Arrangørerne bag Pick-Up succesen på det gamle stadion fik et nej fra Thisted Kommune til økonomisk støtte og opgav. Og på trods af dagbladets advarsler reorganiserede to elever fra Thisted Gymnasium, Bjarke Hansen og Søren Odgaard, i 1999 Thy Festivalforening og arrangerede en festival efter den gamle lokale opskrift, der bestod af lave udgifter og lokal musik. Det var tilsyneladende dét, der skulle til. ”Amatørgrupper fremtiden for Thy Festival” skrev anmelderen, der næppe kunne vide, at han sammen med det trods alt beskedne publikum havde overværet den foreløbigt sidste Thy Festival.

Anderledes sikkert greb om tingene var der ved ”a Hawstock-festival” – navnet frit efter den legendariske Woodstock-festival i 1969 - i Vorupør, der begyndte netop som Thy Festival var ved at pakke sammen. Man var kommet lidt sent i gang med en festival, mente man selv i Vorupør, hvor initiativtagerne fra Vorupør Boldklub havde gået med en festival-arrangør i maven gennem 15 år. Bedre sendt end aldrig. En satsning på sikre navne og gedigen organisation med rod i lokalsamfundet trak folk til stadion i Vorupør både første og anden gang, festivalen blev afviklet.

Med Thy Rock på dyrskuepladsen Thisted fra 2000 var der ikke længere plads til de mere eller mindre spontane og uorganiserede festival-forsøg. Den gamle byfest

*En anden slags festival. Og et andet publikum. ”a Hawstock-festival” i Vorupør.
Foto: Klaus Madsen, 1999.*

I biffen i Thisted

I sommeren 1970 ønsker Georg Pors (72) at trække sig tilbage som direktør for Royal Teatret i Thisted. Han har været biografdirektør i Rådhusstræde siden 1929. Og i løbet af de 41 år har han nået at vise ikke færre end 5000 film. Det bliver ejeren af Hotel Royal, Knud Hauvig, der kommer til at afløse Pors for en kort periode. Og i marts 1971 genåbner biografen med intet mindre end en Danmarkspremiere. Den kønne hovedperson i den dansk-svenske film "Tintomara" - Pia Grønning hedder hun - kommer til Thisted for efter bedste evne at kaste glans over genåbningen.

„Kommer der passager i filmene, hvor der sker for lidt, kan man i det mindste glæde sig over, at man sidder godt!“ Biografdirektør Hauvig er en såre praktisk mand. Og stolt af de nye stolerækker i den gamle biograf.

I 1972 er billedet et andet. Nu står der Gunnar Obel på det hele. Den 44-årige biografdirektør i Thisted - og i hovedstaden og andre provinsbyer - er filmudlejer (af sexfilm - de skaffer kapital) og producent af seriøse film. "Da jeg startede udlejningsselskab, var der folk, der troede, jeg var tosset. Men jeg behøver faktisk bare at tage en tur til København en gang om måneden. Vi har en jo dejlig lufthavn, så det kan gøres på én dag. Resten kan ordnes på telefon", forklarer han. Gunnar Obel er i disse år en meget omtalt mand i medierne. Han overtager det gamle Royal-teater. Og har for længst indrettet en - efter Thisted-forhold - gigantisk biografsal i et nyt bygningskompleks ved havnen.

Året forinden er Olsen-Banden i Thy. En ny film er under optagelse. "Olsen-Banden i Jylland" - såmænd. Og der er premiere i Kino på den første film i serien under overværelse af skuespillerne. Der er fuldt hus til de to gange Olsen-Banden - på film og i virkelighed - og det er mange, for Kino Thisted anno 1971 er som nævnt en helt anden end de kosterkabssale, film senere bliver forvist til.

Gunnar Obel sælger sine Thisted-biografer i 1981. Den nye ejer, politiassistent Per Horn, opgiver at drive biograf på to forskellige adresser. "Dyrlægens plejebørn" bliver

Der var blomster til en ung filmstar, da Knud Hauvig - i baggrunden - genåbnede Royal Teatret i 1971. Året efter blev det overtaget af ejeren af Kino Thisted, Gunnar Obel.

Biografdirektør Gunnar Obel i selskab med filminstruktør Erik Balling og skuespillerne Ove Sprogøe og Willy Rathnov.

den sidste film i det gamle Royal-teater, hvis tekniske udstyr bliver monteret i en af de tre små biografsale i det nye KINO 1-2-3, der åbner 2. juledag 1983.

Op gennem 1980erne lukkede den ene biograf efter den anden landet over. I 1990 var biograferne i Thisted og Snedsted de eneste, der var tilbage i den nordvestjyske område. Men på trods af krise og færre biografgængere var der årligt stadig 55.000, som besøgte en af Thisted-biograferne. Det svarede til, at hver thybo gik i biografen to gange årligt. Samme frekvens kunne aflæses i andre biografer. Men med fremkomsten af flere tv-kanaler gik billetsalget helt i stå. Fra 1988 til 1991 faldt det med ca. 50 pct. i Kino. Per Horn forsøgte uden held at få kommunal støtte til driften.

Kevin Costners "Danser med ulve" var den sidste film på spolen, inden en tvangsauktion fik Per Horn til at smide håndklædet i ringen.

"Film skal ses i biografen" sagde tv's Ole Michelsen, og bøtten vendte. Film skal også ses med en cola og en skudfuld popkorn mellem hænderne. En ny biografkultur var dukket op.

"Det er ikke tv og video, der er den værste konkurrent. Det er sport og sommervarme", hævdede Anny Gade Nielsen, der blot to år efter købet af Kino mente, at 1993 ville blive et rekordår for biograferne, for nu begyndte der at komme flere og bedre film. Og ikke mindst seværdige danske.

Eller også var det markedsføringen, der var blevet bedre. Under alle omstændigheder begyndte folk igen at vende tilbage til biografensæderne og forlod husaltret og kakkeltbordet med keramikkrusene inden for rækkevidde

Og da vi vendte tilbage, var de store sale blevet forvandlet til flere mindre - også i Thisted. Det blev biografdynastiet fra Snedsted Bio, der førte Kino Thisted ind i de nye tider, hvor der er en stigende interesse for fortællingen i biografmarkedet. Videomarkedet er ikke blevet den konkurrent, branchen havde frygtet - højst et supplement. Det er en tilfældighed, men ligner en tanke, at en af byens videoudlejninger er placeret i Korsgade lige ved siden af Kino.

var mere eller mindre vendt tilbage i ny og måske mere kommerciel forklædning.

Ildsjæle bliver ofte slukket af en spand koldt kommunalt vand. Frygten for en lavine af ansøgninger har som regel vejet tungere end iveren efter at medvirke som igangsætter. Derfor var det en svær kunst at sætte noget i gang i Thy.

Festivalen ingen kan glemme

Billedet har bidt sig fast et sted i den indre computer. Det er fra sommeren 1989, i begyndelsen af juni; det har regnet, og der er småpytter i den hullede asfalt på havnen. En mand kommer gående med en guitar på ryggen, småfløjtende og ditto springende for at komme tørskoet videre. En gårdmusikant, en gøgler.

Nu vender han sig om, kigger op mod solen, der har gemt sig bag sky; og denne gårdmusikant og gøgler viser sig at være Kim Larsen, der har to jobs i Thisted.

Det er ikke første gang, han er på disse kanter. Ja, det hele begynder vel egentlig for alvor i Thy-lejren, hvor han sammen med det, der skal blive til Gasolin, prøver kræfter og højttalere for et stort og modtageligt publikum med en sådan succes, at det ikke kun er genlyden, der kan høres helt i Langvad, hvor en tidligere dansk ambassadør i Indien, en distingveret herre af den gamle skole, har slået sig ned og nu må lukke vinduerne. Det er også for galt; her er han kommet til det nordjyske for at finde fred, ro og stilhed efter et turbulent liv og så denne skrækkelige lyd; de kalder det musik ...

Kim Larsen går uanfægtet her næsten en snes år senere på havnen, han har for længst sit på det tørre og også her i Thisted trods den forbigående regn; hans honorar er ved at tikke ind på bankkontoen.

Der er mange, der senere gerne vil være i samme situation, meget gerne endda, for hvad der skulle have været den helt store begivenhed med en omsætning på over en snes millioner kroner, det bliver til et underskud også i millionstørrelsen, og slagsmålet om ansvar og betaling og hvad der i det hele taget er gået galt, det er ikke altid ligeså underholdende som at overvære en Kim Larsen-koncert. Bifald er der ikke meget af. En injuriesag dukker også op for ligesom at fuldende dette billede.

Det skulle være så godt ... og det var faktisk ikke så ringe endda. Hverken i erindringen eller dengang, det hele fandt sted: Nordisk Venskabsbyfestival fra 3. til 11. juni 1989. En folkelig manifestation skulle det være med alt lige fra møntsamlere til folkedansere, sportsudøvere, kulturelle aktiviteter i en bred vifte, kongresser, Foreningen Norden-møder og Nordisk Ministerråd. Og koncerter og visefestival med kendte navne. Det hele bundet sammen af det nordiske som en idé og et skæbnefællesskab. Budskabet gik på, at idealerne, der gør os nordiske, skal fastholdes, og det ville med andre ord sige bygge på ”menneskers værdi og værdighed”. Med deltagelse af dronning og prins, nordiske ministre og andet politisk godtfolk, biskopper og en enkelt præsident. Stort var det lagt op, et kæmpe forarbejde var gjort. Et sekretariat med den tidligere forstander på teknisk skole, Svend Ove Bach, som ener-

gisk leder blev etableret på det gamle rådhus. Der blev arbejdet nærmest i døgn drift; det havde man indtryk af. Sommeren 1989 skulle hele Nordens øjne rettes mod en lille købstad ved Limfjorden i Danmark: Thisted. Hvis man da ikke selv valgte at tilbringe disse første juldage i Thisted. Det var der blot for få, der gjorde. Og man måtte på et tidligt tidspunkt justere forventningerne og appellere til den regionale og helt lokale opbakning, det var imidlertid ikke tilstrækkeligt til at redde det storstilede projekt økonomisk tørskoet i land. En del arrangementer måtte aflyses, andre havde endog meget ringe publikumstække, men der var også store oplevelser. Anledningen til festivalen var, at Thisted i Danmark og Uddevalla i Sverige dette år for 50 år siden oprettede den første nordiske venskabsbyforbindelse ud fra mottoet: ”Fra hjem til hjem skal båndene knyttes”. Hvis man siden kunne se bort fra den økonomiske bet og det efterspil, den nordiske venskabsbyfestival blev hvirvlet ind i, så var den officielle mening, at dette motto i fuldt mål var blevet opfyldt under festivalen. ”Gamle bånd blev styrket og mange nye knyttet”, som det hed.

Men hvad var det, der gik galt - hvis man nu ser det fra dén side? Var det selve timingen, tidspunktet - i begyndelsen af juni hvor de fleste børn og for den sags skyld også de voksne i de fleste nordiske lande endnu ikke har ferie? Var det af samme grund de mange sportsfolk fra de nordiske lande svigtede - især fodbold- og håndboldspillere? De svigtende tilmeldinger på denne front betød, at der var et stort overskud af overnatningspladser. Sovevogne måtte afbestilles. Også planen om en festival-campingplads nord for Thisted til aflastning af de øvrige campingpladser blev droppet. Så var der hotelreservationerne - og det var mange - det blev en dyr affære. Og hvis festivalens store musikarrangementer skulle løbe rundt, skulle ikke færre end 9.000 mennesker møde op. Som det så ud tre uger før festival-start, måtte arrangørerne sætte deres lid til, at mange turister ville lægge vejen om ad Thisted. Der var blot det problem, at turistsæsonen ikke for alvor var kommet i gang. Det var igen dét med skoleferierne, der endnu ikke var kommet hul på.

Men den optimistiske Svend Ove Bach, lederen af festival-sekretariatet, var ikke sådan at slå ud, hans lyssyn fornægtede sig ikke, selv om det måske nok kostede et par ekstra cigarer: ”Vi har sat et mål, vi ikke når. Men festivalen kan sagtens blive en succes også med færre deltagere”.

Det var samme Svend Ove Bach, der senere kunne lave følgende regnestykke: Lægger man sammen, hvad der havde været til hvert enkelt arrangement, kommer man op på i alt 51.000 mennesker. Til dette store tal kommer, at der skønmæssigt var omkring 10.000 ved modtagelsen af dronning Margrethe på åbningsdagen, og adskillige tusinde overværede det afsluttende festfyrværkeri.

Selv om det umiddelbart kan se imponerende ud, så ændrer det ikke billedet af en festival, der ikke blev, hvad man havde forventet. Måske var det ikke alene tidspunktet for arrangementet, men selve tiden, der spillede med. Det var før ”globalisering” for alvor var blevet et begreb, men hvor hovedparten af befolkningen – og ikke mindst de unge – for længst havde vendt sig mod en verden, der omfattede mere end Norden. Orienteringen gik syd-

på. "Det nordiske projekt" var noget, man i bedste fald havde hørt om i skolen, men ellers ikke ofrede mange tanker. Et projekt for aflagte politikere og bedagede venskabsby- fortalere uden den store folkelige appel.

Hvis det fortsat er tvivlsomt, om der for alvor blev pustet liv i "det nordiske" i Thisted i 1989, så er det nagelfast, at der en kort periode denne sommer blev sat focus på Thisted. Det kan man sort på hvidt konstatere i en halv snes scrapbøger, som Thisted Kommune har arkiveret. Flere hundrede avisartikler fra lokale og aviser fra hele Norden med stort og småt om festivalforløbet. Fra de optimistiske undfangelses- og forberedelsesdage, via de afgørende økonomiske justeringer til de egentlige festdage med dronningemodtagelsen (hun er trækplaster under alle omstændigheder!) til af- og opgørelsens timeslag. Manifesteret i en Thisted Dagblad-artikel under billedet af en dystert udseende kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard: "Der er ingen tvivl om, at Thisted Kommune - sammen med Foreningen Norden - er juridisk ansvarlig for underskuddet efter Nordisk Venskabsbyfestival. Det siger kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard".

For en by og en egn kan betydningen af at være i medierne ikke undervurderes. Det kan være reklame, man ellers ikke kan købe for penge. Og i sommeren 1989 var Thisted i vælten. Der var jo også TV på.

Antallet af udklipsbøger kan dog ikke måle sig med omfanget af den omtale, Thisted fik i 1970'erne i den såkaldte Haller-sag. Det er dén om forfatteren Bent Haller, Thisted Byråds kulturelle udvalg og en bog, der ikke måtte

*Fint skulle det være. Det var det også. Og det pæne tøj var hentet frem. Eller just indkøbt. Prins Henrik og dronning Margrethe hilser på lokale honoratiories på havnen i Thisted. Regentparrets besøg var et sikkert trækplaster ved store nordiske venskabsbyfestival i Thisted 1989.
Foto: Fotomagasinet/Lokalhistorisk Arkiv.*

stå på bibliotekets hylder. Men festival-sagen kunne overhale Haller-sagen i omfang, hvis efterspillet var blevet klippet ud og pænt klæbet ind i scrapbog.

Nu stopper den i eftersommeren 1989 og endnu før de lokale politikere var kommet i arbejdstøjet efter sommerferien.

Det kunne ellers være blevet lidt af en gyser, amtets tilsynsråd blev også involveret, her er dette efterspil afspejlet i tilfældige udvalg af overskrifter fra Thisted Dagblad:

Tømmermænd og onde tunger i Thisted. Erklæringskrig i festival-sag. Overvejer at anmelde Thisted's borgmester. Festival-sag kan ende i retten. Mindretal afviser festival-forpligtelse. Personlige angreb ødelæggende. Vælger-bedrag eller reklame for Thisted. Thisted betaler 2,1 mill. for festival. Arrangører tabte troen før starten. Festival-regningen er 3,7 mill. kr. Chokerende oplysninger om Thisted-garantien. Underskuds-festival millioner værd i PR. Kæmperegning for tomme hoteller.

“The Thisted Wave”

Drømme om et liv i rampelyset som rockmusiker blev næret af klapsalver på Thy Festival, hvor der var plads til amatører. Den lokale rockscene var lille, men dog stor nok til, at ambitionerne kunne luftes. De unge rockmusikere trivedes i Thy, men hvad der engang mest af alt bar præg af en alternativ ungdomskultur, blev i løbet af 1980'erne og 1990'erne til en drøm om karrierepromotion og en plads blandt spydspidserne i den industrielle underholdningsindustri, som rockmusikken – også den alternative – blev opslugt i.

Efterhånden gik der hul på bylden. I begyndelsen af 1990'erne arrangerede Thisted Dagblad lokale rockmesterskaber, der hurtigt blev en integreret del af en landsdækkende turnering, der hvert år endte med kåringen af en Danmarksmester.

I 1995 talte Rasmus Nøhr, som stod i spidsen for disse rockmesterskaber, om ”The Thisted Wave” og refererede til en lignende bølge - ”The Seattle Wave” - der få år tidligere havde sat en amerikansk industriby på verdenskortet. En lignende bølge - dog med mindre dønninger - bredte sig fra Thisted i 1994, da Ludo X vandt DM i Rock med deres engelsk-inspirerede pop-rock.

De fleste lokale bands fandt sammen i øvelokalerne i Plantagehuset, musikskolen og gymnasiet. Da Dagbladet første gang afviklede de lokale mesterskaber i Thy Hallen, var det et gymnasieband, Fånzy and the Chairman, der tog prisen, og titlen skaffede jobs på caféer og ved firmafester. Samme år fik et andet hårdtrockende gymnasieband A.M.M. andenpladsen i Danmarks Radios Melodi Grand Prix - og modtog stående ovationer på gymnasiet ved hjemkomsten fra København.

Højt spil i Plantagehuset 1996.
De danske mesterskaber i rockmusik.
Foto: Klaus Madsen.

De lokale rockmesterskaber flyttede det efterfølgende år fra Thy Hallen til Teatersalen.

„God aften Thisted“ - lød det sejrssikkert fra A.M.M.'s Martin Andersen Jepsen, der indtog scenen med løftede arme. Men A.M.M. måtte i finalen se sig besejret af Frantics med Jeppe Breum Laursen i front.

Få måneder efter vandt Frantics, der nu kaldte sig Ludo X, DM i rock og udsendte en cd, der blev rost til skyerne af et enigt anmelderkorps. Information kårede Ludo X som ”årets danske udgivelse”. Trods roserne fik cd'en aldrig det store salg i Danmark, men i Sverige solgte den godt. Et år senere blev bandet opløst, men et par stykker af besætningen fortsatte karrieren som musikere.

Ved DM i rock i 1996 blev kvartfinalen afviklet i Thisted, og ikke færre end fem lokale bands nåede semifinalerne. Kun ét band kvalificerede sig til finalen; trods det lidet salon-fähige navn fik Creamy Beaver dog aldrig en placering i toppen. Som mange andre ambitiøse bands før dem flyttede Creamy Beaver-besætningen til Århus for at prøve lykken dér. Men uden held. Så gik det lidt bedre for Anni Ringgaard. Med kunstnernavnet Annione - og en sødmefyldt mundfuld popnumre - nåede hun i 1998 hitlisterne med sit anmelderroste debutalbum.

En anden af deltagerne fra Rock i Thy i 1994, Rasmus Korsgaard, blev medlem af hiphop-gruppen 2bakimunden, der har fået succes med deres to første cd-udgivelser og optræden på Roskilde-festivalen.

Morten Toft Hansen, Lars Christensen, Lars Vognstrup, Jesper Tilsted og Jesper Kvist, der tilsammen kalder sig Raunchy, fik deres cd Velvet Noise lanceret over hele verden i 2002 og formår med deres meget hårde rockmusik at nå igennem til det store udland.

”There is really nothing much to do when growing up in the small danish town of Thisted – unless of course you happen to be very fond of fishing. So when five young Thisted blokes in 1994 decided to form a band called Raunchy it was partly out of boredom. Since then the five guys have spent countless hours perfecting their musical skills – and developing Raunchy’s very own blend of futuristic hybrid metal” - hedder det i pladeselskabet Mighty Musics præsentation af Raunchy.

To tidligere medlemmer af Ludo X fik held af en karriere som musikere. Det er Philip Nikolic, der under kunstnernavnet Djossos Krost i 2002 udgav sin første og - igen - anmelderroste cd, og navnlig Jeppe Breum Laursen, der som den ene halvdel af duoen Junior Senior er med til at tegne det mest vellykkede billede af thyboer, der blev noget ved rockmusikken. I sommeren 2002 tonede Jeppe Laursen sammen med Junior Senior via MTV frem på alverdens tv-skærme med kæmpehittet Move your feet.

Og det gjorde de så. Nogle af drengene og pigerne fra Thisted, der hellere ville stå på en scene end på en strandbred og fiske.

Fra Hillerslev til MTV.

På de skrå brædder

Selv om der er langt fra Thisted til Broadway kan man godt være teaterinteresseret. Og uden at skele til en hastigt voksende underholdningsindustri

*Sangerinden Anni Ringgaard.
Foto: Peter Mørk, 1991.*

lykkedes det gang på gang at samle fulde huse til dilettantkomedierne i forsamlingshusene i oplandet. I 1992 præsenteredes det bedste fra en række lokale revyer ved parkunderholdningen i friluftsteatret. Den brogede buket blev pudsigt nok kaldt for "Kultursammenstød".

Interessen for teater i Thy har dybe rødder. Tilbage i 1924 dannede en kreds af borgere i Thisted en komité, der skulle skaffe penge til et teater, og arbejdet var fuldført i 1933 ved indvielsen af et teater med en stor og moderne scenebygning, der blev opført på det sted, hvor skolemanden Christen Kold blev født i Strømgade. Fra begyndelsen blev den nye scene overdraget til Thisted Håndværkerforening, som havde været primus motor for teatersagen. Håndværkerforeningen havde i 1929 købt Hotel Aalborg og dermed blev hotel, teatersal og scenebygning knyttet sammen til en helhed, der forblev intakt indtil 1978, da håndværkerforeningen opgav hotellet. Den slidte teatersal og de øvrige sale blev overtaget af Thisted Kommune, der skaffede adgang til den nye kommunale bygning ved at etablere en ny indgang og foyér fra Teatortorvet ved Odd Fellow-bygningen i 1980. Kommunen overlod driften til den selvejende institution Teaterbygningen, hvor Thisted Teaterkreds' abonnenter fortsat kunne "gå i teatret" i vintersæsonen, som de altid havde gjort.

Men i 1970'erne blev det traditionelle teater udfordret af det mobile eksperimenterende teater, der bogstaveligt talt kravlede ned på gulvplan for at møde et nyt og meget ungt publikum. Tendensen smittede af i Thy.

Fra 1981 dannede Bente Buchhave fra børnebiblioteket og Lis Kristensen fra teaterkredsen par i den nystiftede Thisted Børneteaterklub, der bragte det moderne børneteater ud til institutioner og skoler.

Interessen for børneteater var så stor, at børneteaterklubben allerede i 1986 tog initiativ til, at Thisted kunne blive vært for den årlige børneteaterfestival,

Mester Jakel-teater på Centralbiblioteket i Thisted 1971. Og det er med en kendt skuespiller som dukkefører: Jens Okking. Han boede på dette tidspunkt i Sydthy.

der siden 1971 blev holdt rundt i Danmark. Da tilskud fra kulturministeriet og amtet var på plads i 1987, søgte arrangørerne Thisted Byråd om et tilskud på 150.000 kr., der skulle afsættes på budgettet for 1990, hvor børneteaterfestivalen skulle afholdes. Kulturudvalgsformanden, Viggo Møller (K), anbefalede varmt idéen og mente, at festivalen kunne give byen en positiv omtale ude i landet. Borgmester Svend Thorup (V) derimod var knapt så begejstret:

„Der er festival her og der og alle vegne. Børnene kan godt få tiden til at gå uden festival“, sagde han ved sagens behandling i byrådsalen og stemte som den eneste imod.

Børneteaterfestivalen blev afviklet med et budget på 1.1 mio. kr. 65 teatergrupper opførte 93 forskellige forestillinger. I teatersalen og på byens skoler blev både lokale og tusindvis af tilreisende publikummer trakteret med 400 gratis forestillinger. Og det hele løb rundt økonomisk.

Teatertossede tumultere og amarder

Indirekte var det den store arbejdsløshed omkring 1980, der satte skub i det lokale udøvende teater, da det tidligere missionshus Kirkegaardsvej 11 via et såkaldt jobskabelsesprojekt blev omdannet til hjemsted for tre nystartede lokale teatergrupper og taget i brug som Amatørhuset i 1984.

Teatergruppen Tumult var et produkt af de lokale initiativer, der fulgte i kølvandet på FN's internationale børnear i 1979. Der stod opsøgende børneteater på plakaten, da fritidspædagog Gunhild Brethvad samlede en gruppe på 20 unge arbejdsløse og tidligere narkomaner, som med ildhu - og et tilskud fra Børnearsfonden - gik i gang med at producere teaterforestillinger - først for børn - og siden for voksne.

„Det første, vi spillede, var Cirkus med ”egen” tekst, sange og musik, og vi fik en forrygende start med at spille rundt omkring på skoler og biblioteker“, fortæller Gunhild Brethvad. Det blev også til en udsolgt udgivelse af cirkusstykket, der siden blev fulgt op af andre udgivelser af gruppens arbejde, bl.a. Drama på Gyllegård og Perler og Pirater. En del af truppens medlemmer gik via Tumult ind i andre former for teater.

„Da vi begyndte, troede folk, vi var venstreorienterede, og det er jo en grim ting! Jeg husker således, at hele skolenævnet i Vorupør mødte op, da vi spillede Askepot derude for at se, hvad det nu var for noget slemt noget“.

Tumults stykker for børn og voksne var alle hjemmelavede: ”Alt sammen noget sjovt med mening i”, som Dagbladets Lina Stage bemærkede i sin omtale af Tumults 10 år jubilæumskavalkade i Amatørhuset i 1989:

„Mange og veloplagte publikummer kom for med op-

Teatergruppen Tumult gøgler for børnene i Borgerskolens gymnastiksal i 1980. Nogle år senere bliver Borgerskolen nedlagt - og gymnastiksalen indrettes til fjernarkiv for den kommunale administration, bibliotek og arkiv. Privatfoto.

Godt kørende. Første forestilling i Amatørhuset på Kirkegårdsvej – det tidligere missionshus. Forholdene var ideelle for amatørteater. Og handlingen i det første stykke udspillede sig i en ikke helt almindelig kulisse: En gammel bil.

ladt sind at inhalere blot nogle få pust fra den lange række forestillinger, Tumult gennem årene havde diventeret thyboer og andet godtfolk samt sågar været i Sverige med. 35 nuværende og gamle tumulter havde hele dagen øvet til den muntre kavalkade, der spændte lige fra det første cirkusstykke til den store, evigt aktuelle slutprotest mod alt, hvad der ødelægger vor dejlige klode“.

Nogenlunde samtidig med Tumult tog den teatertossedede gymnasielærer Jacob Jessen initiativ til at danne Amard, der ligesom Tumult kom til at spille en stor rolle for det lokale udøvende teater. Amard havde premiere på sin første produktion i januar 1981. Det var Bernard Shaws Pygmalion. I løbet af de næste ti år blev det til yderligere 15-20 produktioner af vekslende omfang, men altid på et højt kunstnerisk niveau. Amards repertoire dækkede alle genrer fra store helaftensforestillinger som Bert Brechts Soldat Svejk i Anden Verdenskrig – over Holbergs komedier til Dario Fo's farcer. Egne lokalrevyer bl. a. med støtte fra Tuborgs Grønne Fond samt det lille gøglerensemble Cirkus Fias og Co, der altid var parat til at stille teltpælene op hvor som helst, når der var brug for et nummer - det blev et biprodukt af Amards aktiviteter.

Før Amard-teatret sammen med Tumult rykkede ind i Amatørhuset, havde truppen i 1981 fået sin egen lille scene på Kastet i grosserer Kokholm Niel-

sens ejendom, hvor der blev indrettet værksteder og en lille scene på 8 x 5 meter til opførelse af mindre forestillinger.

Amard blev et teaterværksted for hundredevis af unge skuespillere og teknikere, der hovedsageligt rekrutteredes fra Thistedes uddannelsesinstitutioner og efter afsluttet eksamen forlod byen for at søge uddannelse andre steder.

Hjemmelavede musicals

Den moderne rockmusical gik sin sejrsgang verden over fra 1970ernes begyndelse. Produktioner som Jesus Christ Superstar og Hair fik et gigantisk publikum både som film og teater. Musicalgenren var en sikker træffer både hos unge og ældre.

Og selv om der er langt fra Broadway til Thisted, har det ikke været en hindring for skabelsen af en lokal musical-tradition, der tog sin begyndelse, da lærerduoen fra Thisted Borgerskole, Lisbeth Møller og Niels Christianen, i 1982 satte den første musical Benny og Vera op med skolens dramahold for fuld udblæsning. Musikken fra Benny og Vera og fra den efterfølgende musical To Sjæle fra 1983 blev oven i købet udgivet på plade og kassettebånd.

I de efterfølgende år blev der opført både mindre og større musical-produktioner på egnens skoler. For de fleste stykker var der tale om egenproduktioner - hjemmelavede musicals om man vil, der som en stor pædagogisk udfordring har forenet drama- og musikinteresse med oplevelsen af at være en del af et større fællesskab.

Med baggrund i drama- og musikundervisningen på Thisted Musikskole formåede Thisted Teatersyndikat at kreere fire store musicals som moderniseringer eller nyfortolkede udgaver af gamle fortællinger. I musicalen Elver-

Lykken er at medvirke i en musical. Og at få sang og musik udgivet på en plade. Borgerskolelever 1984.

H.O. og Rampelyset

Har man sagt amatørteater, må man også sige Hans Otto Jørgensen, der gennem en menneskealder frem til sin død 78 år gammel i 1989 var et aktivt teatermenneske, der fik stor betydning som katalysator for de lokale amatører. I 1980 viste han på Thisted Bibliotek sin samling af marionetdukker.

H.O. - som han blev kaldt - voksede op på bryghuset i Thisted, hvor hans far var brygmester. Fra sin tidlige ungdom interesserede han sig for litteratur og dramatik. Sine evner som iscenesætter og instruktør udviklede han i Thisted Amatørteater gennem en år-række, og der blev efterhånden kaldt på ham fra hele landet.

H.O. udgav Rampelyset, der efter 1948 blev landsdækkende medlemsblad for Dansk Amatørteater Samvirke (DATS), som han var med til at oprette. Rampelyset var det første teatertidsskrift i hele Norden. H.O. redigerede det i 31 år. Han rejste land og rige rundt og underviste teateramatører, og sine erfaringer nedfældede han i flere bøger.

I sine senere år oparbejdede han en såkaldt lysbank, der blev udlejet til amatørforestillinger. I 25 år sørgede han for ro og orden i Thisted om natten. Da han holdt op som vægter, blev han bogholder på Thisted Elektricitetsværk.

høj fra 1988 blev alle sejl sat. Kuhlaus og Heibergs hæderkronede syngestykke blev af de 185 medvirkende spejlet i en nutidig virkelighed, hvor ikke Chr. den Fjerde men Kong Puter regerede. Transformationen af tekst og musik stod Gunhild Brethvad og Jan Erik Hansen for.

Fra begyndelsen af 1990erne tog Snedsted hånd om den lokale musical-stafet med projektet Teutonernes Rejse, der er omtalt andet sted i bogen.

Krise i kulissen

Tilbage i teatersalen sad teaterkredsens abonnenter og så den ene forestilling efter den anden på stole, der blev stadig mere vakkelvorne. Både teaterkredsen og Teaterbygningen holdt sig oppe i kraft af faste offentlige tilskud. Teaterkredsen var ”en forening i topform”, som den mangeårige formand Ib Lydholm formulerede det. Belægningsprocenten i 1983 på 85 pct. med seks forestillinger var i 1988 steget til 86,3. Det følgende år gik det endnu bedre. Men mens det gik bedst, puslede kommunalpolitikkerne med at fjerne det kommunale tilskud til teaterkredsen for at få det kriseramte kommunale budget til at hænge sammen. Samtidig blev det også foreslået helt at fjerne tilskuddet til teaterforestillinger for unge med den begrundelse, at kommunen via sit bidrag til den kommende teaterfestival i 1990 havde givet børn og unge rig lejlighed til at komme gratis i teater.

På kanten af 1990erne kunne teaterkredsen melde om underskud på regnskabet på trods af et ubeskåret kommunalt tilskud. En af årsagerne var teaterkredsens deltagelse i Nordisk Venskabsfestival - som man i øvrigt kan læse mere om andet sted i bogen.

Men de mørke skyer drev forbi. Kommunen nøjedes med at halvere sit tilskud. Med ekstraordinært tilskud fra amtet og penge til dækning af det undersedskudsgivende arrangement ved Nordisk Venskabsbyfestival gik det alligevel ikke så galt – og belægningsprocenten ved kredsens forestillinger voksede i 1990 til 89,4 pct.

Men det var stilhed før storm.

Efter sparerunden ved vedtagelsen af det kommunale budget for 1993 fjernede byrådet 75.000 kr. af det samlede tilskud til Teaterbygningen på ca. 245.000 kr.

Ib Lydholm, der også var formand for Teaterbygningens bestyrelse, proklamerede, at bestyrelsen ville trække sig, hvis ikke man fik det fulde tilskud. En reduktion ville bl. a. betyde, at man måtte undvære en inspektør. Teaterbygningens økonomiske situation var yderligere forværret, da Hotel Aalborg i mellemtiden var blevet omdannet til asylcenter, og det betød, at de indtægter, man før havde haft, når hotellet lejede sig ind i salen, var bortfaldet.

Kulturelt udvalg var overbevist om, at besparelsen på Teaterbygningen var forkert, men fik ikke medhold i økonomiudvalget, der ønskede at fastholde besparelsen. Det førte til et ping-pong spil mellem de to kommunale udvalg om tilskuddet til teaterbygningen. Hvis kulturelt udvalg absolut ville føre tilskuddet på de 75.000 kr. tilbage til teaterbygningen, måtte udvalget finde pengene på sit eget budget, lød det fra økonomiudvalget. Det gjorde kulturelt udvalg så, men blev underkendt af økonomiudvalget, der ikke ville acceptere det fundne beløb, fordi det ikke var hentet fra udvalgets eget område. Så tilbage med sagsakterne til kulturelt udvalg, der - efter at have drøftet sagen to gange - endte med at finde nogle ubrugte penge på 1992-budgettet i forbindelse med refusion for børneteaterforestillinger. Det smagte også lidt af fugl!

Byrådet vedtog efterfølgende at give en tillægsbevilling til Teaterbygningen på 75.000 kr., men betingede sig, at kulturelt udvalg snarest indledte forhandlinger om ”teaterbygningens videre fremtid”. Under debatten i byrådet blev ordet ”kommunalisering” anvendt flere gange, og det var vel i grunden også, hvad det handlede om. Det var lønudgiften til en inspektør på 175.000 kr., der var stridens æble - ikke mindst for økonomiudvalget, der til sagen indstillede, at ”såfremt den fremtidige drift ikke kunne afholdes inden for et niveau svarende til det vedtagne budget, skal Thisted Kommune tilbyde at overtage driften af teaterbygningen”.

Krisestemningen fortsatte i 1993 og blev forværret af, at teaterkredsen havde ondt i abonnementstallet og dermed også i økonomien.

„Belægningsprocenten til sidste års forestillinger nåede kun op på 74,5

Ib Lydholm - formand for Thisted Teaterkreds og Teaterbygningen. 2002.

Foto: Carl Christian Andersen.

Lis Kristensen - husmandskonen fra Tilsted der blev ”teaterdirektør”. Berømt for engagement og ildhu.

Foto: Peter Mørk.

pct. men skal ligge på 85 pct. i snit, for at økonomien kan køre rundt“, oplyste Ib Lydholm, der sagde, at man på grund af, at kommunen havde beskåret tilskuddet til teaterkredsen til det halve fra 40.000 til 20.000 kr. havde været nødsaget til at sætte billetprisen op med 20 kr. - og det havde betydet, at folk tegnede sig for færre forestillinger!

Kulturelt udvalg smed et redningsbælte ud i form af et ekstra tilskud på 20.000 kr. til teaterkredsens betrængte økonomi.

Efteråret 1994 var teaterkredsen ved at smide håndklædet i ringen.

„Har folk i Thisted og omegn mistet interessen for at gå i teater? Eller er det udbuddet af teaterforestillinger, det er galt med? Eller handler det ganske enkelt om siddekomforten i teatersalen?“, blev der spurgt.

Under alle omstændigheder: Alt for få havde tegnet sig som abonnenter ved indgangen til sæsonen for 1995/96.

Et stort underskud blev stoppet med ekstraordinære tilskud fra Viborg Amt og Thisted Kommune på tilsammen 125.000 kr. Det var således en gældfri teaterkreds, der skulle begynde en ny sæson i 1995/96, men belægningen til forestillingerne 1995/96-sæsonen var nu nede på 49 pct. i gennemsnit.

Fugl Fønix

I mellemtiden havde den gamle bestyrelse for Teaterbygningen og kulturelt udvalg forhandlet sig frem til en model for teaterbygningens fremtid. Ledelsen af Teaterbygningen blev reorganiseret, og den

*Ej blot til lyst – også i Thisted.
Foto: Klaus Madsen 1998.*

60-årige husmandskone fra Tilsted, Lis Kristensen, blev via sit engagement i teaterkredsens bestyrelse og børneteatersagen ansat som ”teaterdirektør” med 200 timer til rådighed. Samme år som Lis Kristensen bliver udnævnt, var hun drivkraften bag Thistedts værtsskab for den årlige gøglerfestival. Ansættelsen lå i forlængelse af hendes funktion som leder af sommerunderholdningen i friluftsteatret i Christiansgave.

I modsætning til den hidtidige inspektør var det den nye leders opgave at skaffe arrangementer til Thisted Musikteater, som Teaterbygningen nu kom til at hedde. Og med et nyt navn fulgte en renovering af teatersalen. De stærkt kritiserede stole blev skiftet ud med et nyt fleksibelt modul, og som prikken over i’et genskabte kommunen den oprindelige indgang og foyér ud mod Storegade i 1998. Det skete fem år efter, at Ib Lydholm havde fremsat idéen i Thisted Dagblad.

„Vi vil få meget mere kultur for pengene, hvis vi satser på en gradvis pleje og udbygning af de eksisterende kulturinstitutioner. Det vil være i overensstemmelse med mentaliteten og traditionerne i Thy“, sagde Ib Lydholm.

Skolen til tiden

”Her er demokrati”, sagde Gorm fra 3. klasse, og kunne forklare mindre kyndige, at det var noget med medbestemmelse. Året er 1977. ”Vi kan sige det til lærerne, hvis vi er sure over noget, og så har vi græsplæner og falder ikke og slår os, når vi leger”, tilføjede han. Klassekammeraten Pia havde også snusfornuftige betragtninger: ”Jeg kan godt li’, at man kan høre, hvad de andre klasser laver. Jeg synes også, det vigtigste er, at vi alle kender hinanden. Det giver mere tolerance og bedre forståelse for hinanden. Folk udefra synes nok, vores skole er mærkelig, men vi synes, den er skøn. Og den kontakt, vi får med de små børn fra børnehave og vuggestue, er god. Mange har jo ikke selv små søskende, og hvis de ikke kunne se små børn herude – ja så så de måske aldrig babyer”. Hele flokken af børn syntes, at morgensang er alle tiders. Det samme var mågerne i vandpytterne udenfor, Bjørn, deres skoleassistent, den nye skolesti ... og så dét, at man måtte sidde inde og spise sin mad. Børnene udtalte sig scenevant og beredvilligt til den spørgelystne journalist. Men de var også blevet elever på en splinterny og utraditionel skole, der blev opsøgt af mange nysgerrige skolefolk og journalister fra nær og fjern.

Nye folkeskoler var ikke hverdagskost i Thisted. Østre Skoles første etape blev bygget i 1969, men ud over det var Gorms og Pias skole den eneste, der blev bygget i Thisted i de sidste tre årtier af 1900-tallet. Til gengæld var den da også i flere henseender noget ganske særligt. Et monument over en ny tids syn på barnet og dets behov og muligheder. Næsten forud for sin tid. Den blev da også kendt over det ganske land og satte sig spor i avisartikler og pædagogisk debat. Det skortede naturligvis heller ikke på betænkelige miner og kritiske røster.

Rolighedsskolen 1977. En ny tids børn der udtaler sig scenevant og beredvilligt om alt lige fra demokrati i skolen til græsplænernes beskaffenhed. Fra venstre Gorm Lund, Pia Vestergaard, Thomas Andersen, Pia Steffens, Morten Andersen, Lars Kohsel, Linette Bjerg og Susanne Jensen.

Rolighedsskolen var en ny skole i mere end én forstand. Klasserummenes udseende kunne ændres uden større besvær – og der var direkte udgang til leg i fri luft. Det var Danmarks første integrerede institution – skole, vuggestue og børnehave på én gang.

Viceskoleledende Knud Haure-Petersen (1968) - den nye skoles ideologiske arkitekt.

Rolighedsskolen hed den, omgivet af gedigne villaer i nyanlagte haver på det, der for nylig havde været bondens mark i byens østlige udkant.

På Rolighedsskolen var de lange gange og de lukkede klasserums tid forbi. Åbenhed og fællesskab var det nye mantra. "Klassemiljøerne" var grupperet som kløverblade omkring et center, der rummede bibliotek, mediatek og cafeteria. De fleste skillerum var mobile elementskabe, og klasserummenes udseende kunne ændres uden større besvær. Og der var direkte udgang til leg i fri luft. En næsten provokerende mod-

sætning til den "skuffedariumskole", hvor forældre- og bedsteforældregenerationen havde henslået mindst syv år. Autoritet og hierarki var afløst af arbejdsfællesskab. Skolen var blevet et "værested". Næsten som det hjem, som børnene ikke kunne opholde sig så meget i længere, fordi begge forældre var på arbejde.

Den nye skole var da heller ikke noget, man med nervøsitet og hellig fryd først betrødte, når man var blevet syv år. Man kunne begynde i vuggestuen og – sådan var planen i hvert fald – blive der til 10. klasse. Rolighedsskolen var Danmarks første integrerede institution: på én gang skole, vuggestue og børnehave. Og havde børnene brug for at blive passet uden for disse rammer, kunne det også lade sig gøre. Skolen ansatte en behovsassistent, der virkede som en slags legeonkel før og efter skoletid. Kort efter blev en egentlig fritidsklub knyttet til skolen. Det siger næsten sig selv, at man også regnede med, at den nye skole ville blive et kultur- og aktivitetscenter for villa-kvarterets voksne.

"Alt i alt er der lidt i vore daglige omgivelser, der røber, at menneskelivet opfattes som en helhed, som kan leves i et overskueligt og nært miljø. Heri ligger roden til mange kriser, og de mange skift fra kendt til ukendt – tilværelsesskift, om man vil – er i højeste grad belastende. Inden for skoleområdet fokuseres i disse år meget på overgangen fra en hjemmetilværelse til en skoletilværelse". Sådan forklarede skolens ideologiske arkitekt, cand.pæd.psych. Knud Haure-Petersen, den grundlæggende tanke bag eksperimentet. Skolen var ikke længere blot et nødvendigt middel til indlæring af basal viden og praktiske færdigheder samt opdragelse af kommende samfundsborgere. Den var blevet et værn mod det oprud, der prægede samfundet og en erstatning for de forældre, der havde travlt med deres arbejdsliv.

"Helhed" var også nøgleordet i den utraditionelle pædagogik, der udfoldede sig i de åbne rum. Undervisningen var emneorienteret. Oplevelser i naturen, samtaler, leg, sang og udfoldelser i billeder og tekster blev knyttet tæt sammen, og aktiviteterne gik gerne på tværs af klasse- og årgangsdeling. Man var én stor familie. Hvis de små syntes, det gik lidt for langsomt med de

basale færdigheder, kunne de lige smutte hen i læseværkstedet, tage høretelefonerne på, og så træne ”LTG-læsning”, det vil sige ”læsning på talens grund”.

Rolighedsskolen satte en ny dagsorden for børns skolegang. Tilblivelshistorien var også præget af en ny tids måde at gøre tingene på.

Det begyndte med forældrebrok

I juni 1972 afsendte 121 forældre i østbyen, hvis børn skulle begynde i første klasse efter ferien, en skarp protest til byrådet. De ville ikke finde sig i, at deres børn kunne risikere at blive anbragt på Borgerskolen og dermed få en lang trafikbelastet skolevej. Godt nok var Østre Skole blevet anlagt i 1969, og en ny etape kom til i 1971. Alligevel var antallet af børn på villavejene i østbyen så stort, at det blev nødvendigt at flytte to klasser, der naturligt hørte hjemme i østbyen ned på Borgerskolen. Kulturelt udvalg havde tænkt sig at gøre den trafikerede Aalborgvej til grænse og sende børn øst for denne vej til Borgerskolen.

I den kommunale udbygningsplan for folkeskolen fra april 1972 var der allerede taget højde for, at det kunne blive nødvendigt at bygge ”en ny borgerskole” i østbyen og så nedlægge den hæderkronede, men nedslidte og forældede skole fra 1882 i midtbyen, hvor elevgrundlaget var stærkt vigen- de. Debatten om skoledistrikterne satte skub i sagen, og allerede i december 1972 traf byrådet – efter en lang drøftelse – principbeslutning om, at der skulle bygges en ny skole ”på Roligheds jorder”. Mange betænkeligheder kom til udtryk, og kulturelt udvalgs tidsplan med skolestart i august 1973 blev skubbet til august 1974.

Som noget helt nyt blev der åbnet for en bred brugerindflydelse. Planlægningsudvalget med viceskoleledirektør Knud Haure-Petersen i spidsen inviterede forældre, elever og lærere til en åben debat om den nye skoles indretning. Han tog udgangspunkt i undervisningsminister Knud Heinesens udkast til folkeskolereform og dens krav om en mere individualiseret undervisning og fremlagde de principper, der faktisk kom til at ken-

Hædres dem, der hædres bør. Politiasistent Karl Krunderup overrækker hædersbeviser til repræsentant for skolepatruljerne ved Borgerskolen. 1982.

Rolighedsskolen, Rolighedshallen og Synopal-fabrik 1988.

detegne den færdige skole nogle år senere. Det startede med et møde på Borgerskolen i februar 1973, der blev fulgt op af flere gruppemøder og en studierundrejse i marts til nyopførte skoler i Østdanmark. De mange gruppeforslag blev samordnet til en fælles funktionsbeskrivelse, som den ansvarlige arkitekt så skulle arbejde videre med. I april blev det hele overladt til byrådet, der tog en lidenskabelig debat om sagen. Modstandernes bannerfører var den konservative Georg Langkjer, der affærdigede det hele som ”en gang pædagogisk isenkram”. Alt det havde salig Christen Kold ikke haft til rådighed, og han havde klaret sig endda. Venstremanden Jørgen Raaby roste derimod kulturelt udvalg for forarbejdet og betragtede oplægget som en ”ønskeopgave”. Skæbnen ville, at det da også blev ham, der i sin egenskab af arkitekt kom til at stå for det senere byggeri. Borgmester Holger Visby (V) var fortsat betænkelig og så gerne det hele udsat endnu en gang. Og det blev da også den foreløbige ende på legen. I oktober 1973 besluttede byrådet at stille projekteringen i bero. Der blev givet flere forklaringer, men det afgørende var nok økonomien. Østre Skole var endnu ikke færdigudbygget, og to parallelle skolebyggerier var for meget af det gode. Borgmesteren nægtede at sætte en frist på udsættelsen.

Det blev et nyt byråd, der i efteråret 1975 gav grønt lys for opførelse af Rolighedsskolens første etape. I februar 1977 rykkede de seks ”østbyklas-

Folkeskolen har ofte været til debat i byrådssalen. Billedet er fra 1981 – og det er denne gang Rolighedsskolen, der er på dagsordenen. Thylistens Erik Holm har ordet. Som lærer vidste han, hvad han talte om. Han blev i øvrigt senere børne- og kulturdirektør i Thisted Kommune.

Der blev tænkt stort, da Rolighedsskolen blev planlagt, men det lykkedes ikke at realisere det hele, og i 1980'erne havnede skolen i det oprørte skolepolitiske hav. Nu gjaldt det tilpasning, økonomitænkning og besparelser. (1981)

ser” af første til tredje årgang, der var blevet dannet på Borgerskolen, ind på den nye skole.

Visionen om det ubrudte forløb fra vuggestue til gymnasium blev imidlertid ikke realiseret. Da de første årgange nærmede sig overbygningsalder, havde verden forandret sig. Byggekrisen havde sat udviklingen i det nye kvarter i stå, og samtidig faldt antallet af skolesøgende børn generelt. Byrådet besluttede at udskyde bygningen af de ekstra faciliteter, bl.a. faglokaler og gymnastiksal der ville være nødvendige til overbygningsklasser. I stedet kom eleverne tilbage til den borgerskole, hvor de i sin tid havde begyndt skolekarrieren. Det var der nogen utilfredshed med. Endnu mere højlydt blev protester fra skolenævn og forældre, da byrådet allerede året efter besluttede at videreflytte overbygningsklasserne til Østre Skole. En del af den gamle borgerskole skulle udlejes til amtets VUC (voksenuddannelse). Rolighedsskolen fik aldrig sin egen overbygning.

Rolighedsskolen var sejlet ind i 1980'ernes oprørte skolepolitiske hav. Nu handlede det ikke så meget om de store visioner, men om ”strukturtilpasning”, det vil sige økonomitænkning og besparelser.

Folkeskolen i det storkommunale spil

Det var ikke kun spanskkrøret, der kom på museum i 1960'ernes Danmark. Skellet mellem den ”stråttækte” landsbyskole og den årgangsdelte købstads-skole forsvandt med skoleloven af 1958. På landet skød omkring 1960 nye centralskoler op, der med overbygning og realafdeling skulle sikre landbo-børnene de samme uddannelsesmuligheder som bybørnene. Og med indgangen til 1970'erne blev mange generationers syvårige undervisningspligt udvidet til ni år. Fra 1975 blev folkeskolen en enhedsskole, hvor en fundamental lighedstanke sikrede, at alle børn fulgtes ad gennem hele skoleforløbet. Skolen skulle ikke længere være en intellektuel – og social – sorteringsanstalt. Selv de børn, der tidligere havde været anbragt i specialskoler på grund af

Peder Fink (øverst) og Jens Kirk. "Sognekonger" fra henholdsvis Hundborg-Jannerup og Østerild kommuner der kom ind i den nye kommunalbestyrelse i storkommunen og medvirkede til at slå den politiske tone an. (1970).

forskellige handicaps, skulle nu så vidt muligt integreres i den store helhed. Meget stod i demokratiets tegn. Skolenævn blev obligatoriske fra 1970. Med den nye folkeskolelov i 1975 fik eleverne medbestemmelse i klasserummet. Den enkelte elev kom i centrum, og det var ikke længere kun et spørgsmål om at fylde kundskaber på barnet eller indøve færdigheder. Det skulle - som det hed i planlægningsværket U90 fra 1978 - opdrages til "de fire liv": familieliv, fritidsliv, arbejdsliv og samfundsliv.

Med andre ord. 1970ernes og 1980ernes børn kom til at opleve en folkeskole, der var særdeles forskellig fra den, deres forældre havde kendt. Denne modsætning kunne slå gnister, som man så det med den store indoktrineringsdebat i første del af 1970erne. Det var imidlertid ikke en konfrontation, der satte sig særlige spor i den skolepolitiske debat i den nye storkommune.

Med valget til det storkommunale byråd i 1970 var "en kongerække" af tidligere sognerådsformænd rykket ind i byrådet, hvor de var stærke nok til at slå den politiske tone an. Noget konservativt skolesyn bragte de imidlertid ikke med sig. Det er netop Rolighedsskolen et håndfast monument over. Det avancerede projekt blev hele vejen igennem fremmet af formanden for kulturelt udvalg, Jens Kirk, der var tidligere "sognekonge" i Østerild Kommune. Under den mere principielle debat om igangsætning af byggeriet udtalte en anden "sognekonge", Peder Fink fra Hundborg-Jannerup Kommune, at han ikke kunne se noget forkert i, at "en udviklingskommune bygger en ny skole". I virkeligheden var disse gamle sognerådsformænd da også ganske erfarne i skolespørgsmål. Netop i deres tid var en række små landsbyskoler blevet lukket, og de havde stået for bygningen af de moderne centralskoler, der nu indgik i det storkommunale skolevæsen.

Ved overgangen til storkommunen blev Nørhå og Skinnerup skoler nedlagt. Tilbage var der - før Rolighedsskolen kom til - 19 skoler. Her lå det afgørende kommunalpolitiske sprængstof, der gav anledning til skarpe konfrontationer mellem vælgere og politikere både i 1970erne og 1980erne. Det drejede sig om skolenedlæggelser, og ingen sag var bedre til at få et lokalområdes befolkning til at stå skulder ved skulder.

P-pillen var også nået til Thy i midten af 1960erne, og ved et kig på årgangstallene kunne skoleforvaltningen konstatere, at der op gennem 1970erne ville blive færre børn i klasserne. Faldet i elevtallet fortsatte op gennem 1980erne. I midten af 1970erne var der ca. 4.800 elever i kommunens folkeskoler. I begyndelsen af 1990erne var tallet reduceret til 3.500. Først i 1996 begyndte elevtallet at stige igen. Samtidig kneb det med tilflytning af unge familier til en række mindre bysamfund, Skolerne i Vang, Vandet og Sønderhå var i midten af 1980erne på under 50 elever. I Vang var der således i 1981 udsigt til én elev i den kommende første klasse!

Folkeskolen var på skrump, og sådan set skulle staben af lærere have været reduceret tilsvarende. Flere gange forlød det da også i forbindelse med de årlige budgetforhandlinger i 1980erne, at nu kom der fyringsrunder, der ville ramme op til 12-15 lærere. Imidlertid lykkedes det ved høj grad af planlægning og vilje til samarbejde i lærerkollegierne at manøvrere uden om egentlige afskedigelser. Naturlig afgang og flytninger mellem skolerne klarede problemerne.

Sønderhå-Hørsted Skole 1987. Skolestart efter en lang sommerferie. Nye – forventningsfulde – elever er parate til at give sig i kast med det hele. Sådan da. Fire år senere var folkeskolen blevet til en friskole. Ved årtusindskiftet var Sønderhå-Hørsted Friskole Thys største friskole. Det var næppe tilfældigt, at det var i kommunens randområder, viljen til at bevare den lokale skole manifesterede sig kraftigst.

Det altoverskyggende skolepolitiske dilemma blev tilpasning af skolestrukturen til børnetallet over for hensynet til de mindre lokalsamfunds kamp for at fastholde deres skoler.

Allerede i den omfattende rapport, der blev udarbejdet af det fællesudvalg, der tilrettelagde overgangen til storkommune, hed det, at den tre-sporede skole både pædagogisk og økonomisk var den mest hensigtsmæssige skoletype for de første syv årgange, og adskillige skoler kunne umuligt leve op til dette krav. I en udbygningsplan fra 1972 konkluderede forvaltningen, at elevgrundlaget for Sønderhå, Vang, Øsløs og Vandet skoler ville blive så beskedent, at der ikke var grundlag for at opretholde dem. Begrundelsen for nedlæggelserne var både økonomisk og pædagogisk. Af de resterende skoler skulle seks rumme overbygning og resten være syvårige. Og så var det i denne plan, at tanken om at flytte Borgerskolen ud i Østbyen første gang blev fremsat. Samtidig satte man oprettelse af børnehaveklasse ved samtlige skoler på dagsordenen.

Reaktionen lod ikke vente på sig. En måned efter planens offentliggørelse fik borgmester Holger Visby overrakt 1178 protester fra beboere i de fire berørte sogne. I alt var der 1318 stemmeberettigede i disse sogne, så opbakningen til protesten var ret massiv. De protesterende skolenævnsmænd argumenterede med, at de små nære skoler rummede særlige kvaliteter for de mindre børn, og at de samtidig var vigtige kulturcentre for sognene. I stedet for at udbygge byskolerne, kunne man blot sende børnene herfra ud til de små skoler. ”Det er kun et spørgsmål om, hvilken vej skolebussen kører”, sagde Chr. Poulsen fra Sønderhå. Borgmester Holger Visby udtrykte sin personlige sympati for de små skoler, men han mente, det ville blive svært at opstille et alternativ, der kunne godkendes af både amt og ministerium.

Forvaltningen arbejdede videre med planerne, men først i december 1974 - efter kommunalvalget - tog byrådet den endelige beslutning. Resultatet blev,

Øverst: Fire skoler til debat: Sønderhå-Hørsted, Vang, Øsløs og Vandet.

Nederst til venstre: Klar til afstemning om bevarelse af Vandet Skole 1983.

Nederst til højre: 1975. Afstemning i Øsløs om bevarelse af selvstændig skole. Byrådsmedlemmerne Albert Sunesen (S) og Tage Salomonsen (S) er med til at lede slagets gang.

at Øsløs og Vesløs skulle slutes sammen til en "Hannæsskole", der også skulle modtage overbygningselever fra Østerild. Overbygningseleverne fra Skjoldborg skulle til Sjørring. Endelig skulle Rolighedsskolen bygges og Borgerskolen "nedtrappes" og simpelthen rives ned.

Nu gik Øsløsboerne på barrikaderne. I en håndevending blev der samlet 243 protester mod en nedlæggelse af Øsløs Skole. Det var mere end rigeligt til at begære en folkeafstemning om skolens fremtid. Denne blev afholdt i februar 1975. 200 sagde ja til at bevare den selvstændige skole, og kun 17 tilsluttede sig byrådets plan. I følge skolestyrelsesloven betød det, at skolens selvstændige status med syv årgange først kunne ændres i 1982 efter udløbet af valgperioden for det byråd, der blev valgt i 1978.

Sådan gik det da også. I 1983 blev Øsløs Skole en "filial" under Vesløs

Skole. Børnehaveklassen og de første tre årgange fik hjemsted i Øsløs. De resterende til og med 10. klasse skulle gå på Vesløs Skole.

Protestbevægelsen vågnede til dåd igen. Den tidligere skoleleder på Øsløs Skole, Berno Jacobsen, valgte at sige op. I stedet stillede han sig i spidsen for en ny friskole, som utilfredse forældre dannede. Øsløs Friskole fik i sine bedste år omkring 60 elever. I slutningen af 1990'erne gik elevtallet ned ad bakke, og forældrekrederen besluttede at lukke den igen.

Den seje kamp for at bevare en skole var imidlertid ikke forbeholdt de små bysamfund. Den gamle borgerskole i Thistedes bymidte kom – som en anden dinosaur – til at gennemleve en meget lang døds-kamp. Egentlig fik den sin dom allerede med udbygningsplanen i 1972. Men den holdt ud – i en noget neddroset udgave – til juni 1991, da de sidste elever forlod skolen. I 1981 var skolen blevet overbygningsskole for bl.a. Rolighedsskolen. Denne funktion blev så atter beskåret, da VUC fik lokaler i en del af skolen. Det skete ikke uden kraftig protest fra skolenævnet, der udnævnte skolen til ”et klenodie med så mange minder for så stor en befolkning”. Selv det beskedne budget for skolens 100 års jubilæum i 1983 blev der en del politisk splid og mundhuggeri omkring. Der blev afholdt flere debatmøder om skolens fremtid, hvor det ikke var let at være politiker, og harmfulde læserbreve fyldte avisens spalter. Politikerne tog ét år ad gangen. I 1985 fik skolen status som lokalt kulturcenter, støttet af Folkeskolens Udviklingsråd.

Sognedemokratiet forsvandt i 1970, men sogneidentiteten og sammenholdet over for fjerne myndigheder levede i bedste velgående. Skolen var en af sognets sidste bastioner, som man meget nødtigt gav fra sig. Over for dette måtte såvel moderne pædagogik og udstyr som kølige økonomiske argumenter vige. Byrådets politikere var i en alvorlig klemme mellem ønsket om effektivitet og budgetbesparelser og så hensynet til de lokalsamfund, deres vælgere følte sig så stærkt knyttet til. De skarpe protester mod skolelukninger manede politikerne til forsigtighed. I kommuneplanen fra 1985 gik byrådet endda så vidt, at såvel Vorupør som Nors blev stillet overbygningsskoler i udsigt. Samtidig erkendte politikerne, at et forventet fald i børnetallet på næsten 25 pct. ville nødvendiggøre

Et kig ind i et af klasselokalerne i den tidligere Øsløs Skole, senere Øsløs Friskole, i midten af 1980'erne.

Der er dømt skriftlig eksamen i 1972 for realklasserne på Borgerskolen i Thisted. De sidste elever forlod skolen i 1991.

En protestdemonstration med direkte adresse til rådhus, byråd og borgmester Svend Thorup (V), der ikke lades i tvivl om, hvad det drejede sig om for de protesterende: Lokalsamfund og skole. Barske budgetforhandlinger i 1989 kostede de små skoler og Thistedes gamle borgerskole livet. Skolen i Vang blev således en del af Museet for Thy og Vester Han Herred.

enkeltsporede skoler og samlæsning mellem årgangene. Men lukke dem ville man ikke. Og man kunne sådan set heller ikke, da en enig lokalbefolkning i skolestyrelseslovens paragraf om folkeafstemning havde et ret stærkt våben.

En alvorlig følge af denne politik blev manglende vedligeholdelse og modernisering af skolebygningerne. Specielt fra sidste del af 1980erne blev nedslidningen meget synlig. Først i 2000 blev en mere omfattende renoverings- og udbygningsplan sat i værk.

Det blev de barske budgetforhandlinger i 1989, der endegyldigt kostede de små skoler og den hæderkronede borgerskole livet. Samtidig havde en ændring af skolestyrelsesloven i 1989 ophævet den afstemningsregel, der havde været en effektiv bremseklovs mod skolenedlæggelser. Da skoleåret sluttede i juni 1991, var løbet kørt. Vang Skole blev en del af Museet for Thy og Vester Hanherred. Vandet Skole fik depotfunktioner. Borgerskolen blev til ”Borgercentret” med musikskole og forskellige kulturaktiviteter. I Sønderhå var modstanden mod skolenedlæggelse fortsat så stor, at skolen blev overtaget af en forældrekræds og omdannet til friskole.

Skolestrukturen og en lukning af de små skoler havde været til debat i det meste af storkommunens levetid. Efter to årtiers forløb faldt brikkerne på plads – i hvert fald set fra skoleforvaltningens og byrådets synspunkt.

Hver skole havde sit veldefinerede skoledistrikt. Det blev der ikke ændret på. Med ændringen af folkeskoleloven i 1990 blev der imidlertid åbnet op for en større valgfrihed. Forældrene kunne nu frit vælge en skole uden for det skoledistrikt, de boede i, forudsat den havde plads til barnet. En undersøgelse fra 2002 af, i hvilket omfang denne ret er blevet udnyttet viser, at forældrene i et vist omfang havde løsnet båndet til den lokale skole. Specielt skolerne i Thisted by oplevede en ”import” af elever fra andre distrikter. På Tingstrup Skole drejede det sig om 80 af skolens 573 elever, fordelt med to-fem pr. klasse. På Østre Skole var det 46 ud af 499 elever. På Rolighedsskolen var der 59 fra andre distrikter, men 33 var kommet via den specielle modtageklasse for tosprogede børn. Med 31 elever fra andre distrikter var Sjørring Skole også pænt med. De andre skoler uden for Thisted havde kun ganske få elever udefra. Man kan kun gisne om forældrenes motiver til at gå på tværs af skolegrænserne. Bevægelsen ind mod Thisted kunne tyde på, at praktiske transportmæssige forhold i tilknytning til forældrenes arbejde spiller en vis rolle. Det kan muligvis tolkes som et tegn på et oprud fra det traditionelle loyalitetsbånd til det lokalområde, man bor i.

Den kommunale barndom

Et kælderlokale. Marsvin med unge. Et mindre værksted, hvor børn hamrer og saver på livet løs. Et rodebord. En masse legetøj. Et Mester Jakel-teater. Og så al den larm, som 14 børn kan levere. Der var gang i den i Hundborg Skoles nystartede børnehaveklasse i efteråret 1971. Sammen med en tilsvarende klasse ved Tilsted Skole var et helt nyt fænomen dermed kommet til Thy. Ikke alene voksede folkeskolen i den øverste ende med undervisningspligtens forlængelse. Den voksede også i den nederste ende, ganske vist som et frivilligt tilbud. Det omfattede tre timer hver dag. Lederen af den nye børnehaveklasse i Hundborg, Allan Brethvad, understregede, at det bestemt ikke handlede om at lære at stave eller regne. Det var heller ikke et spørgsmål om pasning. Men børnenes vilkår havde ændret sig. ”Det er hårdt at være barn i dag. (...) Der er ikke det familieliv, som man havde tidligere, ikke den kontakt mellem forældre og børn, der er så vigtig”. At lære børnene at samarbejde var ifølge Allan Brethvad det afgørende mål med børnehaveklassen. Hans kollega i Tilsted, Birte Bukhave, tilføjede, at klassen gav gode muligheder for at forberede børnene på skolelivet og for at yde en hurtig indsats, hvor der var behov for særlig støtte til det enkelte barn. I Tilsted var der en stærk forældreopbakning til aktiviteterne i børnehaveklassen.

Overlevelsesforsøg

Øsløs Skole havde i 1977 57 elever. Og når skoleinspektøren kiggede sig omkring i landskabet, kunne han konstatere, at der i 1982 ville være udsigt til 39 elever på skolen. En ”normal” årgangsdelt folkeskole var det umuligt at drive på disse vilkår. Men i stedet for at give op, begyndte lærerne og skolenævnet at tænke kreativt. Øvelsen handlede også om at demonstrere en livskraft, der kunne argumentere mod den planlagte sammenlægning med Vesløs Skole.

Man formulerede en ansøgning til Folketskolens Forsøgsråd og til byrådet i Thisted om tilladelse til at eksperimentere med en utraditionel indskoling. Man ville kombinere en legestue for de helt små børn med en børnehaveklasse, der så blev samlest med første klasse. Det var en ansøgning, der fik lavenen til at rulle, så byrådet tillod oprettelse af børnehaveklasser ved alle kommunens skoler. Også forsøgsrådet var positivt. Legestue og børnehaveklasseforsøget forudsatte en bred forældreopbakning. Og den var også til stede.

Lærerne udarbejdede omfattende rapporter over forsøget, der fik fornyet bevilling fra forsøgsrådet de følgende år. Samtidig blev forsøget udvidet til også at omfatte samlæsning i form af tværfagligt samarbejde og temauger også i de ældre klasser. Baseret på en meget fleksibel time- og fagfordeling.

Øsløs-forsøget pegede hen mod en helt anderledes og mere fleksibel skolestruktur. I den sidste rapport hedder det: Vi tror, at løsningen på nogle af folkeskolens problemer ligger i en fleksibel og anderledes skolestruktur, og her har især de små skoler ved deres overskuelighed mulighed for at udvikle modeller.

Rapportens sidste afsnit har overskriften ”Den barske realitet”. Efter 10 års hård kamp for at overleve kunne lærere og forældre kredes konstatere, at byrådet med virkning fra skoleåret 1983/84 havde besluttet at gennemføre den sammenlægning med Vesløs Skole, der havde været planlagt i en årrække.

”Mariehønen” blev navnet på integrationen i Øsløs ...

To af de mange tilflyttere i 1960'erne, der var med til at præge billedet af Thisted Kommune med et stort engagement. Øverst: Birte Bukhave (1971), leder af børnehaveklassen i Tilsted, og nederst Allan Brethvad (1971), leder af børnehaveklassen i Hundborg.

Børnenes pasning og opdragelse var ved indgangen til 1970'erne endnu primært et familieanliggende. I 1972 var der 200 børnehavepladser og 30 vuggestuepladser i kommunen. Det betød, at under 5 pct. af de 0-10-årige kunne få en institutionsplads. Men kvindernes erhvervsfrekvens var under hastig udvikling, og mange veluddannede tilflyttere bidrog til at stille krav om ikke blot pasning, men også stimulerende udvikling af deres børn. Barndommen blev i løbet af 1970'erne og 1980'erne i stadig stigende grad et kommunalt anliggende. Antallet af institutionspladser voksede i løbet af 10 år til 548. Dertil kom etableringen af den kommunale dagpleje, der i 1985 var nået op på 558 pladser. Dermed havde Thisted Kommune nået en dækningsgrad, der nærmede sig landsgennemsnittet. Trods væksten i dagpleje- og institutionspladser viste en analyse, foretaget af den centrale pladsanvisning i 1979, at omkring 400 børn i kommunen ventede på en pasningsmulighed. Den kommunale service var langt fra på omgangshøjde med børnefamiliernes behov.

Det stigende behov for børnehaveklasse skal ses i den sammenhæng. I 1974 kunne skoledirektør Orla Nielsen konstatere, at der var en meget stor forældreinteresse for børnehaveklasser. Han var overbevist om, at hovedparten af de 500 børn, der på det tidspunkt var i den relevante alder, ville blive tilmeldt børnehaveklasserne, hvis muligheden forelå. Det gjorde den imidlertid fortsat kun i Hundborg og Tilsted skoledistrikter.

Da Hillerslev Borgerforening i vinteren 1977 tog initiativ til et fællesmøde for alle kommunens 17 håndværker- og borgerforeninger, opfordrede foreningen i Hillerslev til en generel henstilling til byrådet om oprettelse af børnehaveklasser ved alle kommunens skoler. Det viste sig imidlertid umuligt at samle de deltagende foreninger i et fælles krav om børnehaveklasser. Ud over økonomiske betæneligheder var meningene om det betimelige i en sådan udvidelse af skolegangen delte blandt de fremmødte foreningsrepræsentanter. Måske var der ikke så mange børnefamilier repræsenteret i borgerforeningernes bestyrelser.

På samme tidspunkt havde skolekommissionen arbejdet på at kortlægge behovet ved at spørge forældre, lærere og skolenævn ved samtlige skoler. Her viste der sig at være en meget bred opbakning til ønsket om børnehaveklasser. Kun to af kommunens små skoler mente ikke, der var noget behov i deres område. Det gjorde indtryk på byrådet, og på et møde i maj 1977 traf et snævert flertal efter en lang og lidenskabelig debat principbeslutning om, at de skoler, der ønskede det, kunne indføre børnehaveklasser fra august 1978. Den direkte anledning til beslutningen var, at Øslø Skole havde søgt om et indskolingsforsøg med en kombineret legestue og børnehaveklasse, betinget af de særlige forhold i det tyndtbefolkede skoledistrikt. Øslø-forsøget havde bred tilslutning i byrådet, og det var vanskeligt at åbne muligheden ved én skole og så sige nej til de andre distrikter.

Der blev oprettet børnehaveklasser ved 16 af kommunens skoler i august 1978. I Sønderhå var forældrekrederen direkte imod, og i Vang, Vandet og Veslø var der for få børn. Søgningen til de nye klasser var størst i ”nybyggerområder” som Nors, Tilsted, Tingstrup, Østre Skole og Rolighedsskolen.

Allerede i begyndelsen af 1979 var det omkring 90 pct. af de seksårige, der deltog i børnehaveklasserne. Folkeskolen var reelt udvidet med et ekstra "frivilligt" år.

Næppe var børnehaveklasserne kommet godt i gang, før kommunalpolitikkerne blev konfronteret med et nyt krav. De tre daglige timer i børnehaveklassen og den begrænsede skoledag i de små klasser efterlod et uløst pasningsproblem, når der nu ikke længere var nogen mor derhjemme. Kun Rolighedsskolen var klædt på til at løse dette problem. Specielt i Sennels opstod der et stærkt forældrepres for at få etableret en skolepasningsordning, og i maj 1979 gav byrådet efter for presset og etablerede en "fritidshjemlignende skolepasningsordning" ved Sennels Skole med plads til 20 børn og en skoleassistentordning i de tidlige morgentimer. Adskillige byrådsmedlemmer mente, at forældrene bare kunne blive hjemme og passe deres børn selv. Men socialudvalgsformanden, Peder Fink, så virkeligheden i øjnene: "Det er nødvendigt i dagens Danmark, at begge forældre tjener penge. Og det står klart i bistandsloven, at kommunen skal sørge for, at der er pasningsmuligheder til børn, der har behov for det." Så efter Peder Finks opfattelse havde byrådet kun valget mellem enten at oprette ordningen eller bryde loven. Og i øvrigt erindrede han om de løfter og forsikringer, kommunen havde givet de mange virksomheder, der i løbet af 1970erne var flyttet til Thisted.

Østerild Skole 1985. Skolefritidsordningen har til huse i tidligere lærerbolig – og deles med idrætsforeningen. På denne måde er der en livlig aktivitet i huset både eftermiddag og aften.

En generel skolefritidsordning blev først indført i midten af 1980erne. Byrådets partier tøvede med at foreslå en sådan ordning, da den betragtelige merudgift jo skulle modsvares af besparelser på andre områder. Under budgetforhandlingene i 1985 fik venstremanden Kaj Kristensen, Thorsted, imidlertid opbakning i sin gruppe til at foreslå skolefritidsordninger ved alle kommunens skoler. Det viste sig, at et bredt flertal i byrådet bakkede idéen op. Ordningen blev meget hurtigt en succes og var åben også for de lidt større børn.

I de første år var der mest tale om en pasningsordning med ret spartanske lokaleforhold. Men i løbet af 1990erne blev de fysiske rammer væsentligt forbedret, og faglærte pædagoger rykkede ind i stillingerne. Velfærdskommunen havde taget endnu en funktion på sine skuldre.

Skoledage

Det er i hverdagene, det egentlige skoleliv udfolder sig. Det er her, skolen

udvikler sig i et samspil med børnene og deres forældre. Tilsyneladende gør man, som man plejer, men nye politiske signaler og ændrede samfundskrav sætter sig alligevel spor. En ganske almindelig dag i 5A's liv på Sjørring Skole i 1991 får lov at repræsentere det typiske, som i en vis forstand ikke findes.

Dagen starter med en musiktime. En fællessang får eleverne til at vågne og skaber oplagthed. Så går læreren i gang med at indøve lidt nodelæsning. Rytmeinstrumenterne bliver hentet frem, og det indlærte skal afprøves. Samspil og samarbejde. Udfordring til både kroppen og hovedet.

I næste time står der matematik på skemaet. Her kommer regnebogen frem fra tasken. Det handler om kvadraters omkreds og flade. Flere opgaver løses i fællesskab gennem en samtale, hvor læreren sørger for, at adskillige får lov at ytre sig. Han giver sig også tid til at få de lidt langsomme med. Resten af timen går med selvstændigt opgavearbejde, hvor læreren vejleder elever, der har brug for hjælp. De stærke okser løs med opgaverne, for de ved, at jo længere de når, desto mindre hjemmearbejde får de.

Efter frikvarteret står der orienteringsfag på skemaet. For øjeblikket arbejder klassen meget apropos med julen som emne. Der bliver arbejdet i grupper med lim og saks og skrevet historier på den computer, eleverne kan hente ind i klassen på et rullebord. Her handler det om kreativitet, selvstændighed og samarbejde. Klassen har en dobbelttime til arbejdet. Ind imellem puster eleverne ud og pjatter lidt i en hygge-krog, der er indrettet i gangarealet. Emnearbejdet omfatter to klasser og dermed to lærere, der har nok at gøre med at hjælpe med både praktiske ting og forståelse af tekstmaterialet, hvoraf noget er på engelsk. Hver gruppe skriver en historie, der bliver rettet igennem af en af lærerne, inden den bliver printet ud.

Så er det frokosttid. Madkasserne kommer op af taskerne, og eleverne hygger sig. Frokostpausen tilbringer eleverne i det klasserum, der er "de-

Godt humør og dyb koncentration. Året: 1991. Skolen: Sjørring. Klassen: 5 A. Et øjeblik på en ganske almindelig dag indfanget af H. Bolt-J.

res”, og hvor de fleste af ugens timer foregår. På skift har de - to og to - rollen som ordensdukse og skal sørge for, at der ser nogenlunde ordentligt ud i rummet. Hver klasse har desuden af skolen fået bevilget et beløb for hele skoleåret. Så skal de selv administrere indkøb af lim, sakse, farver, og hvad man nu ellers kan få brug for. En lille øvelse i selvforvaltning og ansvarlighed. Klasserummet er det faste holdepunkt i skolehverdagen. Her har man hjemme. Her kan hver elev gemme det, hun eller han arbejder med, og her hænger man færdige resultater op.

Efter frokostpausen er der dansktime. Klassen har den samme lærer til orienteringsfag, engelsk og dansk. Hun er samtidig klasselærer og dermed den absolut vigtigste person i børnenes skoleliv. Lige nu skal hun sørge for, at der bliver indsamlet sedler med tilmelding til en juleskovtur for børnene og deres forældre. Hun skal også høre lidt om, hvordan emnearbejdet var gået i de foregående to timer. Da man jo er i julemåneden, skal der være tid til hygge. Eleverne sætter sig til rette i klassens hyggekrog. En elev åbner dagens låge i julekalenderen og fortæller om billedet. Der bliver også tid til det mere faglige. Eleverne vender tilbage til deres borde for at diskutere udbyttet af en roman, de har læst hjemme: ”Natmandens Kresten”, der handler om sociale tabere i 1600-tallet. Der er delte meninger om bogens kvalitet. Læreren bestræber sig på at få så mange synspunkter frem som muligt og for at få børnene til at argumentere for deres holdning.

Den noget grå decemberdag slutter for drengenes vedkommende med idræt, der tilbringes i den nærliggende svømmehal. Pigerne har tidligt fri. Så skal de til gengæld i svømmehallen onsdag morgen.

For børnene og deres lærere har det været en ganske almindelig skoledag. Måler man med historiens alen og sammenligner med den skole, deres forældre og deres bedsteforældre var elever i, var så godt som alt forandret. Naturligvis skulle eleverne fortsat beherske de grundlæggende færdigheder i dansk og regning, men deres indbyrdes samarbejde og deres forhold til læreren var ganske anderledes. Skolen havde – ikke blot i folkeskolelovens forkromede formålsparagraffer men også i den daglige praksis - fået en dagsorden, der handlede om demokratisk omgangsform, individualisering og samtidig vægt på samarbejde, valgmuligheder og ansvarlighed. ”Vi opfatter således skolen både som et lærested og et værested. Tillid, tryghed og medleven er forudsætninger for alsidig udvikling og indlæring”. Sådan hedder det i den målformulering, Sjørring Skole - meget tidstypisk - vedtog i slutningen af 1980erne efter debat i lærergruppe og bestyrelse.

En del af det, der i 1970erne påkaldte sig mediernes interesse, f.eks. på Rolighedsskolen, var i 1990erne blevet til hverdagens normalitet. Et generationsskifte blandt lærerne, især i 1970erne, da mange unge lærere blev ansat, var med til at sætte en ny dagsorden. De unge lærere medbragte ungdomsoprørets demokratiske idealer. Efteruddannelse og deltagelse i udviklingsarbejde blev en naturlig del af lærerlivet.

Den ensomme lærer bag den lukkede dør til klasserummet blev i stigende grad erstattet af en samarbejdende lærergruppe omkring den enkelte klasse. Fotokopimaskinen, videoen og fra omkring 1990 PC'eren åbnede for helt nye fleksible materiale- og arbejds muligheder. Måske blev det i en vis for-

Tandbussen

Thisted Kommune er en af landets største – i geografisk udstrækning. Kommunen er derfor også blandt de første, der anskaffer en tandlægebus. Og det kommer til at betyde et stort løft for alle landskolerne og dermed for tandsundheden. Vi skriver 1977.

Og vi skal ikke mange årtier tilbage, før konfirmationsdagen i Thy var en særlig dag på en helt anden måde. Det var den dag, mange fik det første sæt forlorne tænder. Men det er historie nu.

Tandlægebussen er anskaffet af kommunen i tilknytning til den nye tandplejeordning, som efter sommerferien ville blive tilbudt gratis til de tre-fire-årige og i 1978 også til de seks-årige. Samtidig indgår den i den eksisterende skoletandplejeordning. Bussen er indrettet som en almindelig tandlægeklinik med plads til én patient.

Børnene kan dog ikke modtage behandling i bussen. Den er kun til undersøgelser og forebyggende arbejde. Men alligevel er den et betydeligt fremskridt, da man sparer både tid og penge ved at køre ud med bussen i stedet for at skulle fragte børnene ind til skoletandklinikken i Thisted.

De børn, der ikke har huller i tænderne, slipper for at skulle ind til byen til ingen nytte. Og man undgår at spilde mere end højest nødvendigt af undervisningstiden – bliver det fremhævet.

En lille milepæl i Thisted Kommunes historie. Og i tandsundhedens lokale historie.

Skoletandlæge Ole Jensen (tv) viser - stolt - den rullende klinik frem. 1977.

stand vanskeligere at være elev. Nu var det ikke længere nok at lære lektien. Man skulle vælge, være ansvarlig og være selvstændig. Kneb det med at leve op til disse krav, var barnet et ”problem”, der krævede særlig indsats. Det kan måske være med til at forklare den betydelige vækst i behovet for specialundervisning, selv om skolens folk gerne forklarede det øgede behov for psykologbistand og specialundervisning med krise og opbrud i familielivet.

Set med børnenes og forældrenes øjne var den vigtigste person på skolen klasselæreren.

Hun havde stort set altid klassen i dansk og oftest i adskillige andre fag. Hun var klassens ”mor” og løste en mangfoldighed af store og små opgaver – ud over det faglige. Hun var samtidig ansvarlig for forbindelsen til børnenes hjem og arrangerede konsultationer, forældremøder, udflugter og adskiltigt andet. Det var hende, der tog affære, når et barn havde sociale eller indlæringsmæssige problemer. Det var hende, der stod for klassens time, hvor stort og småt i klassens trivsel blev vendt.

For forældrene var det tilknytningen til klassen og interessen for deres eget barn, der var det afgørende. Skolen som helhed interesserede man sig især for, hvis den var nedlægningsstruet. Interessen for at lade sig opstille og vælge til de obligatoriske skolenævn var lille. Og det hjalp ikke meget, at folketinget i 1989 øgede deres beføjelser og omdøbte dem til skolebestyrelser.

Efter 37 års virke i den danske folkeskole, heraf næsten 30 år som inspektør for Sjørring Skole, sammenfattede Arne Clausen sin opfattelse af udvik-

I 1977 forlod den 68-årige Poul Bunk stillingen som inspektør på Østre Skole efter næsten 45 år ved Thisted Kommunes skolevæsen. Mange tidligere elever husker tilbage på hans virke – og påvirkning – med stor glæde. I hans familie havde der ikke været tradition for at få boglige uddannelser. Hans far var gasværksarbejder, og det var en lærer, der opfordrede den opvakte dreng til at læse. Men det er ikke alene som lærer, at Poul Bunk har forstået at gøre sig gældende. Han gjorde en stor indsats i sportens verden – både som aktiv udøver, træner, leder og som underviser. Men her er Poul Bunk nu fotograferet i sit es – sammen med børnene. Han byder velkommen til to nye fra første klasse ved skoleårets begyndelse 1977.

lingen sådan: ”Vi er kommet vældig meget tættere på eleverne. Det giver dejlige oplevelser og et godt indhold i arbejdslivet. For en ny lærer er det en kæmpeudfordring. Man er nødt til at bruge sin person fuldt ud, og så skal der helst være noget at udlevere (...) Hvis vi i dag piver over, at børn er mere frigjorte, og vores formelle autoritet er væk, er det ikke min generation, der kan brokke sig over det”.

Er Thistedes børn dårligere – eller lærerne ringere?

Jacob er 10 år. Lang, tynd og med klodsede bevægelser. Højt aktivitetsniveau. Snakker løs hele tiden. Jacob har det trygt og frit, når han er hjemme på det lille landbrug, hvor han bor med forældre og søskende. Men i skolen går det slet ikke. Han er urolig og ukoncentreret, og lærerne kan ikke stille noget op med ham. Nu er han anbragt på ”læsekursus” på Borgerskolen. Han får i begyndelsen lov at tegne og at arbejde med praktiske ting. Alt det, han er god til. Lidt efter lidt falder der ro over ham, og han begynder at lave aftaler med læreren om at arbejde lidt i matematikbogen og i læsebogen. Langsomt bygges koncentrationsevnen og evnen til at lytte til andre op. Jacob begynder at læse og at regne koncentreret i op til en halv time ad gangen. Forældrene bemærker, at han bliver glad for at skulle i skole om morgenen, og han får i stigende grad kontakt med de øvrige børn i klassen.

Normalt varer et ophold på læsekursus et halvt år, men da Jacob – trods de gode fremskridt – bliver urolig ved tanken om at skulle tilbage til sin gamle skole, får han lov at blive på kurset nogle måneder længere.

Efter efterårsferien kom Jacob tilbage til sin egen klasse. I dansktimerne var der en speciallærer til at støtte ham, og matematikundervisningen fik han indtil videre som specialundervisning uden for klassen.

De to læseklasser var lidt af et flagskib i kommunens specialundervisning.

Møde mellem kontaktudvalg og medarbejdere på Skolepsykologisk Kontor i Skovgade i Thisted. 1971.

Efter oprindeligt at være tænkt som et forsøg i 1969, blev læsekurserne et permanent tilbud til de elever, der ikke fik tilstrækkelig støtte på de større skolars læseklinikker eller ved de to-lærerordninger, der efterhånden blev almindelige.

”Vi udfører ikke mirakler, og arbejdet på læsekursus er et hårdt slid for børnene. Men kan vi bringe disse børn bare et lille skridt frem, så de ikke helt mister modet, så er meget nået”. Sådan sammenfattede lærer Leif Brogaard erfaringerne fra kurset, da det i 1990 havde 20 år på bagen.

Specialundervisning var ikke noget nyt fænomen, da storkommunen blev dannet. En opgørelse fra 1970 viser, at 109 ud af de 4.400 elever i de kommunale skoler modtog en form for særlig undervisning. Desuden var der amtslige centerklasser for fysisk handicappede i Nykøbing og fra 1962 Østermølleskolen i Thisted, der hørte under Statens Åndssvageforsorg, indtil denne i 1980 blev lagt ud til amterne.

Forventningerne til – og behovet for – specialundervisning var i vækst op gennem 1970erne. Med oprettelsen i 1970 af det skolepsykologiske kontor som et fællesorgan for de tre Thykommuner, Morsø Kommune og Viborg Amt blev det faglige grundlag lagt for at henvise børn til specialundervisning. Lederen af det nye kontor, Karen Haure-Petersen, forventede, at antallet af børn, der kom i kontakt med psykologerne, ville blive fordoblet i løbet af 1970erne. ”Trivlsen” i klasserne ville komme til at stå i centrum, og psykologerne ville satse på det forebyggende arbejde.

Som forklaring på denne udvikling angav psykologer og lærere oftest det øgede pres, der hvilede på børnefamilierne og den krisestemning, der prægede de moderne parforhold. 1970erne var skilsmissernes store tid. Skolens folk følte et medansvar og en klar forpligtelse i denne sammenhæng. Parallelt med at skolen i stigende grad blev opfattet som et ”værested”, måtte den også løse en række sociale og menneskelige problemer, der traditionelt hørte

Skolepsykolog Karen Haure-Petersen. 1977.

Østre Skole i Thisted 1976. Udbygningen er næsten færdig og præsenteres for offentligheden. Her vises det sidste nye inden for sprogundervisning frem.

til familiens sfære. Som skoledirektør Orla Nielsen udtrykte det i 1977 i forbindelse med oprettelsen af særlige jobklasser for de ældre elever, der havde meget svært ved at finde sig til rette med den udvidede undervisningspligt: ”Folkeskoleloven vil skabe flere tabere – og jeg synes, det bør siges på den måde, at det er skolen, der står som taber. Vi magter ikke at hjælpe nok”. Det var skoledirektørens vurdering, at specialundervisningen var vokset med 50 pct. i løbet af de syv år, storkommunen havde eksisteret.

Læsekurset var langt fra det eneste tilbud. Der var en skala af muligheder fra særlige hold og læseklubber på de enkelte skoler over indsats af observationslærere til heldagsskolen, der i 1970 blev oprettet på Tingstrup Skole. Alt sammen funderet på et princip om, at problemerne helst skulle løses så tæt på barnets normale skolehverdag som muligt og gennem tidsbegrænset indsats i samarbejde med forældrene.

Byrådets medlemmer havde ved budgetforhandlingerne et vågent øje for specialundervisningen. Den konservative Georg Langkjers kommentar var under en debat i 1980: ”Er Thistedes børn dårligere – eller lærerne ringere”? Nogle år senere – i 1985 – tog byrådet initiativ til, at Skolepsykologisk Kontor gennemførte en omfattende analyse af hele den kommunale indsats på dette område. Den dokumenterede, at forbruget af specialundervisning i Thisted Kommune var meget tæt på landsgennemsnittet. Ca. 13 pct. af det kommunale skolebudget gik til specialundervisning. Rapporten gjorde også opmærksom på, at i Thisted Kommune havde man i høj grad taget tanken om at integrere børn med vanskeligheder i den almindelige undervisning til sig. Det havde sikkert en del med geografien og den decentrale skolestruktur at gøre. Forældrene og mange lærere ville nødtigt sende børnene væk fra deres lokalmiljø. Derfor var man nødt til at operere med både lokale tilbud og – når disse var utilstrækkelige – et centralt tilbud.

Analysearbejdet i 1985 blev i første omgang taget til efterretning af byrå-

Fra en stadsskoleinspektør med kontor på Borgerskolen til en forholdsvis stor kommunal forvaltning med adskillige over- og underchefer. Det er historien om skoleforvaltningen i Thisted Kommune. Stadsskoleinspektøren var Orla Nielsen, tidligere skoleleder på Grønland, der var kommet til byen i 1964. Da storkommunen blev etableret i 1970, blev han skoledirektør. I denne stilling fortsatte han indtil 1981, da familien flyttede til Århus, hvor den tidligere skoledirektør gav sig til at studere statskundskab ved universitet. I årene i Thisted stod han som skoledirektør i spidsen for det store, men ikke altid lige nemme arbejde at koordinere 22 skoler i de tidlige 17 sognekommuner, der nu udgjorde Thisted Storkommune. Orla Nielsen døde som 67-årig i 1987.

det, men i forbindelse med de omfattende besparelser på budgettet for 1990 blev et af de kostbare centrale tilbud, nemlig heldagsskolen på Tingstrup Skole, nedlagt.

Hensynet til ”den enkelte elevs alsidige personlige udvikling” blev i 1993 gjort til en del af folkeskolelovens overordnede formål. Dermed fulgte loven op på en udvikling, der allerede var i fuld gang. En følge af den voksende individualisering blev også et mere og mere bekymret fokus på det enkelte barn, ikke mindst fra forældrenes side. Eksperterne udviklede helt nye diagnoser: De urolige ”Damp-børn” eller ”Curling-børnene”, som aldrig mødte grænser eller modstand, fordi forældrene fjernede alle hindringer på deres vej. Der blev flere af dem, og OBS-lærerne havde rigeligt at se til. Specialundervisningen tog et betydeligt opsving i sidste halvdel af 1990erne. Børnelivet havde aldrig rummet så store frihedsgrader og så omfattende materielle tilbud, men voksende usikkerhed og forvirring var tilsyneladende fulgt med i købet.

De alternative

En sommeraften i Frøstruplejren i slutningen af 1970erne. Flammende bål. Bongotrommer og guitarer. Hashpiber og herligt beskidte børn. Den gamle højskolemand og frimenighedspræst, Folke Trier Hansen, var inviteret til ”Nordisk Ting” og stod nu der foran bålet, snart 80 år, lille, tæt, lysende og fortalte den undrende forsamling, klædt i skind eller ingenting, om den nordiske myte. Om striden på liv og død. Mellem skabende og nedbrydende kræfter.

Billedet af den gamle grundtvigske skjald foran en utilpasset, oprørsk og skæv forsamling af unge kan anskueliggøre det frugtbare møde, der i 1970erne og 1980erne fandt sted mellem de små grundtvig-koldske friskoler i Thy og ungdomsoprørets fremskudte positioner. En energiudladning, der fik skolerne til at vokse, skabte nye skoler og førte i 1982 til oprettelsen af Højskolen i Thy, der oprindeligt var tænkt som et center for læreruddannelse til de frie skoler.

Der var fra gammel tid tre grundtvigske friskoler i det område, der blev til Thisted Kommune. De var aflæggere af frimenighederne i Thorsted, Hundborg og Klim. Der var næppe mange i slutningen af 1960erne, der regnede med, at de havde nogen fremtid for sig. Thorsted Friskole var således i midten af 1960erne helt nede på 13 elever. Da skolen i 1974 fejrede sit 100 års jubilæum, var der 30 elever, og et par år senere rundede skolen de 60 elever. De to andre friskoler havde en mere beskeden vækst, men fik også del i medvinden.

Thorsted Friskole 1973. Stemningen er afslappet. Skolen kunne året efter fejre 100 års jubilæum med 30 elever. Et par år senere rundede skolen 60 elever. Friskolerne havde fået vinden i ryggen i disse år i mødet med ungdomsoprørets fremskudte positioner i Thy.

Friskole-rock og sommermarked. Musik-festival på Thisted Friskole. 1987.

Det viste sig, at den grundtvig-koldske friskoles arvegods, der ved første øjekast kunne se noget antikveret ud, havde en betydelig appel til moderne ”bevidste” forældre. Fortælling af myter, sagn, eventyr og bibelhistorie, Grundtvigs og Ingemanns morgensange, som folkeskolen netop lagde på hylden i 1970erne, og god tid til fri leg gled sammen med moderne elevcenteret pædagogik, udfoldelser i kunst, musik og drama og en bevægelse væk fra det skematiske. Ingen stram årgangsdeling, men vægt på det enkelte barns naturlige vækst. Så hjalp det selvfølgelig også, at man fik etableret kørselsordninger, så børnene kunne komme langvejs fra, og man fik børnehaveklasse før det blev almindeligt ved skolerne i Thisted Kommune. Specielt lederparret i Thorsted fra 1972, Ruth og Sejrla Cour, der var søn af Folke Trier Hansen, forstod at få den gamle friskoletradition til at klinge sammen med forældre af „68-generationen“.

I virkeligheden var den pædagogiske bevægelse nok ikke så langt fra en del af det, der rørte sig i folkeskolen i 1970erne, men i friskolen oplevede man det fulde forældreansvar. Forældrekrædsen udgjorde et fællesskab, et kollektiv, der rakte langt ud over folkeskolens klassemøder og elevkonsultationer. Det kom der både livlige debatter og markerede modsætninger ud af. Friskolefolket var langt fra en hær, der marcherede i takt.

”Small is beautiful” hørte til 1970ernes yndede slagord. Også i kraft af den begrænsede størrelse stod friskolerne som alternativer til folkeskolerne og blev derved indirekte et argument i kampen mod de rationaliseringer og skolenedlæggelser, den kommunale skolestyrelse netop i disse år tumlede med.

Det betød imidlertid ikke, at der var nogen form for brødnid mellem den kommunale folkeskole og friskolebevægelsen. Som skoledirektør Orla Nielsen udtrykte det i 1977: ”Folkeskolen og friskolen har det godt med hinanden ... Vi har kunnet høste erfaringer hos hinanden, og det tror jeg er sundt.”

Da Thorsted Friskole i slutningen af 1970erne var ved at nærme sig 100

Sejrla Cour (1981) forstod sammen med sin kone Ruth at få den gamle friskoletradition til at klinge sammen med forældre af ”68-generationen”.

elever, besluttede forældrekredsen at undgå fortsat vækst ved at dele skolen og hjælpe en ny forældrekreds i gang. Det førte til oprettelsen af Brund Friskole i 1979. Nogle år senere - i 1985 - blev manøvren gentaget ved dannelsen af Thisted Friskole. Samme år blev der åbnet en friskole i Hanstholm, efter at friskoleaktivisterne forgæves havde søgt at finde egnede lokaler i Nors. Med oprettelsen af Rovvig Efterskole på Vestmors i 1979 fik den thyske friskolefamilie, der også omfattede Sydthy Friskole fra 1977, en form for "overbygning".

Endelig var højskolen i Sjørring næppe nogensinde blevet en realitet, hvis ikke netværket af friskoleforældre havde dannet fundament.

Et helt lille skoleimperium kunne man kalde det. Men uden det samtidige Tvinds trang til centralisme og ensretning. Og absolut ikke nogen pengemaskine.

I debatten om skolenedlæggelser blev friskolealternativet ofte fremført som en mulighed for de lukningstruede skoler. I Borgerskolens forældrekreds var der f.eks. overvejelser i den retning. Men kun i to tilfælde blev forvandlingen fra kommunal folkeskole til forældrestyret friskole gennemført. I Øsløs i 1983, da kommunen gennemførte en sammenlægning af Øsløs og Vesløs skoler, og i Sønderhå i 1991. Øsløs Friskole levede i ca. 15 år. Sønderhå-Hørsted Friskole var ved årtusindskiftet Thys største friskole. Det var næppe tilfældigt, at det var i kommunens randområder, viljen til at bevare den lokale skole manifesterede sig kraftigst.

Grundlovens §76 om forældres ret til at give deres børn en alternativ undervisning, der "kan stå mål med" kravene i folkeskolen, levede godt i Thy efter 1970. Den blandede det traditionsbundne med det tilflyttede, og den styrkede selvbestemmelsen over for den kommunale rationalitet.

Ungdom under uddannelse

Det begynder meget tidligt med et brutalt vækkeur. Mor har et hurtigt morgenmåltid parat - og så af sted på cykel eller knallert til busstoppested eller togstation. En del af året i buldrende mørke. Måske en halv, måske en times kørsel. Måske skift mellem bus og tog. Tungt lastede bevæger DSBs regionaltog og VAFT's busser sig gennem Thy med retning mod Thisted og for bussernes vedkommende videre til uddannelsescentret. Og så er der naturligvis dem, der bor i Thisted og kan nøje med at springe på cyklen et kvarter før skoletid. Hen på eftermiddagen gentager det hele sig - blot i modsat retning.

Det er den daglige pilgrimsrejse til ungdomsuddannelsernes Mekka, som et flertal af de unge thyboer - samt en hel del fra Mors og Han Herred - må begive sig til, hvis de vil undgå at ende som det, de fleste var en generation tidligere: ufaglærte. Og den sidste mulighed forsøgte alle velmenende vejledere op gennem folkeskoleårene at forhindre de unge i at vælge.

Måske har de ikke tænkt så meget på, at de var på vej til et uddannelsescenter, for de gik jo på teknisk skole, handelsskole eller gymnasium. Selv om de tre skoler udgjorde et naboskab, var de ganske forskellige verdener og følte sig på ingen måde som en helhed. Der var også forskel på, om man

blot var på kortere visit i de skoleperioder, der knyttede sig til de faglige uddannelser, eller man valfartede gennem tre år og fik en studenterhue på hovedet. I sidste tilfælde var der meget, der talte for, at man fortsatte pilgrimsfærdens væk fra Thy og sandsynligvis kom til at leve sit voksenliv i andre egne af Danmark.

Under alle omstændigheder fik de mere end tusinde unges daglige pilgrimsfærd Thy til at hænge sammen på en helt ny måde. En generation tidligere havde landbruget endnu beskæftiget mange unge. Var man i lære, var teknisk skole og handelsskole noget, man besøgte i kortere perioder, måske efter fyraften. Endnu i 1950'erne lå der lå små tekniske skoler i lidt større stationsbyer.

Endelig var der dengang kun én form for studentereksamen, og den var der under 20 pct. af en årgang, der kom i nærheden af. Ved årtusindskiftet var der fire forskellige studenterhuer at vælge imellem, og det var over halvdelen af de unge, der satte en af dem på hovedet. De erhvervsfaglige uddannelser fyldte godt en trediedel. Tilbage blev kun få procent, der ikke påbegyndte en ungdomsuddannelse. En sand uddannelsesrevolution.

Den daglige valfart til uddannelsescentret var også en rejse ind i en verden, der levede ret adskilt fra det øvrige samfund. En art ungdomsghetto. Eller rettere tre. For de unge følte næppe meget fællesskab hen over skolegræn-

Sådan ser et uddannelseskvarter ud – sådan lidt fra oven. Foreløbigt er det kun teknisk skole, der er skudt op. Men der er grøde i jorden og aktiviteter flere steder. Snart følger en anden skole og et gymnasium, et idrætscenter bliver det også til. En hel lille by i byen, en stor arbejdsplads og lærested for unge fra et stort område. 1973.

Det sidste hold mesteruddannede murere forlod Teknisk Skole i 1985. Den erhvervsfaglige grunduddannelse – populært kaldet EFG – var indført af socialdemokratiske ministre allerede i 1970'erne. I 1977 besøger en EFG-kampagnebus eleverne på Østre Skole.

serne. Tværtimod. Hver skoleform havde sin egen mytedannelse, der var et virksomt led i den identitet, der jo i høj grad blev bygget op hos de unge, alt mens der blev hældt faglig lærdom på. Hver skole var sit eget lille univers med et intenst liv i frikvarterne og ved de skolefester, der bidrog aktivt til at tegne profilen.

I midten af 1970'erne tog elevrådene ved teknisk skole, handelsskole og gymnasium initiativ til et fællesmøde og Teknisk Skoles forstander, Svend Ove Bach, holdt oplæg om både de generelle reformovervejelser inden for ungdomsuddannelserne og de særlige muligheder, de nye skoler i centret havde for samarbejde og fællesskab. En grundtanke i samarbejdet var at give lige muligheder for alle unge og at gøre det muligt for de unge at bevæge sig på tværs mellem uddannelserne.

Mødet blev en enkeltstående begivenhed. På den oprindelige plan over centret var der i midten indtegnet et torv, der var tænkt som det daglige mødested for elever og lærere på vej mellem skolerne. Det blev i løbet af det første tiår til et ret uigennemtrængeligt egekrat, hvor der kun var passage ad smalle stier. Der skulle mere end geografisk nærhed til for at bygge bro over skolekulturer med hver sin historie og hver sit sæt fordomme i ryggen.

De gymnasiale uddannelser, der varede længst, satte på flere måder dagsordenen. I 1970'erne var studenterhuen på vej ud. Kun hen ved halvdelen af årets studenter gad sætte den på hovedet. Trenden var lighed og opbrud fra traditionerne. Men i 1980'erne vendte den tilbage med fuld musik og med de gamle latinskoleritualer som lanciersdans, der aldrig tidligere havde været dyrket i Thisted, og omfattende festivitas ved afslutning af eksamen. Som alle andre kulturer havde også ungdomskulturen brug for sine ritualer. Og så kunne handelsskolens og gymnasiets elever konkurrere om, hvem der kunne ankomme i de flotteste limousiner.

Alle fire gymnasiale uddannelser - det almene gymnasium, HF, HHx og HTx - kom på uddannelsescentrets menukort. Denne bredde har nok i virkeligheden været en afgørende fordel for egnens unge. En meget stor del af de unge, der fik en studenterhue i centret kom fra familier uden den store tradition for videregående uddannelser. For mange forekom det måske mere trygt at bevæge sig gennem de erhvervs-gymnasiale uddannelser, hvor mu-

ligheden for en opfølgende erhvervsuddannelse var til stede. Det var et karakteristisk træk ved udviklingen i Thy, at det almene gymnasiums tilgangsfrekvens også i 1990'erne lå nogle procent under det landsdækkende gennemsnit på 30 pct., samtidig med at handelsgymnasiets tilgang lå væsentligt højere end de 14 pct., der gjaldt for landet som helhed.

Undersøgelser af de unge thyboers uddannelsesvalg i 1990'erne viste, at godt 50 pct. valgte en af de gymnasiale uddannelser. Det var næsten 10 pct. lavere end landsgennemsnittet. Omkring 35 pct. valgte de erhvervsfaglige uddannelser. I sig selv et mønster, der er meget forskelligt fra det, der prægede deres forældres opvækst.

Hvis det at få en gymnasial uddannelse er at „vinde“, så var pigerne de store vindere i uddannelseskapløbet. På gymnasiet og HF udgjorde pigerne i hele perioden et solidt flertal. Også på HHx var pigerne de fleste, men deres dominans var mindre udpræget end i det almene gymnasium. Drengene fandt man på teknisk skoles erhvervsuddannelser og HTx.

Den helt afgørende historiske forandring var, at begrebet ufaglærte unge næsten var forsvundet. Kun ganske få procent af 1990'ernes unge gik direkte fra folkeskolen til en arbejdsplads eller til arbejdsløshed.

Samarbejdets vanskelige kunst

Da centertanken blev undfanget, har ingen kunnet forestille sig, at det ville blive så gennemgribende forandringer i ungdomsuddannelserne. Det var først og fremmest forandringer i lærlinguddannelserne og

Øverst: Unge thistedboer i begyndelsen af 1980'erne samlet for at fortælle avisen om deres valg af erhvervsfaglig grunduddannelse. Flere af pigerne har valgt en uddannelse inden for HK-området, hvor de fremtidige jobudsigter i netop disse år ikke er de bedste.

I midten: En flok elever fra Thisted Gymnasium forsamlet til diskussion i 1974.

Nederst: De første flygtninge i nyere tid er ankommet til Thisted. Levnedsmiddelafdelingen på Teknisk Skole har fået besøg af iranere, der demonstrerer deres hjemlands madlavningskunst. 1985.

dermed vilkårene for at drive teknisk skole, der satte det hele i gang. En ny lærlingelov i midten af 1950'erne krævede årgangsdelt og fagopdelt undervisning, der tilmed skulle foregå i arbejdstiden. Dermed ville ressourcetekravene til de tekniske skoler vokse så meget, at en centralisering ville blive nødvendig. Det indså man hurtigt i bestyrelsen for Thisted Tekniske Skole, der i 1957 havde ansat en 30-årig, dynamisk forstander, Svend Ove Bach. I løbet af et par år havde skolen i Thisted overtalt de øvrige 12 skoler i Thisted Amt til at nedlægge sig selv og dermed sende eleverne til Thisted. Nye krav om værkstedsundervisning tvang skolen til køb og lejemål adskillige steder i byen. Tanken om en udflytning til et helt nyt, centraliseret skoleanlæg var nærliggende, og i 1962 gik man i gang med at projektere en ”teknisk central-skole til 800 elever”. Der blev tænkt stort. Der skulle være rigeligt med parkeringspladser, for man forventede, at fremtidens lærlinge ville komme i egne biler og på motorcykler. Og skolen skulle helst ligge i nærheden af flyvepladsen i Sennels, da man regnede med, at mestre fra hele landet ville flyve deres lærlinge ind til kurser i Thisted. For at reducere disse omkostninger skulle der også være et kollegium for 100 elever.

Det med beliggenheden havde kostet en del overvejelse. Meget talte for Vilsund som et egnet midtpunkt i Thisted Amt. Man havde imidlertid brug for købstadens opbakning til et projekt af denne kaliber, og så måtte man inden for bygrænsen. Her var mulighederne begrænsede. Østre Dyrskueplads var til overvejelse, men den var langt fra stor nok til de værkstedsbygninger, der blev brug for. Tilbage blev området mellem Lerpytter og den nye Ringvej. Her var der rum til fortsat vækst.

I 1968 var den første etape af den ny tekniske skole klar til at blive taget i brug. Byggeriet fortsatte de følgende år, og i maj 1973 tog borgmester Holger Visby det første spadestik til det skolehjem med 132 sengepladser, der hele tiden havde været med i planen. Det moderne skolehjem skulle sikre det elevgrundlag, der var en afgørende forudsætning for et bredt uddannelsesstilbud.

Vi skriver nu 1976. Uddannelseskvarteret består af såvel teknisk skole som handelsskole, gymnasium og idrætscenter. De fire repræsentanter er fotograferet i forbindelse med et besøg af journalister fra en række aviser landet over, der viste stor interesse for det storstilede Thisted-projekt. Fra venstre rektor Kaj Nysted, Thisted Gymnasium, viceinspektør Hans Søndergaard, Thisted-Hurup Handelsskole, installatør Aksel Bjerre-Christensen, formand for Teknisk Skole, og fuldmægtig Tage Salomonsen, formand for Thy Hallen.

Visionen om et uddannelsescenter havde imidlertid et større vingeang. Svend Ove Bach interesserede sig stærkt for udviklingen af de almene fag i forbindelse med erhvervsuddannelserne og så et betydeligt perspektiv i et integreret samarbejde på tværs af ungdomsuddannelserne. Uden en geografisk nærhed mellem de relevante skoleformer, der byggede på helt forskellige traditioner, ville et sådant samarbejde næppe kunne realiseres.

Grundejeren, Thisted Kommune, tog udfordringen op. I 1971 nedsatte kommunens ejendomsudvalg et særligt centerudvalg, hvor også det nye Viborg Amt, den kommende ejer af Thisted Gymnasium, var repræsenteret. Svend Ove Bach var udvalgets sekretær. Da det eksisterende gymnasium på Munkevej var stærkt nedslidt og uden udvidelsesmuligheder, besluttede amtet at opføre en ny skole i det planlagte uddannelsescenter. I oktober 1974 kunne rektor Kaj Nysted byde elever og lærere velkommen i splinternye og ganske utraditionelle undervisningsrammer. Nogenlunde samtidig fuldførte Thisted Kommune opførelsen af Thyhallen i tilknytning til det nye uddannelsescenter.

Thisted-Hurup Handelsskole fik plads i centret i 1975. Også her var der behov for at udvide kapaciteten. I 1967 havde skolen med Søren Colding ansat sin første heltids-forstander. Indførelsen af den ét-årige handelsmedhjælpereksamen i 1968 nødvendiggjorde en overgang til dagundervisning, og man kunne ikke længere nøjes med at låne lokaler på Borgerskolen. I første omgang overtog handelsskolen de lokaler, teknisk skole havde forladt i Kr. Koldsgade. Men de var langt fra tilstrækkelige. Af bevillingstekniske grunde blev det ordnet sådan, at teknisk skole stod som bygherre ved en tilbygning i centret, og her rykkede handelsskolen så ind.

Heller ikke de nye lokaler var tilstrækkelige for den ekspanderende skole. Allerede to år senere, da skolen udbød den to-årige handelsgymnasiale overbygning, blev det nødvendigt at leje lokaler i den skolebygning på Munkevej, som gymnasiet havde forladt.

Et effektivt samspil mellem kommune, amt og ministerium med teknisk skole som primus motor havde i løbet af få år skabt fremtidssikrede rammer for erhvervsuddannelse og videreuddannelse af unge, ikke blot fra Thisted, men fra det meste af det nu nedlagte Thisted Amt.

Undervisningsminister Knud Heinesen kom på besøg en dag i begyndelsen af 1970'erne. Han besigtigede den nyopførte tekniske skole, og så tog han sammen med Svend Ove Bach en spadseretur ud over markerne, hvor det planlagte center skulle vokse frem. Tanken om at integrere ungdomsuddannelserne havde i høj grad den socialdemokratiske ministers bevågenhed. I februar 1973 nedsatte han et udvalg under ledelse af den tidligere direktør for gymnasiedirektoratet, Sigurd Højby. Udvalget barslede med et udkast til en folketingsbeslutning om, at "uddannelsen i det 10.-12. uddannelsesår skal være fælles for eleverne på væsentlige områder af almen værdi". Samtidig ønskede udvalget at åbne for fleksible muligheder for at ændre retning i løbet af ungdomsuddannelsen. Hele konceptet var næppe uden inspiration fra den enhedsskole, Sverige netop i disse år var ved at indføre. Uddannelsescentret i Thisted passede som fod i hose til en sådan omlægning af ungdomsuddannelserne.

Nordvestjysk Uddannelsescenter. Engang Teknisk Skole – og dengang forstanderen Svend Ove Bach. En mand med en høj cigarføring og et lige så stort engagement, der var medvirkende til at udvikle en lille aftenskole til en centralskole i et stort område. En travl mand med kontakter til mange sider. Ved 25 års jubilæet som forstander i 1982 blev han hædret med en skulptur med et fuglemotiv, som lærere ved skolen var mestre for. Afsløringen af skulpturen markerede samtidig 25 året for Teknisk Skole som dag-skole i Thisted. Svend Ove Bach er lærersøn fra Nors. Han er selv lærer fra seminarieret i Silkeborg. Efter soldatertiden i Århus kom han til skolevæsenet i Thisted, hvor han begyndte på Borgerskolen i 1950. Her var han i syv år. Det var også i 1950, han blev ulønnet sekretær for forstanderen på den daværende tekniske skole i Kr. Koldsgade, hvor han underviste. Svend Ove Bach spillede en stor rolle ved etableringen af uddannelsescentret i Thisted - og var centralt placeret i forhold til medspilleren i hovedstaden: Ministeriet! Men hans indflydelse omfattede også skolekommissionen, som han var formand for i begyndelsen af 1970'erne.

Teknisk Skole 1972. Den socialdemokratiske undervisningsminister Knud Heinesen - nr. 10 fra venstre - til møde med udvalget for uddannelsescentret. Der er vigtige emner på dagsordenen - den fortsatte udbygning af området. Og det er vigtigt at stå sig godt med minister og ministerier i København ...

Handelsskolen 1987. Forstander Søren Colding sammen med et hold elever, da handelsakademiet begyndte.

Forslaget vakte betydelig modstand, ikke mindst i gymnasiekredse. Med ”Glistrup-valget” i december 1973 og efterfølgende regeringsskifte blev det uaktuelt. Centersamarbejdet i Thisted måtte udvikle sig på sine egne præmisser.

Især handelsskolen følte sig presset af udviklingen. Elevtallet havde været stigende siden midten af 1960'erne. Det var ca. 200 elever, der blev flyttet ud til den nye skole i centret - og dette elevtal var forstander Søren Colding ikke tilfreds med. I forbindelse med flytningen sagde han det meget direkte til Thisted Dagblad: ”Vor tilbagegang er ikke helt

så stor som gymnasiets fremgang, men man kan tale om, at gymnasiet stjæler handelsskolens elever”.

Specielt da skolen udbød den tre-årige handelsgymnasiale uddannelse, blev det meget vigtigt at profilere sig i forhold til det mere velkendte almene gymnasium. 10 år efter udflytningen til uddannelsescentret udsendte skolen en informationsavis til alle folkeskoler. Hensigten med bladet var at udrydde nogle af de forkerte påstande, skolen stødte på vedrørende de uddannelser, den kunne tilbyde. Den anklagede bl.a. folkeskolens lærere for at have alt for ringe kendskab til handelsgymnasiet.

Heller ikke mellem de to erhvervsskoler blev der udviklet et egentligt samarbejde ud over fælles kantinedrift og rengøring. Fra begyndelsen var der etableret fælles lærerværelse, men inden længe fik handelsskolelærerne deres eget.

Udvikling af integreret undervisning i almene fag, som man havde forestillet sig, da centertanken blev fremlagt, blev det i en årrække ikke til. Rektor

Kaj Nysted konstaterede i et indlæg i Thisted Dagblad i april 1975, at der var tre forskellige tilbud til ungdommen i Thy om uddannelse efter folkeskolen, men der fandtes ”ingen logiske overgangsmuligheder mellem de tre retninger”. Det afgørende valg skulle træffes, inden uddannelsen blev påbegyndt.

Imidlertid blev der etableret gode personlige kontakter, ikke mindst da gymnasiets lærere i det nye samfundsfag i samarbejde med Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (S.E.L.) etablerede efteruddannelseskurser for teknisk skoles undervisere i almene fag.

Fra 1971 blev der iværksat forsøg

Teknisk Skole 1985. Første spadestik til nyt byggeri. Niels Thomsen sammen med elever fra levnedsmiddelaafdelingen. Han efterfulgte i 1987 Svend Ove Bach på posten som forstander.

med en helt ny ”erhvervsfaglig grunduddannelse” af ét års varighed. I 1977 lykkedes det Thisted Tekniske Skole at hente en bevilling hjem, så man kunne starte det første EFG-hold inden for jern og metal. I 1983 fulgte EFG på levnedsmiddelområdet, ikke mindst begrundet i behovet for at styrke pigernes lyst til at deltage i det tekniske uddannelsesområde.

EFG indebar en væsentlig styrkelse af de almene fag, og man kunne dermed forestille sig en realisering af den brobygning mellem uddannelserne, som centertanken var funderet på. Det viste sig da også at blive en farbar vej. Niels Thomsen, der i 1987 efterfulgte Svend Ove Bach som forstander, tog kontakt til rektor Kristen Bak og en gruppe lærere ved Thisted Gymnasium, og det lykkedes - under navnet HFG - at designe en forsøgsuddannelse, der kombinerede det to-årige HF med det ét-årige EFG (levnedsmiddel eller jern og metal). Konstruktionen tiltrak mange elever, og de to skolars lærere kom for første gang ind i et integreret arbejdsfællesskab, der næppe havde været muligt, hvis man ikke havde boet ”dør-om-dør”. Da undervisningsministeriet i begyndelsen af 1990'erne forlangte forsøgsuddannelsen erstattet med standardvaren teknisk gymnasium (HTX), var det naturligt for de to skoler at fortsætte det integrerede samarbejde, således at undervisningen på det tekniske gymnasium - som det eneste sted i Danmark - gennemføres i et tæt samarbejde mellem gymnasiet og teknisk skole. Visionen fra 1960'erne svævede ikke længere i den blå luft.

Med oprettelsen af den såkaldte ”Linje 10” i 1999 blev der etableret et nyt samarbejde, der i sit udgangspunkt omfattede alle tre skoler i centret. Med ”Linje 10” blev der bygget bro mellem folkeskolerne i Thisted og Hanstholm kommuner og de forskellige ungdomsuddannelser. Eleverne blev både forberedt til folkeskolens udvidede afgangsprøve og fik samtidig mulighed for at tone deres fagvalg i retning af den ungdomsuddannelse, de havde tænkt sig at fortsætte med. Tilbuddet blev en succes og betød, at der kun blev en enkelt 10. klasse tilbage i det kommunale skolevæsen.

Nordvestjyske fusioner

Thisted-Hurup Handelsgymnasium blev til Nordvestjysk Handelsgymnasium, da det i 1994 fusionerede med Nykøbing Mors Handelsskole. Med den såkaldte taxameterreform i 1991 var økonomisk effektivitet og udnyttelse af stordriftens fordele blevet helt afgørende for erhvervsskolernes evne til at overleve. Til gengæld fik skolerne meget betydelige frihedsgrader i deres planlægning og forvaltning. Nordvestjysk Handelsgymnasium gennemførte i 1990'erne et omfattende byggeprogram, der mere end fordoblede det samlede bygningsareal (ca. 10.000 m² i Thisted-afdelingen). Med mellem 600 og 700 elever i ungdomsuddannelserne i Thisted havde handelsgymnasiet nogenlunde samme omfang som det almene gymnasium. Dertil kom en stærkt voksende kursusafdeling. Helt fra 1970'erne havde merkonomuddannelsen været en populær enkeltfagsuddannelse på aftenbasis. Nu blev der udviklet en kursusafdeling med henved 10.000 kursustilmeldinger om året fordelt over et bredt spektrum af fag og niveauer. Der er desuden udbud af kortere videregående uddannelser.

I 2000 blev Teknisk Skole og Teknisk Gymnasium Thy/Mors gennem en fusion med AMU-Center Thy-Mors til Nordvestjysk Uddannelsescenter. Også her var det taxameterprincippet særlige logik, der drev udviklingen. Allerede ved dannelsen af uddannelsescentret i begyndelsen af 1970'erne var der et lokalt ønske om at flytte den daværende specialarbejderskole fra industrivarteret til uddannelsescentret. Det blev afvist af arbejdsministeriet med den begrundelse, at der var rigelig kapacitet i den eksisterende bygning. Da

Vi er i begyndelsen af 1980'erne og ser et stort uddannelsescenter bredt ud i Thisted. Og det skal blive endnu større. I de følgende år sker der store udvidelser.

skolen – nu under navnet AMU-Center – fik mulighed for at bygge nyt i 1980'erne, skete det i det nye industrikvarter og meget langt fra uddannelsescentret. Denne udvikling kan ses som et lokalt udslag af, at undervisningsministeriet og arbejdsministeriet havde meget lidt at snakke med hinanden om. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt var det, at det med virkning fra 2001 lykkedes at gennemføre en fusion mellem AMU-Center Thy/Mors og Teknisk Skole og Teknisk Gymnasium Thy/Mors. Sammenlutningen havde historisk perspektiv, da det var første gang, det lykkedes at overskride ”den røde linje” mellem de to ministerier. En yderligere fusion fandt sted, da Morsø Landbrugsskole i 2002 blev en del af Nordvestjysk Uddannelsescenter.

En voksende dialog mellem uddannelsescentrets skoler og egnens virksomheder og organisationer kom til at spille en stigende rolle i 1990'erne. Kravene til omstilling og fornyelse i både større og mindre virksomheder gjorde efteruddannelse af medarbejderne til et emne med høj prioritet. I begyndelsen af 1990'erne medvirkede skolerne i samarbejde med AF (arbejdsformidlingen) til ansættelse af en særlig uddannelseskonsulent under erhvervsrådet. I 1996 blev denne funktion væsentligt udbygget med dannelsen af Uddannelsesservice Thy/Mors, hvor erhvervsskolerne og VUC i fællesskab gennemførte uddannelsesplanlægning for nordvestjyske virksomheder og ”skræddersyede” efteruddannelsesaktiviteter.

På skolebænken igen

Der var lys i bygningerne i uddannelsescentret i de lange mørke vinteraftner. I 1970'erne blev voksenuddannelse et mantra, man rettede ind efter. På handelsskolen havde man stor succes med de modulopbyggede merkonomuddannelser, og på teknisk skole blev der tilbudt et parallelt system af teknonomuddannelser. På gymnasiet var der enkeltfagsundervisning, der forberedte til HF-eksamen og blev administreret af et af byens oplysningsforbund. Allerede i 1958 gennemførte folketingets lov om teknisk forberedelseseksamen, der gjorde det muligt for voksne på enkeltfagsbasis at aflægge prøver på niveau med folkeskolens afgangseksaminer. I 1970 fulgte muligheden for at aflægge den nyligt indførte Højere Forberedelseseksamen på tilsvarende vis. Dermed var der bygget en bro, som gjorde det muligt for voksne at videreudanne sig, selv om de i sin tid havde forladt skolen efter syv eller otte skoleår. En mulighed, der gav øget livskvalitet og socialt løft til tusindvis af danskere, med kvinderne i en dominerende position.

Den almene voksenuddannelse kom lidt sent i gang i Thy. Den senere forstander for VUC i Thisted, Kristian Bech (1980 – 2000), virkede i begyndelsen af 1970'erne som vejleder på AF. Han måtte i disse år sende mange voksne til Struer, fordi der ikke var relevante tilbud i Thy. Oplysningsforbundene havde ganske vist et samarbejde om prøveforberedende undervisning. Men det var lidt spredt og tilfældigt, hvad der kom i gang.

En egentlig skole blev først skabt, da Viborg Amt - pålagt ved lov - i 1978 etablerede Thisted Forberedelseskursus. Og dog var ”skole” i de første år næsten for stort et ord. Administrationen boede i et lille kontor på gymna-

*Elever på Voksenuddannelsescentret i Thisted 2002.
Foto: Carl Chr. Andersen.*

et, og undervisningen foregik dels her, dels i barakker ved Teknisk Skole. I 1982 lykkedes det at få lidt mere helhed over institutionen, da amtet overtog ledige lokaler på Borgerskolen. 10 år senere gennemførte man endnu en flytning til det forhenværende gymnasium på Munkevej, som handelsgymnasiet nu havde forladt. VUC fik sin store vækst som institution i en krise- og spartid, hvor der ikke var nybyggeri på dagsordenen.

Med det generelt lave uddannelsesniveau i Thy kunne man forvente et stort behov for almen voksenuddannelse, og indtil omkring 1990 blev undervisningen til folkeskolens afgangsprøver da også den største aktivitet. Ikke mindst den meget store arbejdsløshed i sidste del af 1970'erne og i 1980'erne førte mange ledige håndværkere, fabriksansatte og HK'ere tilbage på skolebænken. Der var i høj grad tale om dagkursister med dansk, matematik og engelsk som de foretrukne fag. Også på aftenkurserne var holdene til folkeskolens afgangsprøve dominerende. Mange kvinder kvalificerede sig her til den populære sygehjælpereksamen. Unge piger, der ville ind på sygeplejeskolen, meldte sig til fysik-undervisning.

VUC kom også til at opleve fusionens udfordringer. I 1990 besluttede Viborg Amt at sammenlægge voksenuddannelsen i Thisted og i Nykøbing til én fælles institution under navnet VUC Thy-Mors med undervisning ikke alene i Thisted og Nykøbing, men også i Hanstholm og Hurup.

I løbet af 1990'erne voksede HF-afdelingen stærkt og blev jævnbyrdig med det, der nu hed almen voksenuddannelse (AVU). Der blev eksperimenteret med nye undervisningsformer og med en stigende grad af individualisering af undervisningen med læreren i konsulentrolle og brug af studieværkstedet og fjernundervisning, hvor edb kom til at spille en central rolle.

Der blev samtidig etableret omfattende samarbejde med andre uddannelser. VUC tilbød særligt målrettede ”pakker” til bl.a. sygeplejeuddannelsen og den pædagoguddannelse, der som en filial af Viborg Seminarieret blev etableret i Thisted i 1992. Også kontaktheden med organisationer og virksomhe-

der blev stærkt udbygget. Man udviklede de særlige ”rotationsforløb”, der både skabte efteruddannelse og beskæftigelse, og VUC indgik som nævnt i Uddannelsesservice Thy-Mors fra 1996.

Det spinkle forberedelseskursus fra slutningen af 1970erne var ved årtusindskiftet en velvoksen institution med ca. 65 medarbejdere og omkring 350 ”årskursister”, et fiktivt budgettal, der dækkede over et langt større antal personer under almen voksenuddannelse. Omkring 60 pct. af aktiviteterne var knyttet til Thisted-afdelingen. Tidens mantra - livslang uddannelse - var ikke kun noget, man talte om.

Da pædagoguddannelsen kom til Thisted

Da kaffegrosserer Niels Lauritsen Spangberg i 1916 byggede en administrationsbygning til Thisted Købstad, havde han næppe forestillet sig, at den knap 80 år senere skulle rumme en stor flok kreative og opgaveløsende pædagogstuderende. Børnehaveseminarerne var begyndt at dukke op på Spangbergs tid, men det var mest i det københavnske.

På VUC Thy/Mors blev der i 1992 etableret et kursusforløb med en tidstypisk, teknokratisk klingende forkortelse, UTB, som de indviede kunne oversætte til Uddannelsestilbud til Voksne. Gennem kurset fik deltagerne – især kvinder – eksamen i en ”pakke” af fag, der tillod dem at gå i gang med en pædagoguddannelse.

Det fik man øje på i Thisted Kommune, hvor det efterhånden var vanskeligt at få uddannede pædagoger til de voksende børneinstitutioner. I et samarbejde med Viborg-Seminarieret lykkedes det at få oprettet en filial af pædagoguddannelsen i Thisted. I september 1994 begyndte så det første hold pædagogstuderende i den gamle administrationsbygning, som kommunen i en fireårig periode stillede kvit og frit til rådighed, oven i købet i smukt restaureret tilstand. „Pædagogisk Uddannelses Center“ blev den nye afdelings officielle navn. Egentlig var det hele tænkt som en midlertidig foranstaltning, indtil kommunen havde fået fyldt op i de ledige stillinger. Men centret viste sig at være levedygtig også uden Thisted Kommunes efterspørgsel. Allerede i 1997 var ansøgstallet så stort, at der blev startet nye hold to gange om året. Desuden blev tilbuddet udvidet med den pædagogiske grunduddannelse (PGU) og en række AMU-kurser. Spangbergs bygning var nu alt for lille, og det pædagogiske uddannelsescenter bredte sig ind i nærliggende ledige lokaler, bl. a. Frelsens Hærs gamle hovedkvar-

Computeren er et vigtigt redskab i enhver undervisning – også hos pædagogerne på Nytorv. Eller ”Pædagogisk Uddannelses Center”, som det mere officielt hedder. Først var det en kommunal administrationsbygning – siden kontorer for arbejdsformidlingen. I 1994 begyndte det første hold pædagogstuderende. Foto: Carl Chr. Andersen. 2002.

ter. I 2002 var der 210 pædagogstuderende, 50 elever på grunduddannelsen og et antal dagplejere på efteruddannelse.

Det kan næppe overraske, at det især var kvinder, der søgte den nye uddannelse. En undersøgelse af elevernes baggrund viste, at en overvejende del af dem var gift eller samboende. Lidt under halvdelen var i begyndelsen af 20erne, men næsten en fjerdedel var over 35. Mange kom fra familier med svag tradition for uddannelse.

En pædagoguddannelse inden for geografisk overkommelig rækkevidde blev en helt ny mulighed for mange kvinder. Og så var der tilmed gode chancer for at få jobs bagefter. Pædagogisk Uddannelses Center var en midlertidig løsning, der demonstrerede sin levedygtighed.

Fra industrisamfund til videnssamfund

Ved indgangen til det nye årtusinde fremstod uddannelsescentret mellem Ringvej og Lerpyttervej som en energifyldt dynamo for egnens fortsatte erhvervsudvikling og som et symbol på det ”videnssamfund”, der var ved at tage form. Centervisionen fra slutningen af 1960erne havde vist sin bærekraft. Det, der dengang var bondens mark, var nu i vid udstrækning kommet under tag. Nordvestjysk Uddannelsescenter dækkede 26.000 m². og havde ca. 160 ansatte. Nordvestjysk Handelsgymnasium fyldte ca. 10.000 m² og beskæftigede omkring 175. Gymnasiets bygning var på godt 7.000 m², og her var der beskæftiget ca. 80. Med andre ord var uddannelsescentret daglig arbejdsplads for mere end 400 medarbejdere. Og hver dag færdedes der vel 17-1800 elever og kursister i bygningerne.

I de sidste år af 1990erne blev også politikere i kommune og amt opmærksomme på uddannelsernes betydning for den fortsatte vækst i lokalsamfundet. Samarbejdet mellem de forskellige uddannelser blev styrket gennem nedsættelsen af Uddannelsesråd Thy-Mors i 1999. Målet var at modvirke tendensen til at koncentrere – især videregående uddannelser – i de større bysamfund og samtidig tiltrække helt nye muligheder til den nordvestjyske region. Bestræbelsen kan på flere måder sammenlignes med de erhvervspolitiske bestræbelser på at tiltrække den nye industri til egnen i 1960erne. Ved årtusindskiftet var det uddannelse, der blev betragtet som det store vækstlokomotiv. Man talte om at omdanne ”videnslette” industrier til ”vidensstunge” højteknologiske virksomheder, der kunne stå sig i den globale konkurrence.

Som et led i disse bestræbelser skabte et samspil mellem Thisted Kommune og Viborg Amt i 2001 grundlag for et helt nyt kapitel i uddannelsescentrets historie. Med kommunen som bygherre blev det besluttet at opføre Uddannelseshus Nordvestjylland i tilknytning til uddannelsescentret.

Uddannelseshuset vil rumme korte og mellemlange videregående uddannelser i tilknytning til sygeplejeskolen, pædagoguddannelsen og handelsgymnasiet, når det står færdigt 2003, desuden vil det fremtræde som et fleksibelt center for andre uddannelser og forhåbentlig etablere netværk med universitets- og forskningscentre. Målet er ikke mindst at skabe en lokal og regional platform for den løbende opkvalificering af medarbejderne ved egnens virksomheder. Her håber man at finde nøglen til fortsat vækst.

Viben er kommet til Thy

Den er hørt synge i Sundby!

I begyndelsen af 1970'erne gik redaktør J. J. Lustrup rundt og slukkede lyset, når han forlod læsesalen på Thisted Bibliotek. Så måtte andre læsende klare sig, som de bedst kunne. Men hvad lavede den gamle redaktør på biblioteket? Han kom jo ikke blot for at slukke lyset. Nej, det var efter endt arbejdsdag. Sommer og vinter. Da han ikke længere havde redaktionskontoret i Jernbanegade og de mange aviser dér, måtte han ty til biblioteket på Tingstrupvej for at fortsætte dét, der havde været en del af hans arbejde som redaktør. At udskrive navne på døde over hele landet. Thisted Amts Tidende havde i mands minde en af Danmarks længste dødsfaldslistes. Og dem fra Kalundborg-egnen gik ikke ukendte i deres grave. Redaktøren var fra Kalundborg. I sæsonen gjaldt besøgene på biblioteket også at finde ud af, hvordan såningen – og den efterfølgende høst – forløb dér på egnen. I det hele taget stod der meget fra Kalundborg i Thisted Amts Tidende. Og det var først, når dette arbejde var afsluttet, og redaktøren havde fået frakken på, at han slukkede lyset. Sådan havde han jo altid gjort. Der skulle ikke ødsles for meget.

J. J. Lustrup holdt på de gamle dyder, og da Chr. P. Fogtmann efterfulgte ham som redaktør af Thisted Amts Tidende i 1962, blev traditionerne fra den gamle partipresse fra slutningen af 1800-tallet videreført – ikke mindst i avisens lederartikler.

Thisted Dagblad, som avisen blev døbt efter kommunesammenlægningen i 1970, viste sig at være den mest sejlivede af de aviser, der lokalt var udkommet de sidste 100 år. Den konservative Thisted Amtsavis gik ind i 1959, og længere tilbage - i begyndelsen af århundredet - var de radikales forsøg på at holde liv i en lokal avis hurtigt strandet. Endnu ved indgangen til 1970'erne holdt den socialdemokratiske presse en lille skanse i et beskedent redaktionskontor på Møllevej 4, men snart var det også slut.

Thisted Dagblad var talerør og bannerfører for det etablerede Thisted - og da Thy-lejrens fortrop i særtog rullede ind på perronen en sommerdag i 1970 - i øvrigt til akkompagnement af beatmusik og hestevrinsk - kunne det trods alt også høres på redaktionen i Jernbanegade.

1970'erne varslede opbrud og kulturkamp.

Den selvforståelse, som man i årevis havde haft råd til at definere som virkeligheden både for sig selv og for andre -

Det er det lokale, der gælder. Det sidste nye i udhængsskabet i Jernbanegade. Også når man er ung og royal plakatbærer for Billed-Bladet. Tronfølgerens familiealbum må vente. Året er 1971.

den blev sat på prøve i det årti, der blev et af Danmarkshistoriens mest politiske.

Børn og unge, der voksede op i 1960erne og 1970erne, var opdraget af en generation, der havde oplevet krigs- og krisetider, og derfor hilste forældregenerationen 1960ernes - "de glade 60eres" - økonomiske opgang velkommen med kyshånd. Deres børn blev den første generation, for hvem tryk- heder, fremtidsmuligheder og mobilitet på det nærmeste blev en selvfølge. Og 1970ernes politiske og kulturelle brydninger afspejlede en helt naturlig kløft mellem den ældre og den unge generations opfattelse af verden og dens muligheder. Årtier efter var de løftede pegefingre og frygten for de unges oprør - hvordan det end måtte ytre sig - forlængst erstattet af, hvad der er blevet karakteriseret som en kulturel frisættelse i det nye årtusindes multi- kulturelle samfund.

De fleste læsere af Thisted Dagblad i begyndelsen af 1970erne var almin- delige mennesker, der først og fremmest var tilskuere til de brydninger, som også den lokale borgerlige avis berettede om. Men om den var borgerlig eller

ej - *det* tog de ikke længere stilling til. Og fra slutnin- gen af 1971 havde de ikke længere noget valg: 24. no- vember kapitulerede den sidste rest af den socialdemo- kراتiske presse på Møllevvej:

"Dette nummer er det sidste af dagbladet Aktuelt lokaludgave for Thisted og Thy, et blad, der blev star- tet i dag for 63 år siden og som trods de senere års navneforandringer stadig kaldes ved sit gamle navn - Thisted Social-Demokrat", lød det lidt bittert fra redak- tør Egon Bertelsen i en afskedsartikel. Aktuelt havde gjort den konservative Thisted Amtsavis følgeskab og overladt den skrevne arena til Thisted Dagblad. I æte- ren skulle der senere i 1970-1980erne vise sig konkur- rence fra først regionalradioen, siden regionalt tv og lokalradio, Radio Thy, der også gjorde det i lokale ny- heder ved siden af pladevenderiet.

Nu stod arbejderbevægelsen uden *talerør* - som man siger.

Ligesom de konservative læsere og vælgere ved lukningen af deres avis godt 10 år tidligere.

Thisted Dagblads redaktør, Chr. P. Fogtmann, lagde ved den slags lejligheder vægt på, at hans avis var en "liberal avis for alle thyboer". Det havde han fremhæ- vet i en forhandling med de konservative organisatio- ner, som ønskede en ugentlig side eller rubrik til rådig- hed for deres parti. Han afviste, men gav tilsagn om, at de altid ville få samme opmærksomhed og service som for eksempel landboforeningerne.

"Socialdemokraterne fik i en anden forhandling gan- ske samme tilsagn, da deres eget blad måtte standse i 1971", fortæller Chr. P. Fogtmann i bogen "Det blev til

De sidste ord til læserne i dag- bladet Aktuelt lokaludgave i Thisted. November 1971.

Farvel til lokalsektionerne og et velkommen til landsavisen

Med denne avis er det slut med AKTUELTs lokaludgaver. De træde, der udgik fra Harald Jensens Demokraten i Århus i firserne og halvfemsere og knyttedes til selvstændige lokalaviser med nye filialer, blev i tresserne samlet i AKTUELT under indtrykket af de stadig hårdere vilkår for dansk presse. Stordriften skulle sikre det nære forhold mellem avis og egn. LO sigtede mod at bevare den lokale nyhedsdekning i hver ravnekrog. De socialdemokratiske blade var i store dele af landet den sidste barriere mod borgerligt monopol. Men LOs beslutning om at fastholde denne barriere mødte ikke fortjent påskønnelse og opbakning. Udviklingen i abon- nementstal og annonceomsætning slog lokalbarriererne omkuld - i hvert fald i de hidtidige AKTUELT-områder.

Kendsgerningernes tunge tale blev de fleste steder modtaget med tavs resignation. Andre steder satte de noget i gang. Særligt aktive trak i arbejdstøjet for at skabe en eller anden form for socialdemo- kratisk modvægt mod de borgerlige aviser. Der arbejdes endnu med ugeblade i tilslutning til den nye landsavis, der arbejdes med såkaldte distriktsblade, og der arbejdes med nye arbejder-dagblade bygget op på et lavere pris- og omkostningsniveau og baseret på solidaritet i arbejderbevægelsen. I nogle tilfælde ser bestræbel- serne ud til at skulle lykkes. Måske er der spirer til nye socialdemo- kratiske dagblade.

I første omgang har lukningen af de socialdemokratiske lokalud- gaver ramt journalister og handels- og kontormedhjælpere. Tidli- gere faser gik ud over typografer. De afskedigede er selvfølgelig bitre og skuffede. De troede sig midt i en revolutionerende avisud- vikling fast forankret i en moderne arbejderbevægelses dristige in-

De Bergske Blade" (1990), der bl. a. er historien om Thisted Amts Tidende/Thisted Dagblad.

"Socialdemokraterne var forud noget tilbageholdende med at give oplysninger til Tidende - den kunne jo bare klippe i Social-Demokraten! - men efter dette blads standsning gik det bedre, og Socialdemokratiet har blot ligesom de konservative, SF, Fremskridtspartiet og alle andre politiske partier haft fordel af, at alle politiske partier var og er „stillet lige med landboforningerne“.

Så vidt redaktøren om opmærksomhed og service.

Men i rollen som lederskribent var der nok en del thyboer, der gerne ville have frabedt sig den "service", som Chr. P. Fogtmann ydede.

Redaktøren famlede sig ikke frem på meningernes overdrev med fløjls-handsker, når socialister og andre samfundsomvælttere blev taget i skole.

Eller når unge i Thisted optrådte i rollen som husbesættere - en aktionsform de unge benyttede sig af over hele landet i kølvandet på "ungdomsoprøret". Som det skete i Thisted netop i 1971 med først "besættelsen" af Amtsgården i Skovgade og senere den gamle toldbod på havnen. (Læs i øvrigt andet sted i købstadshistorien, red.)

For de unge var det et "ungdommens hus", kampen gjaldt. For redaktøren var det et indbrud, man havde "mobiliseret en skare skolebørn" til at foretage på Toldboden.

Det var startskuddet til en større læserbrevsdebat om "balladen omkring Toldboden" og en redaktør-bemærkning i halen på et indlæg fra en af de unge, der havde gjort forsøg på at tilbagevise det billede af begivenhederne ved havnen, der var blevet tegnet i avisens leder og reportage. "Thisted Dagblads medarbejdere var på stedet og kunne konstatere, at de unge mennesker gjorde sig vilde - og barnlige - anstrengelser for at provokere politiet", skrev redaktøren. "Sådanne anstrengelser vil ikke blive støttet af avisen, hverken i reportage eller kommentar. Indsenderen bruger grimme forbilleder, når alt, der ikke stemmer overens med hans egen "pravda", er usandhed".

Det var i slutningen af februar; den kolde krig havde bredt sig til Thisted Havn. Og helt op i Jernbanegade.

Chr. P. Fogtmann i chefstolen på Thisted Dagblad virkede provokerende og som en rød klud for mange, der lod sig provokere. Når redaktøren lænede sig ind over tasterne på først skrivemaskinen og siden den computer, han som en af de første på avisen med sand entusiasme gav sig i kast med, var det de andres, modstandernes røde klude, han fik øje på. Det bekræftes blandt andet af pressens eget blad Dansk Presse fra 1982.

Venstres Khomeini

"Hvad der er til venstre for Venstre er noget djævelskab, og hvad der er til højre for Fogtmann - det kan ikke være meget - betragtes med den dybeste mistro! Nogle vil mene, at man her i en noget tyndere udgave har det thy'ske Venstres Khomeini!" (den religiøse leder i Iran, red.).

Citatet stammer fra en artikel om 100 års jubilæet Thisted Dagblad og dets redaktør.

”Så galt er det næppe”, siger Chr. P. Fogtmann selv til denne sammenligning, og med et resigneret suk føjer han til: ”Men jeg vil ikke udelukke, at når jeg går lidt over stregen i mine ledende artikler, så skaber jeg nok flere socialdemokrater end venstremænd!”

Dansk Presse gennemgik dagspressens udvikling, hvor det deciderede partipræg efterhånden var blevet en saga blot her i begyndelsen af 1980erne. De færreste konservative aviser ville kalde sig ”konservative”, og de færreste Venstre-aviser vedkendte sig en fastbinding til partiet Venstre. I stedet kaldte man sig ”uafhængige, liberale” og lignende, og tolerancegraden i de ledende artikler var blevet udvidet.

Sådan var det imidlertid ikke på Thisted Dagblad!

Her svingede redaktøren praktisk taget hver dag liberalismens fane. Den rene lære blev fastholdt:

”Ganske vist er det dog, at Thisted Dagblad jævnlige kan få adrenalinen til at springe i årerne på politiske modstandere, og så fares der i blækhuset, men Thisted Dagblad er så åben, at der bliver plads for alle anskuelse, blot de holder sig inden for injurielovgivningens grænser”, hedder det i Dansk Presse i situationsrapporten fra pressefronten i Thy i 1982, hvor Thisted Dagblad i mange år havde været eneste lokale avis, men som nævnt fik konkurrence af først regionalradio, siden regionalt TV.

Dansk Presse konstaterer med redaktøren som kilde, at der var nok at tage vare på for en lokal avis i Thy. For ikke blot spillede politik en vigtig rolle for thyboerne. Også vedrørende de kirkelige og religiøse forhold kunne der slå gnister. Og henviser til røret om den kvindelige motorcyklende præst i Hanstholm. Her forsøgte Thisted Dagblad at gå på line - i overført betydning - og det var ikke alle lige tilpas. Præsten tog det mere bogstaveligt – hun var linedanser.

Men først og fremmest gjaldt det - kan man forstå på Dansk Presse - for Thisted Dagblad at leve op til redaktørens eget motto for bladet: I Thy, om

Redaktør Chr. P. Fogtmann kæmpede frygtløst og med åben pande i avisens ledende artikler – og kastede sig med stor entusiasme ud i den nye teknik. Her er han ved en af de første skærme på redaktionen i Jernbanegade, 1981.

Thy og for Thy! Trykket måtte gerne lægges på de første ord, for Chr. P. Fogtmann mente, at den lokale tilknytning var livsvigtig for en avis. Man skulle skrive ud fra stedet, hvor man ville have læserne i tale.

På tærsklen til et systemskifte

Sommeren 1985. Sovjetunionens Mikhail Gorbatsjov pønsede på, hvorledes han skulle få solgt sine nye idéer om åbenhed og økonomiske reformer – glasnost og perestrojka. I Thisted beskæftigede det forestående redaktørskifte på Thisted Dagblad en stor del af repræsentantskabsmødet i Arbejdernes Fællesorganisation. Fagbevægelsen havde store forventninger til den nye redaktør, Hans Peter Kragh, som man kendte fra hans tid som arbejdsmarkedsmedarbejder på avisen. Og som en journalist, der behandlede sit stof og sine ”ofre” på, hvad der blev opfattet som ”en saglig” måde.

Sådan havde det ikke været – kunne man forstå på FO-formanden, slagteriarbejder Ejvind Munkholm – med den gamle redaktør, Chr. P. Fogtmann.

”Vi forlanger naturligvis ikke, at en Venstre-avis skal være enig med os. Det ville være mærkeligt, hvis det var tilfældet, og så ville der for alvor være noget galt”, erklærede Ejvind Munkholm.

”Men vi har krav på, at vi bliver behandlet på en fair måde og ikke gang på gang angrebet på en måde, der vidner om, at redaktøren lader hånt om den kendsgerning, at det er fagbevægelsen, der i høj grad har medvirket til at opbygge det velfærdssamfund, vi har i dag. Redaktør Fogtmann fører en forældet liberal ideologisk linje, som selv Venstres egne medlemmer er ved at forlade”.

Men - ifølge fagbevægelsen - stod det endda endnu værre til. Det var nemlig til at leve med alt sammen, hvis det blot var meningsforskelle, det drejede sig om. Men redaktøren kunne - stadig ifølge formanden for fagbevægelsen - ikke gå til skrivemaskinen, uden at der kom nedsættende bemærkninger om arbejdere og fagbevægelsen ud af denne anstrengelse.

”Det er en form for menneskeforagt, han praktiserer, når han skriver om socialdemokrater og folk fra fagbevægelsen, og det er samtidig en foragt for de læsere, der holder liv i avisen - for de fleste er vist lønmodtagere”.

Og formanden for fagbevægelsen fandt, at topmålet var blevet nået, da der var en læser, som indsendte et spørgsmål til noget så uskyldigt som *Spurgt-og-svaret*-rubrikken om de august-mider, der huserer visse kvarterer i byen - jo, det er i august.

”Findes der et bekæmpelsesmiddel mod august-mider og Aktion Sommerjob, da de indfinder sig med sommervarmen”.

Det var det tilsyneladende uskyldige spørgsmål, som redaktøren gav dette svar med tilbage, der i den grad faldt fagbevægelsen for brystet og kløen i benene fra august-miderne, at de måtte afsende en klage til ledelsen for De Bergske Blade, som Thisted Dagblad jo var en del af: ”Over for august-mi-

Slagteriarbejder Ejvind Munkholm (siddende) var formand for Arbejdernes Fællesorganisation i Thisted – og så på arbejdernes vegne hen til redaktørskiftet i 1985 på den lokale avis. Og til ikke længere at blive betragtet som andenklassens menneske i avisens ledende artikler. Han beskyldte redaktør Fogtmann for ”menneskeforagt”. Det er i øvrigt folketingsmedlem og minister Jens Risgaard Knudsen (S), der er på besøg i Thisted. 1980.

der har materialisten gode midler. Over for den anden blodsuger hjælper kun sund fornuft – og dén medicin vil fagforeningerne ikke tage”.

Fagbevægelsen klagede til avisens øverste ledelse over, at ”politiske meningstilkendegivelser blev blandet sammen med Spurgt og svaret” og var blevet henvist til at sende et ”åbent brev til De Bergske Blade”. Det havde man også gjort; det var også blevet offentliggjort, men redaktøren havde svaret igen i en leder, som efter fagbevægelsens opfattelse var ”ligeså usaglig som sædvanlig”. Hvad der nu faldt fagbevægelsen for det efterhånden hårdt prøvede bryst, *det* var disse ord fra redaktøren i Jernbanegade: ”Alle lønmodtagere, der får mere i løn end deres arbejde er værd, er blodsugere. Det er arbejdsgivere også, hvis de ikke betaler den løn, som de pågældende er værd”.

Det var i øvrigt magtpåliggende for fagbevægelsen at understrege i forbindelse med det forestående redaktørskifte, at den ikke havde noget imod at være uenig med den nye redaktør, ”men det skal være på et sagligt grundlag, og vi vil i hvert fald ikke betragtes som andenklassens mennesker”.

„Fy for satan - for en avis“

Karakteristikken i overskriften er ikke møntet på Thisted Dagblad, men på en lille, og meget upåagtet konkurrent, hvor udstyret var beskedent og tryk-kvaliteten ikke altid noget at råbe det store hurra for. Derimod fejlede entusiasmen ikke noget, og i al fald intentionen var klar: Den borgerlige lokale avis skulle udfordres, og det blev den med historier og nye vinkler på såvel lokale begivenheder og officielle beslutninger som forhold udefra, der kunne komme til at påvirke thyboer.

Det var det alternative Thy, der havde meldt sig på banen med først *Nordenfjord Avis* i tæt tilknytning til Nordenfjord Højskole i Gærup, der eksisterede i begyndelsen af 1970erne - og som omtales andet sted - og det var *Avisen Thy* i begyndelsen af 1980erne. Det var kredsen omkring antikvariatet på Kastet og senere det kreative miljø omkring Thy Bogcafé på Lilletorv, der stod bag denne avis, som foruden de lokale ”affærer” afspejlede det alternative miljø på egnen - musik, teater, græsrodsbevægelser, modstanden mod EF (EU) og venstrefløjspolitik over en meget bred front.

Der var en yderst aktiv ”undergrund” af disse kreative kræfter, som lidt efter lidt kom op til overfladen og påvirkede det kulturelle liv i Thy i mange retninger.

Nogen ”konkurrence” for Thisted Dagblad kunne dog hverken Nordenfjord Avis eller Avisen Thy blive, men med deres aggressive ”*Ekstra-Bladsjournalistik*” - som den blev karakteriseret dengang i Thy - havde de alligevel i flere tilfælde held til at rejse nogle sager og skabe en debat, der i en mild aftapning kunne fortsætte i den gamle avis i Jernbanegade. Ofte som om det var første gang, det blev omtalt. Men der blev også talt om, at højskoleeleverne ”misbrugte pressefriheden”.

Nordenfjord Avis var nok den af de to alternativer, der havde den største gennemslagskraft både på skolen, i kredsen bag og blandt befolkningen, hos læserne. Det var en ugeavis, udsendt i 500 eksemplarer, og den blev skrevet

og trykt af eleverne - det var en integreret del af undervisningen - sammen med deres lærer, en journalist af profession og udlært på blandt andet Socialdemokratens redaktion i Thisted. Gunni Busck var hans navn. Nordenfjord Avis var ofte citeret i Dagbladet Information.

”Bliver der nu arbejdsro på Nordenfjord Højskole syd for Thisted?” – spurgte BT i juli 1973. Højskolen og den nye måde at drive højskole og undervise på blev fulgt intenst af pressen ude i landet, og det skete især, da der opstod ballade på egnen og i skolekredsen. På grund af blandt andet denne ugeavis, der i dén grad var i stand til at dele vandene. Og på et tidspunkt var blæsten, der ifølge både højskolesangbogen og traditionen frisk går over den nærliggende Limfjord det - ja, det rene vand ved siden af uroen på og omkring højskolen. Højskolen, der indledte sit virke to år tidligere, var begyndt at synge på det sidste vers. Kritikere hævdede, at det ikke ville være gået så vidt, hvis de havde brugt nævnte højskolesangbog på samme måde som de mere traditionelle skoler.

Da BT skrev om affæren i juli 1973, var luften blevet rensset på en ekstraordinær generalforsamling. Og ugeavisen, der havde skabt spliden i skolekredsen, skulle fortsætte.

”Linjen er blevet cementeret” - som Gunni Busck udtrykte det.

Holger Dissing, Sønderhå, der var blevet valgt til ny formand for højskolen, fandt, at denne linje ville blive påvirket af de nye elever, der mødte på skolen efter sommerferien.

”Men selv om jeg ikke vil blande mig i skolens interne arbejdsgang, er det min hensigt at påtale urimelige ting i avisen. Det må være min pligt at gribe ind, hvis der trykkes løgnagtige påstande”.

Et par eksempler på ”tonen” i ugeavisen.

”I er nogle langhårede luksusdyr, der ikke har andet at bestille end at genere folk i Thy. Og det får I statstilskud til. Hvordan kan I tillade jer at blande jer i forholdene på Stagstrup Skole? Hvad rager det jer? I er kun ude på at lave ballade”.

Sådan hedder det i indledningen til en artikel i Nordenfjord Avis foråret 1973 under overskriften ”De langhårede luksusdyr på Nordenfjord Højskole”.

Artiklen fortsætter: ”Det havde seks vrede Stagstrupboer på hjerte, da de i torsdags mødte op på Nordenfjord Højskole. Og snakken blev livlig. Årsagen var artiklen, hvori vi har forsøgt at vise, hvilke konsekvenser Hækerups sparekniv får på en tilfældig skole i Thy. Om vi er langhårede eller ikke, tager vi ikke så tungt. Vi trøster os med, at forstanden sidder inden for hårdøderne”.

”Fy for satan”. Det er overskriften over et læserbrev fra en overdyrlæge, der bl. a. skriver: ”Nordenfjord Avis er et afslørende dokument. Afslørende for dens udgivere. Tendensen er den velkendte: Man udpeger en sydebuk - enkelt og primitivt - de der tjener og ejer penge er forbrydere og fredløse, og

Tiderne skiftede med det såkaldte ungdomsoprør i slutningen af 1960erne – og blev på disse kanter af Danmarkskortet fulgt op i 1970erne med Thy-lejren i Frøstrup og Nordenfjord Højskole i Gærup. Det kan man læse om andre steder i denne bog. Oprørstrangen og selvsikkerheden fejlede ikke noget - det var jo nye tider - og der blev heller ikke rystet på hånden af højskoleeleverne og læreren - og journalisten - Gunni Busck, der skrev Nordenfjord Avis med nyheder, ingen havde set magen til i Thy og omegn. Gunni Busck, forstander Peter Kock og lærer Bent Madsen giver her symbolsk hinanden hånd på, at noget nyt er kommet til Thy. At det så senere gik i sig selv igen er noget helt andet. Men det kom nu heller ikke til at gå helt stille af. 1973.

det er ædelt og medmenneskeligt at forfølge dem - altså ligesom nazisterne: de er jøder og skal forfølges osv.”

Et medlem af elev-redaktionen har tænkt over den rejste kritik og selv om ”jeg nok tager munden for fuld”, så påstår han, at kritikken kun kommer fra ”bedrestillede” kredse på egnen. Det er kun fra dem, der er kommet indsigelser.

På samme side citerer Nordenfjord Avis det motto, som Peter Sabroe, folketingsmanden og den socialdemokratiske redaktør, havde for sine skrivelser: ”Du skal være den fattiges værner, du skal være den riges ris, da får du ej ordner og stjerner, men bævende læbers pris”.

Eleverne og Gunni Busk stiledede højt og sigtede bredt; det var et ordentligt skvulp i andedammen, der var mange som måtte springe for ikke at få våde fødder. Det var en ny måde at sætte ting og sager til debat på – i al fald i Thy. Det var en ny måde at drive højskole på og beskæftige sig med den nære virkelighed. *Formidling* kaldte de det derude i Gærup.

Bramwells ånd i kælderens på Lilletorv

Så var tonen lidt mere forsonlig i *Avisen Thy* i 1980'erne, de skrivende favnede bredere; der var i bogstaveligste forstand mere musik, skæg og alvorlig sjov. Der var musikforeningen Rytmus, Thy Festival og teatergruppen Tumult. Der var et levende miljø omkring bogcaféen på Lilletorv, indrettet i den tidligere frisør- og tryllekunstner - Bramwells salon i kælderen ved siden af Slagter Hansen. En af ildsjælene var den senere journalist, nu afdøde Erling Flyvholm Nedergaard, en idealist med mange praktiske jern i ilden. Bogcafé-

en førte den ukonventionelle ånd videre fra Bramwell. En anden af kældermenneskene var lærer Svend Erik Christensen.

En arbejdsgruppe stod bag *Avisen Thy*, der præsenterede sig selv som en ”græsrodsavis” og ikke lagde skjul på, at medarbejderne var ”amatører”. En avis der ”spørger arbejderen før direktøren og lejeren før udlejeren”. Det var intentionen. Kortene var - som på Nordenfjord Avis - delt ud. Fjenderne udpeget.

Det blev bl. a. til temanumre om Hanstholm Havn som atombombemål, der var jo kold krig, om forureningen af Limfjorden, om EF og Thy og om friskoler contra folkeskoler. Og til ”afslørende” artikler om Thisted-slagteriet, der angiveligt skulle have fået et hus foræret - gratis! - af kommunen, om grådige udlejere i Thisted, om bøssers vilkår i Thy og om en forurenende virksomhed, ”et af fjordens største svin”, med dertil hørende politianmeldelse fra avisen; det var *aktiv journalistik*.

Avisen Thy er en kilde til det alternative miljø i Thy i 1980'erne, men også en avis, der skrev historier om lokale ”sager”, man ikke altid kunne finde i den ”etablerede” lokale presse. Et miks af græsrod, politik, musik og alvorlig sjov. Og det var ikke nogen kedelig blanding. Avisen Thy havde redaktion i Thy Bogcafé's lokaler på Lilletorv.

Der blev skrevet om sunde fødevarer med riven i giftfri jord - samt om hjemmefødsel uden lægeteknologi. Og om Thisted Bibliotek og det lukkede musikbibliotek, der var faldet for en sparekniv i byrådet. Samlingen af plader og bånd kunne nu kun aflyttes på stedet - få timer om ugen. Der var skidt og kanel mellem hinanden - og ind imellem meget velskrevne artikler og portrætter, der kan læses med udbytte den dag i dag. Det gælder således forfatteren, thyboen Egon Nielsen, der ved læsningen af Krigsværk, bogen om krig og besættelse i Thy, fik inspiration til en roman, og i en anmeldelse i Kristeligt Dagblad af Krigsværk skrev: "Ude i den vide verden er værk jo noget storslået. Flere dybsindige bind med skindryg. Sådan er det ikke i Thy. Thyboer kan nemlig den sjældne kunst at sige grim snak med blomster. Og når de bruger det fine ord værk, mener de både det ene og det andet. Jeg er ked af at sige det i et kristent blad, men når thyboer siger værk, så mener de samtidig lort. Det er måske derfor fremmede folkeslag aldrig véd, hvor de har os".

Medborgerhuset Plantagehuset havde eksisteret få år og allerede sat mangt og meget i gang. Det afspejles i Avisen Thy, og en liste i avisen over lokale partier og grupperinger på venstrefløj - og deromkring - tegner sammen med græsrodsbevægelserne og andre organisationer på samme liste et billede af en by og en egn i vækst og med nye holdninger på mange områder.

Og Avisen Thy's journalistiske linje formår - set i bakspejlet - at vise sider af egnens historie, der i al fald ikke blev fortalt på den samme måde i den "officielle" lokale avis. Hvis de i det hele taget kom til syne.

Fra bly til software

"Jeg tror, at Thisted Dagblad har alle muligheder for at overleve, selv om vi er ude i barske tider", fortalte redaktør Chr. P. Fogtmann til Dansk Presse i 1982 i anledning af bladets 100 års jubilæum. På det tidspunkt var det et par år siden, at Gutenbergs gamle bly var blevet erstattet med edb-teknik og fotosats. Hvis man var fortsat med den omkostningskrævende gammeldags blyteknik, ville dagene for Thisted Dagblad måske nok være talte, men nu var man med moderne teknik tilsluttet de nye tider gennem computersystemet ved De Bergske Blade i Holstebro og Ringkøbing.

Redaktøren så optimistisk på fremtiden. Mens teknikken tidligere betød flaskehalse for redaktionen, var der nu skabt mere luft.

Men omstillingen var ikke forløbet smertefrit. Den ny teknik skulle minimere omkostningerne. Og "omkostningerne" var personalet - først og fremmest Dagbladets typografer.

Første gang Thisted-typograferne stiftede bekendtskab med ny teknik var i 1962. De havde set den ved et besøg hos kollegerne på Aalborg Stiftstidende. Det var en teletypemaskine, der kunne arbejde hele tiden. "En værre morakker" kunne man se den karakteriseret i et referat fra turen til afdelingen. På det tidspunkt var samtlige medlemmer i den lokale afdeling af Dansk Typograf Forbund i arbejde. Det havde man ikke oplevet siden 1941.

I midten af 1970erne måtte typograferne acceptere, at arbejdsløsheden skulle blive et permanent problem. Enkelte medlemmer havde været ledige

Erling Nedergaard – en af ildsjælene i Thy Bogcafé. Privatfoto.

Dengang Gutenberg og blyet regerede i bladhuset i Jernbanegade.

En journalist "bryder avisen om" sammen med underfaktor Knud Pedersen. Artikler og billeder placeres i den rigtige rækkefølge og orden på forsiden.

Men snart var blyet noget fra dengang. Og sættemaskinerne endte ude på fortovet ... 1979/1980.

så længe, at der nu kun var bistandskontoret tilbage. Og det var med stor beklagelse, afdelingen måtte konstatere det. Det var de år, der var ønsket fremme om, at typograferne indgik i et grafisk forbund med andre faggrupper inden for branchen, der nu var medlemmer af forskellige fagforeninger. Tiden var dog først moden til et sådant skridt langt senere.

Det var turbulente år rundt om på landets aviser som følge af "den nye teknik", der overflødiggjorde mange typografer, som ikke gav sig uden håndfast protest. Bl. a. blev 1000 typografer lockoutet på en københavnsk avis. En sag der fik stor betydning - også for forholdene i Thisted. Her blev de første typografer sendt på kursus for at lære "den nye teknik".

I 1980 kom så den dag, da man på Thisted Dagblad rykkede de gamle maskiner op fra deres solide rod og skiftede dem ud med skærme og andet nyt. Det var en hård dag for de fleste. Specielt for de typografer, som måske siden deres første arbejdsdag udelukkende havde været beskæftiget med den teknik, der nu med ét slag fra den ene dag til den anden var blevet til "den gamle". Og på det nærmeste skrottet.

Det skete fra døgnet til døgnet. Avisen skal ud; den skal ud hver dag. Og en stor del af det gamle materiel blev efterladt i avisens gård og på fortovet i Jernbanegade klar til afhentning og skrotning. De gamle sættemaskiner havde sat deres sidste linjer - den karakteristiske lyd når matricerne med de enkelte bogstaver løb gennem det sindrige system og blev til varme avislinjer, som ikke straks kunne tages op mellem fingrene, der skulle et stykke papir imellem. Alt dette var med ét op-hørt.

I avisens kantine var der hektisk travlhed med at få den nye teknik til at fungere. Den fungerede som "sætter" og ombryderi, indtil det gamle sætteri var bygget om. Typografer skrev nu den tekst ind, de tidligere havde sat på maskine eller i hånden; kolleger forsynede manuskripter med de koder, der skulle anvendes ved indskrivningen.

Året efter - i 1981 - mundede konflikten om den nye teknik ud i en landsdækkende bladkonflikt i form af en lockout, der ikke ændrede ved det faktum, at typografhåndværket kunne erstattes af moderne edb-teknik. En teknologisk udvikling, som mange andre håndværksfag kom til at opleve i de år.

Der var prestige forbundet med at være typograf. De var som oftest gode til at formulere sig i skrift og tale. Så var der sammenholdet! "Typograferne har deres sammenhold, og det kan end ikke den nye teknik tage fra dem" - som det blev fremhævet i en jubilæumsartikel. Noget var der om det. Typograferne har altid været gode til at feste. Men de kunne ikke feste sig fra, at udviklingen inden længe efterlod det oprin-

delige typograffag som noget fra i går. Og senere var typograferne/typoteknikerne symptomatisk blevet organiseret i HK. Dansk Typograf Forbund i Thy og på Mors var blevet nedlagt, da Grafisk Forbund for Ringkøbing og Viborg amter blev stiftet i 1993, men i 1995 fik de omkring 150 medlemmer i Thy og på Mors atter en lokal afdeling. Grafisk Forbund består foruden typografer/typoteknikere af Medieforbundets og Litograf-Forbundets medlemmer.

Redaktør Chr. P. Fogtmann konstaterede, at den store bladkonflikt i 1981 var følelig for bladets økonomi. Annonce- og abonnements-tilbagegang havde ikke kunnet undgås, og i modsætning til tidligere situationer efter konflikter så det ud til, at det tog længere tid at genvinde det tabte terræn. ”Men jeg er optimistisk, og jeg tror da også på, at aviserne med den nye teknik kan klare konkurrencen med de æterbårne medier”, sagde redaktøren.

De seks Bergske Blade havde i 1969 tilsammen 523 heltids ansatte og 1127 deltids. Det samlede holdertal var 108.476, og Thisted lå på 11.178. Thistedes tal steg i de følgende år, men uendeligt langsomt, indtil Chr. P. Fogtmann i første halvår 1979 nåede over de 12.000. Det blev ved dette ene halvår. Antallet af medarbejdere på Thisted Amts Tidende/Thisted Dagblad lå i næsten hele Chr. P. Fogtmanns tid som redaktør på mellem 60 og 70, men begyndte at falde hastigt, da Thisted Dagblad 3. marts 1980 - som det første af de Bergske Blade - gik over til den elektroniske databehandling. Efter den tid faldt antallet af typografer fra godt 30 til - ja, næsten ingen.

I et tilbageblik 2002 erindrer Chr. P. Fogtmann, at typograferne kæmpede hårdt for at bevare deres stillinger, men tabte til ”den ubønhørlige teknik”, og så er det da gået sådan, at de klarede sig, selv om aviserne faldt fra. Det viste sig, at virksomheder og industrier på egnen kunne optage alle de typografer, der meldte sig ledige.

”Jeg så det som et held, at Thisted Dag-

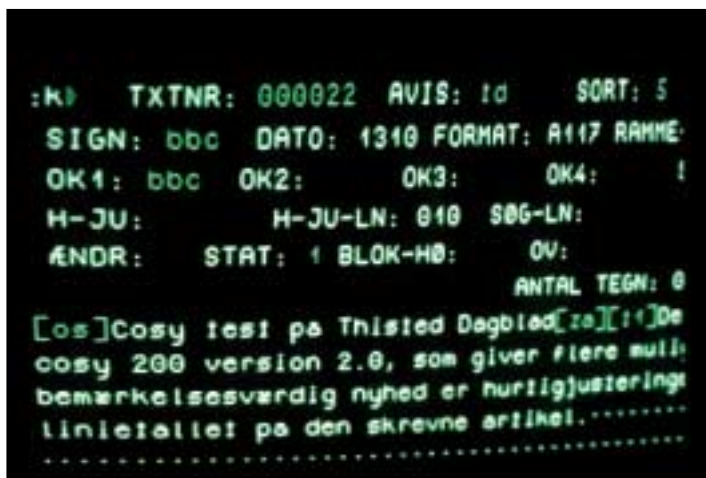
Avisen skal ud. Under alle omstændigheder skal den ned i udhængskabet i Jernbanegade. Redaktør Chr. P. Fogtmann klippede og klistrede sin egen vægavis under konflikten i 1981.

Den nye teknik er rykket ind på Thisted Dagblad i 1980 - og medarbejdernes kantine er indrettet på loftet, mens der bygges om i det gamle sætteri.

De larmende sættemaskiner er skiftet ud med summende computere. Der er blevet stille. Sætteriet er blevet til skrivestue.

Den nye tids skrifttegn. Den nye teknik toner frem på skærmen. Det langsomme bly er blevet erstattet af den lynhurtige elektroniske databehandling. Nu kan alt komme med i avisen – også alt det der skete for et øjeblik siden. Borte er omvejen via bly-satsen. Virkeligheden viste sig ofte at være en anden.

Bruno Nordensgaard var manden bag *Thisted Posten* – og som ikke var klar over, at det var Korsbæk fra *Matador*-serien i tv, han var kommet til. Privatfoto. 1983.

blad blev sat i spidsen – som forsøgskanin – da overgangen skulle ske, netop fordi vi som de mindste også var de lettest bevægelige”, fortæller den gamle redaktør.

Men pressen i Thisted blev presset på flere fronter på samme tid.

En ung mand kommer til Thisted

Der er – som nævnt – i Thy gjort forsøg med alternative aviser i 1970erne og 1980erne, men de var så alternative – også i deres fysiske fremtræden – at de måske kun lige er blevet observeret i bladhuset i

Jernbanegade; slet ikke taget højtideligt. Her havde man mere blikket vendt mod Ålborg og Århus – mod Aalborg Stiftstidende og Jyllands-Posten. Gennem mange år gik der rygter om, at først den ene, siden den anden og derefter begge aviser ville oprette lokalredaktion i Thy.

Især Aalborg Stiftstidendes søndagsudgave med udvidet dækning af Thyområdet – større artikler og interviews – så man som en reel fare.

Og så var der annoncerne. Og de lokale annoncører.

Det er dem, man i høj grad må sætte den økonomiske lid til. Det gælder om at pleje disse annoncører, så de bliver inden for folden og ikke lader sig lokke ud på andre græsgange. Lokale ugeaviser var i 1970erne begyndt at skyde op over hele landet. Thisted – og Nykøbing Mors – var indtil nu gået fri sammen med få andre større byer. Men hvor længe?

Der kom en ugeavis i byen. Der kom en ung mand til byen. Ugeavisens navn var *Thisted Posten*. Den unge mands navn Bruno Nordensgaard.

Han havde læst, at Thisted var en af de byer, der ikke havde fået annonceavis og derfor var et åbent marked for en ung virksom typograf. Sammen med en kollega var han begyndt med en ugeavis for Hvidbjerg og Thyholm. Han var udlært ”i bly”, men havde snuset til alt det nye i branchen og til papirmontage, anskaffede reprojektor og kugleskrivemaskine og satte ugeavisen op hjemme ved køkkenbordet. Siden anskaffede han sig en maskine og begyndte selv at trykke. Han var i 1973 kommet i kontakt med et forlag i København og fik kontrakt på trykning af flere blade ved hjælp af en nyindkøbt fotosætter. Det skulle vise sig, at forlaget var en klam fidus. Bruno Nordensgaard tabte en masse penge. Så stod de dér med maskineriet og ikke meget at lave.

Og her er det, Thisted kommer ind i billedet.

”En dag læste jeg i Jyllands-Posten en helsidesannonce fra Kvickly i Thisted, der skulle til at åbne og efterlyste et halvt hundrede nye medarbejdere”, fortæller Bruno Nordensgaard.

”Jeg var med det samme klar over, at med Kvickly ville Thisted være en by, der trængte til en ugeavis. Med Kvickly ville udviklingen og handelen i Thisted få et skub. Der ville være annoncer i det. Mogens Knudsen og jeg

Gutenberg i Abildgaarden

Gutenberg var navnet.

Han satte det med eftertryk på hvidt papir - og en bogtrykkerkunst var opfundet. Det var dengang.

I dag for længst besejret af en altædende elektronisk databehandling og blinkende skærme. Også i Thisted.

Men ét sted i byen foregik alt som - ja, næsten som fra tidernes morgen. Hos bogtrykker Kai Abildgaard Jacobsen på Vestertorv, der hver dag - indtil 2002 - trak i den brune kittel og gik til sættekassen eller placerede sig foran sættemaskinen. Den havde han betjent i mere end 60 år og til det sidste med største lethed.

Der var fortsat kunder, som ønskede tryk opgaver løst som i gamle dage; det så nu pæneste ud. Over hele trykkeriet svævede Gutenbergs ånd. På en af de

Thisted's ældste Gutenberg - også kendt under navnet Kai Abildgaard Jacobsen - ved sættekassen. Foto: Klaus Madsen, 2002.

bærende søjler stod han placeret, Gutenberg. Herfra havde sortekunstens far overvåget, at lærlingene fik lært, hvad de nu skulle, og at svendene i ledige stunder - især

når Kais far, Sofus Abildgaard Jacobsen, ikke var til stede - spillede "giviert" om sodavand og wienerbrød.

tog hver en taske under armen og kørte til Thisted, snakkede med en række forretningsfolk, og hvis vi skulle rette os efter, hvad de sagde – ja, så skulle vi være blevet hjemme. Vi blev mødt med skepsis og et sted - det var i øvrigt hos møbelhandler Aksel Hvass - blev vi på det nærmeste smidt ud. Sådan en tredjerangs avis annoncerede han ikke i! Så meget nåede vi da at høre på vejen ud. Og da vi begyndte - da det første nummer af Thisted Posten udkom - gik handelsstandsforeningen fuldstændig i baglås. De slog på det nærmeste kreds omkring Thisted Dagblad - som nybyggernes vognborge i westerns når indianerne angriber - og der blev sendt breve ud med opfordringer til endelig ikke at tegne annoncer hos os. Det ville blive Dagbladets lukning. Men der var heldigvis - for os - forretningsfolk, der ikke ville ha', at andre på denne måde skulle bestemme. Så vi fik tegnet annoncer. Og Kvikly var med i det første nummer. Vi udkom med første nummer ugen før supermarkedet åbnede”.

Broderskabet i Thisted

Der var dét aber dabi, at formanden for Kvikly, Jens Birkemose, var ansat på Thisted Dagblad, oven i købet formand for typograferne, så det blev - foreløbigt - den ene gang, Kvikly var med.

En historie om vand og brød

Thisted Posten havde etableret sig med kontor i en tidligere blomsterforretning i Dr. Louisegade, flyttede derefter ned på Kastet. Og i 1988 til Strandvejen, da Bruno Nordensgaard trådte ud, og foretagendet overgik til to medarbejdere: Jørgen Sautrup og Mogens Knudsen. Da Thisted Dagblad senere tog over, flyttede Thisted Posten til Bladhuset i Jernbanegade.

For Bruno Nordensgaard skulle ugeavisen indeholde andet end annoncer - der skulle også være gode historier. Og freelance-journalisten Egon Sloth kom fra de store byer med historier med ligeså store overskrifter, så der var nogen, der troede, det var et lokalt Ekstra-Blad:

"En af de første historier, han skrev, var om ældre, der levede af vand og brød på et alderdomshjem i omegnen. Den kunne thyboerne ikke li'. Bedre blev det jo ikke af, at journalisten sluttede med en bemærkning om, at det ikke stod bedre til på et andet alderdomshjem - hvor hans svigermor tilfældigvis boede. Vi fik travlt med at svare rasende læsere; det skete vi mistede en annoncer. Det kom også til en sag i byrådet for eller imod Thisted Posten. Vi blev klogere, lagde stilen om, men bestræbte os stadig på at lave en spændende ugeavis med både annoncer og historier, der kunne skabe debat. Også gerne historier, vi kunne snyde Dagbladet for. Vi havde historier, som Dagbladet ikke ville følge op - blot fordi vi var kommet først. Jeg har indtryk af, at denne konkurrence ophørte, da Thisted Dagblad blev ejer af ugeavisen".

Sådan spillede klaveret i Thisted i begyndelsen af 1970'erne. Der var noget Matador-Korsbæk over hele situationen.

"Kaj Nielsen, Kvicklys direktør, måtte springe fra, han havde ellers været positiv over for os", fortsætter Bruno Nordensgaard.

"Vi besøgte ham med jævne mellemrum, man vidste jo aldrig, om vinden var vendt, og snakken drejede sig bl. a. om, *hvordan* vi fik brudt modstanden hos de forretningsfolk, der holdt stand og ikke ville annoncere i Thisted Posten. Og Kaj Nielsen opfordrede os til at tage ud til Egon Bertelsen, den tidligere redaktør på Social-Demokraten - *han* vidste om nogen noget om de forskellige grupperinger i Thisted. Det var ikke nogen dårlig idé. Bertelsen kunne fortælle os om, hvor forretningsfolkene hørte til. Han tegnede cirkler på at stykke papir og sagde, at hvis vi fik held til at bryde sådan en cirkel, så fulgte alle de andre inde i denne cirkel med. Lommefilosofi - javist! Men nyttig viden, når vi først havde hold på de enkeltes tilhørsforhold i disse cirkler".

Det blev dog ikke lige denne taktik, der blev fulgt i begyndelsen. De to unge typografer havde fået, hvad de selv opfattede som "en lys idé" - de begyndte at udsende ugeavisen på Mors. Og det var en tilstrækkelig undskyldning for nogle forretningsindehavere i Thisted til at annoncere i Thisted Posten. Og hvis én manufakturforretning var med, så kom de andre. En cirkel blev brudt. Det samme med herretøjs-forretningerne.

"Her var det en fejl, der kom til at spille en afgørende rolle", erindrer Bruno Nordensgaard.

"Engelsk Beklædnings Magasin havde en afdeling i Hanstholm, der annoncerede hos os - når vi blot huskede, at der kun måtte stå Hanstholm! Men ved en fejl kom der i en annonce til at stå "Hanstholm og Thisted". Det blev ligesom et signal til de andre herretøjsforretninger i Thisted".

Nye problemer tonede frem i horisonten over Mors. Her var det Morsø Folkeblad, der følte sig truet af Thisted Posten. Redaktøren opsøgte Bruno Nordensgaard, der fik læst og påskrevet, selv om det var i strid med redaktørens liberale hjerte, som det blev bedyret. Hvis Nordensgaard ikke trak sig tilbage fra Mors, ville Folkebladet udgive en annonceavis i Thy. Der blev fremsat Rotary-trusler: "Rotary-brødrene" i Thisted kunne mobiliseres i en boycott. Og samme redaktør fremviste Folkebladets budget og pegede på en post med kr. 800.000. Det var, hvad man i givet fald var villig til at kaste ind i kampen om annoncørernes sjæl og pengepung.

"Det var mange penge dengang i 1970'erne. Jeg var ung, jeg var ikke fri for at være lidt rystet, på den anden side også lidt stolt af, at de var så bange for mig", husker Bruno Nordensgaard.

"I Thisted var det andre midler, der blev anvendt i begyndelsen. Her havde man fået en annoncekonsulent fra Thisted Dagblad til - i stedet for at sælge annoncer - at rende rundt og svine de forretningsfolk til, der annoncerede hos os. Efterhånden fik vi et godt forhold til alle forretningsfolkene og til Dagbladets redaktion, administration og sætteri; det skete jo at vi skulle udveksle annonce-materiale. Den eneste der ikke ville hilse på os og aldrig lære det, det var redaktionschef Miltersen".

Bruno Nordensgaards karriere i medieverdenen førte ham til Kolding Folke-

Med åbningen af Kvickly i begyndelsen af 1970erne så to unge typografer et nyt annoncemarked i Thisted - og plads til en ugeavis i byen. Det lykkedes at få Thisted Posten på benene, selv om den vaklede lidt, før den fik fodfæste blandt de handlende, der var mere eller mindre solidariske over for den lokale avis og i det mindste ville se tiden lidt an.

blad som annoncechef - også et Bergsk Blad og dermed en del af den tidligere "fjende" - og senere kom han til at udfolde sine kreative og igangsættende evner på Internettet. Fra bly og fotosætter til cyperspace. Via Thisted i Korsbæk-maskering i et Matador-spil. Sådan kan det lokale mediebillede også fremkaldes.

Folkelighed contra pladevenderi

I midten af 1980erne gik Thy i luften med etableringen af Radio Thy. Med startrampe på Nytorv. Den var ikke nogen konkurrent til den skrevne lokalpresse, men en ny farve i mediebilledet. Båret frem af idealistiske motiver omkring folkelighed og nærdemokrati i en periode, hvor der var ved at bryde en anden offentlig bevidsthed frem næret af det samme mediebilledes mangfoldighed og tilbud om underholdning. Kulminerende med etableringen af TV2 og bruddet med Danmarks Radios monopol i slutningen af 1980erne. Det blev quiz'ernes og de hurtige svars tid. Og pladevenderens epoke. Pladevennerens store tid. I et sådant lys kan intentioner om at informere og skabe debat, om at styrke nærdemokratiet hurtigt vise sig at være noget, der er tænkt i en anden tid.

Da forsøgsordningen med nærradioer i Danmark blev indledt i april 1983, gjorde Erik A. Lauridsen sig en del tanker om en radio i Thy. Måske var disse tanker udsprunget af en nogenlunde ligelig fordeling mellem hans interesse for radioteknik og hans engagement i folkelivet i Thy - specielt spejderarbejdet.

Tankerne gik meget på, at en sådan radio helt sikkert ville komme til Thy, og han ville meget nødtigt se, den blev ledet og styret af én bestemt idealistisk retning - uanset om det skulle blive en fagforening eller arbejds giverforening, en nyreligiøs retning eller for

den sags skyld et politisk parti. Ligeledes var hans intentioner, at radioens nyhedsudsendelser kunne etableres i samarbejde med det lokale Thisted Dagblad - som i øvrigt var hans arbejdsplads som leder af den tekniske afdeling.

Radioen skulle konstrueres således, at alle thyboer, uanset deres religiøse, politiske eller arbejdsmæssige tilhørsforhold, kunne komme til orde. Alle vil være interesseret i at komme til mikrofonen.

Op den første bestyrelse var enig med Erik A. Lauridsen. Der blev arbejdet ud fra målsætningen i Thylands Radios formålsparagraf, hvor der stod: „Radio Thy har til formål at oplyse, informere, underholde og skabe debat - i første række i forhold til lokale anliggender - og på den måde være medvir-

**Bum Bum Bum-Bum ...
Her er Radio Thy.
Vi sender fra studierne i Thisted
Via antennerne i Hanstholm,
Frøstrup, Thisted, Snedsted,
Hurup og på Thyholm.
Radio Thy – nærradio med antennerne
ude.**

Sådan gik Radio Thy i luften lørdag 18. oktober 1986 i bedste BBC-stil med skrattende minder fra Besættelsen, da radio bestemt ikke kun var underholdning.

Radio Thy var i højeste grad nutid.

”Debuten blev en træffer i Thy”, skrev Jens Fogh Andersen i Thisted Dagblad, der også bragte dette stemningsbillede:

”Der var Radio Thy over det hele. Fra åbne vinduer og der hvor folk var i haven. De lyttede alle sammen, fortæller en receptionsgæst om sin tur gennem Radio Thyland fra Grønningen til studiet på Nytorv”.

Som det fremgår af Erik Bach Andersens tegning var det en radioæra, der begyndte i høj pibeføring.

Tegningen blev bragt som en velkomst i HKs nye fagforeningsblad og viser fra sin lidt skæve vinkel, hvad det hele drejer sig om. Og tegneren har ikke glemt bingopladerne.

En beretning om de hektiske dage før premieren kan man finde i det jubilæumshæfte, der blev udgivet ved fem års fødselsdagen i 1991 og skrevet af Svend Sørensen, der var blandt de første medarbejdere på radiostationen på Nytorv:

”Der blev arbejdet entusiastisk af medarbejderne og især af en halv snes frivillige hjælpere, som i weekenden og om aftenen spillede radioens første melodier på savklinge og i bogstaveligste forstand skruede på lyden. Alle dansede samarbejdsvillig efter Thor Anthonys (den første leder af Radio Thy, red.) ildsprudlende pibe. Der blev syet gardiner, sat æggebakker op, tømret borde til mixerpult, grammofooner og båndoptagere alt imens Per Nielsen på sin fars værksted fremstillede Danmarks mest solide ottekantede studiebord”.

Åbningsprogrammet blev præsenteret som ”en lyttervenlig cocktail af information og musik”. Musikken var for

en stor del lokal musik. Informationen ikke mindst en orientering om lytterforeningen, og hvordan man blev medlem. Og oplysning om bingo-spillet. Det måtte man i al fald ikke glemme. Det var jo vigtigt!

Så blev det hverdag, ofte hårdt arbejde for ansatte og frivillige; det skete at radio og lytterforening de første år løb ind i problemer, der kunne give overskrifter i andre medier.

Men Radio Thy havde fundet sin plads i det æterbårne og mange lyttere; siden gik den lokale radio hen og blev regional med et endnu større dækningsområde.

Det oprindelige grundlag defineres ikke helt på den samme måde, men for mange lyttere er Radio Thy også i den nye forklædning blevet en naturlig del af deres hverdag, de ikke gerne vil undvære:

Her er NVR, Nordvestjyllands Radio!

kende til en styrkelse af nærdemokratiet i lokalsamfundet“.

Det styrende organ Thylands Radio har stadig en flot medlemsskare - bestående af politiske partier, fagorganisationer, arbejdsgiverorganisationer, kirkelige organisationer og fritidsorganisationer. I kraft af denne sammensætning har det folkelige islet stadig mulighed for at komme til orde. Valg til bestyrelsen på den årlige generalforsamling er stadig en kompliceret konstruktion og lavet på en sådan måde, at radioen ikke kan »kuppes« af enkeltpersoner eller en bestemt organisation.

I 2002 - 16 år efter etableringen af Radio Thy, nu NVR - må radiopioneren Erik A. Lauridsen konstatere, at det folkelige engagement gennem årene har været faldende:

”Der er ikke mange organisationer, som udnytter de muligheder, de har for at få indflydelse. Radio Thy er blevet en kommerciel radiostation, bl. a. i kraft af dens udbredelse ud over Thy’s grænser, navnet er jo i dag NVR (Nordvestjyllands Radio), men også og måske især i kraft af dens aktive udnyttelse af reklamemulighederne - vel nok i dag dens eneste mulighed for at overleve”, siger Erik A. Lauridsen.

Samarbejdet med Thisted Dagblad kom aldrig rigtig i gang, selv om der var lidt tilløb til det både på nyheds- og reklamefronten. Det var åbenbart for svært for det professionelle og etablerede nyhedsmedie at samarbejde med den amatørdrævede radio.

”Min konklusion på radioens udvikling i forhold til de oprindelige intentioner må blive, at vi stadig har en radio, som har mulighederne i sig, men de tidligere idealistiske reportere er ikke med længere. For få idealister fra det virkelige liv i det nordvestjyske område præger livet i radioen med lokale islet. Måske er det rigtigt, at det ikke er dét, som lytterne sætter pris på, men vi kommer ikke udenom, at den oprindelige formålsparagraf er blevet noget udvandet. Det går efter min mening på for meget pladevenderi - meget af det folkelige er forsvundet. Forhåbentlig får vi en dag igen lyst til at dyrke det nære samfund”.

De talende jakkesæt i Thy

Da Hans Peter Kragh tiltrådte som redaktør på Thisted Dagblad i sommeren 1985, havde fagbevægelsen som nævnt forventninger til de lederartikler, der fremover ville blive skrevet på avisens side 2.

Blev de så indfriet?

Næppe!

Men i det daglige slagsmål i lederen blev der sjældent gravet skyttegrave så

Radio Thy var på bølgelængde med de helt unge lyttere – og der var ofte besøg i studiet på Nytorv. 1986.

Erik A. Lauridsen var drivkraften bag Thylands Radio og Radio Thy. Han interesserede sig som radioamatør for radioteknik og var engageret i folkelivet i Thy.

Hans Peter Kragh afløste Chr. P. Fogtmann som redaktør på Thisted Dagblad i 1985. Han begyndte sin journalistkarriere som elev på avisen, blev senere redaktionssekretær og var en kortere periode redaktionschef på Holstebro Dagblad.

dybe, at samtale forstummede. Det var i øvrigt, hvad man har kunnet iagttage i store dele af dagspressen, der ved årtusindskiftet var blevet reduceret til ca. 40 blade. Og Hans Peter Kragh var inde på det, da han i et lille hæfte, udgivet af Danske Dagblades Forening med titlen *Hva' er meningen* (2001), redegjorde for overvejelser om håndværket og meningen med i det hele taget at skrive avisens daglige bidrag til den aktuelle debat.

Eller med andre ord – dét der engang blev beskrevet med udtrykket ”at skære hakkelse i døgnets rejsestald”.

Uanset om bladene er landsdækkende, regionale eller lokale har de én væsentlig ambition til fælles: De vil ikke være venner med alle, men de vil gerne være avis for alle.

Tiden hvor bladene var idealistisk ledede partiaviser er forbi. Ikke alene skal avisen udkomme hver dag, den skal også give et maksimalt udkomme til investorer, der er ligeglade med, hvad der står i spalterne, blot der står noget, der kan sælges. Det kommer til at betyde mere underholdning og mindre debat. Der skal være noget for enhver smag.

Positivt betragtet kan man - som Hans Peter Kragh - kalde det mangfoldighed:

”Mangfoldigheden er uundgåelig ... Men måske har mangfoldigheden midt i sine mange gevinster dén nitte, at lederartiklen fra at stå i spidsen halvvejs er endt i bunden. I hvert fald i bunden, når læserne bliver spurgt. I bedste fald lykkes det hver 10. læser at komme igennem den. Det kan være læsernes skyld - men det kan også være avisernes egen skyld: Danske dagblades lederartikler er - på få prisværdige undtagelser nær - ofte så farveløse, at de næsten bliver meningsløse. Der bliver ikke slået mange slag med halen”.

Men der er også lys at skimte med en konstatering af, at det kan lade sig gøre både at råbe læsere og myndigheder op med en lederartikel; det kan stadigvæk lade sig gøre at påvirke og sætte en dagsorden.

Det er Hans Peter Kraghs erfaring, at navnlig lokale kommentarer kan sætte spor. Han henviser til den gammelkendte kendsgerning, at Thy har svært ved at tiltrække højtuddannede og let ved at miste arbejdspladser og offentlige institutioner. Egnen kan som andre udkanter ende i en onde cirkel:

”Det satte vi focus på i både en række redaktionelle artikler og i nogle hvasse kommentarer. Thyboerne fik skældud for ikke at gøre noget oprør, men blot bøje hovedet som lydige administratorer, tilsat kraftige opfordringer til selv at vende den onde cirkel ud fra formaning om, at ”nok lever vi i en udkant, men vi lever også på kanten af mulighederne”. Det satte ikke alene en debat i gang i spalterne, men førte også til, at en række af de lokale administratorer i deres ”talende jakkesæt”, som vi skrev, smed jakkesættet og tog arbejdstøjet på. Det har sat flere ”overlevelses-initiativer” i gang”, fremhæver redaktøren i det nævnte hæfte *Hva' er meningen*.

”Overlevelse” er også, hvad det kom til at handle om i Bladhuset i Jernbanegade. Fra 1882 og frem til 1990 var Thisted Dagblad en del af den bergske bladkoncern, som venstrepolitikerens Chr. Berg stiftede. I 1990 blev den familieejede bladkoncern - bestående af seks lokalaviser - et investeringsobjekt for den unge finansmand Klaus Riskær Pedersen. I 1992 overtog Berlingske Tidende De Bergske Blade efter Riskær Pedersens krak med selska-

bet Accumulator Invest, hvis navn i de kommende år jævnligt optrådte i reportagerne fra talrige retssager. Aalborg, Århus og Fyens Stiftstidender bliver senere medejere af De Bergske Blade. I 1993 nedlægges Thisted Dagblads trykkeri, og avisen trykkes derefter i Ringkøbing - nu med farvebilleder - og i den nødvendige trykkvalitet i den skærpede konkurrence på dagbladsmarkedet. I 2000 etableres Bergsk Avistrykkeri i Struer og alle Bergske dagblade og ugeaviser trykkes her. Thisted Dagblad er godt rustet til fremtiden.

Thisted Posten blev opkøbt af De Bergske Blade i 1996 og får adresse fælles med den tidligere konkurrent Thisted Dagblad. Senere overtages Thylands Avis.

Da den Berlingske koncern og datter-selskaberne, bl.a. De Bergske Blade, i 2001 blev opkøbt af Orkla Media, var Thisted Dagblad for alvor forvandlet til et investeringsobjekt, der skulle manøvrere i konkurrence med stadig flere - nu også med internet - og en ny generation af potentielle læsere, der i stigende grad fravælger nyhedsmedierne og i mindre grad orienterer sig lokalt. Og alligevel udkommer Thisted Dagblad!

Ejnar Holm - parat med pen og blok ...

Tina Nielsen - avisen skal ud ...

Meddeleren og avisbudet

Uden mad og drikke duer helten som bekendt ikke. Hvis dette mundheld skulle oversættes til den lokale presse, så kan det kun blive: Uden meddeleren og avisbudet gik det slet ikke! Et vidtforenet meddelernet tilfører avisen mange af de små nyheder og notitser, der ofte kan have større læseværdi end alenlange artikler. Og mange piger og drenge træder til i pedalerne i al slags vejr - seks dage om ugen - og sørger for, at det samlede avisprodukt kan komme ud til forbrugerne, ud til læserne.

Ejnar Holm, assurandøren fra Hillerslev, havde i 1987 været meddeler til Thisted Dagblad i over 40 år, og han gik stadig lige ihærdigt op i, hvad der skete på egnen og noterede ned. Mange timer hver dag tilbragte han ved sit skrivebord med blok og papir. Eller en bog i hånden. For han var også en flittig læser.

Det friske avisbud fra samme år var Tina Nielsen, og hun havde grund til at smile forventningsfuldt. Hun stod nemlig foran at skulle til København for at deltage i Avisbudenes Dag. Og hilse på statsministeren - det var Poul Schlüter - der var pressens minister. Altså minister for de mange avisbude over det ganske land.

Oplaget er mindre end for 15 år siden, da det var på godt 11.000. I 2002 er det på ca. 9.400. Men der bor omkring 45.000 mennesker i Thy og på Thyholm, og Thisted Dagblad har omkring 30.000 daglige læsere. Det er et tal, der i følge de officielle statistikker næsten ikke er påvirket af oplagskurvens op- og nedture.

I betragtning af, at døgnet fortsat kun har 24 timer, mens ”truslerne” mod den trykte avis er blevet mangedoblet, er rygtet om den trykte avis’ snarlige død stærkt overdrevet.

Virkeligheden - ifølge Thisted Dagblad

Da storkommunen var ung, i begyndelsen af 1970'erne, var der på arbejdspladser, i vide kredse og i organisationer over store dele af kommunen en slags pionérånd og en opfattelse af, at en udvikling skulle hjælpes på vej gennem en fælles indsats. Man kunne ikke blot afvente, at tingene kom af sig selv.

På denne måde blev der skabt mange af de fysiske rammer, der betød nye muligheder for f. eks. sport og idræt; det førte også til etablering af nye arbejdspladser. På græsrodsniveau blomstrede virketrangen. Alternative miljøer dukkede op.

Nye generationer havde senere ofte sværere ved at tage disse udfordringer op; det var lidt af denne pionérånd, i nye tiders nye udformning, der blev efterlyst i Thisted Dagblad i begyndelsen af det nye årtusinde.

Den lokale avis forsøgte på anden vis at sætte skub i denne debat, da journalisterne i dækningen af f. eks. det kommunale stof i højere grad lagde vægten på at skrive om konsekvenserne for de enkelte borgere af de beslutninger, der blev truffet i Thisted Byråd.

Tiden var ikke længere i samme grad med referatet fra byrådsdebatten og dermed afspejlingen af den partipolitiske holdning til de offentlige anliggender og beslutninger.

Der var indført åbne dagsordener, så der var mulighed for at følge en sags behandling gennem de forskellige udvalg frem til byrådet.

Store dele af Thisted Byråd havde ofte svært ved at vænne sig til disse nye medietider i Thisted, og enkelte byrådsmedlemmer hævdede, at journalisterne slet ikke læste de åbne dagsordener, når de skrev om sagerne.

Det førte til en anden sag, der blev rejst, fordi man fandt, at den reelle information i avisen om, hvad der skete i kommunen og i byrådet var utilfredsstillende også for borgerne.

Det blev til et møde med chefredaktøren og en redaktionssekretær i økonomiudvalget på rådhuset. Og mere skete der ikke. Længere er den historie ikke; den kom vist ikke engang i avisen.

Men med til historien om medierne og politikerne hører kommunalvalget i 1993, da Thisted oplevede ”amerikanske tilstande”. Thisted Dagblad og TV Midt-Vest fulgte en sag til dørs, da en byrådspolitiker anklagede en kollega- og modkandidat - for ikke at have rent mel i posten i forbindelse med salg af en bil til det offentlige. Et andet byrådsmedlems økonomiske mellemværende med kommunen kom ind i billedet.

Tage Jensen (1942-1988)

Tage Jensen var Thisted Amts Tidende/Thisted Dagblads pressefotograf gennem næsten 25 år og omkom ved et flystyrt 15. maj 1988. Han var netop begyndt på en freelance-tilværelse som fotograf, men havde stadig opgaver for Thisted Dagblad. I anledning af 50-års dagen for Oddesundbroens indvielse skulle han bl. a. fotografere et veterantog. Det blev hans sidste optagelse.

Tage Jensen efterlod et omfattende negativarkiv - omkring 70.000 optagelser - som hans enke, Sonja Floutrup Østervig - har stillet til rådighed for Lokalhistorisk arkiv for Thisted Kommune, hvor de er blevet registreret.

Tage Jensen var oprindeligt udlært som fotohandler - først i »Fotomagasin« i Thisted og siden i en fotohandel i København. Allerede i læretiden blev han optaget af selv at fotografere, og 1. november 1963 begyndte han som Thisted Amts Tidendes første pressefotograf. Han var selvlært som fotograf og tog i 1982 flyvercertifikat, som han benyttede ved talrige fotoopgaver over hele Jylland.

Tage Jensen var en flittig pressefotograf, der dækkede hele Thy og Thyholm for Thisted Amts Tidende/Thisted Dagblad, ligesom hans kontakter med billedbureauerne kom til at betyde, at han i realiteten dækkede en stor del af Jylland for andre aviser.

Det var ikke altid de saglige argumenter og det politiske, der var i højsædet. Personlige motiver blev draget ind i valgkampen både i læserbrevsform og på selve vælgermøderne.

Og medierne fulgte villigt sagerne op i historier og med billeder, så ingen kunne være i tvivl om, hvad det var, der nu var kommet på bordet. Og både den ene og den anden fik vasketøjjet vendt og drejet i såvel de skrevne som æterbårne medier. Det var det første valg, hvor den regionale tv-station for alvor spillede en aktiv rolle overalt i det store dækningsområde, og altså ikke mindst i Thisted med den spektakulære valgkamp og nogle andre kommunale affærer, som det kunne have en vis værdi - også af underholdende art - at røre lidt rundt i.

Hvis al omtale er god reklame, så fik Thisted Kommune meget for penge - i begyndelsen af 1990erne.

Avis for dem der ikke vil have den

For Hans Peter Kragh er der ingen tvivl: Den trykte avis vil eksistere om både fem, 10 og 50 år, men den vil se anderledes ud, og den vil selv i højere grad bruge nogle af nutidens modspillere som medspillere. www.thisted.bynet.dk er Thisted Dagblads internetavis. Og redaktøren forudser, at De Bergske Blade bliver en "multimediekoncern", som foruden at være de væsentligste trykte medier i Viborg og Ringkøbing amter i fremtiden vil blive endnu dybere involveret i net-siden, formentlig også på radio- og tv-fronten. En medievirksomhed skal være dér, hvor "kunderne" er:

"De kunder, der altså er der, for stadig flere unge kommer ikke alene fra et hjem uden klaver, men også uden avis, og derfor har de ikke traditionen i sig, når de selv får hjem uden klaver, men med pc og netopkobling. Unge vælger øjensynligt i høj grad nyheder fra, uanset om de er trykte eller elek-

Kan man forlange mere af denne verden? Byrådsmedlem Ruth Scharling (K), turistchef Jeppe Sørensen og den nye redaktør på Thisted Dagblad, Hans Peter Kragh, er klar til et sæbekassevæddeløb i 1986. Hvem der vandt fortæber sig i historiens dunkle, men at de havde det sjovt, de tre, med at gøre Thistedes gader usikre for en eftermiddag (til et godt formål) og være som børn på ny - det er der ingen tvivl om. Selv om de måske var lidt betænkelige ved starten. Og det er der måske heller ikke noget at sige til! Publikum afventer i spænding resultatet.

troniske. Måske er det derfor unge anno 2002 kaldes ”mig-generationen”, der stort set udelukkende og målrettet går præcis efter dét, de kan bruge her og nu. Og kun dét. Uden at involvere sig særlig meget i samfundet. Det er svært at lave avis - eller tv - for dem, der ikke vil have det. Men det er en af de store udfordringer for Thisted Dagblad, der sammen med andre lokal- og regionalaviser har en særlig udfordring midt i alle dem, de deler med andre dagblade: Vi skal på samme tid forsøge at lave avis for de yngre, der godt vil følge med i det lokale liv, men som i høj grad også vil have baggrundsviden om ”resten af verden”, og vi skal lave avis for de ældre, der især vil have lokalstof - som de ikke kan få nok af - og som er tilfredse med et superkort overblik over - ja, resten af verden”.

Hans Peter Kragh understreger, at den lokale avis holder stærkt fast i lokalstoffet som det bærende - ingen andre medier kan eller kommer til at kunne dække dagligdagen så tæt - samtidig med, at lokalavisen i fællesskab med de øvrige Bergske Blade forsøger at sætte visse lokale nyheder ind i et lidt større regionalt perspektiv. ”Og rygtet om det trykte ords overlevelsesevne er stærkt underdrevet. Ikke mindst når det gælder avisen, fordi den altid er der, når læseren har tid, og fordi det trykte ord altid bliver stående, uanset hvor kraftig informations-malstrømmen er”.

Erklærer redaktøren for Thistedes lokale avis.

Er der ligefrem noget besværgende i dette udsagn her i begyndelsen af det nye årtusinde, hvor der rives og rykkes i læserne fra mange sider?

Men på den anden side - hvem kan ikke en kold januardag få alle forventnings-motorer til at starte op ved en meddelelse om, at viben er på vej.

Intetnettet - nej!

Den lokale avis - ja!

Det var i al fald, hvad man kunne læse på forsiden af Thisted Dagblad mandag 28. januar 2002:

”Viben er kommet til Thy. Den er hørt synge i Sundby!”

På denne måde kom vi til vejs ende i medie billedet - og til forklaringen på, at en vibe kan bruges i en overskrift, der handler om den virkelighed, denne medievirkelighed holder op for os som læsere og lyttere. Det gælder med andre ord om at høre efter de rigtige steder..

Byen rundt

For de fleste er butikker først rigtig interessante, når man har noget at købe for. Og både *købekraften* og det samlede butiksareal steg mellem 1970 og 2000. Det daglige indkøb af fornødenheder blev til en altfavnende forbrugerkultur, hvor handel blev ophøjet til en oplevelse. Thisted fik sin gågade i 1970erne, og handelsstandsforeningen satte 1973 røde flag omkring det hvide Thisted-flag ved indfaldsvejene til byen.

Handelsstandsforeningens husstandsomdelte tilbudsavis havde bidt sig fast. ”5 kroners dagen” var den første af en række handelstemaer, som handelsstandsforeningen lancerede i 1970erne. Gik man ikke til messe i kirken, kunne man komme det både i Thy Hallen og Sjørring Hallen. Det var der tusindvis, der gjorde. Men på trods af nye initiativer kradsede 1970ernes økonomiske krise i pengesugen.

”Trods de dystre udsigter i begyndelsen af 1978, da flere af byens handlende holdt ophørsudsalg, kunne vi glæde os over, at der straks kom nye initiativrige handelsmænd og -kvinder i gang, så vi ikke kom i samme situation som mange andre byer, hvor der står tomme butikker”, erklærede formanden, ostehandler Knud Steengaard, i 1979 på Thisted Handels- og Industriforenings generalforsamling.

Dagligvarerne er kommet på hjul - store og små - og har fået blinkende baglygter. Den motoriserede forbruger anno 2002. Foto: Peter Hove Olesen.

Møntvask - et nyt begreb, en ny facade på en forretning i Vestergade. 1987.

Selvbetjening havde man allerede vænnet sig til. Men det store varehus var bedst kendt fra det katalog, der engang imellem dumpede ind gennem brevsprækken fra Daells Varehus. Men det lå lige om hjørnet, da Vestergades Brugsforening blev til Kvickly i 1973 på soklen af det gamle landmandshotel. Den anden store udvidelse fulgte i 1987, da konkurrencen på markedet for dagligvarer blev skærpet.

Nye ord og begreber glider ind og lagrer sig i dagligdagens sprog: Lavpris, center, døgnkiosk, discount - for blot at nævne nogle - og nye facader dukker op i gadebilledet med tilbud om orientalske grøntsager, computere, mobiltelefoner, møntvask. For slet ikke at tale om eksotiske restauranter og centre med kunstig sol. Også i Thy bliver livsstil en vare, der kan købes. Ikke mindst badeværelser og køkkener bliver det store hit i 1990erne.

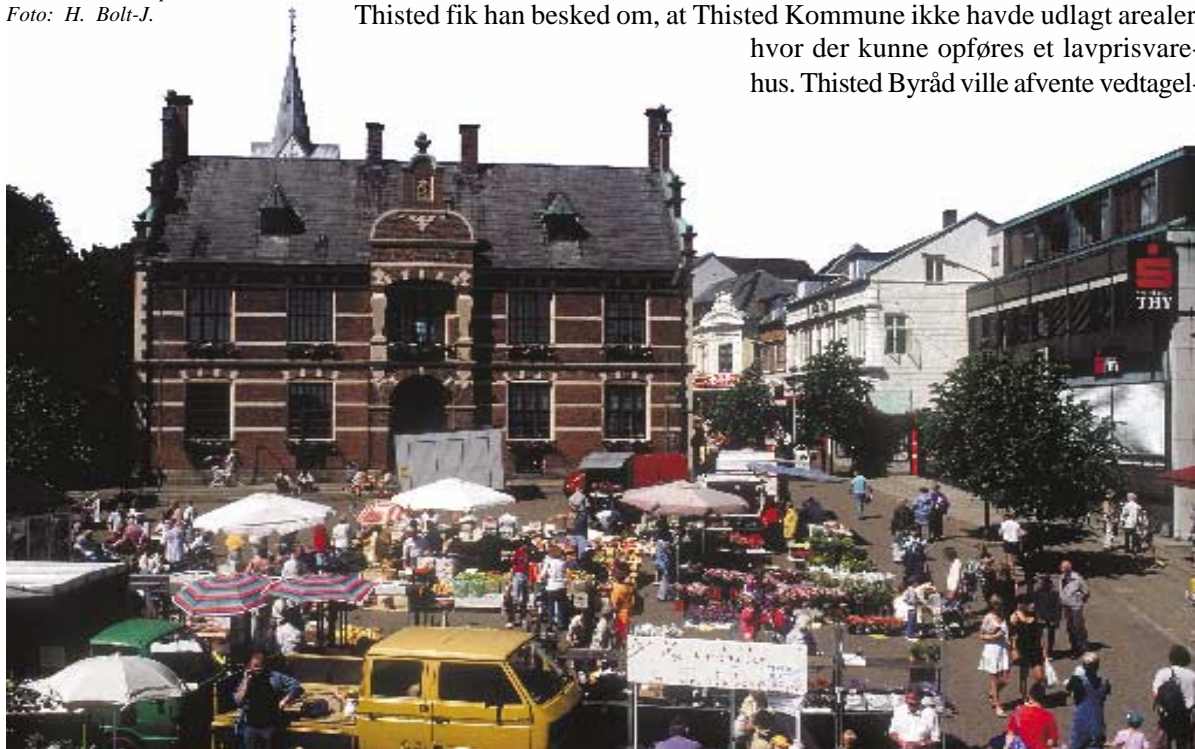
Varehus og torvehandel

En klassisk debat i Thisted i perioden mellem 1970 og 2000 handler om ja eller nej til det store "udefrakommende" varehus.

"Et udenbys selskab har planer om at opføre et lavprisvarehus ved en af indfaldsvejene til Thisted eller i selve centrum, såfremt de kan få de fornødne tilladelser", hedder det i indledningen til en artikel i Thisted Dagblad sommeren 1978. Denne nyhed er med skiftende syntaks bragt til torvs adskillige gange af samme avis og med samme resultat. Problemet var det med tilladelserne.

Bag henvendelsen i 1978 stod Nordjydernes Lavprisvarehus i Nørresundby med ejendomshandler Thorkild Kristensen i direktørstolen. Af byrådet i Thisted fik han besked om, at Thisted Kommune ikke havde udlagt arealer, hvor der kunne opføres et lavprisvarehus. Thisted Byråd ville afvente vedtagel-

Sol og sommer 2000 i hjertet af Thisted. Marked på Store Torv.
Foto: H. Bolt-J.

sen af en kommuneplan, før det kunne tage endelig stilling til sagen. Den blev først vedtaget otte år senere.

Handelsstandens reaktion på udsigten til et varehus i Thisted i 1978 blev også en klassiker. ”Små butikker må lukke, hvis Thisted får lavprisvarehus”, sagde handelsstandens førstemand, Knud Steengaard, der hævdede, at der i forvejen var nok konkurrence i det forretningsliv, som byen allerede havde. ”Med det kundeunderlag, der findes i Thy, skulle ét stort varehus, nemlig Kvickly, være nok til at klare behovet”, understregede Knud Steengaard.

Det lokale handelsliv blev ikke alene udfordret af pengestærke investorer. Kampen om kunderne i Thisted foregik bogstaveligt talt også på gadeplan. Eller rettere på gågadeplan. En del af de handlende i Storegade var godt sure over, at der jævnligt optrådte folk med læderting, smykker og lignende, som de solgte fra barnevogne og interimistiske boder. Eller blot et tæppe på de dyre gågadefliser. Gågadens handlende var oprørte.

”Jeg synes, det er urimeligt, at de etablerede handlende skal udsættes for forskelsbehandling. Vi betaler moms, ATP, husleje, lys, varme og har ofte myndighederne rendende”, udtalte radioforhandler Lars Kirk. Og debatten rullede videre gennem et helt år, indtil byrådet i 1977 endelig tillod torvehandel om fredagen fra kl. 9 til 14 på Store Torv. Og selv om Thy i virkeligheden ikke egner sig til handel under fri himmel, blev handelen fra boderne på Store Torv efterhånden så meget en institution, at de handlende fra 1994 kunne leje en fast studeplads. Men da var lædervarerne også blevet erstattet af økologiske grøntsager.

Ikke helt lovlig - billig - handel på dyre gågadefliser. 1976.

Tegning: Erik Bach Andersen.

Ny butiksstruktur, nye butikker, nye ansigter i Thisted. Øverst Holger Andersen i Storkøb på Kastet, der åbnede "ballet" eller "butikskrigen" fra en tidligere mejeribygning. 1983. I midten er det et tidligere malerværksted i Rosenkrantzgade, der bliver indrettet til Prisa. 1984. Senere kommer forretningen til at hedde Rema 1000. Nederst indehaveren foran den tyske discountkæde Aldis butik på Plantagevej/Nørretorv. 1987.

Butikskrig i Thisted

Hvis Nordjydernes Lavprisvarerhus i Nørresundby havde haft tålmodighed nok til at vente på Thistedes kommuneplan, havde de igen måttet opgive planen om et lavprisvarerhus.

Den første kommuneplan fra 1986 indeholdt nemlig en regel om, at nye dagligvarebutikker i Thistedes byområde ikke måtte være større end 300 kvadratmeter. Reglen skulle være et værktøj til at styrke en decentral butiksstruktur i kommunen: "Hovedvægten skal lægges på en udvikling af detailhandelen uden for Thisted By, både af dagligvarer og udvalgsvarer", som der stod i planen.

I midten af 1980erne stod mange og bankede på. En tid med store planer i skuffen og hård konkurrence mellem de eksisterende dagligvarebutikker.

Det nye spøgelse i begyndelsen af 1980erne var discount-supermarkedet. Når ordet blev nævnt, blev der talt om "prisdiktatur" og "butiksdød". Adskillige læserbrevsskribenter forudså større arbejdsløshed som en uundgåelig konsekvens af det nye forretningskoncept. Som på tv blev der arrangeret lokale "Byting" - og publikum vendte tommelfingeren nedad.

På trods af snak i byråd og skrivelser i aviserne blev der alligevel etableret nye dagligvarebutikker i Thisted.

På Kastet købte købmand Holger Andersen andelsmejeriets gamle bygning, som han omdannede til Storkøb. Det skete i 1983 - og Storkøb blev en succes. Fire år senere bankede Holger Andersen endnu en dagligvarebutik op i det tidligere PK-Marked på Fårtoftvej. Trods modstand kom der med Holger Andersens butikker skred i tingene.

Discountspøgelset materialiserede sig i 1984 i form af Prisa - senere Rema 1000 - i Rosenkrantzgade. Samtidig viderebragte Thisted Dagblad rygter om, at Daells Varehus og snart også Bilka var på vej til Thisted. Men det blev kun til en filial af den tyske Aldi-kæde, der som Fugl Phønix i 1987 rejste sig på tomten af Nordthy Brugsforening på Nørretorv - som stedet senere blev døbt.

Derefter forstummede debatten for og imod discount. Men debatten om dagligvarebutikker fortsatte.

Frit slag på alle hylder

I 1988 var byggekranen ved Kvickly knapt fjernet, før håndværkerne tog fat på en udvidelse hos Storkøb på Fårtoftvej - og hos teknisk forvaltning på rådhuset lå der henvendelser om etablering af indkøbscentre ved Hundborgparken, Vegendalvej og Sennelsvej.

Det politiske pres på kommuneplanens 300 kvadratmeter-regel voksede. Storkøb fik dispensation til sin udvidelse. Det var tydeligt, at det kun var et spørgsmål om tid, hvor længe reglen stod ved magt.

Den politiske styrkeprøve blev afgjort i 1991, da et byrådsflertal på 11 mod 9 vedtog at ophæve begrænsningen på de 300 kvadratmeter.

I begyndelsen af 1990erne undersøgte både Thisted Handels- og Industriforening og et firma fra Hjørring, hvor thyboerne købte deres varer. Nu gjaldt det om at finde argumenter for og imod en lokal forøgelse af handelskapaciteten. De to undersøgelser kom frem til vidt forskellige resultater. Hjørringfirmaet konkluderede, at kommunens indbyggere lagde 100 mio. kroner i andre byer, mens den lokale undersøgelse nøjedes med at skyde på nogle få mio. kroner.

Investorer udefra påpegede gang på gang, at Thisted's handelsliv ville blive styrket, hvis der blev etableret nye butikcentre uden for bymidten. Rapporterne havde netop peget på, at også thyboerne valfartede til Ålborg og Holstebro, hvor det nye nationale handelskoncept med filialer af landsdækkende butikskæder omkring en stor p-plads havde en magnetisk tiltrækningskraft på kunderne, der tilsyneladende elskede at vandre rundt i et kunstigt over-

Kort proces i Thisted

I dag tænker vi ikke over det, men lader kortet glide gennem maskineriet og sender højst en bøn og et håb om, at der nu er dækning på kontoen. Dankortet er forlængst blevet dagligdag, men der var engang, at det tegnede sig anderledes i Thisted. 1. september 1983 var premierdatoen, men de handlende i Thisted foretrak rede penge eller almindelige checks. Det vidste man, hvad var.

Dankortet var både nyt og ikke mindst dyrt at bruge for forretningerne. Det sidste skulle pengeinstitutterne i al fald ændre på, før Thisted ville krybe til kortet. Det kostede kunden 50 øre og butikkerne to

I 1986 er der begyndt at komme gang i Dankortet. Her er det hos Esso i Vestergade, den store øvelse er indledt.

kroner. Dankortet blev derfor en værdiløs "plasticlap" i Thisted indtil videre. Thisted Arbejderforening havde regnet sig frem til, at det ville koste 750.000 kr. om året - hvis samtlige kunder betalte med kort. Indtil videre lød sangen derfor fra Thisted's butiksliv: "Har du penge så kan du få, men har du Dankort så må du gå". Dankort var ensbetydende med besværlig arbejdsgang ved kasserne - lange køer - og mere arbejde i bogholderiet ... lød

argumenterne fra forretningsindehaverne, der var enige om, at det kun var pengeinstitutterne, der scorede gevinsten.

Der er udbrudt krig på Frederikstorv. Netto udfordrer Kvickly. Det bedste våben er et angreb med slagtilbud. Tegning: Erik Bach Andersen.

dækket gademiljø klamrende sig til megastore indkøbsvogne blandt tusinder andre indkøbsforelskede kunder.

Det smagte trods alt lidt af fugl, da Netto i november 1993 åbnede en ny butiksdør ud mod den store parkeringsplads ved Kvickly.

Dansk Supermarked i kamp mod FDB

Da beslutningen om at placere en Netto-butik i Thisted skulle træffes, gjaldt det for kæden om at få butikken til at ligge så tæt på Frederikstorv som muligt. Under ingen omstændigheder ville man ud i udkannten af byen.

”Kagen bliver ikke større. Vi skal ud at stjæle fra hinanden. Fordelen for Netto er, at det er et indgroet landsdækkende navn, der annoncerer i flere medier. Inden vi nåede til Thisted, vidste kunderne hvem vi var. For os er konceptet at have de rigtige ting på det rigtige tidspunkt til de rigtige priser”, erklærede Nettos butikschef, Svend Åge Jepsen, kort efter åbningen. Og blandt kunderne i den nye butik var driftsleder

Jens Roesgaard.

”Burde du ikke gå nede i Arbejderforeningen - du bor jo i Skovgade?” blev han spurgt af HK’s lokale blad.

”Jeg kommer også lige dernedefra”, lød svaret. ”For vi bruger både Arbejderforeningen, Kvickly og Fakta, og nu er jeg altså gået herop. Jeg kom for at lede efter en bestemt vare, og nu er kurven ved at være fuld. Men Arbejderforeningen er billigere med mælk”, lød det fortrøstningsfuldt fra Jens Roesgaard dengang i 1993.

Nogenlunde samtidig fik ”et udenbys firma” - som det jo som regel hed - kig på den dengang tomme grund ved Hvass-krydset og fik udarbejdet en lokalplan til et butikscenter. Men da det kom til stykket, blev planen bremset i byrådet på trods af beslutningen om at give frit slag for dagligvarehandelen.

For at forhindre en gentagelse af denne sag vedtog et nyvalgt byråd i 1994 igen at begrænse etableringen af nye butikker - læs *centre* - til Thistedes bymidte eller i oplandets såkaldte kommunebyer.

At provst Sonne havde placeret brugsforeningsbevægelsens vugge i Thisted med oprettelsen af Thisted Arbejderforening i 1866 spillede ingen rolle for en ny tids forbrugere, der først og fremmest netop var *forbrugere* - og dernæst medlemmer af en brugsforening. Thisted Arbejderforening, Vestergades Brugsforening og Nordthy Brugsforening, der i svundne tider hver havde deres medlems- og kundekreds, tilpassede sig virkeligheden på strøget. Først blev Vestergades Brugsforening til Kvickly, siden blev Thisted Arbejderforening til SuperBrugsen, og Nordthy Brugsforening nåede ikke at

blive til noget, før den bukkede under for den skærpede konkurrence i 1985.

Kvickly måtte konstatere et stort fald i omsætningen i midten af 1980'erne og forsøgte at bygge sig ud af krisen, men vanskelighederne fortsatte langt ind i 1990'erne. Vestergades Brugsforening opgav sin status som selvstændig brugsforening, solgte sin ejendom og blev lejer hos investorerne, men kunne trods alt melde om fremgang og en historisk rekordomsætning, da årtusindskiftet blev passeret.

Som den sidste af de lokale brugser ophørte Thisted Arbejderforening som en selvstændig brugsforening. 135 år efter stiftelsen blev foreningen overtaget af FDB, den organisation, som foreningen havde været forløberen for.

Arbejderforeningens placering midt i byens centrum, der engang forekom hensigtsmæssig og naturlig, viste sig i den motoriserede forbrugers tid at være en hæmsko.

Renoveringen af den gamle brugsforeningsbygning, der blev afsluttet i 1996 og markeret ved, at gamle provst Sonnes buste fik en hæderfuld plads i Torvegade, var for stor en økonomisk mundfuld for foreningen.

Torsdag 5. april 2001 var deltagerne i generalforsamlingen i Plantagehuset klar over, at de var med til at træffe en historisk beslutning, da de sagde ja til overdragelsen til FDB.

”Forbrugeren anno 2001 skeler ikke til historien, når regningen skal betales – og selv om det fra mange synsvinkler er beklageligt, tyder alt på, at bevægelser med et lille stenk demokrati i sig er konkurrence-udygtige på det kommercielle marked”, kommenterede chefredaktør Hans Peter Kragh i Thisted Dagblad.

To måneder efter gentog historien sig i større målestok, da de delegerede på FDB's kongres sagde ja til en nordisk storbrugs og dermed også farvel til den medlemsstyrede butik, som første gang så lyset i Thisted i 1866.

Navne i telefonbogen

”For at fordrive tiden indtil kl. ni bladrede han videre i telefonbogen og søgte efter navne på gamle lærere, skolekammerater eller de første ungdomsforelskelser, som måske var blevet boende i byen. Han fandt ingen. Kun Ballebys Boghandel og Lyhnes Optik kunne Marcus nikke genkendende til. Gadenavnene var de samme, men mennesker var borte. Og der var kommet solarier, helsekostforretninger og hele tre spisesteder med fransk køkken ...”

Telefonbogen er en del af det obligatoriske inventar på det hotelværelse på Hotel Aalborg, hvor Marcus Kam, alias forfatteren Jan Stage - med rødder i Thisted - strander en aften engang i 1980'erne. Hvorfor Marcus sidder dér afsløres i spændingsromanen ”Øje for Øje”, der udkom i 1990.

Hvis man vil til tops i samfundet, skal man som bekendt helst starte nedefra. Hvis man begynder med at gå med aviser, skulle den være hjemme. Men udbringning af dagligvarer fra Thisted Arbejderforening er heller ikke af vejen. I al fald har herren til venstre drevet det vidt. Anders Fogh Rasmussen er blevet dette lands statsminister. Året er 1987, og Arbejderforeningen fandt, at der kunne spares penge ved så at sige at udlicitere udbringning af varer til kunderne. Postvæsenet gav et tilbud, så deres biler – og postbude – kunne få udfyldt ledige timer. Og Anders Fogh Rasmussen var på virksomhedsbesøg i Thisted og hørte om det usædvanlige samarbejde mellem en brugsforening og et postvæsen, så han måtte et smut forbi Torvegade og – ja, give et nap med, som læseren kan se. I al fald til ære for fotograf Tage Jensen. I midten uddeler K. Ravn Sørensen. Postbudet er Knud Viggo Nielsen.

Hos Køcks Nielsens Eftf. Vestergade. 1978.

Støbegodsforhandler Aage V. Kjær, Lilletorv. 1973.

En generation af handlende

Fire billeder. Bevares, de er fra et sted, hvor nostalgien ligger på lur som et rovdyr i en zoologisk have i middags-timen. Men hånden husker, hvordan håndtaget skal trykkes ned, og døren skubbes op. Og fødderne finder det butiksgulv, der er blevet slidt af generationer af thistedboer. Og øret har bevaret lyden af klokken og det lille slag, når døren går i. Man kender kontoret inde bag ved med skrivebordet, der er som hentet fra sheriffens kontor i den evige western, der spilles i den nærliggende biograf. Man nikker genkende til vægten på disken, der stammer fra et engelsk skibs forlis ved vestkysten for mange år siden. Nu træder

indehaverne ind. De griber scenevant om diskens kant som en god håndværker om sit værktøj: "Den herre ønsker?" Vi er i den tid, da kredit endnu var noget, man kunne få sammen med det andet. En historiker ville måske tilføje, at det er en tid, hvor der er lighedstegn mellem personen og den vare, han sælger. Andre ville måske udtrykke det på denne måde: Det var dengang selv en pakke Valo havde sjæl. Vi er langt fra det uoverskuelige varebombardement og det anonyme butiksudstyr fra fjerne lagre. Eller også er det blot nostalgien, der har nået at gribe os i struben - endnu en gang. Man kan aldrig vide - sådan rigtigt!

Købmand J. N. Jensen, Nørregade. 1979.

Læderhandler Th. Agerholm, Skovgade. 1978.

*"Der bor en bager i Nørregade ..."
Tegning: Erik Bach Andersen.*

"Han slugte nogle rester fra restaurantens morgenbuffet og forlod hotellet. Han gik op ad Storegade og kantede sig vej mellem stativer med udsalgstøj og undslap enkelte slagsmål mellem de tidlige morgenbrandter. Helt automatisk og drevet af sin barndoms retningssans skrædede Marcus over Store Torv og gik op ad trappen til den nedlagte kirkegård med J.P. Jacobsens lidt triste grav. Trods januar kulden stod der ganske rigtigt en flok berusere langs kirkeskibets gavl. Bartenderen på Hotel Aalborg havde ret, tænkte han: De støttede sig til den hvidkalkede mur, mens de brækkede sig. På Frederikstorv fandt han politistationen, eller hvad han erindrede som værende politistationen. Nogen måtte imidlertid have flyttet den. Nu lå der et senge- og tæppelager.

„Den slags sker kun i Thisted“, tænkte han.

„Hvor ligger stationen nu om dage“? spurgte han en forbipasserende.

„Oppe over supermarkedet. På den anden side af torvet“, lød svaret. „Hvor den altid har ligget“.

Det skal ikke afsløres her, hvad romanen handler om, men ligheden mellem hovedpersonen Marcus Kam og forfatteren selv er mere end påfaldende. Som i andre af Jan Stages bøger indpasses erindringen om virkelighedens Thy i et fiktivt univers.

Men stationen havde ikke altid ligget „oppe over supermarkedet“, selv om romanens ”forbipasserende” oplevede det sådan.

Var Marcus Kam kommet til Thisted 15-20 år tidligere, havde han haft mulighed for at indlogere sig på flere hoteller og kunne vandre på et strøg med anderledes trofaste butiksfacader præget af, hvem der stod bag disken inde i butikken: Søndergaards Manufaktur, Køcks Niensens Lædervarer, Agerholms Isenkram, Kamps Manufaktur, Frøkjærs Møbler, Aage V. Kjærs Støbegods, Niensens Tømmerhandel, Lorentzens Manufaktur, Buchholtz Boghandel, Arne Svendsens Radioforretning, Sørensens Herremagasin, Hvass Møbler - og hvad de nu alle sammen hed.

Butikskæderne blev i perioden mellem 1970 og 2000 til lænker omkring handlefriheden hos den lille købmand - uanset hvad han handlede med. Han var allerede blevet til historie i løbet af 1970'erne. Og de enkelte, der trofast holdt ved, fik deres billede i avisen, da det endelig var slut. Generationsskiftet i byens forretningsliv blev virkeliggjort gennem sammenlægninger, fusioner og rationaliseringer - og det særegne og det lokale tonede væk.

Den sidste boghandler

Store Torv er en af de mest fotograferede lokaliteter i byen, og på næsten alle billeder er den med, forretningen, boghandelen, Ballebys Boghandel. Og mens så meget forgår, andre forretninger lukker, facader skiftes ud, tidens trend aflæses gennem bybilledet – ja, så var *Ballebys Boghandel* fra 1937 den samme. Bevares, de seneste år stod der kun *Boghandel*. Men alt andet var intakt. Næsten. Man kan om Ballebys Boghandels indretning og atmosfære (næsten) sige med en titel fra en af de mange tusinde bøger, der har passeret revy i det lille butikslokale: "Intet nyt fra Vestfronten" ... Eller som den sidste indehaver (1977-2001) Niels Eriksen siger det, når han bliver udfrittet om "sjælen" i den forretning, hvor han havde haft sin daglige gang fra 1966: "Det var nok dét med "det gamle". Hvad man forbinder med Thisted – *deter* torvet og Ballebys Boghandel. Sådan er der i al fald mange, der oplever det. Vi har heller ikke foretaget de store ændringer. Jeg lavede noget om for 15 år siden, hvor jeg tillod mig at flytte et par reoler, så vi kom til at ekspedere fra en lidt anden vinkel. Desuden fik vi nyt gulv. Jeg kan huske, at nogle af de gamle kunder blev om ikke forfærdede, så dog lidt overraskede: "At du kunne nænne det!" Vi foretog heller ikke de store krumspring ude i vinduesudstillingerne. Vi brugte vinduerne til dét, de er beregnet til - udstilling af de varer, forretningen solgte: BØGER! Et boghandlervindue skal stråle af bøger.

Boghandler Niels Eriksen. Foto: Klaus Madsen, 2001.

Simpelthen! Når der kommer en ny, og den bliver anmeldt i aviserne, skal man - helst samme dag - kunne finde den i boghandlerens vindue. Også i Thisted! Jeg lagde vægt på, at jeg selv var i forretningen og - mener jeg - fra morgen til aften. Og vi bestræbte os for at have de fleste udgivelser. Og det er jo noget, der fylder op i et lille butikslokale og på lageret bagude. Selvfølgelig ikke alle nye bøger, men de fleste. Og man skal hurtigt kunne skaffe hjem. Men især de lokale udgivelser af enhver art havde vi på reoler og i udstilling. Det er jo en vigtig del af egnens identitet, og den gjaldt det for os om at bidrage til at styrke. Det var "konceptet" for Ballebys Boghandel".

I virkeligheden kendte en Marcus Kam Thisted-butikkerne bedre, end han troede, for de var magen til de butikker, han kunne finde hvor som helst.

Nye lukkelovsbestemmelser skabte grobund for en ny tids døgnkiosker på strøget og på tankstationen, der bød på tips og lotto, blade, brød og skuespil - i form af video - så alt det, man havde glemt at købe i supermarkedet, kunne skaffes i en fart. Detailhandelen rykkede ud til bilforhandlerne i industrikvarteret og videre ud på internettet. Lyhnes Optik var for længst blevet til historie. Og fra efteråret 2001 var heller ikke Ballebys Boghandel længere at finde i telefonbogen.

Nummer 30.000

Denne lille størrelse – sådan blev han kaldt i den lokale avis. Drengen der blev født på Thisted Sygehus mandag 2. juli 1979 om eftermiddagen – og som blev Thisted Kommunes borger nr. 30.000. Endnu helt ligeglad med denne ære, men de lykkelige forældre, Ruth og Robert Holm, Nabevej 3, Sønderhå, modtog 12. juli på sønnens vegne - Jesper blev han senere døbt - en kommunal gratulation udmøntet i et bæger og en bankbog på 1000 kr.

Bæger og bankbog blev overrakt derhjemme af borgmester Holger Visby

(V), der oplyste, at pengene først kunne hæves, når den lille fyr fyldte 18 år. Og når dén tid kom, var det ikke blot de 1000 kr. og deres renter, der kunne hæves. Han fik nemlig suppleret beløbet på den kommunale bankbog med 500 kr. fra Den Danske Bank. De blev sammen med en af pengeinstituttets sparepondus'er overrakt af bankfuldmægtig Ove Bach og bankassistent Henning Sloth, der også havde en sparebøsse med til tre-årige storesøster Heidi...

Da Jesper Holm som 18-årig kunne hæve pengene, var beløbet vokset til nøjagtig 4475,32 kr. Han er i øvrigt udlært autoelektriker hos Thisted Diesel-Elektro, hvor han også arbejder. Han har gået i Sønderhå-Hørsted Skole og senere i den friskskole, der opstod, da den gamle skole blev nedlagt af byrådet. 8. og 9. klasse tog han på Snedsted Skole. Og derefter kom han i lære. I dag bor han på Gisselbækvej 15 B i Hørdum. Og dermed i en helt anden kommune – Sydhj! Og ”værdigheden” som borger nr. 30.000 i Thisted Kommune? Dén har han ikke tænkt særligt meget over, det er også gået lidt tilbage siden dengang med indbyggertallet, men han var dog glad for pengene på 18 års fødselsdagen – kan vi hilse og sige.

De 30.000 indbyggere var et højdepunkt i Thisted Storkommunes historie. Siden gik det - som nævnt - den forkerte vej. I 2000 var der 2.628 børn i alderen 0-6 år i Thisted Kommune, men om 15 år ville antallet i denne aldersgruppe være faldet til 2.178. Det viste en befolkningsfremskrivning fra Viborg Amt. Tallene viste også, at andelen af erhvervsaktive ville falde, mens den del af befolkningen, der var over 65 år, ville være stigende. De 17-64 årige udgjorde i 2000 18.120, men i 2015 ville den erhvervsaktive del af befolkningen udgøre 17.802 personer. I 2000 havde Thisted Kommune 4.826 mennesker over 65 år, men om 15 år ville den aldersgruppe udgøre 5.816. Fødselstallet så i øvrigt ud til at blive højere end det nuværende niveau de næste fem år, hvorefter dette ville falde igen – ifølge amtets prognose.

Som helhed ville befolkningen i Thisted Kommune vokse en smule i den periode, som prognosen arbejdede med (2000-2015). Nemlig fra 29.499 til 29.581. Altså ville der blive 82 flere borgere i løbet af 15 år.

Det så i 2000 ud til, at Thisted Kommune havde nået et foreløbigt lavpunkt i befolkningsudviklingen, idet tallet for 2000 blev det laveste siden midten af 1970erne. Men trods al optimisme og alle prognoser - op på tallet fra 1979 med de 30.000 indbyggere kommer man ikke.

Et umætteligt boligmarked

Thistedboerne blev ikke flere, men de fik i kraft af velstandsstigning og de økonomiske forhold i det hele taget væsentligt forbedret deres boligstandard.

Boligmarkedet var umætteligt.

Gennem 1970erne blev der gennemsnitligt bygget ca. 200 boliger om året i Thisted Kommune - og nettotilvæksten fortsatte gennem 1980erne og

Der var virkeligt noget at fejre dén sommerdag på Nabevej i Sønderhå, da borgmesteren og bankfolkene troppede op for at tage drengen, der endnu ikke hed Jesper, sådan officielt, i nærmere øjesyn og forære ham både det ene, det andet og det tredje.

Jesper Holm 2002. Privatfoto.

Bollgtyper fordelt på personer i husstanden			
Type / år	1981	1992	2002
Stuehuse til landbrugsjendomme:			
1 person	231	278	241
2 personer	627	618	522
3 personer	407	300	226
4 personer	318	302	278
Parcelhuse:			
1 person	838	1311	1523
2 personer	2016	2349	2827
3 personer	1190	1260	1072
4 personer	1380	1429	1270
Række-, kæde og dobbelthuse:			
1 person	185	617	747
2 personer	199	390	365
3 personer	89	147	100
4 personer	53	64	37
Flerfamiliehuse:			
1 person	1224	1406	1549
2 personer	631	668	551
3 personer	179	124	117
4 personer	85	50	88
Kilde: Danmarks Statistik			

Bollgstørrelse fordelt på ejer- og lejerboetale			
Størrelse / år	1981	1992	2002
Ejer af bolig:			
Boliger uden køkken	11	2	1
1 værelse med køkken	0	7	10
2 værelser med køkken	452	364	273
3 værelser med køkken	1587	1484	1280
4 værelser med køkken	2790	2688	2538
5- værelser med køkken	3851	4257	4816
Lejer af bolig:			
Boliger uden køkken	148	116	189
1 værelse med køkken	119	271	382
2 værelser med køkken	781	1028	1255
3 værelser med køkken	708	682	1058
4 værelser med køkken	457	590	644
5- værelser med køkken	326	323	358
Kilde: Danmarks Statistik			

Private andelsboliger, 1983. Foto: Thisted Kommune.

1990erne, dog i et mere moderat tempo, som det fremgår af tabellerne.

Den dominerende boligform i midten af 1980erne var parcel, stue- og rækkehuset - disse udgjorde tilsammen 80 pct. af boligmassen. Resten var etageboliger.

Den gennemsnitlige størrelse på en bolig i Thisted Kommune var i 1985 på 123 kvadratmeter. Byggeriet af parcelhuse dominerede i 1970erne, hvor der blev bygget 1551, 343 boliger i flerfamiliehuse og 148 række- eller dobbelthuse. Omfanget af parcelhusbyggeriet fortsatte således tendensen fra 1960erne, da der blev opført et tilsvarende antal, men langt færre række- og flerfamiliehuse.

Dette billede ændrede sig markant - som det fremgår af tabellen over byggeaktiviteten i Thisted Kommune - mellem 1981 og 2002. I dette tidsrum blev der bygget forholdsvis flere rækkehuse og etageejendomme end parcelhuse. Men trods alt var parcelhuset stadig den dominerende bolig i kommunen.

Årsagen til den nye tendens var især, at antallet af husstande med enlige steg forholdsvis kraftigt. Uanset hvilken boligform var tendensen tydelig. Mange flere end før 1980 valgte at bo alene. De nye private andelsboliger, som skød op både i Thisted og i oplandsbyerne fra begyndelsen af 1980erne, blev sammen med en lejlighed i den almennyttige boligmasse den enliges foretrukne boligform. Og størrelsen på den gennemsnitlige husstand skrumpede ind fra 2,9 i 1970 til 2,5 i 1985 for at falde yderligere frem mod årtusindskiftet.

Samtidig fik alle i gennemsnit flere kvadratmeter at bo på. Den samlede boligmasse øgedes og ikke mindst de parcelhuse, der blev bygget mellem 1980 og 2000, voksede i volumen i forhold til tidligere.

Tallene viser en tendens til, at familier med børn fortsat bo-

satte sig i parcelhuskvarterer i stadig større huse, mens enlige - og i nogen grad ægtepar - flyttede ind i midten af byerne, hvor der opførtes andelsboliger og almennyttige boliger. Konsekvensen er en stigende adskillelse af aldersopdelte familietyper i forskellige byområder. Ligeså tydeligt viser statistikken, at stuehusene på landet affolke- des i takt med, at landbrugs- erhvervet ændrede karakter. I 1999 stod over 100 stuehuse tomme.

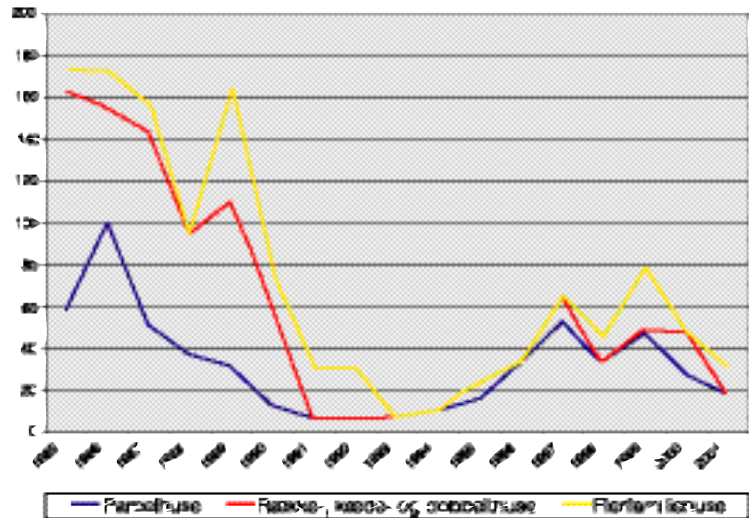
Afvandringen fra landet be- tødt og øget pres på boligerne i byområderne - og navnlig i Thisted By.

Som sendt fra himlen

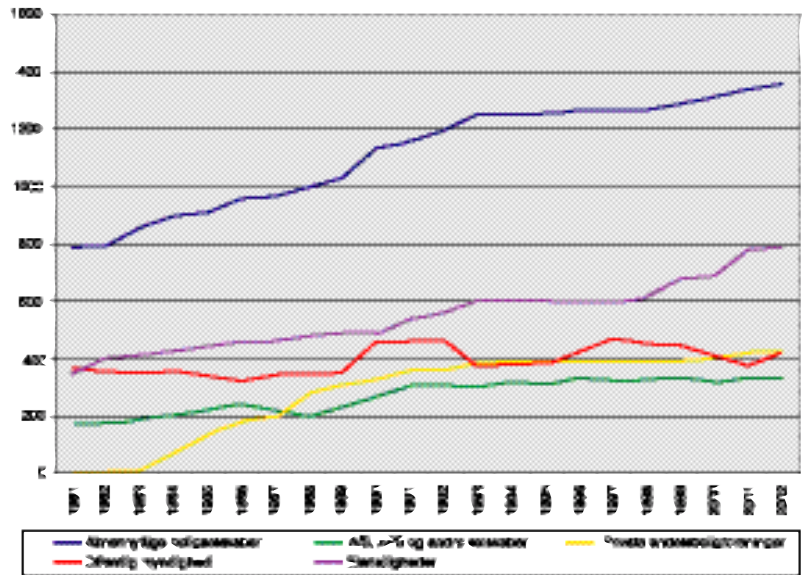
En akut boligmangel var årsag til, at Thisted Andels- boligforening gik i gang med opførelsen af et projekt på 145 boliger ved Havrevej i 1975. Hos kommunen lå en venteliste med ca. 200 bolig- søgende. Samtidig gav hver tiende af andelsboligforenin- gens 1100 medlemmer ud- tryk for, at de ønskede en ny og bedre lejlighed end deres nuværende. Det samlede byggeprojekt, som bolig- foreningen havde liggende på tegnebordet, var på over 600 lejligheder.

I 1975 var choket over oliekrisen i 1973 ved at fortage sig. En medvir- kende årsag til, at håndværkerne igen kom i arbejde var, at de nye statstil- skud til isolering og forbedring af boligerne slog igennem. I kommunens tekniske forvaltning var der venteliste på byggegrunde i Thisted By. Ville man bygge nyt parcelhus, blev man henvist til Sennels - eller til privat udstykkede grunde. I den situation blev byggemodningen af tredje etape af Roligheds- kvarteret fremskyndet, så de nye grunde kunne være klar efter 1978.

Byggeskovitet. Fordelt på boligtyper. Thisted Kommune 1981-2002

Boliger efter ærternoid. Thisted Kommune 1981-2002

Thisted februar 1987. Thisted Kommune har indrettet et nyt erhvervsområde til "liberale erhverv m.m." ved Ringvejen. Det får navnet Thyarken, og det daværende amtsskatteinspektorat er blandt de første indflyttere. Boligblokken på Havrevej ses i baggrunden. Inspektoratet kommer fra en adresse i Rosenkrantzgade og bliver senere slået sammen med Told- og Skatteregion Thisted, der bygger nyt administrationscenter ved havnen - som nabo til den kommunale administrationsbygning.

„Når en lejlighed bliver fraflyttet, og vi averterer den ledig, får vi fra vore medlemmer 12-14 ansøgninger om de dyreste af dem og helt op til 40 ansøgninger om at komme ind i de billigste lejligheder“.

Således beskrev andelsboligforeningens formand, A. Hillbrandt, situationen på boligmarkedet i Thisted i sommeren 1979. Hos Lejerbo var billedet magen til. Her var der 75 på venteliste til boligforeningens 177 boliger. Presset på lejligheder hos de almennyttige boligselskaber blev yderligere øget, da byggeriet gik i stå i slutningen af 1970'erne. En ny oliekrise udløste en skyhøj rente. Og mange små lejligheder i byggeriet fra mellemkrigstiden forsvandt ud af boligmarkedet, fordi ejerne ønskede at slå lejlighederne sammen til større boliger.

I august 1979 gik sagsbehandlerne i socialforvaltningen til pressen med nyheden om, at kommunen på grund af manglen på boliger var nødsaget til at indlogere boligløse unge på Hotel Phønix. I en rapport konkluderede sagsbehandlerne, at mange boligsøgende boede i sommerhuse, campingvogne og på hotelværelser. Aktuelt var der registreret 30 akutte tilfælde af bolignød. Halvdelen af tilfældene skyldtes samlivsophør, hvor den ene part blev sat ud af boligen.

Boligsøgende fortsatte langt op i 1980'erne med at henvende sig til kommunen og bad om hjælp. Bolignøden blev den direkte anledning til, at byrådet udnyttede mulighederne i den nye saneringslov fra 1974.

Loven kom som sendt fra himlen.

Store dele af den ældre bygningsmasse i Thisted By var nedslidt og præget af, at Thy gennem årtier havde været et lavindkomstområde. Boligkvarteret omkring Nørregade, Østergade, Kastet og Korsgade kunne sammen med boligområder på Fårtoftvej uden rødmen karakteriseres som slum i begyndelsen af 1970'erne. For Nørregades vedkommende havde man allerede i 1940'erne talt om behovet for gennemgribende saneringer.

Med vedtagelsen af saneringsloven slog en ny tendens igennem. Nu var der fokus på bevaring og sanering frem for nedrivning af utidssvarende boliger. En betingelse for at opnå offentlig støtte var imidlertid, at saneringen skete efter en samlet plan for et større område. Allerede i 1976 begyndte forberedelserne til en gennemgribende sanering af området mellem Nytorv, Østergade, Kastet og Nørregade. Dermed var der givet startskud til første etape af saneringen af Thisted By. 25 ejendomme blev enten helt eller delvist købt, og en del beboere og erhvervsdrivende blev nødsaget til at flytte. I

forbindelse med saneringen blev flere bygninger nedrevet for at give plads til fælles friarealer eller nyt byggeri. Under første etape blev der opført 34 nye sociale boliger i saneringsområdet. I alt 40 boliger gennemgik en omfattende ombygning. Før saneringen gik i gang, var der 100 boliger i området. Da saneringen var overstået, var der 140.

Forvandlingen var forbløffende.

Gamle fugtige lejligheder uden wc og bad var blevet erstattet med moderne og stærkt efterspurgte boliger tilpasset områdets særlige arkitektur. Prisen: 24 mio. kr. - hvoraf Thisted Kommunes andel var 5,5 mio.

Ved byrådets behandling af det samlede regnskab for første etape af saneringen blev den tidligere formand for ejendomsudvalget, Knud Larsen (S), takket for sin indsats af sine byrådskolleger. „Det er mere end nogen anden ham, der fra starten har stået for dette store projekt. Det var ham, der rejste sagen for mange år siden, og i den første periode i den nye storkommune var der ikke altid enighed om denne sag. Der var en del modstand, der skulle overvindes, men efterhånden har alle bøjet sig og erkendt, at det var en rigtig idé, Knud Larsen kom med. Derfor skal han have en fjer i hatten her i aften“, sagde Georg Langkjer (K).

Planen for anden etape af saneringen omfattede 133 boliger og 20 erhvervsenheder i området omkring Nørregade og Kastet. I 1982 blev planen godkendt uden indsigelser fra beboernes side. Arbejdet blev afsluttet sommeren 1991.

Et særligt kapitel i historien om saneringen er ombygningen af det gamle uldspinderi, der blev gennemført som et enkeltstående projekt efter en særlig forsøgslovgivning, der gav mulighed for at omdanne en erhvervsjendom til boliger. Og et eksempel på, at Thisted Kommune ofte havde held til at udnytte mulighederne for økonomisk støtte fuldt ud.

I uldspinderiet blev der plads til 23 ungdomsboliger og otte særligt handicapvenlige lejligheder, der blev suppleret med 300 kvadratmeter til fælles faciliteter. Ombygningen varede fra 1981 til 1986 - og fik hædrende omtale. I 1989 blev projektet bl.a. tildelt EFs Helios-pris for særlig handicapvenligt byggeri.

Ved afslutningen af de to første etaper af saneringen i 1991 var 147 boliger blevet totalrenoveret. Dertil kom 34 ungdomsboliger og 63 nyopførte almennyttige boliger. Af de 147 boliger blev de 32 afhændet til private, 34 blev kommunale boliger og 81 overtaget af Thisted Andelsboligforening. Bruttoomkostningerne for byfornyelsen løb op i 140 mio. kroner. Heraf var 100 mio. kr. brugt til sanering og 40 mio. kr. på boligforbedring. Udgiften for kommunen beløb sig til 30 mio. Alle var enige om, at pengene var givet godt ud set i lyset af, at saneringen gennem 13 år gav arbejde til ca. en trediedel af byens beskæftigede bygningshåndværkere.

Fra begyndelsen lod Thisted Kommune Sanerings- og Byfornyselselskabet (SBS) stå i spidsen for saneringsprojekterne, der blev gennemført med rådgivning af: Arkitekterne i Gammeltorp, Poul Hansen og Ib Lydholm, arki-

Byrådsmedlem Knud Larsen midt i resultatet af den sanering i Thisted By, han gik i spidsen for. Der var ikke enighed fra begyndelsen, men det blev der. Og Thisted har hentet mange roser udefra i den anledning. 1985.

Sådan så Nørregade og Kastet ud lidt fra oven, da den omfattende sanering brød ud og forvandlede det hele til nye kvarterer og nye boliger. I mange tilfælde blev det også med nye beboere. De gamle valgte at slå sig ned andre steder i byen ...

tektfirmaet Poulsen & Therkildsen, ingeniørfirmaet Houe & Olsen samt ingeniør Børge Husted Rich.

Foruden SBS samarbejdede kommunen med Thisted Andelsboligforening, der både direkte og indirekte optrådte i rollen som bygherre i forbindelse med etableringen af nye boliger. Uden for saneringsområdet i midtbyen lykkedes det for andelsboligforeningen i 1989 at få støtte til renovering af foreningens to boligblokke på Tingstrupvej og få år efter de ældste boligblokke på Grønningen. Desværre måtte der i 1989 bruges et stort millionbeløb på at genoprette byggeskader på de boligblokke, der var blevet opført i slutningen af 1970'erne ved Havrevej.

Ingen flyttede tilbage

Svend Odgaard (S), der blev formand for teknisk udvalg i 1982, understregede ved flere lejligheder, at saneringen var foregået efter frivillighedens princip. SBS havde oprettet et særligt informationskontor, og de berørte beboere blev grundigt orienteret på møder. For at gennemføre en så omfattende sanering var det nødvendigt at genhuse adskillige familier, der gennem årtier havde boet i Nørregade-kvarteret.

En undersøgelse efter afslutningen af saneringens første etape konkluderede, at ingen af de oprindelige beboere flyttede tilbage til de nye lejligheder i deres gamle kvarter. Hovedparten havde fundet sig godt til rette der, hvor de var flyttet hen og ønskede ikke at flytte tilbage med udsigt til at skulle

betale mere i husleje i de nyrenoverede boliger. Selv om kommunens bidrag til medfinansieringen af saneringsprojekterne var forholdsvis lav, kom den kommunale kasse til at finansiere saneringen i kraft af større udgifter til boligsikring.

I 1991 meddelte bygge- og boligstyrelsen Thisted Byråd, at der frem til 1994 var 48 mio. kr. til rådighed til fortsat byfornyelse og sanering i Thisted. Pengene var først og fremmest beregnet til saneringen af kvarteret omkring Vesterstræde, som var det sidste område, den store saneringsplan skulle omfatte.

Men der var et par problemer, der skulle løses, inden planen kunne føres ud i livet. Midt på arealet lå Hedegaard & Hilligsøes Tømmerhandel - som en hund i et spil keglar.

Saneringsplanen forudsatte, at tømmerhandelen blev flyttet. Derfor købte Hedegaard & Hilligsøe den nedlagte mælkekondenseringsfabrik med henblik på at flytte aktiviteterne ned på havnearealet. Men det kunne politikerne ikke acceptere. I forvejen havde de sagt nej til Told & Skat, der havde ønsket at opføre en ny administrationsbygning på det samme havneareal. Eftersom Hedegaard & Hilligsøe havde købt mælkekondenseringsfabrikken - og da den eksisterende lokalplan gav firmaet mulighed for at drive virksomhed her - så byrådet sig nødsaget til at nedlægge et såkaldt paragraf 14- forbud, der forhindrede tømmerhandelen i at etablere sig. Til gengæld blev kommunen forpligtet til give tømmerhandelen en erstatning. Derfor blev kommunen pludselig ejer af en nedlagt mælkekondenseringsfabrik - som ikke blev erhvervet til udsalgspris.

Der var en anden grund til, at Vesterstrædes sanering trak ud. Byrådets økonomiudvalg ville evaluere saneringen i Nørregade, inden der blev truffet beslutning om ny sanering. Det var navnlig saneringsselskabets rolle, der skulle undersøges. Det skete ud fra en forestilling om, at saneringen kunne gøres billigere med en lokal projektledelse.

I 1993 blev første etape sat i gang, selv om tømmerhandelen stadig lå på sin gamle plads. Det skete efter en længere debat om udformningen og placeringen af de nye huse, hvor de sidste kunne tages i brug i 2002, da problemet med udflytningen af tømmerhandelen endelig var løst.

Fra 1991 gik der hul på bylden med enkeltstående boligforbedringsprojekter, som en ændring af saneringsloven åbnede mulighed for. I Thisted By skete det med ombygningen af Storegade 19, hvor Jørgensen & Hald tidligere drev møbelhandel. Et lignende privat boligforbedringsprojekt blev gennemført af muremester Karl Erik Jensen på Hovedgaden i Snedsted.

Saneringen af Thistedes bymidte kom til at virke som en katalysator for en gennemgribende renovering af boliger overalt i kommunen. Det blev i høj grad den private foretagsomhed - godt hjulpet på vej af en gunstig renteutvikling og fuld beskæftigelse - der karakteriserede byggeaktiviteten i 1990'erne. Det gjaldt såvel små som store projekter, der satte et nyt præg på gadebilledet.

Vesterstræde efter afslutningen af saneringen i 2002.

Foto: Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

Huse blev gamle og var umoderne i 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne. Væk med dem. Nye huse skød op - nu var de moderne. Thisted fik bank. Pengetankarkitektur. Men pengene var nu gode nok. Måske mere end nogen anden faktor spillede renteudviklingen en rolle for byggeriet i Thisted Kommune mellem 1970 og 2000.

Foto: Peter Hove Olesen.

Gennem en længere periode var Lilletorv omdannet til byggeplads for omfattende renoveringer af Thisted Arbejderforenings bygning og ejendommen Lilletorv 4, og tæt ved blev Lillegade 8 omdannet til private andelsboliger. Thisted Kommune fik støtte til renovering af sine ejendomme på Østerbakken og i Nørregade.

De tidligere hoteller Phønix og Aalborg og møbelhandler Frøkjærers ejendom i Jernbanegade blev bygget om af bygmester Hans Otto Kjær og arkitekt Niels Christoffersen til boliger med et nyt arkitektonisk udtryk.

Erhvervsejendomme blev ombygget til boliger. Det var f.eks. tilfældet i Østergade, i det tidligere Pasteur-mejeri. Folk ville igen bo i byen - og det fik de bl.a. mulighed for, da der i perioden blev etableret et tæt samarbejde mellem de almennyttige boligselskaber, initiativrige håndværkere og kommunens tekniske forvaltning, der var enige om, at Thisted skulle have så mange som muligt af de kvoter af offentligt støttet byggeri, som regeringen fastsatte. Det var navnlig kvoterne, der blev tildelt efter den nye lov om støtte til private andelsboliger, der blev rift om fra 1982. Oprindeligt var formålet med loven at give støtte til, at mindst 12 mennesker kunne danne en andelsboligforening og derefter engagere en entreprenør til at bygge boliger.

I Thy blev det omvendt.

Her blev det håndværksmestrene, der fik tildelt kvoterne og efterfølgende rekrutterede medlemmer til en andelsboligforening. Men resultatet var det samme uanset fremgangsmåden - og uanset de private andelsboligforenin-

ger blev dannet i Tilsted, Vilsund, Snedsted eller Thisted. Den private andelsbolig blev en succes, fordi der samtidig var et behov for mindre bynære boliger, som folk kunne sidde i for en overkommelig husleje.

I 1989 var det ved at være slut med byggeriet af private andelsboliger. Det år fik Thisted Kommune kun til-delt otte ud af 38 boliger, som man havde søgt om i bygge- og boligstyrelsen. Men da var der også bygget 350 private andelsboliger i Thisted Kommune på kun syv år.

Af de to almennyttige boligselskaber i Thisted Kom-mune blev Thisted Andelsboligforening den mest entre-prenante i byen bl.a. i kraft af den rolle, som selskabet fik i forbindelse med saneringen. Boligselskabet Lejerbo stod for nogle større projekter i periferien, bl.a. Fry-denshøj i Tilsted i begyndelsen af 1980'erne og Hund-borgparken i 1991.

Og så var der direktørgrundene

Den megen snak om decentralisering i forbindelse med debatten om den første kommuneplan først i 1980'erne førte til, at der blev udstykket kommunale byggegrunde i stort set alle små og store bysamfund i Thisted Kom-mune. Da grundene var klar til at bygge på, stagnerede parcelhusbyggeriet for at gå helt i stå overalt i kommunen i 1992.

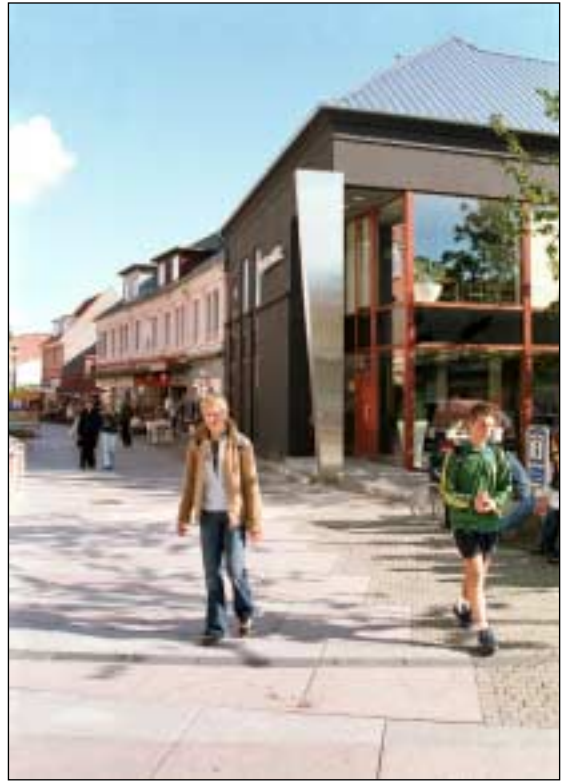
Byggemodningen af parcelhusgrunde omkring Thisted fortsatte med bo-ligområdet Tviskær i Tilsted. Men det skulle komme til at vare næsten ti år, før den sidste byggegrund blev solgt - og først efter at kommunen havde sat prisen ned.

Til gengæld var der mere afsætning på byggegrunde i østbyen, da der en-deligt blev foretaget en udstykning.

I 1988 hyrede Thisted Kommune et arkitektfirma til at udarbejde en dispo-sitionsplan for området mellem fjorden ved Fårtoft og Sennelsvej. Her var det tanken, at der skulle bygges over 600 boliger. I planen blev der lagt vægt på variation mellem forskellige boligformer og både almennyttige og private.

Mens ledigheden stadig var forholdsvis høj, blev det ved indgangen til 1990'erne hævdet, at der var behov for at udstykke store og attraktive kyst-nære grunde for at tiltrække nye initiativrige tilflyttere, der kunne sætte gang i Thisted. Det var filosofien bag de såkaldte ”direktørgrunde” på Magnolia-vej, der blev solgt som varmt brød på auktion i 1996. På rådhuset var man spændt på, om disse direktørgrunde ville trække nye familier til Thisted, men kunne efterfølgende konstatere, at 23 af de 25 grunde blev solgt til personer, der i mange år havde været bosiddende i Thisted. Og man konkluderede, at de nye byggegrunde ikke havde været medvirkende til, at „en række familier flyttede til Thisted Kommune“.

Efter færdiggørelsen af Lindevej blev nye byggegrunde på Jasminvej til-

Arkitekturen i byens billede af-spejler aktiviteten inden for det private boligbyggeri og finansie-ringen af fast ejendom. Storega-de efter Calles Conditori. Nykre-dits nye facade.

Foto Lokalthistorisk Arkiv for Thi-sted Kommune. 2002.

Parcelhuset kunne ikke længere nøjes med at løse praktiske boligproblemer efter en hævdvunden byggeskik. Det skulle også signalere noget om ejerens status og opfattelse af sig selv. Det gavlvendte hus øverst på Jasminvej udsender klare signaler om originalitet og et ønske om særpræg - dog inden for visse anerkendte normer (dannebrogsvinduerne). Et pudsigt hus med en vis reference til 'schweizerhytten'. Huset i midten - også på Jasminvej - med det halvvalmede tag signalerer jævnhed og jordbundethed. Snusfornuftigt uden for mange dikkedarer - men glaskarnappen indikerer et ønske om at være med på noderne. Huset refererer til tidligere tiders byggeri på landet. Nederste hus med de store afvalmede tage er bygget på det gamle stadion. De sortglasserede tegl angiver ambitioner om at fremstå med en vis fornemhed. Huset refererer til den palæagtige byggestil, som var på mode omkring 1900-årene.

svarende solgt i rekordtempo i 1997 og 1998.

Der var pludselig kommet gang i byggeriet. Man begyndte ligefrem at tale om et mindre byggeboom i 1996. Alene det år blev der givet dobbelt så mange byggetilladelser til parcelhuse som året før. De gode år for håndværkerne fortsatte de efterfølgende år bl.a. med gennemførelsen af de tidligere omtalte boligforbedringsprojekter, 30 nye almennyttige boliger på Refsvej og byggeri af børnehaver og institutioner over hele kommunen.

I pagt med hensigten for planlægningen af det nye store boligområde i Fårtoft lagde Thisted Andelsboligforening billet ind på at opføre 20 almennyttige boliger på Akacievej, der i 1998 lå hen som ingenmandsland mellem Magnoliavej og Jasminvej. 20 boliger krævede imidlertid en dispensation fra lokalplanen, og sagen blev udsendt til høring blandt naboerne.

Protesten mod andelsboligforeningens projekt var massiv. Indsigelserne strømmede ind fra samtlige beboere på Jasminvej og Magnoliavej formuleret i breve både fra områdets grundejerforeninger og enkeltpersoner. „I en andelsboligforening kan der komme en type beboere, som vi ikke mener vil passe ind i et nyt og attraktivt parcelhuskvarter“, hed det i et brev fra et par, som netop havde købt grund på Jasminvej. I en anden indsigelse fra en nybagt grundejer hed det kort og godt: „Vi er ikke interesseret i at bygge et hus i et område, hvor der med tiden er risiko for socialt boligbyggeri“. En tredje gav udtryk for, at boligforeningsbyggeri ville trække kriminalitet og belastede familier til området. Teknisk udvalgsformand, Bjarne Holm (V), mente, at kommunens håndtering af andelsboligforeningens byggeplaner havde været præget af manglende information, men han gjorde også gældende, at det hele tiden havde været hensigten, at der skulle være almennyttige boliger i området, men i lokalplanen havde man givet mere plads til parcelhuse, fordi andelsboligforeningen ikke havde ønsket at bygge i østbyen på det tidspunkt, lokalplanen blev vedtaget.

20 år efter at boligløse måtte indkvarteres på Hotel Phønix, havde en kombination af social boliglovgivning, lokalt initiativ og lav rente skaffet Thy både tilstrækkelige og tidssvarende boliger.

Velfærds kommunen

Thisted Sygekasse havde til huse i Jernbanegade ved siden af Thisted Dagblad. Mange ældre vil huske det lille ekspeditionslokale med den lange skranke - i erindringen er den i hvert fald lang - og bag den som oftest forretningsfører Egon Ibsen og i mange år Elna Bohn. Man mødte pligtskyldigt op til tiden, for det sidste, unge blev manet til eftertanke med, når de rejste hjemmefra var: „Husk nu at betale din sygekasse til tiden!“ Det sad ligesom i rygmarven. Uden gyldig sygekassekvittering i bagagen var man ilde faren her i livet. For nogen havde det dengang karakter af at være noget af det værste, der kunne ske.

Lige bortset fra måske graviditet i utide.

31. marts 1973 var den sidste dag for Thisted Sygekasse. Med april overgik sygesikringen til Thisted Kommune. ”Nogle kunne måske få den skumle tanke, at det ikke var nødvendigt at betale kontingent for dette sidste kvartal, men for disse kan oplyses, at såfremt pengene ikke er betalt rettidigt, vil der foruden en ekstraregning på 30 kr. blive aflagt besøg af pantefogeden”, skrev avisen. Så vidste man dét!

Thisted Sygekasse stod med en formue på to mio. kr., der overgik til den såkaldte helsefond, hvor samtlige sygekasseformuer i hele landet skulle anvendes til fremtidige sociale formål som f. eks. opførelse af plejehjem.

Forretningsfører Egon Ibsen havde været ansat i 23 år. Personalet bestod desuden af Jonna Gregersen, Per Møller Nielsen, Mogens Mogensen Eriksen og Niels Yde. De blev alle beskæftiget ved kommunens administration.

Der var 21.000 medlemmer i sygekassen. Ved kommunesammenlægningen i 1970 blev antallet af sygekasser nedsat fra 1004 til 275, så der kun var én sygekasse i hver kommune. Det var et led i den største reform af det sociale system siden K.K. Steinckes socialreform i 1933.

”Præsentation af liste med resteranter vedr. den pr.1.april 1973 afviklede sygekasse”. Står der i noterne til pressefotograf Tage Jensens billede fra den kommunale administrationsbygning på Nytorv. Eller med andre ord: Det var ikke alle thistedboer, der havde betalt deres sygekasse til tiden – som de ellers mange gange havde fået besked på.

Det var et betydeligt arbejde, der med dagpengeordningen og sygesikringen blev lagt over på Thisted Kommunes endnu spinkle administration.

Slut med at huske kontingentet – ”forsikringsprincippet”, som det hed i teorien. Alle borgere modtog i stedet et gult sygesikringskort, der erstattede de gamle kontingentkvitteringer.

Man passerede med denne reform en milepæl på vej ind i 1970ernes store énstrengede socialreform, funderet på det hellige almindelige retsprincip. Det gamle socialkontor, hvor lugten af 1930ernes fattigdom endnu hang i gardinerne, og hvor man fortrede en passende ydmyghed af ”klienterne”, blev erstattet af det store ”sociale supermarked”. Den kommunale socialforvaltning blev stedet, hvor man mødte op og fortrede sin ret, hvad enten det drejede sig om pasning af børn, pensioner og pleje af de gamle, der ikke længere var gamle, men kun ”ældre”. Eller hvis familien blev ramt af det, der nu hed ”en social begivenhed”. Og den slags ”sociale begivenheder” blev der mange af, da det traditionelle kønsrollemønster kom i opbrud, og især da arbejdsløsheden kom væltende fra den kolde og mørke vinter 1973/74.

Socialreformens fædre og mødre havde tænkt det hele strømlinet og funktionelt – helt i 1960ernes ånd. Sygesikringslov fra 1971. Dagpengelov og ankestyrelse fra 1972. Og så bistandsloven, der lidt forsinket trådte i kraft i 1976. En ordentlig mundfuld for den nye storkommunale administration. Ikke mindst mødet med den langvarige økonomiske krise gjorde virkeligheden langt mere indviklet, end socialreformatorerne havde tænkt. Lovjunglen voksede lavineagtigt for at afbøde uretfærdighed ét sted og misbrug ét andet. Socialcentrets sagsbehandlere sad i varme stole.

Den kommunale socialforvaltning kom i perioden efter 1970 til at administrere en meget omfattende aktivitet med børn og ældre som ”sværvægterne”. Sammen med den nye industri blev de sociale institutioner storforbrugere af - især kvindelig - arbejdskraft og bidrog dermed væsentlig til, at kvinderne skiftede husmorrollen ud med lønarbejde. I 2001 var der ansat, hvad der svarede til 1112 fuldtidsbeskæftigede i det kommunale social- og sundhedsvæsen. Det var dermed uden sammenligning egnens største virksomhed.

Og over dem svævede de kommunale politikere, dels dem i socialudvalget, dels dem, der bare skulle markere sig, når et valg var i farvandet. Skatteborgerne krævede besparelser, selv om en stor del af omsætningen i det sociale supermarked var lovbundet. Det var svært for vælgerne at gennemskue det hele, men politikerne havde blikket stift rettet mod refusionsordninger - og hvad kommunen var bedst tjent med.

Retsprincippet fik i 1970erne stor folkelig gennemslagskraft. Slut med ydmyghed, skam og hatten i svedige hænder. Man var ikke længere klient, men retmæssig bruger af det sociale system, som man havde postet mange penge i som skatteyder. Også middelklassen lærte at shoppe i det sociale supermarked.

Som et udtryk for tidens holdning til de sociale ydelser var der i 1978, da bistandsloven var under indkøring, med udgangspunkt i fagbevægelsen stærke kræfter i gang for at etablere et ”socialt forbrugerråd” i Thisted. Hensigten var, som fællesorganisationens kasserer, Arne Langgaard, udtrykte det

”at få bistanstloven brugt bedre end i dag”. Byrådets flertal afviste imidlertid forslaget. Som talsmand for flertallet fandt borgmester Holger Visby (V) det urigtigt at ”sammenblende tingene så meget, at man knap kan finde ud af, hvem der bestemmer, og hvem der har ansvaret”.

Barndommen et kommunalt anliggende

Måske var det børns vilkår, der ændrede sig allermost i de sidste årtier af 1900-tallet.

I 1972 var der 30 vuggestuepladser og 200 børnehavepladser i Thisted Kommune. Det betød, at der var institutionsplads til knap fem pct. Naturligvis har der været forskellige private pasningsordninger, men den almindelige forventning var, at mødrene passede deres småbørn hjemme i familien, indtil de i syv års alderen var klar til folkeskolen. Allerede fem år efter - i 1977 - var det 16 pct. af børnene under to år og 23 pct. af de tre til seksårige, der blev passet i institution eller kommunal dagpleje.

Et spring, der helt svarer til kvindernes massive indtog på arbejdsmarkedet netop i disse år.

I 1990 var den såkaldte ”dækningsgrad” vokset til 43 pct. for de helt små og 50 pct. for børn over to år. Barndommen var i høj grad blevet et kommunalt anliggende, selv om Thy ikke kunne hamle op med de større bysamfund i den sydlige del af amtet, hvor dækningsgraden var 10 pct. højere. Ved årtusindskiftet var udviklingen ved at være ført igennem. Det var nu 85 pct. af børnene over to år, der blev passet af ”kommunen”. En voldsom forandring over et ret kort åremål med betydelige konsekvenser for familiemønstret, livet i boligmiljøerne og meget andet.

De mange nye kvindearbejdspladser i de første år af 1970erne skabte et akut behov for børnepasning. Det kneb faktisk med at skaffe kvinder nok til de nye industrier. En undersøgelse blandt Hellesens medarbejdere viste tydeligt, at manglen på pasningsmuligheder - sammen med transportproblemer - spillede en afgørende rolle. En nærliggende mulighed ville være at etablere en børneinstitution i industrikvarteret. Det blev også overvejet. Det blev imidlertid hurtigt klart, at kun få af de kvindelige arbejdere ville benytte en sådan mulighed. Kvinderne fortrak at udnytte familie- og nabolovværk i deres lokalområde i forbindelse med mere eller mindre ”sorte” løsninger. At tage børnene med til pasning i Thistedes industrikvarter havde man i hvert fald ikke lyst til.

Grethe Andersen, der i begyndelsen af 1970erne arbej-

Tidlig morgen for en lille mand på Kronborgvej. På vej ind til dagens dont i børnehaven. 1979.

Dagen går på raske fjed. Lejebos børnehave og vuggestue. 1970.

Inger Knudsen, leder af Dr. Louises Børnehave på Grønningen. 1975.

dede som hjemmehjælper, erindrer følgende - sikkert typiske - måde at løse pasningsproblemet på, når det drejede sig om lidt større børn: ”Jeg havde en god nabo, som gik hjemme. Den yngste, der var fem år, da jeg startede, var inde hos hende, mens jeg arbejdede. De to andre - den ene begyndte i skolen - klarede mere sig selv. Sådan var det jo dengang. Men der var også masser af andre børn i kvarteret og masser af mødre hjemme i lejlighederne, så man kiggede lidt efter hinandens børn”.

Den hævdevundne kultur omkring børnepasning ændrede sig ikke sådan fra dag til dag.

Det er måske også forklaringen på, at den kommunale dagpleje blev en meget populær pasningsform, ikke blot hos politikerne - den krævede ikke store investeringer - men også hos mange forældre.

I 1974 var der adskillige ledige pladser i Thisted's børnehaver, samtidig med at folk stod i kø for at få deres børn i den nyoprettede kommunale dagpleje. Den omfattede 90 børn, men 50 var på venteliste.

En forklaring kunne være, at dagplejen var billigere for forældrene end institutionerne. Og den kunne ofte findes i nærmiljøet, hvor vuggestuer og børnehaver fortrinsvis var et Thisted-fænomen. Det offentlige bygge- og anlægsstop gjorde det vanskeligt at opføre nye institutioner. I 1975 blev antallet af dagplejepladser yderligere udvidet med 50 til i alt 200. Samtidig indstillede socialudvalget til byrådet, at der blev opført en daginstitution i Tilsted med plads til 108 børn. Det blev imidlertid forkastet af et byrådsflertal, der hellere ville satse på dagplejen.

Den kommunale dagpleje fortsatte med at vokse. I 1985 var der nogenlunde balance mellem dagpleje og institutionspladser, ca. 550 af hver slags. Ventelisten slap man dog ikke af med. Den var oftest på godt 100 børn, fortrinsvis i den spæde alder.

Debatten om de lange ventelister og den kommunale forpligtelse til at sikre pasningsmuligheder blev specielt intens i de sidste år af 1980'erne. Der blev afholdt flere offentlige høringer, skrevet bunker af læserbreve og dannet komitéer. Dagplejen havde nået et omfang af 600 pladser, og det var vanskeligt at skaffe flere kvalificerede dagplejemødre. Og med omkring 15 års udsættelse af institutionsbyggeri var der skabt en næsten kaotisk situation.

Samling på tropperne i private omgivelser. 1980'erne.

„Thisted Sygehus siger nej til abort“

Indførelse af *fri abort* i 1973 lå i mange egne af landet som en del af forklaringen på det såkaldte "jordskredsvalg" og angrebet på de "gamle" partier i slutningen af året. Således i Thy. Forbudet mod billedpornografi var blevet ophævet 1969 - under en konservativ justitsminister - og loven om fri abort fire år senere fik for alvor kristne til at rejse sig. De havde allerede taget tilløb ved at danne et parti i 1971. Tiderne var i det hele taget - set fra dén kant - af lave. Da loven om fri abort blev vedtaget i folketinget, var det afslutningen på generationers debat om kvinders ret til frivilligt moderskab. Så sent som i 1956 havde man vedtaget en meget restriktiv svangerskabslov, hvor abort kun var lovlig, hvis morens liv var i fare, hvis der var arvelige sygdomme, eller hvis graviditeten var en følge af voldtægt eller incest.

Abortloven af 1970 var udtryk for en mere liberal holdning, men den overlod det fremdeles til andre at bestemme over den gravide kvinde. Selv om der var indbygget en social synsvinkel, var loven ikke i overensstemmelse med samtidens menneskesyn. Og det var baggrunden for, at der allerede i 1973 kom et lovforslag i folketinget om indførelse af fri abort.

I Thy var fronterne forinden blevet trukket op af en provst og kommunalpolitiker, Georg Langkjer, Hunstrup, og en praktiserende læge, C. J. Schwensen, Thisted.

"Jeg tror, at Jesus ville indskærpe den abortsøgende kvinde at føde sit barn og give det den opvækst, som hun magtede", fastslog provsten. "At abortere er ikke noget ligegyldigt, men en nødløsning og en ret, som kvinder bør bruge så sjældent som muligt", erklærede lægen.

Abortdebatten var stærkt følelsesladet. Det afspejledes også i selve lovtæksten, hvor sygehusenes personale kunne fritages for at medvirke til svangerskabsafbrydelse, hvis det stred mod deres etiske eller religiøse opfattelse. "Thisted Sygehus siger nej til abort", meddelte avisen i slutningen af året. Kvinderne i Thy måtte søge til andre sygehuse i amtet, hvis de ønskede abort. Nærmeste mu-

lighed var Nykøbing Sygehus. Lægerne på Thisted Sygehus nægtede at foretage indgreb på trods af, at den nye lov var trådt i kraft et par måneder tidligere. Men det er altså helt i overensstemmelse med lovtæksten, at overkirurg C. J. Carlsen sagde nej til at foretage det indgreb, som en kvinde nu på legal vis havde ret til at få foretaget. Men hun måtte søge til andre sygehuse for at udnytte lovens muligheder. Samtlige læger på Thisted Sygehus bakkede C. J. Carlsen op.

Få måneder efter abortloven trådte i kraft, steg antallet af legale aborter landet over med omkring 35 pct. Det var ventet - eller frygtet - at loven ville betyde en fordobling. Ifølge månedlige rapporter fra landets specialafdelinger så stigningen altså ikke ud til at være blevet så drastisk.

Mødrehjælpen i Thisted fik i 1972 omkring 100 henvendelser årligt om abort efter den gamle lov. De kom fra et område, der stort set dækkede det tidligere Thisted Amt (Thy og Mors). 95 af ansøgerne blev indstillet til at få svangerskabet afbrudt. Efter abortloven fra 1970 skulle kvinden bl. a. være fyldt 38 år inden udløbet af 12. uge og have født mindst fire børn, som boede hjemme og var under 18 år for at have ret til legal abort. Det var dette forsøg på den nævnte sociale synsvinkel, der imidlertid ikke var i overensstemmelse med menneskesynet i 1970'erne og udviklingen i det hele taget i samfundet, hvor mange normer og traditioner var under kraftigt pres - bl. a. også fra det såkaldte "ungdomsoprør". Thisted Sygehus var det fjerde sted i landet, hvor lægerne sagde nej til at foretage abortindgrebet.

I 1976 bliver det så muligt for kvinder at få foretaget abort på sygehuset i Thisted. Efter oprettelsen af gynækologisk-obstetrisk afdeling i Thisted var det ikke mere nødvendigt at tage til Mors. "Egentlig vil jeg hellere tale om de øvrige positive virkninger, denne afdeling får for egnen", sagde overlæge Svend Vestergaard, der ledede den nye afdeling. "Men vi vil naturligvis også foretage abortindgreb". Han regnede med, at afdelingen ville få ca. 300 abortsøgende om året, det ville sige én, højest to om dagen.

Læge C. J. Schwensen argumenterede for kvinders ret til fri abort. Overlæge C. J. Carlsen var mere for kammarmusik og det raske sejlsportsliv end for abortindgreb. 1974/1977.

En ny forældregeneration møder op

Ved adskillige lejligheder mødte protesterende forældre frem i byrådssalen, når ventelisterne var til debat.

Forældrenes evne til at organisere en samlet protest, når ventelisterne blev for lange, var et godt eksempel på, at en ny generation ikke ville acceptere et lavere serviceniveau, end den selv definerede. Forældrebevægelsen var en ægte græsrodsbevægelse, der fandt sit udspring på forældremøder i daginstitutionerne. Den dukkede op samtidig med debatten om ”arbejdsløshedens bekæmpelse gennem erhvervsfremme”. Og for første gang i Thy blev der knyttet en rød tråd mellem behovet for at fremme både børnenes og erhvervslivets vilkår.

Efterhånden som der kunne konstateres stigende fødselstal, ændrede byrådet kurs og tog fat på en egentlig udbygning af institutionstilbuddet. Der blev bygget nye integrerede vuggestuer/børnehaver i Snedsted og Nors. Desuden blev der indrettet en ”nødbørnehave” i Tilsted, og fritidshjemmet ved Østre Skole blev omdannet til en integreret børneinstitution med plads til 40 børn. Oven i dette kom den helt nye skolefritidsordning, der i 1988 blev etableret ved alle kommunens skoler. Alt i alt et betydeligt spring fremad, men langt fra nok til at eliminere ventelisterne. I vinteren 1988 var der 58 børn, der akut manglede pasningsmulighed.

I 1990 gennemførte byrådets borgerlige flertal et budgetforlig, der indebar omfattende besparelser, også på børnepasningens område. Der blev skåret 90 dagplejepladser væk. Dermed var der - med det stigende børnetal - skabt grobund for et nyt alvorligt ventelisteproblem.

Løsningen kom i form af et langt sejt træk op gennem 1990'erne, hvor der blev bygget seks nye børneinstitutioner i bysamfund uden for Thisted (Sjöring, Hillerslev, Sønderhå, Snedsted, Vorupør, Østerild). Samtidig blev et antal børnehavepladser nedlagt i ”sølvbryllupskvartererne” i Thisted, og den kommunale dagpleje blev reduceret.

31. august 1988. Møde i Dr. Louises Børnehave mellem politikere og forældre om ventelister. Foto: Jørgen Ploug.

Politikerne blev presset til handling af de voksende fødselstal i første del af 1990erne, og samtidig pustet i nakken af de landspolitiske løfter om ”pasningsgaranti”. Men der var også tale om en kommunalpolitisk erkendelse af, at et tilstrækkeligt og kvalitetspræget tilbud til kommunens yngste årgange - og deres forældre - var en anerkendt og nødvendig hylde i det sociale supermarked. En ældre generations syn på børnepasning og -opdragelse - som primært et familieanliggende var nu definitivt blevet historie.

Indtil midten af 1980erne var vuggestuer og børnehaver et udpræget Thisted-fænomen.

Men efterhånden måtte kommunalpolitikerne erkende, at den traditionelle grænse mellem land og by var en fiktion. Familiemønstre og dermed institutionsbehov var nogenlunde ens overalt i kommunen. Som en ikke uvæsentlig sidegevinst var de nye institutioner et godt middel til at styrke livskvaliteten i de små bysamfund og dermed gøre dem attraktive for unge familier.

De stærke protester i forbindelse med skolelukningerne var ikke gået upåagtet hen.

”Længst muligt i egen bolig”

”En fantastisk og uudværlig støtte”.

Sådan lød det fra Betty og Erling Kloster, da de i 1978 blev bedt om at vurdere deres hjemmehjælp. De boede på et lille husmandssted i Kjelstrup. De var begge handicappede og havde nu fået hjemmehjælp fra kommunen.

Oprindeligt var Betty meget imod, ”at en fremmed kone sådan skulle trænge ind i mit hjem og overtage mit arbejde”. Men den opfattelse havde hun revideret. Hjemmehjælperen, Else Marie Hulstrøm fra Hillerslev, tog sig af det hårde rengøringsarbejde. Men der blev også tid til en tår kaffe og en snak, og det var ikke mindre betydningsfuldt for ægteparret i Kjelstrup.

Else Marie Hulstrøm havde været hjemmehjælper i tre år. Hun besøgte på sin cykel fem forskellige familier i distriktet. Trods den lave løn - timelønnen var 32,59 kr. - opfattede hun det som et vigtigt og ansvarsfuldt job. Ud over rengøringen var det også hjælp til løsning af mangfoldige problemer og deltagelse i samtaler om livets store spørgsmål. Mest belastende var arbejdet ifølge Else Marie Hulstrøm, når hun stod med en klient, der var syg, men ikke syg nok til at blive indlagt på sygehus, og som der heller ikke var plads til på et plejehjem.

Hjemmehjælperen var vokset ud af 1950ernes ”husmor-afløser“, og først med socialreformen i 1973 blev der stillet krav om en form for uddannelse. Faget hvilede på de husmordyder, som man forventede, at alle, der søgte jobbet, var i besiddelse af. Else Marie Hulstrøm fik sin første uddannelse i form af et fire ugers kursus i 1978. Det handlede om elementær sygepleje og sociallovgivning.

Johannes Dahl Nielsen, Oscar Andersens Vej 104. Tidligere telefonmontør og med kasketten fra dengang i behold. 1986.

*Hjemmehjælpen skal ud – i sne og i slud! Martha Jensen på Bal-
lerumvej i Kåstrup. 1982.*

Grethe Andersen, der begyndte som hjemmehjælper i 1971, erindrer arbejdsforholdene i 1970'erne som langt friere, end de senere blev: ”Der var masser af tid hos den enkelte bruger. Det var ikke ualmindeligt, at der blev tildelt fire hjemmehjælpstimer to gange om ugen. Der var tid til at snakke, og det var måske derfor, hjemmehjælperne havde det omdømme, at de ikke bestilte andet end at drikke kaffe”.

I slutningen af 1970'erne modtog omkring 900 hjem i kommunen besøg af en hjemmehjælper. I alt var der ansat 240 kommunale hjemmehjælpere - de allerfleste på deltidsbasis. Dermed kom Thisted Kommune til - sammen med de nye industrier - at yde et væsentligt bidrag til kvindernes indtog på arbejdsmarkedet. Drivkraften i udviklingen var den opfattelse, som stort set alle tilsluttede sig, at det var bedst for de gamle at forblive længst muligt i eget hjem. At blive gammel var ikke længere at blive umyndiggjort.

Tværtimod.

Det var en glidende overgang, hvor pensionisternes ”selvaktivitet” var et mål i sig selv. Derfor passede komparativen ”ældre” bedre. Det blev nærmest lidt ufint at tale om ”*de gamle*”.

En medvirkende årsag var også det ændrede familiemønster.

Husmødrene, der tidligere havde tid til at smutte ind forbi hos forældre eller svigerforældre, var nu på arbejdsmarkedet. Samtidig havde mange pensionister ikke længere de voksne børn inden for rækkevidde. De var flyttet til andre egne.

Bestræbelserne på at fastholde pensionisterne i deres egne boliger var ikke kun et spørgsmål om hjemmepleje. Der var omsorgscenter på Islandsvej, og på Højtoftecentret blev der oprettet et dagcenter med beskæftigelsesterapeuter. Og så var der ikke mindst den kommunale madservice-ordning, der blev udbygget fra midten af 1970'erne. I 1979 fik 186 husstande leveret mad fra plejehjemmenes køkkener.

Sådan set var Thisted Kommune godt hjulpet, hvad angik kapaciteten på alderdoms- og plejehjem. Da sognekommunerne sang på sidste vers, havde de lagt vægt på at sikre sognets gamle et trygt otium. Ved overgangen til stor-kommunen kunne politikerne i det nedsatte overgangs-socialudvalg konstatere, at standarden på adskillige alderdomshjem i sognene faktisk var højere end på købstadens. Den såkaldte "dækningsgrad", dvs. forholdet mellem antallet af plejehjemspladser og antallet af borgere over 67 år, var da også mellem 13 pct. og 16 pct. i landområderne, mens den i byen kun var knap 10 pct. Det samlede antal plejehjemspladser holdt sig over en lang årrække stabilt på 453 pladser, svarende til 11 pct. af de ældre over 67 år. I årene fra 1987 blev kapaciteten nedtrappet til 391. I den forbindelse blev Aldershvile i Hundborg og Hillerslev Plejehjem lukket.

Princippet om "*længst muligt i egen bolig*" blev i de årlige socialplaner, byrådet vedtog, omtalt som "plejehjemsforebyggende foranstaltninger".

De fik betydelige konsekvenser for driften af institutionerne, der meget betegnende droppede betegnelsen *alderdomshjem* og blev til *plejehjem*. Og siden til *ældrecentre*. Det blev i stigende grad de mest plejekrævende ældre, der fik ophold på plejehjemmene. I 1978 lod socialudvalget en ekspertgruppe kulegrave forholdene på plejehjemmene. Konklusionen var, at bemandingen var utilstrækkelig. Som følge af undersøgelsen afsatte byrådet en mio. kr. til ansættelse af flere medarbejdere.

Desuden blev der i løbet af 1980'erne sat ind med øget efteruddannelse af personalet og ansat flere sygeplejersker og sygehjælpere. Dertil kom i begyndelsen af 1990'erne den nye uddannelse af social- og sundhedsassistenter.

Efter flere års forberedende planlægning blev der i 1989 gennemført en helt ny organisation af ældreplejen. Plejehjemmene blev omdannet til omsorgscentre, der fik ansvaret for hele ældreplejen i det pågældende distrikt.

Pensionistmad gøres klar til udbringning. Kristianslyst 1972.

Dagen går sin vante gang på alderdomshjemmet i Hillerslev - og andet sted diskuterer byrådets socialudvalg med Kaj Kristensen (V) i spidsen hjemmets fremtid med andre beboere i Hillerslev. 1986.

Niels var bare den helt rigtige

Dorthea Christensen og Niels Jensen, begge med bopæl på plejehjemmet Vestergården i Sundby, blev i efteråret 1977 viet i Stagstrup Kirke. Og det var sandelig en begivenhed, der gav genlyd landet over. Jamen, havde man hørt magen? De var henholdsvis 71 og 74 år, men mente altså ikke, at det var for sent at indgå ægteskab. Slet ikke! Og andre burde følge trop. Livet var ikke forbi, når man flyttede på plejehjem. Hendes morgengave var et guldkors i halskæde. Dorthea Christensen havde ikke været gift før. Niels Jensen enkemand i 21 år. Hans fem børn var lykkelige over farens beslutning. "Niels er bare den helt rigtige mand, og man bliver jo aldrig for gammel til at gifte sig. Men vi må nok vente med at føre egen husholdning, indtil de planlagte pensionistboliger er færdigbygget i 1981", sagde bruden. Niels Jensen boede på plejehjemmets anden sal. Dorthea Christensen på etagen under. Og nu ville de benytte hans værelse som opholdsstue og hendes som sovegemak. På plejehjemmet havde de øvrige beboere i øvrigt lagt ris i brudesengen. Uden for kirken var der blevet kastet ris efter parret. Selv om det måske var et lidt utraditionelt bryllup, skal traditioner holdes i hævd. Det manglede bare!

Dette enstrengede system skulle både sikre et mere fleksibelt tilbud til de ældre og en mere smidig - og effektiv - organisation af arbejdskraften.

Behovet for budgetstyring og besparelse skinnede tydeligt igennem, samtidig med at man i den politiske målsætning talte om "at give de ældre mulighed for at bevare og styrke egen sundhed, selvspekt, selvansvarlighed og dermed livskvalitet".

Socialudvalgets formand, Kaj Kristensen (V), erklærede, at der havde været alt for stor fokus på, hvad de ældre *ikke* kunne. Der var tale om „overbeskyttelse“.

Politikerne indså allerede i midten af 1970'erne, at et bredt udbud af beskyttede boliger og andre former for ældreboliger var en nødvendig forudsætning for at realisere den plejehjemsforebyggende politik. I 1977 opførte Thisted Andelsboligforening den første etape af et større antal beskyttede boliger nord for Nørreallé, men ikke langt fra Kristianslyst. Senere fulgte lignende projekter i andre dele af kommunen. I 1985 var antallet af beskyttede boliger og pensionistboliger på 150. Dertil kom knap 100 lejligheder i det almennyttige boligbyggeri, hvor kommunen havde visitationsret, specielt for ældre. Ved årtusindskiftet disponerede Thisted Kommune over 372 ældreboliger.

Ældretid og nye tider

Moderniseringerne af de gamle alderdoms- og plejehjem, der er blevet omdannet til tidssvarende ældrecentre med helt nye opgaver i de enkelte lokalsamfund, er en af de større opgaver, som Thisted Byråd har løftet i storkommunen.

Ta' nu som eksempel Kristianslyst ved Nørreallé i Thisted, hvor et næsten helt nyt ældrecenter så dagens lys i 1999. Ovenpå fundamentet af det gamle Kristianslyst fra 1917 er det nye ældrecenter under ledelse af Åse Josefsen blevet rejst som et udtryk for en anden opfattelse af ældres behov end dengang i begyndelsen af forrige århundrede, da der blev indrettet et "midlertidigt" alderdomshjem på en mark uden for byen. Kristianslyst anno 1917 var en regelbundet lille verden befolket af velmenende diakonisser og gamle mennesker, der modtog opholdet på alderdomshjemmet som en almisse af det samfund, de havde været med til at skabe. Byen og nye tider nåede ud til Kristianslyst.

"Ældrecentret skal ved åbne rammer og aktiviteter styrke og bevare borgernes netværk" - står der i målsætningen for institutionen. Denne holdning er et af resultaterne af den debat om ældres vilkår, der har fundet sted siden slutningen af 1980'erne. Og det nye Kristianslyst var i 1999 det sidste

eksempel på, hvordan tidligere tiders lukkede alderdoms- og plejehjem var blevet omformet til en levende del af det lokale samfund. Et miljø med plads til fællesskab og privatliv i forening.

Det var i 1969, Jens og Edel Kjær med familie flyttede ind på Kristianslyst, og diakonissernes del af Kristianslyst's historie ophørte. Da byrådet ønskede, at bestyreren skulle bo på eller nær hjemmet, blev der opført en bestyrerbolig. Helt frem til 1971 skulle ugift personale i øvrigt bo på Kristianslyst. De fik anvist værelser oppe i hovedbygningens tredje etage - helt oppe under taget. Men altså ikke længere væk, end at man altid kunne få fat på dem.

Men trods tilbygninger og mindre moderniseringer var Kristianslyst gennem 1970erne utidssvarende. Udbygning og større moderniseringer fulgte i 1977 og 1978, siden i midten af 1980erne, da der samtidig på den anden side af Nørreallé blev opført en række kollektivboliger, som passes af Kristianslyst's personale. Og i 1997 blev grundstenen så lagt til det ældrecenter, der kunne indvies to år senere. Indflytning i første etape af det nybyggede Kristianslyst havde dog fundet sted allerede i sommeren 1998.

Det var en tidligere proprietærgård, Thisted Købstad havde købt i 1917 til indretning af det "midlertidige" alderdomshjem, og beslutningen blev truffet efter lange drøftelser i byrådet. De var et udtryk for en ny socialpolitisk holdning, der brød igennem i disse år. Det gamle stuehus fra 1788 var i brug indtil 1976, da det blev revet ned for at give plads for den nye fløj, der stod færdig året efter. Der havde været et stort ønske om at bevare bygningen, men det lykkedes ikke at lave en plan, hvori den gamle bygning kunne indgå.

Arkitekt Jens Fogeds hovedbygning - udvendigt et flot bygningsværk - blev opført i midten af 1920erne, og da de nye planer for Kristianslyst tog

Hyggestund på ældrecentret i Nors. 1990'erne. Foto: Villy Yde Kjærgaard. På det andet billede er vi til sammenkomst på Søskranten i Sjørring i begyndelsen af 1980'erne.

Jens Kjær, bestyrer på Kristianslyst, sammen med to "praktikanter", to unge amerikanere, sommeren 1978. Bagest den flotte hovedbygning, der blev nedrevet i forbindelse med opførelsen af det nye Kristianslyst i slutningen af 1990'erne.

Den hvide bygning på Kristianslyst - skal den rives ned eller moderniseres? Diskussionen går i 1975.

Sygeplejeelever fra Thisted Sygehus i Luciaoptog på Kristianslyst 1970.

form i 1990erne, var der også mange røster fremme om at bevare bygningen gennem en ombygning. Den var dog så nedslidt indvendigt, at en renovering til nutidskrav ville blive for dyr i forhold til, hvad nye og tidssvarende bygninger ville koste. Så den måtte lade livet.

Det vil sige - fuldstændigt til lossepladsen var den nu ikke. Granitsøjlerne fra det karakteristiske indgangsparti fik nyt liv og helt livgivende symbolsk som vandkunst i Kristianslysts haveanlæg.

Flødeskumsfront og flygtningehjem

Dragsbæk - og Dragsbæk-lejren - er et vidt begreb.

I dag beredskabscenter og ældrecenter. I 1920erne og 1930erne var området neden for skrænterne et yndet udflugts- og badested for alle thistedboere.

Så kom krigen og den tyske besættelse. Tyskerne beslaglagde stedet til vandflyvebase. Af de mange bygninger, der skød op, er der kun et par tilbage – således en tidligere officersbygning. Det er dén, der i dag med forskellige ombygninger er blevet til Hotel Limfjorden.

”Seefliegerhorst Thisted” skrev sig ind i den lokale besættelsestidshistorie som det sted, mange thistedboere i de fem krigsåre blev kørt til for at blive afhørt, ofte ved anvendelse af hårdhændede midler, og siden i arrest, før turen gik videre mod ukendt mål andre steder - enkelte havnede i kz-lejr og til en uvis skæbne.

Skæbne ved skæbne har også efter krigen boet i stuerne på først Socialministeriets Alderdomshjem og siden Dragsbæk-hjemmet, der bliver til Dragsbæk-centret.

Stedet - og hele Dragsbæk-lejren - er i sig selv symbol på livets omskiftelighed. Nogle af

Alderdomshjemmet i Dragsbæk i 1979. Møbelhandler Aksel Hvass er kommet forbi som repræsentant for en Thisted-forening med en gave (højtalere) til hjemmets beboere. 1979.

barakbygningerne blev opført i 1941 af tyskerne som lazaret for tyske krigs-flyvere, der her fik behandling og rekreation og oven i købet kunne have deres pårørende boende på ferie. For dem var Thisted *Flødeskumsfront Danmark* - intet mindre.

Efter krigen var lejren hospital for tyske flygtninge. I 1947 blev det hjem for baltiske tuberkuløse flygtninge og så i 1951 alderdomshjem for en gruppe statsløse russere, der var strandet i Hong-Kong.

Hjemmets leder indtil 1977 var den tidligere modstandmand Alfred Jørgensen, der sammen med sin kone, Grethe, forstod at skabe trygge rammer for beboerne. Hele tiden havde man fra dansk side bestræbt sig for at skabe et virkeligt hjem for alle, der under uheldige omstændigheder var langt borte fra deres hjemlande. Da flygtningestrømmene begyndte at tage af, lykkedes det at forbedre forholdene, så hver beboer fik eget værelse. Sådan var situationen ved Socialministeriets Alderdomshjems 25 års jubilæum i 1972, hvor der efter en aftale mellem socialministeriet og Thisted Kommune også var åbnet for danske beboere.

I 1977 blev Socialministeriets Alderdomshjem til Dragsbæk-hjemmet. Thisted Kommune overtog hjemmet, der blev et plejehjem som kommunens øvrige.

I 1983 begyndte opførelsen af det nye Dragsbæk-hjem, vi kender i dag som Dragsbæk-centret. Og i 2001 blev det sidste af det gamle alderdomshjem revet ned for at give plads til nyt.

Socialdemokratiets Alderdomshjem under forvandling til det nye Dragsbæk-hjem. 1983.

Da de ældre fik gnisten - og "Gnisten"

1970ernes demokratisering og nedbrydning af gammel autoritetstro gik ikke upåagtet hen over ældreområdet. De ældre blev aktive med- og modspillere til politikere og forvaltning. En ny folkelig bevægelse voksede frem i løbet af 1980erne hjulpet på vej af "aldresagen" og det voksende tilskud af "ungdommelige" efterlønsmodtagere med initiativ og virkelyst i behold.

Den voksende ældrebevægelse blev også registreret af politikerne.

I Thisted Kommune lod socialudvalget et konsulentfirma stille spørgsmålet til alle borgere, der var fyldt 60 år: "Hvad ønsker du dig særligt af det offentlige, når du bliver ældre og gammel?"

Interessen for at svare på dette spørgsmål kom bag på alle. Mere end 600 deltog i den følgende debat, og der kom mange relevante ønsker frem knyttet til: Kollektiv trafik, lægehjælp, hjemmepleje og meget andet. Også kommunikationen med myndighederne blev opfattet som et problem.

Som opfølgning på debatten tog socialudvalget initiativ til oprettelse af ældrekomiteer ved hvert af de 11 ældrecentre. Og som en fællesnævner for disse komiteer dannede de valgte formænd i 1988 et ældreråd for hele kommunen. Dermed fik brugerne af den kommunale ældreservice et talerør - og politikerne og forvaltningen en sparringspartner og vagthund.

Mange af ældrekomiteerne kom til at fungere godt med både sociale og selskabelige opgaver. Det kneb mere med at synliggøre og profilere ældrerådet, så det også fik reel indflydelse.

Det lykkedes dog i stigende grad i løbet af 1990'erne.

Som et vigtigt bidrag til denne proces fik ældrerådet i 1990 sit eget presseorgan i form af "Gnisten", der blev udsendt nogle gange om året og finansieret af kommunen. Desuden tog ældrerådet initiativ til flere debatmøder,

Hjælp til selvhjælp

"Ud af ensomheden" var temaet for en sundhedsuge, som forebyggelsesrådet i Thisted Kommune tog initiativ til i 1988. Den røde tråd i arrangementerne var, at kontakt mellem mennesker var et vigtigt grundlag for et sundt liv. Et foredrag ved Lisbeth Bonde Petersen handlede om dannelse af "selvhjælpsgrupper".

Det satte en lokal proces i gang, idet Anne Diemer, Hundborg, tog initiativ til at oprette en arbejdsgruppe, der sigtede mod at starte selvhjælpsgrupper i Thy og på Mors. Alvorlig sygdom, dødsfald og skilsmisse var nogle af de emner, der viste sig at være et stort behov for at danne grupper omkring.

Der blev søgt penge fra Viborg Amt og socialministeriet. Der blev åbnet en butik og snart også en central for frivillige, der stillede sig til rådighed for mennesker, som havde brug for kontakt. Arbejdet tog et betydeligt omfang og blev i begyndelsen af 1990'erne udbredt til andre dele af amtet.

Selvhjælpsgrupperne var små lyttende og samtalende arbejdsfællesskaber. Det var ikke behandling i den professionelle forstand, men ligestillede støtte til hinanden. Det viste sig at være en værdifuld metode, hvor den styrkede selvtilid gav sig udslag i forbedret psykisk og fysisk velvære.

I lighed med ældrerådene fik selvhjælpsgrupperne en lovgivning i form af en tilføjelse til serviceloven, der forpligtede amter og kommuner til at støtte det frivillige sociale arbejde. Samtidig blev der stillet en statspulje til rådighed, der i 2001 beløb sig til mere end 100 mio. kr. Som opfølgning på denne lovgivning blev der i mange kommuner, herunder Thisted, dannet et frivillighedsråd og oprettet et frivilligheds-hus.

I Thisted var samarbejdet med kommunen allerede i gang,

Initiativudvalget bag sundhedsugen ved udstilling på Thisted Rådhus. Til venstre embedslæge Knud Brinkløv Jensen. Nr. 2 fra højre er Anne Diemer.

før den nye lov blev gennemført, og der har udviklet sig et målrettet samarbejde og en konstruktiv dialog mellem den sociale forvaltning og netværket af frivillige foreninger, herunder selvhjælpsgrupperne.

Mangfoldigheden i det frivillige sociale arbejde, der bl.a. omfatter ældreorganisationer, etniske minoriteter, kristelige foreninger og meget andet, kommer bl.a. til udtryk i det årlige frivillighedsmarked på Store Torv.

Velfærdscommunen var ikke kun et professionelt anliggende. I løbet af 1990'erne var der en stigende erkendelse af, at den aktive deltagelse og den medmenneskelige omsorg var en uundværlig del af den samlede indsats.

bl. a. en ældrehøring i Teaterbygningen, hvor der troppede næsten 1000 mennesker op. Det bidrog til at øge politikernes respekt for rådet.

Bl.a. inspireret af det pionerarbejde, der var udført i Thisted Kommune siden 1988, tog socialminister Karen Jespersen (S) i 1998 initiativ til at gennemføre en lov, der forpligtede kommunerne til at oprette ældreråd og gav dem formel høringsret. I Thisted betød den nye lov, at man overgik til direkte valg af ældrerådets medlemmer, men gennem listeopstilling valgte man at bibeholde tilknytningen til de enkelte centre. Derved sikrede man sig fortsat en repræsentation, der dækkede alle dele af den vidtstrakte kommune.

Ved det første valg var der kun en valgdeltagelse på 25 pct. Ved det følgende valg i 2001 blev det muligt at stemme pr. brev. Det fik valgdeltagelsen til at stige til 45 pct.

Ældrerådet var nu en "lovliggjort" og anerkendt partner i tilrettelæggelsen af den kommunale ældrepolitik, bl.a. i forbindelse med de årlige besparelsesrunder og de ret omfattende moderniseringer af ældrecentre i sidste del af 1990erne.

Et område med store forandringer

Thisted Kommunes socialpolitik inden for specialområdet – her tænkes på indsatsen for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicaps og svære sindslidelser – har gennemgået forandringer og en stor udvikling i perioden fra 1970erne og til i dag.

For at forstå denne udvikling er det nødvendigt at se sammenhængen med lovgivningen på området og den samfundsmæssige udvikling.

Mens 1960erne var præget af højkonjunktur, næsten fuld beskæftigelse og en stor stigning i det offentlige forbrug, blev 1970erne præget af økonomisk krise med voksende arbejdsløshed. Den længe tiltrængte socialreform, som blev udformet og planlagt i 1960erne, var udformet til at virke under højkonjunktur, men kom i stedet til at fungere under krise og arbejdsløshed.

Bistandsloven - vel nok den væsentligste del af socialreformen og gennemført i 1976 - byggede på, at den offentlige ydelse skulle gives som en helhedsorienteret, individuelt tilrettelagt og skønsbaseret indsats. Hvor den gamle forsorgslov i højere grad sagde *skal*, sagde bistandsloven *kan*. Dette gav store muligheder for at yde en fleksibel og relevant indsats – hvis ikke det var fordi, kommunernes ressourcer nødvendigvis måtte koncentreres omkring en mildning af virkningerne af den voksende arbejdsløshed og økonomiske krise.

Den sidste del af socialreformens gennemførelse kom i 1980, da særfor sorgen blev udlagt fra staten til kommunerne og amterne. Formålet var en større integrering af personer med vidtgående handicaps i samfundet – og sikre den handicappede en tilværelse "så nær det normale" som muligt. Samtidig ønskedes en afinstitutionisering – d.v.s. en udflytning fra åndssvageforsorgens store centralinstitutioner til boformer i nærmiljøet.

Thisted Kommune var hurtigt ude af starthullerne, og allerede i 1982 var det første egentlige bofællesskab klar til indflytning. Her skulle bo tre mid-

Samba. Gøglerstævne. Fysisk og psykisk handicappede fra Thy, Mors og Vester Han Herred samlet. 1987.

aldrende udviklingshæmmede personer, som alle havde boet på åndssvageanstalten i Vodskov i mange år. Personalet frarådede det - mente det var for risikabelt - men såvel administrativt som politisk blev der lagt stort engagement i projektet, som foruden de gode intentioner naturligvis blev hjulpet godt på vej af, at det var en væsentlig billigere løsning for kommunen.

Projektet lykkedes.

Det første bofællesskab blev en succes. Og med en skråsikker tro på, at kommunen kunne etablere *bomiljøer* i lokalområdet med væsentlig større trivselsmuligheder end på de store centralinstitutioner – og til en billigere penge – begyndte nu den udvikling, der har kendetegnet området siden.

I dag har Thisted Kommune 11 støttetilbud fordelt rundt om i kommunen.

På området vedrørende personer med vidtgående fysiske og psykiske handicaps havde kommunen i 2002 fem bofællesskaber, hvoraf det ene har døgndækning, og hvor beboerne kan bo også som gamle og plejekrævende. Desuden et center som støtter ca. 25 personer, der magter at bo i egen bolig, når bare de får den rette støtte.

Det næste bofællesskab inden for området er under planlægning – til forventet start i 2005.

Thisted Kommunes udbud af tilbud til svært sindslidende har ligeledes været i stor vækst. Denne udvikling begyndte imidlertid noget senere - først efter nedlæggelse af psykiatriske sengepladser og en udflytning af psykiatrien i form af distriktspsykiatri. De fleste af kommunens socialpsykiatriske tilbud er kommet inden for de sidste fem år.

2002 havde Thisted Kommune to bofællesskaber - det ene med døgndækning. Støttecenter, støttekorps, støtte-kontaktpersonordning og - som det sidste nye - en nat-telefon for personer, for hvem natten kan være "ubærlig", og som kan finde lindring i at få en snak. Også dette område er i udvikling, og nye tilbud vil følge til i det kommende år.

Og hvorfor er det så lykkedes at skabe en sådan udvikling, når så mange

Svær at overse

Kan du forestille dig, at Thisted Sygehus ikke længere eksisterer – som sygehus? Nej, vel! Det har altid ligget dér, bygningskomplekset som det udviklede sig gennem hele det 20. århundrede. Bygningerne rejste sig og dominerede i begyndelsen den ene ende af den lille købstad Thisted. De var ikke til at komme uden om, sådan rent synsmæssigt, men snart voksede byen op og forbi sygehuset, der med tiden blev en del af en større by. Sådan oplevede thistedboerne det. Andre bygninger og vartegn kæmpede om opmærksomheden.

Sygehuset blev en af byens store arbejdspladser - i mange år en af de største kvindearbejdspladser. Der var prestigeforbundet med at være beskæftiget "på sygehuset". Det er der fortsat, selv om mange i tidens løb har forsøgt at antaste selvstændigheden. Denne tids løsen er effektivisering, specialisering, stordrift, og det er smittet af på "sygehusdebatten". Det er kun større sygehuse med større specialiseringer, der har fremtiden for sig. Måske er det endda kun det helt store sygehus i Viborg Amt - og dét i Viborg - der tegner denne fremtid og kan udnytte ressourcer, videnskabelig fremskridt og teknologisk udvikling. Sådan falder ordene i denne "sygehusdebat", der med jævne mellemrum gennemløber offentligheden. "Jamen, hvad med afstandene - betyder de da ikke noget?" bliver der svaret tilbage fra Thisted og Thy, hvor man flere gange har måttet slå ring omkring "vores sygehus". Det har ikke været uden virkning. Thisted Sygehus er foreløbigt sluppet med skræk-

1971 – og dengang det bare var sygehuset i Thisted.

ken. Foreløbigt er det "kun" blevet til en sammenlægning med sygehuset i Nykøbing til Sygehus Nord. "Men hvor længe?" hører man så fra pessimisterne. År 2002 er det dog kun navnet, der er nyt. Det gamle sygehus i Thisted er der stadig til at gøre opmærksom på sig selv nu midt i byen ved fjorden. Bygningerne vil være der i fremtiden, og thistedboer har svært ved at forestille sig, at disse bygninger ikke fortsat skulle fungere som sygehus. For dem er den blotte tanke om, at "Thisted Sygehus" skulle blive nedlagt til at blive - ja, syg af.

andre områder har været stagnerende? Svaret må ligge i en politisk vilje og en opfattelse af, at de problemer, som kommunen kan løse ligeså godt – eller bedre - ja, dem skal man bestræbe sig på at løse lokalt.

I kølvandet på en krise

Bistandsloven - en hovedhjørnestein i 1970ernes socialreform - trådte som nævnt i kraft i 1976, da den økonomiske krise, der begyndte i efteråret 1973, for alvor kradsede. Den var imidlertid et barn af 1960ernes sociale optimisme og høje beskæftigelse. Den skulle på en fleksibel og værdig måde hjælpe enkeltpersoner og familier over "sociale begivenheder", men under 1970ernes barske vilkår med massearbejdsledelse, blev der ofte tale om en passiv og langvarig forsørgelse, som skabte helt nye classeskel. "C-holdet" kaldte man den del af befolkningen, der nogenlunde permanent var koblet ud af arbejdsmarkedet. Høje effektivitetskrav i virksomhederne med forskellige former for nedslidning til følge gjorde også sit til at skabe kø ved socialkon-torets skranke.

I april 1978 foranstaltede Revalidend- og Bistandsforeningen for Thy og Mors en høring med titlen "Bistandsloven og os" i HK-Huset i Thisted. Her

blev der rejst skarp kritik mod den langsomme sagsbehandling på socialkontoret i Thisted. Den gennemsnitlige ekspeditionstid på en pensionssag var syv måneder og i en del tilfælde mere end et år. Det lå betydeligt over gennemsnittet i det øvrige Viborg Amt og landet som helhed.

Kort efter opsagde fire socialrådgivere ved Thisted Kommune deres job under henvisning til de meget vanskelige arbejdsvilkår.

I løbet af 1976/77 var de økonomiske udbetalinger fra socialkontoret blevet fordoblet, uden at medarbejderstaben var blevet forøget. Det opsøgende og forebyggende arbejde, der var en del af ”ånden” i den nye bistandslov, var der absolut ikke ressourcer til.

Da den økonomiske krise bed sig fast, blev det nødvendigt at tænke i helt nye baner og sikre en aktivering af de ”langtidsløse”, der var faldet for den såkaldte ”26-ugers-regel” og dermed gled ud af A-kasserne. Dertil kom et nyt fænomen, man heller ikke havde forudset i bistandsloven - nemlig en stærkt voksende gruppe af unge, der aldrig fik adgang til arbejdsmarkedet og blev ”ungdomsløse”.

I 1978 ansatte kommunen en ungdomskonsulent, der satte en række initiativer i gang i form af erhvervsforskole, ansættelse med tilskud hos private arbejdsgivere og uddannelsesaktiviteter. Ofte drejede det sig om at omstille unge, der aldrig havde haft et egentligt job, til et struktureret arbejdsliv. I de første år omfattede aktiviteterne omkring 80 unge, men i løbet af få år steg de til mere end 200.

Også for de arbejdsløse, der mistede dagpengeretten, blev der fra 1979 iværksat en række muligheder, især i form af særlige jobs i kommunale og amtskommunale institutioner. Det begyndte beskedent med 20 pladser, men inden midten af 1980'erne var der mere end 150 jobs. I 1989 var der 255 langtidsløse og bistandsklienter i særligt oprettede stillinger i børnehaver, vuggestuer, museum m.v. eller beskæftiget med bygning af legepladser, beplantning og lignende.

Først med det økonomiske opsving og det varige fald i ledigheden fra 1994 skete der en aftrapning af disse aktiviteter.

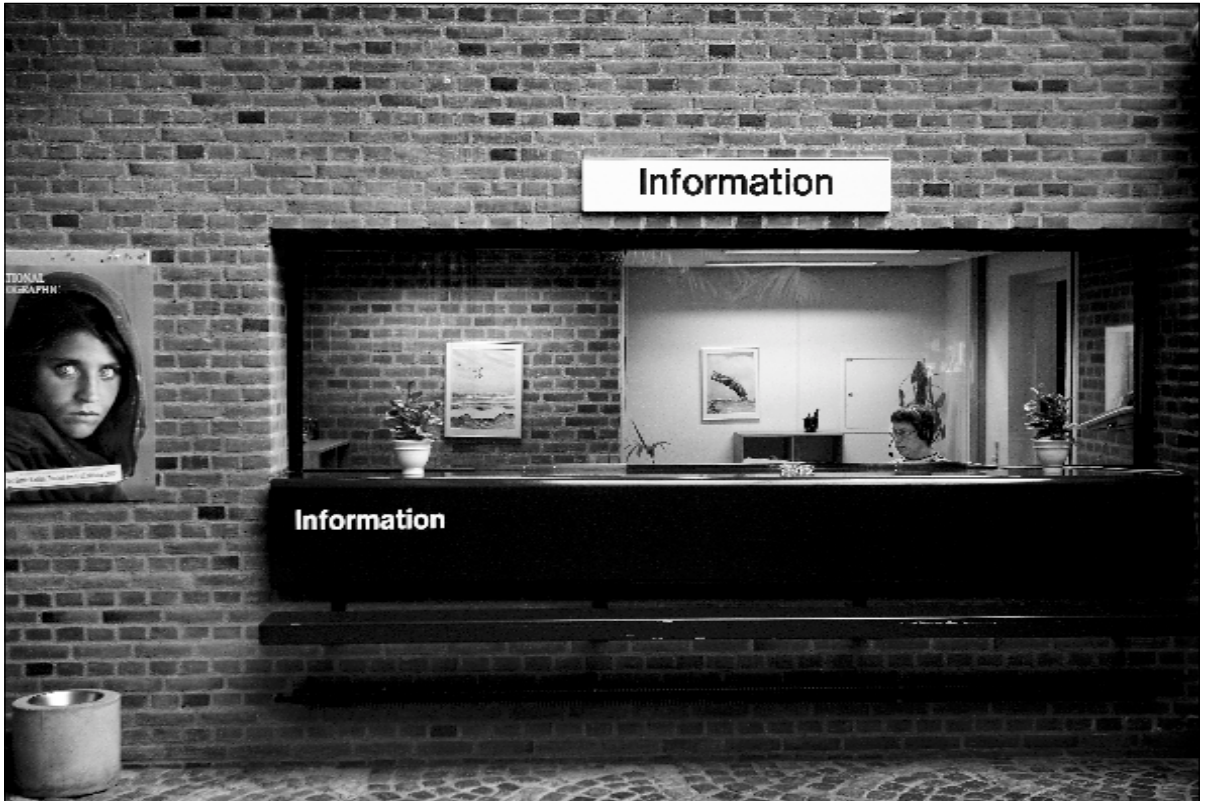
De sociale ydelser vejede tungt på det kommunale budget. Det kommunalpolitiske herredømme over kontanthjælp, revalidering og pensioner var imidlertid begrænset.

Det er karakteristisk, at i forudsætningerne for kommuneplanen af 1985 blev der på dette område slet ikke opstillet kommunale målsætninger. Det var lovbestemte ydelser med en stor statslig refusion. Kommunen var ekspeditionskontor, og omfanget af behovet var ikke mindst bestemt af den økonomiske konjunktur og ledighedens omfang.

Til gengæld var det vigtigt at holde et vågent øje med lovbestemte ændringer i refusionssatserne.

I 1991 stod kommunens socialforvaltning pludselig med en lovændring i hånden, der betød, at statsrefusionen på førtidspensioner mere eller mindre forsvandt. Hidtil havde det været økonomisk bekvemt for kommunen at parkere sociale klienter i bistandssystemets rabat, fordi statskassen hjalp til.

Ændringen af refusionsreglerne var et udtryk en ny statslig filosofi, der indebar, at kommunerne selv skulle betale, hvad de selv administrerede. Da

*Stilleben.
Foto: Peter Hove Olesen, 2002.*

ændringen i refusionsreglerne kom, blev de økonomiske konsekvenser forelagt byrådet af socialforvaltningen. Tallene var lige så chokerende, som løsningen var enkel. Det handlede ganske enkelt om at få afsluttet så mange pensionssager som overhovedet muligt, inden låget på den statslige refusionskasse blev klappet i.

Fra 1991 faldt antallet af bevilgede førtidspensioner drastisk.

Det var netop også intentionen med nedsættelsen af refusionen ...

Familiesaga

Den familiesaga, som her oprulles, udspandt sig ikke helt, som den fortælles. De mennesker, der berettes om, findes ikke. Men det gjorde til gengæld den sociale virkelighed i historien:

Sten blev lagt på sten; mure på mure blev rejst. Virksomheder og nye jobs blev skabt i Thy. Kvinderne styrkede hæsblæsende ud på arbejdsmarkedet. Som det kan læses mange steder, opstod meget nyt i 1970erne. Og ikke blot på det industrielle område. Det var en ny tid, der som en anden isbryder skar sig gennem den seje skorpe af gamle dage og vanetænkning.

Uanfægtet af alt dette fortsætter 18-årige Jørgen Lund Jensen sin næsten daglige gang på det sociale kontor. Det er september 1976, og denne gang gælder henvendelsen til de offentlige myndigheder en forespørgsel om et par nye cowboybukser. Han vil jo gerne tage sig ud fra den bedste side til en barnedåb hos en udenbys boende søster - som alle andre i en lignende situ-

ation. Det er sådan, han tænker på vej op til rådhuset. Det er sådan, han vil sige til dem.

Men det er ikke en sag, der kan afgøres uden videre. Har han ikke andre bukser at tage på? Jo, han har da et par mere, men der er store huller i dem, og i de bukser, han har på, er der også et hul. Dette er en sag for socialinspektøren og forelagt den, bevilger inspektøren et par nye cowboybukser til en pris af ca. 178 kr. Og der bliver fra socialkontoret ringet besked til en af byens herreekviperingsforretninger.

Jørgen Lund Jensen er på offentlig forsørgelse.

Det er der ikke noget usædvanligt i. Ikke for familien Lund Jensen. Det er næsten hele familien.

Faren, Ejnar Lund Jensen, moren, Karen, der havde været gift før og desuden fik børn med tyske soldater under krigen. Broren Carl. Søstrene Elly og Margrethe. Og søstrenes efterhånden seks børn.

Familien forbliver på offentlig forsørgelse gennem næsten hele 1980erne og et godt stykke ind 1990erne - ja, helt på den anden side af årtusindskiftet fortsætter den overlevende del af familiens kontakter og afgørende afhængighed af det sociale "system". Indtjeningen fra spredte jobs bliver sjældent så stor, at familien er i stand til at forsørge sig selv.

Papirmængden i deres sagsmapper - hvis vi havde mulighed for at følge dem - vil sikkert aftage, efterhånden som de mange afgørelser i de konkrete mellemværender afløses af en mere varig situation i form af førtidspension. En vis form for stabilitet vil kunne iagttages for de ældre i familien.

For de yngre er der endnu nok at kæmpe med. Nye tider har ført nye love og regler med sig. Et nyt syn på offentlig forsørgelse og beskæftigelse. Nu handler det om aktivering til job og beskæftigelse. Og det er lettere sagt end gjort. Bare det at møde til tiden. Rastløsheden. Flakkeriet. Det er mere end svært at mobilisere en mere varig interesse for beskæftigelse og fastholdelse på en arbejdsplads - som man kan forestille sig, at det bliver formuleret af en sagsbehandler et sted i mængden af papirer, notater, udfyldte skemaer, politirapporter og breve fra advokater, redegørelser for anbringelse af børn uden for hjemmet - alt det der indgår som led i en sags behandling år efter år. Samlet en fortælling om kummerlige boligforhold og understimulerende opvækstvilkår. Politiet medvirker i en sag med Elly, der er taget til en anden by med en dreng, endnu spæd, der bliver "glem" et sted, mens hun tager på duktur med venner. Det er en værre historie. Også i aviserne. Side om side med historier om alt det nye, der sker i tiden. Drengen bliver snart anbragt "uden for hjemmet", som det hedder og begynder hermed på den rolle, han er tildelt fra fødslen i dette familiedrama.

Volden ligger lige under overfladen; den kommer til udtryk i tilspidsede situationer. Tilspidsede - af hvem?

Denne familiesaga er beretningen om en arv, en social arv, der bringes videre fra generation til generation.

Det er som et skuespil med en fastlagt dramaturgi, der følges til punkt og prikke, men hvor der ikke er nogen form for bifald undervejs. En tragedie som mange undervejs "i systemet" forsøger at give en ny og bedre betegnelse, men uden det store held. Måske er man slet ikke i besiddelse af det rette

”redskab”. Måske er ”materialet” ikke til at bearbejde selv med det fineste værktøj. Svaret flagrer forbi.

Familien er i mere end 30 år som et skib i havsnød.

Det er en historie om druk og småkriminalitet, udsættelser af nedslidte eller raserede lejligheder, og en pariatilværelse på den anden side af den virkelighed, det omgivende samfund efterhånden med den stigende velstand lever i med parcelhus, bil og søndagskager. En tilværelse familien efterhånden ikke kan forestille sig anderledes - for sådan er livet vel nu engang.

En tilværelse fyldt med det ene svar efter det andet på lige så mange spørgsmål, den ene forklaring efter den anden, sandhed og småfortielser, der skal passe ind i mønstret; det bliver alt sammen skrevet ned og bliver lagt til side som notater i en sags fremstilling og samlet i mapper, der vokser og vokser, bliver lagt til side, taget frem for til allersidst at komme på fjernarkiv. Men dog ikke længere væk, end at man hurtigt kan komme til papirerne. Det sidste punktum er jo langt fra sat.

Vi har svært ved at forstå det - vi med søndagskagerne.

Vi kan ikke forestille os den evige forhandling på socialkontoret om støtte, hjælp og ydelser; nye regler, love og blanketter, der bliver rakt videre af den ene generation af sagsbehandlere efter den anden i de mere end 30 år, dette drama udspiller sig. I deres lille hjørne af den storkommune, Thisted udvikler sig til i disse år, bidrager disse evige klienter på deres egen måde til at fastholde beskæftigelse til mange i det offentlige system.

At fortælle om et af familien Lund Jensens medlemmer er at fortælle om hele familien.

Lad os derfor vende tiltage til 18-årige Jørgen i 1976. Det er ham med cowboybukserne. For hver ydelse på det sociale kontor skal der kvitteres. Han kommer efterhånden i træning med hurtigt at nedfælde sit navn for modtagelse af penge til alt lige fra almindeligt underhold, frisøren, endnu et par bukser og til en aftale med en grillbar ”om levering af et varmt måltid hver dag fra i dag”. Siden 1974 har han været undergivet børne- og ungdomsforsorgen. Været anbragt udenbys, flakket om og er nu tilbage i byen, hvor han bor på værelse og er i familiepleje og med en ”personlig rådgiver”. Han skulle i gang med et eller andet. Man forsøgte. Bliver involveret i forskellig småkriminalitet. Tyverier og dokumentfalsk med stjålne checks. De er flere om det, og pengene bruges til at gå i tivoli for.

Til brug for skriftidentifikationen på de falske checks skal politiet have Jørgens underskrift, og han får brug for sine evner fra det sociale kontor. Det sidste bogstav i navnet Jørgen Lund Jensen får - som sædvanlig - tilføjet en lille sløjfe, der ligesom presser på for at fortælle et eller andet, ingen endnu

Købt eller solgt? Det er situationen for mange i udkanten af samfundet. Rampen – et såkaldt værested – på havnen i Thisted 2002.

Foto: Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

har kunnet tyde. En socialrådgiver studser engang over underskriften. Politiet giver sig ikke af med funderinger af den art, men opfatter Jørgen ”som værende i stand til ved et charmerende væsen at dække over en høj grad af upålidelighed, til dels af kriminel art”. Det var i 1977.

Fem år tidligere havde skolepsykologen bedømt Jørgens evner som ”gode”, men også betegnet hans arbejdsform som urolig, sjusket og uselvstændig. Han var udisciplineret - hed det - og til tider trættende for kammerater og lærere. Og der var tegn på nervøs psyke og neglebidning.

De enkelte familiemedlemmer gentager den samme historie, mere eller mindre ordret, på tværs af generationerne, og det samme med erklæringerne fra offentlige instanser, man vil kunne finde i de enkelte sager. Der vil kunne tegnes et mønster, som dækker denne families saga.

Det får en fuldmægtig på rådhuset til at konkludere, at familien ”simpelthen har valgt socialkontoret som grundlaget for dens eksistens”. Hele familien henvender sig med jævne mellemrum på socialkontoret om offentlig hjælp. En anden sagsbehandler forsøger at nuancere dette billede og giver også plads til selvransagelse. Denne familie - siger han til sig selv, da han endnu en gang sidder med de bugnende mapper med det gule omslag, der er ved at gå fra hinanden - har i snart to menneskealdrer belastet social- og sundhedsforvaltningen i Thisted, både økonomisk for kommunen og psykisk for de folk, der ugentlig og til tider flere gange dagligt må stå for skud. ”Vi har brug for hjælp til at give disse mennesker den service, de har krav på fra samfundet. Disse mennesker taler ikke til det bedste i mig - er jeg for negativ?” Sådan vil han sige på det møde, der skal være på rådhuset om familien Lund Jensen næste dag. ”Er der veje, der ikke er forsøgt? Skal der skæres igennem og hvor?” Ja, disse spørgsmål vil han også stille på mødet. Nu skal der ske noget!

Det var i 1973. Der var endnu lang vej til slutningen på historien om familien Lund Jensen, og der skrives videre den dag i dag. Nu uden Jørgen Lund Jensen. Han døde i begyndelsen af 1990'erne.

Fra alkoholisme til narkomisbrug

Thy oplevede som andre egne i landet i løbet af 1970'erne stigende misbrugsproblemer. Eller rettere. Misbruget ændrede karakter. Den ”traditionelle” alkoholisme blev suppleret af forskellige former for narkotikamisbrug. Fra medierne og politikerne var opmærksomheden - i kølvandet af ungdomsoprøret - især rettet mod de unge.

I 1974 oprettede Viborg Amt et alkoholambulatorium i Thisted, og kommunens ungdomskonsulent, Poul Pedersen, blev knyttet til centret. Formanden for Viborg Amts social- og sundhedsudvalg, Bent Overgaard (S), var ikke i tvivl om, at de unge ville blive en vigtig målgruppe for ambulatoriet: ”Brugen og misbruget af alkohol blandt unge er i stærk stigning. Vær opmærksomme herpå, og I vil ikke blive forbavsede over at se skoleelever blandt jeres patienter”.

Det var tanken, at ambulatoriet i samarbejde med ungdomscentret skulle drive opøgende virksomhed.

Der blev taget flere private initiativer i kampen mod misbruget. I 1979 købte Doris og Eigil Knudsen villaen Hvidholt ved siden af Thisted Bryghus og omdannede det til et hjem for alkoholikere og stofmisbrugere. Her blev de 10-12 mænd, der var plads til, helbredt ”med antabus og Guds ord”.

En anden form for bevægelse opstod, da Kjeld Priess Nielsen, Marie Louise Geleff og Laust Sørensen, alle knyttet til den landsdækkende Klub 47 (læs i øvrigt andet sted, red.), i 1980 dannede en lokalafdeling af ”Folkebevægelsen mod hårde stoffer”, senere kendt under navnet ”Narkofrit Thy”. Målet var at gøre Thy fri for hårde stoffer. De tre stiftere understregede, at det ikke var narkomanerne, men stofferne, man ville bekæmpe. Man ville ikke være politiets forlængede arm, men udvikle og tilbyde alternativer til de unges ”selvdelæggelse”. Det kunne ikke mindst ske ved at skabe botilbud eller optagelse i bofællesskaber.

I slutningen af 1980'erne blev opmærksomheden på narkotikamisbruget skærpet. I 1987 oplyste amtslæge Knud Brinkløv Jensen, at antallet af stofmisbrugere var stigende. Thisted var tilsyneladende ved at blive et godt marked for narkoforhandlere. Under en retssag blev det klarlagt, at en heroinsælger fra København - lokket af rygterne om det gode marked - kom til byen med 100 gram heroin, som han havde købt for 20.000 kr. Han satte sig simpelthen på Store Torv, og i løbet af den første dag havde han 20 kunder. Salgsprisen var 350 kr. pr. kvart gram, så fortjenesten var ganske pæn. Det var politiets opfattelse, at en tredjedel af det samlede narkosalg i Viborg Amt foregik i Thisted.

En arbejdsgruppe med bl.a. Kjeld Priess Nielsen og læge Carsten Albers prøvede at kortlægge narkoproblemets omfang og nåede til det resultat, at der i området (inklusiv Sydthy Kommune) var 50-70 ”intravenøse” misbrugere - altså stiknarkomaner - og omkring 200 unge såkaldte blandingemisbrugere.

Socialudvalgsformand Kaj Kristensen (V) understregede, at Thisted Kommune først og fremmest satsede på det forebyggende arbejde. Men samtidig vedtog byrådet en handlingsplan, der øgede muligheden for at tilbyde narkomaner den meget kostbare behandling mod narkotikamisbrug.

I løbet af 1980'erne blev misbrugsproblemet mere og mere synligt i gadebilledet. Ikke mindst Store Torv og det grønne område ved kirken blev et yndet opholdsted for grupper af misbrugere bevæbnet med guldøl og store hunde. Problemet førte til debat i byrådet og endte med en beslutning om at gøre de berørte torve og pladser til ”alkoholfrie” områder.

Dermed løste man naturligvis ikke misbrugsproblemet, men de berørte grupper fandt et nyt fristed ved lystbådehavnen. Hurtigt kendt under navnet ”Pinden”.

Antabus og Gud. Det var den cocktail, Eigil Knudsen serverede for alkoholikere og stofmisbrugere i villaen Hvidholt ved siden af Thisted Bryghus. Huset nedbrændte i 1990'erne, og på stedet er der nu parkeringsplads for bryghuset. 1980.

Under et debatmøde i 1990 i Plantagehuset arrangeret af ”Narkofrit Thy” blev det hævdet, at der på ”gode dage” kunne være op til 100 mennesker samlet på ”Pinden”, og der blev rejst forslag om, at kommunen skulle tilbyde misbrugerne et mere egnet og menneskeværdigt værested. Som et første forsøg anskaffede ”Narkofrit Thy” en jernbanevogn, som man håbede at kunne få stillet op på havnen. Den blev imidlertid henvist til Synopalhavnen og udsat for voldsomt hærværk. En væsentlig bedre løsning fandt man, da Thisted Kommune i 1991 lejede den gamle fragtcenral på havnen – ikke langt fra ”Pinden” og lod den indrette til værested for misbrugere. Der blev givet tilskud til indretning og drift af værestedet, der fik navnet ”Rampen”.

I 1993 kunne socialudvalgsformand Johs. Mortensen (S) konstatere, at narkoproblemet i Thisted Kommune var på retur. Denne opfattelse blev underbygget af politi og misbrugskonsulent. Antallet af misbrugere, som myndighederne havde kendskab til, var ca. 60, heraf var de 30 i metadonbehandling.

TV-krigenes ofre kommer til Thisted

Der blev talt og skrevet meget om flygtninge i 1980ernes Danmark.

Det drejede sig fortrinsvis om unge mænd flygtet fra borgerkrigen i Libanon eller fra krigen mellem Iran og Iraq. Verdenshistoriens brændpunkter - som man kendte alt for godt fra tv-skærmen - sendte deres ofre helt op til randen af det europæiske kontinent. Også i Thisted gadebillede dukkede unge mænd med mellemstlig kulturbaggrund op. I den sidste del af 1980erne var der normalt godt 100 flygtninge i Thy med ophold i Dansk Røde Kors’ og Dansk Flygtningehjælps centre. Der var kun ganske få familier med børn.

Efter halvandet års ophold i centrene lykkedes det ofte for de fremmede at få opholdstilladelse. Den videre integrationsproces var lagt i hænderne på kommunens socialforvaltning, der oprettede en særlig afdeling til dette formål. I nogle tilfælde lykkedes det at skaffe både bolig og uddannelsesmulighed til de unge mænd. De fleste valgte imidlertid at rejse til større bysamfund, og man ved kun lidt om deres videre skæbne.

Første halvdel af 1990erne kom til at stå i Balkankrigenes tegn. De skabte en ny stor bølge af flygtninge, der også nåede Thy. I de tre Thy-kommuner kom det til at dreje sig om 400. I 1992 blev det hæderkronede, men efterhånden noget nedslidte Hotel Aalborg indrettet som center for lidt over 80 bosniske flygtninge. Det var tanken, at disse flygtninge skulle ”opbevares”, indtil krigshandlinger og etniske udrensninger hørte op, og derefter returneres til hjemlandet. De fik opholdstilladelse for et halvt år ad gangen, senere udvidet til to år. Først i 1995 fik de bosniske flygtninge bevilget permanent asyl, og Dansk Flygtningehjælp gik i gang med en egentlig integration, der især omfattede en intensiv danskundervisning og arbejde på at skaffe egnede boliger i lokalområdet.

Lederen af Dansk Flygtningehjælps kontor i Thisted, Marianne Knudsen, forventede, at bosnierne på grund af familienetværket - i modsætning til 1980ernes flygtninge - ville vælge at blive i Thy. Det viste sig at holde stik. Blandt de bosniske flygtninge var der både håndværkere, lærere, læger og

ingeniører. Uddannelsesmæssigt var de således godt rustede til at finde plads i det lokale samfund. Enkelte var allerede i 1995 i praktik i virksomheder. Hjulpet af de gode konjunkturer i sidste halvdel af 1990'erne lykkedes det mange bosniske familier at finde arbejde og uddannelsesmuligheder til de unge. Af de 147 bosniere, der i 2001 opholdt sig i Thisted Kommune, havde 80 egen arbejdsindkomst.

De bosniske flygtninge har fået fodfæste på arbejdsmarkedet. En egentlig integration i det danske samfund kan man dog næppe tale om. Lederen af Thisted Kommunes flygtningekontor, Jean Pierre Dubillot, havde i 2002 den opfattelse, at de dansk-bosniske familier i overvejende grad levede i deres egne netværk. Først med den generation, der var børn under flugten, kunne man forvente en mere vidtgående spredning i det danske samfund.

Som andre steder i Danmark herskede der i Thisted en betydelig sympati for bosniernes tragiske sag. Der blev dannet en stor og meget aktiv støttegruppe, der sikrede de bosniske gæster en række tilbud om aktiviteter og møde med lokalbefolkningen. Ret hurtigt udviklede der sig en række bekendtskaber mellem de bosniske og danske familier, og bosnierne gled ubesværet ind i danske foreninger og sportsklubber, hvor skak, fodbold og bowling hørte til de foretrukne aktiviteter. Centrets centrale beliggenhed midt i byen bidrog til at fremme samspillet.

Thistedboer til møde om situationen

150 thistedboer var i efteråret 1987 samlet til møde på Hotel Aalborg om "flygtningesituationen". Anledningen var et voldeligt sammenstød mellem en ung mand fra Thisted og en af de unge flygtninge, der var kommet til byen. Formålet var oprettelsen af en borger-komité, hvis sigte bl.a. var "at standse voldelige elementer blandt flygtningene, som ikke kan indordne sig under danske forhold". Der var en livlig debat på mødet, hvor der var enighed om, at vold skulle bekæmpes - blot ikke hvordan. "Skal det være som en slags vagtværn?" blev der spurgt. Burde komitéen ikke have et andet navn: "Komitéen til venskab mellem danske og flygtninge?" Der var mødt tre palæstinensiske flygtninge op - en af dem sagde: "I taler om, at flygtninge er velkomne. I taler om at forstå hinanden - og at der er misforståelser. Mange kigger på mig på gaden. Indeni forstår de ikke, hvorfor vi er her. Vi er bare beskide ..." Politiet havde om eftermiddagen før aftenens møde på Hotel Aalborg kaldt til et møde på politigården. Man var bekymret over

Komitéen holdt sit møde på Hotel Aalborg, 1987.

komitéens formål. "Jeg havde opfattet dem som langt mere militante, end det kom til udtryk på mødet. Som det fremgik af deres orientering til mig, ville de blot oplyse og hjælpe flygtninge", sagde politikommissær Thøger Berg Nielsen.

Flygtninge "besatte" kirker flere steder i landet for at gøre opmærksom på deres situation. Thisted oplevede også en "kirkebesættelse" af palæstinensiske asylsøgere. Slutningen af 1980'erne. Foto: Jørgen Ploug.

Som altid var børnene gode frontløbere, når det gjaldt integration.

Ruth Jensen, der var ansat i centrets administration, fortæller, at der mange dage var flere danske end jugoslaviske børn i hotellets gård, hvor der blev spillet basketball. Når de voksne skulle kommunikere med danskerne var der også god hjælp at hente hos børnene.

Børnene kunne de første år på grund af familiernes særlige status ikke få adgang til de almindelige skoler. Dansk Flygtningehjælp lejede i stedet et klasselokale på Østre Skole. Her fik de danskundervisning af en dansk lærer. De øvrige fag dækkede de bosniske forældre selv. Det lykkedes også at skaffe egnede undervisningsmaterialer.

Med en større gruppe somaliere nåede en tredje bølge af flygtninge Thisted i 1997.

Ved årtusindskiftet var der i alt 125, heraf var halvdelen børn. I første omgang drejede det sig om 33, fortrinsvis enlige mænd og enlige kvinder med børn, som blev indkvarteret på Morup Mølle Kro i Sydthy. De fleste havde ægtefæller i Somalia og dermed ret til familiesammenføringer. I modsætning til situationen ved bosniernes ankomst begyndte integrationsprocessen med det samme i somaliernes tilfælde. I løbet af ret kort tid fik de sammenførte flygtningefamilier lejligheder, ikke mindst i det almennyttige byggeri i Thisted, og børnene kom i danske skoleklasser.

I et interview med Thisted Dagblad i 1999 fortalte tre unge somaliere, Seid, Abdirahmann og Iman, om deres møde med det danske samfund. "Det værste er vejret", mente de. Desuden var de chokerede over, at danskerne kunne finde på at sende deres gamle på plejehjem. Det ville somaliske familier aldrig finde på. I øvrigt fandt de danskerne flinke og åbne. Om deres fremtid i Danmark sagde Seid: "Jeg har to hænder. Jeg kan holde min somaliske kultur og identitet med den ene, mens jeg bruger den anden til at tage fat i den nye kultur med".

Fra nytår 1999 trådte en ny integrationslov i kraft. Administrationen af flygtninge og hele integrationsprocessen overgik til kommunen. Den nye flygtningegruppe blev en del af socialforvaltningens arbejdsmarkedsafdeling.

I 2001 var der 346 voksne flygtninge i Thisted Kommune. Heraf havde knap halvdelen egen arbejdsindkomst. I folkeskolerne var der 160 to-sprogede elever. Der var ved fire af kommunens skoler oprettet særlige modtageklasser, men børnene blev uden større problemer integreret i de almindelige klasser. De fleste nydanske familier foretrak at bo i Thisted, hvor de kunne fastholde den indbyrdes nære kontakt. De bidrog til at gøre bybilledet lidt mere internationalt, end det havde været i 1970'erne - men der var næppe grundlag for at hævde, at Thisted var på vej til at blive et multietnisk samfund.

„Sagde du - forurening?“

En usædvanlig alliance af unge thyboer var på benene i efteråret 1970.

Konservative Gymnasiaster og DsU'ere, de unge socialdemokrater, var i en fælles antiforurenings-demonstration gennem byen nået til Store Torv, hvor forurenere skulle have deres sag for.

Det var en fredag aften, der var travlhed og mange mennesker på gader og i forretninger, men det var langt fra alle, der lod sig anfægte af de unges bannere og faner og enlige forsagte tromme. Hvad var det også for noget - *forurening*? Nu var det heldigvis blevet regnvejr, så det blev i al fald ikke revolution.

Men baggrunden - *den* var ellers dystert nok ifølge de unge konservative og socialdemokrater: ”Hver dag bliver der pumpet millionvis af colibakterier i vores alle sammens vande. Luften bliver hver dag forgiftet af tonsvis af giftig, kvalmende røg, og vores drikkevand bliver efterhånden udrikkeligt på grund af de affaldsstoffer, vi hver eneste dag tilfører jorden”.

Formålet med aktionen var at gøre Thisted Kommunalråd, amtsrådet og menigmand opmærksomme på, at det ikke var mere ”snak”, men handling der var behov for. Forureningskilderne skulle ”stoppes effektivt til”.

Det var i de samme dage, erhvervsfiskerne i Thisted Havn beklagede sig over, at det ikke kun var blæsten, der gik frisk over Limfjordens vande; det beskidte kloakvand fra byer og industrier fulgte godt med, og der var udsivningen fra landbruget langs åer og vandløb med forbindelse til fjorden.

De unge thistedboer havde lidt svært ved at komme til orde mellem de mange biler på Store Torv, der akkompagnerede optogets tromme med masser af giftig udstødningsgas.

På plakaterne kunne de travle thistedboer mellem fredagsindkøbene læse slagord som ”Synopal Støver Stadig”, ”Vor arv til næste generation: Svineri”, ”Lorteland” og ”Der er blod i fjorden”. Og de kunne høre Halfdan Rasmussens forureningsvise om harer med mavesår, storke med muskelsvind og støere med bladan i øjnene.

Eigil Bjerre Christensen, formanden for DsUs agitationsudvalg, oplyste, at man i Thisted ikke - som ved tilsvarende demonstrationer i an-

De unge i Thisted tager affære efteråret 1970. Antiforureningsdemonstration passerer Store Torv. ”Nu kan det være nok!”

Andre kan også dét med forurening. Strandfoged Holger Jensen, Vorupør, fjerner olieforurening fra kysten. Spildolie fra skibe på Vesterhavet bliver ofte skyllet ind på kysten i Thy. 1970.

Jovist støver det! Overlæge Svend Kratholm i gang med det daglige arbejde på terrassen. Det skulle vise sig at blive endnu en langvarig kamp mod Synopal-fabrik og myndigheder. 1973.

dre byer - havde planer om at melde lokale forurenende virksomheder til sundhedskommissionen. Men der var andre planer om bekæmpelse af forureningskilder, skyndte han sig at tilføje. Jørgen Schwensen, de konservatives formand, kunne bekræfte, at der ikke var taget endelig stilling til, om lokale forureningskilder skulle meldes. I første omgang koncentrerede de unge thistedboer sig om en tredje Halfdan Rasmussen-afsytning.

Hvorefter alt var ved det gamle på Store Torv.

Nej, ikke alt!

Der var uddelt masser af dupliserede ark med resolutioner og Halfdan Rasmussens viser til de travle fredagsindkøbere, som jo havde deres at passe og efterlod de mange stykker papir på torvet, hvor de nu blafrede i septembervinden og ventede på, at den kommunale antiforureningsmand, fejemanden, skulle tage over og handle hvor andre havde båret slagord frem.

Nej, revolutionen kom ikke til Thisted dén aften. Regnen fortsatte, om end den var stilnet noget af, da de unge konservative og DsU'ere havde vendt næserne mod udgangspunktet for demonstrationen - gymnasiet.

Men fanen var blevet vist, bannerne og slagordene. Resolutionerne omdelt.

Under alle omstændigheder - en begyndelse og et udtryk for en spirende miljøbevidsthed, der skulle brede sig som ringe i et stadig mere forurenat vand i de kommende år.

Det var en sag for politiet

Kampen mod forureningen var op gennem 1960erne først og fremmest en sag for folkesangere, digtere og de dele af ungdommen, der vedkendte sig idéerne bag ungdomsoprørets parole om at vende tilbage til naturen. Der skulle gå et par årtier, før miljøet blev til en folkesag uden sidestykke i Danmarkshistorien.

Men ingen regler uden undtagelser.

Det hvide støv, der ind imellem dalede ned over boligkvarteret omkring Synopal-fabrikken, blev anledning til en usædvanlig langvarig lokal miljøstrid mellem fabrikant Karl Krøyer på den ene side og kvarterets beboere under ledelse af overlægerne Kratholm og Brams på den anden.

Første akt af denne forureningssaga er fortalt i Thisted Købstads Historie bd. 2. Anden akt følger på de næste sider. Men i virkeligheden begyndte den lokale miljødebat med en modstand mod at bade i byens - og navnlig slagteriets - spildevand. Det havde man sådan set gjort siden 1930erne. Dengang man troede fuldt og fast på, at naturen nok skulle ordne det hele. Alt ville blive nedbrudt på et eller andet tidspunkt og gå ind i - ja, i naturens store kredsløb. Sådan havde det jo altid været, men der var nogen, som allerede i 1930erne tvivlede på, at det daglige bad om sommeren - tilrådet unge som ældre af diverse sund-

hedsmyndigheder - var så sundt endda med "boller" på vandet fra de mange udløb direkte i fjorden. Men det var ikke noget, der blev taget højtideligt – dengang.

Omkring 1970 var forurening noget, man skulle anmelde til politiet eller sundhedskommissionen, hvor politimester Jørgen Bodenhoff sad som formand. Der skulle endnu gå et par år, inden politikerne for alvor blev involveret i forvaltningen af miljøet. Derfor er der ikke noget usædvanligt i, at de unge demonstranter på Store Torv truede med at *anmelde* forureningskilder til sundhedskommissionen. Til hvem skulle de ellers adressere deres protest? Og ifølge en rapport fra Viborg Amts vandløbsvæsen var der grund til at være nervøs, for det stod nemlig meget værre til i amtets vandløb, end man havde troet, og på baggrund af teksten i den splinternye vandløbslov blev Thisted bedt om at bygge syv rensningsanlæg. Den lokale sundhedskommission kom lige i hælene på amtet og truede med, at *"der i nærmeste fremtid må udstedes egentligt badeforbud, idet der i perioder er målt stærk forurening i de områder, hvor der normalt bades"*.

Billeder af urensset spildevand flydende som en hvid hinde på overfalden i Sjørring Sø-kanal talte et sprog, som alle forstod, og Sjørring Mejeri, der var synderen, gik i gang med at etablere et biologisk rensningsanlæg.

Miljødebatten giver indtryk af, at de lokale politikere ikke helt ved, hvad de skal stille op med problemet - hverken teknisk eller politisk. Spredte røster blandt politikerne i byerne ved den vestlige Limfjord talte om behovet for en samlet løsning.

„Ingen har været syge endnu...“

Thisted Kommune havde i slutningen af 1960'erne engageret Isotopcentralen til at foretage målinger af fjordens evne til at modtage spildevandet. I efteråret 1971 bad byrådet endnu en gang Isotopcentralen om at foretage en undersøgelse og komme med forslag til, hvordan kommunen skulle bygge rensningsanlæg og udløbsledninger i Limfjorden. I 1973 blev der dannet en særlig Limfjordskomiteé med repræsentanter fra Viborg, Ringkjøbing, Århus og Nordjyllands amter. En undersøgelse blev offentliggjort tre år efter. Den fastslog, at Limfjordens biologiske forhold var blevet forringet, men man måtte ikke slå sig til tåls med, at forureningen ikke ligefrem var "alarmerende", for det gik "jævnt tilbage", og både iltsvind og bundvendinger var realiteter. Det skønnedes imidlertid ikke nødvendigt at rense spildevandet kemisk. Det ville have større virkning så at sige at "pletrense" Limfjorden end fuldstændigt at rense det spildevand, som blev ledt ud i fjorden. Selv om spildevandet blev rensset 100 pct., ville der være omtrent lige så mange stoffer i fjorden som nu. Men mekanisk eller biologisk rensning på lokalt plan ville

Kraftig forurening af å i Sperring med spildevandet fra mejeriet i Sjørring. 1983.

gøre underværker. Skønt den hygiejniske kvalitet på halvdelen af badestederne var dårlig, havde det primært kun lokal betydning.

I 1976 blev knap halvdelen af alt spildevand ledt urensset ud i Limfjorden, mens 13 pct. først blev rensset mekanisk og 44 pct. biologisk.

Initiativet til Limfjordsundersøgelsen kom fra Mors, og navnlig fra tandtekniker Carl E. Mortensen, der tidligere havde siddet i kommunalrådet. Han var en af de første miljøforkæmpere i Limfjordslandet, talte i mange år for døde øren, fordi det var den almindelige opfattelse, at det nok ikke var så slemt, og naturen forstod selv at rydde op. Men han fik ret - der måtte i løbet af 1980'erne skrappe midler til for at rette op på miljøforsyndelserne i de indre danske farvande.

Men i 1976 - ved offentliggørelsen af Limfjordsundersøgelsens trods alt lidt beroligende melding - erklærede han: "Med tiden vil det vise sig, at det virkelig var en lykke for området at få undersøgelsen gennemført. Med den har vi fået et middel til at sikre, at vi stadig kan bevare et af verdens skønneste miljøer".

Ved Søbadet i Thisted fandt kommunens sundhedskommission jævnligt gennem 1970'erne anledning til at opsætte et advarselsskilt: "Opmærksomheden henledes på, at badevandet kan være forurenet af kloakvand".

Det havde dog ikke altid den store effekt.

I al fald ikke når Thisted pludselig overfalder af tropesommer.

"Man er ligeglad med, om man bader sammen med 10 millioner colibakterier, når termometret viser 30 grader", blev der udtalt i juli 1973.

Miljøstyrelsens nyligt udsendte badevandsrapport meldte om dårligt badevand ved Søbadet og campingpladsen i Thisted. Tilsyneladende boltrede colibakterierne og børnene sig sammen på Søbadet, hvor man aldrig før havde haft så stort besøgstal.

"Den badevandsrapport gør sig selv til løgn", erklærede bademester Tage Elkjær. "Vi har besøg af 400-500 børn dagligt, og ingen har været syge endnu. Vandet har aldrig været bedre end i år, og vi kan se bunden hver dag.

Turisterne kommer her selvfølgelig ikke, når de får at vide, at vandet er usundt, men det generer os nu ikke. Vi har rigeligt besøgende i de børn, der kommer fra hele kommunen for at lære at svømme".

At sætte ræven til at vogte gæs

1974 blev et gennembrudsår for miljøsagen alene i kraft af folketingets vedtagelse af en miljølov, der overførte opgaverne med miljøtilsyn til kommunerne. Det nære ansvar for miljøet blev dermed også placeret hos lokale politikere, som dels kunne handle og dels

Søbadet. Der bliver advaret. Men hva' gør man en hed sommerdag? Springer i fjorden! Bademesteren forsikrer jo, at ingen bliver syge! 1973.

stilles til ansvar. Miljøloven var udarbejdet i det nye miljøministerium, som den socialdemokratiske ledede regering havde oprettet i 1972.

De forskellige nye opgaver fordelte Thisted Byråd mellem ejendomsudvalget, teknisk udvalg og driftsudvalget.

Thisted Dagblad omtalte konsekvenserne af den nye miljølov. I et interview karakteriserede borgmester Holger Visby (V) den nye lov som ”et smidigere lovkompleks, som kan forvaltes, uden at det skal indpasses i stive rammer”. Der blev efter hans opfattelse mulighed for at tage ”betimelige hensyn”, og han afviste, at man ”satte ræven til at vogte gæs” ved at lade lokale politikere have tilsyn med lokale virksomheder.

TD: ”Hvordan bedømmer De borgernes interesse for miljøreformen. Pessimister hævder, at der først kommer reaktioner den dag, der – som i Sydhj – skal betales en større regning for et kloakprojekt?”

Holger Visby: ”Interessen har tilsyneladende ikke været stor. Det er vel for det meste sådan, at befolkningen i det store og hele ikke interesserer sig for en ny lov, før de selv mærker, at det også kommer dem ved”.

TD: ”Det er blevet fremhævet, at en række forureningsskader kan forebygges gennem planlægning. Det er vel bl.a. spildevandsområdet, der tænkes på?”

Holger Visby: ”Ja, det er én ting. Det kan også tænkes, at en røg- eller støjforurenende virksomhed ved planlægning ikke bliver placeret tæt op ad boligområder. Desuden må man tænke på forurening af landskabsbilledet, f.eks. ved placering af billossepladser og lignende”.

Samtidig med miljøreformen trådte en ny lov om levnedsmiddelkontrol i kraft.

Med stadsdyrlæge H. Leth Petersens formulering gav loven på længere sigt ”thyboerne mulighed for at ændre deres forbrugsvaner. Der er også behov for mere sund mad. Den danske kost er for kalorierig”.

Stadsdyrlægen og hans kolleger skulle for alvor kontrollere, at der ikke var gift i vore madvarer, og nu skulle der stå på emballagen, hvad en vare indeholdt. Men ikke nok med det – laboratoriet skulle også undersøge bade- og drikkevandets kemiske og bakteriologiske indhold og assistere med laboratorieundersøgelser i miljøsager. I 1979 tog levnedsmiddelkontrollen sit nyopførte hus ved Ringvej i brug. Det skete efter fem års til tider heftigt slagsmål med en række af nabokommunerne i det område, laboratoriet skulle dække. Og – skulle det senere vise sig – slagsmålet om placeringen af levnedsmiddelkontrollen var ikke slut. I 1998 flyttede dele af enheden til Viborg, og bygningen på Ringvej blev rømmet.

Blodet fra slagteriet

I 1976 kommer det frem, at slagteriet i Thisted dagligt pumper lige så meget spildevand ud i Limfjorden som fra 10.000 enkeltpersoner. Groft sagt svarer det til den mængde spildevand, der hver dag lukkes ud fra samtlige private køkkener, vaskerum og toiletter i byen. At der undertiden kan være blandet blod i slagteriets spildevand, betyder måske mindre, fordi forureningen i forvejen er ret massiv. Men det hører med til billedet – blodet!

Stadsdyrlæge H. Leth Petersen. 1970.

Alligevel ville slagteriets direktør, Hakon Hansen, hellere bade i slagteriets udløb frem for i det kommunale. Det sagde han i al fald til spørgsmålet om, hvad slagteriet gjorde for at formindske forureningen:

”Vi gør lige så meget som Thisted Kommune - ingenting. Eller rettere: Vi gør mere! Spildevandet fra slagteriet bliver grovrenset. Det vil sige, at de største bestanddele fjernes ved mekanisk rensning”.

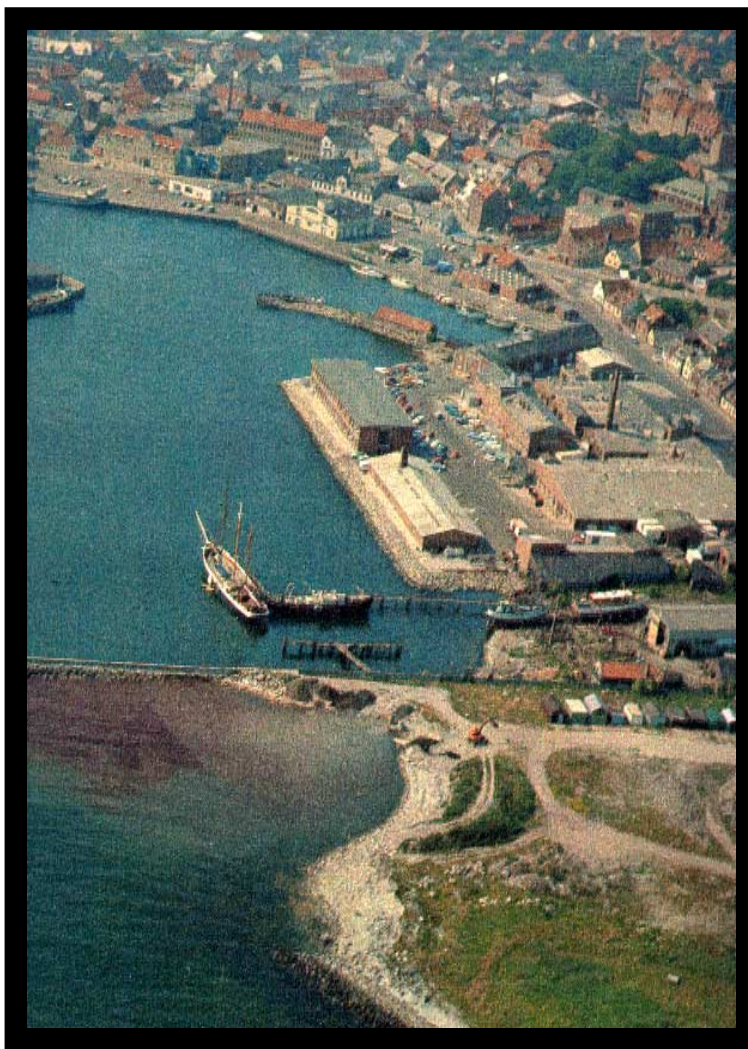
Og blodet der slipper ud? ”Vi slipper ikke blod ud. Alt blod bliver solgt. Men det er da klart, at der altid kommer nogle få liter blod med, når vi renser slagtegangene. Alligevel vil jeg hellere bade i vort eget udløb end i kommunens”. *Har De planer om rensenanlæg?* ”Vi har ikke direkte planer om noget endnu. I det mindste har vi ikke diskuteret det så meget, at jeg kan udtale mig om det. Men det er helt sikkert, at det bliver dyrt. Vi ved bare udmærket, at det ikke er godt i øjeblikket”.

Billed-Bladet får fat i blodet fra slagteriet i en serie ”De sviner Danmark til”. Et stort billede over to sider - i farver - viser slagteriet, havnen og udløbet fra slagteriet og vandet, der farves

rødt. Thistedes stadsingeniør Ole Skaalum, den mand der har problemet nærmest inde på livet, tegner dette miljøbillede af Thisted anno 1973: ”Jeg synes, at det er forfærdeligt, det, der sker. I hele Thisted Storkommune, der af udstrækning er Danmarks største, har vi ikke ét biologisk rensningsanlæg. Vi har mekaniske anlæg, men billedet viser jo tydeligt, at det langtfra er tilstrækkeligt. Jeg har boet og arbejdet i Thisted i to år, og i al den tid har man talt om at få byens spildevand rensset biologisk. Desværre har man kun talt, ikke handlet. Efter hvad jeg kan se, søger kommunalpolitikere altid først at skaffe bevillinger til sociale foranstaltninger, derefter koncentrerer man sig om de kulturelle opgaver. Så først kommer man til dét, der hører under den tekniske forvaltning. Ikke et ondt ord om de to førstnævnte områder, men for mig at se er det sidste i dette tilfælde nok så vigtigt”.

Imens fortsatte Limfjordskomitéen sine målinger, der skulle danne grundlag for en endelig plan med retningslinier for, hvordan og i hvilket omfang byspildevandet skulle renses. I ventetiden gik kommunen i gang med at få

Billed-Bladet var i 1970erne endnu ikke blevet til royalt ugeblad, men beskæftigede sig med virkeligheden. Og til dén hørte Thisted. Byen blev indlemmet i en serie med overskriften: ”De sviner Danmark til” og bragte dette luffoto af Thisted Havn og udløbet fra slagteriet (nederst).

afklaret spildevandsforholdene til lands. Thisted Kommune blev opdelt i fire delområder, der var centreret om det centrale renseanlæg, som skulle bygges ved siden af havneindløbet. Det fjerde og mindste område skulle have udledning direkte i Vesterhavet. Planlægningen blev færdig i løbet af 1977 og godkendt året efter. Nu skulle planen realiseres.

Der blev bygget et mindre biologisk anlæg i Øsløs, og byggeriet af den mekaniske del af renseanlægget for Thisted By blev gennemført i 1979 og 1980. Derfra førtes en 2,2 km lang rørledning ud i fjorden.

I 1980 havde Limfjordskomitéen endelig fået udarbejdet en såkaldt recipientkvalitetsplan for Limfjorden. Planen blev godkendt af amtskommunerne langs fjorden, og på flere punkter var den mere restriktiv end regeringens vandmiljøplan fra 1986, der satte yderligere skub i rensningen af byspildevandet.

Men inden da var Thisted Kommune i fuld gang med at planlægge udbygningen af sit renseanlæg i Thisted Bredning.

Fejden om renseanlægget

Der var enighed i alle lejre om nødvendigheden - men ikke om placeringen. Som et forunderligt paradoks blev Thistedes nye miljøflagskib årsag til en strid om miljøet på land.

Da byrådet sendte lokalplan nr. 1-28 ud til offentlig høring i sommeren 1985, regnede man nok med debat om placeringen af det renseanlæg, som lokalplanen omhandlede. Men man havde næppe regnet med, at planen skulle blive den mest diskuterede nogen sinde.

Indsigelser strømmede ind dén sommer – først og fremmest fra beboerne på vandsiden af Johnsens Allé, som kæmpede for deres udsigt og frygtede lugtgener. Slagteriet krævede, at kommunen skulle give en garanti for, at det nye renseanlæg ikke ville gå ud over virksomhedens eksportstatus.

Ved en offentlig høring 26. juni fremlagde kommunens tekniske forvaltning forslag til alternative placeringer bl.a. ved Synopal-havnen og i Kronborg Plantage. Efter høringsfasen var der indsendt 10 indsigelser med 101 underskrifter, ”bemærkninger” fra slagteriet, veterinærinspektøren for kødkontrollen, bestyrelsen for Johnsens Rekreativshjem, miljøstyrelsen og ministeriet for offentlige arbejder. Mest massiv var protesten fra beboerne på Johnsens Allé, der ønskede renseanlægget placeret øst for Synopal.

En flytning ville betyde en væsentlig fordyrelse af projektet, og det blev i sidste ende et afgørende argument for det flertal på 15 byrådsmedlemmer, der godkendte lokalplanen 12. november 1985.

Det var ikke nogen populær afgørelse, heller ikke for politikerne, der var på valg kort efter. En af modstandernes sidste replikker i byrådet blev for-

Kloakudløbet ved slagteriet i Thisted. Manden på røret er Terry Harlow, der optrådte i medierne som ”antiforurenings-ekspert”. 1971.

Viborg Amts miljøskib på Limfjordstøt. Ikke ligefrem en lysttur. Det er prøver på fjordens forurening, der hales om bord. 1979.

Det er renseanlægget i bredningen, der er eneste punkt på dagsordenen for det offentlige møde på Hotel Aalborg. Svend Odgaard (S), formand for teknisk udvalg, præsenterer projektet.

Byrådssalen. Renseanlægget var ofte til debat. Svend Odgaard (S), udvalgsformand, og Ruth Scharling (K) - en af naboerne til anlægget - tog sig ofte en dyst på ord.

muleret af den konservative Henning Poulsen: "Der er nu lagt en tikkende bombe under slagteriet!" Karakteristisk for tonen i debatten hævdede en beboer på Johnsens Allé, at "projektet er tromlet igennem og alle midler anvendt" - og modstanderne forsøgte for-gæves i løbet af 1986 via henvendelser til amtets tilsynsråd og folketingets ombudsmand at forhindre projektets gennemførelse ved at påpege procedurefejl i sagsbehandlingen.

De følgende år - fra 1987 til 1990 - blev der investeret 140 mio. kr. i anlæg til rensning af

spildevand. Foruden i Thisted By blev der bygget renseanlæg i Øsløs og Vilsund, og de eksisterende kloaksystemer blev koblet på de nye anlæg.

Den landspolitiske opbakning til den gigantiske miljøsindsats blev forstærket, da folketinget i 1986 vedtog en dagsorden, der opfordrede den borgerlige regering til at stoppe alle ulovlige udledninger af spildevand senest 1. maj 1987, og samtidig blev den pålagt at udarbejde en handlingsplan, der kunne halvere landbrugets forurening med kvælstof i løbet af to år. Fosforudledningen fra husholdningerne skulle inden for tre år nedbringes med 80 pct. Regeringen fandt tidsfristerne urealistiske, og de blev da også forlænget i 1987.

"Det er værre end at stikke næsen i en gammeldags lokumsspand", skrev en beboer fra østbyen. Modstanderne af renseanlæggets placering i bymidten fik deres frygt bekræftet i 1989, da teknikere gik i gang med at prøvekøre anlægget midt i sommervarmen. Den ulidelige stank tvang folk inden døre. Teknisk udvalgs formand, Svend Odgaard (S), beklagede offentligt, at man ikke havde informeret. Han modtog næsten samtidig meddelelsen om, at en taksationskommission havde afgjort, at Thisted Kommune skulle betale en erstatning på 1,5 mio. kr. til otte husejere på Johnsens Allé som et plaster på såret for forringelsen af deres ejendommers handelsværdi efter etableringen af renseanlægget. Sagen blev anket af kommunen til en overtaksationskommission, der i 1990 blot stadfæstede den tidligere afgørelse. Så gik Thisted Kommune til retten. Det var nemlig ikke tidligere sket, at der blev givet erstatning i en sag på grund af en lokalplan, som en kommune havde vedtaget.

På grund af det principielle indhold blev sagen ikke behandlet i byretten, men sendt direkte i Vestre Landsret i Viborg i 1992, hvor Thisted Kommune blev frikendt for erstatningspligt.

Men dermed var sagen ikke slut.

Beboerne ankede sagen til Højesteret, der i 1995 endelig tilkendte beboerne den erstatning, som taksationskommissionen oprindeligt havde tilkendt dem.

Erstatningsfastsættelsen af grundene på Johnsen's Allé skabte præcedens for, hvordan man efterfølgende måtte vurdere ”tab af herlighedsværdier” i afgørelse af miljsager ved domstolene.

Juni 1985 - før det for alvor gik løs Et omstridt projekt. Mange så det hellere placeret f.eks. i Kronborg Plantage eller ved Synopal-havnen.

„Slambert“ og sukkerstangen

Mens juristerne granskede i lovbøgerne i erstatningssagen, fik Thisted Kommune topkarakter af Viborg Amt for effektiv rensning af spildevandet. Det 30-40 cm høje lag af slam omkring udløbsledningen i fjorden forsvandt hurtigere end ventet, og hvor livet havde været totalt udslettet i et stort område – ja, her dukkede en ren fjordbund frem med fisk, muslinger og søanemoner. En stor del af slammen blev nu samlet op på renseanlægget og anvendt som et gratis tilskud af gødning på landmænds marker. Og resten blev afbrændt i et nyudviklet anlæg, som maskinfabrikken Cimbria på forsøgsbasis lod opstille. Tilsvarende forsøg med slamafbrænding blev foretaget i Bjertringbro.

”Slambert” - som Cimbrias anlæg blev døbt - var ikke ganske lugtfri. I 1991 blussede striden omkring renseanlægget igen op. Den ansvarlige for den daglige ledelse af renseanlægget, ingeniør Poul Borch Hansen, kunne ikke lugte noget, men det kunne naboerne.

Sagen kom op i byrådet.

”Senta” og den sidste erhvervsfisker

På trods af et blåt flag ved havnemolen er Thistedes erhvervsfiskere for stedsse borte. I slutningen af 1970erne kastede den sidste med base i havnen de sidste garn og satte den sidste ruse i fjorden. Til gengæld fik thistedboerne igen en velassorteret fiskehandel på selve havneområdet - men det er en anden historie.

I 1901 var der 6804 beboere i Thisted, hvoraf de 185 var beskæftiget ved fiskeriet. I 1971 var der otte fiskere tilbage.

Siden man stoppede udsætningen af rødspætter i midten af 1950erne, havde der været nedgang i fiskeriet. Rødspætten vandrede ikke af sig selv op i Thisted Bredning. Den kom kun, når det skete kunstigt, men der kunne dog af og til fanges enkelte. Fiskeriministeriet mente, at det i det lange løb blev for dyrt med udsætningen i forhold til udbyttet. Som følge heraf faldt antallet af fisk. Og dermed antallet af erhvervsfiskere. Men de gode penge i industrien - og ikke mindst den kortere arbejdstid - førte også til, at det ikke længere var så attraktivt for de unge at blive fiskere.

Men der var nu også dét med *forureningen* ...

Brødrene Richard og Emil Poulsen mente dengang i 1971, at de nok blev de sidste erhvervsfiskere i Thisted Havn, for Limfjorden ville med tiden blive til ... ja til kloakvand.

”Det kan man se på antallet af de mange hundestejler. Det er fortrinsvis en ferskvandsfisk. Spørgsmålet om vi skal fortsætte fra Thisted afhænger af, om der bliver bygget rensningsanlæg”, fortalte Richard Poulsen.

Men det skulle altså vise sig, at der helt op til slutningen af 1970erne blev drevet erhvervsfiskeri fra Thisted Havn. Den sidste ”rigtige” erhvervsfisker var den 50-årige Jens Søndergaard med kutteren ”Senta”. Endnu en kutter var hjemmehørende i Thisted, men den lå i Hanstholm Havn og fiskede derfra.

Jens Søndergaard var thybo, og han kom ud at sejle under krigen - i 1944 - med småskibe i de danske farvande. Han kom senere ud med dampskib, der sejlede til England med malm fra Nordsverige og returnerede med kul til

Jens Søndergaard - havnens sidste fisker.

Finland og Danmark. 1948 blev han indkaldt til marinen, og efter værnepligtstiden tog han ud at sejle igen - i småskibsfart til Norge, Sverige, Vesttyskland og Polen. Og i 1953 begyndte han at fiske fra Thisted med en lille motorjolle, som han købte for 3500 kr. i Vilsund. Dengang var der en snes aktive fiskere i Thisted.

Og *nu* - i 1978 - var det ikke noget lyst billede for Limfjords-fiskeriet, Jens Søndergaard tegnede. Der er ikke de fisk i Limfjorden, som man tidligere kendte til, og efter Jens Søndergaards opfattelse er der ingen fremtid for fjord-fiskerne. Der er få eller slet ingen rødspætter, sild eller ål. Da han sidst var ude med garnene, var udbyttet en kasse sild, når det var bedst. Så det kan ikke betale sig, for petroleum er blevet dyr. Og man kan hurtigt brænde noget af, når man henter sildene ved Hovsør. Omkostningerne er i det hele taget blevet så store, at fjorden ikke kan følge med. ”Det er det med inflationen, ikke? Og det kan fjorden jo sådan set ikke gøre ved, vel? Men situationen er altså den, at man ikke kan få nogen til at arbejde for så lidt. Man skal have andre indtægter og drive et andet erhverv ved siden af. Eller man skal have en kone, der arbejder! Hvad j e g tjener? Lige så lidt eller lige så meget som en avisdræng, når alt er blevet gjort op. Det er lidt i hvert fald!”

”Det lugter fra slamafbrændingen, har vi fået at vide. Også når vi ikke kører med anlægget. Så der må være nogen, der har en særlig god lugtesans”, erklærede formanden for teknisk udvalg, Svend Odgaard (S), i byrådets oppehede debat om forholdene på renselanlægget. Svend Odgaard var blevet stærkt kritiseret for en udtalelse om, at røgen fra slamafbrændingen ikke var farlig, når der endnu ikke var nogen af naboerne, der var døde af den.

”Det var ikke mere end en smart bemærkning – mente jeg – og faldt efter at journalisten måske ti gange ville have at vide, om jeg kunne garantere, at røgen fra afbrændingen ikke var farlig. Jeg ville hjem og ramme billeder ind, og så svarede jeg på dén måde, som jeg godt kan se er en uheldig bemærkning”, sagde Svend Odgaard i byrådet i august 1992 - som den glarmester han jo også var - og indrømmede samtidig, at teknikerne ikke var klar over,

hvad der skete med slammen fra afbrændingen, der var blevet indstillet og først kom i gang, hvis amtet kunne godkende kravene i den miljøaftale, som kommunen lagde op til.

Året efter - i 1993 - blev reaseanlæggets naboer inviteret til møde med politikere for at drøfte kommunens forslag om at opsætte en 55 meter brugt skorsten ved slamafbrændingsanlægget. Dermed mente kommunens teknikere, at lugtgenerne ville forsvinde. En nabohøring blev iværksat.

”Det er den sædvanlige sukkerstang, vi får stukket ud – og som intet er værd”, erklærede Chr. Bornerup, Johnsens Allé 10.

Borgermødet på Restaurant Marina blev et tilløbsstykke.

Embedslæge Knud Brinkløv Jensen: ”Efter bedste overbevisning og faglige skøn, så kan der ikke påvises nogen sundhedsskadelig virkning for omgivelserne af forholdene på reaseanlægget. Risikoen er større for de ansatte”.

Frithjof Østergaard: ”Vi har hørt en masse teori her i aften. Men vi lever til daglig med problemerne i praksis. En henvendelse til sundhedsstyrelsen fik senere et svar fra embedslægen, der var udformet, som om vi var halv-idioter. Og nu hører vi embedslægen sige til en far, der er bekymret over, at børnene skal vokse op i nærheden af reaseanlægget: ”Det må du selv om”! Det siger den øverste lægelige myndighed – det kan De ikke tillade Dem!”

Kaj Kristensen præsenterede sig som byrådsmedlem og fandt det uretfærdigt, at der blev skudt så meget på teknisk udvalgs formand og kommunens embedsmænd.

Først og fremmest lød der klager over, at kommunen ikke informerede ordentligt. Klagerne over lugten fortsatte sommeren igennem, og slamafbrændingen blev foreløbigt indstillet, mens ingeniørerne regnede på, hvordan anlægget kunne optimeres.

Imponerende – eller ligefrem frygtindgydende. En fejlplacering næsten lige midt i byens hjerte. Under alle omstændigheder: Thisted nye reaseanlæg. Kommunens flagskib i fjorden og på miljøfronten. Sådan ligger både landet og vandet. 1998.

Foto: Thisted Kommune.

Miljøforholdene på renseanlægget dukkede igen op på byrådets dagsorden i november 1993. Beboernes mange klager blev imødekommet med en beslutning om at ofre et millionbeløb på overdækning af de store mellemklaringstanke og den 55 meter høje skorsten. Men der blev også givet grønt lys for at fortsætte forsøgene med slamafbrænding. Men den sag løste sig selv, da Cimbria senere opgav forsøget.

Med overdækningen af tankene i 1994 blev der bogstaveligt talt lagt låg på striden mellem renseanlægget og dets naboer.

Ud på lossepladsen

Ordet lossepladser hører fortiden til - ligesom billedet af tonsvis af brændende affald i rygende grusgrave. Gennem de seneste tre årtier har den øgede indsats for miljøet sat bortskaffelsen af affald i system. Men det er ikke så længe siden, at skraldet flød frit omkring på gamle såkaldte *fyldpladser*. En tur til den gamle grusgrav i Nørhå i 1972 i selskab med naboen, telefonmon-tør Arne Pedersen, efterlader dette indtryk:

”Det er værst i sommermånederne, når masser af torskehoveder, som bliver smidt i graven, går i forrådnelse. Stanken herfra og fra indholdet af septiktanke, der også tømmes ud i graven, er helt uudholdelig. Når det blæser, flyder det med papir og plastic fra lossepladsen. Mange gange brændes affaldet, f.eks. brugte bildæk, og en kvælende røg lægger sig over vores ejendomme”.

Arne Pedersens klagede sammen med sine naboer til sundhedskommissionen i december 1971 og ventede forgæves de næste fire måneder på en reaktion.

Grusgraven i Nørhå var en af de lossepladser, Thisted Kommune arvede fra de gamle sognekommuner ved kommunalreformen i 1970. Kommunen henviste affald til Nørhå uden at have kendskab til, om den var kommunal eller privat ejet. Den daværende formand for teknisk udvalg, Alfred Overgaard (V), tog det ikke så tungt. Han var slet ikke sikker på, om kommunen havde søgt tilladelse til at måtte anvende grusgraven som losseplads. Men

Nørhå 1973. ”Ja, smukt ser det jo ikke ud. Og lugte gør det sgu’ osse!” Losseplads eller fyldplads - ukært barn har også flere navne.

hvis det ikke var tilfældet, ville man da søge.

”Det gælder vist for de fleste lossepladser i kommunen, at de ikke er godkendt. I de gamle kommuner søgte man ikke om godkendelse. Man fandt et passende sted og gik så i gang”.

På baggrund af klagerne fra Nørhå trådte både sundhedskommission og fredningsplanudvalget for Viborg Amt i karakter og bad teknisk forvaltning i Thisted om en redegørelse. Den fik de så - og i løbet af 1972 blev 15 lossepladser forskellige steder i kommunen lukket. Tilbage blev godkendte lossepladser

i Vang, Sjørring, Vesløs, Kløv Kær og i Thisted ved Sjørringvej, der ville blive lukket året efter. Endnu i begyndelsen af 1973 var der ikke truffet en afgørelse omkring lossepladsen i Nørhå som følge af fredningsplanudvalgets undersøgelser. Nu blev de første jordbundsundersøgelser foretaget på de godkendte lossepladser.

Naboerne omkring lossepladsen i Nørhå mistede tålmodigheden. Afbrændingen af både kommunalt og privat affald fortsatte, og derfor rettede de nu henvendelse til det nyoprettede ministerium for forureningsbekæmpelse. Det skete i december 1973, og miljøstyrelsen, der sorterede under ministeriet, bad straks sundhedskommissionen sørge for at stoppe brugen af lossepladsen, indtil pladsen eventuelt kunne godkendes.

Men lossepladsen blev ikke lukket - og derfor sendte beboerne endnu en klage til miljøstyrelsen 8. februar. Og miljøstyrelsen reagerede med en ny henvendelse til sundhedskommissionen og bad om en udtalelse. Tre uger senere ventede man stadig på svar fra sundhedskommissionen.

”Det er med stor undren, vi har konstateret, at vor første anmodning om lukning af lossepladsen ikke har haft nogen virkning. Bedømt efter den fremstilling og de fotos, vi har fået fra klagerne, ser det meget slemt ud på pladsen. Vort næste skridt bliver i næste uge. Så vil vi rykke sundhedskommissionen i Thisted for en forklaring”, oplyste en sekretær i miljøstyrelsen til Thisted Dagblad.

Sundhedskommissionens formand, politimester Jørgen Bodenhoff, havde ikke mange kommentarer til sagen.

”Som jeg tidligere har givet udtryk for til Dagbladet, vil vi snarest muligt indkalde til møde i sagen ...”

”Men hvorfor blev miljøstyrelsens anmodning om øjeblikkelig lukning ikke fulgt?”

”Fordi der er fortaget visse forbedringer på pladsen, således at affaldet ikke mere er til gene for de omkringboende. Vi har virkelig prøvet at sanere derude”, erklærede politimesteren, der åbenbart ikke havde vænnet sig til at få „ordrer“ fra et forureningsbekæmpelses-ministerium.

Selv om politimesteren påstod noget andet, fortsatte afbrændingen af både kommunalt og privat affald. Og et halvt år senere vedtog byrådet - på sundhedskommissionens anbefaling - at godkende grusgraven i Nørhå som losseplads.

Den lovbefalede skærpelse af kontrollen med miljøet førte til, at Thisted Kommune på trods af protester fra beboere efter 1978 samlede alt ikke-brændbart affald på en ny kontrolleret losseplads i Skovsted. De gamle affaldspladser rundt omkring i kommunen blev erstattet med lokale container-

Afbrænding af bildæk. Lossepladsen på Sjørringvej ved Thisted. 1972.

Politimester Jørgen Bodenhoff havde mange hverv at varetage. Et af dem var som formand for sundhedskommissionen i begyndelsen af 1970'erne, hvor han var lidt uvant med at få "ordrer" fra et forureningsbekæmpelses-ministerium i hovedstaden. Her er han fotograferet i retten i Thisted i 1979.

Byrådsmøde på det gamle rådhus 1978. En vigtig miljøsag er på dagsordenen og bliver vedtaget af et stort flertal. Udvalgsformand Henning Poulsen (K) argumenterer for forslaget om at samle alt ikke-brændbart affald på en ny kontrolleret losseplads i Skovsted.

pladser, der - efterhånden som genbrugstanken vandt frem - blev samlet på en central containerplads i Thisted. I kommuneplanen fra 1985 talte man om, at ikke-brændbart affald på *længere sigt* skulle sorteres med henblik på genbrug. I 2001 fik kommunen sit endelige affaldssorteringsanlæg ved Kronborg Plantage. På *længere sigt* var altså 16 år efter med en mellemstation på Tigervej.

Men da var en ny og mere miljøbevidst generation også blevet flink til - under opsyn - at vandre i gåsegang rundt mellem anvisningsskiltene på den kommunale genbrugsplads.

Da fluerne fik overtaget

Den langvarige miljøsag omkring Synopal begyndte i 1960'erne og fik selskab af flere de følgende årtier. Små og store mellem hinanden. Den sidste store sag i 1990'erne blev udkæmpet i Sundby Thy omkring det tidligere jernstøberi i Sundby og den forurenede grund, som først for alvor blev til en sag, da grunden skulle sælges og derfor kunne udgøre en sundhedsrisiko. Hvad mon støberiarbejderne, der havde arbejdet år efter år på fabrikken, tænkte?

"Vi følger nøje sagen". En karakteristisk udtalelse fra Thistedes sundhedskommission, når den blev gjort opmærksom på, at den var gal med miljøet - og det havde stået på længe.

Således også i 1973, da Viborg Amts Vandvæsen ved et kontrolbesøg på Thisted Galvanisering på Wintersmøllevej kaldte spildevandet fra virksomheden for "stærke sager". Der var fundet stærke koncentrationer af cyanid, kobber, nikkel, zink, cadmium, kobolt og krom. Under uheldige omstændigheder kunne der udvikles giftgasser, der var dødbringende i meget små mængder. Spildevandet løb direkte fra fabrikken ud i Thisted Bæk og derfra videre ud i Limfjorden.

Ejeren, Poul Kristensen, følte sig snydt af myndighederne. Da han købte virksomheden i 1970, forelå der en tre år gammel tilladelse til fabrikkens virksomhed. Hvis man krævede fabrikken lukket, var han klar med et erstatningskrav.

Og mens sundhedskommissionen "fulgte sagen nøje", blev der foretaget nye undersøgelser, der alle bekræftede de første.

"Det er op til sundhedskommissionen at tage affære", erklærede ingeniør Helge Mølgaard fra Thisted Kommune, hvis tekniske forvaltning ikke havde noget at skulle have sagt.

Endelig blev der sat frist på. 1. januar 1974 skulle spildevandet været renset for tungmetaller.

Nye miljøtider var på vej - og i det samme kvarter dukkede atter en miljø-sag frem. I 1980 var det ikke tungmetaller - men en horde af et letbetet luftvåben, fluerne, der fordrev beboerne fra bydelen. Fluernes herre var hønseriet "America".

Det er sommer og i et hjørne af Thisted, der som følge af overskrifter i de store aviser bliver kendt over hele landet. Beboerne har på dette tidspunkt klaget i tre år over hønseriet. De har truet med at deponere ejendomsskatten. De har også i fællesskab sendt ca. 2000 nyfangede - velnærede - fluer til kommunens ejendomsudvalg i et syltetøjsglas.

De mener, at kommunen sylter deres meget nærværende miljøproblem.

Efter i ti nætter at have jaget fluer fra klokken tre til klokken seks om morgenen med et natligt udbytte på gennemsnitligt 200 fluer siger politiassistent Mogens Lund: "Vi står i en grotesk situation, for vi har fået medhold fra kredslægen, stadsdyrlægen og ejendomsudvalget, men ingen vil standse svi-neriet".

Det er derfor, beboerne er gået videre op i systemet - til miljøstyrelse og folketing.

Kvarteret ligner efterhånden en tropelandsby i Afrikas jungle. Moskitonet hænger for døre, vinduer og over barnesenge. I husene løber rasende familiefædre i underbukser rundt med fluesmækker nat og dag. Nattesøvn er en mangelvare. Fluer i titusindvis fra det nærliggende hønseri med 8000 høns kun 20 meter fra nærmeste parcelhus har gjort livet til et helvede for børn og voksne.

Forældrene forsøger at beskytte deres børn og spædbørn mod fluesværmen ved at lægge moskitonet over sengene. Eller også bliver børnene simpelthen evakueret bort fra fluehelvedet om natten til familie eller venner, der bor længere væk fra det forhadte hønseri. Flere af de 50 flueplagede familier har forsøgt at sælge huset, men forgæves. Havemøbler køber beboerne ikke, for fluesværmen huserer også udendørs i et sådant omfang, at enhver form for friluftsliv er utænkeligt. "Vi har ikke været udendørs i haven hele sommeren, og vi har ikke købt havemøbler", siger førnævnte Mogens Lund.

Ægteparret Torsten og Karen Margrethe Larsen evakuerer hver nat deres to børn - Christian på halvandet år og Lisbeth på fem år - til bedsteforældrene, Karl Ejnar og Gudrun Larsen, der bor i sikkerhed på Solbakkevej i Thisted.

Torsten og Karen Margrethe Larsen kan ikke sove om natten for fluer. "Hvis vi er heldige, bliver vi først vækket af fluebid klokken fire om natten - og så går den vilde jagt med fluesmække-

Thisted Galvanisering 1975. Uheld med en sprængt hane og svovlsyre i kloakken. Thisted Brandvæsen er rykket ud.

Flueplage i Winthersmøllevej-kvarteret, der omdannes til tropelandsby i Afrikas jungle med moskitonet for døre, vinduer og over barnesenge. Og børn der bliver evakueret til sikre steder hos bedsteforældre i andre bydele. 1980.

Fluer på dagsordenen og protesterende borgere fra Winthersmøllevvej-kvarteret i Thisted Byråd. Det er socialdemokraten Anton Odgaard, der har ordet. Han var i øvrigt også blandt naboerne til hønseriet "America", hvorfra de mange tusinde fluer udklækkedes.1980.

Beboerne havde taget et udvalg fluer med til politikerne i byrådet. De havde jo nok af dem. Mere end nok. Og der var flere på vej, hvor de kom fra.

ren", fortæller Torsten Larsen.

"Når Christian sover middagssøvn herhjemme med moskitonet over sig, så sidder der 75 fluer på nettet, når vi vækker ham. Det er simpelthen noget griseri".

Til en avis fortæller andre beboere, at de nu sætter deres lid til miljøstyrelsen og folketingets miljøudvalg, når de lokale politikere ikke vil gøre noget. Flueplagen skal stoppes *nu*, den går flere og flere familier på nerverne. Konerne sidder hjemme og

smågræder over alt det svineri, fluerne afgiver. Det eneste, der bliver snakket om, det er fluer, fluer, fluer ...

Hønsene på "America" begynder med at gå på gulvet, og efterhånden som hønsegødningen fylder mere, hæves et hønsetet. Til sidst går de 8000 høns på et to meter højt bjerg af hønsemøg, der er det "ideelle" udklækningssted for fluer – forklarer en af beboerne om baggrunden for plagen og den aktion, der førte hønseriets naboer til Thisted Rådhus og byrådsalen bevæbnet med fluepapir og friskfangede fluer, så politikerne kunne få syn for sagen.

Sagen fandt siden sin afslutning. Hønseriet blev med tiden lukket. Idyl og sommer uden fare indfandt sig atter i dette hjørne af Thisted.

Men først skulle beboerne så grueligt meget igennem

Støvet's år

Det skulle beboere i østbyen også i de mange år, Synopal-fabrikken producerede både vejmaterialer og støv til lokalområdet. Efter ophøret lå fabrikken spøgelsesagtigt forladt – men nu i centrum af det store nye boligkvarter, der i løbet af 1970'erne og 1980'erne skød op på Roligheds Jorder.

Da fabrikant Karl Krøyer gik konkurs med Synopal-fabrikken i 1983, sluttede Danmarkshistoriens længst varende miljøstrid. Bunken af papirer med klager, anker og myndighedsafgørelser voksede konstant gennem alle årene, fabrikken var i gang. Det var ikke alene de omkringboende, der mærkede forureningen fra fabrikken. Den 30-årige Finn Vinding Pedersen blev det første - men ikke sidste - offer for den uhelbredelige sygdom silicose. I syv år arbejdede han på Synopal, indtil helbredet tvang ham til at stoppe i 1972. På trods af advarsler og protester fortsatte produktionen på fabrikken med miljømyndighedernes velsignelse. I årene fra 1962 til 1974 blev der alene produceret synopal. Fra 1975 begyndte Karl Krøyer at fremstille kalcineret flint, der ligesom synopal blev anvendt til vejbyggeri.

Thisted Kommune blev først underrettet, da produktionen var sat i gang,

men den kommunale miljømyndighed mente ikke, at det var nødvendigt at have en tilladelse til ændringen af produktionen på fabrikken, fordi støvge-nerne ville blive mindre. Hvad kommunen ikke bemærkede var, at støvet fra produktionen af kalcineret flint gav støv af mere sundhedsskadelig karakter.

Nogenlunde samtidig fik Karl Krøyer en ny idé: Synopal-fabrikken skulle fremstille sort synopal af affaldet fra Thisted og Hanstholm kommuner. Produktet skulle bruges til tagplader. Byrådet holdt ekstraordinært møde og konkluderede, at forslaget var interessant, og ejendoms- og miljøudvalget gav grønt lys for en prøveproduktion af ”sort synopal” i 1978 – uden at have kompetencen. Den lå nemlig hos Viborg Amt.

Det blev for meget for de utilfredse beboere, der klagede over stigende mængder nedfald af støv. Beboerne bad i 1978 byrådet om omgående at give fabrikken ordre til at stoppe sin ulovlige og sundhedsfarlige produktion af kalcineret flint. Thisted Byråd svarede tre måneder senere, at ansøgningen om godkendelse var videresendt til Viborg Amtsråd. Hverken kommunen eller amtet ville nedlægge forbud mod den ulovlige produktion, der havde fundet sted gennem tre år.

Overlæge Leif Brams gik på beboernes vegne nu direkte til miljøstyrelsen, der opfordrede amtsrådet til at anmelde den ulovlige produktion til politiet.

”Det er ikke vores opgave at jage virksomheder og få dem lukket, selv om de forurener”, erklærede formanden for Viborg Amts udvalg for teknik og miljø, Charles Klitgaard (V), til Politiken i december og havde ikke hastværk med at behandle sagen fra Thisted.

Men det havde miljøstyrelsens direktør, tidligere miljøminister Jens Kampmann, der ønskede sagen hastebehandlet. Synopal-striden var nu blevet til en tvist mellem miljøstyrelsen og Viborg Amtsråd - mellem Jens Kampmann og Charles Klitgaard, der tog kritikken fra Jens Kampmann og Leif Brams helt roligt:

”Brams vil sikkert finde en forbundsfælle i Kampmann i kampen mod erhvervslivet. Så vil Kampmann sikkert fare frem med brask og Brams ..!” Brevvekslingen mellem amt og styrelse fortsatte i foråret 1979. Miljøstyrelsen bad amtsrådet gøre rede for, hvorfor man ikke havde anmeldt Synopal til politiet. Amtets udvalg for miljø og teknik forsvarede sig med, at kommunen ikke havde gjort noget, selv om den havde haft rig lejlighed til det.

Samtidig med at Jens Kampmann og Charles Klitgaard blev pennevenner, blev Karl Krøyer hængt ud i Ekstra-Bladet som svindler. Det handlede om forsøget med at lave husholdningsaffald om til ”sort synopal”:

”Fremtrædende politikere i Thisted er rasende på opfinderen Karl Krøyer. Gyldne løfter om nye arbejdspladser i det betrængte område blev aldrig til andet end snak”.

Ifølge avisen havde Krøyer lånt statsmillioner til tagplade-fabrikationen og straks solgt den ud af landet.

”Dermed gik tagplade-fabrikken her i Thy i vasken. Det var nye arbejdspladser, som Krøyer stillede os i udsigt, da vi forsinkede vort nye forbrændingsanlæg. I tilknytning til dette anlæg ville han lave en forsøgsstation til fremstilling af synopal fra affaldet. Forsinkelsen kostede os en halv million – og vi har hverken fået den lovede fabrik eller den omtalte forsøgsstation”.

Charles Klitgaard (V), formand for Viborg Amtsråds udvalg for teknik og miljø, mente at kunne holde hovedet koldt i Synopal-sagen og omkring overlæge Leif Brams, selvom miljøstyrelsens direktør måske ville finde på at ”fare frem med brask og Brams” - som han kunne sige det.

Synopal-fabrikken blev anlagt på den yderste spids af den tidligere Thisted Købstad – og efterhånden nabo til et stort parcelhuskvarter. Det skulle give konflikter. Det gjorde det. Mange konflikter. I adskillige år. Det var en lokal strid, der både afspejlede lokale forhold og den stigende miljøbevidsthed, der voksede frem i 1970-1980erne.

siger formanden for teknisk udvalg, Henning Poulsen (K).

Som tilføjelse til Karl Krøyers synopal mangler blot at blive nævnt, at miljø sagen om produktionen af kalcineret flint fortsatte til fabrikkens bitre ende. Tilladelserne blev givet og endda stadfæstet af miljøankenævnet i 1981.

Næste akt - næste drama

Disse tilladelser kom til at spille en væsentlig rolle for det næste drama, der udspillede sig omkring Synopal-fabrikken, som direktør Steen Krogh, Klim, købte på tvangsauktion i slutningen af 1982.

I begyndelsen lignende det ellers en genopførelse af et gammelt stykke – sådan som det afspejler sig i avisoverskrifter i Thisted Dagblad mellem september 1983 og juni 1984:

- Synopal-fabrikken starter igen om kort tid
- 95 naboer har skrevet under mod Synopal
- Lad nu fabrikken komme i gang
- Synopal sammenlignes nu med Cheminova
- Synopal-sagen på venteliste i miljøstyrelsen
- Amtet siger ja til Synopal

Overlæge Leif Brams satte det gamle ringbind med sagsakter på plads i villaen ved siden af fabrikken - og skrev "Synopal II" på et nyt.

Kampen kunne begynde - og adressen på miljøstyrelsen kendte beboerne, da de protesterede mod, at amtet havde godkendt en produktion af mørtel og beton på fabrikken:

"Efter ca. 20 års stærkt forurenende virksomhed lukkede Synopal-fabrikken for godt et år siden ved tvangsauktion. Mod forventning blev den uheldigt placerede virksomhed ikke opkøbt af Thisted Kommune – som derved kunne have reddet det omkring Synopal-fabrikken opvoksede villakvarter fra eventuel fortsat generende og sundhedsfarlig forurening – men fabrikken

blev ved tvangsauktion købt af Steen Krogh, Klim Strand, som ønsker at genoptage en lignende produktion, hvilket Viborg Amt nu har givet godkendelse af. Vi mener, at denne godkendelse bør trækkes tilbage, da byens udvikling mod øst med et tæt bebygget villakvarter omkring Synopal-fabrikken viser, at denne i sin tid blev fejlplaceret, og at en fortsat produktion uundgåeligt vil medføre fornyet uro omkring produktionsforholdene på fabrikken”.

Brevet var - som nævnt - forsynet med 95 underskrifter.

Steen Krogh skrev i et brev til Leif Brams, at han i stedet for grøftegravning gerne ville i dialog om sine planer.

18. september 1984 ophævede miljøstyrelsen den godkendelse til produktion af tør-beton, som Viborg Amt tidligere havde givet, og begrundede afgørelsen med, at det var over fem år siden, produktionen var ophørt.

Rollerne fra 1970erne var nu byttet om.

Nu var det ikke klagerne, men Synopal-fabrikkens ejer, der henvendte sig appellerende til miljøankenævnet og Thisted Byråd om støtte.

Og han fik den!

Et forslag fra Ruth Scharling (K) og Erik Holm (Thylisten) om at tage miljøstyrelsens afgørelse til efterretning fik kun fire stemmer. 16 gik ind for, at amtets godkendelse af fortsat produktion på fabrikken skulle stadfæstes. Til gengæld stadfæstede miljøankenævnet sin tidligere beslutning om, at der skulle søges en ny godkendelse.

Synopal-sagen blev et hit under den kommunale valgkamp i efteråret 1985, fordi Steen Krogh på ny søgte byrådet om tilladelse til at genoptage produktionen på Synopal.

På et af de sidste byrådsmøder i valgperioden vedtog det gamle byråd med 10 stemmer for og ni imod at henstille til amtsrådet, at Synopal-området skulle udlægges til ”grønt område” i regionplantillægget.

Under debatten gjorde Svend Odgaard (S) opmærksom på, at byrådet på sit næste møde ville blive præsenteret for en indstilling om genoptagelse af produktionen på Synopal-fabrikken.

Der var nu tre kort med i det politiske spil om Synopal-fabrikkens fremtid. Foruden miljøgodkendelsen var der spørgsmålet om områdets status som grønt område i kommune- og regionplan og endelig, om Steen Krogh kunne få en ny lejekontrakt på grunden, som kommunen ejede.

Netop lejekontrakten var en af trumferne i spillet.

Da Steen Krogh købte fabriksanlægget, var han overbevist om, at han overtog det lejemål, som Karl Krøyers selskab havde med Thisted Kommune. Men det kunne kommunen ikke anerkende. Kommunens påstand var, at Steen Krogh slet ikke havde krav på et lejemål – og hvis han skulle have et lejemål, måtte det blive på helt nye vilkår end de hidtil gældende. Og det kunne Steen Krogh ikke anerkende.

Sagen kom så for retten - og Thisted Kommune fik medhold ved byretten - men afgørelsen blev anket til landsretten af Steen Krogh. Her lå den og ventede på en ny afgørelse, da Thisted Byråd holdt møde.

Alle kort kom på bordet, da valgkampen var overstået, og Synopal var på dagsordenen på det gamle byråds sidste møde, som var det sidste for syv af byrådsmedlemmerne.

Steen Krogh, Kroghs Stensiloer i Klim, købte den gamle Synopal-fabrik for at fortsætte produktionen. På grund af miljøforhold lykkedes det imidlertid ikke, og han gik derefter ind i et storstilet projekt til ferie- og fritidsanlæg på stedet. Det blev heller ikke til mere end det papir, projektet var nedfældet på. 1982.

Poul Erik Kristensen, nyvalgt medlem af Thisted Byråd, bebudede efter det sidste møde i det gamle byråd i 1987, at han ville genoptage Synopal-sagen i det nye byråd og få ændret en afgørelse.

”Med en erhvervsvenlig politik af byrådet, kan det måske ikke vare længe, før fabrikken atter kommer i gang. Og til glæde for alle”.

Sådan lød en af replikkerne under byrådets debat. Fra en af dem, der gik ind for, at kommunen fortsat skulle leje arealet ud til Synopal-fabrikken.

”En typisk miljørags”, lød det fra anden side i byrådsalen. ”Miljø over for kapitalinteresser. Selvfølgelig skal virksomheden ikke have lov at starte igen, for den kan ikke undgå at resultere i nye miljøsager”.

”Området udlejes med henblik på genoptagelse af produktionen på virksomheden på betingelse af, at de nødvendige tilladelser, herunder miljøgodkendelse, kan opnås, så den fysiske udførelse af det påtænkte anlæg kan påbegyndes inden udgangen af 1986. Er disse betingelser ikke opfyldt, skal området været ryddet senest 1.4.1987”.

Med 11 stemmer for og otte imod vedtog byrådet dette ændringsforslag fra Kaj Kristensen (V).

Blandt tilhørerne i den fyldte byrådsal var der flere af de nyvalgte byrådsmedlemmer. Socialdemokraten Poul Erik Kristensen orienterede pressen om, at han hurtigst muligt ville søge at få sagen genoptaget i det nye byråd og afgørelsen ændret.

Kafka-maskinen

Historien om hvad der skete de efterfølgende syv år - *det* er den fortsatte beretning om beton og sten, om investeringer i store drømme og bristede planer.

Men det er også beretningen om et byråd, der aldrig fulgte sine egne beslutninger – og en beretning der slutter, hvor den begyndte. Både dengang og senere kunne det tage sig ud som scener af en roman af Franz Kafka. Der kunne være noget mareridtsagtigt over det hele.

Det nyvalgte byråd med 11 nye medlemmer kom fra begyndelsen til at følge to spor, der dårligt harmonerede med hinanden. Samtidig med at der lå en byrådsbeslutning om, at produktionen på fabrikken kunne genoptages - hvis ejeren fik en miljøgodkendelse - blev Synopal udlagt til ”grønt område” i kommuneplanen. Det sidste blev afgørende for, at miljøstyrelsen - efter et besøg i Thisted i sensommeren 1986 - stadfæstede Viborg Amts nej til en fortsat produktion på Synopal.

Steen Krogh stod nu med et fabriksanlæg uden produktion og en lejekontrakt, der forudsatte, at området skulle være ryddet senest 1. april 1987.

Og uret tikkede.

En måned før fristens udløb krævede Steen Krogh 3,4 mio. kr. i erstatning af Thisted Kommune.

1. april lå fabrikken der stadig – og mens Steen Krogh søgte om fristforlængelse angående rydningen af grunden, lagde hans advokat op til en forhandling om, at kommunen skulle sælge arealerne. Steen Krogh var i færd med at undersøge mulighederne for at realisere et rekreativt projekt på ”det grønne område”, som Synopal nu var blevet til. ”Såfremt man vælger at afvise det foreliggende forhandlingsresultat, må Steen Krogh vælge at anlægge sag mod kommunen med påstand om betaling af erstatning (..) Det samme

vil antageligt være tilfældet, såfremt Steen Kroghs undersøgelser resulterer i, at det ikke vil være muligt for ham at gennemføre projektet”, lød det fra advokaten.

Alt dette stod der ikke noget om i avisen. Der stod derimod, at Steen Krogh fik forlænget fristen til at rydde grunden til 1. oktober 1987. En forkøbsret til arealerne kunne han ikke få. I maj 1987 offentliggjordes forslaget om et gigantisk ferieprojekt på Storodde, som Synopal-området nu blev kaldt. I juni fik sagen en helt ny drejning. Et flertal i byrådet bøjede sig for truslen om en retssag og gav Steen Krogh forkøbsret til hele arealet i tre måneder. Det skete på betingelse af, at kravet om erstatning skulle frafalde og fabrikken fjernes. Og efter de tre måneder skulle der foreligge et projekt og en finansiering, som byrådet kunne godkende. Hvis disse betingelser blev opfyldt, ville byrådet til gengæld sælge arealet til en pris på 15 kr. pr. kvadratmeter. Lokale håndværkere protesterede både over forkøbsretten og den lave pris på jorden.

Ferieprojektet fik nu opbakning af en lokal initiativgruppe, der ville arbejde for at fremme det.

1. oktober 1987 lå fabrikken der stadig.

Dagen efter - 2. oktober - var der borgermøde på Rolighedsskolen. ”Hvorfor har kommunen givet Steen Krogh forkøbsret til grunden? Er det for at feje hans erstatningssag mod kommunen af bordet?” blev der spurgt, og Svend Odgaard (S), formand for teknisk udvalg, svarede: ”Det har været med i betingelserne for forkøbsretten, at erstatningssagen skulle falde væk”. Men det blev afvist af Steen Krogh på mødet!

Uanset betingelserne ikke var opfyldt, fortsatte behandlingen af feriebyprojektet i det kommunale system.

7. oktober vedtog et stort flertal i byrådet, at Steen Krogh kunne arbejde videre med projektet og udarbejde et forslag til en lokalplan.

”Endelig er der noget ved at være kommunalpolitiker”, citerede Thisted Dagblad byrådsmedlem Harry Hjaltelin (V), der ”begejstret” udtalte: ”Kan det aflaste feriebyen i Østerild, er det bare alle tiders!” Det var i øvrigt en ferieby, der også kun eksisterede på papiret.

Byrådet gav Steen Krogh en ny frist frem til 1. januar 1989.

Sidst på året 1987 stiftedes et aktieselskab Thy Storodde A/S med deltagelse af Steen Krogh, Sparekassen Thy og entreprenørselskabet Højgaard & Schultz. Aktiekapitalen var på 450.000 kr.

Filtrede frister

Fabrikken stod stadig på sin sokkel.

Også 20. januar 1988, da byrådet gav Steen Krogh en ny frist frem til 1. oktober 1988 til at rydde grunden. Samtidig blev der arbejdet videre med at skaffe 250 mio. kr. til at realisere planerne. Ikke uventet konkluderede en markedsundersøgelse, at et ”stort Thisted- projekt vil være realistisk”.

Sammen med Thisted Kommunes tekniske forvaltning gjorde man nu klar til at udarbejde den endelige lokalplan, som skulle til offentlig høring i løbet af efteråret 1988.

Nu er det ikke længere Synopal-fabrikken, der er sagen. Nu er det Storodde. Og Storodde-projektet. Et ferie- og fritidscenter til et trecifret million-beløb. Her blev ikke sparet på skillingerne. Men det skulle vise sig, at de var svære at få fingrene i, disse skillinger. Her er vi til borgermøde på Røglighedsskolen om projektet. Fra venstre afdelingsingeniør Ernst Kristensen, Thisted Kommune, teknisk direktør Torben Juul-Olsen, formand for teknisk udvalg, Svend Odgaard (S), byrådsmedlem Orla Poulsen (Thy-listen), Steen Krogh, ejeren af det gamle fabriksanlæg, og arkitekt Knud Johansen. 1987.

Eftersom Steen Krogh var blevet aktionær i det nye selskab Thy Storodde A/S, vedtog byrådet at overdrage forkøbsretten til området til dette selskab på de hidtidige betingelser.

Sagen var ved at være grydeklar. "Timeshare" – med gode skattefordele for investorerne – blev nu nævnt i debatten som en realistisk mulighed for finansiering af projektet.

Og uret tikkede videre.

Inden udløbet af forkøbsretten 1. januar 1989 skulle lokalplanen være godkendt – og finansieringen på plads. Men forinden godkendte byrådet et forslag til en lokalplan for Storodde-området. En måned efter, i oktober 1988, søgte Thy Storodde A/S nok en gang om en ny fristforlængelse - og fik yderlige seks måneder.

I den mellemliggende tid kom resterne af den gamle Synopal-fabrik til ære og værdighed i Frøstrup, hvor Steen Krogh genoptog produktionen.

I foråret 1989 forelå planstyrelsens accept af lokalplanforslaget – og alle ventede bare på, at det blev sendt i byrådet til den endelige behandling sammen med de hundredvis af indsigelser, som lokalplanforslaget havde udløst.

Uret tikkede. Tidsfristen for forkøbsretten nærmede sig.

Atter sendte Thy Storodde A/S en ansøgning til Thisted Kommune om en forlængelse af tidsfristen. Man argumenterede med, at Arbejdsmarkedets Feriefond nu var interesseret i projektet sammen med pensionskasser og Forenede Danske Motorejere.

Og byrådet forlængede på ny fristen – denne gang frem til 1. juli 1990.

Så gik *det* år.

1. august 1990 var Storodde igen på byrådets dagsorden. Aktionærerne søgte nu om EU-midler, og betingelsen for at få en aftale på plads var en forlængelse af køberetten.

Med andre ord: Sagen blev udsat.

Lokalplanen lå stadig og ventede på sin afsluttende behandling.

Endelig 18. december 1991, da der igen lå en ny ansøgning fra Thy Storodde A/S om forkøbsret i de næste to år, sagde byrådet nej. I mellemtiden var der vedtaget en lov, der krævede offentlig licitation ved salg af kommunale ejendomme.

Da Steen Krogh kort efter nytår igen fremsatte sit krav om en erstatning på 3,4 mio. var alle brikker i spillet om Synopal og Thy Storodde A/S rykket frem til *start* – og dermed sluttede en af Danmarkshistoriens længst varende miljøsager, der udviklede sig til et dilemma for Thisted Byråd, som kom i konflikt med både miljømyndigheder, borgere og investorer, fordi det var så svært at sige nej.

I øvrigt tabte Steen Krogh sin erstatningssag mod Thisted Kommune i Højesteret.

Tilbage ligger et område og en mere eller mindre forladt havn. Fremtiden er uvis. Under alle omstændigheder er det en fremtid, politikere kun meget tøvende vil give sig i kast med. Over det hele står udtrykket om spor, der skræmmer, bøjet i neon ...

Begyndelsen til enden på Thistedes første industri-eventyr: Synopal-fabrikken. Anlægget er under nedrivning. 1987.

Kontrolkasketten

Især i 1970'erne dukkede miljøsager som regel op til overfladen via klager fra borgerne. Miljøloven fra 1974 gav de lokale politikere en ny rolle at spille - og de skulle gennem årene vænne sig til at håndtere protester fra borgere, der i stigende grad blev bevidste om klagemulighederne. Den kommunale miljøindsats var som oftest spredt og tilfældig til langt op i 1980'erne. Også i forbindelse med de nævnte lokale miljøsager viste det sig, at miljøkonflikterne bureaukratiseres mere og mere i et kinesisk æskesystem af over- og underordnede instanser.

Thisted Kommune fik i 1987 sin egen miljøafdeling, der blev travlt beskæftiget med at kontrollere og registrere landbrugets miljøforhold. Det skete som en konsekvens af vandmiljøplanen fra 1986. Sideløbende med denne indsats blev der ført tilsyn på andre mulige forurenende virksomheder. Men disse sager lod kommunen fra 1988 behandle af levnedsmiddelkontrollen. Med den politiske nedtoning af sagsbehandlingen kunne ingen længere påstå, at det var ræven, der vogtede gæs. Og da der netop i disse år desuden kom en række skærper i miljøloven, blev det opfattelsen på rådhuset i Thi-

I 1990'erne blev der dannet en "tænketaank", der skulle tænke tanker om fremtidens Storodde. Tegneren Erik Bach Andersen gik ind i sin helt private "tænkeboks".

sted, at man var nødsaget til at benytte en neutral ekspertise. Gode råd om miljøet skaffede kommunens miljøafdeling også ved at sende en række sager til høring i det særlige "Grønne Råd", der blev oprettet i 1986 med repræsentanter fra forskellige "grønne" organisationer. I 1996 var det hele sat så meget i system, at der kunne vedtages en miljøhandlingsplan.

Tilsyneladende var det ikke længere nødvendigt, at borger- og beboergrupper skulle bøje arm med de kommunale miljømyndigheder.

Den afgørende forskel mellem miljødebatten i 1970'erne og 1990'erne var, at beskyttelsen af miljøet ikke længere var genstand for diskussion. Det krævede f.eks. ikke en langvarig debat at få sat et dioxinfilter på skorstenen ved kraftvarmeværket i 2002.

Et enkelt læserbrev fra en bekymret sennelsbo, der nok vidste, hvad vej vinden blæste i Thy, var i virkeligheden nok - selv om der gik et par år. Og et kontant påbud fra Viborg Amt gav beslutningstagerne det nødvendige alibi til at købe et filter til en pris på 25 mio. kr.

Den strammere planlægning med adskillelse af boliger og erhverv, der slog igennem i løbet af perioden, minimerede risikoen for, at miljøkonflikter kunne opstå. En række af de miljøkonflikter, der blev hverdagskost i 1970'erne og 1980'erne, var i høj grad resultatet af den sammenblanding af erhverv og bolig, som var praksis, før der var noget, der hed - *miljøbevidsthed*.

Da miljøet først var blevet en folkesag, blev sundheden det også.

To generelle linier kan tegnes gennem de sidste 30 års bevidsthedsmæssige udvikling, der igen har afspejlet sig i den kommunale administration. For det første er de kommunale forvaltninger blevet specialiseret på aldersgrupper - for det andet er "miljø" og "sundhed" blevet til selvstændige kommunale forvaltningsområder. Thisted Kommune fik således i 1989 en "forvaltning for teknik og miljø" og en "social- og sundhedsforvaltning".

Vi vil leve længere i et renere miljø. Motions- og helsecentre popper op rundt omkring os. Vi bruger ordet "miljø" i flæng - og efterhånden har artikler om økologi og slankemad helt fortrængt virkelighedsflugten i damebladene. Det er politisk korrekt at være bevidst om "*miljøet*".

Eller med andre ord: Det er muligt, at hensynet til arbejdspladser stadig vejer tungest, når det virkelig gælder, men hvor finder man i dag en politiker, der tør sige *det*?

Energi skal der til

En olieboring i Thy fra 1960erne blev aktuel med et begreb, der oftest optrådte i medierne og i forbruger-bevidstheden i 1970erne: *Oliekrise!*

Nu er oliekrise og ”bilfrie” søndage noget, der hører fortiden til – sådan da.

Vi har siden oplevet, hvad der også er blevet kaldt ”oliekrise” i form af stigende priser, men vi har i mellemtiden forstået at sikre os, så vi ikke behøver at løbe ind i situationen fra 1970erne med disse ”bilfrie” dage og øde gader og veje.

Vi er blevet delvist selvforsynende med olie og naturgas fra Nordsøen og er slået ind på alternativ energi. En del af svaret lå i luften, det blæste ikke blot i vinden - *det* kunne udnyttes. Endelig er vi blevet rigere. Stigende oliepriser er ikke i samme grad som for 30 år siden i stand til at slå benene væk under vores pengepung.

Da Mellemøstens oliesheiker skruede ned for hanerne, begyndte en intensiv jagt på nye olie- og gaskilder over store dele af den industrialiserede verden - og nåede i midten af 1980erne til Thy. Intet skulle jo lades uforsøgt, hvis der var den mindste antydning af spor i undergrunden. I Thy var det som nævnt en boring fra 1960erne, der pludselig var blevet aktuel.

Nu kunne det betale sig. Måske betale sig.

Baggrunden for oliekrisen i 1973 var en krig mellem Israel og en række arabiske - olieproducerende - lande, der truede med at boycotte alle lande, der ikke tog afstand fra Israel. Da 90 pct. af Danmarks energiforbrug på dette tidspunkt var afhængig af olien, greb regeringen til drastiske energirestriktioner - bl. a. med de ”bilfrie” søndage, indskrænket gadebelysning og fartgrænser. Indgrebene med undtagelse af fartgrænserne blev afskaffet i februar 1974. Den arabiske trussel var nu drevet over. Men oliepriserne steg til det firedobbelte. Og det var dét, der fik også Danmark til for alvor at gå ind i olie- og gasjagten til lands og til vands og til at føre ledninger med naturgas fra Nordsøen gennem det meste af landet samt til at gå alternative veje for at sikre selvforsyningen af energi. Vindenergi, solvarme og - foreløbigt kun i Thisted - udnyttelsen af det varme vand i undergrunden.

Selv med en fortsat stigende bilpark *kan* der være stille en søndag i by og på land, men en lidt ældre generation kan altså i hukommelsen støde på søndage, der var *helt* ”bilfrie” - sådan da.

”Kolde halvdøde gader fyldt med sne og dårligt belyste”, hjælper avisen os til at huske dengang i 1973.

”En trist vintersøndag i Danmark, den første uden biler, som skabte travlhed hos DSB, rutebiler og hyrevogne. I Thisted

Dengang olien var både dyr og dyrebar. Og der var energikrise. Thisted 1974.

Boretårnet ved Kåstrupvej

Det var i maj 1985, at jagten på olie og gas - som måske var det mest sandsynlige - blev indledt i Thy.

Det var på en mark ved Kåstrupvej og i øvrigt ikke langt fra den nævnte boring, som Dansk Undergrunds Consortium foretog i slutningen af 1960'erne, da man i en dybde af 945 meter fandt spor efter gas og derefter af ukendte årsager opgav at fortsætte. Den nye boring skulle helt ned til 3500 meters dybde. Og på et orienterende møde for lodsejere og andre interesserede på Nors Kro var det blevet oplyst, at "boringen først og fremmest vil føre til gas". Det blev også tilfældet, men ikke i en mængde, som det

ville kunne betale sig at udnytte. Men i nogle uger denne sommer kunne Thy med lidt god vilje - og altså på forventet efterbevilling - sole sig sammen med Mellemøstens oliesheiker.

Lidt var der om det hele - så længe det varede.

Boreholdet bestod af 45 canadere, amerikanere og englæn-

dere, som var indlogeret på kroer og hoteller i Thy, mens de arbejdede på egnen. Olieselskabets navn var Amoco, et datterselskab af Standard Oil, og det var med i den ene af de syv grupper af selskaber, der havde fået koncessioner til de områder, som Dansk Undergrunds Consortium havde leveret tilbage til den danske stat.

Kommende oliesheiker. Man ved jo aldrig. Repræsentant fra olieselskabet orienterer på Nors Kro om mulighederne i den jagt på olie og gas, der skal indledes i 1985.

havde et enkelt hyrevognsselskab sent på eftermiddagen mere end syv timers ventetid for nye kunder, og flere gange i løbet af dagen var det fuldstændigt umuligt at få en vogn hos noget som helst selskab".

Thyboer og morsingboer var tilsyneladende flinke til at overholde forbudet mod bilkørsel. Politiet foretog stikprøver blandt bilister på egnens veje - oplyser politikommissær Karl Christiansen - men der blev ikke truffet nogen, som ikke havde dispensation: "I løbet af søndagen henvendte enkelte bilister sig og bad om en særlig dispensation fra bestemmelserne på grund af sygdomme, som gjorde det specielt påkrævet at måtte bruge bilen. I velbegrundede tilfælde er politiet ikke tilbageholdende med at give lov, men der kræves gode begrundelser".

Om lørdagen havde Thisted Politi patruljeret for at se efter, at belysningsbestemmelserne i forbindelse med oliekrisen blev overholdt. Og der var enkelte steder i Thisted, hvor lysreklamerne var tændt. Det førte til en rapport og sikkert også en bøde senere.

Det er svært at forestille sig en lignende "bilfri" søndags-situation i dag. Vi er i et andet Danmark og sikkert også med en anden mentalitet. Men vi er altså heller ikke så afhængige af oliesheikerne som dengang.

Og Thy kunne med lidt bedre held være blevet olieproducent.

Alternative Sønderhå

Vindenergien fik en renæssance i 1970'erne og nu som *alternativ* energi. De første – nye – møller begyndte at skyde op. Det var ikke så lidt af en begivenhed – hver gang. Som her i Sønderhå. Lærer og gårdejer Erik Johannesen "havde gennem længere tid arbejdet på at yde sit til brugen af alternative energikilder", som det hed i en af de mange avisartikler om de to Sønderhå-møller. Vi var stadig midt i en "oliekrise". De dyre dråber fra Mellemøsten var blevet dyrere. Endnu var der ikke fuldt tryk på hjerne i den danske olieagt i Nordsøen. Hver mølle kunne levere 20 KW pr. time. Omsat i mere forståelige enheder betød det, at Erik Johannesen ville forsyne sin egen husstand på fem personer plus en større landbrugsbedrift med mange maskiner med energi. Og alligevel ville der være et overskud til højspændings-værket. Prisen: 100.000 kr. Der var rejst 4000 vindmøller af samme type (en såkaldt Niels Borre-model) i USA. Men Sønderhå-møllerne var nr. 3 og

4 i Danmark på dette tidspunkt. Der var ikke noget at sige til, at mange thyboer - ja, tilrejsende for den sags skyld - ville tage disse møller i et nærmere øjesyn. Det kunne jo være, det ligefrem var en god idé.

Vindmøllerne begynder at snurre

Mens et olie- og gaseventyr i Thy lader vente på sig, har omstændighederne været med egnen på to alternative energiområder: Vindmøllekraft og udnyttelse af jordens varme vand. Og på begge områder har Thisted vakt opmærksomhed. Inden for vindkraften er det oven i købet blevet til en energiministeriel pris. Thisted Kommune blev i 1992 fremhævet for en pionérindsats med vindmølleplanlægning.

Det er som bekendt ikke kun over Limfjordens vande, blæsten går rask til, den tager også godt fat over land, men det er ikke alle steder, vindmøller er lige velkomne. Og det var den store - og nogle steder omdiskuterede - vindmølle-lokalisering, det handlede om i det daværende energiministerium, hvor borgmester Svend Thorup (V), teknisk direktør Torben Juul-Olsen og byplanarkitekt Lise Degn fik overrakt dette års Vedvarende Enerkipris på 10.000 kr. samt et maleri, der nu vedvarende lyser op på rådhuset. Det var et pilot-projekt blandt andet i samarbejde med energistyrelsen, der blev fremhævet, og hvor andre kommuner nu kunne få nytte af erfaringerne fra Thisted. Især den måde Thisted havde håndteret det forberedende arbejde på.

Blot 14 år tidligere var en vindmølle i Thy et lige så sjældent syn som en somalier i Vestergade i Thisted. I 1978 behøvede man ikke længere tage til Tvind for at se fænomenet, men kunne nøjes med en søndagsudflugt til Sønderhå, hvor lærer Erik Johannesen rejste de første to større vindmøller i Thisted Kommune.

Pionérand og vestenvind i en kombination med fordelagtige tilskudsmuligheder og god plads førte de følgende år til, at vindmøller nærmest groede op

af jorden i Thy. Møllerne blev - i mere end bogstavelig forstand - placeret, som vinden blæste.

”Vi administrerede rimelig planløst i de første otte-ni år, og det blev ret tilfældigt, om vi ville anbefale eller ikke anbefale. På denne måde blev der opstillet omkring 110 møller”, erindrer teknisk direktør Torben Juul-Olsen, Thisted Kommune.

”Så begynder snakken om, at opstillingen af vindmøller skal ske efter en plan, og Viborg Amt kommer os til hjælp ved at sige stop for vindmølleudbygning, før Thisted havde vedtaget en overordnet plan”.

Tommelskruerne fra amtet fører til vedtagelsen af Thisted Kommunes vindmølleplan i 1992, der fik ros og som nævnt en pris af energiministeriet. Departementschef Søren Skaftø begrundede tildelingen: ”Det er flere steder i landet set, at forslag til en planlægning, hvor lokale interesser ikke er blevet hørt, har mødt voldsomme protester. Mange har følt, at vindmøllerne er blevet trukket ned over hovedet på dem. Men i Thisted er det lykkedes at opfylde formålet – nemlig at vindressourcerne udnyttes bedst muligt, samtidig med at andre interesser tilgodeses”.

Departementschefens begejstring blev næppe delt af alle i Thy. Vindmølleplanen blev i al fald mødt med en del kritik. Der var indkommet ikke færre end 45 indsigelser med sammenlagt flere hundrede underskrifter fra beboerne i nogle af de 41 områder, som planen var delt op i. Flest protester kom mod placeringen af møller i området ved den udtørrede Sjørring Sø og omkring Nors.

Thisted Kommunes byplanchef, Robert Mogensen, var overrasket over, at den goodwill, som vindmøllesagen tidligere havde været omgærdet af, nu var sluppet op: ”Man ønsker nok ren energi, men generelt er mange imod, fordi de finder, at møller kan udgøre en visuel forurening og støjen fra dem en gene for de omkringboende”.

Planen gav mulighed for opstilling af yderligere 60-70 møller, og nu troede man i teknisk forvaltning, at der var planlagt tilstrækkeligt med møller.

Fire år efter var alt udsolgt med opstillingen af 170 møller i kommunen.

Derefter gik forvaltningen i gang med at udarbejde en landskabsanalyse, og mens der blev holdt møder om, hvordan naturen kunne skånes, strømmede godt 200 ansøgninger ind om opstilling af yderligere 300 nye møller. Samtidig med at nogen havde fået nok af vindmøller, var der andre, der - populært sagt - havde fundet ud af, at der var ”penge i skidtet”.

Ved årtusindskiftet var vindmølleudbygningen landet over blevet så kompakt, at hovedparten af kommunerne nu sagde nej tak til flere. Thisted var blandt de få, der fortsat var positive over for vindkraften. Flere af de små - og urentable - møller skulle dog udskiftes med større. Vindmøllerne i Thisted Kommune skulle på denne måde kunne reduceres med en trediedel. Og det var ikke alene den alternative energi, der ville vinde - landskabet ville blive „pænere“. I et større perspektiv var det vindmøller - kæmpemøller - til havs, der skulle sættes på i fremtiden. Og udskiftning af de eksisterende møller på land til nye og større. Danmark var blevet det land i verden, der havde opstillet flest møller pr. indbygger, og det var især det nordvestlige Jylland, der lagde hus- og hjerterum til. Danmarkskortet med samtlige 5600

møller indtegnet tog sig ud som et sandt tæppebombardement.

Efter energikriserne i 1970'erne blæste der kraftige vinde fra Christiansborg til gavn for vindmølle-sagen. Gennem politisk fastsatte priser blev elselskaberne tvunget til at aftage strømmen fra vindmøllerne til en højere pris end markedsprisen, og dermed blev elselskaberne gjort til et led i den statslige energipolitik, der første gang formuleres i loven om elforsyning i 1977.

Hidtil var elforsyningen blevet varetaget af et utal af små og store selskaber, der i løbet af 1980'erne og 1990'erne blev samlet i stadig større enheder. Forhandlinger om en sammenlægning af Nordthy Strømforsyning og Thisted kommunale Elforsyning var endt resultatløse i 1974. Den kommunale elforsyning var - ligesom andre kommunale forsyningsvirksomheder - en del af det kommunale kassefællesskab, og byrådet så dengang i 1974 en fordel i at kunne disponere over elforsyningens midler. Men da lovgivningen efterfølgende satte en stopper for at blande kasserne sammen, banede det vejen for en fusion. I 1987 fordampede det kommunale elselskab op i luften - til gengæld blev alle borgere i Thisted Kommune andelshavere i Nordthy Strømforsyning, der i stigende grad - og navnlig i løbet af 1990'erne - leverede lokalt produceret elektricitet fra såvel centrale kraftvarmeværker som vindmøllerne. I 2002 var det ca 70 pct. af den leverede el i Nordthy Strømforsynings område, der stammede fra såkaldt „prioriterede“ kilder med en højere afregningspris.

Nordthy Strømforsyning blev en medspiller i den politiske satsning på alternative energikilder. I samarbejde med vindmøllefabrikken Vestas og Sparekassen Thy udbød strømforsyningen nøglefærdige vindmølleprojekter til salg til private investorer. Vindmøllerne blev placeret således, at de passede ind i en overordnet plan for udbygningen af det lokale ledningsnet, der via salget af projekterne blev finansieret af vindmøllejerne og ikke af forbrugerne.

Thy Mors Energi blev dannet i 2001 og blev totalentreprenør for de forskellige mindre lokale selskaber i Thy og på Mors. Endnu var der ikke tale om fusion, selv om forbrugerne i praksis kunne opleve det sådan.

Vindmølle i sving med dagens dont i et forblæst hjørne ved Ås, 1985.

I kraft af politisk bevågenhed fik den alternative produktion af energi sit store gennembrud i 1990'erne - båret op af politisk fastsatte priser på el, der kunne finansiere produktionsanlæggene. Men nye toner blev slået an i 1999, da elmarkedet blev frit. I første omgang gjaldt liberaliseringen storforbrugere - og fra 2003 alle elforbrugere. I Thisted blev slagteriet TICAN den første aftager af el købt på det frie marked.

Varmen fra jordens indre

Thisted har en særlig plads på Danmarkskortet, når det gælder udnyttelse af undergrundens varme vand til energiformål. Det geotermiske anlæg ved kraftvarmeværket i Thisted var ved årtusindskiftet det foreløbigt eneste af sin art i Danmark, selv om undergrunden her endda ikke er den mest ideelle til at hente det varme vand op. Man skal ikke længere end til Skive for at finde vandlag i et par kilometers dybde, der er betydeligt varmere.

Efterhånden som samfundets store investeringer i naturgas er ved at være betalt ud, vil statens interesse vende sig mod at udnytte mulighederne for en såkaldt miljøneutral varmeproduktion med geotermisk vand. Anlæg som det

i industrikvarteret i Thisted vil skyde op andre steder. Op til en fjerdedel af landets husstande kan angiveligt få dækket behovet for opvarmning ved hjælp af det 40-70 grader varme vand fra magasinerne mellem én og to kilometer nede i undergrunden. Der findes fire store magasiner af vand, som ret enkelt kan pumpes op og bruges i fjernvarmeforsyningen. Og magasinerne findes i områder, hvor 11 større danske byer kan bruge det.

Med andre ord - hvad der for andre byer foreløbigt hører fremtiden til, er for længst nutid i Thisted. Som det var tilfældet inden for vindmølle-planlægningen, bliver Thisted-erfaringer fortsat noget, andre byer må kigge nærmere på i de kommende udbygninger på energi-området.

Geotermiens historie i Thisted begynder først i 1980'erne, da DONG (Dansk Olie og Naturgas) gennemførte prøveboringer i en række byer, heriblandt Thisted, for at undersøge mulighederne for at udnytte geotermisk varme i jordens undergrund til produktion af fjernvarme.

I Thisted blev der gennemført boringer på 3280 meters dybde, hvor man fandt vand, der var 107 grader C. Men det kunne ikke udnyttes, fordi der ikke var nok vandtilstrømning. Til gengæld var dette tilfældet på det 45 grader varme vand, der blev fundet i 1200 meters dybde, men her var det nødvendigt at supplere med en varmepumpe for at få temperaturen op. Pilot-

Det var ikke olie, man begyndte at bore efter i industrikvarteret i begyndelsen af 1980'erne. Det var det varme vand fra undergrunden. Lige til at hælde på fjernvarmeledningen. Næsten da.

projektet, som blev sat i drift i 1984, var beregnet til at dække varmesforsyningen for 200 husstande. To år senere overtog Thisted Varmeforsyning driften.

Erfaringerne fra pilotprojektet var så gode, at Thisted Varmeforsyning og DONG i fællesskab i 1988 byggede et større anlæg, der kunne forsyne 1000 enfamiliehuse med varme.

Miljømæssigt står geotermi til en høj karakter. Anlægget forurener ikke og bruger kun den energi, der skal til for at bringe det varme vand op af jorden og tilbage igen. Derfor har der også gennem årene vist sig en stor politisk interesse i Danmark og i udlandet for Thisted-anlægget, der omkring 2000 dækkede 10-13 pct. af varmemforbruget i Thisted og Tilsted. Målet er at dække mellem 15 og 18 pct. svarende til det årlige forbrug i 2000 husstande.

Den rene gas

Den kollektive varmesforsyning blev et nøgleord i begyndelsen af 1980'erne, da energiministeriet gav bolden op til en omlægning af landets energiforsyning for at komme det forsyningsproblem til livs, som havde skabt energikriser i 1970'erne. Man ville af med godt 800.000 oliefyr, der i 1960'erne og 1970'erne overtog størstedelen af opvarmningen i de danske hjem. Olien skulle erstattes af naturgas og overskudsvarme fra kraftværker gennem kollektiv varmesforsyning. Målet i 1982 var, at disse varmekilder skulle dække 65-70 pct. af opvarmningsbehovet i 1995.

Thisted Kommune tog hul på opgaven ved at udsende et oplæg til en varmeplan i 1984. Dengang blev der talt meget om at bruge lokale energikilder som f.eks. halm og flis, men det var naturgassen, der var udset til at spille hovedrollen i den kommende energiforsyning i Thy. Naturgas Midt/Nord ville ikke bekoste en dyr forsyningsledning til det tyndbefolkede Thy uden at have garantier for, at investeringen kunne betale sig. Derfor forlangte selskabet, at de syv nordlige kommuner i regionen og Viborg Amt skulle stille med et økonomisk sikkerhedsnet på 11,8 mio. kr. og gå aktivt ind i en kampagne for at sælge gassen til forbrugerne. Med underskrivelsen af den såkaldte „Hanstholm-aftale“ i 1986, der sikrede, at naturgassen kom til Thy, blev der lagt et fundament under Thisted Kommunes varmeplan.

Formanden for kommunens driftsudvalg, Ove Hegnhøj (Thylisten) forudså umiddelbart før varmeplanens vedtagelse i byrådet, at halvdel af den mængde naturgas, der skulle afsættes i kommunen, ville blive afsat til fjernvarmeværkerne. Resten skulle afsættes til en individuel naturgasforsyning i oplandsbyerne Vilsund, Sundby, Hundborg, Sjørring, Sennels og Nors.

Driftsudvalgets formand anslog, at energiforbruget i kommunen ville falde med 11 pct. frem til 2006 som følge af omlægningerne i varmeplanen.

Det var et næsten enigt byråd, der vedtog Thistedes varmeplan i maj 1987. Kun det konservative byrådsmedlem fra Snedsted, Henning Poul-

Energisk thybo

Ingeniør Lars Toft Hansen er en af de thistedboer, der har kastet glans over sin hjemby - ja, og over Danmark - i udlandet. Tyskland, Polen, Litauen og Slovakiet er de lande, han og ingeniørfirmaet Houe & Olsen har opereret i. Og han var netop kommet hjem fra en forretningsrejse i Indien, da han i 2002 blev kåret som "Årets Thybo". En pris- og medfølgende Henning Wienberg-skulptur - indstiftet af Thy Erhvervsråd og Sparekassen Thy.

Lars Toft Hansen har siden oliekrisen i 1973 arbejdet med energi - eller rettere hvordan man kan spare på den - og han har udført store opgaver for bl.a. Skamol, Cheminova og Dragsbæk Maltfabrik. Han projekterede det første større solvarmeanlæg i Danmark til Hurup Svømmebad i begyndelsen af 1980'erne, da Houe & Olsen også var førende i arbejdet med jordvarmen - såkaldt geotermisk energi. Det første geotermiske pilotanlæg blev opført i Thisted og introducerede en teknik, der populært sagt pepper halvblunken varme op, så den kan bruges i fjernvarmen. En gammel teknik udviklet videre af Lars Toft Hansen som "Thisted-konceptet". Og *det* har haft succes i anlæg i de nævnte lande. Det er betydelige investeringer, Lars Toft Hansen og hans Thisted-firma har givet anledning til. En samlet anlægssum på over en milliard kroner i de seneste ti år. 30 pct. er gået til danske leverancer.

Lars Toft Hansen har været formand for Thisted Varmeforsyning siden 1984.

Borgmester Svend Thorup (V) og kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard sætter deres navne på den aftale, der sikrer, at naturgassen bliver ført frem til Thy. Et fundament under Thistedes varmeplan. 1986.

Ove Hegnhøj, formand for Thisted Byråds driftsudvalg: Energi-forbruget vil falde med 11 pct. frem til 2006 som følge af om-lægningerne i varmeplanen. Foto: H. Bolt-J., 2002.

sen, vendte fingeren nedad, fordi byrådskollegerne ikke kunne støtte, at Snedsted Varmeværk (som *han* var formand for) slap for gassen. Henning Poulsen mente, at varmeplanen snarere burde kaldes - en gasplan.

Foruden et direkte forbud mod olieopvarmning blev der vedtaget en stramning af tilslutningspligten i de områder, hvor der kunne leveres fjernvarme. Der var også lagt op til forsøg på at bygge kollektive fjernvarmeanlæg i nogle af oplandsbyerne. I sommeren 1987 blev der arbejdet for et biogas-projekt i Nors i samarbejde med naturgasselskabet. Tilsvarende planer om at omdanne

gylle til energi – og distribuere via gasnettet – var lagt i Hundborg, men den lokale interesse for disse ”landsby-energiprojekter” var ikke overvældende.

Blandt beboerne i Tilsted og det gamle Thisted Landsogn var der ikke hæmningsløs begejstring for at blive tvungne forbrugere af fjernvarme. Nogle år tidligere havde otte fjernvarmeforbrugere fra landsognets fjernvarmeselskab meldt sig ud ved udløbet af deres kontrakt, men var af kommunen blevet tvunget til at blive. Beboerne i Tilsted indkaldte til stormøde og beklagede sig over, at de ville blive pålagt en ekstra udgift, når de blev tvunget til at aftage fjernvarme.

Bekymringen for, at naturgassen ikke ville blive solgt i Thy, skulle vise sig at være ubegrundet. Det gik nærmest forrygende med salget. I Nors var 43 pct. kommet med, og i Sjørring, Vilsund og Hundborg var to tredjedele af husstandene tilsluttet naturgassen i 1990. Thisted lå i toppen som aftager blandt 22 nordvestjyske kommuner. Til gengæld gik det trægt med at afsætte naturgassen til de industrikunder, for hvis skyld politikerne oprindeligt havde ønsket gassen til Thy.

Naturgas Midt/Nord udnævnte Thisted til ”Årets Gaskommune i 1990” og forærede byen en kopi af en gammel gasgadelampe. Den blev opstillet foran biblioteket på Tingstrupevej. Det lignede en vits, det var det nu ikke, men netop i 1989 var Thistedes gader mørklagt på grund af besparelser.

I 1992 ”slap” Thisted ud af garantien bag ”Hanstholm-aftalen”.

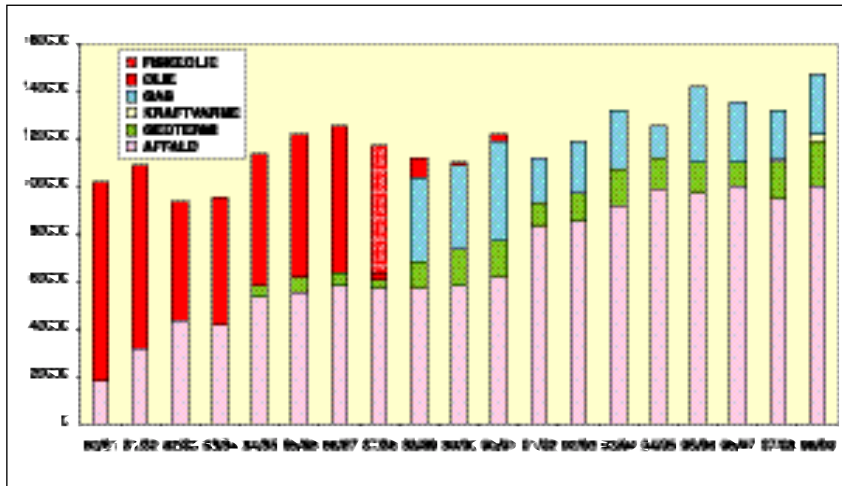
Etrøntgenbillede af teknisk udvikling

I Thisted voldte det ingen vanskeligheder at opfylde intentionerne i varmeplanen. Navnlig for det store forsyningsområde i Thisted kunne udnyttelsen af den underjordiske varme og varmen fra afbrændingen af husholdningsaffald uden problemer erstatte olien.

Thyra var i 1970erne opført som et fælleskommunalt anlæg til forbrænding af husholdningsaffald. Varmen herfra blev allerede udnyttet til fjernvarme, da varmeplanen kom i 1980erne. Denne affaldsforbrænding blev fundamentet i

I/S Kraftvarmeverk Thisted, der blev opført i 1990 i et samarbejde mellem renovationen (Thyra), fjernvarmeverket (Thisted Varmeforsyning) og elforsyningen (Nordkraft).

Kombinationen af de tekniske muligheder, der lå i udnyttelsen af spildvar-

Thisted Varmeforsynings varmereproduktion 1980-1998. Olien og gassen erstattes efterhånden af alternative energikilder.

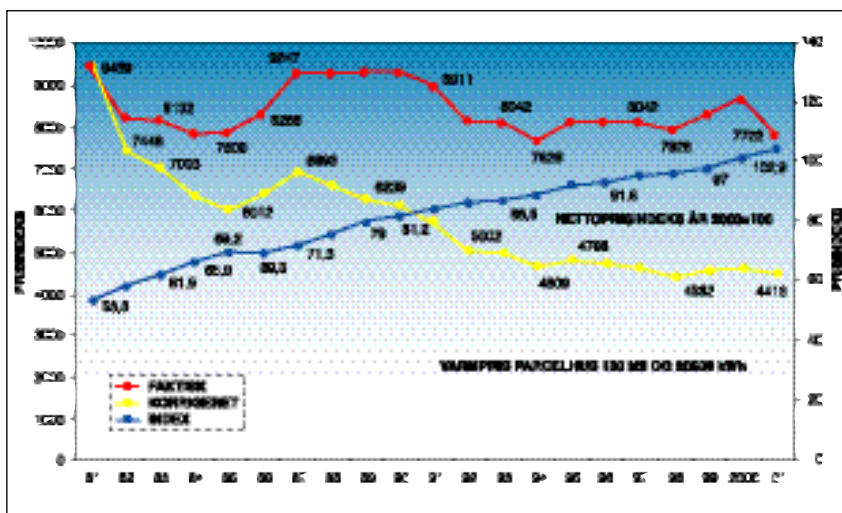
men fra kraftvarmeværket og geotermi-anlægget kombineret med viljen til at investere i ny teknologi og tilgængelig viden - *det* betød, at anvendelsen af olie og siden gas blev langt mindre end først antaget.

Sammensætningen af energikilder til fjernvarmeforsyningen, der er illustreret i den øverste tabel - er som et røntgenbillede af den tekniske udvikling af nye energikilder gennem 20 år.

Mængden af den producerede varme er nogenlunde den samme i 1981 som i 2000, men antallet af forbrugere og dermed rum, der opvarmes, er steget betragteligt. At det kan hænge sammen skyldes indsatsen for bedre isolering og udnyttelse af den producerede varme.

Thistedboerne er til gengæld blevet præmieret for deres indsats for effektiv energiudnyttelse. Prisen for at opvarme et enfamiliehus er i absolutte tal næsten den samme i 1981 og 2001. Som det fremgår af kurverne i tabellen herunder. Og hvis der tages højde for inflationen, er prisen for at opvarme et hus faldet til det halve.

Begyndelsen til historien var beskeden, men det blev en succeshistorie.

Thisted Varmeforsyning. Prisudviklingen 1980-2001 for et parcelhus på 130 kvm. Det bliver billigere og billigere.

” ... og det står herefter klart, at det vil være fordelagtigt for vort bysamfund, om denne opgave blev løst ...” Sådan hed det i et brev til samtlige grundejere i Thisted i 1959. Afsenderen var Thisted Grundejerforening, der gik i spidsen for at danne et fjernvarmeselskab i byen. Det citerede brev blev udsendt for at lodde stemningen blandt grundejerne, der blev præsenteret for en plan, som var udarbejdet af et ingeniørfirma fra Aalborg.

Initiativtagerne regnede sig frem til, at det ville koste 650.000 kr. at komme i gang med de første 78 grundejere i Thisted bymidte, der meldte sig. Siden selskabet blev stiftet i 1960 har det vist sig, at fjernvarmen *var* fordelagtig for Thisted. I 2002 var selskabet blandt de 10 billigste varmeproducenter i Danmark.

Værker på bar mark

Historien om energiforsyningen - således som den i høj grad kan aflæses lokalt - er et produkt af en sammenhængende politik, der gennemføres i årene efter 1982. Via tilskudsordninger og afgifter blev de forskellige energiformer bundet sammen i et system af forbundne kar - økonomisk såvel som fysisk.

Den kollektive varmforsyning skulle fremmes og understøtte afsættningen af naturgassen. Det forudsatte udbygning af kombinerede kraftvarmeværker, som elselskaberne måtte forholde sig til, samtidig med at disse selskaber blev forpligtet til at betale for strøm leveret af vindmøller. I øvrigt aftog begejstringen for vindmøllerne, efterhånden som landskabet i Thy fik vinger.

Mens den kollektive varmforsyning i Thisted som nævnt var en succeshistorie, kneb det mere i Hillerslev og Vorupør, hvor beboerne i tillid til de politiske signaler etablerede lokale kraftvarmeværker i begyndelsen af 1990'erne. I Hillerslev var tilslutningen på 83 pct.

Disse to lokale og 80 andre naturgasfyrede ”barmarksværker” løb ind i økonomiske vanskeligheder. Der blev fra begyndelsen investeret store beløb i de decentrale kraftvarmeværker, der lige akkurat kunne få økonomien til at hænge sammen under forudsætning af, at prisen for el, som værkerne solgte, ville stige lidt, og prisen for naturgas, som værkerne købte, ville falde tilsvarende. Efterfølgende blev energistyrelsen, der havde presset på for at få værkerne opført, stærkt kritiseret, fordi kunder og bestyrelser ikke blev advaret om, at værkernes økonomi var meget følsom for stigninger i brændselspriserne. Det vidste styrelsen nemlig godt i begyndelsen, hævdede siden rigsrevisionen.

Fra begyndelsen troede man, at el- og naturgasprisen ville følges ad, men i løbet af få år blev der lagt afgifter på gassen - og da de store elselskaber gik over til at fyre med kul, faldt prisen på el i forhold til naturgassen. De økonomiske forudsætninger skred, og det blev efterhånden vanskeligt at sælge et hus i Hillerslev. Hvem ville købe et hus, som var dobbelt så dyrt at opvarme som et tilsvarende i Thisted? Det var et mindre plaster på såret, at folketinget i 1999 bevilgede 250 mio. kr. til gældssanering, som blev fordelt efter ansøgning til værkerne. Den optimistiske drøm om et miljørigtigt alternativ til oliefyret endte som et økonomisk mareridt for forbrugerne.

Set fra rådhuset

Orden må der være. Orden i sagerne. Det er jo alvorlige sager. Thisted Storkommunes økonomiudvalg modtager aktiverne fra de kommuner, der pr. 1. april 1970 udgør - Thisted Storkommune. Stående fra venstre kommunaldirektør Hans Petersen og afgående borgmester i Thisted Købstad, Aksel Mikkelsen. Ved bordet fra højre nytiltrådte borgmester Holger Visby (V), Knud Aage Steffensen (S), H. M. Mortensen (V), Viggo Poulsen (K) og Poul Borggaard (S).

Vi er i begyndelsen af 1970. Valget til den nye kommunalbestyrelse i Thisted Storkommune er et overstået kapitel, der er valgt en ny borgmester, og der har fundet konstitueringer sted. Nu gjaldt det den egentlige overdragelsesforretning fra de små kommuner til den store. Og det begyndte med, at Thisted Købstadskommune afleverede sine aktiver til Thisted Storkommunes økonomiudvalg. Det endte med, at borgmester Aksel Mikkelsen overrakte Thistedes "gyldne" nøgle til sin efterfølger, Holger Visby. Men det var ikke ene rosenrøde ord, der lød ved festen efter afleveringsforretningen på Hotel Aalborg. Det sørgede Georg Langkjær, Hunstrup, og Chr. Houe, Snedsted, for.

Thisted Storkommunes økonomiudvalg havde om eftermiddagen taget plads i hotellets nye sal for at tage imod deputationerne fra de 18 kommuner, der nu var blevet samlet til én storkommune. I udvalget sad Holger Visby (V), Henning M. Mortensen (V), Viggo Poulsen (K), Knud Aage Steffensen (S) og Poul Borggaard (S).

Thisted Købstad var den første, der afleverede dokumentation for aktiver og passiver mod behørig kvittering fra økonomiudvalgets medlemmer. Blandt andre medlemmer af de mange udvalg, der havde forberedt storkommunen.

"Sognekommunerne og købstadsbegrebet forsvinder", sagde fællesudvalgets formand, Aksel Mikkelsen. "Større kommuner vil forhåbentlig også betyde større slagkraft, men der vil nok gå nogen tid, inden det går op for borgerskabet, at man så rigtigt, da man gennemførte kommunalreformen".

Chr. Houe, Snedsted, talte om, at det havde været vanskeligt at indstille sig på "demokratisk diktatur". Måske vil de kolleger, der er skyld i, at det kommunale selvstyre går tabt, nu få kolde fødder! Thisted Kommune er blevet for stor, men forhåbentlig vil det lykkes at finde en vej frem, selv om der er sket et betydeligt fejlgreb.

Købstadens sidste borgmester

Aksel Mikkelsen (1898-1984). En dynamisk borgmester samt en sang- og musikelsker, der sammen med hustruen Edith "sang bekymringerne bort". Og det var ikke en floskel for ham.

Han omgav sig i det hele taget nødigt med floskler og var kendt - og frygtet - som en effektiv leder af byrådets møder, der ofte blev afviklet på rekordtid. For selv om han angiveligt var glad for at omgås mange mennesker og få lejlighed til at debattere, så skulle man jo ikke blive hængende over ordene.

Aksel Mikkelsen „drev“ købstaden ligesom det kul- og grovvarefirma P.O. Poulsen på havnen, han blev chef for som 36-årig. Han kom ind i byrådet i vinteren 1943 som førstesuppleant på den konservative liste, da Richard Hove, direktør for Thisted Dampmølle, havde fået så mange tillidsposter, at han ønskede at udtræde. 1. april 1954 blev Aksel Mikkelsen valgt til borgmester. Og han forblev på denne post, indtil Thisted i 1970 blev storkommune, byrådet til et kommunalråd i de første år, og borgmesteren - nu fra Venstre og fra en af de tidligere små landkommuner - kom til at hedde Holger Visby.

Aksel Mikkelsen havde været virksom på flere organisatoriske fronter og bl.a. formand for Thisted Bryghus i 35 år. Han var en af de værdige repræsentanter for det gamle Thisted. Den myndighed, han lagde for dagen, skaffede ham sjældent uvenner. Han talte og handlede som demokrat, og i arbejdet for at styrke købstaden var han parat til at samarbejde med alle partier.

Han gav en stafet videre til den nye storkommune, da det var i hans borgmestertid, Thistedes erhvervsudvikling begyndte.

Aksel Mikkelsen, malet af Hans Christian Bärenholdt.

Georg Langkjer, Hunstrup, mindede om eventyret om barnet, der var født i Kongens gård:

”Der kom gode feer og ønskede lykke og held. Men som det gik i eventyret, kan det også gå i virkeligheden. Der kan komme en ond fe og forstyrre gemtyligheden. Jeg er blevet betegnet som uomgængelig og urimelig at samarbejde med, fordi jeg ikke synes, at alt det nye er så godt”, sagde Langkjer, som hentydede til den begejstring for alt det nye, som Theodor Christensen, Vilsund, tidligere havde givet udtryk for, og sagde, at det måtte have stået sløjt til i Harring-Stagstrup ...

”Vi får nu en trist, ensformig masse på det jævne. Ingen personligheder, der tør smide cirkulærer i papirkurven og i stedet bruge den sunde fornuft som Jens Sunesen fra Hillerslev. Jeg har set, at du er blevet æresmedlem i Venstre-foreningen. Det er en større ære for foreningen end for dig!”

Det blev sværere at smide cirkulærer i papirkurven, fordi mange opgaver blev flyttet fra staten til de nye økonomisk bæredygtige kommuner, der hurtigt fik opbygget en professionel administration. I 1970 bestod den kommunale administration i Thisted Kommune af 95 ansatte. Antallet af administrative medarbejdere steg til 175 i 1985, 188 i 1995 og 202 i 1999, da administrationen udgjorde cirka 10 pct. af 2008 fuldtidsstillinger ved Thisted Kommune.

Det var ikke alene politikere, der skulle vænne sig til nye tider. Embedsmændene måtte også vænne sig til en ny politisk kultur. Som kommunaldirektør havde Hans Petersen gennem mange år haft et tæt samarbejde med købstadskommunens borgmester, Aksel Mikkelsen, som efter Hans Petersens udsagn var en effektiv mand af få ord. Engang var et byrådsmøde så kort, at avisreferenten ikke nåede at komme til stede, før mødet var slut. Der havde ikke været bemærkninger til sagerne, som derfor kunne vedtages uden videre. Det ændrede sig, da Holger Visby blev borgmester for den nye storkommune i 1970. Hans Petersen karakteriserer Holger Visby som en mand med rødder i højskolen og en meget respekteret borgmester, der optrådte med stor sikkerhed og integritet. I modsætning til Aksel Mikkelsen handlede han ikke, før alt var gennemarbejdet til mindste detalje. Samarbejdet mellem Hans Petersen og Holger Visby varede i de tre byrådsperioder, hvor

Holger Visby var borgmester. „I begyndelsen havde jeg svært ved at affinde mig med hans sendrægtighed. Et eksempel var den daglige gennemgang af posten til byrådet. Den kunne tage fem minutter med Mikkelsen. Med Visby tog den meget længere tid. I det nye byråd var der en anden kultur, som jeg ikke havde været vant til og en anden mentalitet end tidligere hos byrådsmedlemmerne. Sagerne blev behandlet mere omstændeligt, og der gik mange år, hvor landet ligesom forsøgte at dominere byen. Nogle byrådsmedlemmer troede, at medarbejderne på rådhuset var ansat efter tyendeloven, og politikerne blev i lang tid ved med at blande sig direkte i forvaltningens arbejde. Men efterhånden blev det bedre“. Hans Petersen var kommunaldirektør frem til 1982 og chef i den periode, da „vi var Des, men tænkte du“, som han selv formulerer det.

Fingrene helt nede i lagkagen

Poul Jensen havde som søn af en typograf en socialdemokratisk baggrund og blev i 1974 som ung sparekassemand (senere blev han direktør for Sparekassen Thy) valgt ind i Thisted Kommunalråd af købstadens partiforening. Dengang traditionerne fra sognerådene endnu blev holdt i hævd. Repræsentanterne fra de tidligere landkommuner fulgte med i alle kommunale detaljer, såvel regninger som de mange nyansættelser på alle niveauer i storkommunens første år, det var de jo vant til hjemmefra. Kortere sagt som Poul Jensen udtrykker det næsten 30 år senere – de ønskede at have fingrene helt nede i lagkagen!

”En stor del af byrådets medlemmer opfattede sig som ombudsmænd for det område, hvor de var valgt. Henning Poulsen havde f.eks. næsten altid markante holdninger til, hvad der foregik i Snedsted. Og når Albert Sunesen fra Øsløs kom med *sine* sager, ofte i bogstaveligste forstand i en lille mappe, lagde han ikke skjul på, at vi skulle tage hensyn, fordi han – ja, han var valgt derude. Sådan var *det* bare! Man lagde ikke skjul på, hvilke interesser man varetog. Det var en periode, hvor man stadig var i færd med at tilpasse sig ændringerne efter kommunalreformen. Endnu var en del store lovkomplekser ikke gennemført. På denne måde var det begrænset med partipolitik. Men når skatteprocenten skulle fastsættes, kom forskellighederne frem. Og alligevel

Med begge ben på jorden

Holger Visby (1913-1994). Venstre-borgmester i Thisted fra kommunesammenlægningen i 1970 til 1982. Han var hele livet præget af den friskole- og frimenighedstradition, han var opvokset i. Og han kom til at skrive et vigtigt kapitel i den lokale historie. Ikke mindst hans betydning som borgmester og menneske i den vanskelige begyndelse for storkommunen vil blive stående.

Han var stovt og solid som den jord og den kultur, han var rundet af, og han oplevede at blive en særdeles respekteret og afholdt førstemand med et godt greb om politik og administration.

De 12 år som storkommunens første borgmester var kronen på et politisk værk, der var indledt 28 år tidligere i Sjørring-Thorsted Sogneråd. Han fortalte senere, at han det første halvandet år mange gange fortrød, han var blevet borgmester. ”Inden sammenlægningen var vi 18 forskellige kommuner, og vi havde meget store vanskeligheder med at få det til at køre sammen til en enhed, selv om den bedste vilje var til stede. Dét tog tid”. Et politisk arbejde, som i vid udstrækning har krævet så meget tid og så mange kræfter, at Holger Visby måtte skubbe sine mere private gøremål til side. Men når der var mulighed for det, var han ude i marken - i bogstaveligste forstand - i foråret og til høsten. For han var borgmester med begge ben på jorden og et solidt greb om redskaberne.

Albert Sunesen. Vor mand fra Hammes. 1970.

Poul Jensen 1971: "Politikernes rolle er at godkende budgetterne - ikke at kontrollere kommunens regninger".

er det svært at se et fast mønster. Det er klart, at socialdemokrater altid har været bedst, når pengene skulle bruges – og de andre når der skulle spares. Sådan er det! Som ung og ny i politik havde jeg en enorm respekt for mine byrådskolleger som mennesker - det var jo ikke tilfældigt, at flere af dem havde været sognerådsformænd".

I den nye storkommune skulle både embedsmænd og politikere sammen lære at lede en stor virksomhed. Rollefordelingen mellem den ene og den anden part kunne være svær at afgrænse. Og der kunne være stor forskel i den opfattelse, de folkevalgte havde af deres egen rolle. Nogle mente, at politikernes opgave var at være ombudsmand for vælgerne – andre at det handlede om at være politiske ledere. Disse forskellige holdninger kom til udtryk blandt byrådsmedlemmer inden for alle partier.

Det var en kompliceret opgave at få et system til at fungere, hvor den politiske og administrative struktur var opbygget parallelt. Med både en politisk og en administrativ chef for hvert forvaltningsområde. Er det borgmesteren eller kommunaldirektøren, der bestemmer?

Efter Poul Jensens opfattelse var det en ulempe, at politikerne overspillede deres rolle: „I perioden mellem 1974 og 1982, da jeg var kommunalpolitiker, indledtes økonomiudvalgets møder med, at medlemmerne gennemgik samtlige regninger, der var blevet betalt af kommunen i den forløbne uge. Det foregik således, at regningerne blev delt i fem bunker - en bunke til hvert af udvalgets medlemmer - der efterfølgende havde til opgave at kontrollere, hvad der var blevet købt. Det brugte vi en time på. Når vi en gang imellem fandt en regning, vi gerne ville have nærmere rede på, blev en embedsmand sendt af sted for at finde en forklaring. Jeg hævdede over for borgmester Holger Vibsy, at det måtte være politikerens rolle at godkende budgetterne - ikke at kontrollere. Men det ændrede ingenting. Så skrev jeg et brev til økonomiudvalget og meddelte, at jeg fra den og den dato ikke længere deltog i gennemgangen af regningerne, men de andre fortsatte - bare uden mig!“

Vokseværk

Storkommunen havde vokseværk gennem 1970erne, de fysiske forhold for det stadigt stigende antal personer i forvaltningerne fulgte ikke med, og der blev administreret fra en lang række lokaliteter i såvel Thisted By som Tingstrup og Tilsted. Det gamle rådhus på Store Torv og administrationsbygningen på Nytorv var ikke tidssvarende til en moderne kommunal administration.

Storkommunen „arvede“ en del embedsmænd fra de gamle sognekommuner. Medarbejdere, der typisk havde en HK-baggrund. I løbet af 1970erne kom de til at dele arbejdsplads med en række nye medarbejdere, der blev ansat op gennem 1970erne.

I december 1975 vedtog byrådet at igangsætte projekteringen af det administrationskompleks, som vandt førstepræmien ved kommunens idékonkurrence, men som siden havde undergået en revision. 1977 var der rejsegilde, og året efter kunne Thisted Kommune så samle administration og personale under det samme tag.

Thisted Kommunalråd var i flere år navnet på det nye storkommunestyre. Siden blev det til Thisted Byråd. Her er kommunalrådet samlet til et af de første møder på det gamle rådhus på Store Torv. Kommunalrådets 21 medlemmer var Ragnhild Hvidt (K), Jens Kirk (V), Ester Søndergaard (V), Holger Visby (V), borgmester, Peder Fink (V), Knud Aage Steffensen (S), Dorthea Sinding (S), Anton Odgaard (S), William Aslak (Rad.), Henning M. Mortensen (V), Svend Odgaard (S), Magnus Sejersbøl (V), Jens Møller Pedersen (V), Poul Borggaard (S), Karl Krabbe (V), Alfred Overgaard (V), Tage Salomonsen (S), Henning Poulsen (K), Albert Sunesen (S), Georg Langkjer (K) og Viggo Poulsen (K).

I juli 1976 var det endnu fremtidsmusik - og heller ikke helt afgjort, om der nu *skulle* opføres et nyt rådhus. Og skulle det opføres efter de planer, der var udformet af arkitektfirmaet Friis og Moltke, Århus. Det var dem, der havde vundet idékonkurrencen. Og skulle byggeriet sættes i gang med de håndværkere, der bød lavest på de forskellige entrepriser ved en licitation få dage forinden? Var der ikke andre opgaver, der burde prioriteres højere - ja, var der ikke andre muligheder i byen i eksisterende bygninger? Det skulle alt sammen afgøres på et byrådsmøde. I overværelse af et halvt hundrede tilhørere blev det til en timelang debat, før man nåede frem til afstemningen om, hvorvidt Thisted skulle have den nye administrationsbygning på den gamle gasværksgrund nu - eller byggeriet udsættes. Resultatet blev, at 15 af de tilstedeværende 19 byrådsmedlemmer fulgte borgmester Holger Visby (V) og stemte for byggeriets igangsættelse. Med de 16 stemmer for projektets gennemførelse bandt byrådet kommunen - og dermed borgerne - til en byg-

Nyt og gammelt. Model af det nye administrationscenter og i baggrunden rådhuset på Store Torv. 1976.

Opførelsen af en ny administrationsbygning var en stor opgave, som mange håndværkere og firmaer ville have del i. Koncentrerede miner under licitationen i gymnastiksalen ved det gamle gymnasium på Munkevej. 1976.

geudgift på 21,4 mio. kr. Det skete under protest fra bl.a. flere socialdemokrater, der fandt, at der var mange andre opgaver, som burde løses først. I al fald måtte byggeriet ikke forsinke kloak- og rensningsanlæg.

Sommeren igennem kunne thistedboerne studere modellen af administrationskomplekset, der var udstillet i Den danske Banks vindue ud mod Store Torv. Og i Dagbladet, hvis fotograf Tage Jensen havde fået modellen - med Andelsbanken til højre - ud i det fri. Det gamle rådhus ser adstadigt, måske også lidt resigneret, til fra baggrunden.

Udvalgspartier

Hovedopgaven i 1970'erne var at fordele væksten. Den situation ændrede sig radikalt i 1980'erne, da byråd og administration blev skydeskive for utilfredshed, fordi forventningen om udbygningen af de kommunale serviceydelser fortsatte uændret på trods af den økonomiske opbremsning i samfundet.

Indsatsen blev koncentreret om at klare dagen og vejen med så lette besparelser som muligt. Der kunne altid skæres i anlægsudgifter – og man sparede på alt andet end personalekonti. Den årlige budgetlægning blev en kamp om at fastholde de traditionelle driftsaktiviteter. Skatten blev presset i top, og navnlig i begyndelsen af 1980'erne blev anlægsinvesteringer presset i bund.

Dengang der var vækst, var budgetlægningen en debat om ønskesedler. De stående udvalg bar ønskerne frem i økonomiudvalget eller i byrådet, hvor den tværgående prioritering blev foretaget. Da økonomien blev strammere, blev opgaven at fjerne ønskesedlerne. Processen med de urealistiske ønskesedler blev i pressen ofte udlagt som store besparelser. For at håndtere de knappere ressourcer blev der aftalt faste økonomiske rammer, som de stående udvalg skulle prioritere indenfor. Konsekvensen blev, at rammerne efterhånden blev opfattet som hævdvundne, derfor blev det vanskeligt at omfordele mellem udvalgene, og der opstod en "udvalgsimperialisme" på det politiske niveau. Det medvirkede til en forstærkning af en sektoropdelt forvaltning. Økonomiudvalget blev til "officersklubben", fagudvalgene til fagpartier - og det blev svært at bruge det samlede byråd som et tværgående prioriteringsorgan. Der var

talrige eksempler på, at loyaliteten over for udvalget var stærkere end over for partiet. Medicinen mod dette blev en række seminarer og temadage med deltagelse af byråd, foredragsholdere og embedsmænd. Første gang i forbindelse med forarbejdet til kommuneplanen i midten af 1980erne.

Behovet for at kunne lede og administrere kommunen som en samlet virksomhed steg under de økonomisk stramme tider i 1980erne. Løsningen var færre forvaltninger og oprettelse af en fælles direktion.

Ved dannelsen i 1970 fik den nye storkommune en struktur med ni forvaltninger med hver sin egen politiske ledelse. Der var driftsudvalgets område med vandforsyning og renovation; biblioteksområdet, der sorterede direkte under et særligt biblioteksudvalg; brandvæsenet, hvis inspektør havde status af forvaltningschef; skatteforvaltningen, økonomiforvaltningen, kulturforvaltningen, socialforvaltningen, kulturforvaltningen og teknisk forvaltning. En tilsvarende struktur kunne man i store træk finde tilsvarende i landets øvrige kommuner.

Da Karl Aage Drengsgaard blev kommunaldirektør i 1982, havde stadsingeniør Christian Frost og skoledirektør Knud Haure-Petersen status af såkaldte tjenestegrenchefer med direkte reference til økonomiudvalget, men det ændredes, så de efterfølgende refererede til kommunaldirektørembedet.

Med omlægningen til fire forvaltninger i 1989 blev der samtidig dannet en kommunal direktion af forvaltningscheferne og med borgmesteren som den øverste administrative leder.

Vicekommunaldirektør Svend Søndergaard erindrer, at anledningen til omlægningen kom på det sidste byrådsmøde i 1989:

„På dette møde vedtog man efter års udredningsarbejde en ny udvalgsstruktur, hvor man nedlagde biblioteksudvalget og driftsudvalget. I denne forbindelse rejste tre-fire medlemmer af byrådet sig og erklærede, at der nu burde ske en reduktion af forvaltningschefstillingerne - efter at politikerne havde sparet på udvalgsposterne! Der var kun tale om meningstilkendegivelser og ikke om en politisk beslutning. Ingen protesterede! Få havde næppe forestillet sig, at udtalelser på så løst et grundlag kunne give anledning til en større administrativ reform. Kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard tolkede udtalelserne som et politisk signal, som borgmesteren ikke var uenig i, hvorefter forvaltningsstrukturen blev tilpasset udvalgsstrukturen“.

„Det var mest praktisk“, kommenterer forhenværende borgmester Svend Thorup. „Og jeg er overbevist om, at der dengang var tale om en stille overenskomst“.

Svend Thorup blev borgmester i 1982 og ansatte nogenlunde samtidigt en ny stab på borgmesterkontoret efter kontorchef Ingvar Brolev, der var gået på pension allerede i 1979 og kommunaldirektør Hans Petersen, der blev afløst af Karl Aage Drengsgaard.

Den nye storkommune sprængte de fysiske rammer - og der var behov for at få de mange adresser rundt om i byen samlet under det samme tag. Billedet er fra de beskedne kontorforhold, socialforvaltningen havde i administrationsbygningen på Nytorv. 1973.

Borgmester i en krisetid

Svend Thorup (f.1921). Gik på pension i 1993 efter 12 år i borgmesterstolen. Svend Thorup har aldrig prøvet at være menigt medlem af byrådet. Da han blev valgt på Venstres liste i 1974, overtog han straks posten som formand for kulturelt udvalg. Og allerede i den første af to byrådsperioder, han var formand, løb han ind i en politisk storm, der blæste fra alle sider, da udvalget forbød Thisted Bibliotek at have Bent Hallers ungdomsbog "Sabotage" stående på hylden. (Læs i øvrigt andet sted, red.) Men konfrontationen skadede hverken Hallers eller Thorups karrierer. Man kan ikke påstå, at borgmester Thorup var til salg for populære synspunkter. Megen tid på at promovere sig har han heller ikke brugt. Til gengæld var Svend Thorup, der blev borgmester midt i 1980'ernes økonomiske krisetid, levende optaget af sin kommunes økonomi. Og på trods af de svære tider var det i hans tid som borgmester, de store beslutninger om bl.a. spildevandsrensningen og reformen af ældrepolitikken blev taget. I jobbet var Svend Thorup både en smidig og dygtig

forhandler, der i 1992 kunne glæde sig over at have et enigt byråd bag sig ved vedtagelsen af budgettet. Udadtill kunne han fremstå som en lidt "tilknappet" leder af byrådet, en forestilling som Månedsbladet Press anstrengte sig for at forstærke i et portræt i 1988.

Billedet til venstre er fra 1978.

„Yngre kræfter tænker på en anden måde. Og på en måde blev administrationen mere professionel, fordi de unge var uddannet til jobbet, mens ”de gamle” var oplært, og det var ikke nemt at lave om på“, ræsonnerede Svend Thorup.

„Men byrådsmedlemmerne blev ikke mere professionelle. Alt for mange havde svært ved at forstå, at de var valgt til at varetage hele kommunens - og ikke et enkelt sogns interesser. Jeg ved, at mange i Hillerslev, hvor jeg boede, var utilfredse med mig, fordi de syntes, at jeg hjalp dem for lidt“.

De nye ledende embedsmænd kom mere eller mindre ”udefra” med undtagelse af kommunaldirektør Karl Aage Drensgaard, der i 1975 blev ansat som den første embedsmand med en akademisk uddannelse. Akademikerne kom i det hele taget ikke til at fylde meget i Thisted Kommunes administration. I 1999 var der - og ikke usædvanligt for en kommune af Thistedes størrelse - kun fem overenskomstansatte medlemmer af Dansk Jurist og Økonom Forbund (DJØF) på rådhuset.

Én på kommunekassen

Byrådets julefred blev spoleret i 1982 ved meddelelsen om, at staten ville skære yderligere 10-12 mio. kr. af sit bloktilskud til kommunen. Da budgettet om efteråret skulle strikkes sammen, var der allerede beskåret et lignende beløb. Statens økonomiske barbering af det kommunale budget blev oplevet som chokerende. Men det skulle vise sig blot at være begyndelsen til en ny praksis. Samtidig med at den i stigende grad vedtog love, der pålagde kommunerne flere opgaver, begyndte staten at interessere sig for den kommunale

le økonomi som en afgørende faktor i den samlede offentlige økonomi. I f.eks. 1995 tegnede kommunerne sig for en andel på 41 pct. af de samlede offentlige udgifter. I 1979 blev den første aftale om retningslinierne for den kommunale budgetlægning indgået mellem Kommunernes Landsforening og regeringen, men op gennem 1970'erne kunne kommunen uden indblanding fra staten fastsætte sit serviceniveau og skatteprocent. Og skatten var steget. I den nye administrationsbygning voksede medarbejderstaben, der skulle administrere dagligdagen i velfærds kommunen. Dette vækstmiljø slørede skillelinierne i den politiske ledelse. Budgetforhandlingerne var uden den store dramatik. Som tidligere byrådsmedlem Poul Jensen formulerede det, var „socialdemokraterne altid bedst, når pengene skulle bruges – og de andre når der skulle spares“. Og det skortede da heller ikke på socialdemokratiske forslag til, hvordan skattekroneerne kunne bruges. Måske mest for at drille blev det klassiske socialdemokratiske forslag om en højere grundskyld gang på gang kørt i stilling ved behandlingen af budgettet - og hver gang stemt ned. Netop på det punkt var der aldrig slinger i valsen i det borgerlige samarbejde i Thisted Byråd.

På baggrund af den økonomiske afmatning i samfundet ønskede den borgerlige regering under Poul Schlüters ledelse en generel dæmpning af de offentlige udgifter fra begyndelsen af 1980'erne. Det var årsagen til, at julen ikke blev som i gamle dage på rådhuset i Thisted i 1982.

Selv om flere års bredt forligssamarbejde mellem de borgerlige partier og Socialdemokratiet om økonomien var brudt i forbindelse med vedtagelsen af 1983-budgettet, blev der samarbejdet mellem partierne i foråret om at finde de dikterede besparelser, der betød en reduktion af hjemmehjælpen, nednor-

Højt at flyve ...

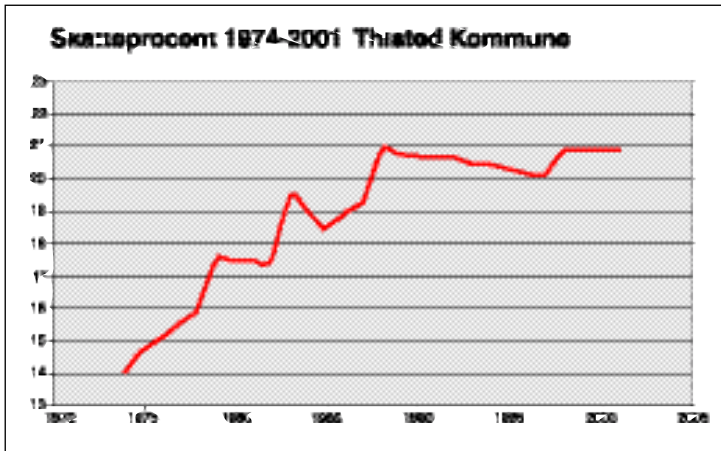
Folketingsmedlemmer fra Thy hører blandt dem, der har haft stor gavn af flyruten Thisted-København. Arbejdspladsen på Christiansborg var pludselig ikke længere borte end for mange andre thyboer, der havde et stykke vej at køre hver dag. Selv om det ikke lykkedes at komme hjem fra folketingsarbejdet hver dag, så betød eksistensen af flyruten, at „hjemme“ var inden for rækkevidde – sådan set.

Billedet er fra midten af 1980'erne, og de fire folketingsmedlemmer er fra venstre Svend Heiselberg (V), Poul Henrik Houe (K), Dagmar Mørk Jensen (Det radikale Venstre) og Ole Vagn Christensen (S). Og det er billedet af tre tidligere og et nuværende medlem (Svend Heiselberg) af Thisted Byråd. Thisted Kommune har haft andre folketingsmedlemmer – således John Haaber fra Venstre og Børge Møller, der var i den store flok af fremskridtsfolk, der blev løftet ind på tinge af skatte-anarkisten Mogens Glistrup. Det var efter kommunalreformen i 1970 og ikke mindst det såkaldte Glistrup-valg i 1973 – ”jordskredsvalget” også kaldet – at nye politiske strømninger for alvor begyndte at røre på sig i Thy. Ingen af de gamle partier har nogen sinde helt genvundet deres forudoms styrke, og efterhånden som befolkningsudviklingen har

På vej til Christiansborg. Fra venstre: Svend Heiselberg (V), Poul Henrik Houe (K), Dagmar Mørk Jensen (Rad.) og Ole Vagn Christensen (S).

marginaliseret Thy og Mors i forhold til den sydlige del af Viborg Amt i henseende til antal vælgere, er det blevet stadig sværere at få valgt kandidater fra Thy. Bedst har thistedboen Ole Vagn Christensen klaret sig, selv om han har prøvet at måtte aflevere mandatet.

mering af dagplejen, færre penge til daginstitutioner og plejehjem, mindre vedligeholdelse af skoler, mindre rengøring og afskedigelse af lærere. Men mest blev der sparet på anlægsbudgettet, der næsten helt forsvandt. Om efteråret var byrådet nødt til at lade skatten stige med to pct. fra 17,5 til 19,5 for bl.a. at skaffe penge til opførelse af renseanlæg. På grund af den lave inflation holdt indtægterne op med "at stige automatisk", som det tidligere havde været tilfældet gennem 1970'erne. Og det gjorde ikke kommunens økonomiske situation bedre.

Perioden mellem 1983 og 1993 var præget af vanskeligheder med at få det kommunale budget til at hænge sammen. Det var der adskillige årsager til.

Statens økonomiske spændetrøje blev strammere, og op gennem perioden blev der taget håndfaste metoder i brug over for kommuner, der ikke rettede sig efter henstillingerne om f.eks. at sænke skatten. Reduktion af bloktilskud er allerede nævnt - senere blev der for Thisted også tale om strafdeponering af beløb ud over de afstukne rammer.

Forventningerne til den kommunale service - som det kom til at hedde i tidens sprog - blev større og større, og det gjorde ikke budgetlægningen nemmere. Forventningerne smittede af på fagudvalgenes kamp for at få så stor en andel af kagen som muligt. Det blev en del af praksis ved budgetvedtagelsen, at fagudvalgene stillede udgiftskrævende ændringsforslag til budgettet.

Borgmester Svend Thorup holdt en dunder-tale til byrådet ved førstebehandling af budgettet for 1986. Han forudså, at det kunne blive nødvendigt at hæve kommuneskatten med fire pct. i 1987, fordi budgettet hang sammen i kraft af et træk på kassebeholdningen på godt 63 mio. kr. I stedet for besparelser - som var forudsat i statens reduktion af bloktilskuddet - var budgetterne fra fagudvalgene vokset i forhold til året før.

Skatten steg fra 18,5 pct. i 1985 til 20,9 pct. i 1988 for at falde til 20,8 i 1989. Der blev indgået brede politiske forlig omkring vedtagelsen af budgetterne for 1986, 1988 og 1989. I 1987 krævede socialdemokraterne en højere skatteprocent, hvis de skulle stemme for budgettet. I 1989 var det den konservative gruppe, der stillede sig uden for døren af modsat årsag.

Det var i bogstaveligste forstand dyrt at indgå politiske forlig. Set fra kommunekassens synsvinkel.

Både i 1987 og 1988 blev der brugt godt 30 mio. for at få budgettet til at holde sammen - og hvert af årene blev der brugt tilsvarende beløb af kommunekassen til at finansiere budgetoverskridelser og tillægsbevillinger, som Svend Thorup i protest altid stemte imod. Derfor var kommunekassen gæbende tom i 1989, og det år krøb Thisted Kommune ind på top-ti listen over landets mest skattetyngede kommuner. Samtidig krævede regeringen, at kommuneskatten skulle sænkes med 0,2 pct.

Byrådet trak i nødbremsen og dekreterede stop for alle anlægsopgaver. På

grund af den ekstraordinære situation blev der dannet en særlig „sparebande“ sammensat af gruppe- og udvalgsformænd, der fik til opgave at kulegrave de kommunale budgetter for at finde de 38 mio. kr., som var en forudsætning for balance i budgetregnskabet. Opgaven blev løst blandt andet ved at lukke kommunens mindste skoler. Og mens byrådet blev orienteret om genopretningen af økonomien, demonstrerede forældre og børn for at bevare deres skoler. Det så ud til et bredt forlig med besparelser på 49 mio. kr., men socialdemokraterne sagde fra i sidste øjeblik, fordi de ikke kunne acceptere en skatnedsættelse sammen med så store besparelser. En del af løsningen på de akutte økonomiske problemer var at lånefinansiere nogle af anlægsaktiviteterne, bl.a. den fortsatte udbygning af renseanlægget. Det skabte luft i kommunens likviditet - og den nye praksis med at låne til anlægsopgaver blev efterhånden så almindelig, at byrådet valgte denne løsning, når den var mulig.

Anlægsstopet blev opretholdt i 1990. Yderligere reduktioner af bloktilskud og færre skatteindtægter end forudset tvang byrådet til på ny at hvæsse sparekniven. Således presset blev der aftalt politisk brede budgetforlig for både 1991 og 1992, hvor de konservative dog valgte at stå udenfor.

I løbet af 1992 kunne der skimtes håb forude. Ikke mindst fordi skatteindtægterne var på vej op, og udgifterne til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger - som det hed - var på vej ned. For første gang i storkommunens

Byråds-gymnastik. Byrådsarbejde behøver skam ikke være stillesiddende. På visse aftener med mange afstemninger er det ikke fri for også at give en del motion til politikerne. Vi er til byrådsmøde først i 1980'erne under forældede af Svend Thorup og kommunaldirektør Karl Aage Drengsgaard (til venstre).

historie var det et enigt byråd, der stemte for et budget, som betød en reduktion af skatteprocenten fra 20,7 til 20,5.

I 1993 blev Svend Thorup ophavsmand til den såkaldte ”borgmesterpulje” på 15 mio. kr., som blev fordelt på udvalgenes budgetter. Formålet med borgmesterpuljen var bl.a. at stimulere aktiviteten i den lokale byggebranche efter saneringens ophør.

I aftalerne mellem Kommunernes Landsforening og regeringen for både 1993 og 1994 blev der også lagt vægt på, at kommunerne skulle være med til at *kickstarte* økonomien – og det betød, at der i Thisted Kommune blev økonomisk råderum til at styrke indsatsen på børnepasnings- og ældreområdet.

Det økonomiske opsving efter 1994 gav mulighed for igen at realisere en række politiske ønsker om forbedring af den kommunale service, men i en takt der var afpasset regeringens dæmpning af det samlede offentlige udgiftsniveau.

Da den femte kolonne gjorde sit indtog

De tre planeter er Venstre, Socialdemokratiet og De konservative. Dermed er ikke sagt, at andre ikke har indflydelse. Men det er disse partier, der er bærende omkring budgetforhandlingerne - og konstitueringerne for den sags skyld. Det er partier, man mere eller mindre ikke kan komme uden om i kraft af de mandater, de har.

Man kan nøgternt konstatere, at De radikale har en konstant evne til kun undtagelsesvis at lade sig repræsentere i byrådet. Først med Karl Stensgaard og siden med Dagmar Mørk Jensen - der også kom til at repræsentere partiet i folketinget.

Thisted Byråd har i øvrigt ”leveret” forholdsvis mange mf’ere i perioden. Foruden Dagmar Mørk Jensen er der Børge Møller (Z), Poul Henrik Houe (K), Ole Vagn Christensen (S) og Svend Heiselberg (V), der efter flytningen fra Hanstholm til Thisted straks kom i byrådet – og som gjorde et mislykket forsøg på også at erobre borgmesterposten efter partifællen Svend Thorup (V).

Mest konstant er Kristeligt Folkeparti, der gennem det meste af perioden har sin repræsentation med først Goul Jensen, siden Hans Korsgaard, der efterhånden har mange år på bagen som kommunalpolitiker. Endda med en afgørende indflydelse som den berømte ”tunge på vægtskålen” i mange situationer. Han er trofast mod udgangspunktet – de kristelige værdier – som han forsøger at omsætte i lokalpolitik. Det er ikke altid lige nemt. Men viljen er til stede. Den ser hans vælgere på. Og de er faste i troen på Hans Korsgaard.

Thylisten har også været repræsenteret i Thisted Byråd i en stor del af den periode, købstadshistorien dækker. Den kom til verden som en tværpolitisk liste i 1977, samtidig med at SF, VS og DKP - der alle havde lokale partifor- eninger - undlod at opstille.

Og dén historie gik ikke stille af.

Venstres amtsrådsmedlem Charles Klitgaard, bonden på Bjerget, har altid haft et godt øje til Thisted (som man kan læse andet sted, red.) og han kald-

Hans Korsgaard, landmand og mangeårigt medlem af såvel byråd som amtsråd. 1986.

te Thylisten for intet mindre end en „femte kolonne”, og det skulle vel nærmest forstås som en guerillagrube bag de borgerliges positioner i det politiske landskab.

Og Fru Galster, som drev en højreorienteret telefonavis et helt andet sted i landet, beskyldte Thylisten for undergravende virksomhed.

Sikken velkomst! Sikken reklame!

Mens andre borgerlister med tilsvarende rødt-grønt tilsnit dukkede op og lige så hurtigt forsvandt i disse år, så lykkedes det Thylisten at fastholde en platform i byrådet som et ”energisk alternativ”, som det hed i listens valgpropaganda.

Man bekendte sig til græsrodsbevægelsernes traditionelle målsætninger om åbenhed og holdt trofast ved *førbyrådsmøder* - først privat, siden i Plantagehuset - gennem 25 år med stort set den samme kerne som ankermand og ditto kvinder.

Thylisten har formået at tilføre debatten nye idéer, ny inspiration, hvis betydning ofte viste sig på længere sigt. Det var Thylisten, der f.eks. på et tidligt tidspunkt foreslog indførelse af *åbne dagsordener*, så pressen - og den enkelte borger - var i stand til at orientere sig om sagernes gang i den kommunale forvaltning, inden de kom på byrådets bord. En praksis der har stor betydning for det senere mantra om ”offentlighed i forvaltningen”. I dag er de åbne dagsordener så at sige på dagsordenen i alle kommuner.

Da SF afbrød det tætte samarbejde med Thylisten og selv stillede op, skulle der mere end ét forsøg til, før det lykkedes Mogens Kruse i 1998 som den første folkesocialist at komme i byrådet. Og ved valget i 2001 forstærkede SF sin repræsentation med yderligere et mandat. Til gengæld måtte Thylisten se sin repræsentation halveret til én repræsentant: Ove Hegnhøj.

De tre politiske lister havde en akilleshæl. Og det var vælgerne! Efter at De radikale ”skippede” deres husmands-image, appellerede tværpolitiske Thylisten, SF og De radikale i store træk til den samme vælgergruppe. Og – groft sagt, indrømmet – så mange skolelærere var der ikke i Thisted Kommune! Der måtte blive trængsel omkring de ”rigtige” kryds'er på en valgaften.

Fremskridtspartiet har været med i en stor del af perioden i Thisted Byråd. En af de mere markante var smeden fra Thorsted, Jens Søndergaard, der ved enkelte valg opnåede endog imponerende stemmetal. Mange satte spørgsmål ved, hvor meget fremskridtsmand han egentlig var. Jo, han kunne skrive under på dét med de høje skatter og afgifterne, der skulle henholdsvis ned og væk, og bureaukratiet og papirmængden, der skulle begrænses. Det kendte han alt sammen til fra sin egen virksomhed, og det var en af grundene til, at han begyndte at blande sig i politik. Her var noget tage fat på - også lokalt. Men alt det andet fremskridtssnak? Thorsted-smeden var først og fremmest en *pragmatisk* mand, der ville se resultater. Det betød, at han ikke altid optrådte, som man kunne forvente af en fremskridtsmand. På den måde fik han indflydelse - og lagde billet ind hos mange vælgere.

Noget lignende kunne man f.eks. opleve med Venstre-manden Harry Hjaltelein, der kunne gå ind for noget, han fandt relevant og fornuftigt - og først bagefter konstatere, at det måske ikke lige var hans eget partis politik. Som da han i 1986 gik ind for oprettelse af et huslejenavn i Thisted Kommune.

Mogens Kruse, aktiv på mange fronter og den første folkesocialist i Thisted Byråd. 1987.

To politiske møder - to politiske verdener

Hotel Aalborgs sal fyldt to gange til bristepunktet med politisk engagerede thyboer. Øverst lyttes i januar 1972 til tidl. økonomi- og handelsminister P. Nyboe Andersen (V). Nederst er det statsminister Anker Jørgensen (S), der taler ved et socialdemokratisk vælgermøde i 1977. Det kan konstateres, at venstrefolk - hvis der ellers er tale om udelukkende venstrefolk - er mere tilbøjelige til at gå til møde iført slips og jakke. Til gengæld er socialdemokrater - hvis der ellers er tale om udelukkende socialdemokrater - mere tilbøjelige til at tage ægtefællen med til politisk møde. Det er i al fald, hvad man kan se ...

Men Z-repræsentationen i Thisted sygnede hen sammen med turbulensen på landsplan. En dag blev partifører Glistrups numre et nummer for meget for Povl Bojer, der sprang over i den konservative lejr i byrådssalen. Han har i øvrigt i praksis vist sig af den pragmatiske søndergaardske linje. Mere trofast Glistrup-mand var Børge Møller, der har repræsenteret partiet både i byrådet og en kort periode i folketinget. Han erklærede så tidligt som på et vælgermøde i Thisted forud for jordskredsvalget i 1973 og fremskridtsbølgen i folketinget, at Glistrup ”var en af de klogeste i Danmark”. Det var det legendariske vælgermøde på Afholdshotellet i Rosenkrantzgade, hvor to af partiets kandidater blev syge, og den ene måtte køres på sygehuset. Og det var her, Børge Møller fik sin politiske debut som den tredje mand, der kom både i byråd og folketing.

I det hele taget var de 30 år i Thisted-politik omskiftelige i den forstand, at tilslutningen til de lokale politiske partier svækkedes. Medlemstallene faldt drastisk, det blev svært at lokke folk af huse, og ofte var der problemer med at finde kandidater op til valgene. I flere tilfælde skulle man ud at støve folk op. Men den politiske interesse var alligevel usvækket. Nu blot koncentreret om enkeltsager, der berørte bestemte grupper i befolkningen. Vorupør oplevede gennem mange år, at det var svært at samles om én kandidat. Her var der ikke mangel på kandidater, men stemmerne blev spredt til ingen nytte. Først med Jørgen Andersen i 1990'erne fik den lille by ved det store hav en mand på tinge.

At demokrati er en kunst har mange påstået. Svært at undvære og svært at praktisere. Når kommunen indkaldte til borgermøder om f.eks. kommuneplanen, var der fire ostemadder til hver. Efter tidligere borgmester Svend Thorups (V) opfattelse var årsagen, at borgerne først og fremmest var optaget af sig selv: „Selv om borgerne krævede indflydelse på de kommunale beslutninger og bad om borgermøder, var det ikke ret mange, der var interesseret, når det kom til stykket. Det var kværunterne, der var imod alting, der som regel mødte op“. Svend Thorup har oplevet det repræsentative demokrati på godt og ondt i de 20 år, han var medlem af Thisted Byråd.

„En del byrådsmedlemmer betragtede sig først og fremmest som repræsentanter for populære synspunkter. Denne type fandtes også i Venstres rækker. Det seriøse arbejde med budgettet kræver meget forberedelse, og en del byrådsmedlemmer burde måske have brugt lidt mere energi på at sætte sig ind i sagerne. I Thisted Byråd har vi aldrig ”døjet” så meget med de politiske partier. De fleste beslutninger blev truffet på tværs af partiskel. Men enkelte har dyrket mærkesager, når de skulle gøre sig bemærket. Da jeg kom i byrådet, sagde min far til mig: „Nu skal du passe på, at du ikke bliver populær. Det er det værste, en mand kan blive, for så mister han sit eget jeg“. Og jeg har ikke arbejdet på at være populær“.

Kampen om vælgerens gunst blev normalt udspillet efter faste ritualer hvert fjerde år, når valgkampen så småt begyndte med en

Børge Møller var med i Fremskridtspartiet fra begyndelsen og repræsenterede partiet i både byråd og folketing. 1977.

Henning Poulsen (K) gemte alle papirer, han modtog i forbindelse med sit byrådsarbejde. Da han takkede af i 1993 efter 24 år som politiker, var stakken vokset ham over hovedet.

Foto: Klaus Madsen.

tiltagende mængde læserbreve i den lokale avis i sommerens løb for at ende med vælgermøder garneret med et brochure-bombardement i ugerne op til valgdagen i november.

Men valgkampen i 1993 blev lidt anderledes.

Amerikansk valgflæsk

Normalt er det bolden, sagen, eller *sagerne*, man går efter i en kommunal valgkamp. Det er ikke manden, *personen*, mennesket, der bliver angrebet.

Sådan var det også i Thisted forud for byrådsvalget i november 1993. Indtil et læserbrev dukkede op i den lokale avis. Et blandt mange i disse dage. Faktisk så mange at avisen også denne gang måtte indskærpe skribenterne - kandidaterne og deres anbefalere - at fatte sig i yderste korthed, hvis der skulle være spaltepads til alle i den demokratiske debat. Det var et læserbrev med et lidt andet indhold, end man var vant til. Her var fremgangsmåden jo, at kandidaterne gjorde sig til ved at pege på alt det, de gik ind for blandt de lokale sager, som et byråd beskæftigede sig med, og kort redegjorde for, hvori de nu adskilte sig fra andre kandidater. Og især kandidater fra andre partier. Eller endnu kortere sagt: Stem roligt på mig!

Så var det, at dette læserbrev dukkede op.

Nej, det skal lige indskydes, at der gennem nogen tid havde været en del *mediefocus* på Thisted. Det var, som om den regionale tv-station ikke kunne få nok af Thisted og især den tekniske forvaltning af nogle sager, og i læserbreve og udtalelser i avisen kunne man støde på udtryk som ”gråzone” og den slags. Der blev efterlyst åbenhed og gennemsigtighed i de beslutninger, der blev truffet. Det var også noget, der efterhånden dukkede op på vælgermøderne. Rådhuset og politikerne opererede i ”en gråzone”, hævdede man nu også her.

Men tilbage til det læserbrev, der var som en brand i debatten.

Et par citater fra læserbrevet for at antyde tonen i valgkampen på dette tidspunkt:

”Thisted skulle bruge en bil til indsamling af kemikalieaffald – og købte en bil (som var sat til salg af et medlem af udvalget) 20.000 kr. dyrere og i en anden farve, end en tilsvarende i den ønskede farve kunne købes for (..) Thisted Kommune anvender mange håndværkere til f.eks. vedligeholdelse af kommunens bygninger, men ikke i alle tilfælde spørger man flere håndværkere om priser - man sætter et byrådsmedlem til at udføre arbejdet - efter regning”. Der blev videre henvist til eksempler fra pressen ”på uheldige følger af politisk behandling af sager”, og læserbrevsskribenten spurgte: ”Når politikerne opfører sig sådan, hvordan kan man så forvente, at en forvaltning kan fungere optimalt?”

Læserbrevsskribenten var Bjarne Holm, Hillerslev. Kandidat for Venstre. Han mente, der trængte til en grundig udskiftning i teknisk udvalg. Og han ville – ikke uventet – ”tilbyde min indsats i netop til dette udvalg”. Han blev valgt ind i byrådet, det hører med til historien, og han blev også senere formand for ”dette udvalg”.

Læserbrevet blev hurtigt et af hovedtemaerne på et efterfølgende velbe-

Venstre-manden Bjarne Holm i 1978-udgave. Billedet blev anvendt i valgkampen. Det blev dog først i 1993, det lykkedes ham at blive valgt ind i Thisted Byråd.

søgt vælgermøde i Snedsted. Der blev både talt om behovet for en uvildig undersøgelse i den tekniske forvaltning på rådhuset og opfordret til at ”spise brød til”. Det skulle i al fald ikke ske sammen med forvaltning og politikere i ”den juridiske gråzone”, de befandt sig i - lød det fra salen. Et byrådsmedlem erklærede, at der havde været tilfælde, hvor teknisk udvalg ”ikke magtede opgaven”. Men ”nok så vigtigt” - tilføjede han - ”var der reelt kun enkelte fejl, resten var et resultat af politiske vurderinger”.

Det var ifølge avisens udsendte ”ikke lige rare ting, der måtte lægges øren til”, og et højdepunkt nåede man næsten, før det hele var begyndt – andre mente det var under lavmålet – da det kom til et bittert opgør mellem to af kandidaterne i panelet, Bjarne Holm (V) og Anton Odgaard (S). Det var Odgaard og hans bror, Svend, der var blevet henvist til i det nævnte læserbrev. Og Anton Odgaard afviste alle anklager og fandt det ”plat” at skrive ”den slags læserbreve” og bringe ind i en valgkamp. ”Det er under bælttestedet. Det er sladder. Det skal du stå til regnskab for. Det er injurier”.

Det var en fjerde byråds kandidat – der var mødt op som ”menig” deltager i vælgermødet – der havde bragt læserbrevet ind i debatten. Det var Vagn Nørgaard (S), og han havde svært ved at afgøre, om det var valgflæsk eller

Som brødre vi dele

Folkevalgt i Thisted Byråd uden pauser siden kommunalreformen i 1970. Det var lidt af en post.

Og socialdemokraten Anton Odgaard blev behørigt hyldet for indsatsen i lokalpolitik af nye og gamle byrådskolleger og ansatte i kommunen foråret 2000.

Men også set i et landsperspektiv var det et usædvanligt jubilæum.

Det er en lille skare af folkevalgte, der har holdt ud lige siden de nye storkommuners etablering. Eller sagt på en anden måde: Det er ikke alle, vælgerne giver lov til at fortsætte i så mange valgperioder. Trods alt!

Men Anton Odgaard blev ikke desto mindre genvalgt til en ny byrådsperiode ved valget i 2001.

Anton Odgaard blev i jubilæets anledning fremhævet som en mand med *sine meningers mod*, der gennem de 30 år havde forfægtet socialdemokratiske principper i byrådet. Han var blandt dem, der fortsat lagde tryk på ordet „social“, for han var ikke altid tilfreds med sit partis politik. For ham kom mennesket før partiets mening - som han selv fremhævede det. Et billede i hukommelsen af to hårdt handicappede fattiglemmer i 1930'ernes Thisted gav ham tidligt den sociale indignation, han stadig levede og arbejdede efter - som han selv fremhævede.

Hvem der havde det fra hvem - *der* kan være svært at kloge i, men en kendsgerning er det, at Anton Odgaard delte en stor del af byrådsårene med broren Svend Odgaard, der også blev valgt ind af socialdemokraterne i den nye storkommunes første kommunalråd i 1970. Han havde også siddet i det gamle byråd i købstaden Thisted. Han var i byrådet til midt i 1990'erne, da han ikke opnåede valg, og ved 25 års jubilæet for det kommunalpolitiske arbejde i 1987 blev han – ligesom senere broren - hyldet. Og af borgmester Svend Thorup (V) karakteriseret som én, der kunne være lidt provokerende af og til, men „på en god måde“, som det blev føjet til. En af dem

Svend og Anton Odgaard, brødre, glarmestre - og en halv menneskealder medlemmer af det samme byråd. 1985.

med kanter, som et byråd trods alt nødig ville være foruden:

„Kantet ligesom Chr. Kold, der engang var kaldt til biskoppen, som mente, at thyboen burde slibe disse kanter lidt af. „Det vil jeg nu meget nødig, for så kommer jeg jo til at trille!“ svarede Chr. Kold. Derfor er det rart, at der er folk til med kanter – også i byrådsarbejdet. For det er ikke meningen, at alt skal kunne trille – heller ikke i byrådsammenhæng“.

Anton og Svend Odgaard - to eksempler på *det* engagement og *det* virke hos en stor kreds af thistedboer, der sætter præg og tydelige spor i det lokale samfund.

Socialdemokraten Vagn Nørsgaard bragte valgkampen ind på bordet hos Tilsynsrådet for Viborg Amt. Det var noget nyt. 1993.

Foto: Klaus Madsen, 1994.

Det gælder om at passe på vælgerne – og at de når frem til stemmesedlen. Alle stemmer er vigtige. Her er vi kommet til valglokalet i Vorupør engang i midten af 1980'erne. Det er Aase Jørgensen fra rådhuset i Thisted, der byder vælgeren velkommen.

injurier. Et nyt indslag i en kommunal valgkamp var det under alle omstændigheder. Nærmest en lokal udgave af ”amerikanske forhold”, sådan som man med jævne mellemrum så dem udspillet på tv.

Bjarne Holm erklærede på vælgermødet, at det ikke blot var forvaltningen, men også politikerne, der ikke havde varetaget kommunens interesser. Og han stod ved, hvad han havde skrevet. Også til at sætte navne på. ”Men når man kaster en sten ind i en flok hunde, hyler den, der bliver ramt, så ...” Det er avisen, der stopper citatet her.

Og Vagn Nørsgaard går videre med læserbrevet og de nye Thisted-tilstande. Nu bliver Tilsynsrådet for Viborg Amt involveret. Det var ikke helt ukendt med Thisted i netop disse år, men det her var jo ”noget nyt”. Vagn Nørsgaard beder tilsynsrådet om at undersøge de ”af Bjarne Holm fremsatte anklager mod medlemmer af Thisted Kommunes tekniske udvalg”.

Det gjaldt intet mindre end en genskabelse af respekten, tilliden og troværdigheden mellem borgere, politikere og embedsmænd. Det var en ordentlig mundfuld. Det var ikke, hvad et tilsynsråd sådan for det meste gav sig af med.

Venstres spidskandidat, Kaj Kristensen, lægger afstand til partifællen Bjarne Holms personangreb. Efter Kaj Kristensens oplysninger er der ”ikke kød på de to sager, højst et par pund valgflæsk”. Det er ikke den måde, Venstre plejer at føre valgkamp på. ”Vi har altid klaret os med saglige argumenter og ikke som i dette tilfælde ”gået efter manden”“.

Og både uden for og inden for de kommunale scener stod det regionale tv og guffede i sig. Der var nok af retter på bordet. Det var derfor, de næsten konstant var i byen. Deres optagevogn blev set både det ene og det andet sted, og hvis man ikke havde været vidne til det så at sige *live*, så kunne man følge begivenhederne derhjemme i dagligstuen om aftenen. Byrådsvalget i december 1993 var det valg, hvor tv for alvor gik tæt på Thisted, kommune og politikere. Og på selve valgaften sendte direkte fra afstemningsstederne og den efterfølgende optælling af stemmer. Fik fat i dem, der kom ind og dem, der kunne smide byrådsbilletten væk, fordi det ikke så ud til, at der var plads i kupeen til endnu en fireårig tur.

Forbandet ærgerligt at der netop et år med så stort medieblus opstår alle ”disse sager”. I en sådan situation kan man godt forstå politikerne.

Hvor kom krydset fra?

Kommunalvalget i 1993 gav Venstre to nye mandater i Thisted Byråd. Både De konservative og Fremskridtspartiet mistede hver et mandat. Socialdemokratiet og Kristeligt Folkeparti gik lidt tilbage – mens Thylisten gik lidt frem. Valgresultatet fremgik også af en vælgerundersøgelse, som en gruppe 3g'ere på Thisted Gymnasium lavede en uge før valget. Denne opinionsundersøgelse viste sig endda at være ret præcis i sin forudsigtelse af valgresultatet. Konklusionerne, der var baseret på 744

Nej, det er ikke fra afstemningen i 1993. Vi skal 20 år tilbage i den lokale historie. Men proceduren er den samme. Hen til bordet hos den tilfornede, vise valgkort og få udleveret stemmeseddel. Vi er til afstemning på Hotel Aalborg i den sal, vi alle kender så godt eller kommer til at kende i den fremtid, der venter på os. Vi er til valg i et af de første år i storkommunen, og kokken fra Hotel Aalborg – i baggrunden – har sat sit kryds. Inden han skal tilbage til kødgryderne, skal der lige slås en sludder af. Thi selv om man er kok, kan man godt være politisk kandestøber. Det er i øvrigt socialdemokraten - og murerme-steren - Knud Aage Steffensen, der er tilfornet vælger til venstre.

telefoninterviews, sagde også noget om, hvordan vælgerne stemte ved det forrige valg i 1989. Dermed blev der dannet et billede af den såkaldte ”vælgervandring“. Uanset om et parti gik frem eller tilbage, var det ikke helt de samme vælgere, der udgjorde vælgerkorpset ved begge valg til byrådet. Nye kom til – og andre forlod partierne.

Socialdemokratiet: Ifølge undersøgelsen kunne hovedparten af Socialdemokratiets vælgere kaldes for kernevælgere, dvs. at de også stemte på partiet ved det forrige valg. De fleste nye socialdemokratiske vælgere kom fra Thylisten og de unge, der kunne stemme for første gang. Til gengæld afgav Socialdemokratiet mange stemmer til Venstre og Thylisten. Aldersmæssigt var det socialdemokratiske vælgerkorpset spredt over hele skalaen og var klart det mest populære parti blandt de helt unge vælgere.

Venstre: De mange nye Venstre-vælgere ved valget i 1993 kom fra De konservative og Fremskridtspartiet, men også mange, der ved valget i 1989 havde stemt på Socialdemokratiet, valgte i 1993 Venstre, som også fik mange stemmer blandt førstegangsvælgerne. Venstre formåede at holde fast ved de fleste af sine vælgere fra valget i 1989, og det kunne måske forklares ved, at tyngden i Venstres vælgerkorpset lå i aldersgruppen mellem 50 og 60 år. Partiet havde væsentligt flere ældre vælgere end Socialdemokratiet.

Thylisten: Den lille borgerliste gik frem. Godt tre fjerdedele af Thylistens vælgere fra 1989 valgte igen at stemme på listen. De nye stemmer kom først og fremmest fra Socialdemokratiet og lidt færre fra Socialistisk Folkeparti. Thylisten måtte aflevere en del af sine ”gamle vælgere” til Socialdemokratiet. Aldersmæssigt skulle man finde hovedparten af Thylistens vælgere blandt de helt unge og i gruppen af ”de unge på fyrrer”.

De konservative: Det konservative partis tilbagegang ved kommunevalget skyldtes en vælgerflugt til Venstre – og partiet fik næsten ingen nye vælgere. De konservative kernevælgere finder man blandt de ældste.

De øvrige partier, der stillede op til valget, var så fåtalligt repræsenteret, at

Mændene har talmæssigt domineret Thisted Byråd i de 30 år, købstadshistorien dækker, men kvinderne begyndte at følge godt med allerede fra 1970'erne. Her er det Venstres Mette Fastrup, Socialdemokratiets Else Lund (senere gruppeformand) og De konservatives Lillian Bjerre.

undersøgelsen ikke turde konkludere noget på det spinkle grundlag.

Da det rigtige valgresultat forelå, fremkom der en del kritik af undersøgelsen, bl.a. fra Socialistisk Folkeparti, der mente, at profetier kunne være selvopfyldende. SF blev ikke repræsenteret i byrådet.

Kampen om den gyldne kæde

Der herskede aldrig tvivl om, at andre end Holger Visby (V) skulle være borgmester i Thisted Storkommune.

Ved valget i 1970 var Venstre blevet byrådets største parti, og den tidligere sognerådsformand i Sjørring-Thorsted var en velanskrevet og respekteret mand inden for egne rækker. De nyvalgte konservative byrådsmedlemmer med

ambitioner om at arve borgmesterembedet efter partifællen Aksel Mikkelsen blev under alle omstændigheder sat skakmat i 1970, for det blev Venstre og Socialdemokratiet, der indgik en aftale om, hvem der skulle have hvilke poster.

I modsætning til, hvad man kunne opleve senere, blev der ikke kamp til stregen om formandspladserne.

Venstre fik ni mandater og Socialdemokratiet fem. Men socialdemokraterne fik kun én formandspost på trods af mandatfordelingen. Og den beholdt partiet gennem Holger Visions tid som borgmester mellem 1970 og 1982. Også da Venstre og De konservative konstituerede sig sammen i to byrådsperioder mellem 1974 og 1982. En politisk gestus, der måske kan ses som et udslag af en politisk kultur med en større accept af politisk lederskab, end det senere blev tilfældet.

Det var ham for bordenden, der bestemte.

Og dét blev der ikke stillet afgørende spørgsmål ved.

Fire konservative bud

Venstre tabte ved valget i november 1981 to mandater og havde nu kun fem. Mandaterne var gået til De konservative, der også fik valgt fem. Fremskridtspartiet fastholdt sit medlem. Dermed var der - som sædvanligt - et lille borgerligt flertal.

Hierarkiet i Venstres byrådsgruppe var givet på forhånd.

De tre nyvalgte, Kaj Kristensen, Erling Mose og Carl Gustav Larsen, accepterede, at partiets borgmesterkandidat skulle være en af de to erfarne - og tidligere udvalgsformænd - Peder Fink og Svend Thorup. Da kandidatspørgsmålet skulle afgøres, satte Peder Fink sig som den ældste i gårde for bordenden, hvor gruppen afgjorde sagen ved en skriftlig afstemning, der faldt ud til fordel for Svend Thorup.

Til gengæld var hierarkiet ikke på plads i den konservative gruppe, der i kraft af lige så mange mandater som Venstre også gjorde krav på borgmesterposten.

Som valgets topscorer var Henning Poulsen et oplagt bud, men Georg

Langkjer og Viggo Møller havde også haft et godt valg. Det var ikke muligt at finde fodslag inden for egne rækker. Derfor henvendte de tre konservative sig på skift til Venstre for at sondere terrænet. Forvirringen blev ikke mindre, da den nyvalgte Poul Henrik Houe gik på banen som en fjerde mulighed. Ruth Scharling holdt sig pænt tilbage.

Frænde er frænde værst - ikke mindst i Thisted Byråd - og derfor blev Svend Thorup borgmester i 1982.

Peder Fink fortsatte som socialudvalgsformand, Viggo Møller blev kulturudvalgsformand, og Georg Langkjer blev formand for driftsudvalget. Henning Poulsen fik ingen formandspost, fordi Georg Langkjer insisterede på, at posten som formand for teknisk udvalg skulle tilfalde socialdemokraten Knud Larsen, der tidligere havde været formand for ejendomsudvalget, som nu var slået sammen med teknisk udvalg. Efter Georg Langkjers opfattelse var det vigtigt, at Knud Larsen kunne få lov at fortsætte arbejdet med gennemførelsen af saneringen. Den havde socialdemokraten været ophavsmand til.

Brikkerne faldt på plads.

Tilsyneladende.

Da det formelle og juridisk bindende valg af formand skulle finde sted i teknisk udvalg, var der truffet en uofficiel aftale mellem Svend Odgaard (S) og Jens Søndergaard (Z) om, at Odgaard – og *ikke* Knud Larsen – skulle være udvalgsformand. Kabalen kunne gå op, hvis blot ét af Venstres to medlemmer i udvalget, Carl Gustav Larsen eller Erling Mose, accepterede den nye konstellation.

Og det gjorde de begge. De mente, at konstitueringsaftalen blot forudsatte, at formanden skulle være socialdemokrat.

Det var svært at klinke skårene bagefter. Georg Langkjer var fortørnet - og luften mellem Svend Odgaard og Knud Larsen blev så kold, at det påvirkede arbejdsklimaet i teknisk udvalg.

Skrøbeligt sammenhold

Det var store overskrifter, der prægede valgkampen forud for byrådsvalget i 1985.

Placeringen af renseanlægget udløste en følelsesladet debat, som mange tog del i. Andre blev engageret i kommunalpolitik via studiekredse og debattmøder i forbindelse med oplægget til en kommuneplan, der i det små også havde udviklet sig til en strid mellem land og by. Der blev talt meget om decentralisering på vælgermøderne dette valgår, hvor en ældre generation af kommunalpolitikere med rødder i sognerådene efterhånden havde aftjent deres borgerpligt.

Valgafteften november 1981. Munkehallen. Snakken går. Muligheder drøftes. Stemmerne tæles op. "Jamen, hva' så med borgmesterposten – hvem skal være borgmester?" Holger Visby trækker sig tilbage efter 12 år på posten. Fra venstre Dagmar Mørk Jensen (rad.), Peder Fink (V), Georg Langkjer (K) og Svend Thorup (V). Vi røber vist ingen hemmelighed ved at afsløre, at det blev Svend Thorup, der kom til at afløse partifællen fra Sjørring.

Det bliver i familien – men ikke det samme parti. Nora Hornstrup kom ind i byrådet i 1990 for Venstre. Hun er gift med Børge Hornstrup, der en overgang sad i byrådet, men valgt for De konservative.

Kirsten Lodberg bemærkede i valgkampen i 1989, at borgmestergangen trængte til en duft af parfume.
Foto: Peter Mørk.

Valgresultatet viste, at Svend Thorup (V) og Ruth Scharling (K) var vælgerens favoritter. Om ikke andet havde Ruth Scharlings forgæves kamp mod renselanlæggets placering givet hende en topplacering i den konservative gruppe. Ved valget blev flertallet af byrådsmedlemmerne udskiftet. Den største udskiftning overhovedet i perioden mellem 1970 og 2002.

Scenen blev igen sat til kampen om *den gyldne kæde*.

Som ved tidligere valg var det oplagt, at borgmesteren skulle findes blandt det borgerlige flertal. Men hvordan skulle rollerne fordeles?

Hierarkiet i Venstres gruppe havde forrykket sig ved valget. Venstres mandattal var ændret i forhold til perioden før, men nu var det Svend Thorup og Kaj Kristensen, der udgjorde den erfarne del i forhold til tre nye, Harry Hjaltekin, Kirsten Lodberg og Tage Sørensen.

På et fælles møde blev den borgerlige gruppe enige om, at Svend Thorup skulle fortsætte.

Men det var alligevel så som så med den borgerlige enighed.

Dagen efter forsøgte den konservative Henning Poulsen sig med et solo-udbrud i håb om, at socialdemokraterne - med løfter om formandsposter - ville køre ham i mål som borgmester. Men en enkelt af de konservative medlemmer nægtede i det lange løb at optræde som hjælperytter.

Og Svend Thorup fik sin anden borgmesterperiode. Kaj Kristensen overtog formandsposten i socialudvalget. Både Viggo Møller (K) og Svend Odgaard (S) fortsatte på deres formandsposter, mens den nyvalgte Ove Hegnhøj fra Thylisten blev formand for driftsudvalget efter Georg Langkjer, der ikke genopstillede.

Ved valget i 1989 revnede det skrøbelige sammenhold i den borgerlige lejr helt på grund af indbyrdes rivaliseringer, der også havde sat sit præg på det politiske samarbejde i byrådet.

Politikerne holdt øje med hinanden. Og ikke mindst med hinandens stemmetal.

Når konstitueringsprocessen først var gået i gang, var der ingen spilleregler. Sådan var det efterhånden blevet. Det gamle ord om, at politik er magt, *det* blev til et vilkår, alle accepterede. Derfor gjaldt det om at gribe magten med de midler, der var til rådighed.

Den, der først kunne tælle til 11, havde vundet. *Game over*.

Således betragtet var den konservative gruppe svækket af for store ambitioner. Men det skulle nu også blive Venstres problem.

Borgerlige vælgere forventede, at borgerlige partier samarbejdede. Derfor var anvendelsen af det konstante borgerlige flertal i byrådet altid udgangspunktet for de første forhandlinger om en konstitueringsaftale efter valgene.

Svend Thorup blev udfordret

Op til valget i 1989 blev den 68-årige Svend Thorups position som Venstres førstemand udfordret af både Kaj Kristensen og Kirsten Lodberg, der hævdede, at der kunne trænges til en duft af parfume på borgmesterkontoret. Og på valgplakater lød en opfordring fra Ruth Scharling om at vælge en pige til borgmester.

Venstres tre vælgerforeninger kørte hver deres spidskandidat i stilling.

De konservative kunne denne gang blive enige om at lade vælgernes dom være afgørende for, hvem der skulle være borgmesterkandidat. Socialdemokraterne havde på forhånd opgivet at gå efter borgmesterposten..

Valget gav Venstre fem mandater og et flertal af kvinder i gruppen med genvalg af Kirsten Lodberg og nyvalg af Nora Hornstrup og Betty Heiselberg, der afløse Harry Hjaltelin og Tage Sørensen. Det blev et katastrofevalg for Svend Thorup, der måtte nøjes med 390 personlige stemmer. Langt fra de ca. 1000, han opnåede fire år tidligere.

Som topscorer i Venstres gruppe var Kaj Kristensen nu med i opløbet om borgmesterposten.

Det var svært at lokke en feststemning frem ved åbningen af ballet i den borgerlige gruppe. Det var svært at finde partnere, når der blev takket nej til inklinationerne. Situationen gik i hårdknude.

Kaj Kristensen gik efter magten, men byrådsgruppen ville ikke støtte ham - og *han* ville ikke støtte Svend Thorup. De konservative ville hverken støtte Svend Thorup eller Kaj Kristensen. Og Svend Thorup ville under *ingen omstændigheder* støtte en konservativ kandidat. Som den eneste gik den kristelige Hans Korsgaard ind for Kaj Kristensen som borgmester.

De personlige spændinger mellem byrådsmedlemmerne i den borgerlige gruppe satte sindene i bevægelse på møderne.

Mens hyggen således bredte sig i Venstres byrådsgruppe, mødtes konservative, Thylisten og socialdemokraterne på Hotel Aalborg for at undersøge muligheden for et samarbejde. De konservative pegede på Poul Henrik Houe som borgmesteremne. Da parterne forlod hinanden, var der stadig en mulighed for, at denne kabale kunne gå op. Men det blev ved snakken. I denne omgang.

Svend Thorup kaldte de borgerlige partier sammen på rådhuset og pegede på Kirsten Lodberg som kompromiskandidat. Men hverken Kaj Kristensen eller Hans Korsgaard kunne bifalde. Derpå strøg Svend Thorup ud af mødelokalet, greb telefonen og tilbød socialdemokraterne indflydelse gennem en konstitueringsaftale. Betingelsen var, at han blev borgmester og Kirsten Lodberg formand for kulturudvalget. Socialdemokraterne accepterede.

I kulissen ventede De konservative sammen med Kaj Kristensen på en ny chance.

På det konstituerende byrådsmøde undlod Kaj Kristensen at stemme for Svend Thorup som borgmester. Svend Odgaard tog endnu en tur som formand for teknisk udvalg, og socialdemokraten Johannes Mortensen fik posten som formand for socialudvalget.

Så falder afgørelsen! Inge Marie Bak (t.h.) og Vibeke Jensby fra rådhuset gør klar til optælling af stemmerne ved valgstedet på Munkevej i 1981.

13 til bords

Da Svend Thorup gik på pension i 1993, var det tid for et come-back til Kaj Kristensen. Splittelsen i Venstre betød, at der blev gjort noget for at klinke skårene, og løsningen var urafstemning blandt medlemmerne om en spidskandidat. Den blev afgjort mellem Hans Søndergaard og Kaj Kristensen. Derefter var der ikke længere tvivl om, hvem der var Venstres frontfigur, og Kaj Kristensen kvitterede med 1398 personlige stemmer ved valget.

Det var en rekord, der siden kun er overgået af ham selv, Erik Hove Olesen (S) og Ruth Scharling.

Alt sammen indikatorer på, at personspørgsmål kom til at spille en stadig større rolle efter Svend Thorups tid.

Kompromis og politik

Ruth Scharling (f.1938) er uddannet som boghandler og begyndte sin politiske karriere som medlem af skolenævn og skolekommission. På tidligere byrådsmedlem Viggo Poulsens opfordring blev hun opstillet og valgt som konservativt medlem af Thisted Byråd i 1982. Hun har været med i det kulturelle udvalg i to og i økonomiudvalget i fire perioder. Siden 1986 1. og 2. viceborgmester og fra 1994 til 1998 Thisted Kommunes borgmester. I 2002 igen 1. viceborgmester.

Af oplevelser fra sin tid som politiker nævner Ruth Scharling sin "indædte kamp" i 1980'erne for en anden placering af renseanlægget.

"Socialdemokraterne var ikke fair i deres beskyldninger mod *"Fru Scharling"*, som jeg blev kaldt i byrådsalen, når rensningsanlægget var til behandling, men jeg forsøgte at bevare fatningen og undertrykke min personlige interesse som beboer på Johnsens Allé. Hvis jeg ikke havde boet dér, havde jeg nok kunnet kæmpe mere indædt, men jeg ville have været ligeså meget imod placeringen i bredningen, hvis jeg boede i vestbyen. Tilsvarende var jeg personligt involveret, men ikke inhabil, da jeg gik imod overbygningen på Rolighedsskolen. Vi havde selv et barn i skolen. Det så jeg bort fra til stor fortrydelse for en del borgere, men jeg følte, jeg handlede rigtigt, og det har jeg i øvrigt fået mange tilkendegivelser for siden hen".

Ruth Scharling fortæller, at hun som formand for skolekommissionen skulle foretage en del lærerafskedigelses, der skulle foregå ved lodtrækning.

"Fremgangsmåden med lodtrækning mellem lærerne var ubehagelig. Men sådan var systemet dengang", fortæller hun og erindrer episoden som en barsk oplevelse, da de "udtrukne" lærere grædende forlod lokalet.

"Heldigvis blev de alle ansat igen", konstaterer hun.

"Men der har nu været flest positive oplevelser med

mange gode møder med borgerne. Jeg sætter pris på at løse tingene i fællesskab, men en god politisk kamp er heller ikke af vejen. Jeg har set mig karakteriseret som "konfliktsky", men det mener jeg ikke, jeg er. Men det vil være ligeså forkert at karakterisere mig som "konfliktskabende". Nej, en politisk dyst er ikke at foragte, men jeg foretrækker nu absolut kompromis 'et".

Det var Ruth Scharlings ambition at være den udadvendte og synlige borgmester, der satsede på større information af borgerne.

"Jeg begyndte at skrive "borgmesterspalten" i Thisted Posten som et bindeled mellem borgerne, rådhuset og politikerne".

Som borgmester var Ruth Scharling aktiv i forbindelse med etableringen af pædagogcentret på Nytorv og arbejdede for, at der blev investeret betydelige midler i uddannelse og efteruddannelse.

"Det var i 1990'erne, Thisted havde Danmarks laveste arbejdsløshed, og vi fik påbegyndt et større industriareal ved den nye omfartsvej i byens sydlige del. Det var en fremgangstid, hvor familierne fik 140 nye pladser i daginstitutionerne. Der blev råd til, at flere skoler og plejehjem kunne renoveres og mange veje, gader og torve forskønnes.

Ruth Scharling understreger, at hun som borgmester lagde vægt på et godt samarbejde med nabokommuner og Viborg Amt, men først og fremmest i byrådet.

"Som leder af byrådet vil jeg hellere sammenlignes med den socialdemokratiske borgmester Erik Hove Olesen end med Kaj Kristensen fra Venstre. Deres forskellige personlige egenskaber var angiveligt en medvirkende årsag til, at Kaj Kristensen kun fik fire år som borgmester", forklarer Ruth Scharling. Hun medvirkede ved konstitueringen i 2002 til, at socialdemokraterne fik borgmesterposten.

Kommunevalget blev i stigende grad også opfattet som et valg mellem forskellige borgmestercandidater.

Det nye i situationen var, at de gamle partier, Venstre, De konservative - og lidt senere Socialdemokratiet - fra valget i 1993 afklarede den interne strid og markedsførte deres borgmestercandidater under valgkampen.

Med 717 personlige stemmer opnåede Ruth Scharling et pænt resultat ved valget i 1993, men for partiet var valget gået knapt så godt. Henning Poulsen genopstillede ikke, og mandatet var tabt med ham. Venstre gik frem fra fem til syv.

Det andet nye mandat erobrede Venstre fra Fremskridtspartiet. De øvrige partier holdt skansen. Styrkeforholdet mellem borgerlige og ikke-borgerlige var som altid uændret. Ommøbleringen af mandaterne i den borgerlige blok gav øget styrke til Venstre under Kaj Kristensens ledelse.

I det hele taget fik Venstre et kanonvalg landet over i 1993. Men i mange kommuner blev Venstre isoleret fra indflydelse på grund af alliancer på kryds og tværs af fløjene.

Det blev også tilfældet i Thisted, hvor Kaj Kristensens popularitet af historiske årsager kunne ligge på et meget lille sted i konservative kredse.

Og det handlede ikke om politik alt sammen.

I kraft af Svend Thorups kunstgreb ved det forrige valg havde socialdemokraterne fået smag for den indflydelse, formandsposter giver. Som følge af den gamle ballade i den borgerlige lejr blev det en forholdsvis let øvelse at samle 13 byrådsmedlemmer både fra venstre og højre side. De var først og sidst enige om at forhindre Kaj Kristensen i at blive borgmester.

13 mands gruppen - som den i mangel af en politisk fællesnævner kaldte sig selv - konstituerede sig med Ruth Scharling (K) som borgmester. Fremskridtspartiets pris for deltagelse i dette samarbejde var formandsposten for teknisk udvalg, som tilfaldt Povl Bojer. Socialdemokraterne Kr. J. Kristensen og Signe Sunesen fik formandsposterne i kulturudvalget og socialudvalget.

Ruth Scharling kom på en uriaspost som leder af en koalition, der ikke hidtil enkeltvis havde haft evne til at samarbejde politisk i forbindelse med budgetlægningen. Trods ihærdige forsøg med en ny åbenhed bragte Ruth Scharling midt i sin borgmesterperiode sig i mindretal ved budgetforhandlingerne, da hun trak forhandlingerne med socialdemokraterne så langt ud, at Kaj Kristensen kunne læse og udnytte situationen ved at tilbyde socialdemokraterne det budgetforlig, som de gik efter. Dette budgetforlig blev begyndelsen til seks års tæt budgetsamarbejde mellem Venstres og Socialdemokratiets byrådsgrupper, der havde fået Erik Hove Olesen som ny gruppeformand, efter at Else Lund havde skiftet en plads i byrådet ud med en plads i Viborg Amtsråd ved valget i 1993.

Med Erik Hove Olesen som leder af gruppen gik Socialdemokratiet for alvor efter indflydelse og fik - i modsætning til tidligere - en ny rolle som et af de ansvarlige partier bag budgetforligene i byrådet.

I 1997 blev Erik Hove Olesen udpeget til Socialdemokratiets borgmestercandidat. Dermed fulgte partiet den praksis, som Venstre havde anvendt nogle år forinden.

Politisk partnerskab

De første døgn efter valghandlingen i 1997 blev en gyser. Inden det endelige valgresultat forelå efter den anden fintælling, havde flere partier været både inde og ude i kulden på grund af usikkerheden om mandatfordelingen. På et tidspunkt så det ud til, at De konservative ville vinde to mandater og dermed nå op på fire på bekostning af Venstre, der ville tabe et mandat og dermed nå ned på seks. Dermed ville Ruth Scharling have et godt udgangspunkt for at forhandle om en borgerlig koalition med sig selv som borgmester.

Det endelige valgresultat gav De konservative et ekstra mandat. Venstre og Socialdemokratiet fik hver syv mandater som ved det foregående valg. Thylisten mistede et mandat til Socialistisk Folkeparti. Også Fremskridtspartiet tabte et mandat.

På papiret et borgerligt flertal - som sædvanligt.

Og som sædvanligt var der knas mellem de borgerlige. Både Ruth Scharling og Kaj Kristensen ønskede at stå i spidsen for et borgerligt samarbejde.

Allerede på valgnatten havde socialdemokraterne tilbudt Kaj Kristensen posten som borgmester under forudsætning af, at de kunne besætte to formandsposter og posten som 1. viceborgmester. Det var før Venstre havde afprøvet mulighederne hos De konservative.

Da Venstre og De konservative ikke kunne blive enige, bejlede de begge til Socialdemokratiet.

I den socialdemokratiske lejr var der mest stemning for et samarbejde med Venstre. Derfor skulle dén mulighed prøves først - med Erik Hove Olesen som borgmester. Men i de efterfølgende forhandlinger var det imidlertid et ultimativt krav fra Venstre, at Kaj Kristensen blev borgmester. Det accepterede socialdemokraterne på de samme vilkår, de havde tilkendegivet på valgnatten.

Og derpå underskrev parterne en aftale.

Socialdemokraterne meddelte Ruth Scharling, at der ikke var grund til at mødes med hende og De konservative, fordi der var indgået en aftale mellem Venstre og Socialdemokratiet.

Den følgende dag fik Erik Hove Olesen et tilbud, der var vanskeligt at afslå.

Det kom fra Ruth Scharling, der overbød Venstre med et tilbud om konservativ opbakning til ham som borgmester. Som led i en aftale skulle Ruth Scharling have posten som formand for teknisk udvalg, posten som 1. viceborgmester og en plads i økonomiudvalget.

Det blev pludselig svært at være socialdemokrat - og både i byrådsgruppen og i baglandet gav udsigten til en socialdemokrat på borgmesterposten anledning til mange svære overvejelser for og imod.

Det blev først og fremmest hensynet til et stabilt politisk samarbejde og erkendelsen af det fortsatte borgerlige flertal i byrådet, der blev udslagsgivende for, at et flertal i den socialdemokratiske gruppe holdt fast ved den aftale, der tidligere var indgået med Venstre. Den var ensbetydende med en fortsættelse af det samarbejde, der var indledt med de foregående to budgetforlig.

Magt og politik

Når man kommer ind i byrådet, er man mere ideologisk, end når man har siddet der et stykke tid. Sådan gik det for mig”.

Kaj Kristensen, V, (f.1937), borgmester 1998-2002. I byrådet fra 1982:

”Jeg havde en forestilling om at kunne præge flere ting. I begyndelsen gik jeg f.eks. i brechen for børnepasning. Som følge af min opvækst forekom det mig vigtigt, at forældrene selv passede deres børn, og jeg ville kæmpe for, at de skulle have så gode muligheder som muligt. En ideologisk sag. Først for nylig kom loven, der gjorde det muligt at betale folk for selv at passe deres børn. Men det er egentlig ikke rimeligt, at nogen får penge, men næsten alle andre får jo børnepasningen betalt af det offentlige. Man må tilpasse sig samfundet, man lever i. Og det er ikke realistisk, at den ene af forældrene kan gå hjemme og passe børn. Jeg holder dog fast ved det grundlæggende – at det skal være muligt for forældre selv at kunne passe deres børn”.

Kaj Kristensen nævner diskussioner i byrådet om grundskyld, udlicitering og renovation med enten ”politisk” eller ”ideologisk” karakter, selv om ideologi som begreb sjældent er på dagsordenen. På enkelte områder holdes fanen dog fortsat højt i byrådssalen, men i de fleste tilfælde har partierne nærmet sig hinanden.

”Nej – det er kemien mellem de mennesker, der skal arbejde sammen, der er styrende for, hvad vi er i stand til at gennemføre. Hvis jeg kan lide én fra et andet parti, så kan vi sammen nå resultater, når vi kender hinandens synspunkter. Det kan dreje sig om fælles menneskesyn. Hvis jeg sidder over for én, som af et ærligt hjerte vil gøre noget godt for borgerne, så har vi det samme mål – selv om vi kan have forskellige metoder. Det er en knippelgod indgangsvinkel til frugtbare diskussioner. Og her vil jeg nævne Erik Hove Olesen. I de fire år, han var min viceborgmester, havde vi ikke et skævt ord med hinanden. Det var samarbejde. Selvfølgelig bar det præg af, at der var et borgerligt flertal, men socialdemokraterne fik indflydelse, og det var mit indtryk, at vi ville det samme med hver vores indgangsvinkel. Den drillende tone forsvandt – dette med at man altid lige skulle markere, når den anden havde sagt noget. Det skete i virkeligheden allerede i midten af Ruth Scharlings

periode som borgmester. Eller i virkeligheden var det egentlig Svend Thorup, der brød med det borgerlige for at undgå, at jeg – der havde flere stemmer end han – kunne blive borgmester. Af den årsag konstituerede han sig med socialdemokraterne. Det udviklede sig mere og mere. Ruth Scharling magtede ikke at fastholde dette samarbejde. Socialdemokrater og Venstre aftalte sagerne, hvis resultater hun så administrerede. Da jeg blev borgmester, blev samarbejdet cementeret. Det var de to store partier, der bestemte. Og set i bakspejlet er det ikke sikkert, at vi var alt for gode til også at få de andre partier med – navnlig ikke De konservative. Blev der gjort nok for at få dem med? Eller ville de være i opposition for at gøre sig bemærket? Sandheden om den historie handler i grunden om – *personer*”.

Det fik ifølge Kaj Kristensen konsekvenser i forbindelse med den konstituering, der spillede borgmesterposten over til socialdemokraten Erik Hove Olesen. De konservative kunne ikke fastholde posten, men kunne i al fald forhindre, at Venstre fortsatte. ”Jeg troede ikke, det kunne ske. Det var en politisk brøde, og jeg kender mange konservative, der har korset sig. De gik over stregen og har gjort noget, de ikke skulle. Jeg kan godt forstå, at socialdemokraterne sagde ja, da de fik tilbudt borgmesterposten, men jeg forstår stadig ikke, at De konservative sagde nej, for de fik jo mindre indflydelse hos de andre”.

En politiker skal skaffe sig opmærksomhed; det er en del af spillet og betingelsen for at skabe resultater. For nogen kan det være både styrke og svaghed at gå efter magten. Kaj Kristensen har ofte været nævnt som et eksempel. Han er ikke utilbøjelig til at indrømme, at det kan være en svaghed, at han ikke kan lade være med at gå i front: ”Jeg har fået skyld for at være lidt for hurtig til at træffe afgørelser. Diplomati har jeg aldrig fået ug for. Jeg er måske lidt for kontant. Det kan have skadet mig. Måske har jeg været lidt for ivrig og ikke fået alle med. Det er pokkers svært at lave sig selv om, men man kan da lære det - og gøre det anderledes.

Næste gang”.

De 13 vender tilbage

Fra en plads nede i orkestret som anden violin mellem 1970 og 1994 kom socialdemokraterne til at spille første violin mellem 1994 og 2001.

Efter valget i 2001 steg ambitionen til en plads på dirigentpodiet.

Heller ikke ved dette valg blev der rokket ved den traditionelle fordeling mellem de borgerlige og de socialistiske partier i byrådssalen.

Socialdemokratiet var med seks mandater gået ét tilbage. Det gik til Socialistisk Folkeparti, der således fik to pladser i byrådet. Dansk Folkepartis Ib Poulsen kom ind som nyt medlem, og den konservative gruppe blev reduceret fra fire til tre. Venstre, Kristeligt Folkeparti og Thylisten opnåede samme resultat som ved det foregående valg. Kaj Kristensen opnåede med 1487 stemmer det højeste personlige stemmetal nogen sinde ved et byrådsvalg i Thisted.

En socialdemokrat på borgmesterposten forudsatte splittelse i den borgerlige lejr. Men ud fra et socialdemokratisk synspunkt havde mulighederne for at erobre dirigerestokken aldrig været gunstigere end efter valget i 2001. Den borgerlige splittelse havde efterhånden udviklet sig til en personlig fejde mellem Venstres og De konservatives borgmestercandidater. Splittelsen var blevet næret af det tætte samarbejde mellem Socialdemokratiet og Venstre, der havde kørt den konservative byrådsgruppe ud på et sidespor.

Det vidste socialdemokraterne og Erik Hove Olesen, der nu uden tøven afbrød samarbejdet med Venstre og selv gik efter borgmesterposten.

Kaj Kristensen tog initiativ til, at det nyvalgte byråd skulle samles i byrådsalen dagen efter valget.

Ringene var fri - kampen i gang.

Man fortalte hinanden, hvor man kunne finde hinanden – og efter timers vandren frem og tilbage mellem de forskellige grupperum med tilbud og afslag var der indgået en konstitueringsaftale i en ny 13 mands gruppe med Erik Hove Olesen som borgmester og Ruth Scharling som 1. viceborgmester. Povl Bojer, der i mellemtiden var blevet konservativ, blev formand for socialudvalget, udvalget for teknik og miljø fik Ove Hegnhøj fra Thylisten som formand, og Kr. J. Kristensen fortsatte som formand for børne- og kulturudvalget.

Pragmatik og politik

Erik Hove Olesen (f. 1944) blev 2002 Thistedes første socialdemokratiske borgmester siden 1954. Det politiske håndværk er lært i fagbevægelsen, hvor han har varetaget en lang række betydningsfulde tillidsposter gennem årene, bl. a. som formand for HK-Thisted og som kasserer i landsbestyrelsen for HK-Kommunal. Gennem mange år var Erik Hove Olesens daglige arbejdsplads skatteforvaltningen på rådhuset i Thisted - kun få skridt fra borgmesterkontoret.

Den socialdemokratiske borgmester er talsmand for en stille og rolig udvikling uden de store armbevægelser:

"Jeg har aldrig haft en forestilling om, at jeg alene kunne revolutionere det hele. Jeg har en pragmatisk holdning til politisk arbejde. Visioner skal have jordforbindelse, og ideologier må ikke - som i folketinget - forhindre os i at samarbejde. For alt i verden vil jeg bekæmpe den gamle myte, der påstår, at socialdemokrater ødsler med pengene. Ud fra den synsvinkel vil man ikke opdage, at borgmesterposten i Thisted er besat med en socialdemokrat", erklærede Erik Hove Olesen før sin tiltrædelse og tilkendegav, at han ville videreføre den økonomiske politik, der var blevet

ført i et samarbejde mellem Venstre og Socialdemokratiet.

"Men min forgænger, Kaj Kristensen, og jeg er vidt forskellige. Mon ikke der i fremtiden kan spores en forskel i måden, vi forvalter embedet på? Jeg foretrækker at sige *vi* i stedet for *jeg*".

Foto: Peter Hove Olesen

Byrådsmedlemmer 1970-2006	1970	1974	1978	1982	1986	1990	1994	1998	2002
William Aalton (Ved)									
Jørgen Andersen (V)									
Lillian Ejlert (K)									
Povl Bohr (Z og K)									
Poul Borjesson (S)									
Cle Christensen (S)									
Cle Vagn Christensen (S)									
Mona Fast-Jørgensen (V)									
Reder Fink (V)									
Ove Frøster (K)									
K. Geul-Jensen (Q)									
Per Hammønsen (V)									
Jonny Hansen (S)									
Hilger Hansen (V)									
Ove Hogniel (T)									
Benny G. Hvoselberg (V)									
Børge Hvoselberg (V)									
Henny Hvalbæk (V)									
Ejnar Horn (V)									
Erik Horn (T)									
Serge Hornstrup (F)									
Nora Hornstrup (V)									
Poul Henrik Houe (K)									
Hans Henrik Hux (T)									
Maria Hvidberg (Q)									
Ragnhild Hvidt (K)									
Gørthel Sinding-Jensen (S)									
Kai Ole Jensen (V)									
Loff Kathal Jensen (V)									
Lene Kjægaard Jensen (V)									
Poul Jensen (S)									
Jens Kirk (V)									
Kai Kirk (Z)									
Hans Knudsen (Q)									
Karl Knudsen (V)									
Eva Knudsen (K)									
Kai Knudsen (V)									
Kr. J. Knudsen (E)									
Poul E. Knudsen (S)									
Martinus Krøger (V)									

Byrådsmedlemmer 1970-2005	1970	1974	1978	1982	1986	1990	1994	1998	2002
Mogens Kruse (F)									
Georg Langkjær (K og Z)									
Carl Gustav Larsen									
Knut Larsen (S)									
Leif Lassen (F)									
Kristen Lodberg-Christensen (V)									
Siss Lunc (S)									
Benny Mads (K)									
H. M. Mortensen (V)									
Johannes Mortensen (S)									
Erling Nøen (V)									
Børge Nøller (Z)									
Viggo Nøller (F)									
Karl Steengaard Nielsen (Fodl.)									
Negh Nergaard (S)									
Anon Nørgaard (E)									
Børge Nørgaard (S)									
Erik Nørre Olsen (S)									
Afroc Overgaard (V)									
Jens Møller Pedersen (V)									
Jørgen Esterby Pedersen (V)									
Perning Poulsen (K)									
Ilse Poulsen (S)									
John T. Poulsen (Z)									
Orla Poulsen (I)									
Viggo Poulsen (K)									
Jørgen Raaby (V)									
Tage Sørensen (E)									
Frits Sønderling (K)									
Magnus Stejnbøl (V)									
K. Aa. Steffensen (S)									
Hanne Steenboer (S)									
Albert Steinhil (S)									
Sigrid Stenken (S)									
Sethur Søndergaard (V)									
Jens Søndergaard (Z)									
Tage Sørensen (V)									
Niels Søndergaard Tange (K)									
Børge Thorup (V)									
Jens Søndergaard (S)									
Mogens Thorup (V)									

Epilog for tre

En værre historie

Af Flemming Skipper

”Hvad kan man så få ud af dét?”

Man kan høre sin indre skolelærer. Og man kan se ham stå der foran tavlen, som han lige har vendt ryggen efter at have skrevet hele Thisted Storkommunes historie op. Punkt for punkt og med flere underafsnit. Med dén pegepind i hånden han har benyttet til at slå de enkelte punkter fast. Nu peger den på én som et gevær i jagtsæsonen.

”Nå! Bliver det så til noget?”

”Ja, det er da klart, at man kan se en udvikling. Der er virkelig sket noget. De store påvirkninger udefra, det var da et kultursammenstød af rang, de mange tilflyttere, afviklingen af det gamle landbrug, industrialiseringen, de mange nye arbejdspladser, kvinderne der kom ud på arbejdsmarkedet og ...”

”Det er jo alt dét, jeg har skrevet her på tavlen ... men hvad kan vi lære af historien? Det er dét!”

”Okay - jeg tror ikke, man kan lære af historien og - så at sige - bruge denne lære i en anden sammenhæng, for der vil aldrig være to perioder, der udvikler sig parallelt i - ja, i historien”.

”Tror og tror - der må da kunne peges på noget konkret. Det er historie - det er ingen trossag dét her, min herre!”

”Nå, men når jeg læser om de 30 år i denne storkommunes eksistens og de mennesker, der i kortere eller længere perioder har befolket den, har sat deres præg gennem arbejde og andre aktiviteter, så er jeg gang på gang blevet imponeret af de store ressourcer hos thistedboerne. Bevares, der er tilflyttere og impulser udefra, men alle deres idéer til trods - hvad var det hele værd uden thistedboerne? Et dét så tilstrækkeligt konkret?”

”Det er det vel - i al sin ubestemmelighed. Men du snakker om thistedboerne som et fremmed folkefærd. Hører du ikke selv til dér?”

”Jamen, det er det, der er problemet!”

”Problemet?”

”Jeg er både en del af denne historie og en person, der ligesom først opdager sin historie nu, da han læser om den. Ja, for at skære det ud i pap: Jeg er jo så stor en parthaver i denne historie, at jeg slet ikke lagde mærke til, da den blev til som - ”historie”. Du ved - man kom til byen få år før storkommunen i 1970, man havde så travlt med at tage del i alt det dér med parcelhus, en lille bil og en stor garage, en hund og en udlandsrejse skulle det også helst blive til hvert år efterhånden. Hele denne udvikling! Al dén ”historie”! Men først og fremmest havde man jo travlt med at etablere familie og få børn, der fyldte én på en måde, så alt det andet - alt dét du kalder ”historie” - blev noget man læste om i den lokale avis. Man var måske oven i købet selv

Flemming Skipper. Født 1939, journalist 1955-95. Ny Dag, Politiken og Thisted Dagblad.
Foto: H. Bolt-J. 2002.

med til at skrive disse brudstykker af en - "historie". Men det er en anden historie!"

"Hvis jeg skal oversætte, hvad du siger - og det véd jeg ikke, om man bør - så mener du nærmest, at der ikke er noget, der hedder historie. Det er sådan noget, man finder ud af siden og kan læse om i en bog? Du mener sikkert ligefrem, det er en konstruktion, og at andre kunne formulere en anden konstruktion, der ville være lige så sand?"

"Netop! Men det gør ikke historien ringere. Tværtimod. Man kan ikke bruge historien som en lærebog, man kan slå op i efter behov. Historien medvirker til at give identitet, til at gøre livet og tilværelsen større, rigere ... ja, dér var ordene!"

"Identitet, liv og tilværelse - du sparer ikke på krudtet. Det er så, hvad du "tror" på?"

"Netop! Det er sådan noget jeg kan komme til at tænke på, når jeg sidder i yderste klitrække ude ved Vesterhavet og ser solen dumpe ned som en mønt i en spilleautomat - alting hænger lige pludselig sammen ..."

"Historie og så Vesterhavet. Nu er vi langt ude!"

"Det er heller ikke rigtigt, at man ikke kan lære noget af historien. Nu skal du alligevel høre, hvad jeg har fået ud af historien og især ved at sidde med de mange brudstykker, der efterhånden kom til at danne et mønster, alligevel. Nu skal du holde godt fast: En depression!"

"Vi skal åbenbart længere ud. Bliver man ligefrem deprimeret af at beskæftige sig med historie. Dén har jeg alligevel ikke hørt før - og det skal man høre fra dig".

"Jeg skulle måske have tilføjet forbigående depression, for den forvandler sig hurtigt til en form for livsfylde. Til sin modsætning. Og nu skal du få den konkrete lære af historien, du efterlyste i begyndelsen. Når man sidder med 30 års historie foran sig og ser de mange mennesker, der passerer forbi på skrivebordet, så bliver man lykkeligt bevidst om livets skrøbelighed - det er som boblerne i bækken. Man kan derfor lære af historien, at det gælder om at udnytte øjeblikket, tiden, mens det alt sammen er der. Om lidt er vi borte. Sådan som de mennesker der fylder billederne, som historien er så spækket af. Har du i øvrigt tænkt over hvorfor så mange historikere skriver fiktion, "rigtige" historier?"

"Nej, men man skal åbenbart høre meget!"

"Jeg véd det nu heller ikke, men jeg kan forestille mig, at disse historikere bliver ramt af den koncentration af levet liv, som de har konstrueret af den bestemte periode, de beskæftiger sig med, og hvor de hverken kan trække fra eller lægge til. Tilværelsen bliver pludselig for trang - der må være noget mere. Og dette "mere" kan de hente i fiktionens verden, hvor de ved digtningens hjælp både kan komme før og efter det, man i den snævre forstand opfatter som "historien". Livet bliver større".

"Og nu er vi over hos dansklærerne. Det her er historie, min herre!"

Så er det, solen bryder igennem derude bag vinduerne og som en gylden trompet fylder den indre skolestue; nu bliver det hele pludselig med ét konkret.

I mands minde

Af Knud Holch Andersen

I 1950ernes skole lærte vi - da de første øvelser med tavle og griffel var overstået - at skrive med stålpen, dypet i pultens store blækhus med metallåg over. Det var en krævende idræt. Tungen lige i munden og forsigtig brug af trækpapiret. Og så klattede det selvfølgelig alligevel. Blækregning og diktat. Enkelte i klassen havde en far, der ejede en kuglepen, men den var ikke velset i klasserummet. Læreren vidste nok, hvad skrivehåndværk var. Sådan var det i alle danske skoler lidt ind i 1950erne. Man måtte skratte med pennen og drømme om den dag, da man blev begavet med det, der sammen med uret gav voksenstatus: Fyldepennen!

Disse linjer skrives på en lille kompakt bærbar pc'er, der lyster de utroligste kommandoer - men sætter rød bølgelinje under stålpen, for det ord kender den ikke. Den lille, stærke computer er med et enkelt lille klik i stand til at hente umådelige mængder tekst, lyd og billeder hjem fra overalt på Jorden og kan lige så let og elegant - og endda ret billigt - sende information til enhver "mailbox", hvor den end måtte befinde sig.

Sådan er det gået i løbet af det, man i tidligere tider kaldte en menneskealder. Ufatteligt for enhver fremadrettet forestillingsevne. Og sådan set også svært at forstå, når man kigger tilbage. Men små børn, der begynder i skole i 2002, undrer sig ikke det mindste. For dem er pc'eren og alt, hvad den kan bruges til, det naturligeste i verden.

Det er jo "udviklingen", siger vi og slår det lidt hen. Også tidligere generationer kunne opleve store forandringer, men tempoet har nok alligevel været usædvanligt stærkt i den sidste halvdel af 20. århundrede. Vi blev opdraget til én virkelighed, men kom til at leve i en helt anden.

Derfor er der noget både dramatisk og fascinerende ved studiet af den lokale samtids historie. Bag hverdagens overflade gemmer sig store skred og forskydninger. Efterhånden som undersøgelsen skrider frem, kommer det til at stå klart, at blot tre årtier tilbage finder man et samfund, som er dybt forskelligt fra det, vi færdes så hjemmevant i nu. Og det er lidt foruroligende, at selv om man har levet i det lokale samfund i det meste af de tre forløbne årtier, har man kun i begrænset omfang opdaget, hvad det egentlig var, der foregik.

Det har været en stor oplevelse at møde de mange mennesker, der gennem interviews eller skriftlige beretninger har bidraget til, at denne bog kunne komme til at handle om levende mennesker, og ikke blot om abstrakte processer. Det drejer sig om mennesker, der har virket i vidt forskellige sammenhænge. De har som regel ikke på forhånd set deres egen indsats i noget historisk perspektiv, men under samtalen eller skrivningen fået øjnene op for, hvor meget deres virkelighed faktisk har flyttet sig gennem de forløbne årtier. Forhåbentlig kan denne oplevelse forplante sig til bogens læsere.

Som undersøgende historiker kan man ikke undgå at få respekt for den generation af thyboer, der lagde ryg til de store forandringer, hvad enten det nu var "på gulvet" eller på "kommandobroerne". Udfordringerne har været

Knud Holch Andersen. Født 1945. Historiker og lektor. Forfatter af bøger og artikler om uddannelseshistorie, sundhedshistorie, kulturhistorie og lokalhistorie.

Foto: H. Bolt-J. 2002.

store, men evnen til tilpasning og fornyelse har bestemt ikke været mindre. Alt sammen gennemført på en lidt uimponeret og meget praktisk måde. Det selvlærte i højsædet.

Den afgørende dynamo i udviklingen har været de mange industrielle arbejdspladser, der blev skabt i 1970'erne og igen i 1990'erne. Selv om det ikke kom til at stå i turistbrochurerne, blev Thy et af Danmarks mest industrialiserede samfund. Denne "*industrielle revolution*" har grebet dybt ind i mange thyboers liv og givet det en anden retning end det spor, man som pige eller dreng var opdraget til at følge.

Det dominerende landbrugserhverv blev ligeledes genstand for en forrygende industrialisering, der rykkede fundamentet væk under hele den landsby- og landbokultur, der havde hersket siden 1800-tallet. Set fra 2000 kom Thy i 1970 til at fremtræde som "gamle dage". Livet på landet var langt hen ad vejen blevet et fritidsliv, og landsbyerne var parcelhusbebyggelser.

Samtidig fik den unge generation uddannelsesmuligheder, som forældrene næppe havde drømt om. Og de kvitterede ofte for eksamensbeviset ved at forlade hjemegnen.

Man kan godt hævde, at Thy kom til at hænge langt mere sammen, end det tidligere havde gjort. Kun få kan i det industrialiserede Thy bo og arbejde i det samme nærmiljø. Bilen blev ikke blot et symbol på status og velstand. Den blev selve forudsætningen for, at hele den store samfundsforvandling kunne finde sted. Men sådan set også den nødvendige betingelse for, at mange familier kunne fastholde deres bopæl i det nærmiljø, de følte sig knyttet til. Dermed kom bilen til at bidrage til, at såvel det åbne land som landsbyerne på ingen måde blev affolket.

Thy kom også til at hænge langt mere sammen med de større verdener, såvel den danske som den europæiske. Dialekten forsvandt ikke, men den blev efterhånden mere en sprogtone end et selvstændigt tungemål. Medier, længere skolegang, moderne arbejdspladser og mange "tilflyttere" blandede sproget op på en ny måde.

Men den største forandring var måske alligevel det, der skete med det offentlige rolle og betydning. Den nye storkommune og det nye Viborg Amt. Selv om industrierne skabte mange arbejdspladser, var det dog kommune og amt, der blev egnens største arbejdsgivere. En række af familiernes traditionelle funktioner gled gennem lovgivning "ovenfra" og vælgerpres "nedefra" over i velfærdssamfundets institutioner. Også det bidrog ganske væsentligt til at flytte tyngdepunktet fra de små lokale enheder og nærmiljøer til de større kommunale helheder.

Og alt i både det åbne landskab og byerne blev planlagt og reguleret på en måde, som tidligere generationer næppe havde forestillet sig.

Fjorden, havet og landskabets storhed er som det altid har været. Men vilkårene for thyboernes liv er blevet helt anderledes. Næppe mange savner stålpenen som skrivetværktøj. Tilsvarende er der ingen grund til at beklage tabet af det hårde slid og den fattigdom, der endnu prægede Thy i 1960'erne. Man talte i de år meget om "det skæve Danmark", og Thy blev altid fremhævet som en udpræget "arbejdsledshedsø". Gennem den store forandring kom

Thy på omgangshøjde med det øvrige Danmark, sundhedsmæssigt, socialt og med hensyn til lønniveau. Beskæftigelsen var i 1990'erne højere end den gennemsnitlige i Danmark.

Det er ganske godt gået. Det bliver en væsentlig udfordring at fastholde denne position i årtierne efter årtusindskiftet. Der bliver brug for en ny dynamisk omstilling, der kan afbalancere de store østdanske vækstcentres magiske tiltrækningskraft.

Undskyld!

Af Orla Poulsen

Det er ikke nemt, det her. Hvad skal der stå i denne epilog? Skal jeg sige undskyld og lade det stå helt alene? Eller skal jeg finde de gode ord frem og takke for al den hjælp, vi har fået? Endelig er der forbeholdene, der også kunne trænge til at blive luftet et sted som dette.

Nu er det ti år siden, vi tog hul på arbejdet med de tre bind om byens og egnens historie fra oldtiden til - bogstaveligt talt - i dag. Ti år er næsten en tredjedel af den tid, denne bog dækker.

Det følte som om, tiden gik hurtigere, end vi kunne nå at berette om den, fordi vi gerne ville sætte punktum ved *i dag* - og slutte beretningen dér. Det har vi også prøvet nogen gange. Men så gik tiden - og ikke så snart var den forvandlet til historie - før det fristede til at sætte nyt papir i den historiske skrivemaskine i et forsøg på at ajourføre nu og da.

Det er denne undren, der griber én og griber om sig og forstyrrer. Det er jo både lokalhistorie og samtidshistorie og egen historie på samme tid og sted. De glimt, man oplever af verden omkring sig, bliver til erindring, nogen gange erfaring og en sjælden gang en erkendelse, man kan bruge til noget. Og så er det, trangten melder sig til at sammenfatte og forstå virkelighedens væsen.

Men hvis virkelighed gør vi væsen af?

Fordi vi altid ved, hvordan historien endte, føler vi trang til at forklare, hvorfor det gik, som det gik. Derfor leder vi stadig efter den røde tråd i nutidens historiske kludetæppe. Det er måske også den, vi kan bruge til noget. For ingen interesserer sig for alvor for det, der løb ud i sandet, de forgæves forsøg, de håbløse drømme, det spildte arbejde. Alt hvad tiden omskabte til ingenting, fordi det ikke blev til noget. Mellemløst regnerne bag de forkerte regnestykker interesserer ingen sig for.

Historien er fortællingen om fortiden og formes først og sidst gennem sproget, der både begrænser og udvider sig i det uendelige. Kun ved at begrænse sproget bliver det muligt at få fortællingen om Thy mellem 1970 og 2000 ned på et stykke papir. Og med godt 550 sider til rådighed satte vi et punktum, der måske ikke står på rette plads.

Men det måtte sættes - af hensyn til tiden.

Orla Poulsen. Født 1953, historiker og arkivar. Forfatter af bøger og artikler om Thy's historie. Foto: H. Bolt-J. 2002.

Kildemateriale

Interviews og personlige beretninger

Grethe Andersen, hjemmehjælper.
 Karen Andersen, medarbejder hos Smithson.
 Svend O. Bach, forstander for Thisted Tekniske Skole.
 Arne Baltesen, fisker, Vorupør.
 Inga Bang, medarbejder ved Coloplast.
 Kristian Bech, forstander for VUC Thy-Mors.
 Mogens Bjerregaard, erhvervs- og turistchef.
 Ole Blomsterberg, leder af Plantagehuset.
 Elin Brandt, socialrådgiver.
 Per Brusgaard, købmand, Vorupør.
 Steffen Dam, lydtekniker.
 Willy Decker, fabrikschef ved Hellesens Batterifabrik.
 Anne Diemer, koordinator af selvhjælpsgrupperne Thy-Mors.
 Jean Pierre Dubillot, leder af integrationskontor.
 Frank Eliasson, teknisk assistent.
 Ulla Frøst, medarbejder ved Oticon.
 Tage Grønkjær, missionær.
 Lars Toft Hansen, ingeniør.
 Poul Borch Hansen, ingeniør.
 Ove Hegnhøj, byrådsmedlem.
 Harry Hjaltelin, gårdejer og aktiv i LR-80.
 Erik Holm, børne- og kulturdirektør.
 Ingvar Jakobsen, arkivassistent.
 Svend Aage Jacobsen, formand for Indre Missions Samfund i Thisted.
 Elin Jensen, socialrådgiver.
 Karl Erik Jensen, murermester, Snedsted.
 Poul Jensen, fhv. byrådsmedlem og sparekassedirektør.
 Rasmus Jensen, konsulent.
 Thorkild Jensen, tømrermester, Hundborg.
 Theodor Jensen, forretningsfører, Vorupør.
 Hartvig Johansen, tømrermester.
 Finn Jorsal, rektor.
 Torben Juul-Olsen, direktør for teknisk forvaltning.
 Poul Karlshøj, landmand og fhv. formand for Landboforeningen Nordthy.
 Mogens Kjældgaard, formand for murerens fagforening.
 Aksel Kolstrup, læge i Nors.
 Ernst Kristensen, afdelingsingeniør.
 Kaj Kristensen, formand for socialudvalget og borgmester.
 Kr. J. Kristensen, formand for børne- og kulturudvalget, idrætsleder.
 Olga Kristensen, medarbejder hos Smithson.
 Kristine Kroezenka, medarbejder ved Coloplast.
 Hans og Lilian Larsen, Vendbjerg, Nors.
 Max Leest, fabrikschef Coloplast, formand for erhvervsrådet.
 Gunde Lindvald, direktør for Sparekassen Thy.
 Peter Lorentzen, IT-chef.
 Erik Lyng, Thorsted Friskole.
 Karen og Erik Berg Nielsen, Nelliikevej, Nors.
 Vera og Henry Nielsen, landbrug og maskinstation i Hjarde-mål.
 Bruno Nordensgaard, bogtrykker, igangsætter (Thisted Posten).
 Marie Nyeng, gymnasieelev.
 Esben Oddershede, landmand og formand for Landboforeningen Nordthy.
 Erik Hove Olesen, borgmester.

Arne Pedersen, landbrugskonsulent.
 Svend Søndergaard Pedersen, vicekommunaldirektør.
 Hans Petersen, kommunaldirektør.
 Poul Pilegaard, medarbejder ved Klub 47.
 Mikkel Blaabjerg Poulsen.
 H. Sandal, fabrikschef, Coloplast.
 Ruth Scharling, borgmester.
 Bodil og Jørgen Sejrsbøl, landbrug.
 Jørgen Staun, direktør for Nordthy Strømforsyning.
 Hanne Stephensen, tillidsrepræsentant for KAD, Oticon.
 Steen Stoltenberg, lærer og idrætsleder.
 Chr. Strangholt, stadsbibliotekar.
 Edith Svingel, landbrug, Vang.
 Helga og Knud Søe-Larsen, Nors.
 Bjarne Søndberg, inspektør ved Tingstrup Skole.
 Johan Thastum, provst.
 Doris Thomsen, medarbejder ved Oticon.
 Svend Thorup, borgmester.
 Helge Yde, socialdirektør.

Interviews med relation til Nors er gennemført i samarbejde med lektor David Nors Hansen.

Arkivmateriale

Coloplast. Forskelligt vedr. fabrikkens første driftsperiode.
 Thisted Erhvervsråd. Forhandlingsprotokoller
 Thisted Kommunes arkiv, herunder byrådets forhandlingsprotokoller, forhandlingsprotokoller vedr. skolekommission og Børne- og Kulturudvalg. Desuden er der udnyttet et bredt arkivmateriale fra Kommunens forskellige forvaltningsgrene, oftest anvendt med bistand fra de respektive forvaltningers medarbejdere.
 Samlingerne på Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.
 Thisted Tekniske Skole. Bestyrelsens forhandlingsprotokoller.
 Pressefotograf Klaus Madsens arkiv.
 Pressefotograf Villy Yde Kjærgaards arkiv.
 Fotograf Henrik Bolt-Jørgensens arkiv.
 Fotograf Tage Jensens arkiv.
 Thisted Dagblads billedarkiv.
 HK-Thistedts arkiv.
 Overlæge Leif Brams arkiv.
 Thisted Politi. Statistiske opgørelser.
 Thisted Lufthavn. Statistiske opgørelser.

Aviser

Thisted Dagblad 1970-2002 har udgjort en central kildefond. På hjemmesiden for Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune (<http://arkiv.thisted-bibliotek.dk>) er der adgang til et elektronisk emnerregister over den etablerede artikelsamling (udklip) frem til 1980. Efter 1980 kan der søges i en elektronisk database, der omfatter alt lokalt nyhedsstof.

Forskningsrapport

Knud Holch Andersen: Fra købstad til center i storkommune. En samtidshistorisk undersøgelse af udviklingen i Thisted Kommune 1970-2000. Museet for Thy og Vester Hanherred, 2001. Rapporten rummer en detaljeret dokumentation af især industriens og landbrugets udvikling i perioden.

Trykt materiale

Mogens Bjerregaard: Den erhvervs-mæssige udvikling i Thisted i nyeste tid, Historisk Årbog for Thy og Mors og Vester Han Herred, 1974. (Efterfølgende benævnt Historisk Årbog).

Claus Bjørn (red.): Det danske landbrugs historie, bd. 4, 1914-88, 1988.

Steen Busck: Begrebet livsform. Fortid og Nutid, XXXI, 1984, 219ff.

Brund – der er stadig historier at fortælle, 1999.

Poul Rind Christensen: Den nordjyske industri. Serie om industriel udvikling nr. 16. Aalborg Universitetsforlag, 1981.

Erik Christiansen og Jens Chr. Manniche (red.): Historiens ansigter, Århus Universitetsforlag, 1991.

Palle Ove Christiansen: Kulturhistorie som opposition, træk af forskellige fagtraditioner, Samleren 2000.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen: Thyra Nielsen, Hurup. 1974.

Den jyske historiker nr. 85, 1999: Mikrohistorie.

Den nye frivillighed. Temahefte om socialt frivilligt arbejde i Viborg Amt. 2001.

Chr. P. Fogtmann: Som mobilt luftkastel kørte bussen Victoria til Thisted Lufthavn. Historisk Årbog, 1995.

Chr. P. Fogtmann: Til landbrugets tarv, landboforeningen Nordthy 1887-1987, 1987.

Forslag til kommuneplan for Thisted Kommune 1993-2013, 1993.

FRAM – Årbog for museerne i Ringkøbing Amt, 1999 (Undersøgelse af vestjysk identitet).

Johs. Nørregaard Frandsen: En jordnær drøm. Nord Nytt, nr. 53, 1993, s. 56-69.

Gregers Friisberg: Velfærdsstaten i det moderne samfund – mellem individualisering og globalisering, Columbus, 2000.

Torben Gjerløff: Sundhed og sygdom i Thy i 1960'erne. Historisk Årbog, 1996.

Jørgen Gleerup: Organisationskultur som læreproces og kommunikation, Svendborg Fingarveri 1931-1990, Odense Universitetsforlag, 1998.

Marianne Horsdal: Livets fortællinger, Borgen 1999.

Thomas Højrup: Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering, 1983.

Thomas Højrup: Omkring livsformsanalysens udvikling, 1995.

Niels Hørlück Jessen m.fl.: Landdistrikterne 1950-2050, 1997.

Jordbrugsdata fra Viborg Amt, Teknik og Miljø, 1996.

Flemming Just: LR80 og landbrugets græsrodde. Bol og By. 1994, 2.

Kommunalstatistiske Meddelelser 1975-87 (ændret til Kommunalstatistisk Årbog, 1988ff)

Peter Maskell: Egnsudviklingens betydning 1972-80, Handelshøjskolen i København, 1981.

Bjørn Matsen: Ude på landet. Landbrugssamfundet mellem idyl og industri. 2001.

Gunnar Viby Mogensen: Socialhistorie. Kilder og studieområder vedr. dansk socialhistorie efter 1890, Akademisk Forlag, 1975.

Per Grau Møller: Fra landsby til soveby. Landbebyggelsen og dens økonomiske og kulturlandskabelige forudsætninger på Fyn 1770-1965, Odense 1990.

Torgny Møller: Landbruget behøver i dag en gammeldags fagforening. Samtale med Ole Baadsgaard Petersen. Information 24.07.81.

Johannes Møllgaard: Landbrugets livsformer, Statens Byggeforskningsinstitut, 1984.

Søren Mørch: Den sidste Danmarks-historie, Gyldendal 1996.

Gert Nielsen: En analyse af de sociale forhold i Thisted Amt. Nordjyllandsundersøgelsen. Landsplanudvalget. 1972.

Om egnsudvikling, en kort orientering, 1974.

Arne Pedersen (red.): Husmænd i Nordthy – 75 år. 1985.

Samarbejdet mellem staten og kommunerne. De økonomiske aftaler i 90'erne. KL, 1997.

Orla Poulsen og Flemming Skipper: Kvinder med forbindelser. Historisk Årbog, 2001.

Orla Poulsen og Flemming Skipper: Kvinderne og chefen, Historisk Årbog, 2001.

Orla Poulsen og Flemming Skipper: Lille by ved stort hav. Historisk Årbog, 2000.

Palle Schiff: Spredt over landet – industriens lokalisering, Industrirådet 1985. (Heri information om en undersøgelse, foretaget af samfundsfaglige elever ved Thisted Gymnasium vedr. industrialiseringen i Thy.)

Sammenhold giver styrke. Mors, Thy og Hanherreds husmandsforeninger 1916-91.

Evald Sloth: Solnedgang i Vorupør. Eget forlag, 2001.

Gunnar Solvang: Husmandsliv under afvikling, Udvikling og forandring i et sønderjysk landbosamfund 1975-2000 med hovedvægt på de nye tilflyttere (Landbohistorisk Selskab) 1999.

Statistikbanken. Danmarks Statistik.

Flemming Svejdrup (red.): Social forandring i Vestjylland., bd. 1-2, Sydjysk Universitetsforlag, 1976.

Knud Sørensen: Danmark mellem land og by, 1988.

Thisted Kommuneplan 1986-96, forudsætninger og forslag til hovedstruktur, 1985.

Vedvarende energi i Danmark. En krønike om 25 opvækstår 1975-2000. OVEs forlag, 2000.

Viborg Amt i tal, div. årg. (1987-94).

Esben Vilsbøl: Struktur og bevægelse i dansk landbrug, en analyse af den økonomisk-sociale baggrund for landbrugsbevægelsen LR80 (kandidat-afhandling, Sociologisk Institut), 1988.

Økonomisk administrativ styring i 90'erne. Kommunernes Landsforening og Kommunaldirektørforeningen, 1988.

Stikordsregister

A

A.M.M., band 361
 Aage V. Kjær Støbegods 433
 Aalborg Byorkester 337
 Aalborg Stiftstidende 411, 414
 Aalborgvej 104, 371
 Abildstrøm, Jytte, skuespiller 248
 Abort 449
 Administrationsbygningen 508ff
 Affaldssorteringsanlæg 484
 Afholdsbevægelsen 258, 261
 Afholdsforeningen 211
 Afholdshotellet 262
 Agerholm, Sven, isenkræmmer 59, 287
 Agerholm, Th., læderhandler 432
 Agerholms Isenkram 433
 Agger, Eskil, sognepræst 289
 Ahlgreen, Frede, direktør 41
 Air Business 41
 Akacievej 444
 Aktion Sommerjob 407
 Aktivt Kul, band 347
 Albers, Carsten, læge 467
 Aldershvile, plejehjem 251
 Aldi 428
 Alkaline Batteries 108, 111
 Alkoholambulatorium 466
 Alkoholisme 466ff
 Almen voksenuddannelse 400
 Alrune Rod, band 76
 Alternativ energi 495ff
 Amard, teatergruppe 364
 Amatørhuset 363
 American Tool Companies 111
 Amoco, olieselskab 496
 Amtsgården 72
 Amtskiosken 27
 Amtsskatteinspektoratet 438
 Amtsstræde 27
 AMU-Centret 147, 398
 Andelsmejerier 168
 Andersen, Ejnar 270
 Andersen, Erik Bach, tegner 418
 Andersen, Grethe, tillidsrepræsentant 136, 138, 448, 452
 Andersen, Herman, træner 310
 Andersen, Holger, købmand 169, 428
 Andersen, Jacob, postinspektør 263
 Andersen, Jens Fogh, journalist 418
 Andersen, Jørgen, byrådsmedlem 519
 Andersen, Karen 124, 152
 Andersen, Karsten Krogsgaard, landmand 190
 Andersen, Kurt V., højskoleforstander 97, 283

Andersen, Morten, skoleelev 369
 Andersen, Morten, årets sportsnavn 310
 Andersen, Niels Jørgen, tømrermester 113, 203
 Andersen, P. Nyboe, økonomi- og handelsminister 518
 Andersen, Sigrid, formand for Husligt Arbejder Forb. 139
 Andersen, Thomas, skoleelev 369
 Andersen, Trine 190
 Anker-Møller, Kr., frimenighedspræst 248
 Anlægsstop 515ff
 Anthony, Thor, handelsskolelærer 98, 418
 Arbejdernes Fællesorganisation 142, 407
 Arbejdsformidlingen 110, 126, 141, 145, 199
 Arbejdskraft 119ff
 Arbejdsløshed 99ff, 126, 133, 141ff
 Arbejdsmarkedets Feriefond 492
 Arbejdsmarkedsnævnet 145, 147
 Arbejdsmiljø 120, 122
 Arbejdsmænd 99ff, 133, 141
 Arbejdsnedlæggelser 117ff, 151
 Arbejdspladser, Vilsund - undersøgelse 258
 Arbejdssøgende 126
 Arkitekterne i Gammeltorp 439
 Arne Svendsens Radioforretning 433
 Aslak, William, byrådsmedlem 509
 Asylgade 297
 At bære livet som det er, bog 30
 Augustmidten 25
 Automatisering, telefon 34
 Avisen Thy 408ff
 Avlscenter 192

B

B.T. 88, 287, 308, 310, 409
 Bach, Erik, formand svømmeafdeling 318
 Bach, Ove, bankfuldmægtig 435
 Bach, Simon, svømmer 311
 Bach, Svend Ove, forstander 358, 392ff
 Badevand 474ff
 Badmintonklubben 311ff
 Bagerens søn, bog 26
 Bak, Kristen, rektor 397
 Bakken 196
 Ballebys Boghandel 279, 434ff
 Ballerumvej 64
 Balling, Erik, filminstruktør 356
 Baltesen, Jens, fisker 220
 Bang, Herman, forfatter 22, 31
 Banko-Carl 274
 Bankospil 230
 Baptistkirken 293
 Bärenholdt, Hans Christian, maler 506
 Barmarksværker 504
 Barn og barn imellem, bog 301
 Basisåret 144
 Bech, Kristian, forstander 399
 Beersted 186
 Befolkningsprognoser 435
 Befolkningsudvikling 118, 161
 Beklædningsarbejdernes Fagforening 116, 124
 Bellmann, Carl Michael, digter 22
 Bent Jernstang 68
 Berg, Chr., bladstifter 421
 Berg, Preben, direktør 105
 Bergsk Avstrykkeri 421
 Berlingske Tidende 51, 421
 Bertelsen, Børge, smedemester 246
 Bertelsen, Egon, redaktør 404, 416
 Beskyttede boliger 454
 Beskæftigelse 99ff, 133ff, 142, 155
 Beskæftigelsesafdelingen 82
 Beskæftigelsesprojekter 143
 Best, Werner, nazist 198
 Besættelsestiden 25, 198, 456
 Bibel & Missionscentret 293
 Bibelcamping 297
 Bibliotekarforbundet 299
 Biblioteksbussen 349
 Bilfri 57, 496
 Billisme 54
 Billed-Bladet 173, 403, 476
 Binneballe, Alex, politiassistent, 198
 Biogas 502
 Biograf 356
 Birch, René, direktør 108
 Birk, Tage 257
 Birkemose, Jens, typograf 266, 415
 Birket-Smith, Jan, journalist 16, 115
 Bistandsklienter 146
 Bistandsloven 446, 461ff
 Bjerg, Linette, skoleelev 369
 Bjerre-Christensen, Aksel, installatør 394
 Bjerregaard, fru 9
 Bjerregaard, Mogens, erhvervs- og turistchef 38, 103, 105, 115, 127
 Bjerregaard, Søren, borgmester 103
 Bjørn & Okay 9, 19, 272
 Bladhuset 416, 420
 Bladkonflikt 412
 Blomsterberg, Ole, husleder 82
 Blå Kors 211, 263
 Bodenhoff, Jørgen, politimester 60, 67, 74, 286, 473, 483
 Boe, Poul, landinspektør 8, 336
 Bofællesskaber 460ff
 Bohn, Elna 445
 Bojer, Povl, byrådsmedlem 47, 519, 529, 532

- Bojesen, Bo, tegner 302
 Bojesen, Holger, landbrugsmedhjælper 180
 Boligforhold 43ff
 Boligtyper 162
 Boligudbygning 161
 Bolt-Jørgensen, Henrik, lektor 305
 Boretårn 496
 Borgaard, Poul, byrådsmedlem 505, 509
 Borgercentret 378
 Borgerskolen 73, 79, 371, 376, 385, 390, 395
 Bornefelt, Jørgen, journalist, forlægger 29
 Bornerup, Chr. 481
 Bornerup, Chr., formand for svæveflyklub 310
 Bosnien 468ff
 Brams, Leif, overlæge 472, 487
 Braskhøj, John, badmintonspiller 310
 Bredsdorffs tegnestue 155ff
 Brethvad, Allan, pædagog 78, 379
 Brethvad, Gunhild, teaterinstruktør 343, 363
 Brinken 196
 Brobygning, uddannelser 397
 Brocaféen 254, 257
 Profest 260
 Brogaard, Leif, lærer 386
 Brogade 60
 Brolev, Ingvar, kontorchef 511
 Bromølle 323
 Brun, Malthé Conrad, digter og geograf 22
 Brund 167, 247
 Brund Friskole 390
 Brusgaard, Anker 216
 Brusgaard, Herdis 216, 227
 Brusgaard, Jan 227
 Brusgaard, Kathrine 227
 Brusgaard, Per, købmand 216, 227
 Buchhave, Bente, bibliotekar 363
 Buchholtz Boghandel 279, 433
 Budgetforlig 514ff
 Budgetter, kommunale 514ff
 Bukhave, Birte, pædagog 277, 379
 Bukhave, Finn, keramikker 277
 Bump 57
 Bunk, Poul, skoleinspektør 385
 Burnin´ Red Ivanhoe, band 76
 Busck, Gunni, journalist 90, 409
 Busdrift 48
 Busrejsjer, gymnasiet 76
 Butiksstruktur 162, 428ff
 Byfester 350ff
 Byggefagene 149
 Bykernen 197
 Byrådsreferater 422
 Børnehaveklasse 375ff
 Børnehaver 447ff
- Børnehuset, Nors 210
 Børnepasning 117, 447ff
 Børneteaterfestival 352, 363
- C**
- Café Nytorv 25
 Cafévirkksomhed 83
 Calles Conditori 278
 Campingpladsen 157
 Carlsen, C. J., overlæge 449
 Carlsen, Eva, badmintonspiller 310
 Centerklasser 386
 CF-kasernen 157
 Christensen, Bent, fisker 68
 Christensen, Carl (Banko-Carl) 274
 Christensen, Dorteia 454
 Christensen, Eigil Bjerre, pædagog 471
 Christensen, Erling, halbestyrer 207
 Christensen, Ernst 219
 Christensen, Frits, sportsjournalist 309
 Christensen, Frode Nør, trafikminister 43, 64
 Christensen, Henning 226
 Christensen, Johannes H., præst og kritiker 23
 Christensen, Karen 219
 Christensen, Kathrine, cykelhandler 163
 Christensen, Lars, musiker 361
 Christensen, Lykke, cykelhandler 162
 Christensen, Niels, badmintonspiller 310
 Christensen, Ole Vagn, MF 43, 172, 302, 326, 513, 516
 Christensen, Otto, købmand 247
 Christensen, Poul Nystrup, erhvervschef 128
 Christensen, Preben Nørgaard, organist 348, 350
 Christensen, Reimer Bo, journalist 24, 59
 Christensen, Robert, skibstømrer 24
 Christensen, Svend Erik, lærer 410
 Christensen, Svend, leder af AF 101
 Christensen, Theodor, sognerådsmedlem 506
 Christensen, Torben, badmintonspiller 310
 Christiania, fristad 81, 86, 93
 Christiansen, Anders, gårdejer 193
 Christiansen, Ivan, formand for TET 131
 Christiansen, Karl, politikommisær 496
 Christiansen, Niels, lærer 365
 Christiansgave 235
 Christoffersen, Niels, arkitekt 442
 Cimber Air 37, 43
- Cimbria 102, 105, 107, 121
 Cirkus Dannebrog 224ff
 Clausen, Arne, skoleinspektør 384
 Clausen, H. P., trafikminister 64
 Colding, Søren, forstander 313, 395
 Coloplast 102ff 110, 117, 127
 Containerpladser 484
 Cour, Karen la 249
 Cour, Ruth la, friskoleleder 389
 Cour, Sejr la, friskoleleder 389
 Cowi Consult, konsulentfirma 48, 64
 Creamy Beaver, band 361
 Cykelhandlere 162
- D**
- Dagbladet Aktuelt 59, 73, 172
 Dagbladet Information 16, 109, 110
 Dagbladet Politiken 39, 487
 Dagligvarehandel 158ff, 428ff
 Dagpenge 446
 Dagpleje 448ff
 Dahl, Søren, musiker 338
 Dahlgaard, Preben, menighedsrådsformand 306
 Dam, Steffen, lydtekniker 71
 Dam, Verner, bestyrelsesformand 219
 Damm, Kirsten, antikvarboghandler 270
 Dampmøllen 22, 281
 Damsgaard, Aage 255
 Danair 38, 42
 Dankort 429
 Danmarks Journalisthøjskole 104
 Danmarks Radio 7, 35, 66, 342, 345, 348
 Dansk Amatørteater Samvirke 366
 Dansk Familielandbrug 191
 Dansk Flygtningehjælp 468
 Dansk Fællesrejseforening 77
 Dansk Kommunalarbejder Forbund 139
 Dansk Landbrugs Realkredit 174
 Dansk Metal 135
 Dansk Olie og Naturgas 501
 Dansk Presse 405
 Dansk Rock Samråd 354
 Dansk Røde Kors 468
 Dansk Slakteriarbejderforbund 328
 Dansk Supermarked 430
 Dansk Typograf Forbund 411, 413
 Dansk Undergrunds Consortium 496
 Danske Dagblades Forening 420
 De Bergske Blade 413
 De grønne baretter, bog 302
 Decentralisering 155ff
 Decker, Willy, fabrikschef 106, 111ff, 119
 Degn, Lise, byplanarkitekt 497
 Demnitz, Magnus, miljøkonsulent 120

- Den blå palet, kunstsammenslutning 335
- Den Danske Bank 435
- Det blev til De Bergske Blade, bog 404
- Det danske Luftfartsselskab (DDL) 38
- Det jyske Ensemble 337
- Det ny Samfund 66ff, 86, 283
- Det Thylandske Landøkonomiske Selskab 184
- Det Åbne Gymnasium 270
- Detailhandel 162, 428ff
- Diemer, Anne, kultursociolog 458
- Diget 196
- Dioxinfilter 494
- Direktørgrunde 443
- Discount 428ff
- Diskoteker 281ff
- Dispositionsplan 156ff
- Dissing, Holger, landmand, bestyrelsesformand 90, 409
- Dissing, Peder, forfatter, slagteriarbejder 29
- Djernæs Mark 165
- DM i Rock 360
- Doctor Jazz, orkester 344
- Downtown 281
- Dr. Louisegade 49, 99, 276, 416
- Dr. Louises Børnehaven 448
- Dragsbæk-hjemmet 456ff
- Dragsbæk-lejren 456
- Dragsbækvej 34
- Drengsgaard, Karl Aage, kommunaldirektør 138, 163, 359, 502, 512
- Drive Alive, band 347
- DSB 148, 232
- DsU 81
- Dubillot, Jean Pierre, leder af flygtningecenter 469
- Duc, Arne, arbejdsmand 133
- Duen, diskotek 281
- Dybdalsgave 252
- Dyrmann, Erling 315
- Dyrmann, Herdis, danselærerinde 279, 315
- Dyrskue 171, 184
- Dæmoner 293
- Døjholtvej 209
- Dørge, Pierre, jazzmusiker 237
- Dåbsritual 304ff
- E**
- EF, landbrug 185
- EFG 397
- Egnsudvikling 102ff, 108, 128ff
- Egnsudviklingsdirektoratet 103ff, 128
- Ekstra-Bladet 272, 487
- Elektrisk lys 219
- Elektronisk databehandling ff 411
- Elforsyning 499
- Eliassen, Jens, studievejleder 144
- Eliasson, Erland, slagteriarbejder 327
- Eliasson, Frank, miljømedarbejder 186, 193
- Eliteidræt 320ff
- Elkjær, Tage, bademester 474
- Elsted-haven, bibelhave 291
- En besættelse, bog 26
- En snemand i Thisted, hørespil 31
- Energi 495ff
- Engelsk Beklædnings Magasin 416
- Engelstoft, K. E., læge 204
- Englen fra Sindal Basker Jacob i ækælder, bog 30
- Enhedsskole 395
- Enkebal 9, 272ff
- Enkeltfagsundervisning 399
- Erhvervsarealer 155, 163, 239, 244, 258
- Erhvervsfaglige uddannelser 391
- Erhvervsfiskere 480
- Erhvervsforskolen 146
- Erhvervsfrekvens 100
- Erhvervsfremme 129, 245
- Erhvervskonferencer 128
- Erhvervspolitik 103, 130, 159
- Erhvervsprojekt Thy A/S 129
- Erhvervsrådet 36, 128ff
- Erhvervsudvikling 163
- Erhvervsudviklingsstøtte 105
- Eriksen, Freddy, kunstner 237, 326, 333
- Eriksen, Henrik Houmark, skoleelev 303
- Eriksen, Mogens Mogensen 445
- Eriksen, Niels, boghandler 434
- Eriksen, Ole, afdelingssekretær i HK 146, 310
- Erstatningsag, Synopal 490
- Erstatningssag, Rensningsanlægget 478
- Eshøj 22, 157
- Esso, Vestergade 429
- ETAS A/S 129ff
- Expan A/S 129
- F**
- Fagbevægelsen 118ff, 135, 139ff, 142, 148, 150, 407
- Fagenes Fest 149
- Fakta 430
- Falck-krydset 61
- Falk, Jo, journalist 224
- FDB 431
- FDL 335
- Feldbæk-sagen 298ff
- Ferieprojekt, Synopal 491ff
- Festivaler 350ff
- Fink, Peder, byrådsmedlem 140, 374, 381, 509, 524
- Fiskercompagniet 222
- Fiskeri 221
- Flueplage 485ff
- Flye, Poul, menighedsrådsmedlem 306
- Flygtninge 468
- Flygtningecenter 468
- Foged, Jens, arkitekt 455
- Fogtmann, Chr. P., redaktør 403, 411,
- Folkekirkens Nødhjælp 234
- Folkeskolelov 374, 388
- Folkeskolens Forsøgsråd 379
- Folkeskolens Udviklingsråd 377
- Forbundet af Udførligt Ansatte (FOA) 140
- Foreningen Norden 357
- Forlig, politiske 514ff
- Fort Indian 281
- Fortidsmindeforvaltning 93
- Forening 471ff
- Frandsen, Kirsten Kynne 24
- Frandsen, Kynne, konsulent 179
- Frantics, band 361
- Frederiksen, Ib, kontorchef 103
- Frederiksgade 60, 273
- Frederikstov 430
- Fredningsplanudvalget 482
- Fredningsstyrelsen 93
- Frelsens Hær 401
- Fremskridtspartiet 517
- Fridericia, William, kunstner 332
- Friis, Moltke og Noach, arkitektfirma 104, 509
- Frikirker 293ff
- Friluftsteatret 76
- Friskoler 97, 388ff
- Fritidsaktiviteter 78
- Fritidscenter 72
- Fritidsklubben 8
- Fritidslandmænd 188ff
- Frivillighedsråd 458
- Forst, Christian, stadsingeniør 511
- Frydeshøj 443
- Frøkjærs Møbler 433, 442
- Frøslev-lejren 198
- Frøstrup-lejren 66, 93, 286
- Fuglsang, Gert, musikkonsulent 347
- Fyldpladser 482ff
- Fællesorganisation 50
- Fætter BR 279
- Fånzy and the Chairman, band 360
- Færtovtvej 428, 438
- G**
- Gabriel A/S 122
- Gade, Jonna 253
- Gade, Leo 253
- Gadehandel 427
- Gadenavne 153

- Gallo-samling 84
 Gas 496ff
 Gasolin 75, 282
 Geleff, Marie Louise 467
 Genbrug 484
 Genbrugsbutik 234
 Geotermisk anlæg 500ff
 Gimle telte 77
 Gjerløff, Lene, skoleelev 303
 Gjerløff, Torben, læge 100, 349
 Glostrup Møbelfabrik 107, 109
 GN Store Nord 108
 Gnags 76
 Gnisten 458
 Godstrafikken 53
 Gold Peak Batteries International Ltd. 108
 Gold Peak Holding 111
 Goul-Jensen, Kristian, byrådsmedlem 95, 96, 516
 Grafisk Forbund 413
 Graversen, Thomas, sognepræst 305
 Gravesen, Dorte, landmandskone 167
 Gravesen, Niels, landmand 167
 Gregersen, Annelise 276
 Gregersen, Astrid 57
 Gregersen, Bent 276
 Gregersen, Ellen Amtoft 247
 Gregersen, Jonna 445
 Gregersen, Robert 57
 Græsbøll, Hartvig, læge 210
 Græsrodsbevægelser 154
 Grønkjær, Irmelin 321
 Grønkjær, Jesper, fodboldspiller 321
 Grønkjær, Poul Erik 321
 Grønkjær, Tage, missionær 295
 Grønne Råd 494
 Grønning, Pia, skuespiller 356
 Grønningen 31, 276, 418, 440, 448
 Guldberg, Ove, trafikminister 37
 Gymnasiale uddannelser 392ff
 Gymnasieforeningen Teutonerne 81
 Gymnasielærere 77
 Gymnastikstævner 315ff
 Gyvelvej 56
 Gældskrise 171ff
 Gældssanering, varmeværker 504
 Gærup 86
 Gøglerfestival 352
 Gågade 57
 Gågadeforeningen 58
 Gågadeforsøg 58
 Gårdmandsbrug 167ff
- H**
- H.M. Automatic 112
 Haaning, Kjeld, sejer 317
 Haller, Bent, forfatter 17, 22, 27, 243, 294, 298
 Haller-sagen 17, 298ff
 Hammershøj, Per, byrådsmedlem 84, 240, 278
 Handels- og Landbrugsbanken 326
 Handelsgymnasiale uddannelser 396
 Handelsstandsforeningen 415
 Hannæs. Folk og egn, bog 247
 Hannæshallen 84
 Hansen & Lydholm, arkitektfirma 439
 Hansen, Arne Nystrup, strandfoged 219
 Hansen, Bent, amtsborgmester 54
 Hansen, Bent, direktør 129
 Hansen, Bjarke 355
 Hansen, David Nors, lektor 78
 Hansen, Folke Trier, frimenighedspræst 92, 97, 249, 388
 Hansen, Gustav, overlæge 27
 Hansen, Hakon, direktør 476
 Hansen, Holger, formand Husmandskredsen 174
 Hansen, Hugo, direktør 105
 Hansen, J. K., trafikminister 64
 Hansen, Jan Erik, komponist 343, 352, 366
 Hansen, Jens, arkitekt 250
 Hansen, Lars Toft, ingeniør 501
 Hansen, Mette Nystrup 219
 Hansen, Morten Toft, musiker 361
 Hansen, Ove, gårdejer 246
 Hansen, Poul Borch, ingeniør 479
 Hansen, Preben Møller, sømandsboss 160, 172
 Hansen, Svend Wiig, billedhugger 325
 Hansen, Thorvald, træner 310
 Hansen, Tommy Neesgaard, skoleelev 303
 Hansholm 68, 119, 132, 221, 400
 Hanstholm Friskole 390
 Hanstholm Kommune 71
 Hanstholm Køkken 255
 Harbo, Per, fabrikschef 120
 Harlow, Terry, antiforenings-eksper 477
 Harring 193
 Hassenkam, Henrik, dsb-direktør 54
 Hastighedsdæmpende foranstaltninger 57
 Hauch, Asbjørn, ungdomsmedarbejder 67, 78
 Haure-Petersen, Karen, skolepsykolog 386
 Haure-Petersen, Knud, skoledirektør 370, 511
 Hauvig, Knud, hotelejer 356
 Havnearbejdere 151
 Havnens Pølser 32
 Havnestræde 60
 Hawstock-Festival 355
 Hebsgaard Olsen, fam. 102
 Hedegaard & Hilligsøes Tømmerhandel 441
 Hedehus, P. A., kriminalassistent 67
 Heegaard, Johannes, souschef 50, 109, 134, 145, 149
 Hegnhøj, Mikkel 354
 Hegnhøj, Ove, byrådsmedlem 85, 501, 517, 526, 532
 Heiberg, Kasper, kunstner 328
 Heide, Erik, kunstner 325, 329
 Heinesen, Knud, undervisningsminister 371, 395
 Heiselberg, Betty, byrådsmedlem 527
 Heiselberg, Svend, MF 43, 47, 68, 234, 513, 516, 527
 Hejgendorf, Lisbeth, erhvervssekretær 129
 Heldagsskolen 387
 Hellberg, Hans Erik, forfatter 301
 Hellesens 105ff 110, 119, 151
 Henningsen, A., guldsmed 12
 Herdel, Steen, filmproducent 338
 Herretur, roman 27
 Hestbech, Poul, direktør 236
 Hesteslagteren, kunstner 20
 Hilden, Tønnes, forfatter, læge 26
 Hillbrandt, A., formand andelsboligforeningen 438
 Hiller-slev 155, 163, 170, 196, 208, 211, 247, 450, 504
 Hillerslev Borgerforening 64, 154, 380
 Hillerslev, forsamlingshuset 341
 Hillgaard, købmand 216, 225
 Himmelstrup, Jacob, stadsgartner 235
 Hinding 196, 209
 Hindsholm, Anders J., provst 291
 Historisk Årbog 97
 Hjaltelin, Harry, gårdejer og politiker 170ff 243, 491, 517, 526, 527
 Hjardemål 68, 178
 Hjardemål Kirke 68
 Hjelm, Aase 246
 Hjelm, Arne 246
 Hjelt, Poul, generaldirektør 50
 Hjemmehjælpere 117ff, 139, 452ff
 Hjemmenes Aften, Nors 213
 Hjemmeværnet 257
 Hjerteforeningens Motionsklub 316
 Hjortnæs, Karl, skatteminister 234
 HK 134, 142, 151, 393, 413, 418
 HK Konfektion 125
 Hodgson, Gwyn, organist 348
 Holm, Bjarne, byrådsmedlem 81, 444, 520
 Holm, Ejnar, meddeler 421
 Holm, Erik, kulturdirektør og politiker 26, 48, 64, 256, 372, 489
 Holm, Jesper, autoelektriker 435
 Holm, Johannes 200
 Holm, Morten Kyndby, journalist 306

- Holm, Robert 434
 Holm, Ruth 434
 Holmberg, Hans, forfatter 31
 Homann, Knud, direktør 35, 44, 106, 128
 Horn, Per, biografejer 356
 Hornstrup, Nora, byrådsmedlem 527
 Hotel Aalborg 160, 442, 468
 Hotel Klitten 215
 Hotel Limfjorden 456
 Hotel Nordsøen 215
 Hotel Phoenix 9, 272, 438, 442
 Hotel Royal 356
 Hotel Vildsund Strand 170, 258, 261
 Houe & Olsen, ingeniørfirma 439, 501
 Houe, Chr., sognerådsformand 228, 251, 505
 Houe, Poul Henrik, MF, byrådsmedlem 42, 96, 513, 516, 525
 Hove, Richard, direktør 506
 Hovedgaden 49, 57, 234, 240, 244, 441
 Hovedvej 61
 Hulstrøm, Else Marie, hjemmehjælper 451
 Hundahl, Richard, direktionsmedlem 106
 Hundborg 118, 155, 162, 170, 248ff, 502
 Hundborg Borgerforening 252
 Hundborg Cykelforretning 163
 Hundborg Forsamlingshus 252
 Hundborg frimenighed 248
 Hundborg Skole 379
 Hundborg-Jannerup 158
 Hundborg-Jannerup Kommune 374
 Hundborgparken 429, 443
 Hundborgvej 57, 62
 Hunstrup 246
 Hurdy Gurdy 76
 Hurup 125, 184, 189, 400
 Husassistenter 139
 Husbesættelse 72
 Husholdningsaffald 503
 Husligt Arbejder Forbund 117, 134, 138
 Husmoderafløser 117, 451ff
 Husnumre 153
 Hvass, Aksel, møbelhandler 415, 456
 Hvass Møbler 433
 Hvass-krydset 61, 430
 Hvidberg, Peter, bibelhave-indehaver 291
 Hvidbjerg 250
 Hvidbjerg Å 194
 Hvidholt 466
 Hvidhøjvej 11 181
 Hviid-Jensen, Poul, ejer af dyrehave 253
 Hvidt, Ragnhild, byrådsmedlem 509
 Hyggekekrogen 253, 258
 Hyllested, H. E., butiksbestyrelse 256
 Hyttefadet 257
 Højbjerg, Gudrun, musikskolemedarbejder 342
 Højby, Sigurd, direktør gymnasiedirektoratet 395
 Højere Forberedelseseksamen 399
 Højesteret 478, 493
 Højgaard & Schultz 491
 Højholt, Per, forfatter 17
 Højlund, Niels, højskolemand 241
 Højskolen i Thy 86ff, 91, 263, 283, 388
 Højtoteccentret 452
 Hønseriet "America" 485
 Høyrup, Birgit, bibliotekar 300, 304
 Håndboldafdelingen 311ff
 Håndværkervej 204
- I
- Ibsen, Egon, forretningsfører 445
 IC3 54
 Idræt ff 307
 Illustreret Tidende 67
 Indenrigsruiter 38
 Indkøb 425ff
 Indre Mission 199, 217, 223, 262, 294ff, 306
 Indre Missions Unge 297
 Indskolingsforsøg 380
 Industri 156
 Industriarbejdere 116ff
 Industricentret, Nors 203
 Industrihuse 102ff, 128
 Industriområde, Østerild 245
 Innerwheel 66
 Institutionspladser 380
 Integration 468ff
 Integrerede institutioner 370, 450
 Intercity-tog 50
 Internetavis 423
 Internetcafé 75
 Iran 468
 Iraq 468
 Ishøy, Gitte, præst 289
 Islandsvej 452
 Isotopcentralen 473
 ISS, rengøringsselskab 243
 Iværksætterstøtte 145
- J
- J. P. Jacobsens lysthus 31
 J. P. Jacobsens Plads 278, 350
 J. P. Jacobsens Selskabet 32
 Jacobsen, Berno, skoleleder 377
 Jacobsen, Carl-Ejnar, konditor 278
 Jacobsen, J. P., forfatter 18, 22, 30
 Jacobsen, Kai Abildgaard, bogtrykker 415
 Jacobsen, Kim 278
 Jacobsen, Sofus Abildgaard 415
 Jacobsen, Svend, præsident 66
 Jakobsen, Ingvar 247
 Jakobsen, Svend Aage, formand for IM 296
 Jasminvej 443
 Jazzfestival 352
 Jehovas Vidners Rigssal 294
 Jens Vækild, roman 30
 Jensen, Anja, tillidsrepræsentant 118
 Jensen, Carsten, forfatter 16, 115
 Jensen, Christa 222
 Jensen, Dagmar Mørk, byrådsmedlem, MF 513, 516
 Jensen, Henning Wienberg, kunstner 330
 Jensen, Holger, strandfoged 472
 Jensen, Ivan 316
 Jensen, J. N., købmand 432
 Jensen, Jesper, forfatter 27
 Jensen, Jesper Jørgen, organist 336, 339, 348
 Jensen, Karl Erik, murermeister 229, 236, 243, 441
 Jensen, Knud Brinkløv, embedslæge 458, 467, 481
 Jensen, Kristen Odder, fisker 222
 Jensen, Kurt B., skytte 311
 Jensen, Lindy 277
 Jensen, Mads Frost, landmand 177
 Jensen, Martha, hjemmehjælper 452
 Jensen, Niels 454
 Jensen og Langballe 279
 Jensen, Othar, artist 11, 13
 Jensen, Otto 219
 Jensen, Per, formand for Metal 150
 Jensen, Peter, stadioninspektør 310
 Jensen, Poul, forstander 116
 Jensen, Poul, lærer, bestyrelsesformand 91
 Jensen, Poul, sparekassedirektør, byrådsmedlem 131, 310, 313, 507ff, 513
 Jensen, Rasmus 76
 Jensen, Rosa 39
 Jensen, Ruth, flygtningemedarbejder 469
 Jensen, Susanne, skoleelev 369
 Jensen, Tage, fotograf 34, 423
 Jensen, Theodor, forretningsfører 222
 Jensen, Thorkild, tømmermester 252
 Jensen, Villy Mørk, landsformand for fangeforening 198
 Jeppesen, Else, badmintonspiller 310
 Jeppesen, Folmer, købmand 237
 Jeppesen, Leo, arbejdsformidlingschef 145
 Jeppesen, Mads Hove, musikunderviser 343
 Jepsen, Martin Andersen, musiker 361

- Jepsen, Svend Åge, butikschef 430
 Jernbanega-
 de 326, 403, 412, 416, 420, 445
 Jernstøberiet 484
 Jespersen, Henrik, bibliotekar 353
 Jespersen, Karen, socialminister 459
 Jessen, Jacob, lektor, teaterinstruk-
 tør 364
 Jordfordeling, omfartsvejen 64
 Jobklasser 387
 Jobkontor 147
 Jobtilbud 135
 Johan Skjoldborg. Hannæsbo, Strids-
 mand og Digter, bog 247
 Johan Skjoldborgs museum 247
 Johannesen, Erik, gårdejer 497
 Johansen, Børge, fabrikant, flyejer 40
 Johansen, Emma 213
 Johansen, Hartvig, tømrermester 204
 Johansen, Knud, arkitekt 492
 Johansen, Viggo A., politiassistent 58
 Johnsens Allé 477, 478, 481
 Johnsens Rekreatiøns hjem 477
 Joran Bor 102, 107, 111, 117
 Jordbrugskommissionen 192
 Jordvarme 500ff
 Josefsen, Åse, plejehjemsleder 454
 Julius Poulsens Vej 222
 Junior Senior, band 361
 Juul-Olsen, Torben, teknisk
 direktør 161ff, 492, 497
 Jydsk Telefon 34
 Jysk Sengetøjslager 257
 Jørgen Stein, roman 19
 Jørgensen & Hald, møbelhandel 441
 Jørgensen, Alfred, modstands-
 mand 457
 Jørgensen, Anders K., skytte 311
 Jørgensen, Anette, svøm-
 mer 311, 323
 Jørgensen, Anker, statsminister 518
 Jørgensen, Dorte 276
 Jørgensen, Hans Otto, vægter 366
 Jørgensen, Helge 276
 Jørgensen, Jørgen, møbelekspedi-
 ent 142
 Jørgensen, Karen 232
 Jørgensen, Leon, formand for halbesty-
 relse 312
 Jørgensen, Marius, lærer, idræts-
 mand 28, 320
 Jørgensen, Preben 205, 277
 Jørgensen, Thomas, svøm-
 mer 311, 322
- K**
- Kaalø, Sten, forfatter 21
 Kalcineret flint 486
 Kampmann, Jens, miljøminister 487
 Kamps Manufaktur 433
- Kanstrup, Alfred, overassistent 56
 Kanstrup, Mogens 276
 Kanstrup, Mona 276
 Kari, Ilf, guitarpædagog 343
 Karlshøj, Poul, landmand 171ff, 182
 Kastet 60, 169, 333, 408,
 416, 428, 438
 Katamaranen, bog 298
 Keel, Klaus Ulrik, folketingsrefe-
 rent 39
 Kempel, Lisbeth 82
 Kempf, Birthe, fritidslandmand 191
 Kempf, Ernst, fritidslandmand 191
 KFUM's idrætsforbund 199
 Kibsdal, Ib, gårdejer 192
 Kidoform 314
 Kino 76, 238, 356
 Kirk, Aksel, gårdejer 231
 Kirk, Jens, byrådsmedlem 374, 509
 Kirk, Jens, modstandsmand 170
 Kirk, Kaj, gårdejer 231
 Kirk, Lars, direktør 45, 427
 Kirk, Tom, bestyrelsesformand 96
 Kirkecentret 290, 335
 Kirkegaardsvej 11 363
 Kirkegårdsvej 146
 Kirken 288
 Kjeldsen, H. O. A., præsident Land-
 brugsrådet 174
 Kjelstrup 190, 451
 Kjerulff, Niels, direktør 43
 Kjældgaard, Mogens, formand for mu-
 rerne 135, 147
 Kjær, Aage V., støbegodsforhand-
 ler 432
 Kjær, Edel, plejehjemsleder 455
 Kjær, Hans Otto, bygmester 442
 Kjær, Jens, plejehjemsleder 455
 Kjær, Jette, museumsinspektør 275
 Kjær, Jørgen, direktionsmedlem 106
 Kjær, Mogens, "præst" 285, 287
 Kjær, Troels, gymnasieelev 301
 Kjærgaard, Helle Sommer, præst 306
 Kjærgaard, Jørgen, præst 306
 KK-møbler 254
 Klein, Kirsten, fotograf 29
 Klemme, Ole, skibstømrer 144
 Klemmensen, Peter, direktør 112
 Klit Ejgil 24
 Klitgaard, Charles, amtsrådsmed-
 lem 63, 232, 487, 517
 Klitmøller 211, 221, 296
 Klixbüll, Anne Marie Malle, instruk-
 tør 243
 Kloster, Betty, fåreavler 190, 451
 Kloster, Erling, fåreavler 190, 451
 Kloster, Susanne, fagforeningsfor-
 mand 149
 Klostergaard, Hardy, formand for gåga-
 deforeningen 58
 Klub 47, afvænningssted 71
- Klunsere 66
 Kløv Kær 187, 483
 Knakkegaard, Preben, dyrlæge 313
 Knudsen, Doris 466
 Knudsen, Eigil 466
 Knudsen, Inger, børnehaveleder 448
 Knudsen, Jens Risgaard, trafikmini-
 ster 64, 407
 Knudsen, Marianne, socialrådgiv-
 ver 468
 Knudsen, Mogens, bogtrykker 416
 Knudsen, Mogens, fodboldspiller 309,
 311, 318
 Knudsen, Per, lærer 315
 Kock, Henny, lærer 87
 Kock, Jesper 87
 Kock, Nikolaj 88
 Kock, Pernille 88
 Kock, Peter, forstander 87, 409
 Kohsel, Lars, skoleelev 369
 Kold, Christen, skolemand og forfat-
 ter 22, 86
 Koldby 250
 Kollektiv trafik 48
 Kollektiv varmforsyning 501
 Kollektivboliger 455
 Kolstrup, Aksel, læge 210
 Koma, roman 26
 Kommunal dagpleje 380, 447
 Kommuneplan 131, 155, 158ff,
 160ff, 163, 203, 229, 235, 377
 Kommuneplanloven 95
 Kommunernes Landsforening 513,
 516
 Kommuneskat 514ff
 Konflikter 110, 413
 Konkurrenceforvridding 83
 Konkurrencerådet 46
 Konservative, De 516
 Konservative Gymnasiaster 471
 Konstituerings 524ff
 Koppel, Anders, musiker 243
 Korsgaard, Hans, byrådsmedlem 516,
 527
 Korsgaard, Rasmus, musiker 361
 Korsgade 61, 356, 438
 Kortbek, Peder, fabrikant 116
 Kortegaard, Ingvar, rektor 12, 76
 Kr. Koldsgade 395
 Krabbe, Karl, byrådsmedlem 509
 Kraftvarmeværket 494, 500, 503
 Kragh, Bjarne, svømmer 311, 323
 Kragh, Hans Peter, redak-
 tør 98, 407, 419, 423, 431
 Krahn, Wilhelm, arkitekt 254
 Kratholm, Svend, overlæge 472
 Krigsværk, bog 411
 Kriminalitet 67
 Kristelig Gymnasiast Bevægelse 23
 Kristeligt Dagblad 289, 411
 Kristendom 288ff

- Kristensen, Ernst, leder af byplanafdeling 254, 492
- Kristensen, Grete, halbestyrer 313
- Kristensen, Kaj, borgmester 63, 136, 140, 175, 381, 453, 454, 467, 481, 490, 524, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532
- Kristensen, Kr. J., byrådsmedlem 84, 230, 319, 529, 532
- Kristensen, Lis, teaterdirektør 363, 368
- Kristensen, Olga 124
- Kristensen, Per, formand for lufthavnsbestyrelse 45
- Kristensen, Poul Erik, byrådsmedlem 309, 313, 490
- Kristensen, Poul, fabriksejer 484
- Kristensen, Sigfred 211
- Kristensen, Thorkild, ejendomshandler 426
- Kristiansen, Preben, forfatter 26
- Kristianslyst 453
- Kritik, tidsskrift 152
- Kroezenga, Kristine 121
- Krogager, Eilif, præst, rejsebureau-indehaver 36
- Krogh, Steen, direktør 488, 492
- Krogh, Villy Frei, arkitekt 313
- Kroghs Stensiloer 489
- Kronborg Planta-ge 76, 352, 477, 484
- Kronborgs jorder 36
- Kronborgvej 55, 57, 104, 447
- Krunderup, Karl, politiassistent 371
- Kruse, Jane 82
- Kruse, Mogens 517
- Krøyer, Karl, fabrikant 472, 486
- Kulturcenter 80
- Kulturfonden 241
- Kulturhus 332ff
- Kunst 325ff
- Kvababbelser, digte 17
- Kvickly 265, 414, 417, 426, 430ff
- Kvindearbejdspladser 117ff, 123, 127, 141
- Kvindefrigørelse 116ff
- Kvindelig arbejdskraft 133
- Kvindeligt Arbejderforbund 110, 134
- Kvindesyn 275
- Kvist, Jesper, musiker 361
- Kys og kram, bog 301
- Kystbåde 224
- Kystfiskeri 220
- Kystvejen 58
- KZ-fanger 198
- Kærvej 233
- Køcks Nielsens Eftf. 432ff
- Kønsroller 276
- Kåstrupvej 496
- L**
- Land og Folk 16, 110
- Landbo Limfjord 189
- Landbocentre 189
- Landboforeningen Nordthy 175, 177, 182,
- Landbokultur 187ff
- Landboorganisationer 165ff, 189
- Landbrug 165ff
- Landbrugsførlig 185
- Landbrugsjord, priser 185
- Landbrugsreform 171
- Landbrugsspillet 177
- Landcentraler 34
- Landingspladsen 225
- Landingspladsen, Vorupør 221
- Landlyst 157
- Landsbysamfund 195ff
- Landsforeningen af Landsbysamfund 237
- Landsorganisationen (LO) 118
- Langballe, Anders, landmand 186
- Langgaard, Arne, kasserer 447
- Langgaard, Birgit, arbejdsformidler 145
- Langkjer, Annelise 305
- Langkjer, Georg, provst, byrådsmedlem 96, 207, 300, 305, 372, 387, 439, 449, 505, 509, 524, 526
- Langtidsledige 146, 462
- Larsen, A., rutebilchef 48
- Larsen, Anna, landmandskone 174
- Larsen, Arnold, afdelingssekretær i HK 145
- Larsen, Bent, stormester 205
- Larsen, Carl Gustav, byrådsmedlem 317, 524
- Larsen, fru, spillelærerinde 9
- Larsen, Gudrun 485
- Larsen, Henry, landmand 174
- Larsen, Inger, journalist 7, 10, 66
- Larsen, Karen Margrethe 485
- Larsen, Karl Ejnar 485
- Larsen, Kim, musiker 76, 357
- Larsen, Knud, byrådsmedlem 254, 255, 439, 525
- Larsen, Kris Brunsborg 256
- Larsen, Lars, direktør 256
- Larsen, Lillian 206, 209, 213
- Larsen, Ole, sejler 317
- Larsen, Per, sejler **317**
- Larsen, Poul, galleriejer 209
- Larsen, Torsten 485
- Lauridsen, Erik A., faktor 417, 419
- Lauritzen, Valdemar, kioskejer 27
- Laursen, Jeppe Breum, musiker 361
- Ledighed 129, 134, 141ff
- Leest, Max, fabrikschef 44, 105, 129
- Lejerbo 438, 443
- Lejerbos børnehaven og vuggestue 447
- Lennon, John, verdensberømt 13, 67
- Leopardvej 128
- Lerpytter 317, 394
- Lerpyttervej 402
- Levekår 100
- Levnedsmiddelafdelingen 393
- Levnedsmiddelkontrollen 475
- Licens 35
- Licentia 113, 203, 209
- Ligestilling 116ff, 275, 295
- Lillegade 442
- Lilletorv 60, 330, 408, 410, 442
- Limfjorden 473ff
- Limfjordskomitéen 473, 476
- Limfjordsundersøgelsen 474
- Lindau, Knud, direktør 44
- Lindevej 443
- Lindskog, Tage, lektor 78
- Lindskog, Tom, marketingschef 316
- Linje 10 397
- LO-Bladet 109
- Lodberg, Kirsten, byrådsmedlem 526, 527
- Lokal identitet 347
- Lokale- og anlægsfonden 86
- Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune 79, 279, 423
- Lokalhistorisk Forening for Frøstrup og Omegn 246
- Lokalhistorisk Forening for Sydhavnæs 246
- Lokalplan, Nors 203
- Lokalplan, Sjørringvold 92
- Lokalplaner, rensningsanlæg 477
- Lokalplaner, Vilsund 254
- Lorentzens Manufaktur 1433
- Lossepladser 482ff
- LR80 171ff, 175
- Ludo X, band 360
- Lufthavnsbestyrelsen 141
- Lugtgener 479
- Lukassen, Klaus, direktør 129
- Lund, Else, byrådsmedlem 529
- Lund, Gorm, skoleelev 369
- Lund, Knud S., dommer 313
- Lund, Mogens, politiassistent 1485
- Lustrup, J. J., redaktør 403
- Lütken, Sigrid, kunstner 1329
- Lydholm, Ib, arkitekt 367
- Lydholm, Thomas 338
- Lyhnes Optik 434
- Lyng, Flemming, kunstner 81, 326, 333
- Lyng, Kristoffer 187
- Lyng, Laurids, landmand 187
- Lyng, Marie 187
- Lyng, Mette, husholder 187
- Lyskurv 58
- Lysregulering 61

Lægerne i Nors 210
 Lærepladser 144
 Lærlingelov 394
 Læseklivnikker 386
 Læsekursus 385
 Lønarbejdere 115
 Lønnerup 170
 Lønnerup Fjord 323

M

Madordning 452ff
 Madsen, Bent, lærer 409
 Madsen, Elo, beskæftigelseskon-
 sulent 82, 143
 Madsen, Erland Knudssøn, kunst-
 ner 326, 329, 334
 Madsen, Harry, cykelhandler 163
 Madsen, Norma, cykelhandler 163
 Madsen, Sten, formand for handels-
 standsforening 237
 Madsens Bageri 238
 Magasin H&L 256
 Magnoliavej 443
 Malle, Jørgen 241
 Malle, Theodor 241
 Malle, Ulrik 241
 Manufaktur 124
 Mariehønen, integreret instituti-
 on 379
 Maskinfabrikken Hillerslev 113
 Mathiasen, Niels, trafikminister 52
 Mathiesen, Hanne, museumsinspek-
 tør 247
 McDonald 31
 Mejerigården 168, 170
 Mejeriselskabet Danmark 170
 Mejeriselskabet "Thy" 169
 Mejlhof, Johs. 219
 Melchior, Arne, trafikminister 64
 Meyhoff, Jens, socialinspektør 139
 Michelsen, Anna 30
 Midtthy Kommune 228
 Mikkelsen, Aksel, borgme-
 ster 103, 337, 341, 505, 506ff,
 524
 Mikkelsen, Bente Grønning, klaverpæ-
 dagog 343
 Mikkelsen, Jørgen herreekviperings-
 handler 35
 Miljøankenævnet 489ff
 Miljødebatten 473ff
 Miljøkontrol 186
 Miljølovgivning 167ff, 186, 475,
 483, 493
 Miljøstyrelsen 483ff
 Miltersen, Jørgen, redaktions-
 chef 337, 339, 416
 Ministeriet for forureningsbekæmpel-
 se 483
 Misbrug 466ff

Missionshotellet, Sjørringvold 86, 91,
 263
 Missionshuse 296
 Mobiltelefon 34
 Modstandsfolk 198
 Mogensen, Robert, arkitekt 334, 498
 Morell, Andreas 7
 Morell, Ingeborg 7
 Morell, Jan 8
 Morgenavisen Jyllands-Po-
 sten 18, 241, 414
 Morsø Folkeblad 416
 Morsø Kommune 386
 Morsø Landbrugsskole 399
 Mortensen, Carl E., tandtekniker 474
 Mortensen, H. M., viceborgmester, in-
 stallatør 37, 128, 310, 312, 505,
 509
 Mortensen, Johannes, byrådsmed-
 lem 204, 468, 527
 Mortensen, Johs., ingeniør 153
 Mortensen, Laurids, lærer 238, 241
 Mortensen, Per Sand, formand
 SiD 109
 Mose, Erling, byrådsmedlem 524
 Motorkontoret 156
 Motorkøretøjer 55
 Mouritsen, Christian, fodboldspil-
 ler 309
 Mozart a/s, band 347
 Munk-Poulsen, Jens 223
 Munkevej 75, 81,
 122, 313, 332, 395
 Munkholm, Ejvind, slagteriarbej-
 der 407
 Murerforbundet 148
 Museet for Thy og Vester Han Her-
 red 378
 Musicals 365
 Musikbiblioteket 411
 Musikforeningen Rytmus 81
 Muuk Air 44
 Mælkekondenseringsfabrikken 441
 Mælkekuske 166
 Mælkeproducenter 180
 Mælkevogne 168
 Mærsk Air 37
 Møbelindustri 113, 204
 Møbjeberg, Bodil 70
 Møde med Danmark, bog 31
 Mødestedet, kulturcenter 246
 Mødrehjælpen 449
 Mølgaard, Helge, ingeniør 484
 Møller, Anders, lektor 339
 Møller, Børge, byrådsmedlem, MF
 516, 518
 Møller, Carlo, smedemester 112
 Møller, Grethe Fenger, arbejdsmini-
 ster 146
 Møller, Lisbeth, lærer 365
 Møller, Torgny, journalist 109

Møller, Viggo, byrådsmed-
 lem 42, 363, 525, 526
 Møllevvej 60, 75, 403
 Møntvask 426
 Mørch, Inger, præsident 66

N

Nabevej 3, 434
 Naboskab 210
 Narkodebat 80
 Narkofrit Thy 467
 Narkohøring 67
 Narkotikamisbrug 466
 Narkotikaproblemer 180
 Naturgas Midt/Nord 501ff
 Naturklagerrådet 194
 Neckelmann, Randi, formand 85
 Nedergaard, Erling, journa-
 list 76, 352, 410
 Nedlæggelser, skoler 374ff, 515
 Neergaard, Mogens, idrætsudøver 310,
 311
 Nellikevej 202
 Netto 430
 New Experimental College 13, 67
 Newair 43, 45
 Nielsen, Aage Rosendal, forstander 87
 Nielsen, Anne Marie 293
 Nielsen, Anny Gade, biografier 238
 Nielsen, Axel, tømrerhandler 342
 Nielsen, Bent Feldbæk,
 præst 298, 304
 Nielsen, Bjarne, landmand 193
 Nielsen, Bodil 277
 Nielsen, Carsten Gade 238
 Nielsen, Dorte Gade 238
 Nielsen, Egon, forfatter 26, 411
 Nielsen, Elisabeth Ørgaard, hotel-
 ejer 263
 Nielsen, Ellen, fagforeningsfor-
 mand 125
 Nielsen, Erik Berg 213
 Nielsen, Ernst, direktør 121
 Nielsen, Hans, sportshandler 313
 Nielsen, Henry, landmand 178
 Nielsen, Ib Nord, plantør 202
 Nielsen, Ingolf, direktør 37, 141
 Nielsen, Johannes Dahl, telefonmon-
 tør 451
 Nielsen, Johannes, overlæge 84
 Nielsen, Kaj, direktør 416
 Nielsen, Kaj, uddeler 265
 Nielsen, Karen 213
 Nielsen, Karl Stensgaard, konsulent,
 byrådsmedlem 166, 167, 179, 516
 Nielsen, Kjeld, Priess 467
 Nielsen, Knud Bunde, præst 306
 Nielsen, Knud Viggo, postbud 431
 Nielsen, Laurits Morsing, formand for
 fiskeriforening 224
 Nielsen, Leif 106

- Nielsen, Leif, driftsleder 106, 110, 120
 Nielsen, Leo Gade 238
 Nielsen, Majnar S., forfatter 25
 Nielsen, Niels, lærer 26, 30
 Nielsen, Orla, skoledirektør 387, 389
 Nielsen, Per Møller 445
 Nielsen, Per, tømrer 418
 Nielsen, Poul Erik, formand TIK 317
 Nielsen, Poul Ørgaard, hotelejer 263
 Nielsen, Preben, adjunkt 255
 Nielsen, Thyra, fagforeningsformand 110
 Nielsen, Thøger Berg, politikkommissær 469
 Nielsen, Tina, avisbud 421
 Nielsen, Vera, landmandskone 178
 Nielsens Tømmerhandel 433
 Nikolic, Philip, musiker 361
 NJA-møbler A/S 113
 Norby, Henrik, direktør 45
 Nordenfjord Avis 88ff, 408, 410
 Nordenfjord Højskole 86, 408
 Nordensgaard, Bruno, bladejer 414
 Nordisk Ministerråd 357
 Nordisk Venskabsbyfestival 357ff
 Nordjydernes Lavprisvarehus 426
 Nordkraft 503
 Nordmarksvej 232
 Nordthy 184, 189
 Nordthy Brugsforening 60, 428, 430
 Nordthy Landboforening 171
 Nordthy Strømforsyning 499
 Nordvestjyllands Radio 418
 Nordvestjysk Golf Klub 316
 Nordvestjysk Handelsgymnasium 398, 402
 Nordvestjysk Uddannelsescenter 395, 398, 402
 Norne, band 347
 Nors 78, 113, 118, 155, 157, 160, 170, 195ff, 247, 496, 502
 Nors Alderdomshjem 197
 Nors Andelsmejeri 200, 203
 Nors Boldklub 199, 209
 Nors Borgerforening 199, 213
 Nors Central 201
 Nors Hallen 201, 206
 Nors Hovedgård 198
 Nors Kro 160
 Nors Skole 200, 377
 Nors Ungdomshus 78, 200
 Nors, ældrecentret 455
 Nors-bal 209
 Norsholm, gård 207
 Norst, Simon, direktør 108
 Nummerplader 56
 Ny Carlsberg Fondet 20, 329
 Ny Lønnerup Gård 172
 Nyby, Carsten, årets sportsnavn 310
 Nyeng, Marie, gymnasieelev 224
 Nygade 135
 Nykøbing 184, 400
 Nykøbing Sygehus 449
 Nysted, Kaj, rektor 394
 Nystrup-løbet 315
 Nytorv 58, 60, 80, 85, 126, 135, 417
 Nøhr, Rasmus 360
 Nør, Carl, ejer af dyrehave 253
 Nørgaard, Bjørn, kunstner 20, 329
 Nørgaard, Helmer, komponist 237
 Nørgaard, Vagn, byrådsmedlem 154, 522
 Nørgaard, Vagn Erik, orkesterleder 338
 Nørhå 174
 Nørhå, grusgrav 482ff
 Nørhå Skole 374
 Nørreallé 293, 454
 Nørregaard-Nielsen, Hans Edvard, kunstmæcen 20
 Nørregade 60, 100, 438, 442
 Nørretorv 428
- O**
- Obel, Gunnar, biograftejer 76, 281, 338, 356
 Obel, Michael, filmproducent 338
 Odd Fellow-bygningen 362
 Odd Fellow-logen 271ff
 Oddershede, Erik, årets sportsnavn 310
 Oddershede, Esben, landmand 182
 Oddesundvej 63
 Odfeldt, Åse 229
 Odgaard, Anton, byrådsmedlem 304, 486, 509, 521
 Odgaard, Svend, byrådsmedlem 63, 94, 95, 96, 440, 478, 480, 489, 491, 492, 509, 521, 525, 526, 527
 Odgaard, Søren 355
 Odile, klunser 66
 Offentlighed i forvaltningen 517
 Og ham, der slår på tromme, bog 25
 Okking, Jens, skuespiller 310, 362
 Ole og De andre, orkester 341
 Olesen, Erik Hove, borgmester 132, 528, 529, 530, 532
 Olesen, Ole Bachmann, miljømedarbejder 186
 Olesen, Søren Gytz, amtsrådsmedlem 193, 194
 Oliekrise 495ff
 Olsen, Børge, bestyrelsesmedlem 105
 Olsen, Erik, fabrikant 125
 Olsen, Lone, forstander 97
 Olsen-Banden 356
 Olsson, Bjørn, lærer 88
 Omfartsvejen 62ff
 Omsorgscentre 453ff
- Ono, Yoko, kunstner 13, 67
 Opfindelser 114
 Opholds- og legeområder 60
 Optimistklubben, forening af ledige 230
 Oticon 102, 106, 117, 127, 151
 Otzen, Per Marquard, tegner 298
 Overenskomster 124
 Overgaard, Alfred, byrådsmedlem 304, 482, 509
 Overgaard, Bent, amtsrådsmedlem 466
 Overgaard, Grube, kirketjener 288
 Overgaard, Lone 243
- P**
- P. O. Poulsen, kul- og grovvarefirma 506
 Paludan, Jacob, forfatter 19
 Parcelhusgrunde 157
 Parkeringspladser 60
 Pasningsgaranti 451ff
 Pasningsmuligheder 380ff
 Pasningsordninger 447ff
 Pasteur-mejeriet 169, 442
 Pedersen, Anne Jessen, svømmer 324
 Pedersen, Arne, konsulent 179
 Pedersen, Arne, telefonmontør 482
 Pedersen, Birthe 277
 Pedersen, Boje, savskærer 220
 Pedersen, Børge, træner 310
 Pedersen, Egon, cykelrytter 310
 Pedersen, Elisabeth, formand for LO-Thisted 149
 Pedersen, Finn Vinding 486
 Pedersen, H. Hundahl, fabrikant 56
 Pedersen, Harald, konsulent 179
 Pedersen, Henry Meinby, cykelrytter 311, 324
 Pedersen, Jens Chr., fagforeningsformand 109
 Pedersen, Jens Møller, byrådsmedlem 509
 Pedersen, Kaj, direktør 45
 Pedersen, Klaus Riskær, finansmand 421
 Pedersen, Knud, underfaktor 412
 Pedersen, Mogens Nørgaard, missionær 295
 Pedersen, N. K., fabrikant 102
 Pedersen, Olga, industriarbejder 110
 Pedersen, Poul 257
 Pedersen, Poul, ungdomskonsulent 466
 Pedersen, Preben, ledende skolebibliotekar 300
 Pedersen, Rud Ingemann, kunstner 332
 Pedersen, Susanne, roer 311, 323
 Pedersen, Vilhelm, brovagt 254

- Pedersen, Vita 120
 Pedersgård 167
 Pejlevogn 35
 Pendling 154
 Pensionistboliger 454ff
 Pensionistsamvirket 79
 Perron 3, band 347, 352
 Peschardt, Preben, direktør 112
 Petersen, H. Leth, stadsdyrlæge 475
 Petersen, Hans, kommunaldirektør 103, 105, 506
 Petersen, Ole Baadsgaard, landmand 172
 Petersen, Pia, skoleelev 303
 Petersen, Poul, økonomaelev 10
 Piberygning 226
 Pick-Up festival 354
 Pierre, Abbé, klunser 66
 Pikant, band 347
 Pilegaard, Poul, socialpædagog 71
 Pilgaard, Svenning, træner 309
 Pinden, fristed 467
 Pinsekirken 294
 Piraten 281
 PK-Marked 428
 Plansager 163
 Plantagehuset 81ff, 144, 146, 346, 353
 Plantagehusets café 83
 Plantagevej 81, 144
 Plejehjem 453ff
 Plougmann, Leif 193
 Polar Is 169
 Politisk Revy 16, 115, 118
 Poppelvej 106
 Pors, Georg, biogradirektør 356
 Poulsen & Therkildsen, arkitektfirma 439
 Poulsen, Anja Yde, svømmer 311
 Poulsen, Chr. 375
 Poulsen, Emil, erhvervsfisker 480
 Poulsen, frk., sanglærer 338
 Poulsen, Frode, overmester 271
 Poulsen, Hans, blikkenslagerlærling 79
 Poulsen, Henning, byrådsmedlem 53, 229, 231, 232, 235, 238, 301, 478, 484, 488, 502, 507, 509, 519, 524, 526, 529
 Poulsen, Ib, byrådsmedlem 532
 Poulsen, Jens 223
 Poulsen, Kim 226
 Poulsen, Knud 226
 Poulsen, Mikkel Blaabjerg 338
 Poulsen, Orla, byrådsmedlem 83, 492
 Poulsen, Richard, erhvervsfisker 480
 Poulsen, Verner, konditor 58, 59
 Poulsen, Viggo, byrådsmedlem 505, 509
 Poulsgaard, Kresten, fodermester 160
 Prins Danmark, bog 26
 Prins Henrik 38
 Prisa 428
 Private andelsboliger 161, 233, 436, 442ff
 Privatisering, togtrafik 54
 Privatisering, veje 160
 Produktionsmedarbejdere 121
 Provinsens Censurerede Kunststudieling 331
 Provstiudvalget 291
 Psykiatri 460ff
 Puljob 147
 Pædagogisk Uddannelses Center (PUC) 85, 400ff
- ## R
- Raaby, Jørgen, arkitekt, byrådsmedlem 288, 372
 Radio Thy 417ff
 Rampen, værested 468
 Ramsing, Inge, journalist 355
 Rasmussen, Anders Fogh, statsminister 431
 Rasmussen, Ejnar, skoleinspektør 207
 Rasmussen, Grethe, lærer 231
 Rasmussen, Jens, funktionsleder 52
 Rasmussen, Jørgen, lærer 231, 270
 Rasmussen, Torben 354
 Rathnov, Willy, skuespiller 356
 Raunchy, Band 361
 Razhit, hestedressør 225
 Realskolen 81
 Recipientkvalitetsplan 477
 Refsgaard, Henning, adjunkt, rejsearrangør 76
 Refsvej 57
 Refusioner 462
 Rekreativt område 490
 Rema 1000 428
 Renseanlæg 473ff
 Rent mel i posen, bog 26
 Restaurationsdrift 83
 Restauratørforeningen 83
 Revalidend- og Bistandsforeningen 461
 Ribesvej 56
 Rich, Børge Husted, ingeniør 440
 Rie Konfektion 104, 125
 Rifbjerg, Klaus, forfatter 22, 27, 31
 Ringgaard, Anni, sanger 361
 Ringgaard, Carl, ejer af dyrehave 253
 Ringvej 394, 402
 Rio Grande 281
 Ritzaus Bureau 305
 Rockkoncert 74
 Rockmusik 360ff
 Roesgaard, Jens, driftsleder 430
 Rolighed, gården 146
 Roligheds Jorder 371, 486
 Rolighedshallen 371
 Rolighedskvarteret 437
 Rolighedsskolen 369, 372, 376, 379
 Rosenberg, Niels, havnefoged 302
 Rosenkrantzgade 428
 Rosmon, Andreas C., kunstner 335
 Rosvang 192
 Rotary 66
 Rovvig Efterskole 390
 Royal Teatret 356
 Rutebildrift 48
 Rutebilstationen 49
 Rytmus, musikforening 339
 Røgaard, Lars, svømmer 324
 Ræhr 211, 296
 Rørbæk, Jens, vejdirektoratet 63
 Rådhuset, det nye 508ff
 Rådhusstræde 356
- ## S
- Sabotage, bog 298
 Sabroe, Per, journalist 51
 Sabroe, Peter, folketingsmedlem 410
 Salamanderdage, roman 26
 Salling Landboforening 189
 Salomonsen, Tage, byrådsmedlem 280, 304, 309, 376, 394, 509
 Salshus, galleri 209
 Samarbejdsudvalg 140
 Sanering 100, 438ff
 Sanerings- og Byfornylsesselskabet (SBS) 439
 Saneringsplan 135
 SAS 37
 Sastrup, Jørgen, bladudgiver 416
 Scancon Airways 47
 Scania 113
 Scharling, Ruth, borgmester 19, 63, 131, 424, 489, 525, 526, 528, 529, 530, 531, 532
 Schlüter, Poul, statsminister 421
 Schmidt, Allan, kunstner 328, 330
 Schou, Leif, kursusleder 118
 Schwartz, Stephen, radioreporter 252
 Schwensen, C. J., læge 449
 Schwensen, Jørgen, gymnasielev 472
 Seeberg, Peter, forfatter 25, 329
 Seefliegerhorst 456
 Sejersbøl, Bodil, landmand 180
 Sejersbøl, Jørgen, landmand 180
 Sejersbøl, Magnus, byrådsmedlem 509
 Selvhjælpsgrupper 458
 Senior Motion 314
 Sennels 118, 157, 340, 437, 502
 Sennels Skole 381
 Sennelsvej 157, 429
 SiD 134, 145, 150
 Sikkerhedskontrol, lufthavn 43
 Silstrup 157, 189
 Silstrupvej 57
 Simons Bakke 157

- Sinding, Dorthea, byrådsmedlem 509
 Sindslidende 460ff
 Sjørring 91, 130, 155, 170, 192, 212, 263, 183, 450, 483, 502
 Sjørring Boldklub 311, 324
 Sjørring Hallen 93, 207
 Sjørring Kro 263
 Sjørring Maskinfabrik 107, 113, 121
 Sjørring Skole 177, 376, 379, 382
 Sjørring Sø 194, 498
 Sjørring Sø Kanal 194, 473
 Sjørring Volde 249
 Sjørringvej 483
 Sjørringvold, missionshotel 91, 262
 Skaalum, Ole, stadsingeniør 476
 Skafte, Søren, departementschef 498
 Skatteprocenter, kommunen 514
 Skibsværft 126
 Skinnerup 110, 211
 Skinnerup Skole 106, 120, 122, 374
 Skjoldborg 297, 376
 Skjødt, Anders, bankdirektør 287
 Skoel, bette piger, digte 22
 Skoleassistentordning 381
 Skolebestyrelser 384
 Skolebusser 49
 Skoledistrikter 371ff, 379
 Skolefritidsordning, Snedsted 240
 Skolefritidsordninger 381ff, 450
 Skolegade 277
 Skolehjem 394
 Skolekommissionen 380
 Skolenævn 374, 384
 Skolepatruljer 371
 Skolepsykologisk kontor 386
 Skoler 155, 369ff
 Skolestruktur 387ff
 Skoletandpleje 384
 Skoleveje 55, 56, 61
 Skourup, Jørgen, billedkunstner 241
 Skovgaard, Peter, kunstmaler 84
 Skovgade 60, 72, 386
 Skovsted losseplads 484
 Skrænten 196
 Skym 13
 Skyumvej 254, 257
 Slagtegangen, roman 29
 Slagteriarbejdere 29, 328
 Slagteriet 22
 Slambert 479ff
 Sloth, Egon, journalist 416
 Sloth, Evald, forstander 249
 Sloth, Henning, bankassistent 435
 Sloth, Tove 249
 Smede 112, 121
 Smidt, Rasmus, gårdejer 263
 Smith, Arne, direktør 104, 122, 152
 Snack Bar 75
 Snedker- og Tømrerforbundet 110
 Snedsted 48, 13, 17, 155, 159, 163, 170, 228ff, 251, 258, 304, 443, 450, 502
 Snedsted Bio 238
 Snedsted Central 229
 Snedsted, det blå hus 21, 22
 Snedsted Erhvervsinvest 234
 Snedsted Håndværker- og Borgerforening 229
 Snedsted Idrætsforening 230
 Snedsted Konfektion Aps 236
 Snedsted Kro 262
 Snedsted Kulturhus 232
 Snedsted Tambourkorps 230, 235
 Snedsted Varmeværk 231
 Snedsted Friluftscene 243
 Snedsted, idrætsanlæg 230
 Social-Demokraten 416
 Socialdemokratiet 405, 516
 Sociale ydelser 462ff
 Socialforvaltningen 139
 Socialistisk Folkeparti 517
 Socialkontoret 462ff
 Socialministeriets Alderdomshjem 456
 Socialreform 446ff, 459
 Sognets Dagligstue 279
 Solgården, plejehjem 249
 Solnedgang i Vorupør, bog 250
 Somalia 470
 Sommer, band 347
 Sommerhuse 158, 217, 219
 Sommerlade, Godtfried, instruktør svæveflyklub 310
 Sommerlejr 70ff
 Sorte pletter 56
 Sortseere 35
 Spangberg, Niels Lauritsen, kaffegrosserer 401
 Spangbergsvej 57, 283
 Sparekassen Thy 215, 247, 325, 491, 499, 501
 Specialarbejdere 101, 145
 Specialarbejderskolen 104, 120, 143
 Specialundervisning 384ff
 Spendabel, roman 28
 Sperring 473
 Sperring Kro 264
 Sperring Skole 264
 Spies, Simon, formand 12
 Spildevand 473ff, 484
 Spiritusbevilling 262
 Sport 307ff
 Sprogø, Ove, skuespiller 356
 Stage, Jan, forfatter 25
 Stagstrup 155, 254
 Stagstrup Musikskole 344
 Stagstrup Skole 56, 409
 Standard Oil 496
 Statens Bibliotekstilsyn 349
 Statens Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (S.E.L.) 396
 Statens Kunstfond 329
 Statens Åndssvageforsorg 386
 Stationspladsen 238, 240
 Stationsvej 202
 Statsvej 61
 Stauning lufthavn 39
 Stavanger 42
 Steengaard, Knud, ostehandler 425
 Steffens, Pia, skoleelev 369
 Steffensen, Jens, fotograf 35, 36
 Steffensen, Knud Aage, byrådsmedlem 505, 509
 Stenbjerg 221, 296
 Stenbjergdag 159
 Stenbjergvej 180, 291
 Sterling Airways 37
 Stillevejsområder 60
 Stofmisbrug 80
 Stoltenberg, Martin 308
 Stoltenberg, Steen, lærer 307, 319
 Stordrift 185ff
 Store
 Torv 58, 101, 279, 331, 426, 471
 Torsgade 58, 270, 427, 441, 510
 Storkommune 132, 153
 Storkøb 428
 Storodde 491
 Strandgade 75
 Strandvejen 22, 416
 Strangholt, Christian, stadsbibliotekar 349
 Struwe, Anker, udenlandsdanser 45
 Strøget 22
 Studentereksamen 391
 Studie 7 313
 Studieuge 76
 Stærk, Henning, musiker 352
 Støvgener 486ff
 Stående udvalg 510ff
 Sun Air 46
 Sun-Will 125
 Sund-
 by 125, 163, 170, 232, 304, 484, 502
 Sundby Konfektion A/S 125
 Sundby Mejeri 168
 Sundhedskommissionen 473ff, 482
 Sunesen, Albert, byrådsmedlem 376, 507, 508, 509
 Sunesen, Jens, sognerådsmedlem 506
 Sunesen, Signe, byrådsmedlem 529
 SuperBrugsen 430
 Svanholt, Anni, amtsrådsmedlem 256
 Svendsen, Ditte, skovridder 76
 Svinefarme 194
 Svinehold 192
 Svineproduktion 167
 Svingel, Edith, husmandskone 165
 Svingel, Edvard, husmand 165
 Svævethy 310
 Sydthy Friskole 390

- Sydth Kommune 132
 Sygefravær 119
 Sygehus Nord 461
 Sygehusdebat 461
 Sygekasse 445
 Sygeplejeuddannelse 400
 Sygesikringen 446
 Synopal 105, 156, 472, 484, 486
 Synopal-havnen 477
 Syrenvej 56
 Særtoget 285
 Sættemaskiner 412
 Søbadet 157, 474
 Søe-Larsen, Helga 207
 Søe-Larsen, Knud, gårdejer 207, 212
 Søholm, Ejgil, forfatter 24
 Sølvsteen, Anker, pastor 290
 Søndags-B.T. 277
 Søndberg, Anne, skoleelev 303
 Søndergaard, Børge, fodboldspiller 310
 Søndergaard, Esther, byrådsmedlem 509
 Søndergaard, Hans, viceinspektør 394, 528
 Søndergaard, Jens, byrådsmedlem 45, 93, 95, 96, 113, 128, 517, 525
 Søndergaard, Jens, erhvervsfisker 480
 Søndergaard, Jens, maler 325, 328
 Søndergaard, Lars, landmand 180
 Søndergaard, Svend, vicekommunaldirektør 511
 Søndergaards Manufaktur 433
 Sønderhå 450, 497
 Sønderhå Friskole 390
 Sønderhå Skole 374
 Sønderhå-Hørsted Friskole 375
 Sørensen, Bent, kunstner 329
 Sørensen, Else, hotelejer 261
 Sørensen, Helge Visby, forfatter 30
 Sørensen, Henning, præst 211
 Sørensen, Jeppe, turistchef 128, 424
 Sørensen, Jesper Juul, musiker 341
 Sørensen, K. Ravn, uddeler 431
 Sørensen, Knud, forfatter 15, 195
 Sørensen, Laust 467
 Sørensen, Svend, hotelejer 261
 Sørensen, Svend, museumspædagog 26, 30, 247, 418
 Sørensen, Søren 22
 Sørensen, Tage 526, 527
 Sørensens Herremagasin 433
 Søskrænten, Sjørring 455
 Sådan, erindringer 27
- T**
- Taksationskommission 478
 Tandlegebuss 384
 Tange, Vestergaard, byrådsmedlem 304
- Taxaflly 36
 Taxameterreform 398
 Teaterbygningen 362, 366
 Teaterkredsen 366
 Teatertorvet 362
 Teglbjærg, Bent Stubbe, kunstner 209
 Teknisk Gymnasium (HTX) 397
 Teknisk udvalg 59, 94
 Tekstilindustrien 122, 125
 Telefon 34
 Teletaxiordning 49
 Teutonernes Rejse 241, 366
 TFC 317ff
 Thastum, Johan, provst 291, 305
 Therkildsen, Henning, kunstner 333
 Thinggaard, Nicolaj, kroejer 264
 Thinggaard, Stinne, kroejer 264
 Thisted Amts Rejsebio 238
 Thisted Amts Skytteforening 310
 Thisted Amts Tidende 403
 Thisted Amtsavis 403
 Thisted Andelsboligforening 437, 440, 443, 454
 Thisted Andelssvineslagteri 102
 Thisted Arbejderforening 429ff, 442
 Thisted Badmintonklub 310
 Thisted Bibliotek 74, 79, 298ff, 325, 349ff, 403
 Thisted Bordtennisklub 324
 Thisted Bryghus 102, 112
 Thisted Bæk 484
 Thisted Børneteaterklub 363
 Thisted Dagblad 73, 90, 98, 102, 108, 110, 175, 211, 224, 232, 243, 255, 324, 359, 396, 403ff, 418, 431, 470, 475, 483, 488, 491, 510
 Thisted Dampmølle 505
 Thisted Erhvervskontor 103
 Thisted Erhvervsråd 103, 127, 130, 258, 312
 Thisted FDF-orkester 336
 Thisted Flyveklub 35
 Thisted Forberedelseskursus 399
 Thisted Frie Oplysningsforbund 270
 Thisted Friluftsteater 352
 Thisted Friskole 389, 390
 Thisted Galvanisering 484
 Thisted Grundejerforening 504
 Thisted Gymnasium 12, 20, 56, 66, 71, 73, 75, 77, 328ff, 402, 522
 Thisted Handels- og Industriforening 42, 128, 235, 425, 429
 Thisted Handelsstandsforening 63
 Thisted Havn 53, 471, 476, 480
 Thisted Højskoleforening 269
 Thisted Jernhandel 106
 Thisted Kirke 288, 470
 Thisted Kirkecenter 269
 Thisted kommunale Elforsyning 499
- Thisted Kommune 71, 115, 117, 135, 139, 143, 145, 395, 402
 Thisted Landsogn 502
 Thisted Lilleby, børneby 9
 Thisted Lufthavn 35ff
 Thisted Menighedsråd 288ff
 Thisted Museum 247, 275
 Thisted Musikforening 336ff
 Thisted Musikskole 342, 366
 Thisted Musikteater 368
 Thisted ny Danseskole 280
 Thisted Politii 496
 Thisted Posten 414ff, 421
 Thisted Provsti 291, 292
 Thisted Rensningsanlæg 477
 Thisted Roklub 317
 Thisted Ruten A/S 47
 Thisted Rådhus 136
 Thisted Social-Demokrat 404
 Thisted Sogn 288
 Thisted Station 285
 Thisted Storkommune 505ff
 Thisted Svømmeklub 318ff
 Thisted Sygehus 449, 461
 Thisted Sygekasse 445
 Thisted Teaterkreds 362
 Thisted Teatersyndikat 366
 Thisted Tekniske Skole 112, 121, 144, 147, 392, 394
 Thisted Turistforening 132
 Thisted Uldspinderi 122, 439
 Thisted Varmeforsyning 501ff
 Thisted Volleyball Club 311
 Thisted Vægttræningsforening 313
 Thisted-Hurup Handelsgymnasium 142, 144, 395, 398
 Thisted-Hurup Handelsskole 395
 Thisted-ordningen 231, 318ff
 Thisted-ruten 42
 Thisted Garden 348
 Thomsen, Doris 120
 Thomsen, Jane, musikskoleleder 342, 345
 Thomsen, Jørgen, beskæftigelseskonsulent 146
 Thomsen, Knud Jørgen, direktør 255
 Thomsen, Niels, forstander 397
 Thomsen, Niels Peter, skoleelev 225
 Thomsen, Peter, repræsentant 175
 Thomsen, Thomas Erh. 225
 Thorsgade 29
 Thorsted 175
 Thorsted frimenighed 248
 Thorsted Friskole 249, 388
 Thorstedvej 57
 Thorup, Anton, landmand 177
 Thorup, Svend, borgmester 63, 130, 138, 160, 163, 239, 298, 301, 304, 322, 30, 349, 363, 378, 497, 502, 511, 512, 519, 524, 526, 527, 528, 529, 530

- Thousgaard, Anders, formand for Blå Kors 211
 Thy Beton, orkester 346
 Thy Bogcafé 76, 353, 408, 410
 Thy Cup 308
 Thy Erhvervs- og Turistsamvirke 131
 Thy Erhvervsråd 501
 Thy Festival 76, 352ff
 Thy Folk Spilemænd, band 347
 Thy Frimenighed 248
 Thy Gospelkor 344
 Thy Hallen 13, 308ff, 312, 395
 Thy Højspændingsværk 219
 Thy Købmandsforening 237
 Thy Masterclass 342
 Thy Mors Energi 499
 Thy Pap 112, 114
 Thy Rock 357
 Thy Storodde A/S 491
 Thy Stål 113
 Thy Tværpolitiske Trafikudvalg 52
 Thy Valgmenighed 248
 Thy-lejren 16, 66, 86, 283, 285
 Thybanen 48
 Thybaneudvalg 50
 Thyboden 234
 Thyboens Magasin 29
 Thylands Avis 421
 Thylands Højskole 248
 Thylands Lystfiskerforening 193
 Thylands Radio 418
 Thylands Ungdomsskole 249
 Thylisten 48, 64, 81, 83, 85, 516
 Thyparken 294, 438
 Thyra 503
 Thøgersen, V. H., konsulent 179
 Tican 102, 112, 327, 475ff, 500
 Tigervej 106, 108, 484
 TIK 309ff, 317ff
 Tilbageklip, erindringer 27
 Tillidsrepræsentanter 110, 118ff, 136, 150
 Tilsted 57, 81, 106, 111, 180, 443, 448, 450, 502
 Tilsted, Jesper, musiker 361
 Tilsted Skole 379
 Tilsynsrådet 46
 Tingstrup Skole 335, 379, 387
 Tingstrup-vej 61, 184, 403, 440, 502
 Toft, Inga, forfatter 28
 Toftdahl-Olesen, Flemming, erhvervschef 132
 Toftdahl-Olesen, Svend, formand for erhvervsrådet 131
 Togbusser 49, 54
 Togstewardesse 10
 Toldboden, besættelsen af 405
 Toldboden, den gamle 72ff
 Toldbodgade 11, 58, 61, 326
 Toldkammerbygning 332
 Toppen 281
 Tordenskjoldsgade 34
 Torp, Kim, præst 293
 Torvegade 58, 60, 431
 Torvehandel 427
 Trafik-selskaber 49
 Trafikregulering 61
 Trafiksanering, omfartsvejen 63
 Trafiksikkerhed 52, 56, 63
 Trafiktællinger 61
 Trapsandevvej 143
 Tro 288
 Tumult, teatergruppe 363
 Tunnel 56, 64
 Turèll, Dan, digter 215
 Turisme 215ff
 Turistdestination Thy 131
 TV Midt-Vest 423
 TV-Avisen 73
 Tvangsauktioner 172ff
 Tved 37
 Tved Plantage 146
 Tvind 94, 390
 Tvinds Rejsende Højskole 76
 Tviskær 443
 Tværfaglig Ungdom 81
 Typografer 411ff
 Tænketaank 129
- U**
- Udbygningsplan, folkeskolen 371ff
 Uddannelse 390ff
 Uddannelsescentret 390, 402
 Uddannelseshus Nordvestjylland 402
 Uddannelsesråd Thy-Mors 402
 Uddannelsesservice Thy/Mors 399
 Uddannelsesstilbud til Voksne 401
 Uddevalla, venskabsby 358
 Udstillingen Thy 333
 Udstillinger 331ff
 Udstillingsbygningen Kastet 333, 334
 Udvalgsstruktur 511ff
 Udvalgspartier 510
 Udviklingshæmmede 460ff
 Ugeaviser 414
 Uldjyden, lyntog 50
 Underskudsdekning, lufthavnen 46
 Undervisning 370ff
 Ungdommens hus 72ff
 Ungdomsarbejdsløshed 143, 462
 Ungdomshus 78
 Ungdomshuset, Nors 204
 Ungdomsklub, Vilsund 257
 Ungdomskriminalitet 80
 Ungdomskultur 65, 392ff
 Ungdomsmedarbejder 80
 Ungdomsrådet i Thy 354
 Ungdomsuddannelser 390
 Unge Hjem, Nors 213
 Ungskue 184
- Uniscrap 107
 United Europe Airways 45
- V**
- VAFT 49, 232
 Vagtværn, privat 67
 Valgflæsk 423, 520
 Vandet 170, 211
 Vandet Skole 374
 Vandhøjvej 234
 Vandløbslov 473
 Vandløbsvæsenet 473
 Vandmiljøplanen 167ff, 185, 193, 493ff
 Vang 170, 190, 297, 483
 Vang, Brian, opfinder 114
 Vang Mejeri 165
 Vang Skole 374
 Vangsgade 240
 Vangså 219
 Varehuse 426ff
 Varneplan 501ff
 Vase, Niels, formand for erhvervsrådet 130
 Ved Fjorden, bog 28
 Vegendalvej 429
 Vejdirektoratet 63
 Veje, Margit, klunsersekretær 66
 Vejlerne. Folk & natur i fortid og nutid, bog 247
 Vendbjerg 196
 Venstre 516
 Ventelister 450ff
 Verdensuniversitet 13, 67, 87
 Vesløs 155, 163, 245, 483
 Vesløs, krydset 57
 Vestas 499
 Vester Vandet 196
 Vestergaard, Alice, journalist 277
 Vestergaard, Anders, kroejer 262
 Vestergaard, Jørgen, filmskaber 247, 340
 Vestergaard, Pia, skoleelev 369
 Vestergaard, Svend, overlæge 449
 Vestergade 60, 75, 269
 Vestergades Brugsforening 265, 426, 430
 Vestergården, Sundby 454
 Vesterhavsgade 222
 Vesterstræde 227, 441
 Vestertorv 161, 415
 Vestervig Mejeri 40
 Vestjyllands Egnsudviklingsråd 104
 Vestlig profil af den jyske halvø, bog 25
 Viborg Amt 129, 145, 192, 255, 386, 395, 402, 479
 Viborg Amts Vandvæsen 484
 Viborg Amtsråd 487
 Viborg Amtssymfoniorkester 337

Viborg Seminariet 400
Videregående uddannelser 402
Vilsund 55, 81, 184, 189, 207,
253ff, 394, 443, 478, 502
Vilsund Dyrehave 253
Vilsund Skibsværft 255
Vindmøller 497ff
Vinkelallé 57
Violvej 202
Visby, Holger, borgme-
ster 59, 81, 94, 107, 249,
280, 300, 302, 330, 372, 375,
394, 435, 447, 475, 506, 507ff, 524
Visby, Karen 249
Visby, Søren Peter, formand for frime-
nighed 248
Vognstoft, Børge, primus motor 280
Vognstrup, Lars, musiker 361
Voksenuddannelser 399ff
Vorupør 16, 119, 144, 153, 157,
158, 163, 170, 214ff,
219, 296, 450, 504, 519
Vorupør Boldklub 220, 355
Vorupør Kirke 297
Vorupør Museum 224
Vorupør Skole 377
Vorupørvej 57, 162, 248
VU 81
VUC 373, 399, 400
Vuggestuer 447ff
Vælgerundersøgelse
Værtshuse 281

W

Warming, Per, musiklærer 338
Westergaard, Ole, landmand 171
Westerled, Claus, restauratør 281
Wiensberg, Bo, flymekanikerlær-
ling 19
Wilhelmsborg, gården 102, 104
Wilhelmsborgvej 123
Willer, pastor 223
Winthersmøllevej 57, 484, 485
Wittrup, Poul 226
Wulff, Erling, træner 309

Y

Yde, Helge, fodboldspiller 310
Yde, Niels 445
Yhr, Ingrid, forstanderinde 34

Z

Zacho, missionær 9
Ziddarta, band 347

Æ

Ældrebevægelse 457
Ældreboliger, Vorupør 223
Ældrecentre 453ff
Ældrekomiteer 458
Ældreråd 458

Ø

Økologisk drift 181
Økonomisk demokrati 102, 109
Ørtved, Arne, forstander 94, 96, 283
Øsløs 248, 477
Øsløs Forsamlingshus 248
Øsløs Friskole 377, 390
Øsløs Skole 375, 379
Østerbakken 276, 442
Østergaard, Frithjof, landinspek-
tør 481
Østergaard, Th., missionær 294
Østergade 58, 135, 169, 438, 442
Østerild 119, 155, 157, 170,
187, 245ff, 247, 351, 450, 491
Østerild Skole 146, 376, 381
Østermølleskolen 386
Østervig, Sonja Floutrup 423
Østre Dyrskeplads 394
Østre Skole 55, 369, 371ff, 379,
450, 470

Å

Åbne dagsordener 517
Ålborg 44
Ålborgvej 157
Århus Stiftstidende 275
Årup 71, 180

